Ф. Скот Фицджералд

ИЗБРАНИ
ТВОРБИ
В ТРИ
ТОМА

3

ФРАНСИС СКОТ ФИЦДЖЕРАЛД ИЗБРАНИ ТВОРБИ В ТРИ ТОМА. ТОМ 3
НЕЖНА Е НОЩТА. ПОСЛЕДНИЯТ МАГНАТ. ПИСМА

Превод: Мариана Неделчева, Димитри Иванов

chitanka.info

НЕЖНА Е НОЩТА

На Джералд и Сара с най-добри пожелания

… най-после с теб! Тъй нежна е нощта,
на своя трон Луна щастлива свети

* * *

но долу не поглежда тя —
небесен дъх, в треви и мъх оплетен,
едва неясен зрак насам довее.
Ода на Славея[1]

---

[1] От големия английски поет-романтик Джон Кийтс (1795–1821). Превод — Моис Бело. ↑

ПЪРВА ЧАСТ
АНАМНЕЗА
1917–1919

ПЪРВА ГЛАВА

През пролетта на хиляда деветстотин и седемнадесета година, когато пристигна за първи път в Цюрих, доктор Ричард Дайвър бе на двадесет и шест години — хубава възраст за един мъж, разцветът на ергенството. Въпреки че беше война, това бе добра възраст за Дик. Той беше вече твърде ценен, представляваше твърде голям капитал, за да бъде изложен на куршумите. Години по-късно му се струваше, че дори в закътаното си убежище той не се бе измъкнал леко, но това убеждение не се затвърди в него — през хиляда деветстотин и седемнадесета подобни мисли му изглеждаха смешни и той самокритично признаваше, че войната изобщо не го е засегнала. От наборната комисия беше получил заповед да завърши специализацията си в Цюрих и да вземе научна степен, както бе възнамерявал.

Швейцария беше остров: от едната му страна долиташе грохотът откъм Гориция, а от другата вилнееше бурята край Сома и Ена. За първи път в швейцарските кантони имаше повече загадъчни, отколкото болни чужденци, но те не се познаваха от пръв поглед — хората, които си шепнеха в малките кафенета в Берн и Женева, можеха да бъдат както търговци на диаманти, така и търговски пътници. Все пак за никого не оставаха незабелязани влаковете със слепи, инвалидите с ампутирани крайници и умиращите трупове. Тези дълги влакови композиции се разминаваха между блесналите езера Констанца и Нюшател. В бирариите и по витрините бяха разлепени ярки плакати, изобразяващи швейцарци, които бранят своите граници през хиляда деветстотин и четиринадесета година — мъже, млади и стари, вперили свиреп поглед от планините към невидимите французи и германци в низината; целта беше сърцето на швейцареца да почувствува, че и той е имал дял в славата на тези дни. Изтреблението продължаваше, плакатите избледняваха и когато Съединените щати се намесиха във войната, нито една страна не се изненада повече от Швейцария.

В ония дни доктор Дайвър бе вече надникнал в бойния театър, макар и отдалеч: през хиляда деветстотин и четиринадесета година той пристигна в Оксфорд като роудсов стипендиант[1] от щата Кънетикът.

После се завърна в Америка, изкара една година в „Джон Хопкинс“. През хиляда деветстотин и шестнадесета успя да замине за Виена, уверен, че ако не побърза, великият Фройд може да стане жертва на някоя самолетна бомба. По това време смъртта бе вече стара познайница на Виена, но Дик се снабди с достатъчно въглища и петрол, за да може да си седи в стаята на Даменщифтгасе и да пише монографии, които по-късно унищожи, но после пак написа, и преработени, те дадоха основата на книгата, която той публикува в Цюрих през хиляда деветстотин и двадесета. Повечето от нас имат любим, героичен период в живота си и това беше героичният период на Дик Дайвър. Той не знаеше, че е обаятелен, смяташе, че чувствата, които изпитва и които внушава на другите, са нещо обикновено за нормалните хора. През последната година в Ню Хейвън някой го бе нарекъл „Щастливеца Дик“ и този прякор се запечата в паметта му.

„Дик, щастливецо — шепнеше си той, крачейки из стаята край догарящия огън, — провървя ти, моето момче. Провървя ти повече, отколкото на другите.“

В началото на хиляда деветстотин и седемнадесета, когато въглищата вече трудно се намираха, Дик изгори почти стотина от учебниците, които бе насъбрал, но всеки един от тях той хвърляше в огъня със съзнанието, че главното от съдържанието на книгата остава запечатано в паметта му, че дори след пет години той би могъл да го изложи в резюме, ако си заслужава да бъде резюмирано. Прекарваше дълги минути с такива мисли в главата, понякога, когато беше нужно, наметнат с килима, обладан от особеното спокойствие на учения, което повече от всички други неща се приближава до райското блаженство, но което, както ще разкажем по-нататък, трябваше да приключи.

За това, че поне в момента го имаше, той бе благодарен на тялото си — в Ню Хейвън беше блестящ атлет, а сега плуваше в зимните води на Дунава. Споделяше един апартамент с Елкинс, втори секретар при посолството, посещаваха ги две приятни момичета, но само понякога, й това бе всичко, не ходеше често и в посолството. Допирът му с Ед Елкинс породи в него първите съмнения за качеството на мисловната му дейност; не намираше тя да е коренно различна от тази на Елкинс — Елкинс, който бе в състояние да назове по име всички полузащитници от отбора по ръгби на Ню Хейвън през последните тридесет години.

„… Но Щастливеца Дик не трябва да бъде само един от многото способни хора; той не трябва да бъде съвършено непокътнат, трябва дори да носи следи от ударите на живота. А ако животът не му ги нанесе, те не могат да се заменят с болест, разбито сърце или комплекс за малоценност — добре би било личността да бъде пречупена от някоя страна, за да се изгради след това още по-добре от първообраза.“

Отнасяше се с ирония към разсъжденията си, наричаше ги благонравни и „американски“ — смяташе елементарните разсъждения за американски начин на мислене. Даваше си сметка, че е останал незасегнат от горчивината на поражението, и точно това му липсваше.

„Най-доброто, което мога да ти пожелая, дете мое, е поне малко злочестина“ — бе казала орисницата в „Розата и пръстенът“ от Такъри.

Понякога, изпаднал в особено настроение, той разсъждаваше: „Виновен ли съм аз, че в деня на избора Пит Ливингстън се скри в съблекалнята, когато всички го търсеха? И че избраха мен, макар че все още нямах много приятели и в никакъв случай не бих станал председател на курса. А Пит го биваше, той виждаше вярно нещата и трябваше аз да остана в съблекалнята вместо него. Може би щях да го сторя, ако допусках, че има вероятност да ме изберат, макар че седмици наред Мърсър идваше в стаята ми. Всъщност давах си сметка, че имам шанс да ме изберат. А ако се бях опитал сам да си пробутам кандидатурата, когато бяхме на душовете, щеше да избухне спор и добре щях да се наредя.“

Неведнъж след лекции той разговаряше за тези неща с един млад румънски интелигент, който го уверяваше: „Няма доказателства, че хора като Гьоте или Юнг[2] например са преживявали «конфликти» в съвременния смисъл на думата. Ти не си философ романтик, а учен. В случая са важни паметта, вътрешната устойчивост, характерът и преди всичко — здравият разум. Това ще ти бъде най-трудното — да преценяваш сам себе си. Познавах един човек, който бе работил в продължение на две години върху мозъка на един вид армадило[3], смяташе, че рано или късно ще знае за мозъка на това животно повече от всеки друг. Често спорех с него, казвах му, че не допринася да се разшири кръгът на човешките знания, че е избрал темата си произволно. И когато изпрати работата си в едно медицинско списание, те, разбира се, я отхвърлиха — току-що бяха приели

монография на същата тема, разработена от друг. Ето — липса на здрав разум.“

Когато Дик пристигна в Цюрих, ахилесовите му пети не бяха толкова многобройни, че да стигнат за една стоножка, но не бяха и малко — хранеше илюзии, че силата и здравето траят вечно, че в дъното на душата си хората са винаги добри — илюзиите на цяла една нация, лъжите на поколения майки, които са отглеждали децата си в Дивия запад и са пели над люлките им, че пред прага на колибата уж няма вълци. След като взе научното си звание, получи заповед от окръжието, с която го пращаха в новосъздаденото неврологично отделение в Бар-на-Оба. За негово голямо разочарование работата му във Франция беше по-скоро административна, отколкото свързана с практиката. Но за сметка на това намери време да завърши един кратък учебник и да събере материал за следващата си книга. През хиляда деветстотин и деветнадесета година се уволни от армията и се завърна в Цюрих.

Разказаното дотук напомня малко биография, без читателят да има удоволствието да знае, че героят води незначително съществуване, подобно на Грант[4] в дюкяна си в Галена, докато съдбата му готви историческа роля. Нека кажем още сега — часът за Дик Дайвър бе вече ударил.

---

[1] Стипендианти, изпращани от фонда „Сесил Роудс“ на тригодишна специализация в Оксфорд. ↑

[2] Карл Густав Юнг (1875–1961) — швейцарски психоаналитик, създал теорията за „колективното подсъзнание“. ↑

[3] животно, обитаващо Южна Америка, броненосец ↑

[4] Улисъс Симпсън Грант (1822–1885) — американски военен и политически деец. По време на Гражданската война (1861–1865), като главнокомандващ войските на Северните щати, извоювал значителни победи за тях. От 1869–1877 г. е осемнадесети президент на САЩ. ↑

ВТОРА ГЛАВА

Беше влажен априлски ден, над Албисхорн косо се проточваха облаци, а долу в падините водите бяха замрели. Цюрих не е много различен от американските градове. Дик беше пристигнал преди два дни и чувствуваше, че нещо му липсва; сега разбра какво бе то: усещането, с което човек се движи по пътищата на Франция — увереността, че погледът обхваща всичко, което си струва труда да се види. В Цюрих имаше много други неща освен самия Цюрих — вдигнеш ли очи към покривите, сещаш се за планинските пасища, огласяни от хлопатарите на юници, а над тях — върховете; животът се редеше на пластове, извисяваше се към небесата, сини като на пощенска картичка. Алпийските земи, родината на часовниците и на въжените линии, на вртележките и на празничния камбанен звън, не са непосредствено пред очите на посетителя, докато във Франция лозниците никнат направо от земята под краката ти.

Веднъж в Залцбург Дик изпита още по-сложно усещане — че влиза в допир с един отминал век, чиито мелодии светът бе купил и заимствувал; в една от лабораториите на Цюрихския университет, докато докосваше внимателно кората на един мозък, той се бе почувствувал като майстор часовникар, съвсем различен от човека, който преди две години се носеше като ураган из старите тухлени сгради на университетската болница „Джон Хопкинс“, без да се замисля с ирония за призванието си, когато минаваше под огромната статуя на Христа в преддверието.

Все пак реши да остане още две години в Цюрих, защото не подценяваше ползата от часовникарското изкуство — съвършената прецизност и безкрайното търпение.

Днес той отиде да се види с Франц Грегоровиус от клиниката на Домлер на брега на Цюрихзее. Франц, който беше клиничен патолог, родом от Валдените[1], няколко години по-възрастен от Дик, го посрещна на спирката. Беше сдържан и с осанка като на Калиостро[2], която контрастираше със смирения му поглед; беше от трето коляно на рода Грегоровиус — дядо му бе преподавател на Краплен[3], когато

психиатрията е излизала от бездната на времето, за да стане наука. По характер беше горд, пламенен и стеснителен — ласкаеше се от мисълта, че е хипнотизатор. Първичното дарование на рода очевидно се бе поизчерпало, но Франц безспорно щеше да стане добър лекар.

По пътя за клиниката той каза:

— Разкажи ми военните си приключения. И ти ли си се променил като останалите? Все още си свеж като пролетно картофче. Имаш същото неостаряващо американско лице.

— Не видях нищо от войната — отвърна Дик. — Предполагам, че го знаеш от писмата ми, Франц.

— Няма значение — при нас имаме няколко души, нервно разстроени само от това, че са чули някъде далеч от тях да падат бомби. Имаме и няколко пациенти, които само са чели вестниците.

— Струва ми се, че това са глупости.

— Може и да са, Дик. Но нашата клиника е за богати пациенти и ние не споменаваме думата глупости. Кажи откровено, защо дойде, за да се видиш с мен или с онова момиче?

Двамата се изгледаха, а Франц се усмихна загадъчно.

— В началото, разбира се, четях всичките й писма — каза той с официален басов глас. — Но когато в нея започна промяната, елементарната деликатност не ми позволяваше да отварям повече писмата й. Случаят стана твой.

— Тогава тя е добре? — осведоми се Дик.

— Напълно добре. За нея се грижа аз, впрочем грижа се за повечето пациенти англичани и американци. Те ме наричат доктор Грегъри.

— Нека ти обясня за това момиче — каза Дик. — Виждал съм я само веднъж, това е самата истина. Когато дойдох да се сбогувам с теб, преди да отпътувам за Франция. За първи път бях облякъл униформа и се чувствувах много неловко — отдавах чест на редници и въобще не знаех как да се държа.

— Защо не си в униформа и днес?

— Та аз се уволних преди три седмици. А ето как се случи, че срещнах това момиче. Когато се сбогувах с теб, тръгнах към онази ваша сграда край езерото да си взема велосипеда…

— Към „Кедрите“?

— … нощта беше чудесна, луната беше изгряла над върха…

— Над Кренцег.

— … настигнах една сестра и едно младо момиче. Не ми мина през ума, че момичето може да е пациентка; запитах сестрата за разписанието на електрическата железница и тръгнахме заедно. Момичето беше най-красивото, което някога съм виждал.

— И продължава да е.

— Никога не беше виждала американска униформа, разговаряхме и аз не намирах нищо особено в това. — Той спря изведнъж, защото усети, че мисълта му клони към познат обрат, след това продължи: — Работата е там, Франц, че аз не съм тъй закоравял като теб — все още не съм; когато видя една тъй хубава външност, става ми мъчно за онова, което се крие под нея. Това беше всичко — докато не започнах да получавам писма.

— Не би могло да й се случи нищо по-добро — каза Франц прочувствено, — най-неочаквано пренасочване на съзнанието. Ето защо излязох да те посрещна, макар че днес съм много зает. Искам да дойдеш в кабинета ми и да си поговорим надълго и нашироко, преди да я видиш. Впрочем изпратих я в Цюрих с няколко поръчки.

Гласът му трепереше от ентусиазъм.

— Трябва да ти кажа, че я изпратих без болногледачка, заедно с една по-лабилна от нея пациентка. Гордея се с този случай, с който се справих благодарение на твоята неочаквана помощ.

Пътят следваше бреговата линия на Цюрихзее, след това навлезе в плодородни земи, пасища и леки възвишения, с накацали по тях дървени вили. Слънцето изплува в безбрежната синева на небето — пред тях се разстилаше типичната засмяна швейцарска долина, изпълнена с приятен шепот и звуци, с хубаво, свежо ухание на здраве и бодрост.

Клиниката на професор Домлер се състоеше от три стари и две нови сгради, разположени между едно малко плато и езерния бряг. При основаването й преди десет години тя беше единствената модерна клиника за душевноболни; случаен наблюдател, който я погледнеше с непрофесионално око, едва ли би се досетил, че вижда убежище за хора, загубили душевното си равновесие, станали непълноценни или опасни за другите, макар че две от сградите бяха оградени — впрочем стените не изглеждаха толкова високи, колкото бяха в действителност, защото линията им беше смекчена от пълзящите растения по тях. Беше

слънчево и навън няколко мъже прехвърляха сено с вили; тук-таме, след като колата навлезе в района на клиниката, се забелязваше по някой пациент да се разхожда по пътеките, следван от болногледачка, бялнала се като бяло знаме.

Франц въведе Дик в кабинета си и му се извини, че ще се върне след половин час. Останал сам, Дик закрачи из стаята и се опита да доизгради представите си за Франц, съдейки по безпорядъка на бюрото му, по собствените му книги и по книгите, притежавани или написани от баща му и дядо му; по окачената на стената голяма кафеникава снимка на баща му — израз на швейцарската синовна почит. В стаята беше задушно. Дик отвори френския прозорец и вътре нахлу сноп слънчева светлина. Внезапно мисълта му отскочи към младата пациентка.

За осем месеца беше получил от нея около петдесет писма. В първото тя се извиняваше, обясняваше, че е чула как в Америка момичетата пишат писма на непознати войници. Била научила името и адреса му от доктор Грегъри и се надявала, че той няма да се сърди, ако от време на време му пише по някое писмо, за да му пожелае всичко най-хубаво.

Писмото бе явно в тона на „Чичо Дългокрачко“ и „Хитрушата Моли“ — писмовни сборници с игриво сантиментално съдържание, на мода в Щатите. Но приликата свършваше дотук.

Писмата можеха да се разделят на две категории: тези от първата категория бяха до сключването на примирието и явно носеха отпечатъка на патологична неуравновесеност, докато писмата от втория вид идваха след това, бяха напълно нормални и свидетелствуваха за една богата и съзряваща душевност. През последните, скучни месеци в Бар-на-Оба Дик бе очаквал с нетърпение писмата от втория вид, макар че дори в първите писма той беше доловил нещо повече от онова, за което Франц би могъл да се досети.

> Mon Capitaine,
>
> Когато ви видях за първи път във вашата униформа, си помислих — колко е красив. След това си помислих je m’en fiche[4] на френски и на немски. И вие си помислихте, че аз съм хубава, но това ми се е случвало и по-рано и

дълго време трябваше да го понасям. Ако дойдете тук отново с това долно и престъпно отношение, което няма нищо общо с изискванията, на които са ме учили, че един джентълмен трябва да отговаря, бог да ви е на помощ. Все пак вие изглеждате по-спокоен от другите, целият мекичък като голям котарак.

2

Аз започнах да харесвам само момченца, които са като момиченца. А вие такъв ли сте? Имаше някакви някъде.

Моля да ме извините, това е третото писмо, което ви пиша, и ще го изпратя незабавно, освен ако не го изпратя. Мислих много и за лунната светлина и ще мога да си намеря много свидетели, само да успея да се измъкна оттук.

3

Казаха, че сте лекар, но докато продължавате да бъдете котарак, това е различно. Главата ме боли много, затова простете ходенето там като обикновена жена с бял котарак, с което смятам, че се пояснява. Аз говоря три езика, с английски четири и съм сигурна, че ще мога да работя като преводачка, ако уредите нещо, във Франция съм сигурна, че ще въведа дисциплина с усмирителните ризи, както беше тук в сряда. Сега е събота и вие сте далеч, може би убит.

4

Върнете се отново при мене някой ден, защото аз ще бъда винаги тук на зеления хълм. Освен ако ми позволят да пиша на баща ми, когото много обичах.

Извинете, че ви пиша тези работи. Днес не съм на себе си. Ще ви пиша, когато се почувствувам по-добре. Простете за всичко това.

Привети Никол Уорън

Капитан Дайвър,

Знам, че за човек с разклатени нерви като мен не е хубаво да се самонаблюдава, но бих желала да знаете какво ми е положението. Миналата година, не съм сигурна дали беше миналата година, когато бях в Чикаго и ми стана така, че не можех повече да говоря с прислугата и да излизам на улицата, очаквах някой да ми каже. Това беше дълг за някой, който разбираше какво става. Слепците трябва да бъдат водени. Само че никой не искаше да ми каже всичко, казваха ми само наполовина, а аз бях тъй объркана, че не знаех дали две и две правят четири. Един човек се държа много мило — той беше френски офицер и разбираше. Даде ми едно цвете и каза, че то е „plus petite et moins entendue“[5]. Бяхме

приятели. След това си го взе. Болестта ми се влоши и нямаше кой да ми обясни. Имаше някаква песен за Жана д’Арк и те ми я пееха, но това беше подло от тяхна страна — разплаквах се, защото тогава главата ми беше наред. Непрекъснато говореха и за спорт, но тогава не се интересувах. И тъй, един ден тръгнах по булевард Мичигън, вървях километри и накрая ме настигнаха с кола, но аз не исках да се кача. Накрая ме вкара-

ха насила. Имаше и сестри. След това започнах да си давам сметка за всичко, защото разбирах какво става с другите. И тъй, виждате какво ми е положението. И какъв смисъл има за мен да стоя тук, когато лекарите непрекъснато се ровят в нещата, заради които съм тук. Така че днес писах на баща ми да дойде и ме отведе.

4

Радвам се, че ви е тъй приятно да изпитвате хората и да ги отпращате. Трябва да е много забавно.

В друго писмо:

Като мине следващият ви изпит, можете да ми пишете. Току-що ми изпратиха няколко грамофонни плочи, за да не си забравя урока, и аз ги счупих, сега сестрата не ми говори. Бяха на английски, за да не разбират сестрите. Един лекар в Чикаго каза, че симулирам, но всъщност искаше да каже, че съм двойна шестица, каквато по-рано никога не е виждал. Но аз бях ядосана и не му обърнах внимание, защото, когато съм заета с ядосване, не обръщам внимание какво говорят — хиляди пъти не.

Онази нощ ми казахте, че ще ме научите да играя. Мисля, че любовта е единственото, което съществува или което би трябвало да съществува. Както и да е,

2

много се радвам, че сте зает с изпити.

Toute a vous,
Никол Уорън

Имаше и други писма, в които между безпомощно накъсаната мисъл се прокрадваха тревожни просветления.

Драги капитан Дайвър,

Пиша ви, защото няма към кого другиго да се обърна, и ми се струва, че щом като това парадоксално положение е ясно за един болен човек като мен, то трябва да е очевидно и за вас. Душевното заболяване мина и сега се чувствувам съсипана и унижена — ако това им е била целта.

Семейството ми позорно ме изостави и няма смисъл да ги моля за помощ или състрадание. Дойде ми до гуша; да се залъгваме, че може да се излекува това, което не е в ред в главата ми, е загуба на

2

време и съсипване на здравето.

Ето, аз се намирам в заведение, което, изглежда, е приют за полулуди, и всичко това, защото никой не сметна за необходимо да ми каже истината за каквото и да било. Ако само знаех какво става, както сега вече знам, смятам, че бих могла да го понеса, защото имам достатъчно сили в себе си, но тези, които трябваше да ми обяснят, не счетоха за нужно да го сторят. И сега, когато вече знам и заплатих такава цена, за да го узная,

3

те продължават да водят кучешкия си живот и казват, че трябва да вярвам в онова, в което вярвах досега. Особено един от тях, но сега вече знам.

Непрекъснато съм самотна, далеч от приятели и семейство — отвъд Атлантика. Ходя безцелно насам-натам като зашеметена. Ако можете да ми намерите работа като преводач (знам френски и немски като родни,

4

езици, доста добре италиански и малко испански) или в някоя походна болница на Червен кръст, може и като болногледачка в санитарен влак, макар че ще трябва да се влача с влака, ще ми окажете неоценима услуга.

И по-нататък:

Тъй като не желаете да приемате моите обяснения за това как стоят нещата, трябва поне да ми обясните какво мислите, защото имате мило лице на котарак, а не този странен вид, който, изглежда, е на мода тук. Доктор Грегъри ми даде една ваша снимка, на нея не сте тъй хубав, както с униформа, но сте по-млад.

Mon Capitaine,

Зарадвах се на вашата картичка. Много се радвам, че ви е тъй интересно да късате на изпитите медицинските сестри — о, аз много добре разбрах бележката ви. Само че, когато ви срещнах, помислих, че сте по-различен.

Драги капитане,

Днес мисля едно, утре друго. Всъщност в това се състои заболяването ми, като изключим едно налудничаво непокорство и липсата на чувство за мярка. Ако ми препоръчате някой психиатър, с удоволствие ще отида при него. Тук те лежат във ваните си и пеят песента „Играй си в твоя заден двор“, сякаш имам заден двор, в който мога да играя или мога да видя някаква надежда, ако погледна през отвор в задния двор. Те отново се опитаха да ми направят това в сладкарницата и аз за малко

2

не ударих човека, но те ме задържаха.

Няма да ви пиша повече. Много съм непоследователна.

След това мина един месец без писма. После изведнъж дойде промяната.

Бавно се връщам към живота… Днес цветята и облаците…

Войната свърши, а аз почти не съзнавах, че има война…

Как мило сте се държали! Трябва да сте много мъдър зад това ваше лице като на бял котарак, само че на снимката, която доктор Грегъри ми даде, изглеждате различен…

Днес отидох в Цюрих, какво странно чувство изпитах, когато отново видях град!

Днес отидохме в Берн, видяхме часовниците, беше тъй хубаво!

Днес се изкачихме толкова високо, че намерихме асфоделии и еделвайс…

След това писмата взеха да редеят, но той продължи да отговаря. В едно от тях тя казваше:

Бих желала някой да е влюбен в мен, да има момчета, които да ме ухажват както едно време, преди да се разболея. Но сигурно ще минат години, докато мога да помисля за такова нещо.

Все пак, когато поради една или друга причина отговорът на Дик закъснееше, следваше многословен изблик, зад който прозираше тревогата на влюбения: „Може би ви отегчавам“ или: „Боях се и предположих, че…“ и „Нощно време не мога да се отърва от мисълта, че може би сте болен“.

Дик наистина беше болен — имаше грип. Когато болестта мина, той бе много изтощен и прекрати цялата си кореспонденция, с изключение на деловите писма. Не мина много време и споменът за нея бе заличен от осезателното присъствие на едно момиче от щата Уискънсин, телефонистка в щаба в Бар-на-Оба. Имаше червени устни като от рекламен плакат и когато говореха за нея в стола, цинично й прикачваха прозвището „Дай ми линия“.

Франц се върна в кабинета си, изпълнен с чувство за собствено достойнство. Дик заключи, че той вероятно ще стане добър болничен лекар, по ясния и отсечен глас, с който мъмреше сестрите и пациентите — очевидно това идваше не от нерви, а от една огромна и безобидна суетност. Истинските му емоции бяха много по-дълбоко в него и той ги пазеше за себе си.

— А сега за това момиче, Дик — започна той. — Разбира се, иска ми се да те разпитам как си и да ти разкажа за себе си, но първо да поговорим за момичето, защото отдавна те чакам да ти кажа тези неща.

Извади от картотечния шкаф една папка, прелисти я, реши, че не му е нужна и я сложи обратно на мястото й. И започна направо да разказва.

---

[1] Валдените — кантон в Западна Швейцария, на границата с Франция. ↑

[2] Граф Александър Калиостро — Джузепе Балсамо, 1743–1795 — прочут италиански мошеник. ↑

[3] Емил Краплен, 1856–1926 — световноизвестен немски психиатър, основоположник на експерименталната психиатрия. ↑

[4] Не ме е грижа (фр.) — Б.пр. ↑

[5] Още по-малко и по-неопитно (фр.). — Б.пр. ↑

ТРЕТА ГЛАВА

Преди година и половина приблизително доктор Домлер получил не твърде ясно писмо от един американски джентълмен, живущ в Лозана, някой си Девъру Уорън, от рода Уорън в Чикаго. Уговорили си среша и един ден мистър Уорън пристигнал в клиниката с дъщеря си Никол, шестнадесетгодишно момиче. Тя очевидно не била добре и сестрата, която я придружавала, я извела да се разходят из околността, докато мистър Уорън се консултира.

Уорън бил необикновено красив мъж, изглеждал на по-малко от четиридесет години. Бил образец на хубав американец във всяко отношение: висок, с широки рамене, добре сложен — un homme tres chic, както доктор Домлер го описал на Франц. Имал големи сиви очи, зачервени от гребане по Женевското езеро, и всичко в него говорело, че той е от ония хора, които са видели света откъм най-добрата му страна. Разговорът се водел на немски, защото се оказало, че навремето той учил в Гьотинген. Бил нервен и очевидно много възбуден поради работата, за която дошъл.

— Доктор Домлер, дъщеря ми не е добре, главата й не е в ред. Пращал съм я при специалисти, наемал съм й болногледачки, два пъти я подложихме на сънна терапия, но положението се влоши, не е по силите ми да се справя и ми препоръчаха горещо да дойда при вас.

— Така… — казал доктор Домлер. — Най-добре да започнете от началото и да ми разкажете всичко.

— Начало изобщо няма, не ми е известно да е имало случай на умопомрачение в семейството, било от едната страна, било от другата. Майката на Никол почина, когато тя беше на дванадесет години, и аз й бях, така да се каже, и баща, и майка, с помощта на гувернантките — и баща, и майка.

Бил много развълнуван, когато казвал това. Доктор Домлер забелязал, че очите му се просълзили, и едва тогава доловил, че дъхът му намирисва на уиски.

— Като дете беше тъй мила — всички бяха луди по нея, всички, които я познаваха. Беше дяволита и весела като птичка. Обичаше да

чете, да рисува, да танцува и да свири на пиано — обичаше всичко. Жена ми често казваше, че единствена тя от децата ни не плачела нощно време. Имам една по-голяма дъщеря и един син, който умря, но Никол беше… Никол беше…

Той замлъкнал безпомощно и доктор Домлер му помогнал.

— Тя е била едно напълно нормално, събудено и весело дете.

— Напълно.

Доктор Домлер изчакал да чуе по-нататък. Мистър Уорън поклатил глава, въздъхнал дълбоко, хвърлил бърз поглед към доктор Домлер и отново свел очи.

— Преди осем месеца приблизително, може да са били и шест, а може и десет — не си спомням точно къде бяхме по това време, тя започна да прави странни неща — ненормални неща. Сестра й първа ми заговори затова, защото към мен Никол не се промени — добавил той бързо, сякаш някой го обвинил, че той е виновен, — към мен тя си остана същото мило момиченце. Първата неприятност беше във връзка с един прислужник.

— О, да — потвърдил доктор Домлер и кимнал с беловласата си глава, сякаш подобно на Шерлок Холмс той знаел предварително, че в този момент наяве ще излезе именно един прислужник.

— Имах един прислужник, беше в дома ни от години — впрочем швейцарец. — Той вдигнал очи към доктор Домлер, сякаш очаквал патриотично одобрение за избора си.

— И тя си внуши налудничави неща за него. Мислеше, че той я задиря — разбира се, навремето аз й повярвах и го уволних, но сега знам, че това са били глупости.

— Какво казваше тя, че й е направил?

— Това предизвика първото ни съмнение — лекарите не можаха да изкопчат нищо. Тя само ги поглеждаше тъй, сякаш те трябва да знаят какво й е сторил той. Но очевидно искаше да каже, че се е държал неприлично с нея — поведението й не оставяше никакви съмнения.

— Разбирам.

— Аз естествено съм чел за жени, които изпитват самота и започват да си внушават, че под леглото им се крие някой мъж и други такива работи, но защо трябваше Никол да си създава такива фикции? Тя можеше да има всеки младеж, когото пожелае. Бяхме в Лейк Форест

— курортно селище недалеч от Чикаго, където имаме вила — и тя бе навън по цял ден, играеше с момчетата голф или тенис. Някои от тях доста се бяха увлекли по нея.

През цялото време, докато Уорън говорил, част от съзнанието на изсушения и сбръчкан старец доктор Домлер било насочено към Чикаго. Някога на младини имал възможност да отиде в Чикаго като научен работник и доцент в университета, може би там щял да забогатее и да се сдобие със своя собствена клиника, вместо да бъде собственик на една незначителна част от това болнично заведение в Швейцария. Като си помислил, че неговите недостатъчни знания — недостатъчни според личната му преценка — ще трябва да се разпростират върху това огромно пространство, върху тези безкрайни нивя и прерии, решил да не отива. В ония дни бил чел за Чикаго, за големите, едва ли не феодални семейства като Армър, Палмър, Фийлд, Крейн, Уорън, Суифт, Макормък и много други и оттогава насам немалко от неговите пациенти дошли от тези слоеве на Чикаго и Ню Йорк.

— Положението й се влоши — продължил Уорън. — Получи нервна криза или нещо от този род — започна да говори все по-несвързани и по-несвързани неща. — Сестра й записа някои от тях. — И той подал на лекаря няколкократно сгънат лист.

— Почти всичко е за мъже, които искали да я нападнат, хора, които познавала или срещала на улицата, едва ли не всеки…

Той разказал за тревогата и отчаянието, за ужасните моменти, които едно семейство преживява при подобни обстоятелства, за напразните усилия, които положили в Америка, и накрая за надеждата, че една промяна на обстановката ще й помогне — затова той прекосил подводната блокада и довел дъщеря си в Швейцария.

— … на борда на американски кръстосвач — пояснил той не без известна гордост. — Успях да уредя това, защото ми провървя. И позволете ми да добавя — усмихнал се той скромно, — защото, както казват: парите нямат значение.

— Нямат, разбира се — съгласил се сухо доктор Домлер.

Той усещал, че човекът, който стои пред него, крие нещо, чудел се какво и защо. Или ако греши в подозренията си, защо тогава тази елегантна мъжка фигура в спортен костюм, отпусната небрежно в креслото, създава в стаята такава фалшива атмосфера? Във

февруарския ден витаела трагедия, сякаш били пречупени крилата на птиче, извършената злина почти прозирала зад настроението в стаята.

— Бих желал… да поговоря с нея, поне няколко минути — казал Домлер на английски с чувството, че така ще се приближи повече до Уорън.

Няколко дена след като Уорън оставил дъщеря си и се завърнал в Лозана, докторът и Франц вписали в картона на Никол:

> „Diagnostic: Schizophrenie. Phase ai’gue en decroissance. La peur des hommes est un symptome de la maladie, et n’est point constitutionnelle… Le pronostic doit rester reserve.“[1]

Зачакали с нарастващ интерес посещението на мистър Уорън; той обещал, че ще дойде повторно, а дните минавали.

Уорън се бавел. След две седмици доктор Домлер му писал. Тъй като Уорън продължил да мълчи, той извършил нещо, което в ония дни било une folie[2], и телефонирал в „Гран Отел“ във Верве. От прислужника му той научил, че мистър Уорън си стягал багажа да отплува за Америка. Но доктор Домлер знаел, че четиридесетте швейцарски франка за телефонния разговор ще се впишат в регистъра на клиниката, кръвта на дедите му от почетната стража на Тюйлери кипнала и — Уорън бил принуден да вземе слушалката.

— Абсолютно необходимо е — трябва да дойдете. От това зависи здравето на дъщеря ви. Не мога да поема отговорност.

— Но, докторе, нали точно затова сте там. Викат ме да се върна по спешност.

Доктор Домлер никога не бил водил такъв далечен телефонен разговор, обаче отправил искането си тъй ултимативно, че притиснатият до стената американец отстъпил. Половин час след повторното си пристигане край Цюрихзее Уорън капитулирал: широките му рамене се затресли от ридания под добре ушития костюм, очите му се зачервили като слънцето над Женевското езеро и ужасната история изплувала наяве.

— Не знам как се случи — казал той с пресипнал глас. — Не знам… не знам как. Когато майка и почина, тя беше още мъничка и идваше в леглото ми всяка сутрин, понякога спеше при мен. Мъчно ми беше за бедното дете. След това, където и да ходехме, с кола или с влак, държахме ръцете си. Тя често ми пееше. Казвахме си: „Сега целия следобед няма да обръщаме внимание на никой друг — ще бъдем само двамата“ или: „Тази сутрин си моя и аз съм твой.“ — В гласа му прозвучаха нотки на горчив сарказъм.

— Хората казваха — каква чудесна двойка, баща и дъщеря, бяха готови да се просълзят. Бяхме едва ли не като любовници — и в един момент наистина станахме любовници. Десет минути след като се случи, аз бях готов да се застрелям, но, изглежда, до такава степен съм пропаднал, че нямах и кураж да го сторя.

— Какво стана после? — запитал доктор Домлер и отново си спомнил за Чикаго и за бледния, тих джентълмен с пенсне, който дошъл да го види в Цюрих преди тридесет години. — Това продължи ли?

— О, не! Тя почти… тя изведнъж стана затворена. Само казваше: „Няма нищо, няма нищо, татко. Няма значение.“

— Имаше ли последствия?

— Не. — От него се изтръгнало конвулсивно стенание и той издухал носа си няколко пъти.

— Само че сега има твърде големи последствия.

След като Домлер чул цялата история, той се облегнал със средноборжуазно доволство в креслото зад бюрото и си казал наум: „Селяк!“ В продължение на двадесет години той твърде рядко си позволявал подобни преценки. След това добавил гласно:

— Препоръчвам ви да прекарате нощта в някой хотел в Цюрих и да дойдете да се видим пак утре преди обед.

— А след това?

Доктор Домлер разперил многозначително ръце.

— Чикаго — посъветвал го той.

---

[1] Диагноза: шизофрения. Остра фаза, намаляваща по интензивност. Страхът от мъжете е болестен симптом, а не вроден… Предположения за по-нататъшното развитие на заболяването не могат да се правят (фр.). — Б.пр. ↑

[2] Лудост (фр.). — Б.пр. ↑

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

— Така разбрахме как стоят нещата — продължи Франц. — Домлер казал на Уорън, че ще се заеме със случая, ако той се съгласи да не вижда повече дъщеря си, най-малко в течение на пет години. След като се съвзел от моментната си слабост, най-голямата грижа на Уорън била да не би по някакъв начин историята да стигне до Америка.

— Съставихме обикновения за такива заболявания режим на лечение и зачакахме. Изгледите не бяха добри — както знаеш, случаите на оздравяване, дори при така нареченото лечение в нормална среда, са твърде редки на тази възраст.

— Първите писма не подсказваха нищо добро — съгласи се Дик.

— Да, и бяха съвсем типични. Доста се колебах, преди да разреша първото й писмо да се изпрати от клиниката. След това си казах — няма да е зле Дик да знае, че ние тук продължаваме да работим. Беше благородно от твоя страна, че й отговори. Дик въздъхна.

— Тя бе тъй хубава — в плика бе сложила и много свои снимки. А там цял месец нямах какво да правя. Във всичките си писма говорех само това: „Бъдете добро момиче и слушайте лекарите.“

— Това беше достатъчно за нея — да има във външния свят някого, за когото да мисли. Известно време нямаше никого — само сестра си, но изглежда, че не я чувствува много близка. Освен това четяхме писмата й, това ни улесняваше да разберем какво е състоянието й.

— Радвам се.

— Разбираш ли сега какво се е случило? В началото тя се е чувствувала съучастник в извършеното. Само така можем да си обясним първоначалната стабилност и устойчивостта на характера й. Най-напред идва този шок. След това тя отива в пансион, чува какво говорят другите момичета и от чисто чувство за самосъхранение си изработва убеждението, че няма съучастничество от нейна страна — оттук нататък вече е лесно да се озове в един химеричен свят, където

всички мъже са злонамерени и колкото повече ги обичаш и им се доверяваш, толкова по…

— А тя казвала ли е някога нещо за тази ужасна случка?

— Не, и трябва да ти кажа, че през месец октомври, когато изглеждаше вече нормална, ние изпаднахме в затруднение. Ако беше на тридесет години, щяхме да я оставим сама да се приспособи, но тъй като е твърде млада, имаше опасност да се стабилизира, като всичко в нея си остане изкривено. Затова доктор Домлер й каза направо: „Сега поемате сама отговорността за себе си. Това съвсем не означава, че всичко за вас е свършило — животът ви едва сега започва“ и т.н., и т.н. Тя действително е много интелигентна, така че той й даде да чете Фройд, с мярка, разбира се, и тя прояви голям интерес. Стана любимка на всички ни тук. Но е затворена.

Той се поколеба, след това добави: — Често се питахме дали в последните си писма до теб, които тя пускаше сама от Цюрих, е казала нещо, което би ни помогнало да разберем какво е психическото й състояние и какви са плановете й за бъдещето. Дик се замисли.

— И да, и не — ако искате, ще ви донеса писмата. Не се чувствува песимизъм, изглежда жадна за живот не по-малко от всеки друг, дори е малко романтична. Понякога говори за „миналото“, тъй както говорят хората, били в затвора. Но никога не знаеш дали, когато казват „миналото“, имат предвид престъплението, времето, прекарано в затвора, или всичко преживяно. В края на краищата в нейния живот аз съм само един фигурант.

— Съвсем ясно разбирам какво е положението ти и още веднъж ти изказвам нашата признателност. Заради това исках да си поговорим, преди да я видиш. Дик се засмя.

— Мислиш си, че щом ме види, ще ми се хвърли на врата?

— Не, не това. Но ще те моля да бъдеш много внимателен. Ти си привлекателен за жените, Дик.

— Тогава бог да ми е на помощ! Е, добре, ще бъда внимателен и отблъскващ — винаги преди да я видя, ще дъвча чесън и ще съм брадясал. Ще я накарам да побегне от мен.

— Само не чесън! — пресече го Франц, който не разбра шегата. — Не трябва да си компрометираш кариерата. Но ти не го казваш напълно сериозно, нали?

— … И ще понакуцвам. И без това в квартирата си нямам вана.

— Ти само се шегуваш — отдъхна си Франц или по-скоро прие позата на човек, изпитал облекчение. — А сега кажи ми нещо за себе си, за плановете си.

— Имам само един план, Франц — да бъда добър психиатър — най-добрият психиатър, живял някога.

Франц се усмихна любезно, но разбра, че този път Дик не се шегува.

— Това е много хубаво и чисто по американски — каза той. — За нас е по-трудно. — Той стана и отиде до френския прозорец.

— Стоя тук и гледам Цюрих — отсреща е камбанарията на „Грос Мюнстер“. В подземието е погребан дядо ми. Зад моста оттатък почива Лафатер, мой прадядо, който е казал, че не иска да го погребат в подземието на която и да било църква. Недалеч е статуята на друг мой прародител — Хайнрих Песталоци, също и статуята на доктор Алфред Ешер. А над всички тях стои Цвингли[1] — непрекъснато имам пред очите си пантеон на велики хора.

— Разбирам — каза Дик и стана. — Просто се разприказвах на едро. Всичко започва отначало. Повечето американци във Франция са луди да се върнат у дома, но аз не — от армията ще продължават да ми плащат до края на годината, стига да ходя на лекции в университета. Не говори ли това, че правителството решава нещата със замах и знае кои са бъдещите велики хора на страната? След това ще си ида у дома за един месец да видя баща си. После се връщам — предложиха ми работа.

— Къде?

— Вашите конкуренти — клиниката на Гизлер край Интерлакен.

— Не се залавяй с тях — посъветва го Франц. — За една година смениха десетина млади хора. Гизлер е в маниакална депресия и клиниката се управлява от жена му и от нейния любовник — разбира се, казвам ти това под секрет.

— Какво става със старите ти планове за Америка? — запита го Дик шеговито. — Хайде, отиваме в Ню Йорк и основаваме свръхмодерна клиника за милиардери.

— Това бяха студентски приказки.

Дик обядва с Франц, жена му и тяхното кученце, което миришеше на изгорял каучук, във вилата им в дъното на парка. Почувствува се малко потиснат, не от скромността на семейното

гнездо на Франц, нито от фрау Грегоровиус, която се оказа точно такава, каквато можеше да се предположи, а от това, че, както изглежда, Франц изведнъж бе стеснил хоризонта си. Дик гледаше на аскетизма по съвсем различен начин — можеше да го приеме като средство за постигане на дадена цел, дори като начин на живот, благодарение на който би достигнал до славата. Но трудно можеше да се примири с мисълта да окастри живота си по такъв начин, че да се чувствува в него като в чужди дрехи. Домашните навици на Франц и на съпругата му, които се суетяха в тясното си жилище, бяха лишени от привлекателност и не биха подхождали на човек с поне малко авантюристичен дух. Прекараните във Франция следвоенни месеци, пищните тържества при демобилизацията, протекли под знака на американската разточителност, бяха променили представите на Дик. От друга страна, мъже и жени го величаеха и може би това го бе накарало да се върне към центъра на големия швейцарски часовников механизъм — интуицията, че това не е полезно за един сериозен мъж.

Държа се към Кете Грегоровиус тъй мило, че тя се почувствува обаятелна, но същевременно й ставаше все по-неудобно от това, че обедът се състоеше главно от карфиол; той от своя страна се кореше вътрешно, защото съзнаваше, че у него се загнездва някаква повърхностност.

„Нима и аз съм като всички останали? — имаше навика да си мисли той нощно време, вперил очи в тъмнината. — Нима съм като другите?“

Това не бе добра мисловна храна за един социалист, но напълно подходяща за хората, които извършват по-голяма част от най-ценната работа на света. Истината беше, че от няколко месеца насам бе започнал да разграничава нещата — период, до който стига всеки млад човек — и да си поставя въпроса заслужава ли да се умре за нещо, в което вече не вярваш. В безмълвните бели нощи на Цюрих той се взираше в прозореца на един килер на отсрещната къща, осветена от уличната лампа, и си повтаряше, че иска да бъде добър, да бъде благороден, да бъде смел и мъдър, но всичко това е много трудно. Искаше и да бъде обичан, ако успее да смести и това между другото.

---

[1] Цвингли (1484–1531) — швейцарски патриот и протестантски реформатор. ↑

ПЕТА ГЛАВА

Верандата на централната сграда бе осветена от отворените френски прозорци, само лехата с гладиоли чезнеше в пълната сянка, хвърляна от околните стени и фантастичните очертания на железните градински столове. Между фигурите, които се открояваха на прозореца, от време на време се мяркаше силуетът на мис Уорън, който бързо се насочи навън, щом тя го забеляза; когато прекоси прага, лицето й за последен път улови светлината и сякаш я отнесе навън със себе си. Тя пристъпяше отмерено — през цялата изтекла седмица в ушите й бяха звънтели мелодии, песни за знойни летни небеса и диви усои, а когато той пристигна, пеенето, което чуваше, зазвуча тъй ясно, че би могла да му приглася.

— Как сте, капитане — каза тя и с усилие откъсна очите си от неговите, сякаш погледите им се бяха сплели. — Ще седнем ли тук? — Тя остана неподвижна и се огледа за миг. — Лятото почти настъпи.

Навън я последва една набита жена, загърната в шал.

Никол й представи Дик:

— Сеньора…

Франц се изви и се отдалечи, а Дик нагласи три стола един срещу друг.

— Каква хубава нощ — каза сеньората.

— Muy bella[1] — съгласи се Никол; след това се обърна към Дик: — Дълго ли ще стоите тук?

— В Цюрих ще бъда дълго време, ако това имате предвид.

— Всъщност това е първата истинска пролетна нощ — намеси се сеньората.

— И колко ще останете?

— Най-малко до юли.

— Аз си тръгвам през юни.

— Юни е чудесен месец тук — отбеляза сеньората. — По-добре е да останете и през юни и да отпътувате през юли, когато е вече много горещо.

— Къде ще отидете? — запита той Никол.

— Някъде заедно със сестра ми — надявам се някъде, където е оживено, защото загубих тъй много време. Но може би ще решат, че в началото е по-добре да отида на някое спокойно място — може би на езерото Комо. Защо не дойдете на Комо?

— А, Комо… — започна сеньората.

Когато влязоха в сградата, посрещнаха ги звуците на „Леката кавалерия“ от Супе, изпълнявана от оркестрово трио. Никол използува това, за да остане права, и нейната младост и красота така го поразиха, че вълнението, което се бе загнездило в него, се засили и го изпълни целия. Тя се усмихна с трогателна детинска усмивка, събрала цялата загубена младост на света.

— Музиката е толкова шумна, че не можем да се чуваме — нека се поразходим. Buenas noches, Senora.[2]

— Лека нощ, лека нощ — отвърна тя на развален английски.

Слязоха от двете стъпала на пътеката, над която за миг премина сянка, и тя го хвана под ръка.

— Имам някои плочи, сестра ми ги изпрати от Америка — започна тя. — Другия път, като дойдете, ще ги чуете — знам едно място, където можем да сложим грамофона и никой няма да ни чуе.

— Това ще бъде чудесно.

— Знаете ли „Хиндустан“? — запита го тя с блеснали очи. — Не бях я чувала досега, но ми хареса. Имам и „Защо ми казват бейби?“, и „Щастлив съм, че плачеш за мен“. Сигурно сте танцували на тези мелодии в Париж?

— Не ходих в Париж.

Когато вървеше, по кремавата й рокля играеха сини и сиви отблясъци, а светлорусата й коса заслепяваше Дик — всеки път, когато се обръщаше към нея, тя се усмихваше, а когато минаваха под крайпътните светлини, лицето й засияваше като ангелско. Тя му благодареше за всичко, сякаш той я бе извел на танци, и докато Дик ставаше все по-малко сигурен какво е отношението му към нея, нейната увереност нарастваше — присъствието й беше тъй възбуждащо, сякаш тя бе събрала в себе си веселието на света.

— Не ми налагат никакви ограничения — продължи тя. — Ще ви пусна две хубави мелодии: „Почакай кравите да се завърнат“ и „Довиждане, Александър“.

Следващия път, когато се видяха, една седмина по-късно, той закъсня и Никол го чакаше на пътеката, по която той трябваше да мине на излизане от къщата на Франц. Косата й, опъната зад ушите, се разстилаше по раменете, лицето й изглеждаше току-що изплувало изпод косите и като че ли точно в този момент тя излизаше от гора и лунната светлина я обливаше. Излизаше от неизвестността; Дик искаше тя да няма минало, да бъде просто едно загубило се момиче, което няма друг адрес освен нощта, от която е дошло. Тръгнаха към тайното място, където тя бе скрила грамофона, заобиколиха работилницата, изкачиха се по едни скали и седнаха зад ниската стена; пред очите им в продължение на километри и километри се разстилаше нощта.

Пренесоха се в Америка: дори Франц, с неговите представи, че Дик е неотразим като Лотарио[3], не би могъл да допусне, че двамата тъй бързо ще се разберат и ще си допаднат. Извиняваха се „много“ — „нали не ми се сърдите“; срещнаха се в едно такси — „скъпи“; техните желания личаха в усмивките им, намериха се в Хиндустан, а малко след това се скараха, защото „никой не го е грижа“ — накрая „единият“ от двамата си отиде и остави другия да плаче, „да бъде тъй тъжен, тъжен“.

Мелодиите, събрали в себе си отминали мигове и бъдещи надежди, се носеха тихо във валезийската нощ. Щом грамофонът заглъхнеше, един щурец решаваше, че е дошъл неговият ред, и запълваше паузата с единствената си нота. Никол започна да навива механизма по-рядко и по-рядко, грамофонът замлъкна и тя започна да му пее:

Ако ти изпуснеш
долар от сребро,
ще се затъркаля
като търкало.

Звуците излизаха от устата й чисти, без да се задъхва. Дик стана изведнъж.

— Какво има, не ви ли харесва?

— Разбира се, че ми харесва.

— А ето какво научих от нашата готвачка вкъщи:

Жената никога не знае
какъв добър мъж има,
докато не го изпъди…

— Харесва ли ви?

Тя му отправи усмивка, в която вложи всичко, което беше у нея, усмивка, обещаваща много в замяна на съвсем мъничко — само едно ответно трепване, малко взаимност. Минутите се нижеха, младостта на вербите, уханието на заобикалящия ги нощен свят се преливаше в Никол.

Тя се изправи, спъна се в грамофона, политна към него, облегна се за миг на рамото му — след това се отдалечи.

— Имам още една плоча. Чували ли сте „Сбогом, Лети“? Предполагам, че да.

— Наистина вие не разбирате — нищичко не съм чувал.

„Нито съм опознал, нито съм помирисал, нито вкусил“ — можеше да добави той; само момичета с пламнали бузи в топлите потайни стаи. Младите госпожици, които бе познавал в „Ню Йорк“ през хиляда деветстотин и четиринадесета година, целуваха, като казваха: „Ето!“, опрели ръце на гърдите на мъжа, за да могат да го отблъснат от себе си. А сега пред него беше това същество, едва спасило се от крушение, и той го възприемаше като квинтесенцията на един свят…

---

[1] Много хубава (исп.). — Б.пр. ↑

[2] Лека нощ, сеньора (исп.). — Б.пр. ↑

[3] Лотарио — безсърдечен развратник и съблазнител на жените по името на героя от пиесата на английския драматург Николас Роу (1674–1718) „Разкаялата се грешница“. ↑

ШЕСТА ГЛАВА

Когато отново я видя, беше май. Обядваха в Цюрих и двамата се държаха резервирано като дипломати; здравият разум явно подсказваше, че той не трябва да се вижда с това момиче; все пак, когато от една съседна маса в нея впи очи някакъв непознат — мъжки поглед, обезпокояващ като ненанесен в картата на мореплавателя фар, — той го загледа сдържано, но заплашително, докато другият извърна глава.

— Обикновен зяпач — обясни й той весело. — Загледал се беше в дрехите ви. Защо имате толкова много дрехи?

— Сестра ми казва, че сме много богати — отвърна тя скромно. — Откакто баба ни почина.

— Простено ви е.

Беше достатъчно по-възрастен от Никол, за да гледа благосклонно на младежките й слабости и удоволствия — тя се бе спряла за миг пред огледалото във фоайето на ресторанта, за да може неподкупната амалгама да й върне нейния образ. Той се радваше, че тя протяга ръце към нови октави на живота, че осъзнава богатството и красотата си. Гледаше да й избие от главата всеки помисъл, че благодарение на него тя е възвърнала равновесието си — радваше се, че тя се опитва да изгради своето щастие и увереност в себе си независимо от него, трудното беше, че накрая Никол поставяше всичко това в краката му като дарове от жертвена амброзия и молитвена мирта.

Първата седмица на лятото завари Дик отново в Цюрих. Той бе подредил монографиите си и всичко написано в армията с намерение да ги преработи и издаде в една „Психология за психиатри“. Въпроса за издателя той смяташе за уреден; освен това бе влязъл във връзка с един беден студент, който щеше да оглади стиловите му грешки на немски. Според Франц това беше прибързана работа, но веднъж, докато обядваха, Дик му обясни, че безпретенциозността на избраната тема е обезоръжаваща.

— Това са неща, които никога няма да знам тъй добре, както сега — настоя той. — Подозирам, че този въпрос не се смята за основен, защото никому не е донесъл признание. Слабостта на професията е, че тя е привлекателна за хора, които са с поне малко изкривена или обременена душевност. Щом навлизат в професията, започват да търсят компенсация, като се ориентират главно към клиничната страна, към практиката — така печелят борбата, без да са се борили.

Но ти, Франц, не си такъв, защото съдбата те е предопределила за тази професия дълго преди да се родиш. Трябва да си благодарен на провидението, че не е било необходимо да разкриваш „склонностите“ си — аз станах психиатър, защото в „Сейнт Хилда“ в Оксфорд имаше едно момиче, което посещаваше същите лекции. Може да говоря изтъркани работи, но не искам няколко халби бира да изтрият това, което е сега в съзнанието ми.

— Добре — отвърна Франц. — Ти си американец. Можеш да направиш това, без то да ти навреди професионално. Аз не обичам тези общи неща. Скоро ще започнеш да пишеш малки книжки, озаглавени „Дълбоки мисли за лаика“, които ще са тъй опростени, че ще бъдат гаранция срещу всеки опит за самостоятелно мислене. Ако баща ми беше жив, щеше да те погледне и да изръмжи презрително. Щеше да вземе салфетката си, да я сгъне ей така, да вдигне ето този пръстен за салфетки — той вдигна пръстена от кафяво дърво със скулптирана глава на глиган — и да каже: „Впечатлението ми е…“ След това щеше да те погледне и да отсече: „Хайде, няма смисъл“; щеше да замълчи, отново да изръмжи презрително и обедът щеше да свърши.

— Днес съм сам — каза Дик сприхаво. — Но утре може и да не съм. Тогава и аз ще сгъвам салфетки като баща ти и ще ръмжа презрително.

Франц замълча.

— Какво става с нашата пациентка? — запита той.

— Не знам.

— Би трябвало вече да знаеш.

— Харесва ми. Привлекателна е. Но какво искаш от мен — да я взема и отведа горе в царството на еделвайса?…

— Не, помислих си — щом пишеш научни трудове, може би имаш вече оформено мнение.

— … да й посветя живота си?

Франц извика на жена си, която беше в кухнята:

— Du lieber Gott! Bitte bringe ein Gias Bier.[1]

— Щом като трябва да видя Домлер, няма да пия повече.

— Смятаме, че е най-добре да си съставим план за действие. Изминаха вече четири седмици — момичето очевидно е влюбено в теб. Ако бяхме извън това заведение, не бихме се бъркали в тези неща, но тук, в клиниката, те ни засягат.

— Ще постъпя тъй, както каже доктор Домлер — съгласи се Дик.

Но той не вярваше доктор Домлер да допринесе за разрешаването на въпроса, неизвестната величина в случая беше самият той. Макар и не по своя воля, беше ставал, малко по малко, господар на положението. Това му напомняше за един момент от неговото детство, когато всички в къщата търсеха загубения ключ от килера със сребърните прибори; Дик знаеше къде го е скрил — под носните кърпички на майка си, в горното чекмедже, — наблюдаваше с философска невъзмутимост шетнята около себе си: изпита същото чувство, когато тръгнаха с Франц към кабинета на професор Домлер.

Професорът имаше красиво лице с дълги бакенбарди, напомнящо обрасла с асми веранда на хубава стара къща; това го обезоръжи. Дик познаваше и по-талантливи хора, но не беше виждал човек от тъй висока класа като Домлер.

Така мислеше и шест месеца по-късно, когато видя Домлер мъртъв, „верандата“ — помръкнала, лозниците на бакенбардите — допрени до твърдата колосана яка, многобройните драми, които се бяха разигравали пред него, оставили замръзнал образ в дръпнатите му очи, застинали под деликатните клепки…

— Добър ден, професоре. — Той застана мирно, сякаш отново се намираше в армията.

Професор Домлер сплете спокойните си пръсти. Франц му заговори като секретар или адютант, който очакваше висшестоящият да го пресече.

— Вече постигнахме нещо — каза Домлер меко. — Сега вие, доктор Дайвър, можете да ни помогнете най-добре.

Объркан, Дик призна:

— Самият аз не съм наясно.

— Личните ви преживявания не са моя работа — каза Домлер. — Но аз трябва да имам грижата да се сложи край на това тъй наречено „пренасочване на съзнанието“ — продължи той и изгледа малко иронично Франц, който по-късно се постара да не му остане длъжен. — Мис Никол е действително добре, но не е в състояние да преживее нещо, което в нейните очи може да вземе размерите на трагедия.

Франц понечи да каже нещо, но доктор Домлер му направи знак да замълчи.

— Давам си сметка, че положението ви е било трудно.

— Така е.

Професорът се облегна в креслото си, засмя се, изгледа ги с блесналите си малки и проницателни сиви очички и все още засмян, добави:

— Може би самият вие сте се увлекли.

Дик разбра, че го предизвикват, и също се засмя.

— Тя е хубаво момиче, а към красотата никой не остава равнодушен. Но аз нямам намерение…

Франц отново се опита да се намеси — Домлер повторно го прекъсна с въпрос, насочен без заобикалки към Дик:

— Смятате ли да заминете?

— Не мога да замина.

Доктор Домлер се обърна към Франц:

— Тогава трябва да накараме мис Уорън да замине.

— Както решите, че ще е най-добре, професор Домлер — съгласи се Дик. — Действително положението е деликатно.

Професор Домлер се надигна като инвалид, който се опира на патериците си.

— Но е положение, към което трябва да се подходи професионално — каза той гръмогласно и въпреки това спокойно.

Пое си дълбоко дъх и се отпусна на стола, докато думите му още кънтяха в стаята. Дик разбра, че Домлер е казал най-острото, на което е способен, и не беше сигурен дали то няма да му се отрази. След известна пауза Франц успя най-после да заговори.

— Доктор Дайвър е човек, на когото може да се разчита — започна той. — Според мен достатъчно е той да си даде сметка за действителното положение, и ще постъпи правилно. По мое мнение Дик може да ни помогне, без да е необходимо някой да заминава.

— А вие какво мислите? — обърна се професор Домлер към Дик.

При създалото се положение Дик се чувствуваше като глупак; същевременно през паузата, настъпила след думите на Домлер, той бе разбрал, че не може да се остави да се отнасят към него като с бездушен предмет — неочаквано той изплю камъчето.

— Почти съм влюбен в нея — минавало ми е през ума да се оженим.

Франц зацъка с език.

— Почакайте — предупреди го Домлер. Но Франц отказа да чака:

— Какво? И половината от живота си да бъдеш доктор и същевременно болногледачка! Никога! Познавам тези случаи. Такива бракове се разпадат при първото сътресение — най-добре е повече да не я виждаш!

— Какво мислите? — обърна се Домлер към Дик.

— Франц, разбира се, е прав.

---

[1] За бога! Донеси една чаша бира (нем.). — Б.пр. ↑

СЕДМА ГЛАВА

Беше късно следобед, когато те най-после решиха как трябва да постъпи Дик — да бъде много внимателен и същевременно да се отстрани. Когато тримата лекари накрая се изправиха, Дик погледна през прозореца — навън ръмеше, а някъде под дъжда Никол чакаше с нетърпение. Излезе, закопча горното копче на мушамата си, нахлупи шапката над очите си и я намери, застанала под козирката на главния вход.

— Знам едно ново място, където можем да отидем — каза тя. — Когато бях болна, не ми беше неприятно да седя вечерно време заедно с другите, разговорите им не ми правеха впечатление. Но сега, разбира се, гледам на тях като на болни и това е… това е…

— Скоро ще си отидете.

— Да, скоро. Сестра ми Бет, впрочем казват й винаги Бейби, идва след няколко седмици да ме отведе някъде; след това ще се върна тук да прекарам още един последен месец.

— Сестра ви по-голяма ли е?

— О, да, доста по-голяма, на двадесет и четири години и е същинска англичанка. Живее в Лондон заедно със сестрата на баща ми. Беше сгодена за един англичанин, но той загина — изобщо не съм го виждала.

Лицето й, гладко като слонова кост и позлатено от замъгления от дъжда залез, беше по-обещаващо от всякога; тя беше с високи скули, по-скоро бледа, отколкото трескава, и всичко това напомняше за чистокръвно жребче — създание, обещаващо не само преходна младост върху сивия фон на годините, а истинско развитие: това лице щеше да бъде хубаво и на средна възраст; щеше да бъде хубаво и на старини — личеше си от структурата му и от чистотата на чертите.

— Какво гледате?

— Помислих си, че всъщност ще бъдете щастлива.

— Дали? Но положението ми беше от лошо по-лошо — възрази тя изплашено.

Под навеса за дърва, където го отведе, тя сви крака и седна на обувките си за голф, после се загърна в шлифера си. Страните й бяха поруменели от влажния въздух. Отвърна на погледа му и съсредоточено го измери с очи: хубавата му горда стойка контрастираше с околната обстановка и с кривия дирек, на който се бе облегнал; лицето му бързо менеше изражението си: той неволно се усмихваше и гледаше присмехулно, а в следния миг си придаваше сериозен вид. Най-неизвестна за нея беше онази страна от характера му, която отговаряше на пълнокръвната му ирландска натура; тя се боеше от нея, но беше любопитна да я опознае — оттам идваше мъжествеността му; останалото — наслойка на възпитанието, учтивия поглед тя смяташе неинтересен, както повечето жени.

— Санаториумът се оказа полезен поне за езикова подготовка — каза Никол. — С двама от лекарите говорех френски, със сестрите на немски, с две от чистачките и една от пациентките нещо като италиански, а от друга пациентка научих доста испански думи.

— Това е хубаво.

Той се опитваше да си изработи определен начин на държане, но логиката не можеше да му подскаже точно какъв.

— Освен това слушах музика. Надявам се, не сте си помислили, че се интересувам единствено от танцови мелодии. Свиря всеки ден, а от няколко месеца ходя в Цюрих да слушам лекции по история на музиката. Понякога единствено това ме крепеше — музиката и рисуването.

Тя неочаквано се наведе и дръпна едно отпорило се парченце от подметката на обувката си, след това погледна нагоре към него:

— Бих искала да ви нарисувам, тъй както сте сега. Стана му тъжно — тя му говореше за заниманията си в очакване да я похвали.

— Завиждам ви. Поне засега нямам други интереси освен пряката си работа.

— О, за един мъж това е добре — отвърна тя бързо. — Но струва ми се, че едно момиче трябва да има поне повърхностни познания за редица неща, за да може да ги предаде на децата си.

— Сигурно сте права — каза Дик с преднамерено безразличие.

Никол замълча. Дик предпочиташе да говори тя, така щеше да му е по-лесно да играе ролята на неприятен събеседник, който разваля настроението, но тя мълчеше.

— Сега сте напълно добре — започна той. — Опитайте се да забравите миналото; не се преуморявайте, поне в продължение на година или година и нещо. Върнете се в Америка, ще ви въведат в обществото, ще се влюбите и ще бъдете щастлива.

— Не бих могла да се влюбя. — С разпраната си обувка тя откърти събраната като в пашкулче плесен от дебелия пън, на който бе седнала.

— Разбира се, че можете — настоя Дик. — Не тази година може би, но по-нататък, рано или късно… — След това грубо добави: — Ще водите съвсем нормален живот с пълна къща хубави деца. Самият факт, че можахте напълно да се възстановите на тази възраст, доказва, че притежавате голяма съпротивителна сила. Вие сте една нормална млада жена и ще продължите да живеете нормален живот дълго след като откарат всичките ви приятели в клиники за нервно болни.

Думите му бяха жестоки, той беше напомнил за положението й по доста груб начин и от израза на очите и разбра, че това я бе наранило.

— Знам, че още дълго време не ще бъде подходящо да се омъжвам за когото и да било — каза тя скромно.

Дик беше твърде разстроен, за да добави нещо. Той се загледа към нивите, опитвайки се да си възвърне грубата безцеремонност.

— Ще се оправите — всички ние вярваме в това. Доктор Грегъри е тъй горд с вас, че вероятно…

— Ненавиждам доктор Грегъри.

— Не трябва да го ненавиждате.

Светът на Никол бе рухнал на късчета, но това бе един крехък, едва-що създаден свят; под него продължаваха да се борят нейните чувства и инстинкти. Едва преди час тя чакаше пред входа и носеше надеждата си тъй открито като букетче цветя, забодено в корсажа… Искаше й се дрехите й да останат неомачкани заради него, копчетата добре закопчани, нарцисите да не повяхват, въздухът да бъде спокоен и ухаен.

— Хубаво ще бъде отново да се забавлявам — започна тя неуверено. Бе й хрумнала отчаяната мисъл да му каже колко е богата, в какви големи къщи е живяла, да го убеди, че представлява ценно имущество — за миг у нея се бе пробудила кръвта на дядо й Сид Уорън, търговеца на коне. Но тя устоя на изкушението, разбра, че с

това може да провали всичко, и заключи този подтик с ключалката на викторианската сдържаност — макар че само собствениците боравят с ключове, а тя се чувствуваше бездомна, изпитваше само празнота и болка.

— Трябва да се върна в клиниката. Вече не вали. Дик тръгна до нея, чувствуваше, че тя е нещастна, и изпитваше желание да изпие дъждовните капки, които се стичаха по страните й.

— Имам някои нови плочи — каза тя. — Нямам търпение да ги пусна. Знаете ли…

След вечеря същия ден Дик реши, че е време да сложи край на цялата история; освен това искаше му се да тегли един здрав ритник на Франц, защото отчасти той го бе заплел в нея и го бе докарал до тези мъчителни преживявания. Почака известно време в преддверието. Очите му проследиха една барета — не беше баретата на Никол, мокра от чакането под дъжда, а барета, която покриваше един обръснат череп със следи от скорошна операция. Трескавите очи под баретата блуждаеха, спряха се върху Дик и човекът се приближи.

— Bonjour, Docteur[1].

— Bonjour, monsieur[2].

— Il fait beau temps[3].

— Oui, merveilleux[4].

— Vous etes ici maintenant[5]?

— Non, pour la journee seulement[6].

— Ah, bon. Allors — au revoir, monsieur.[7]

Радостен, че е успял да влезе в контакт с друг човек, нещастникът с баретата се отдалечи. Дик остана да чака. Отгоре слезе една сестра и се приближи до него.

— Мис Уорън ви моли да я извините, докторе. Иска да полегне. Днес предпочита да вечеря в стаята си.

Сестрата не се отдалечи веднага, може би очакваше от него да каже, че държането на мис Уорън е патологично.

— Да, разбирам. — Той преглътна и усети пулса на сърцето си. — Надявам се да се почувствува по-добре. Благодаря ви.

Беше объркан, стана му неприятно. Във всеки случай това го освобождаваше от ангажименти.

Остави една бележка за Франц, с която се извиняваше, че няма да дойде на вечеря, и тръгна през тревата към спирката.

Излезе на платформата: релсите отразяваха меката светлина на пролетната вечер, стъклата на автоматите за билети и цигари проблясваха и започна да му се струва, че станцията и болницата са на границата между центробежните и центростремителните сили. Тази мисъл го изплаши. Изпита облекчение, когато под обувките му отново закънтяха твърдите павета на цюрихските улици.

Очакваше Никол да му се обади на другия ден, но тя не се обади. Помисли си дали не е болна, позвъни в клиниката и се свърза с Франц.

— Вчера слезе за обед, днес също — каза Франц. — Изглеждаше малко разсеяна. Какво стана?

— Нищо особено — попе аз смятам, че мина без сътресения. Опитах се да се държа на разстояние, но струва ми се, че това не е достатъчно, за да промени отношението й, ако приемем, че тя е взела нещата по-сериозно.

Може би тщеславието му беше наранено от това, че не стана нужда да проявява милосърдие.

— Като имам предвид някои неща, които е казала на сестрата, склонен съм да мисля, че тя е разбрала.

— Хубаво.

— Това е най-доброто, което би могло да се случи. Не изглежда възбудена — само малко разсеяна.

— Добре тогава.

— Дик, ела пак да се видим, но скоро.

---

[1] Добър ден, докторе. ↑

[2] Добър ден, господине. ↑

[3] Хубаво време. ↑

[4] Да, чудесно. ↑

[5] Сега тук ли сте? ↑

[6] Не, само за днес. ↑

[7] А, добре. Тогава — довиждане, господине (фр.). — Б.пр. ↑

ОСМА ГЛАВА

През следващите седмици Дик чувствуваше остра неудовлетвореност. Патологичното начало и наложеният от обстоятелствата край на тази история оставиха в устата му неприятен вкус. Бяха използували нечестно чувствата на Никол — а дали не и неговите? Поне за известно време щастието щеше да бъде забранен плод за него — той си я представяше как върви по пътеките на парка около клиниката и поклаща периферията на широката си сламена шапка.

Веднъж се случи да я види; както минаваше край хотел „Палас“, един великолепен ролс-ройс се изкачи по дъговидната алея към преддверието. В огромната мощна кола се забелязваха две малки фигурки — Никол и една млада жена, за която той реши, че е сестра й. Никол го съзря и за миг остана с отворена уста от уплаха. Дик нахлупи шапката си и отмина, но за секунда въздухът около него свистеше, сякаш над главата му кръжаха всички джуджета от фасадата на „Грос Мюнстер“. Опита се да забрави случилото се, да го резюмира професионално, като отбележи и подробностите за нерадостния режим, който я очаква; имаше опасност от нов „тласък“ на болестта поради неминуемите изпитания, които животът поднася. Така съставеното лекарско заключение, макар и убедително за всеки друг, не го задоволи. Всички тези условия само го накараха да си даде сметка още веднъж, че доста се е увлякъл; затова твърдо реши да си послужи с „противоотрови“. Една от тези противоотрови беше телефонистката от Бар-на-Оба, която сега обикаляше Европа от Ница до Кобленц и полагаше отчаяни усилия да намери някой от мъжете, с които бе прекарала най-хубавите си дни; освен това той трябваше да си уреди пътуването до Щатите на борда на американски транспортен кораб през месец август. Имаше още една, трета противоотрова — започна да работи по-усилено върху коректурите на своята книга, която през есента същата година трябваше да бъде представена на ползуващите немски език психиатри.

Дик беше надхвърлил първоначалната тема: сега искаше да задълбае по-усилено в някои области, защото, ако въпросът със стипендията се уредеше, практическа работа нямаше да му липсва.

Междувременно проектираше нова книга: „Опит за единно и прагматично класиране на неврозите и психозите, базирано на хиляда и петстотин проучени случая преди Краплен и след Краплен, диагнозирани по терминологията на различните съвременни школи“ — и следваше още един звучен израз — „заедно с хронология на някои подраздели в независимо възникналите течения“.

На немски това заглавие щеше да изглежда монументално.

Дик въртеше бавно педалите на велосипеда по пътя към Монтрьо и поглеждаше към Дан дю Миди, когато върхът се откриваше. От време на време го заслепяваха водите на езерото, което проблясваше през алеите, водещи към крайбрежните хотели. Там имаше групи англичани, появили се за първи път от четири години насам. Те обикаляха, оглеждайки се подозрително като герои от криминални романи, сякаш очакваха, че в тази съмнителна страна могат да ги нападнат въоръжени отряди на германски доброволци. Наоколо се издигаха нови строежи — тази осеяна с морени местност се пробуждаше. На юг в Берн и Лозана мнозина бяха питали Дик с жив интерес дали тази година ще има и американци: „Ако не през юни, поне през август.“

Той носеше къси кожени панталони, офицерска риза и туристически обувки. В раницата си бе сгънал един памучен костюм и бельо. На лифта при Глион предаде велосипеда си на багаж и изпи една малка бири на терасата на бюфета, загледан в приличната на бръмбар кабина, която се изкачваше под осемдесетградусов наклон. При Ла тур де Пелц бе спринтирал, защото си бе внушил, че атлетическите му способности са в упадък, по невнимание си бе наранил ухото и сега по него имаше засъхнала кръв. Поиска спирт и го почисти, докато кабината на лифта спираше на платформата. Видя, че натовариха велосипеда му, метна раницата си в долното купе и се качи.

Кабините на въжената линия са полегати, под наклон, напомнящ нахлупената шапка на човек, който не иска да го познаят. От резервоара под кабината пуснаха водата и Дик се замисли колко находчива беше идеята в същия момент другата кабина на върха пълнеше резервоара си с планинска вода, за да притегли под

собствената си тежест олекналата кабина долу, щом освободят спирачките. Това беше едно чудесно хрумване. На отсрещната седалка двама англичани говореха за кабела.

— Кабелите, които изработват в Англия, винаги траят пет-шест години. Преди две години германците предложили по-ниска цена и колко, мислите, изтраял техният кабел?

— Колко?

— Една година и десет месеца. След това швейцарците го препродали на италианците. Там техническият контрол върху кабелите не бил тъй строг.

— Да, за Швейцария сигурно ще бъде ужасна катастрофа, ако някой кабел се скъса.

Кондукторът затвори вратата, телефонира на колегата си, скрит зад вълнистите хребети, и кабината с тласък потегли към изумрудения хълм, завършващ с иглообразен връх. Когато покривите под краката им се смалиха, хоризонтът се разшири, наоколо им остана само небе. А под тях, в кръгова панорама, се разстлаха Валдените, Швейцарска Савоя и Женева. В средата на езерото, пронизвано от студеното течение на Рона, беше истинският център на западния свят. По него плуваха лебеди като лодки и лодки като лебеди, чезнещи в безсмислието на бездушната красота. Денят беше ясен, слънцето огряваше тревистия бряг и белите сгради на Курсаал. Дворцовите стени не хвърляха сянка.

Когато се появиха Шильон и островният дворец Саланьон, Дик обърна глава напред. Въжената линия минаваше над високите сгради по езерния бряг; от двете страни на лифта имаше стена от растителност и цветя — тук-там гъстакът се извисяваше като цветна вълна. Беше като градина от двете страни на линията и в кабината имаше надпис: Defence de cueillir les fleurs.[1]

Въпреки забраната цветята сами искаха да влязат вътре — рози „Дороти Пъркинс“ бавно се провличаха и отъркваха о кабината, поклащаха се заедно с нея и когато тя отминаваше, клонките им се връщаха на мястото си. Клонките непрестанно надничаха през прозорците.

В предното купе, което беше разположено по-високо, група англичани стояха прави и възклицаваха от възхищение, загледани в отрязъка небе над кабината на Дик. Неочаквано те се раздвижиха и

дадоха път на младеж и девойка, които се извиниха и припълзяха в задната кабина, в която се намираше Дик. Младежът беше явно южняк, с очи като на препариран елен, а момичето беше Никол.

Задъхани от усилието, те със смях се настаниха на седалките и принудиха англичаните да се сместят в ъглите. „Хелоу“ — поздрави Никол. Тя изглеждаше прекрасно; Дик веднага забеляза, че в нея има нещо променено — след секунда разбра, че меката й коса сега беше подстригана късо и с бухнали къдрици като на Айрин Кесъл[2]. Тя носеше небесносин пуловер и бяла пола за тенис — беше свежа като майско утро и всякакви следи от престоя в клиниката бяха заличени.

— Уф, този кондуктор! — каза тя задъхана. — Сигурно ще ни арестуват на следващата спирка. Доктор Дайвър — граф Мармора — представи ги тя един на друг.

— Сестра ми купи билети за първа класа — за нея това е въпрос на чест — продължи Никол, опипвайки новата си прическа. Двамата с Мармора се спогледаха и тя допълни на висок глас: — След това открихме, че прозорците на първокласното купе в тази катафалка зад ватмана са закрити с брезент, в случай че завали, така че нищо не се вижда. Но сестра ми много държи на достойнството си…

Никол и Мармора отново се засмяха с младежка непринуденост.

— Къде отивате? — запита я Дик.

— В Ко. И вие ли? — Никол огледа костюма му. — Ваше ли е онова колело отпред?

— Да. В понеделник се спускам надолу към брега.

— Ще вземете ли и мен — ще седна на рамката на велосипеда. Наистина, защо не ме вземете? Не мога да си представя нищо по-весело.

— Но аз съм готов да те нося на ръце — запротестира енергично Мармора. — Готов съм да те сваля на летни кънки или да те хвърля отгоре и ти ще паднеш бавно като перце.

Лицето на Никол светна от радост — приятно й беше да е отново перце, а не оловен лот, да плува във въздуха, а не да се влачи по дъното. Тя се менеше бързо като картини от карнавал — на моменти беше свенлива, позираше, ту правеше гримаси, ту жестикулираше, а понякога върху нея падаше сянката на преживяното страдание. То я обвиваше цяла, придаваше й достойнство. Дик предпочиташе да е

надалеч от Никол, боеше се, че за нея той е частица от един свят, който тя окончателно е оставила зад себе си. Реши да отседне в друг хотел.

Кабината спря и непривикналите с този род транспорт трепнаха — бяха увиснали във въздуха, наоколо беше само небе. Оказа се, че кондукторът на изкачващата се кабина имал да каже нещо на кондуктора на кабината, която слизаше. После продължиха все нагоре и нагоре, минаха над една горска пътека и един пролом — след това отново нагоре по склона, бялнал се над главите им като накичен с хиляди нарциси. Долу в Монтрьо на кортовете край езерния бряг играеха тенис — хората изглеждаха малки като буболечки. Във въздуха имаше нещо ново: бодрост, която се превърна в музика, когато кабината наближи Глион и те чуха оркестъра в градината на хотела.

Прехвърлиха се в планинската железница и шуртенето на водата, изливаща се от хидравличната камера, заглуши музиката. Почти над главите им беше Ко с десетките прозорци на хотела, пламнали под лъчите на залеза.

Тук изкачването беше различно, свистящата парна машина извозваше пътниците по лъкатушен път, който се виеше като змия нагоре по склона; те прорязаха с пухтене ниските облаци и за миг парата от завиващата машина закри лицето на Никол от погледа на Дик. Нагоре кръговете на спиралата се стесняваха, с всяка обиколка хотелът ставаше все по-голям, докато накрая с учудване се намериха на слънчевия връх.

В суматохата при пристигането Дик нарами бързо раницата си и тръгна към платформата да си вземе велосипеда. Но Никол се оказа до него.

— Няма ли да отседнете в нашия хотел? — запита го тя.

— Правя икономии.

— А ще слезете ли при нас за вечеря? — Прекъснаха разговора, защото стана някакво объркване с багажа.

— Това е сестра ми — доктор Дайвър от Цюрих — запозна ги Никол.

Дик се поклони на една двадесет и четири годишна жена. Тя беше висока и самоуверена. Внушаваше респект, а в същото време се чувствуваше, че е уязвима, реши Дик. Тя му напомняше други жени, които бе познавал — е устни като напъпила роза, но сякаш пригодени да захапят мундщука на юздата.

— Ще се отбия след вечеря — обеща Дик. — Най-напред трябва да се аклиматизирам.

Той се отдалечи с велосипеда си, като усещаше погледа на Никол в гърба си, чувствуваше колко е безпомощна тя в първата си любов. И как в него самия нещо се пречупва. Изкачи се на триста метра по склона към другия хотел, нае си стая и започна да се мие, забравил всичко, станало през последните десет минути: беше обхванат от някакво опиянение, през което смътно долавяше гласове, невидими гласове, които му нашепваха, че не знае колко много е обичан.

---

[1] Забранено е късането на цветята (фр.). — Б.пр. ↑

[2] Айрин Касъл — популярна американска танцьорка от началото на века. ↑

ДЕВЕТА ГЛАВА

Те го очакваха; личеше, че компанията е непълна без него. Той все още беше неизвестната величина; очакване беше изписано не само на лицето на Никол, а и по лицата на мис Уорън и на младия италианец. Салонът на хотела, прочут с неповторимата си акустика, бе опразнен за танците, покрай стената се бяха събрали на групи възрастни англичанки с яки като на пансионерки, с боядисани коси и лица, покрити със слой от сивкаворозова пудра; имаше и възрастни американки със снежнобели перуки, с черни рокли и устни с черешов цвят. Мис Уорън и Мармора седяха на една маса в ъгъла Никол бе застанала в диагоналния ъгъл на четиридесет крачки от тях и когато Дик спря до тяхната маса, до него достигна гласът й:

— Чувате ли ме? Говоря както обикновено.

— Съвсем ясно.

— Хелоу, доктор Дайвър.

— Но какво е това?

— Хората, които са в средата на залата, не ме чуват, а вие ме чувате, нали разбирате?

— Един от келнерите ни обясни — обърна се към него мис Уорън. — От единия ъгъл до другия — като безжичен телеграф.

Горе в планината беше оживено както в кораб, излязъл в открито море. Не след дълго към тях се присъединиха родителите на Мармора. Те се отнасяха към Никол и Бейби Уорън с уважение — Дик разбра, че състоянието им било свързано с някаква банка в Милано, която пък била свързана с капиталите на Уорън. Но Бейби Уорън искаше да разговаря с Дик, стремеше се към него без определена цел, както към всички нови мъже, сякаш беше вързана със синджир и бързаше да стигне дотам, докъдето й позволява синджирът. Често кръстосваше и прекръстосваше крака с маниера на едрите неспокойни девственици.

— Никол ми каза, че и вие сте се грижили за нея и оздравяването й се дължи до голяма степен на вас. Но не мога да разбера какво трябва да правим ние — в санаториума бяха тъй уклончиви; казаха ми само, че очакват тя да се държи естествено и весело. Знаех, че

семейство Мармора са тук, и казах на Тино да ни посрещне на спирката на лифта. И виждате ли какво става — Никол го накарала да се катерят като луди по стената на кабината…

— Това е абсолютно нормално — засмя се Дик. — Бих казал, че е добър признак. Искали са да си покажат един на друг, че са безстрашни.

— Просто не знам какво да мисля. Преди да разбера какво става, едва ли не пред очите ми, тя си отряза косите в Цюрих, защото видяла някаква снимка в списание „Ванити Феър“[1].

— Няма нищо. Тя е шизоидна — винаги ще прави нещо ексцентрично. Не може да се промени.

— Какво значи това?

— Каквото ви казах — ексцентрична е.

— Но как може човек да знае кое е ексцентрично и кое налудничаво?

— Няма нищо налудничаво — Никол е млада и весела, няма защо да се боите.

Бейби отново кръстоса крака — тя беше събирателен образ на всички онези незадоволени от живота жени, обичали преди сто години лорд Байрон. Въпреки трагичната й любов с офицера от кралската гвардия в нея имаше нещо вдървено, което караше Дик да я подозира в мастурбация.

— Отговорността не ми тежи — каза тя, — но не съм наясно. В семейството ни никога по-рано не е имало такова нещо — знаем, че Никол е преживяла някакво сътресение, и аз подозирам, че това е свързано с едно момче, но не сме сигурни. Татко казва, че би го застрелял, ако знае кой е.

Оркестърът свиреше „Бедна пеперудка“; младият Мармора танцуваше с майка си. Мелодията бе нова за всички. Докато слушаше и гледаше раменете на Никол, която водеше разговор с възрастния Мармора, в чиито коси черните и бели кичури приличаха на клавиатурата на пиано, Дик си помисли, че линията на раменете й напомня форма на цигулка, след това се сети за унизителната тайна. Бедната пеперудка — миговете стават часове…

— Всъщност аз имам един план — продължи Бейби деликатно, но твърдо. — Може да ви се стори неуместен, но казаха, че поне още

няколко години Никол трябва да бъде наблюдавана. Не знам дали познавате Чикаго, или не…

— Не го познавам.

— Чикаго се дели на Норт Сайд и Саут Сайд, които са твърде различни. В Норт Сайд са елегантните квартали и ние винаги сме живели там, поне дълги години, но много стари семейства, стари чикагски семейства, нали разбирате какво искам да кажа, продължават да живеят в Саут Сайд. Там е и университетът. Някои хора намират Саут Сайд потискащ, във всеки случай той е доста различен от Норт Сайд. Не знам дали разбирате.

Той кимна утвърдително. Напрягаше се, за да следи мисълта й.

— Ние, разбира се, имаме много връзки там — някои лекторски и аспирантски места, а също и лабораториите на университета зависят от баща ми и аз си помислих, ако вземем Никол вкъщи и я въведем в обществото на тези хора — нали знаете, музикална е, говори толкова много езици, — за нея не би имало нищо по-добро от това да се влюби в някой добър лекар…

Дик почувствува неудържимо желание да се засмее; семейство Уорън смяташе да купи на Никол лекар. „Имате ли някой добър лекар, когото да ни предоставите за временно ползуване?“ Никол не беше за жалене, щом като имаха възможност да й купят симпатичен млад лекар, току-що излюпен от университета.

— Ами лекарят? — запита той машинално.

— Мнозина биха подскочили от радост, ако им се представи такава възможност.

Танцуващите се завърнаха и Бейби бързо прошепна:

— Това беше, което исках да ви кажа. А сега, къде е Никол — сигурно е отишла някъде. Дали не се е качила в стаята си? Как трябва да постъпя? Никога не знам дали е нещо невинно, или трябва да тръгна да я търся.

— Може би просто иска да постои сама — хора, които са живели сами, свикват със самотата. — Дик спря, защото забеляза, че мис Уорън не го слуша. — Ще хвърля един поглед наоколо — добави той.

Завесите бяха спуснати, навън имаше лека мъгла и това създаваше илюзията, че е пролет. Живот кипеше само около хотела. Дик мина покрай прозорците на сутерена, където момчетата от автобусите бяха насядали по креватите около бутилка испанско вино и

играеха карти. Когато наближи извитата като подкова алея за разходки, над белите алпийски зъбери изплуваха звездите. Никол стоеше неподвижно между два електрически стълба, а долу, в низината, се разстилаше езерото. Той тихо се приближи през тревата. Тя се обърна с такъв израз, сякаш го бе очаквала да дойде, и за миг той съжали за постъпката си.

— Сестра ви се чудеше дали…

— О! — Тя бе свикнала да бъде наблюдавана. Помъчи се да му обясни. — Понякога чувствувам, че не мога повече. Свикнах на спокойствие. Тази вечер музиката ми дойде много. Доплака ми се…

— Разбирам.

— Денят беше много изморителен.

— Знам.

— Не искам другите да помислят, че страня от тях — достатъчно грижи създадох на всички. Но тази вечер имах желанието да се усамотя.

Дик изведнъж се сети — тъй както умиращият изведнъж се сеща, че е забравил да каже къде си е сложил завещанието, — че Никол е лекувана по системата на Домлер и на призрачните генерации преди него; даде си сметка, че има още много неща, които трябва да й бъдат обяснени. Но като запази това мъдро откритие за себе си, той предпочете да действува тъй, както му подсказваха обстоятелствата в момента:

— Вие сте мила — но трябва сама да преценявате състоянието и постъпките си.

— Харесвате ли ме?

— Разбира се.

— Бихте ли… — Те вървяха по алеята, която на двеста крачки от тях чезнеше в мрака. — Искам да кажа, ако не бях болна… дали тогава бихте сметнали, че аз съм момиче, което отговаря на вашите… е, нали разбирате какво искам да кажа?

Той чувствуваше, че затъва, че го завладяват неразумни чувства. Тя бе тъй близо, че той усети как дишането му се ускорява. Все пак полученото възпитание му дойде на помощ, той се засмя по момчешки и заразправя някаква банална история.

— Шегувате се. Познавах един човек, който се влюби в болногледачката си… — И историята продължи нататък,

съпровождана от шума на стъпките им. Изведнъж Никол го прекъсна с лаконичен чикагски израз:

— Тъпизми!

— Тази дума е много груба.

— Какво от това? — разгорещи се тя. — Смятате, че нямам капка здрав разум — преди да се разболея, нямах, но сега имам. И ако не си давам сметка, че вие сте най-привлекателният мъж, когото съм виждала досега, това би означавало, че още съм луда, и вие знаете това. Знам, че нямам изгледи да се надявам, добре — но не се мъчете да ме убеждавате, че аз не знам — знам всичко за нас двамата.

Дик се почувствува още по-неудобно. Той си спомни думите на по-възрастната от сестрите Уорън за младия лекар, който може да се купи в складовете за интелектуалци в Саут Сайд в Чикаго, и за миг застина.

— Вие сте хубаво момиче, но не бих могъл да се влюбя във вас.

— Защото не ми давате възможност.

— Какво!

Бе поразен от нейната несдържаност и от това, че си самоприсвояваше правото да се вмъкне в личния му живот. Каква възможност можеше да иска от него Никол Уорън — нещата биха се объркали окончателно.

— Дайте ми възможност сега.

Гласът й зазвуча ниско, потъна в гърдите й, изпънали дрехата над сърцето й, и тя се приближи. Той почувствува младите устни, тялото й, което ликуваше и се облягаше на ръката, която все по-силно я придържаше. Сега вече намеренията му пропаднаха: без да иска, бе получил неделимо съединение, атомите се бяха слели, можеха да бъдат изхвърлени заедно с новата смес, но не и да бъдат изтръгнати от нея, за да заемат старите си места в таблицата на елементите. Той продължаваше да я държи в ръцете си, усещаше вкуса на устните й; тя се сгуши още по-плътно в него, потънала в любовта си, същевременно успокоена от успеха си, а той бе благодарен, че съществува, бе благодарен да съществува дори само като отражение във влажните й очи.

— Боже мой — каза той задъхано, — колко е приятно да ви целува човек!

Ето как бе чакала Никол той да заговори. Но сега тя чувствуваше предимството си и искаше да го запази; извърна се кокетно и се отдалечи, а той сякаш увисна във въздуха, тъй както бе висял в лифта същия ден следобед. Тя си мислеше: „Нека, така му се пада; какъв е надут и как бягаше от мен; о, беше чудесно! Но сега го хванах, вече е мой.“ Сега беше дошъл неин ред да се изплъзва, но и бягството беше сладко, тя искаше да удължи преживяванията, за да се наслади по-пълно на всичко.

Внезапно потръпна. На седемстотин метра под тях видя огърлие и гривна от светлини — това бяха Монтрьо и Веве, а по-нататък проблясваше тиарата на Лозана. Някъде отдолу долитаха слаби звуци от танцова музика. Сега Никол разсъждаваше трезво и хладнокръвно се опитваше да преоцени сантименталните увлечения от детството си, тъй както един мъж умишлено се напива, след като е водил борба. Но тя все още се боеше от Дик, който бе застанал близо до нея, облегнат на желязната ограда, и това я накара да каже:

— Спомням си как стоях и те чаках в градината — чувствувах се като кошница с цветя. Тази мисъл ми беше приятна — чаках те, за да ти поднеса кошница с цветя.

Тя усети дъха му на рамото си, той я изви настойчиво и тя го целуна няколко пъти; опряла ръце на раменете му, всеки път лицето й ставаше по-едро, когато се приближаваше.

— Заваля силно.

Изведнъж откъм покритите с лозя склонове отвъд езерото долетя топовен гърмеж; стреляха с оръдия, за да разбият надвисналите градоносни облаци. Лампите по алеята угаснаха, след това отново светнаха. Бурята се приближи бързо, забушува най-напред в небето, след това по склоновете заклокочиха пороите и дъждовната вода затече надолу по пътищата и канавките. Небето стана зловещо, прорязваха го светкавици, разнасяше се такъв грохот, сякаш светът се проваляше, а край хотела се носеха разпокъсани облаци. Планините и езерото изчезнаха — хотелът се гушеше сред тътен, хаос и тъмнина.

По това време Никол и Дик вече бяха успели да се доберат до преддверието, където Бейби Уорън и тримата Мармора загрижено ги чакаха. Те блъснаха вратите и влязоха възбудени, защото идваха направо от влажната мъгла, смееха се, в ушите им още свистеше вятърът, а дрехите им бяха мокри от дъжда. Оркестърът в салона

свиреше един валс от Щраус, който звучеше остро и объркано сред околния шум.

„… Доктор Дайвър се оженил за пациентка от психиатрията? Как се е случило това? Къде е започнало?“

— Няма ли да се върнете при нас, като се преоблечете? — запита го Бейби Уорън, след като ги изгледа изпитателно.

— Не нося други дрехи, имам само едни къси панталони.

Той пое нагоре по пътя към своя хотел и наметнат с взетия назаем шлифер, си казваше подигравателно:

„Какъв шанс — да, разбира се. Боже мой! Решили хората да си купят доктор — и готово. Е, добре, нека си пазят този, когото са си намерили в Чикаго.“

Възмути се от собствената си грубост и поиска да бъде справедлив спрямо Никол: устните й бяха тъй млади и свежи, а дъждовните капки се стичаха по главата му и падаха върху светналите й като гладък порцелан страни… Към три часа през нощта, когато бурята спря, той се събуди от настъпилата тишина и се приближи до прозореца. Вълнообразните възвишения се къпеха в тишина, тя нахлуваше в стаята му, спотайваше се призрачна в гънките на завесите.

На другата сутрин той се изкачи на две хиляди метра до Роше дьо Не. Стана му драго, като видя, че кондукторът от лифта, с който беше пътувал предния ден, също беше решил да използува седмичната си почивка, за да се изкачи горе.

След това Дик слезе в Монтрьо, за да поплува, и се върна в хотела за вечеря. Чакаха го две писма.

> „Не се срамувам от това, което стана снощи — то е най-хубавото нещо, което ми се е случвало, — и дори да не ви видя никога повече, mon capitaine, ще се радвам, че то се е случило.“

Това звучеше обезоръжаващо, но когато Дик отвори другия плик, тежката сянка на доктор Домлер изчезна:

„Уважаеми доктор Дайвър, обадих ви се по телефона, но ви нямаше. Искам да ви помоля за една голяма услуга. Поради непредвидени обстоятелства трябва да се завърна в Париж и както разбрах, ще стигна най-бързо, ако мина през Лозана. Ще може ли Никол да пътува до Цюрих с вас, тъй като вие си тръгвате в понеделник? Ще я оставите в санаториума. Надявам се, че няма да ви затрудня много.

Искрено ваша Бет Евън Уорън“

Дик закипя от яд — мис Уорън добре знаеше, че той е с велосипед: въпреки това бе написала бележката си по такъв начин, че беше невъзможно да й откаже. „Искала ни остави насаме — в интимна близост, гарантирана от парите на Уорън!“

Но той беше на погрешен път. Бейби Уорън не бе имала такива намерения. Тя бе преценила Дик с очите на светска жена, беше го премерила със скарания с верните мащаби метър на англофилките и бе решила, че някои неща му липсват — макар и да го бе намерила привлекателен. За нея той беше твърде „интелектуален“ и тя го причисли към някои снобски, но небогати среди, които бе познавала по-рано в Лондон — в него имаше премного стремеж да налага собственото си „аз“, за да бъде сметнат за човек както трябва. Не виждаше възможност мъж като него да съвпадне с идеите й за един аристократ.

Освен това беше упорит — неведнъж бе забелязвала как, докато разговаря с него, той замълчава — погледът му едва видимо потъмнява. Навремето тя се дразнеше от сестра си — като дете Никол беше весела и непринудена, — а сега вече бе започнала да я смята за „безнадеждно отписана“; и все пак не беше в състояние да приеме, че в нейното семейство можеше да влезе човек като доктор Дайвър.

В случая тя искаше да го използува най-невинно. Но нейната молба въздействува на Дик тъй, както той смяташе, че искат да му въздействуват. Едно пътуване с влак може да бъде крайно неприятно, тягостно, а също и забавно; то може да бъде пробно бягство от хората; може да бъде предвкусване на едно бъдещо пътешествие, също тъй, както даден ден, прекаран с някой приятел, може да ни се стори дълъг не защото е прекаран скучно, а защото е изпълнен с безброй неща, като

се почне от бързането призори и се стигне до огладняването, когато двамата се сещат, че носят храна. След това идва следобедът, пътешествието започва да клони към края си, затова радостта помръква, но накрая отново се оживява. Дик се натъжи, когато си даде сметка колко малко радости има Никол; все пак за нея бе облекчение да се върне в единствения дом, който имаше. През този ден между тях нямаше нежности, но когато той я остави пред тъжната врата на сградата край Цюрихзее, а тя извърна глава и го погледна, той си даде сметка, че отсега нататък нейният проблем ставаше техен общ.

---

[1] Модно женско месечно списание. ↑

ВТОРА ЧАСТ
ПРЕЗ ОЧИТЕ НА РОЗМАРИ
1919–1925

ПЪРВА ГЛАВА

Беше месец септември в Цюрих и доктор Дайвър пиеше чай с Бейби Уорън.

— Мисля, че не е благоразумно — каза тя, — не съм напълно уверена какви са подбудите ви.

— Нека не ставаме неприятни един на друг.

— В края на краищата аз съм сестра на Никол.

— Това не ви дава право да се държите неприятно. — Дик се нервираше, защото знаеше тъй много неща, които не можеше да й каже.

— Никол е богата, но това не значи, че аз съм авантюрист.

— Точно там е работата — възрази Бейби упорито. — Никол е богата.

— Точно колко пари има? — запита той. Тя трепна, а той се усмихна и продължи:

— Виждате ли колко е глупаво? По-добре ще е да поговоря с някой мъж от вашето семейство…

— Всичко е предоставено на мен — настоя тя. — Не че ви мислим за авантюрист. Но не ви знаем кой сте.

— Аз съм доктор по медицина — започна той търпеливо. — Баща ми е свещеник, а сега е пенсиониран. Живеехме в Бъфало и миналото ми може да бъде проверено. Следвах в Ню Хейвън, след това получих стипендията „Роудс“. Прадядо ми е бил губернатор на Северна Каролина и аз съм пряк потомък на Антъни Уейн[1] — Лудата глава.

— Кой е този Антъни Уейн — Лудата глава? — запита Бейби подозрително.

— Антъни Уейн — Лудата глава?

— Мисля, че и без това има достатъчно лудост в цялата история.

Той поклати глава отчаяно, а в същия момент Никол излезе на терасата на хотела и ги потърси с очи.

— Нарекли го Лудата глава, защото не искал да оставят хазната за разлика от маршал Филд — каза той.

— Много добре, но…

Бейби беше права и знаеше това. Съпоставен с който и да е духовник, баща й тежеше много повече. Те бяха американско благородническо семейство, макар и без титла: достатъчно беше името им да се впише в хотелския регистър, и всички разбираха кой е отседнал; в трудни положения то помагаше, караше хората да променят отношението си и в резултат от всичко това се бе изградила нейната представа за положението на семейство Уорън. Тя бе научила тези неща в самата Англия, а англичаните ги знаеха вече двеста години. Но на нея не й беше известно, че на два пъти Дик почти бе стигнал до решението да прати по дяволите намеренията си за този брак. Този път му попречи Никол, която дойде на масата им и седна при тях, сияйна, бяла и свежа в септемврийския следобед.

Добър ден, господин адвокат. Утре отиваме на езерото Комо, ще останем там една седмица, после се връщаме в Цюрих. Затова исках вие двамата със сестра ми да уредите тези неща; за нас няма значение колко пари ще ми се отпуснат. Ще живеем много скромно в Цюрих, ще изкараме там две години, а Дик има достатъчно за двама ни. Не, Бейби, по-практична съм, отколкото мислиш — ще ми трябват пари само за дрехи и такива неща… О, това е повече, отколкото… може ли имотът наистина да дава по толкова? Никога не ще успея да ги изхарча. Толкова много ли имате? Защо имаш повече — защото аз не мога да харча без настойник? Добре, нека моят дял да се трупа тогава… Не, Дик не иска да има нищо общо с това. Ще се натъпча с пари, за да имам за двама ни. Бейби, ти изобщо не можеш да си представиш какъв е Дик; а сега — къде трябваше да подпиша? О, извинявайте.

… Не ти ли е забавно и в същото време самотно, Дик? Няма къде да отидеш, освен да бъдеш близо до мен. Винаги ли ще се обичаме така? Но аз те обичам повече и веднага чувствувам, когато отсъствуваш мислено, дори само за миг. Прекрасно е да бъдем както всички останали, да мога да протягам ръка и да чувствувам топлината ти до мен в леглото.

… Ще бъдете ли така добри да се обадите на съпруга ми в болницата. Да, книжката се разграбва от всички книжарници — смятат да я издадат на шест езика. Аз щях да се заема с френския превод, но

тези дни съм уморена — струва ми се, че ще падна, тъй тежка и непохватна се чувствувам, като счупена кукла, която не може да седи изправена. Студеният стетоскоп на гърдите ми и най-силното ми чувство е „Je m'en fiche de tout“[2]. О, онази нещастна жена в болницата с посинялото бебе, по-добре да беше умряло. Колко е хубаво, че сме вече трима!

… Това е глупаво, Дик — имаме пълно основание да си вземем по-голям апартамент. Защо трябва да се наказваме заради това, че Уорънови имат повече пари, отколкото Дайвърови? Кажи на камериерката, че й благодаря, но сме променили решението си. Този английски духовник твърди, че бялото вино тук в Орвието било превъзходно. Не го ли изнасят? Сигурно затова не сме чували за него, а ние обичаме да пием вино.

Езерата са потънали в кафявата глина, а склоновете са на гънки като кореми. Фотографът донесе снимката ми, косата ми се е провиснала над парапета на кораба за Капри. „Довиждане, Блу Грото — пееше лодкарят, — върни се скоро.“ А след това запълзяхме надолу по лявата страна на горещия глезен на италианския ботуш, вятърът виеше около призрачните замъци, а мъртвите надничаха иззад хълмовете.

… Корабът е хубав и стъпките на двама ни отекват по палубата. Всеки път, когато минаваме от страната, от която духа вятърът, аз се навеждам и загръщам дрехата си, без да изоставам от Дик. Пеем безсмислици:

Оооо —
не аз, а други фламинго,
оооо —
не аз, а други фламинго.

Приятно се живее с Дик — хората, насядали по столовете на палубата, ни гледат и една жена се опитва да чуе какво пеем. Дик се умори да пее една и съща песен; продължавай сам, Дик. Когато си сам, ще вървиш иначе, Дик, скъпи, атмосферата около теб ще бъде по-

наситена, ще си пробиваш път между сенките на палубните столове, през тежкия дим на комините. Ще усещаш как отражението ти прекосява очите на ония, които те гледат. Ще загубиш спокойствието си; но, струва ми се, трябва да докоснеш живота, за да се отдръпнеш от него.

Седнала на стойката на спасителната лодка, аз гледам към морето, вятърът развява косата ми и тя блести на слънцето. Фигурата ми се откроява неподвижна на фона на хоризонта, а корабът ме носи към синия мрак на бъдещето; аз приличам на Атина Палада, изваяна на носа на галера. Вълните се плискат в тоалетните, а ахатовозелените пръски зад кормилото се пилеят, изнурени от движение.

… Пътувахме много тази година — от залива Улумулу до Бискра. Когато наближихме Сахара, се натъкнахме на ято скакалци и шофьорът любезно ни обясни, че това били земни пчели. Нощем небето беше надвиснало ниско, изпълнено с присъствието на непознатия дебнещ бог. О, малката бедна гола Улед Най; нощта кънтеше от ударите на сенегалските барабани, звуците на флейтите и рева на камилите, а туземците шляпаха наоколо със сандалите си, направени от стари автомобилни гуми.

Но по това време мен отново ме нямаше — влакове, брегове, всичко се бе сляло в едно. Той затова ме взе да пътешествуваме, но след като се роди второто ми дете, малката Топси, всичко отново изчезна в мрак.

… Само да можех да пратя известие на мъжа ми, който сметна за уместно да ме изостави тук, в ръцете на хора, които нищо не разбират! Разправяте ми, че бебето ми било черно — това е смешно, безвкусни шеги. Отидохме в Африка само за да видим Тимгад[3], тъй като археологията е главният интерес в живота ми. Омръзна ми да не знам нищо и непрекъснато да ми напомнят за това.

… Когато се оправя, ще искам да бъда пълноценен човек като теб, Дик — готова съм да уча медицина, само че е твърде късно. Трябва да използуваме моите пари и да заживеем в собствена къща — омръзна ми да седя в различни апартаменти и да те чакам. Ти се отегчаваш в Цюрих и не можеш да намериш време да пишеш, а казваш, че учен, който не пише, сам се признава в безсилие. От всички области на знанието ще си избера някоя тясна специалност и ще науча всичко за нея, за да имам опора, ако отново изпадна в криза. Ти ще ми

помогнеш, Дик, да не се чувствувам виновна. Ще живеем край някой топъл бряг, където ще бъдем отново млади и загорели от слънцето.

… Дик ще работи в тази къща. О, хрумна ни и на двамата едновременно. Десетина пъти бяхме минавали край Тармс, а сега се отбихме и видяхме, че всички къщи са празни с изключение на два обора. Купихме това място чрез френски посредник, обаче флотата не закъсня да изпрати свои тайни агенти, когато разбра, че американци са купили част от селцето на хълма. Разровиха струпания строителен материал, за да видят дали няма скрити оръдия, и накрая Бейби трябваше да използува връзките си в Affaires Etrangeres[4] в Париж, за да уреди положението.

Лятно време никой не идва на Ривиерата, затова очакваме да имаме малко гости и да можем да работим. Понякога идват французи — миналата седмина пристигна Мистингет и се учуди, че намери хотела отворен; беше също Пикасо и авторът на „Pas sur la Bouche“. [5]… Дик, защо си вписал в регистъра мистър и мисис Дайвър вместо доктор и мисис Дайвър? Точно се чудех — вертеше ми се в главата: ти си ми казвал, че работата е всичко, и аз ти вярвам. Често си разправял, че когато един човек разбира от нещо и престане да го разбира, той става като всеки друг и въпросът е да се сдобиеш със сила, преди да си престанал да разбираш. Ако искаш да обърнеш всичко с главата надолу — добре, но защо и Никол трябва да те последва и да започне да ходи на ръце?

… Ейб Норт казва, че съм мълчалива. Откакто оздравях, снощи за първи път говорих надълго с Дик; седяхме двамата в кревата и пушихме цигари, след това, когато се зазори и небето започна да синее, заровихме глави във възглавниците, за да не ни пречи светлината. Понякога пея и си играя с животните: имам и някои приятелки — например Мери. Когато двете с Мери говорим, аз не я слушам какво казва, нито тя мен. Говорим за мъже. Когато аз говоря, повтарям си, че аз съм сигурно Дик. Бивала съм вече и сина си, старая се да съм като него умна и отмерена. Понякога съм доктор Домлер, а понякога мога да бъда и такава, какъвто е Томи Барбан. Мисля, че Томи е влюбен в мен, но се държи деликатно и успокояващо. Въпреки това той и Дик започнаха да се отнасят критично един към друг. Общо взето, нещата се развиват по-добре от всякога. Намирам се между приятели, които ме обичат. Тук съм, на този спокоен бряг, близо до нашия дом, кацнал над

Средиземно море, с Дик, с двете ни деца и добрите ни приятели. Всичко е наред — само да можех да свърша с френския превод на тази проклета рецепта за пиле по мериландски. Усещам с пръстите на краката си топлината на пясъка.

— Да, ще погледна. Още нови хора — това момиче — о, да. На кого казахте, че приличала?… Не, не съм, тук рядко имаме възможност да гледаме нови американски филми. Розмари коя? Като се има предвид, че е юли, обществото става твърде изискано — това ми изглежда странно.

---

[1] Антъни Уейн (1745–1796) — американски генерал, известен от войната с Англия. ↑

[2] Все ми е едно (фр.). — Б.пр. ↑

[3] Тимгад — древният град Тамугади в Алжир, основан от римския император Траян през 100 г. от Хр., разрушен от берберите през VII в. ↑

[4] Министерство на външните работи (фр.). — Б.пр. ↑

[5] Само не по устата (фр). — Б.пр. ↑

ВТОРА ГЛАВА

На брега на Френската ривиера, на половината път между Марсилия и италианската граница, се издигаше един голям, внушителен, боядисан в розово хотел. Палмите скланяха чела пред червеникавата му фасада, а под него се разстилаше малък, блеснал на слънцето плаж. Сега тук идват на летуване богати и известни хора, но през хиляда деветстотин двадесет и пета година мястото пустееше, след като посетителите англичани поемаха през април на север; само дървените покриви на няколко стари вили гниеха като водни лилии сред гъстите борове между „Отел дез Етранже“ на Гос и Кан, пет мили по-нататък.

Хотелът и слънчевият плаж, многоцветен като молитвен килим, бяха едно цяло. В ранни зори в далечината се открояваше Кан с розовите и кремави стени на старите укрепления, а Италианските Алпи аленееха, отразяваха се във водата и вълнистата повърхност разбиваше образа им на хиляди късчета, които танцуваха между водораслите в плитчините. Малко преди осем часа един мъж слезе на плажа, съблече синята си хавлия и след безброй приготовления край студената вода, след дълго пъшкане и пръхтене зацапа несръчно и прекара около минута в морето. След като си отиде, брегът и заливът останаха спокойни в продължение на час. На хоризонта се виждаха търговски кораби, поели курс на запад, в двора на хотела се чуваха виковете на шофьорите на автобусите, росата по боровете съхнеше. След още час звукът на автомобилните клаксони започна да долита откъм завоя при Морийските възвишения, които отделят крайбрежието от същинска Провансалска Франция.

На около една миля от морето, където боровете отстъпват място на тополите, има една самотна железопътна гара. През това юнско утро на хиляда деветстотин двадесет и пета година един файтон докара оттам две жени — майка и дъщеря, в хотела на Гос. По лицето на майката имаше следи от минала красота, която мрежата от бръчици по повърхността на кожата скоро щеше да заличи; в изражението и имаше едновременно и спокойствие, и живот и това го правеше много

приятно. Но нейните очи зорко следяха дъщеря й, която беше очарователна с розовите си длани и румените си страни, като децата след вечерната баня с хладка вода. Високото й, красиво оформено чело беше заобиколено с къдри, които обхващаха главата й като силуета на щит от благороднически герб и се виеха в златисти и пепеляворуси къдрици и масурчета. Очите й бяха светли, големи, влажни и блестящи, цветът на страните й не се дължеше на грим, а на силната млада кръв под прозрачната кожа. В тялото й се долавяха последните следи от детството — тя беше осемнадесетгодишна, вече почти напълно оформена, но като плод, който още е запазил мъха си.

Когато пред очите им изплува тънката, чезнеща в зноя линия между морето и небето, майката каза:

— Нещо ме кара да мисля, че тук няма да ни се хареса.

— И без това искам да се върна у дома — отвърна момичето.

Двете разговаряха весело, но очевидно нямаха определена цел и това ги отегчаваше — още повече, че не бяха от онези хора, които се задоволяват с каквато и да е цел. Изпитваха силно желание да се забавляват, но не като хората, които искат да стимулират изтощените си нерви, а с жадността на завършили с отличие годината ученички, които заслужават ваканцията си.

— Ще останем три дни и след това ще тръгнем за дома. Ще телеграфирам веднага да ни запазят билети за кораба.

В хотела девойката направи резервациите на чист, но малко безцветен френски, сякаш беше запаметила механично свойствените за езика изрази. След като ги настаниха на първия етаж, тя тръгна към слънчевите френски прозорци и излезе няколко крачки навън на верандата, която обграждаше хотела. Когато ходеше, държеше тялото си като балерина, не отпуснато напред, а с изящно изправена глава.

Сянката й рязко се открояваше на яркото слънце — силната светлина дразнеше очите и тя се дръпна навътре. На петдесетина крачки от нея Средиземно море искреше под палещото слънце, а на алеята за коли под балюстрадата един овехтял буик се печеше на слънцето.

Само на плажа беше оживено. Три английски гувернантки седяха и плетяха: бавно вплитаха духа на викторианска Англия, на четиридесетте, шестдесетте и осемдесетте години в пуловери и чорапи. Те плетяха и клюкарствуваха и клюките звучаха като обредна

музика. По-нататък, близо до морето, десетина души се бяха настанили под чадъри на черти, а децата гонеха из плитчините рибките, които не се бояха от хората, или лежаха голи под слънцето, лъснали от кокосовото масло.

Когато Розмари пристигна на плажа, едно дванадесетгодишно момче изтича край нея и с радостни викове се втурна в морето. Чувствувайки върху себе си погледите на непознатите, тя свали хавлията си и го последва. Плъзна се напред с изпънато тяло, реши, че мястото е плитко, изправи се и запристъпя, преодолявайки със стройните си крака съпротивлението на водата. Когато морето стигна до гърдите й, тя обърна глава към брега: един плешив мъж с монокъл и бански гащета, изпъчил косматите си гърди и прибрал корема си, я гледаше внимателно. Когато Розмари отвърна на погледа му, мъжът помръдна бузата си така, че монокълът му падна и се скри в смешно окосмените му гърди, а той си наля една чаша от бутилката, която държеше в ръка.

Розмари потопи лице във водата и заплува с бърз кроул към сала. Водата я обгърна, прие я в прохладните си обятия, просмука се в косите й, започна да се оттича по всички ъгълчета на тялото й. Тя се превъртя няколко пъти настрани, искаше й се да прегърне морето, да се завъргаля в него. Стигна до сала задъхана, но когато една жена с бронзова кожа и бели зъби се надвеси над нея и я погледна, Розмари изпита смущение от бялото си тяло, обърна се по гръб и се насочи към брега. Когато излезе, косматият мъж с бутилката й заговори:

— Знаете ли, че отвъд сала има акули? — Националността му не можеше да се определи, но той говореше английски провлечено, като човек, учил в Оксфорд. — Вчера разкъсаха двама английски моряци от флотата при залива Жуан.

— Боже мой! — възкликна Розмари.

— Въртят се наоколо заради остатъците, които изхвърлят от корабите.

Той я погледна многозначително, за да й покаже, че я е заговорил само за да я предупреди, отдалечи се на няколко крачки и си наля още една чаша.

Докато говореше с непознатия, Розмари чувствуваше, че вниманието на околните се насочва към нея, но това не й беше неприятно. Огледа се къде да седне. Очевидно всяко семейство

притежаваше ивицата от пясък пред чадъра си; освен това летовниците си подхвърляха закачки, отбиваха се под един или друг чадър — чувствуваше се, че те са близки, и би било нахално да се присъединява към техния кръг. По-далече, където плажът беше осеян с камъчета и изсъхнали водорасли, седяха група хора, бели като нея. Те си пазеха сянка с малки ръчни чадъри, нямаха големи чадъри за плаж и очевидно не бяха тъй стари обитатели на това място, както другите. Розмари се спря по средата между белокожите и почернелите и просна хавлията си на пясъка.

Легнала, тя чуваше гласовете им и усещаше как стъпките им я заобикалят, а телата им минават между слънцето и нея. Едно куче любопитно я подуши по гърба; слънцето безмилостно я жареше с лъчите си и до нея стигаше тихият плясък на вълните, които замираха на пясъка. Малко по малко започна да различава отделните гласове; тя чу някой да казва презрително, че „този човек Норт“ снощи отвлякъл един келнер от едно кафене в Кан, за да го пререже с трион на две. Историята се разказваше от една белокоса жена във вечерно облекло, очевидно останало от предишната вечер, защото на главата си тя още носеше диадема, а на рамото й продължаваше да се крепи една вехнеща орхидея. Розмари почувствува необяснима неприязън към нея и събеседниците й и се обърна.

От другата й страна една млада жена, легнала под чадърите, записваше нещо от една книжка, разтворена на пясъка. Беше свалила от раменете си презрамките на банския си костюм и силно обгорялата й златисточервеникава кожа лъщеше на слънцето и контрастираше с наниза от кремави перли на врата й. Лицето й беше строго, но същевременно мило и будещо симпатия. Очите й срещнаха погледа на Розмари, но не я забелязаха. До нея стоеше хубав мъж с жокейска шапка и бански гащета на червени черти, по-нататък беше жената, която Розмари бе видяла на сала — тя я забеляза и отвърна на погледа й, след това един мъж с продълговато лице и русокоса лъвска глава, със сини гащета и без шапка, който говореше сериозно на един младеж с черни гащета, очевидно от латинската раса: двамата ровеха в пясъка и измъкваха парченца водорасли. Тя реши, че повечето от тях са американци, но те някак си се различаваха от американците, които бе срещала напоследък.

След малко Розмари разбра, че мъжът с жокейската шапка устройва своеобразно представление, за да развлече групата — той се движеше сериозно с гребло в ръка, уж чистеше пясъка от камъчета, разигравайки някаква шега, очевидно понятна само за околните. Мимиката му ставаше все по-смешна, докато накрая той каза нещо и всички избухнаха в смях. Дори ония, които като нея бяха твърде далеч, за да чуят, наостриха уши и накрая единственият човек на плажа, който продължаваше да стои безучастно, беше жената с наниза от перли. Може би от скромност — защото той беше неин мъж — след всеки нов взрив от смехове тя свеждаше глава над бележника пред себе си.

Розмари изведнъж забеляза, че край нея е застанал мъжът с монокъла и бутилката.

— Вие плувате чудесно — забеляза той. Тя замълча скромно.

— Много добре наистина. Казвам се Кемпиън. Тук има една дама, която ви е видяла в Соренто миналата седмица, знае ви коя сте и би желала да се запознае с вас.

Без да дава израз на отегчението си, Розмари се озърна и видя групата на непочернелите от слънцето, които я очакваха. Тя стана неохотно и се приближи към тях.

— Мисис Ейбрамс — мисис Макиско — мистър Макиско — мистър Дъмфри…

— Ние ви познаваме — заговори жената с вечерната рокля. — Вие сте Розмари Хойт, познах ви в Соренто и за да се уверя, попитах в регистрацията на хотела. Всички ние много се възхищаваме от вас и искаме да знаем защо не сте в Америка, за да се снимате в още някой хубав филм.

Останалите я наобиколиха любопитно. Жената, която я бе познала, не беше еврейка въпреки името си. Тя беше от ония „възрастни веселячки“, които остават неуязвими от горчивините на живота, имат добро храносмилане, затова не остаряват.

— Искахме да ви предупредим да се пазите от слънцето, за да не изгорите още първия ден — продължи тя весело, — тъй като вашата кожа трябва да бъде пазена, но тук на плажа отношенията, изглежда, са тъй официални, че не се решихме.

ТРЕТА ГЛАВА

— Мислехме, че може би и вие участвувате в представлението — каза мисис Макиско. Тя беше миловидна млада жена с лукави очи и досадно бъбрива. — Не знаем кой участвува в представлението и кой не. Оказа се, че един от мъжете, с когото съпругът ми се държи особено любезно, е главното действуващо лице — всъщност второто по значение.

— Представление? — запита Розмари, без да разбира. — Какво представление?

— Ние не знаем, мила моя — каза мисис Ейбрамс и се затресе с конвулсивния смях на пълните жени. — Не участвуваме в него. Ние сме галерията.

Мистър Дъмфри, рус млад мъж с женствени маниери, забеляза:

— Мама Ейбрамс сама е цяло представление. А Кемпиън го заплаши с монокъла си и каза:

— Не прекалявай, Ройъл!

Розмари ги изгледа неловко, искаше й се майка й да е с нея. Тези хора не й се нравеха, особено след като можеше да ги сравни с онази група на другия край на плажа, която я бе заинтересувала. Майка й не блестеше със светски маниери, но си имаше свои правила за държане, които бързо и решително ги изтръгваха от подобни положения. Но Розмари беше знаменитост само от половин година и френското възпитание от детските години, примесено с придобитите по-късно демократични американски обноски, понякога я довеждаше до неловки положения като сегашното.

Мистър Макиско, слаб, тридесетгодишен мъж с червеникава, покрита с лунички кожа, реши, че шегата с „представлението“ не е забавна. Той откъсна очи от морето, погледна бързо жена си и се обърна към Розмари настъпателно:

— Отдавна ли сте тук?

— Само от един ден.

— О!

Очевидно убеден, че темата на разговор е вече променена, той изгледа останалите.

— Ще останете ли през цялото лято? — запита невинно мисис Макиско. — Ако останете, ще можете да видите цялото представление.

— За бога, Вайолет, стига вече! — избухна мъжът й. — Не можеш ли да измислиш някаква нова шега?

Мисис Макиско се обърна към мисис Ейбрамс и прошепна достатъчно високо, за да я чуят и останалите:

— Той нервничи.

— Не нервнича — възрази Макиско. — Трябва да ви съобщя, че не нервнича.

Слънцето явно го бе хванало — кожата на лицето му се бе зачервила и леко посивяла; какъвто и израз да си придадеше, изглеждаше неубедителен. Изведнъж той смътно си даде сметка за състоянието си, стана и тръгна към водата. Жена му го последва, а също и Розмари, която реши да използува възможността, за да се отдели от тях.

Мистър Макиско пое дълбоко въздух, скочи в плитчината и с вдървени движения запляска по Средиземното море — очевидно си въобразяваше, че плува кроул. Въздухът му се свърши, той се изправи и се огледа, учуден, че брегът още не е изчезнал от погледа му.

— Още не съм се научил да дишам. Тъй и не можах да разбера как се диша. — Той погледна въпросително към Розмари.

— Мисля, че се издишва под водата — обясни тя. — На всяко второ загребване извръщате глава и поемате въздух.

— От всичко най-трудно ми е дишането. Ще отидем ли към сала?

Мъжът с лъвската глава лежеше на сала, който се полюляваше от вълните. Когато мисис Макиско понечи да се хване за него, една вълна внезапно наклони сала и той я удари по ръката. Мъжът скочи и й помогна да се изкачи.

— Боли ли? — Той говореше бавно и стеснително; Розмари не беше виждала досега такова тъжно лице: високи скули като на индианец, дълга горна устна и големи, хлътнали, златистокафяви очи. Бе заговорил само с крайчеца на устата си, сякаш искаше думите му да стигнат до мисис Макиско по някакъв заобиколен и ненатрапващ се

начин; след минута той скочи във водата, дългото му тяло се плъзна по повърхността по посока на брега и постепенно спря.

Розмари и мисис Макиско го наблюдаваха. След като престана да се движи по инерция, той изведнъж пречупи тялото си, тънките му бедра изплуваха над повърхността, той се гмурна и изчезна, без да остави дори една водна пръска след себе си.

— Добър плувец — забеляза Розмари. Отговорът на мисис Макиско беше неочаквано хаплив:

— Да, но е слаб музикант. — Тя се обърна към мъжа си, който след два несполучливи опита бе успял да се изкачи на сала и се опитваше да се задържи с неловки движения, които само го караха да залита.

— Казах, че Ейб Норт може да е добър плувец, но е слаб музикант.

— Да — съгласи се Макиско намръщено. Очевидно той беше въвел жена си в този свят и смяташе, че тя не трябва да си позволява твърде много.

— Ценя най-много Антайл[1] — обърна се мисис Макиско предизвикателно към Розмари. — Антайл и Джойс. Предполагам, че не сте чували много за тези хора в Холивуд, обаче мъжът ми написа за „Одисеи“[2] първата критика, която излезе в Америка.

— Пуши ми се цигара — каза Макиско спокойно. — Това ми се струва по-важно в момента.

— В него има дълбочина — не мислиш ли, Албърт?

Изведнъж Розмари престана да чува гласа й. Жената с перлите се бе присъединила към двете си деца във водата, а Ейб Норт стремително изплува изпод едното от тях и го вдигна на раменете си. Детето крещеше от страх и от възторг, а жената наблюдаваше с чудно спокойствие, без да се усмихне.

— Това негова жена ли е? — запита Розмари.

— Не, това е мисис Дайвър. Те не са в хотела. — Като обективи на фотографически апарат очите й не слизаха от лицето на жената. След миг тя се обърна предизвикателно към Розмари: — Били ли сте в чужбина по-рано?

— Да, като ученичка живеех в Париж.

— О! Тогава сигурно знаете, че за да прекарате тук добре, първото нещо е да се сближите с някои истински френски семейства. А

какво правят тези хора? — Тя обърна лявото си рамо към брега. — Залепили са се един за друг. Ние, разбира се, имахме писма от общи приятели, които ни препоръчаха на най-добрите художници и писатели в Париж. Беше много хубаво.

— Предполагам.

— Мъжът ми привърши първия си роман, нали разбирате?

— О, така ли — отвърна Розмари. Не мислеше за нищо, само се питаше дали майка й е заспала в тази горещина.

— Използувана е идеята на „Одисей“ продължи мисис Макиско. — Само че вместо двадесет и четири часа мъжът ми взема сто години. Той взема един стар западнал френски аристократ и го съпоставя с века на техниката…

— За бога, Вайолет, престани да разказваш за това наляво и надясно — прекъсна я Макиско. — Не искам всекиму да стане известно съдържанието, преди книгата да е излязла.

Розмари изплува обратно на брега, наметна с хавлията зачервените си вече рамене и се изтегна на слънце. Мъжът с жокейската шапка сега сновеше от чадър на чадър, понесъл бутилка и чашки; скоро той и приятелите му се оживиха и събраха разтворените си чадъри един до друг — Розмари предположи, че някой ще отпътува и за последен път пият по чашка на плажа. Дори децата доловиха, че под чадърите става нещо интересно, и се насочиха към тях, а на Розмари й се струваше, че цялото оживление идва от мъжа с жокейската шапка.

Беше пладне, това се чувствуваше в морето и в небето — дори белите очертания на Кан на пет мили от тях вече не изглеждаха свежи и прохладни, а чезнеха като мираж; една червена платноходка се приближи до брега, а следата зад нея като пенлива нишка я свързваше с малко по-тъмното открито море. Сякаш целият бряг беше замрял, оживено беше само под чадърите, които процеждаха слънчевата светлина.

Кемпиън се приближи на няколко крачки от Розмари, но тя затвори очи и се престори на заспала. После полуотвори клепачите си и забеляза два неясно очертани стълба — бяха краката му. Той понечи да влезе в един облак с пясъчен цвят, но облакът отплува в безкрайното нажежено небе и Розмари наистина заспа.

Тя се събуди обляна в пот и видя, че на плажа е останал само мъжът с жокейската шапка, който сгъваше последния чадър. Докато Розмари още лежеше и примигваше, той се доближи и каза:

— Щях да ви събудя, преди да си тръгна. Не е хубаво да изгорите още първия ден.

— Благодаря ви. — Розмари огледа силно зачервените си крака. — Боже мой!

Тя се засмя весело — това беше покана за разговор, но Дик Дайвър вече беше понесъл палатката и чадъра за плаж към чакащата го кола, затова тя влезе във водата да се измие от потта. Той се върна, взе едно гребло, някаква лопата и едно сито и ги пъхна в една пукнатина между скалите. Огледа целия плаж, за да види дали не е забравил нещо.

— Знаете ли колко е часът? — запита Розмари.

— Около един и половина. Двамата се загледаха към морето.

— Не е лош час — каза Дик Дайвър. — Не е най-лошият час от деня.

Той я погледна и за миг тя се потопи в ясната синева на очите му, импулсивно и без страх. След това той нарами останалата част от багажа си и се запъти към колата, а Розмари излезе от водата, изтърси хавлията си и тръгна към хотела.

---

[1] Джордж Антайл (1900) — американски пианист и композитор, формулирал позициите на футуризма. ↑

[2] „Одисей“ — най-известното произведение на ирландския белетрист и поет Джейм Джойс (1882–1941) ↑

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

Беше почти два часът, когато влязоха в трапезарията. Шарените сенки се полюляваха по покривите на празните маси заедно с боровете навън. Двамата келнери, които събираха накуп чиниите и говореха високо на италиански, замълчаха, когато двете — майка и дъщеря — се настаниха и им донесоха неизстиналия вече обед.

— На плажа се влюбих — каза Розмари.

— В кого?

— Най-напред в цялата компания — всички изглеждаха симпатични. След това в един от мъжете.

— Разговаря ли с него?

— Разменихме само няколко думи. Много е хубав. С червеникава коса. — Розмари ядеше с вълчи апетит. — Но е женен — обикновено така се случва.

Майка й беше най-добрата й приятелка, полагаше големи грижи да я насочва, нещо, което не е рядко явление за актрисите — забележителното в случая беше, че мисис Елси Спиърс не правеше това, за да компенсира собствени несполуки. Не беше огорчена от живота и не се оплакваше от него: два пъти се беше омъжвала сполучливо и бе оставала вдовица, но благодарение на жизнената си натура и двата пъти беше посрещнала със стоицизъм сполетялото я нещастие. Първият й мъж, бащата на Розмари, беше военен лекар, а вторият — кавалерийски офицер. И двамата й бяха оставили по нещо, което тя се бе опитала да запази непокътнато за Розмари. Тя не бе щадила Розмари и това бе закалило характера на дъщеря й; не бе щадила и собствените си сили и спокойствие и така бе всадила у Розмари идеализъм, засега насочен към нея: дъщеря й гледаше на света с нейните очи. Така че Розмари Хойт беше, от една страна, „непокварено“ дете, а от друга — защитена с двойна броня: тази на майка й и нейната собствена — подобно на зрял човек тя се отнасяше с недоверие към баналните и пошли истории, лесните победи. Но Розмари бе пожънала неочакван успех в киното и мисис Спиърс смяташе, че е време да я „остави на себе си“, да я направи духовно

самостоятелна; тя не би страдала, а би се радвала да види, че импулсивният и взискателен идеализъм на дъщеря й се отклонява от нея и се насочва другаде.

— И тъй, на теб ти харесва тук? — запита тя.

— Може би щеше да бъде интересно, ако се познавахме с тези хора. Имаше и едни други, но те не ми харесаха. Те ме познаха — където и да отидем, всеки е гледал „Татковото момиче“.

Мисис Спиърс изчака да отмине този изблик на доволство от собствените успехи и добави с делничен тон:

— Това ме подсети за нещо друго: кога ще се видиш с Ърл Брейди?

— Мислех да отидем днес следобед, ако се чувствуваш отпочинала.

— Иди сама, без мен.

— Тогава ще изчакаме до утре.

— Предпочитам да отидеш сама. Съвсем близо е — разбирам да не знаеш френски.

— Но, мамо, само за задължения ли трябва да мисля?

— Е, добре, тогава ще отидеш по-късно, но това трябва да стане, преди да сме отпътували оттук.

— Добре.

След като се наобядваха, завладя ги изведнъж тягостното настроение, което обхваща пътуващите американци, попаднали в някое тихо кътче в чужбина. Беше им скучно, липсваха им гласовете на близки хора, с които да общуват и в чиито разсъждения неочаквано да открият частица от собствените си мисли; тъй като тази страна не притежаваше шумното оживление на Ню Йорк, струваше им се, че животът в нея е спрял.

— Нека останем само три дена — обърна се Розмари към майка си, когато двете се прибраха в стаите си.

Навън лек ветрец раздвижваше горещия въздух, прецеждаше го през листата на дърветата и влизаше като топъл полъх през щорите.

— Какво ще кажеш за човека, в когото се влюби на плажа?

— Обичам единствено тебе, мила мамо. Розмари се спря във фоайето и запита възрастния господин Гос за разписанието на влаковете. Портиерът се беше отпуснал зад преградата в пясъчножълтата си униформа и без да се смущава, се взираше в

Розмари, но се сепна, когато си спомни, че длъжността му налага по-друго държане. Тя се качи в автобуса за гарата и се раздразни, когато забеляза, че двамата й спътници, келнери от ресторанта, почтително мълчаха — искаше й се да им каже: „Говорете, забавлявайте се! Няма да ми пречите.“

Първокласното купе беше много задушно; в ярките реклами на железопътните компании, изобразяващи Пон дю Гар в Арл, амфитеатъра в Оранж, пистите за зимен спорт край Шамони, имаше повече свежест, отколкото в неподвижното безкрайно море навън. Докато американските влакове изглеждат погълнати изцяло от своето собствено трескаво съществуване и от тях лъха пренебрежение към хората от не тъй забързания околен свят, този влак беше част от местността, която прекосяваше. Дъхът му раздвижваше прахта по листата на палмите, сгурията се смесваше със сухия тор на градините. Розмари беше сигурна, че би могла да се надвеси от прозореца и да къса цветя.

На гарата в Кан десетина файтонджии дремеха във файтоните си. Отвъд алеята за разходки казиното, луксозните магазини и големите хотели гледаха към слънчевото море с безизразни, маскирани с железни щори фасади. Изглеждаше невероятно тук да е имало „сезон“ и Розмари, станала до известна степен роб на модата, се почувствува неловко като човек, който проявява нездрави склонности към замрели места като това; струваше й се, че околните се питат защо тя е дошла тук тъкмо когато е отшумяло оживлението на зимния сезон, а горе, на север, кипи истинският живот.

Когато излизаше от аптеката с шише кокосово масло, една жена, в която тя разпозна мисис Дайвър, прекоси пътя й, понесла множество малки възглавнички, и се приближи до колата, паркирана край тротоара. Едно ниско, дълго черно куче излая към нея, а задрямалият шофьор се стресна и се събуди. Тя седна в колата; хубавото й лице беше застинало, личеше, че контролира изражението си — гледаше съсредоточено празното пространство пред себе си. Носеше яркочервена рокля, а бронзовите й крака бяха боси. Косите й бяха гъсти и тъмнозлатисти като копринено меката козина на китайско кученце.

Розмари имаше половин час време до влака, затова седна в „Кафе дез Алие“, където дърветата образуваха пронизван от светлина зелен

свод над масите, а оркестърът, за да привлече въображаемата космополитна публика, свиреше „Песен на карнавала в Ница“ и миналогодишния американски шлагер. Тя бе купила за майка си вестник „Тан“ и списанието „Сатърди Ивнинг Поуст“ и докато пиеше цитронадата, отвори списанието и се зачете в мемоарите на една руска принцеса: отживелите условности от 90-те години й изглеждаха по-реални и по-близки от заглавията във френския вестник. Изпита същото чувство, което я бе потискало в хотела — свикнала да възприема гротескната действителност на един континент в комична или трагична светлина в зависимост от това как й беше поднасяна, тя не беше в състояние сама да открива интересното, затова животът във Франция й се струваше празен и застоял. Това чувство се подсилваше от тъжните мелодии на оркестъра, които й напомняха меланхоличните звуци, съпровождащи номерата на акробатите във вариететата. Беше доволна, че ще се върне обратно в хотела на Гос.

На другия ден раменете й бяха твърде изгорели, за да отиде на плажа, затова с майка си наеха кола — след дълги пазарлъци, тъй като именно във Франция тя бе научила стойността на парите — и тръгнаха по Ривиерата, делтата на многото реки. Шофьорът, неизбежният руски цар от времето на Иван Грозни, се самоназначи за разводач и покритите с блясък имена — Кан, Ница, Монте Карло — засияха под заспалия си вид и зашепнаха за старите коронована глави, идвали тук да вечерят или да умрат, за раджи, подхвърлящи рубините от очите на Буда на английски балерини, за руски князе, превръщащи седмиците в бели балтийски нощи в отминалите дни на шампанско и чер хайвер. По крайбрежието се чувствуваше най-силно някогашното присъствие на русите — техните затворени книжарници и деликатесни магазини. Преди единадесет години, когато сезонът бе свършил през април, вратите на православната църква бяха затворени, а полусухите шампански вина, които те предпочитаха — сложени настрана в очакване на завръщането им. „Ще се върнем следващия сезон“, бяха казали те, но това не се бе сбъднало и те не се бяха върнали никога.

Беше приятно да се пътува към хотела в късния следобед, пътят се виеше над морето, което преливаше в цветове, тайнствени като останали от детството спомени: ахат, корнелин, млечнозелено, синьо като вода за пране със синка в нея или тъмновинено. Приятно беше да минаваш край хората, седнали да се хранят навън, и да слушаш

силните звуци на електрическите пиана, които се носеха от скритите в лозници кафенета. Когато завиха покрай Корниш д’ор към хотела на Гос през тъмнеещите редици дървета, наредени последователно като зелени пояси, луната вече бе изплувала над развалините на акведуктите.

Някъде отвъд хълмовете зад хотела имаше забава, Розмари се вслуша в музиката под призрачната светлина, която луната хвърляше върху москитовата мрежа — да, в тази страна хората се веселяха, — и си мислете за симпатичните хора на плажа. Сигурно щеше да ги срещне на другата сутрин, но те очевидно образуваха затворен кръг и щом се настаняха с чадърите си, с бамбуковите си рогозки, с кучетата си и децата си, заетата от тях част от плажа изглеждаше едва ли не преградена. Във всеки случай реши да не прекарва останалите два предобеда с хората от другата компания.

ПЕТА ГЛАВА

Въпросът се разреши от само себе си. Семейство Макиско още не бяха пристигнали и тя едва бе успяла да разстеле хавлията си, когато двама души — мъжът с жокейската шапка и русокосият, за когото разправяха, че имал навика да прерязва с трион келнерите на две — се отделиха от групата и се приближиха към нея.

— Добро утро — каза Дик Дайвър. Изведнъж той остави официалния тон: — Вижте какво, изгорели от слънцето, или не, защо не се показахте вчера? Безпокояхме се за вас.

Тя се надигна, седна на пясъка и приветливо се засмя. — Чудехме се — продължи Дик Дайвър — дали ще дойдете тази сутрин. Ще отидем да вземем нещо за ядене и пиене, така че имайте предвид — не ви каним с голи думи.

Той изглеждаше мил и обаятелен — гласът му обещаваше, че не след дълго ще й разкрие нов, непознат свят, безкрайна поредица от чудесни възможности. Съумя да я представи на другите по такъв начин, че името й не се спомена, а след това мимоходом й даде да разбере, че всеки знае коя е, но уважава правото й на частен живот — деликатност, която Розмари, откакто бе станала известна, срещаше само в професионалните артистични среди.

Никол Дайвър с бронзовия гръб и наниза от перли прелистваше някаква готварска книга и търсеше рецепти за пиле по мериландски. Розмари реши, че тя е на около двадесет и четири години — лицето й не противоречеше на общоприетите представи за красота и миловидност, но същевременно създаваше впечатлението, че най-напред е било изваяно като героичен образ — това личеше от волевите линии, от формата на челото й, всичко говореше за темперамент и характер и напомняше на Роден, — а след това ваятелят бе решил да му придаде миловидност и бе стигнал точно до границата, когато една малка грешка на длетото би накърнила непоправимо първоначално вложената сила. С устата той бе поел отчаян риск — извивката й беше като лъка на Купидон от корица на списание, но въпреки това тя хармонираше с изяществото на всичко останало.

— За дълго ли сте тук? — запита Никол. Гласът й бе нисък, почти дрезгав.

За първи път през главата на Розмари мина мисълта, че биха могли да останат още една седмица.

— Не много за дълго — отвърна тя уклончиво. — Отдавна сме в чужбина — през месец март пристигнахме в Сицилия и бавно се придвижвахме на север. През януари миналата година се разболях от пневмония, докато снимахме един филм, и сега гледам да закрепна.

— Ужас! Как се случи това?

— От студената вода. — Розмари нямаше особено желание да се впуска в дълги разкази за личните си истории. — Бях болна от грип, но не знаех това и снимахме една сцена, в която аз се хвърлям в един канал във Венеция. Бяха дали много пари за постановката и аз трябваше да се гмуркам целия предобед. Майка ми докара лекар на самото място, но той не можа да помогне — разболях се от пневмония. — Тя изведнъж промени темата, преди околните да са имали възможност да реагират: — Харесва ли ви тук?… Харесва ли ви мястото?

— Длъжни са да го харесват — каза бавно Ейб Норт. — Те го откриха. — Той бавно извърна благородно изваяната си глава и очите му се спряха на Дик и Никол Дайвър с нежност и обич.

— О, така ли?

— Това е едва вторият сезон, през който хотелът е отворен цялото лято — обясни Никол. — Убедихме Гос да остави един готвач, един сервитьор и един прислужник — миналата година това си плати разноските, а тази година нещата вървят още по-добре.

— Но вие не сте в хотела.

— Построихме си къща горе край Тармс.

— Теорията е — намеси се Дик и превъртя чадъра, защото едно четвъртито слънчево петно падаше на рамото на Розмари, — че северните места като Довил са предпочитани от русите и англичаните, които са свикнали със студа, докато половината от американците произхождат от места с горещ климат, затова започваме да идваме тук.

Младият мъж с външност на човек от латинската раса прелистваше парижкото издание на „Ню Йорк Хералд“.

— Добре, а от каква националност са тези хора? — обърна се той изведнъж към другите и зачете с малко френска интонация: — „В

хотел «Палас» във Веве отседнаха господин Пандели Власко и мадам Бонеас“ — чета дословно: „Корина Медонка, мадам Паш, Серафим Тулио, Мария Амалия Рото Маис, Моис Тойбел, мадам Парагорис, Апостол Александър, Иоланда Йосфоглу и Женевева де Момус!“ Най-много ми харесва Женевева де Момус. Струва си да прескоча до Веве, за да видя Женевева де Момус.

Той се изправи припряно и се протегна с рязко движение. Беше няколко години по-млад от Дайвър и Норт, висок, с добре оформено, но твърде слабо тяло, сравнително по-мускулесто само в раменете и горната част на ръцете. На пръв поглед изглеждаше красив, но от лицето му не слизаше изражението на лека досада, което се забелязваше повече от живия блясък на кафявите му очи. Въпреки това човек си спомняше този малко див блясък дори след като бе забравил горчивото изражение на устата, присъщо на човек, който не може да понася скука, и младото чело, вече набраздено от безплодни терзания.

— Миналата седмица открихме няколко интересни имена на американци — каза Никол. — Мисис Ивлин Ойстър[1] и — как бяха другите?

— Имаше и някакъв мистър С. Флеш[2] — каза Дик Дайвър и също се изправи. Той взе греблото и се залови внимателно да отстранява малките камъчета от пясъка.

— О, да — С. Флеш, — не настръхвате ли, като чуете това име?

С Никол беше спокойно — Розмари откри, че насаме с нея се чувствува по-спокойна дори отколкото с майка си. Ейб Норт и Барбан, французинът, говореха за Мароко, а Никол преписа рецептата и се залови да шие. Розмари огледа принадлежностите, които бяха донесли на плажа — четири големи чадъра, които образуваха широк сенник, преносима кабинка за преобличане, едно надуваемо гумено конче — все нови неща, които Розмари виждаше за първи път: това бяха първите луксозни артикули, излезли на мода след войната, а хората, у които ги виждаше, бяха вероятно първите им купувачи. Тя бе доловила, че са хора от обществото, и макар майка й още от малка да й бе внушила да се пази от разпуснати хора, защото те са празни, тя не ги намираше такива: дори когато се отдаваха на пълно бездействие, както през този предобед, правеха го някак си целенасочено, едва ли не творчески — нещо, което тя виждаше за първи път. Незрелият й ум не се впускаше в предположения какви са отношенията помежду им,

интересуваше я само как се отнасят към нея, но чувствуваше между тях невидимите нишки на хубави отношения, беше с впечатлението, че те чудесно се забавляват.

Огледа последователно тримата мъже, погледна всеки от тях за миг с очите на притежателна. Във всеки един от тях имаше по нещо своеобразно, но и в тримата имаше особена изисканост, която тя разбираше, че се корени в начина им на живот, произтича от миналото им и ще продължи в бъдеще, не временна проява при дадени обстоятелства, както е с актьорите, които в обществото си слагат маската на добро държане. В тях тя долавяше изтънченост, залегнала дълбоко в характера им, твърде различна от шумните и малко грубовати приятелски обноски на режисьорите — единствените интелектуалци, които бе виждала. Тя бе срещала само актьори и режисьори, а също момчета-колежанн, които се сливаха в спомените й като разнородна, но все пак сива маса: запознавала се бе с тях на забавите в Йейл миналата есен и те се интересуваха само от любов от пръв поглед.

Тримата мъже пред нея бяха различни един от друг. Барбан не се държеше тъй деликатно, беше по-скептичен и склонен да иронизира: маниерите му бяха изискани и малко небрежни. Под външната свенливост на Ейб Норт се криеше такова отчаяно чувство за хумор, че я забавляваше и объркваше едновременно. Тя долавяше, че с вродената си сериозност не би могла да му направи такова силно впечатление, че да го завладее.

Но Дик Дайвър — той беше най-завършен като личност. Тя мълчаливо му се възхищаваше. Кожата му беше червеникава и обгоряла от слънцето, също и късо подстриганата му коса. В горната си част тялото му беше малко космато, а очите му — блестящи и сини. Носът му беше леко заострен и винаги беше ясно кого гледа и към кого се обръща, а това е приятен израз на внимание, който ни ласкае, защото хората обикновено не ни гледат, ние случайно попадаме в зрителното им поле, те ни удостояват с един безразличен или любопитен поглед и това е всичко. Гласът му звучеше с малко ирландска напевност, подкупващо, но същевременно тя долавяше, че в този човек има твърдост, самоконтрол и самодисциплина — нейните собствени добродетели. Него си избираше тя и Никол, която вдигна

глава, разбра това и я чу как въздъхва при мисълта, че Дик Дайвър вече не е свободен.

Към обед семейство Макиско, мисис Ейбрамс, мистър Дъмфри и сеньор Кемпиън пристигнаха на плажа. Те донесоха един нов сенник, закрепиха го, хвърляйки бегли погледи към компанията на Дайвър, и с тържествуващ вид се настаниха под него — с изключение на мистър Макиско, който остана да стърчи отвън. Докато събираше камъчета с греблото, Дик мина близо до тях и се върна под чадърите.

— Двамата млади мъже четат заедно книгата „Как да се държим в обществото“ — каза той ниско.

— Смятат да водят светски живот — обади се Ейб. Мери Норт, силно почернялата от слънцето млада жена, която Розмари бе видяла първия ден на сала, излезе от морето, приближи се към тях, усмихна им се непринудено с блеснали зъби и каза:

— И тъй, господин и госпожа Безстрашни пристигнаха.

— Те са приятели на Ейб — подсети я Никол и посочи с глава Ейб Норт. — Той трябва да отиде да поговори с тях. Не ти ли се струват симпатични?

— Струват ми се — съгласи се Норт. — Но не симпатични.

— Започвам да мисля, че това лято на плажа има; твърде много хора — призна Никол. — Нашият плаж, който Дик направи. Преди това тук беше пълно с камъни. — Тя се замисли, после продължи по-тихо, за да не я чуят трите гувернантки, седнали малко по-далеч под отделен чадър: — Все пак те са за предпочитане пред англичаните от миналото лято, които непрекъснато крещяха: „Колко е синьо морето, нали? Колко е ясно небето, нали? Как се е зачервил носът на малката Нели нали?“

Розмари си помисли, че не би желала Никол да й бъде враг.

— Но вие не видяхте как се биха — продължи Никол. — В деня, преди да дойдете, жененият мъж, този с име, което звучи като марка на синтетичен бензин или маргарин…

— Макиско?

— Да, сдърпа се с жена си и тя му хвърли пясък в лицето. И той, разбира се, седна върху нея и натри лицето й в пясъка. Ние бяхме като наелектризирани. Исках Дик да се намеси.

— Мисля да отида при тях и да ги поканя на вечеря — каза Дик и погледна разсеяно към рогозката.

— Недей — побърза да го спре Никол.

— Мисля, че ще бъде забавно. Щом са тук — трябва да се приспособяваме.

— Приспособили сме се вече достатъчно — настоя тя и се засмя. — Не искам и на мен да ми натрият носа в пясъка. Аз съм лоша и упорита — обясни тя на Розмари, след това повиши глас: — Деца, сложете си банските костюми!

Розмари знаеше, че ще запомни този момент, и един ден, когато чуе за плуване в морето, ще се сеща точно за него. След продължителното бездействие всички тръгнаха към морето с нетърпение, слънцето ги беше нагряло и те навлязоха в прохладната вода със същото удоволствие, с което човек отпива студено бяло вино след хапка люто индийско къри. Подобно на хората от старите цивилизации Дайвърови програмираха часовете на деня си така, че да извлекат най-голяма наслада от това, което имат, за да изпитат пълния вкус на прехода от едно състояние към друго. Тя още не знаеше какво предстои след плуването — сладки приказки на обедната маса, както е прието в Провансалския край. Но каквото и да правеха, не я напускаше чувството, че Дик се грижи за нея, и тя с удоволствие се присъединяваше към останалите, сякаш изпълняваше заповедите му.

Никол подаде на мъжа си необикновената дреха, над която бе работила. Той отиде в палатката за преобличане и предизвика всеобщо объркване, когато се появи с полупрозрачни гащи от черна дантела. Когато се вгледаха, забелязаха, че всъщност те са подплатени с плат, който имаше цвета на кожата му.

— И това ако не е педерастки номер! — възкликна презрително Макиско, след това бързо се обърна към мистър Дъмфри и мистър Кемпиън и добави: — О, моля за извинение.

Розмари се заливаше от смях при вида на дантелените гащета. Детската и наивност откликна най-искрено на тази скъпо струваща и простичка шега на Дайвърови, тя не си даваше сметка, че шегата не е толкова простовата, нито толкова невинна, че тези, които я бяха устроили, се ориентираха не към количеството, а към качеството на това, което можеха да вземат от света; че простотата в държането, добродушието и безоблачните, достойни за детски ясли отношения, стремежът към прости добродетели, всичко това представляваше една отчаяна сделка с боговете и бе постигнато след борби, за които тя не

можеше и да подозира. В този момент Дайвърови представляваха за нея върхът, достигнат от една класа; в сравнение с тях повечето хора изглеждаха недодялани. Всъщност в тази среда вече действително бяха настъпили качествени промени, които не бяха видими за Розмари.

Тя остана с тях, когато поднесоха херес и бисквити. Дик Дайвър я погледна спокойно със сините си очи; хубавата му волева уста изговори бавно и замислено:

— От дълго време не съм виждал момиче като вас: вие приличате на растение, което цъфти.

По-късно в скута на майка си Розмари се разплака неудържимо.

— Обичам го, мамо! Безумно съм влюбена в него — не знаех, че мога да изпитам такова нещо към някого? А той е женен и жена му също ми е симпатична. Просто безнадеждно. Ах, как го обичам!

— Бих желала да го видя.

— Покани ха ни на вечеря в петък.

— Щом си влюбена, би трябвало да си щастлива. Би трябвало да се смееш.

Розмари вдигна глава, примигна мило с очи и се засмя. Майка й имаше силно влияние над нея.

---

[1] Мида (англ.). — Б.пр. ↑

[2] Плът (англ.). — Б.пр. ↑

ШЕСТА ГЛАВА

Розмари отиде в Монте Карло в толкова лошо настроение, колкото беше възможно за нея. Колата се изкачи по оголените хълмове, подмина Ла Тюрби и спря пред стария киноцентър на студиите „Гомон“, които бяха в процес на възстановяване. Застанала пред решетестата врата в очакване да й отворят, след като бе пратила вътре визитната си картичка, тя имаше чувството, че се намира в Холивуд. Фантастичните развалини от постановката за някакъв филм, една мизерна индийска уличка, грамаден кит от пресован картон, едно исполинско дърво с череши, големи колкото баскетболни топки; декорите бяха нацъфтели наоколо като екзотични растения и изглеждаха у дома си не по-малко от местните нежни амаранти, мимозите, корковите дъбове и нискостеблените борове. Имаше една лавка за закуски, две снимачни площадки в помещения, прилични на плевници, и навсякъде групи чакащи хора с гримирани лица.

След десетина минути един младеж — косите му имаха цвета на канарче — дойде забързано до вратата.

— Елате, мис Хойт. Мистър Брейди е на снимачната площадка, но много иска да ви види. Съжалявам, че е трябвало да чакате, но нали знаете, за да влязат, някои французойки са готови едва ли не…

Директорът на студиото отвори една малка вратичка в сляпата фасада на сградата, където беше рампата, и Розмари го последва в полумрака — беше й приятно, че попада отново в позната обстановка. Тук-там в тъмното се открояваха силуети, които обръщаха към нея пепелявите си лица като души от чистилището, които наблюдават преминаването на живо същество. Разнасяха се шепот и тихи гласове, а някъде отдалеч долитаха галещите звуци на малък орган. Те заобиколиха струпаните декори и излязоха на рампата, обляна в дразнещо ярката светлина на прожекторите, където един френски актьор с нагръдник, яка и маншети, нацапани с алена боя, и една американска актриса стояха неподвижни лице срещу лице. Те се гледаха упорито като хора, които са прекарали часове в една и съща поза; въпреки това в продължение на доста време не стана нищо,

никой не помръдна. Един ред от осветителните тела изгасна със свистене, след това отново светна; в далечината се дочу почукване на врата, водеща към никъде; между ослепителните светлини горе се появи едно синьо лице и подвикна нещо неразбираемо към тъмния свод. Един глас пред Розмари наруши тишината:

— Бейби, не си сваляш чорапите и така можеш да скъсаш още десет чифта. Тази рокля струва петнадесет лири.

Човекът, който каза тези думи, направи крачка назад, за малко не се сблъска с Розмари и в същия момент директорът на студиото каза:

— Хей, Ърл, това е мис Хойт.

Срещаха се за първи път. Брейди се обърна към нея бързо и енергично. Когато пое ръката й, тя забеляза, че я изгледа от глава до пети — този маниер й беше известен и тя се почувствува в позната обстановка, но беше убедена в превъзходството си спрямо хора, гледащи по такъв начин. Ако личността й можеше да се оцени по стойност, тя би сметнала, че струва повече от тях.

— Всеки ден ви очаквах да се отбиете — каза Брейди с глас, който беше твърде сценичен за обикновеното ежедневие. В него се долавяха предизвикателни нотки на кокни[1]. — Добре ли пътувахте?

— Да, но се радваме, че скоро ще тръгнем за дома.

— Как може! — възпротиви се той. — Постойте по-дълго — искам да си поприказваме с вас. Трябва да ви кажа, че този ваш филм — „Татковото момиче“ — е чудесен. Гледах го в Париж. Веднага поисках телефонен разговор с Калифорния, за да проверя дали сте поели ангажимент за нова продукция.

— Току-що бях подписала договора — съжалявам.

— Боже мой! Какъв филм!

Розмари се намръщи, защото не й се искаше да се съгласи с глупава усмивка.

— Никой не желае публиката да си спомня за него само от един-единствен филм — каза тя.

— Разбира се, това е вярно. Какви са намеренията ви?

— Мама реши, че се нуждая от почивка. Когато се завърнем, ще подпишем или с „Фърст Нешънъл“, или с „Феймъс“.

— Какво значи това „ще подпишем“?

— Майка ми и аз. Тя решава деловите въпроси. Не бих могла и крачка да направя без нея.

Той отново я изгледа и в същия миг Розмари почувствува внезапно влечение към него. Това не беше харесване, нито спонтанното възхищение, което бе изпитала към мъжа от плажа същия ден предобед. Беше просто краткотрайна искра. Той я желаеше и доколкото й позволяваха нейните девствени емоции, през главата й спокойно мина мисълта, че би могла да отстъпи. Въпреки това тя знаеше, че ще го забрави само половин час след като се сбогува с него, тъй както забравя актьора, с когото се е целувала в някой филм.

— Къде сте отседнали? — запита Брейди. — О, да, при Гос. Всъщност и моите планове за тази година са вече окончателни, но не се отказвам от това, което ви предложих в писмото. Откакто Кони Талмидж порасна, предпочитам вас пред всяко друго момиче, с което бих могъл да се снимам.

— Аз също. Защо не се върнете в Холивуд?

— Отвратително място, не мога да го понасям. Тук съм добре. Чакайте да свършим този кадър и ще ви разведа наоколо.

Той тръгна към площадката и заговори с френския актьор с тих равен глас.

Минаха пет минути — Брейди продължаваше да говори, а французинът от време на време пристъпяше нетърпеливо от крак на крак и кимаше утвърдително. Брейди рязко прекъсна разговора и подвикна нещо към прожекторите, които светнаха със свистене и ги заслепиха. Сега Розмари се чувствуваше съвсем като в Лос Анджелес. Най-спокойно тя прекоси още веднъж бутафорния град, направен от тънки прегради, и изпита желание да бъде отново в Калифорния. Не й се искаше да вижда Брейди в такова разположение, в каквото предполагаше, че ще бъде, след като се освободи; когато напусна киностудията, още се намираше под магията на нейната атмосфера. Средиземноморието не й се струваше тъй заспало, след като знаеше за съществуването на киноцентъра. Хората по улиците сега й харесваха и на път за гарата тя си купи чифт еспадрили[2].

Майка й бе доволна, че е изпълнила тъй точно всичко, което й беше поръчала, но отново помисли, че вече е необходимо да я отдели, да я отдалечи от себе си. Мисис Спиърс беше свежа на вид, но уморена; да бъдеш свидетел на нечия смърт, уморява, а тя бе бдяла над два смъртни одъра.

[1] Кокни — говор на обитателите на крайните квартали в Лондон. ↑

[2] Сандали с конопени подметки. ↑

СЕДМА ГЛАВА

Никол Дайвър се почувствува добре от розовото вино, което бяха пили на обед, скръсти ръце така, че изкуствената камелия на рамото и докосна страната й, и излезе навън в хубавата градина, в която нямаше нито стръкче трева — само цветя. От едната страна градината стигаше до къщата и заливаше стената в цветни вълни, от другите две страни беше старото селце, а от последната страна — до една стръмна скала, която се спускаше стъпаловидно към морето.

Откъм селцето всичко беше прашно: виещите се лозници, лимоните и евкалиптите, ръчната количка, която бе оставена там преди малко, но вече изглеждаше сраснала с пътеката, негодна да се движи и започнала да гние. Никол винаги изпитваше лека изненада, когато се обръщаше в обратната посока, отминаваше лехата с божурите и навлизаше в другата част на градината, тъй зелена и прохладна, че цветовете и листата изглеждала натежали от роса.

На шията си носеше лилав шал, който дори под разсеяната слънчева светлина хвърляше цветни отблясъци по лицето й и люлякова сянка върху краката й. Лицето и беше строго, почти аскетично, но в мекия поглед на зелените й очи се четеше будеща съжаление неувереност. Светлорусата й някога коса бе потъмняла, но сега на двадесет и четири години тя бе по-хубава, отколкото на осемнадесет, когато косата й бе тъй златиста, че я засенчваше.

Тя тръгна по пътеката, очертана с два реда бели камъни, над които надвисваха като ефирен облак цветове, и излезе на едно място, откъдето се откриваше поглед към морето; там, между листата на смокините, се гушеха като заспали градинските фенери, а под един голям бор, най-голямото дърво в градината, имаше широка маса, плетени столове и голям пазарски сенник от Сиена. Тя се спря за момент, погледна разсеяно избуялите латинки и перуники, изникнали тъй, сякаш небрежна ръка бе разпиляла семената им около корените на дървото, и се вслуша в пискливите гласчета, които долитаха от къщата — децата нещо се бяха сдърпали. Когато шумът от караницата замря в летния въздух, тя продължи да върви между лехите, в които си даваха

среща всички цветове на дъгата — божурите като розови облачета, черните и кафяви лалета, нежните рози с червеникави стъбълца, прозирни като захарните цветя на витрината на сладкарница, — докато накрая симфонията от цветове, достигнала върхната си точка, секваше изведнъж пред влажните стъпала, водещи към терасовидния терен няколко стъпки по-долу.

Тук имаше един кладенец и камъните около него бяха влажни и хлъзгави дори в най-слънчевите дни. Тя се изкачи по стълбите от другата страна и влезе в зеленчуковата градина; пристъпяше припряно. Никол обичаше движението, макар че от време на време се спираше по особен начин — като човек, който иска да си почине. Може би това имаше някаква връзка с обстоятелството, че тя си служеше с малко думи и не вярваше в нито една, а когато беше сред хора, обикновено мълчеше, от време на време се намесваше в разговора с някоя духовита забележка, но винаги се спираше на границата на словесната пестеливост. Когато непознатите започваха да се чувствуват неудобно от нейната мълчаливост, тя подхващаше темата на разговора, повеждаше го трескаво в дадена посока, изненадана от самата себе си, след това рязко, почти стеснително го връщаше на събеседниците като дресирано куче, което послушно е донесло подхвърления предмет и съзнава, че е извършило онова, което са очаквали от него, дори нещо повече.

Докато седеше под зеленикавите сенки в овощната градина, Дик пресече пътеката пред нея, тръгнал към къщичката, която му служеше за работен кабинет. Никол тихо го изчака да отмине; след това прекоси бъдещите лехи с марули и стигна до дворчето с гълъбите, зайците и папагала, който, щом я видя, закрещя насреща й… Тя слезе на долната тераса, стигна до една невисока дъгообразна стена и погледна към морето на седемстотин стъпки под краката й.

Тя се намираше в старинното селце Тармс, разположено навръх хълма. Вилата й градините бяха на мястото на селските къщички, накацали до ръба на пропастта. Пет от къщурките бяха съединени, а четири бяха разрушени заради градината. Външните стени бяха оставени непокътнати, така че, погледнато откъм пътя, който се виеше долу, селцето сякаш се сливаше с виолетово-сивите сгради на града зад него.

Никол остана за миг загледана в морето, но това беше празно занимание, в което не можеха да участвуват неуморните й ръце. Дик излезе от своята едностайна къщичка с далекоглед в ръка и погледна на изток към Кан. За миг Никол изплува в зрителното му поле, след което той изчезна в къщурката и излезе оттам с един мегафон. Той беше насъбрал множество такива уреди.

— Никол — извика той, — забравих да ти кажа, че извърших един апостолски жест: поканих мисис Ейбрамс, жената с бялата коса.

— Подозирах това. Ужасен си.

Думите й стигнаха до него с отчетливост, обидна за неговия мегафон, затова тя повиши глас и го запита:

— Чуваш ли ме?

— Да. — Той свали мегафона, но упорито пак го вдигна към устата си: — Ще поканя още някои хора. Ще поканя двамата млади мъже.

— Добре — съгласи се тя спокойно.

— Искам да бъде наистина долнопробно прекарване. Най-сериозно. Ще има бой, прелъстявания, гостите ще си тръгнат обидени, а жените мъртвопияни ще повръщат в тоалетната. Ще видиш.

Той се върна в своята къщичка и Никол разбра, че го е завладяло едно от обичайните му настроения, възбудата, която предаваше на всички, а след това самият той изпадаше в униние, което никога не проявяваше, но за което тя се досещаше. Тази възбуда беше такава, че на нещата се реагираше много по-силно, отколкото заслужаваха, и тя се предаваше по необикновен начин на околните — той виртуозно им въздействуваше. Будеше безкритична симпатия и обайваше всеки с изключение на някои закоравели скептици. Реакцията настъпваше, след като си дадеше сметка колко излишни усилия е хвърлил. Понякога се обръщаше назад и с удивление виждаше с какво разточителство е сял чувства на симпатия, тъй както един генерал би могъл да съзерцава клането, което е устроил, за да задоволи някаква сляпа кръвожадност.

Но да бъдеш включен за известно време в света на Дик Дайвър, беше интересно преживяване: хората смятаха, че той се отнася със специално внимание към тях, оценява тяхната неповторима индивидуалност и предопределение в живота. Спечелваше сърцето на всеки с вниманието и с добрите си обноски, които действуваха тъй бързо, че можеше да се прецени само видимият им ефект. След това,

без да протака нещата, за да не повехне свежият цвят на току-що напъпилото приятелство, той разтваряше вратите на своя забавен свят. Докато те участвуваха в него с цялото си същество, той нямаше друга грижа освен тяхното добро настроение, но при първата сянка на съмнение във всеобхватността на този свят той изчезваше като дим от хоризонта им и споменът за него беше тъй неясен, че те не можеха да разкажат какво е говорил или вършил.

В осем и тридесет вечерта той излезе, за да посрещане първите гости. Беше метнал през ръка връхната си дреха и я държеше малко церемониално, малко обещаващо, както тореадор плаща си. Характерно за него беше, че след като поздрави Розмари и майка й, изчакаш те да заговорят първи, сякаш за да им даде възможности да придобият увереност в новата обстановка от звука на собствените си гласове.

Очаровани от изкачването до Тармс и от свежия въздух, Розмари и майка й се огледаха с възхищение. Както качествата на необикновените личности изпъкват по-ясно при някаква необичайна промяна на изражението така и грижливо обмисленото съвършенство на „Вила Диана“ се открояваше изведнъж на фона на такива дребни пропуски като това, че зад къщата се мярна силуетът на една прислужница, а запушалката на една от бутилките не искаше да излезе. Заедно с пристигането на първите гости, които донесоха със себе си вечерното оживление, ежедневието на дома отстъпваше незабележимо: децата и тяхната гувернантка привършваха вечерята си на терасата.

— Каква хубава градина! — възхити се мисис Спиърс.

— Това е градината на Никол — каза Дик. — Тя не се откъсва от нея — непрекъснато чопли нещо, тревожи се от болестите по растенията. В близки дни очаквам да я видя с пръскачка за хербициди или аерозолна бутилка за вредители по растенията. — Той строго насочи показалец към Розмари и каза шеговито с бащинския покровителствен тон: — Загрижен съм за тази глава — приготвил съм ви една шапка, която да носите на плажа.

От градината той ги поведе към терасата, където приготви коктейлите. Пристигна Ърл Брейди и се учуди, като видя Розмари. Държеше се по-спокойно, отколкото в студиото, сякаш бе оставил на

входа своите неподходящи за ежедневието маниери, а Розмари, която мигновено го сравни с Дик Дайвър, решително предпочете Дик. В сравнение с него Ърл Брейди изглеждаше малко недодялан, липсваше му държане, макар че в нея отново припламна като електрическа искра поривът, който бе изпитала по-рано към него.

Той заговори приятелски с децата, които се бяха навечеряли и ставаха от масата.

— Хелоу, Лънър, няма ли да изпееш нещо? Няма ли двамата с Топси да ми изпеете една песен?

— Какво да изпеем? — съгласи се веднага момченцето. То говореше с особения напевен акцент на американските деца, израсли във Франция.

— Онази песен за „Mon Ami Pierrot“.

Братче и сестриче застанаха едно до друго и без да се стесняват, извисиха сладките си тънки гласчета във вечерния въздух.

Песента свърши и децата, с лица, светнали от последните лъчи на залеза, се усмихнаха спокойно пред пожънатия успех. Розмари беше с впечатлението, че „Вила Диана“ е център на света. На такава сцена неизбежно трябваше да стане нещо забележително. Атмосферата се оживи, когато градинската врата се отвори и останалите гости пристигнаха вкупом. Семейство Макиско, мисис Ейбрамс, мистър Дъмфри и мистър Кемпиън излязоха на терасата.

Розмари изпита остро чувство на разочарование — тя бързо погледна към Дик, сякаш очакваше от него обяснения за това нелепо смешение. Но изражението му беше най-естествено. Той поздрави новите си гости с горда осанка и с очевидно уважение към техните безкрайни, но непроявени още качества. Тя изпитваше към него такова доверие, че прие присъствието на двамата Макиско за редно, като че ли бе очаквала да дойдат всеки момент.

— Виждал съм ви в Париж — обърна се Макиско към Ейб Норт, който пристигна с жена си миг след тях. — Всъщност срещали сме се два пъти.

— Да, спомням си — каза Ейб.

— Кажете тогава, къде беше? — запита Макиско, който нямаше намерение да остави нещата недоизяснени.

— О, мисля, че… — Ейб се умори от подхванатата игра — не си спомням.

Разменените реплики бяха запълнили една временна пауза и инстинктът на Розмари й подсказваше, че някой трябва да се намеси по тактичен начин и да каже нещо, но Дик не направи опит да раздели групата на последните гости, нито да обезоръжи мисис Макиско, на чието лице бе изписана високомерна ирония. Той не си даде труд да разреши създалия се конфликт, защото знаеше, че поне засега той не е от значение и ще се разреши от само себе си. Пазеше силите си за по-късно, за по-решителен момент, когато гостите му ще могат да го оценят и да се насладят на хубавото прекарване.

Розмари стоеше до Томи Барбан. Той беше в особено скептично настроение, изглеждаше под влиянието на някаква нова приумица. Каза, че заминава на другата сутрин.

— У дома ли си отивате?

— У дома? Аз нямам дом, отивам на война.

— Каква война?

— Каква? Каквато и да е. Напоследък не съм чел вестниците, но предполагам, че има някаква война — винаги някъде се води война.

— Все едно ли ви е за какво ще се биете?

— Напълно — достатъчно ми е да се отнасят добре с мене. Когато ме прихванат дяволите, идвам на гости на Дайвърови, защото знам, че след няколко седмици ще искам да тръгна на война.

Розмари наостри уши.

— Но вие обичате Дайвърови — напомни му тя.

— Разбира се — особено нея, — но те ме карат да изпитвам желание да тръгна на война.

Опита се да вникне в думите му, но не успя. Дайвърови събуждаха в нея желание да остане с тях завинаги.

— Вие сте наполовина американец — каза тя, сякаш в това се криеше отговорът на въпроса.

— От друга страна, съм наполовина французин, учих в Англия и след като навърших осемнадесет години, навлякох последователно униформите на осем страни. Но надявам се, не съм създал у вас впечатлението, че не обичам Дайвърови — обичам ги, особено Никол.

— Може ли някой да не ги обича? — каза тя простичко.

Чувствуваше го далечен. Подтекстът на думите му я отблъскваше и тя не искаше възхищението й към семейство Дайвър да се смесва с неговото недостойно озлобление. Още премисляше думите му

„особено нея“, когато тръгнаха към сложената в градината маса, и с облекчение разбра, че мястото й не е до неговото.

За миг тя се оказа до Дик Дайвър на пътеката. Неговата сдържаност, неговият ясен ум я караха да мисли, че той е всезнаещ. От една година, а за нея това значеше открай време, тя имаше пари, известна популярност, допир с прочути хора, а това даваше възможност за разширяване на връзките, които лекарската вдовица и нейната дъщеря бяха вече завързали в парижкия пансион. Розмари беше романтична и от тази гледна точка кариерата и бе разкрила малко възможности, които да я задоволят. Майка й, която искаше дъщеря й да се издигне в киното, не можеше да допусне лъжливи заместители, не бе съгласна да използуват възможностите за развлечение, които им се предлагаха от различни страни, а и самата Розмари бе вече надраснала подобни неща — тя работеше в света на киното, но не живееше в този свят. Затова, когато прочете по лицето на майка си, че тя одобрява Дик, че мислено си казва: „Ето истинското — вече не е заместител“, Розмари схвана това като мълчаливо съгласие, като разрешение да стигне с него дотам, докъдето може.

— Наблюдавах ви — каза той и тя знаеше, че това бе вярно. — Ние вече много се привързахме към вас.

— Аз се влюбих веднага щом ви видях — каза тя спокойно.

Той си даде вид, че не е чул, сякаш тя бе казала това от обикновена учтивост.

— Новите приятели — продължи той с тон на човек, който казва нещо важно — често могат да се забавляват по-добре, отколкото старите приятели.

След тази забележка, чийто смисъл не й стана много ясен, тя се намери на масата. Наоколо тъмнееше и светлината на фенерите постепенно ставаше по-ярка. Вътре в нея нещо запя от удоволствие. Струни на възхищение звънтаха в нея, когато видя, че Дик сяда от лявата страна на майка й; тя самата беше между Луис Кемпиън и Брейди.

Преливаща от вълнение, тя изпита нужда да се довери някому и се обърна към Брейди, но щом спомена за Дик, очите му светнаха предупредително и той й даде да разбере, че не желае да играе бащинската роля на изповедник. Тя на свой ред също прояви твърдост, когато той поиска да задържи ръката й, така че те се впуснаха в

разговор на професионални теми: всъщност говореше той, а тя слушаше, гледаше го учтиво в очите, но мисълта й беше другаде и тя беше сигурна, че той се досеща за това. От време на време тя улавяше някоя откъслечна мисъл, а останалото възстановяваше, като черпеше от подсъзнанието си подобно на човек, който се вслушва в биенето на часовника след първите няколко удара, на които не е обърнал внимание, но които още отекват в ушите му.

ОСМА ГЛАВА

Когато се смълчаха за малко, Розмари обърна очи към отсрещната страна на масата, където седеше Никол между Тони Барбан и Ейб Норт. Косите й искряха като пяна на светлината на свещите. Розмари се заслуша в приятния, малко пресипнал глас, който рядко се обаждаше.

— Бедният човек! — възкликна Никол. — Защо сте искали да го разрежете на две с трион?

— Много просто, щеше ми се да видя какво може да има вътре в един келнер. Не бихте ли искали и вие да знаете какво има в един келнер?

— Стари менюта — засмя се Никол. — Парчета счупени чинии, бакшиши, полуизписани моливчета.

— Точно тъй — но въпросът беше да се докаже научно. Смятах, че няма да бъде тягостно зрелище, защото сеансът щеше да е с музикален съпровод.

— Възнамеряваше да свириш на трион, докато извършваш операцията? — заинтересува се Томи.

— Не стигнахме дотам. Уплашихме се от крясъците. Помислихме, че може да си счупи нещо.

— Това ми звучи много странно — каза Никол. — Един музикант да използува триона, на който друг музикант свири, за да…

Бяха на масата вече от половин час и в атмосферата бе настъпила чувствителна промяна — един по един гостите бяха забравили грижите си, подозренията един към друг, не бяха вече напрегнати и сега се показваха откъм най-добрата си страна като гости на семейство Дайвър. Всеки смяташе, че ако не се държи дружелюбно и ако не проявява интерес към разговора, би оскърбил домакините, затова всеки се опитваше да даде своя принос към общото настроение и виждайки това, Розмари изпитваше симпатия към всички — с изключение на Макиско, който единствен не се приобщаваше към компанията. Това се дължеше не толкова на нежелание, колкото на решението да поддържа с помощта на виното доброто настроение, с

което беше пристигнал. Облегнат на стола си, между Ърл Брейди, към когото бе отправил няколко унищожителни забележки по адрес на киното, и мисис Ейбрамс, с която изобщо не разговаряше, той гледаше с победоносна ирония седналия на отсрещната страна на масата Дик, като от време на време правеше несполучливи опити да влезе в спор с него.

— Вие сте приятел на Ван Бърн Денби, нали? — запита той по едно време.

— Струва ми се, че не го познавам.

— А аз мислех, че ви е приятел — настояваше той раздразнено.

Когато изчерпа темата за мистър Денби, той започна да подхвърля други неуместни забележки, но всеки път учтивият тон на Дик го парализираше и след краткотрайна натегната пауза прекъснатият разговор продължаваше без негово участие. Опита се да се намеси в разговорите на околните, но всеки път оставаше в положение на човек, който е искал да се ръкува с някого и открива, че е стиснал празна ръкавица, защото ръката предварително е била изтеглена от нея. Накрая, с примирение, подобно на възрастен, който е попаднал сред деца, той насочи вниманието си изцяло към шампанското.

Розмари последователно спираше очи върху сътрапезниците си и се радваше майчински, че те прекарват добре, като че ли щеше да ги осиновява. Лъч светлина преминаваше между сложените на масата ароматни карамфили и падаше върху лицето на мисис Ейбрамс, която цъфтеше под въздействието на изпитото шампанско „Вьов Клико“; тя беше оживена, сърдечна, изпълнена с младежка непринуденост; до нея седеше мистър Ройъл Дъмфри и във вечерната обстановка женствената му красота не изглеждаше тъй неуместна; след това Вайолет Макиско, по-миловидна от всякога, защото сега в нея не се чувствуваше отчаяната й борба да превърне в нещо осезаемо неизясненото си положение на съпруга на кариерист, който не е направил кариера.

По-нататък беше Дик, поел задължението да снеме от гърба на другите всички остатъци от съмнения лошо настроение, погълнат от ролята си на домакин. След това майка й, както винаги безупречна. След това Барбан, който говореше на майка й със светска лекота и с това отново спечели Розмари. А до него Никол. Изведнъж Розмари я видя с по-други очи и реши, че тя е една от най-красивите жени, които

е виждала. Приличаше на светица, на скандинавска мадона; тя сияеше под игривите като падащи снежинки отблясъци на свещите, аленееше от светлината на виненочервените фенери, окачени на бора, и беше по-спокойна и тиха от всякога.

Ейб Норт й говореше за нравствените си норми.

— Разбира се, че имам норми на поведение — настояваше той, — човек не може да живее без норми на поведение. Моята нравственост ми налага да се противопоставям на горенето на вещици. Сложат ли някоя вещица на кладата, чувствувам, че ми става горещо и яката ме стяга. — Розмари знаеше от Брейд, че още съвсем млад той е започнал бляскаво музикалното си поприще, а след това в продължение на седем години не е композирал нищо.

До него седеше Кемпиън, който съумяваше донякъде да прикрива своята очебийна женственост, дори се отнасяше към най-близките си сътрапезници с нещо като безкористна майчина загриженост. След това Мери Норт, тъй мила и засмяна, че човек не можеше да не й се усмихне в отговор, щом видеше блесналите й бели зъби, полуразтворените й устни и грейналото й лице.

Накрая Брейди, чието оживление малко по малко се превръщаше в нещо предназначено за околните и преставаше да бъде грубоват стремеж да потвърди пред себе си своето психическо равновесие и да се самоизяви, като се разграничи от уязвимостта на другите.

Розмари, която още носеше ненакърнената доверчивост като дете от илюстрациите на наивните религиозни издания на мисис Бърнет[1], беше като странник, завърнал се в родния кът; тук тя се чувствуваше повече у дома си, отколкото в средите на новата американска цивилизация, където се импровизираха нелепи шеги. В тъмнината се носеха светулки, а някъде долу край стръмния бряг лаеше куче. Масата сякаш се бе издигнала към небето като сценичен дансинг и насядалите около нея хора се чувствуваха насаме един с друг сред тъмния околен свят; храната, с която се хранеха, беше единствената храна в този свят, а светлините, грейнали наоколо им — единствените светлини. Мисис Макиско се засмя някак тихо и особено, това бе сякаш сигнал, че компанията вече се е откъснала от околния свят, и двамата Дайвърови изведнъж се оживиха и влязоха в стихията си, грейнаха, за да бъдат в съзвучие с настроението на своите гости, приповдигнато от оказаното им внимание, от ласкателното уважение,

което светът, от който идваха, бе може би пропуснал да им даде. За миг те двамата като че ли говореха с всички присъствуващи, на всички общо и с всеки един поотделно, засвидетелствуваха им приятелските си чувства и симпатиите си. И в този миг всички бяха обърнати към тях като бедни деца, събрани около коледна елха. След това изведнъж масата и сътрапезниците стъпиха на земята — моментът, в който гостите бяха издигнати над сферата на веселието, за да навлязат в разредените слоеве на емоционалността, премина, преди те да са ги осквернили с дъха си, преди да са си дали сметка, че са се докоснали до тях.

Но обаянието на топлия нежен юг бе проникнало в тях: кадифената нощ, призрачният шепот на морето долу под тях, цялата магия на околността — всичко се стопи, преля се в двамата Дайвърови и стана част от тях. Розмари видя как Никол настоятелно предлага на майка й една жълта вечерна чанта, която тя бе харесала, с думите: „Всяко нещо трябва да принадлежи на този, който го харесва“ — а след това напъха вътре всички жълти предмети, които можа да намери: един молив, червило, малък бележник — защото „вървят заедно“.

Никол изчезна и Розмари забеляза, че Дик също го няма: гостите станаха, някои се разположиха в градината, други тръгнаха към терасата.

— Искате ли — Вайолет Макиско запита Розмари — да отидете в тоалетната?

— Не точно сега.

— Аз искам да отида — повтори настоятелно мисис Макиско. Тя демонстративно тръгна към къщата като съвременна и естествена жена, а Розмари я изгледа неодобрително. Ърл Брейди й предложи да се разходят към стената край морето, но тя реши, че е дошъл нейният ред да получи своя дял от Дик Дайвър, когато той се завърне, затова не помръдна от мястото си и се заслуша в спора между Макиско и Барбан.

— Защо искате да се биете със Съветите? — каза Макиско. — Това е най-големият експеримент в историята на човечеството. А Риф[2]? Струва ми се, че е по-героично човек да се бие на страната на справедливостта.

— Откъде знаете на чия страна е тя? — запита сухо Барбан.

— Интелигентните хора обикновено знаят.

— Комунист ли сте?

— Социалист съм — каза Макиско. — Симпатизирам на Русия.

— Аз пък съм войник — отвърна любезно Барбан. — Занаят ми е да убивам хора. Бих се в Риф, защото съм европеец, а с комунистите — защото искат да ми отнемат собствеността.

— Тесногръди доводи — каза Макиско и се огледа с надежда, че някой от околните ще го подкрепи, но напразно. Той нямаше представа на какъв човек излиза насреща, нямаше представа колко опростени са неговите идеи и колко сложна бе школовката, през която е минал. Макиско познаваше хора с различни идеи, бе разширил кръгозора си и умееше да ги разграничава и разпознава — обаче, изправен срещу човек, когото той смяташе за ограничен, който не приличаше на хората, с които бе общувал, но когато въпреки това не можеше да почувствува по-нискостоящ от себе си, той побърза да направи заключението, че Барбан е крайният продукт на един отживял времето си свят и следователно не си струва да спори с него. Когато Макиско бе влизал в допир с американската плутокрация, тя го бе респектирала с вулгарния си снобизъм, с невежеството и с грубостта си, с които се гордееше — качества, заимствувани от англичаните, без да се държи сметка за факторите, които са обусловили английската еснафщина и безцеремонност, механично пренесени в една страна, където с малко знание и добри обноски човек може да спечели повече, отколкото където и да било другаде: начин на държане, който бе кристализирал в най-чист вид в така наречените „харвардски маниери“ към хиляда и деветстотната година. Макиско реши, че Барбан е от този тип хора, и тъй като бе пиян, бързо забрави респекта, който той му внушаваше.

Изпитвайки известно стеснение заради Макиско, Розмари продължи да чака завръщането на Дик. Външно беше спокойна, но изгаряше от нетърпение. На масата бяха останали само тя, Барбан, Макиско и Ейб. Отправи поглед към пътеката, която минаваше край сенчестата мирта и папратите и след това извиваше към плочестата тераса, забеляза красивия профил на майка си, открил се на фона на осветената врата, и тъкмо се канеше да отиде при нея, когато мисис Макиско излезе с бързи стъпки от къщата.

Тя беше много възбудена. Без да продума, взе един стол и седна. Очите й блестяха, а устата й нервно потрепваше. Всички разбраха, че

тя има да съобщи нещо, и когато мъжът й я запита: „Какво има, Вай?“, никой не се учуди и всички се обърнаха към нея.

— Мила моя… — каза тя неопределено, след това се обърна към Розмари: — Няма нищо, мила моя. Не мога да кажа думица.

— Тук сте между приятели — успокои я Ейб.

— Е, добре, горе видях такова нещо, мили мои, че…

Тя закима тайнствено с глава и млъкна точно навреме, защото Томи се изправи и се обърна към нея учтиво, но остро:

— Нежелателно е да се коментира какво става в тази къща.

---

[1] Франсис Елайза Ходжсън Бърнет (1849–1924) — американска романистка, родена в Англия. ↑

[2] Риф — планински масив в Испанско Мароко. Населението му героично се е сражавало с френските и испанските завоеватели. ↑

ДЕВЕТА ГЛАВА

Вайолет шумно пое дъх и се помъчи да промени изражението на лицето си.

Най-после Дик дойде при тях и с безпогрешен инстинкт раздели Барбан и двамата Макиско: той прояви прекомерно невежество и любознателност спрямо литературата в присъствие на Макиско и така му даде възможност да покаже превъзходството си — точно онова, от което Макиско се нуждаеше. Останалите се заловиха да му помагат в пренасянето на лампите — кой не би помогнал на домакина и не би носил градински фенери в тъмнината? Помагаше и Розмари, като същевременно отговаряше търпеливо на безкрайните въпроси на Ройъл Дъмфри за Холивуд.

„Сега — мислеше си тя — вече трябва да остана насаме с него. Той трябва да знае това, защото неговите правила на поведение са като правилата, на които ме научи мама.“

Розмари бе права — той я откъсна от събралата се на терасата компания, те останаха сами и малко по малко, стъпка по стъпка, се приближиха към крайморската стена, сякаш тласкани от полъха на вятъра.

Загледаха се в морето. В далечината последното увеселително корабче от Леринските острови плуваше в залива като изпуснат в небето балон. То се носеше между тъмнеещите острови и леко пореше губещите блясъка си води.

— Разбрах защо говорите така възторжено за майка си — каза той. — Мисля, че нейното отношение към вас е много хубаво. У майка ви има особен вид мъдрост, която е нещо рядко за Америка.

— Мама е съвършена — каза тя с обожание.

— Споделих с нея един мой план — тя ми обясни, че от вас зависи колко време ще останете двете във Франция.

„От вас“ — едва се сдържа да не каже Розмари.

— Тъй като тук всичко вече свърши…

— Свърши?

— Е да, летният сезон свърши. Миналата седмица отпътува сестрата на Никол, утре си тръгва Томи Барбан, в понеделник Ейб и Мери Норт. Може би още ще се забавляваме това лято, но тук повече не. Предпочитам всичко да свърши изведнъж, без да проточваме нещата сантиментално — затова организирах това събиране. Имам предвид следното: ние двамата с Никол ще отидем в Париж да изпратим Ейб Норт, който заминава за Америка — бихте ли желали да дойдете с нас?

— Какво каза мама?

— Доколкото разбрах, тя мисли, че ще бъде хубаво. Самата тя няма да дойде. Иска да дойдете само вие.

— Не съм виждала Париж, откакто пораснах — каза Розмари. — Чудесно ще бъде да го видя заедно с вас.

— Много мило от ваша страна. — Стори й се, че гласът му прозвуча металически, но не беше сигурна. — Вие направихте впечатление още щом се появихте на плажа. Уверени бяхме — особено Никол, че жизненост като вашата могат да притежават само хора с вашата професия. Такава жизненост никога не може да се задоволи само с един човек или с една група хора.

Нейният инстинкт й подсказа предупредително, че той се опитва да я сближи с Никол, но тя реши да пресече този опит и каза не по-малко твърдо:

— Аз също исках да се запозная с всички ви — особено с вас. Както ви казах, влюбих се във вас веднага щом ви видях.

Тя постъпи правилно, като възприе такава линия на поведение. Но свежият въздух на хълма, извисил се между небето и земята, изглежда, охлади главата му, изпари импулсивното желание, което го бе накарало да я доведе тук, и го застави да види трезво твърде явното вече изкушение, трудните моменти, които щеше да донесе една нерепетирана между двамата сцена и непроизнесените досега думи.

Опита се да я накара да се върне към къщата, но това бе трудно, а и на самия него не му се искаше много да се лиши от присъствието й. Тя се наслаждаваше на галещия нощен полъх. Той добродушно се пошегува:

— Вие не знаете какво искате. Идете попитайте майка си какво искате.

Тя беше дълбоко засегната. Докосна го, усети гладката повърхност на дрехата му и прекара ръка по нея, благоговейно като по свята одежда. Готова да падне на колене, тя опита последната възможност.

— Мисля, че вие сте най-чудесният човек, когото съм срещала, с изключение на майка ми.

— Виждате нещата много романтично.

Със смях той я поведе към терасата, където я предаде на Никол.

Неусетно бе станало време да си тръгват и Дик и Никол им заеха колата си. Решиха в голямата „Изота“ на Дайврови да настанят Томи Барбан с багажа му — той щеше да прекара нощта в хотела, за да вземе ранния влак, — мисис Ейбрамс, двамата Макиско и Кемпиън, Ърл Брейди щеше да откара Розмари и майка й и да продължи към Моите Карло, а Ройъл Дъмфри се качи при тях, защото в колата на Дайвър нямаше място за него. Долу в градината фенерите още осветяваха масата, на която бяха вечеряли; Дик и Никол бяха застанали един до друг на вратата; Никол се усмихваше и изпълваше нощта със своята миловидност, а Дик се сбогуваше поотделно с всеки, назовавайки го по име. Розмари усети болка при мисълта, че трябва да си тръгне и да ги остави в дома им. Още веднъж тя се зачуди какво ли бе видяла в банята мисис Макиско.

ДЕСЕТА ГЛАВА

Нощта бе настъпила, но въздухът беше още прозрачен, тъмнината се спускаше като кошница, окачена на една-единствена мъждукаща звезда. До тях стигаше приглушен звук от клаксона на предната кола. Шофьорът на Брейди караше бавно; стоповете на другата кола от време на време се мяркаха пред тях на завоите — след това изчезнаха. Но след десетина минути те отново видяха колата, спряла встрани на пътя. Шофьорът на Брейди намали скоростта, но точно когато я задминаваха, другата кола бавно потегли. От лимузината се чуваха неясни гласове, а шофьорът на Дайвърови се усмихваше. Те продължиха бързо напред, на места пътят беше съвсем тъмен, на други още светлееше. Шосето се виеше, следвайки бреговата линия, и накрая ги отведе пред високата сграда на хотела на Гос.

Розмари спа около три часа, след това се събуди и продължи да лежи с чувството, че виси между лунните лъчи. Загърната в тъмнината, която предразполагаше към чувствени помисли, тя бързо прекара през главата си всички бъдещи възможности, които можеха да доведат до целувка, но тази целувка изплуваше пред очите й неясна, като филмов кадър. Тя бавно промени положението си в леглото, за първи път не можеше да заспи и се опита да обмисли нещата тъй, както би ги обмислила майка й. В случая тя проявяваше много по-голяма прозорливост, отколкото допускаше опитът й, в съзнанието й изплуваха водени разговори, които се бяха запечатали в паметта й.

Розмари бе израснала с мисълта, че ще работи. Мисис Спиърс бе изразходвала скромните средства, оставени й от нейните двама покойни съпрузи, за да даде на дъщеря си образование, и на шестнадесет години, когато тя разцъфна и стана хубаво момиче с чудно красива коса, отведе я в Екс ле бен и съумя да я вмъкне без предварителна уговорка в апартамента на един американски продуцент, който възстановяваше здравето си. Когато продуцентът замина за Ню Йорк, те тръгнаха с него. Така Розмари издържа приемните си изпити. Последвалият успех и сравнително

обещаващото бъдеще позволиха на мисис Спиърс да й каже същата вечер, макар и с недомлъвки, приблизително следното:

„Създадена си да работиш — а не да се омъжиш. Сега намери първия орех, който трябва да строшиш, и той е хубав орех — върви смело напред, каквото и да се случи, ще добиеш опит. Може би ще се нараниш, може би ще нараниш него, каквото и да ти се случи, то няма да ти навреди, защото ти предстои да се трудиш като мъж, така че всъщност си момче, а не момиче.“

Розмари никога не се бе замисляла тъй продължително с изключение на ония моменти, когато се бе възхищавала от изключителните качества на майка си, затова мисълта, че окончателно ще се отдели от нея, й пречеше да заспи. Небето просветля, макар че утрото беше още далеч, и очерта контурите на високите френски прозорци. Тя стана и излезе на терасата. Плочите бяха топли под краката й. Във въздуха се носеха тайнствени звуци, някаква нощна птица неуморно надаваше злокобни тържествуващи крясъци в дърветата около тенис корта; по извитата алея за коли зад хотела отекнаха стъпки, които замряха по затревения път, продължиха по пътеката, покрита с чакъл, по циментовите стъпала, а след това се върнаха по обратния път. Отвъд мастиленото море, горе на чернеещия се хълм, живееха Дайврови. В мисълта й те бяха двамата заедно, тя ги чуваше да пеят мелодия, чиито безплътни звуци се извисяваха към небето като химн и й се струваха много далечни във времето и пространството. Децата им спяха, а портата им беше затворена за през нощта.

Тя влезе, наметна една лека дреха, обу еспадрилите, излезе отново през френския прозорец и тръгна към главния вход крадешком, защото към терасата гледаха прозорците на спящите обитатели. Забеляза фигура за човек, седнал на широките бели стъпала на парадния вход, и се спря — после разбра, че това е Луис Кемпиън и че той плаче.

Плачеше тихо и тялото му се тресеше като на жена! Тя изведнъж си спомни една от ролите, които бе играла миналата година, приближи се до него и докосна рамото му. Той ахна изненадано, после я позна.

— Какво има? — Тя го погледна съчувствено, в погледа й нямаше грубо любопитство. — Мога ли да ви помогна?

— Никой не може да ми помогне. Знаех, че така ще стане. Сам съм си виновен. Винаги така се случва.

Кемпиън я погледна, за да види дали тя го разбра.

— Не — реши той. — Когато пораснете, ще разберете как страдат ония, които обичат. Как се измъчват. По-добре е да бъдеш млад и незасегнат от любовта. Случвало ми се е и по-рано, но никога както този път, тъй неочаквано, тъкмо когато всичко вървеше добре.

Лицето му беше отблъскващо в предутринния здрач. Тя не помръдна, нито едно мускулче по лицето й не трепна, за да издаде изведнъж обхваналото я отвращение към него. Но Кемпиън беше достатъчно чувствителен, за да го долови, и бързо промени темата на разговора.

— Ейб Норт е някъде тук.

— Но нали е у Дайвърови?

— Да, но го повикаха — не знаете ли какво се случи? — Щорите на един от прозорците на втория етаж изскърцаха и един английски глас каза сърдито и отчетливо:

— Ще бъдете ли така добри да престанете! Розмари и Луис Кемпиън слязоха по стъпалата и отидоха да седнат на една пейка край пътя.

— Тогава вие не знаете какво стана? Това е най-невероятното нещо, което… — Той се оживи, съзнавайки, че възбужда любопитството й. — Всичко стана тъй неочаквано — винаги съм се държал настрана от сприхавите хора, понякога те ме разстройват така, че трябва да лежа няколко дена.

Той я погледна тържествуващо. Тя нямаше понятие за какво й говорят.

— Мила моя! — С неочаквано движение той се наклони към нея и дори сложи ръка на бедрото й, за да й покаже, че това не е случаен жест — до такава степен беше сигурен, че е привлякъл вниманието й. — Ще има дуел.

— Какво!

— Дуел със — още не знаем с какво ще се дуелират.

— Кой ще се дуелира?

— Ще ви разправя всичко отначало. — Той пое дълбоко дъх и каза с такъв тон, като че ли тя се е провинила в нещо, но той й прощава: — Вие, разбира се, бяхте в другата кола. Може да се каже, че

в известен смисъл така е било дори по-добре за вас — скъсих си живота най-малко с две години, тъй неочаквано стана всичко.

— Какво е станало? — запита го тя.

— Не знам какъв беше поводът. Най-напред тя започна да говори…

— Коя?

— Вайолет Макиско. — Той сниши глас, сякаш някой под пейката ги подслушваше. — Но не казвайте нищо за Дайвърови, защото той се закани на всеки, който спомене нещо.

— Кой се закани?

— Томи Барбан, затова не казвайте, че съм споменал за тях. Така или иначе, никой от пас не разбра какво искаше да каже Вайолет, защото той непрестанно я прекъсваше, после се намеси мъжът й и сега ще има дуел. Тази сутрин — в пет часа — след един час. — Тон въздъхна и отново потъна в собствените си грижи. — Почти ми се иска да съм на тяхно място. Все едно ми е дали ще ме убият, след като нямам за какво повече да живея. — Гласът му секна и той печално поклати глава.

Железните щори отгоре отново се открехнаха и същият английски глас каза:

— Наистина, това трябва да спре незабавно.

В този момент Ейб Норт излезе от хотела с разсеян вид и забеляза силуетите им на фона на небето, което бе побеляло над морския хоризонт. Розмари му напрани знак да не говори и тримата тръгнаха към една по-далечна пейка. Розмари забеляза, че Ейб не е напълно трезвен.

— Защо не спите? — запита той.

— Току-що станах. — Тя почти се засмя, но се сети за гласа зад щорите и се сдържа.

— Някой славей не ви е давал мира — предположи Ейб и повтори: — Някой славей не ви е давал мира. А тази женичка от кръжеца по плетиво каза ли ви какво се случи?

Кемпиън отговори с достойнство:

— Знам само това, което съм чул със собствените си уши.

Той стана и бързо се отдалечи, а Ейб седна до Розмари.

— Защо се отнесохте тъй грубо с него?

— Грубо ли? — изненада се Ейб. — Той цяла нощ хленчи наоколо.

— Може да му е мъчно за нещо.

— Може.

— А какъв е този дуел? Кой ще се дуелира? Стори ми се, че в колата става нещо нередно. Вярно ли е?

— Наистина, изглежда налудничаво, но е вярно.

ЕДИНАДЕСЕТА ГЛАВА

— Скандалът започнал, когато колата на Ърл Брейди отминала спрялата на пътя кола на Дайвърови. — Ейб разказваше безпристрастно и думите му се стопяваха в неспокойната нощ. — Вайолет Макиско започнала да разказва на мисис Ейбрамс нещо, което тя открила за Дайвърови — изкачила се на горния етаж на къщата им и се натъкнала на нещо, което я изумило. Но Томи бди като предано куче над Дайвърови. Тя наистина внушава необикновено силни чувства… но тези чувства са взаимни и мнозина от приятелите им държат на Дик и Никол, взети като едно цяло, повече, отколкото сами биха признали. Разбира се, това налага известна самопожертвователност — понякога те приличат на две обаятелни балетни фигури, на които човек не трябва да обръща повече внимание, отколкото обръща на една балетна сцена, но всъщност нещата са по-дълбоки — би трябвало да знаете цялата история. Във всеки случай Томи е един от мъжете, които Дик допуска по-близо до Никол, и когато мисис Макиско продължила да намеква за онова, което имала да разкаже, той се намесил:

— Мисис Макиско, моля, престанете да говорите за мисис Дайвър.

— Не говоря за вас — възразила тя.

— Смятам, че е по-добре да не се занимавате с тях.

— Да не би да са някаква светиня?

— Не се занимавайте с тях. Говорете за нещо друго. Той седял на едната от двете малки седалки до Кемпиън. Кемпиън ми разказа как станало всичко.

— Изглежда, че много обичате да заповядвате — не му останала длъжна Вайолет.

Нали знаете какви разговори се водят в колите късно нощем, някои си шепнат нещо, други са уморени, отегчени или полузаспали и не слушат какво се говори. Така че нито един от спътниците им не може да каже какво точно е станало до момента, когато колата спряла и Барбан извикал с глас на кавалерийски офицер, така че всички подскочили:

— Слизайте! Ако не, ще ви изхвърля — до хотела има само една миля и можете да стигнете пеша. Трябваше да млъкнете и да накарате и жена си да млъкне!

— Вие сте грубиян — казал Макиско. — Знаете, че физически сте по-силен от мен. Но аз не се боя от вас — би трябвало да има кодекс за дуели…

И точно тук сбъркал, защото Томи, който е французин, се пресегнал към задната седалка, ударил му плесница, след това шофьорът отново подкарал колата. В този момент вие сте ги отминали. Тогава жените започнали на свой ред. В това положение стигнали в хотела.

Томи телефонирал на някакъв човек в Кан да му бъде секундант, а Макиско казал, че не иска Кемпиън, който и без това не изпитвал особено желание да става секундант, така че ме повика по телефона, помоли ме да не казвам нищо и направо да идвам. Вайолет Макиско припаднала, мисис Ейбрамс я отвела в стаята й, дали й бром и тя заспала спокойно. Когато пристигнах, се опитах да разубедя Томи, но той бе упорит и каза, че ще се откаже само ако Макиско се извини, но Макиско малко раздразнено ми отговори, че не желае.

Когато Ейб свърши, Розмари запита замислено:

— Знаят ли Дайвърови, че скандалът е заради тях?

— Не, те изобщо няма да разберат, че са замесени.

Този глупак Кемпиън нямаше защо да ви говори за това, но щом като ви е казал… Аз предупредих шофьора: казах му, че ако си отвори устата и каже нещо за станалото, ще изкарам музикалния трион. Цялата разправия си е само между тях двамата — впрочем Томи се нуждае от една хубава война.

— Надявам се, че Дайвърови няма да разберат — каза Розмари.

Ейб погледна часовника си.

— Трябва да се кача и да видя Макиско — искате ли да дойдете? Обзалагам се, че не е мигнал. Сигурно се чувствува самотен.

Розмари си представи как този нервен, дезорганизиран човек бе бодърствувал отчаяно цяла нощ. Поколеба се за миг, раздвоена между съчувствието и неприязънта, след това се съгласи и пълна с утринна енергия, се заизкачва по стълбите редом с Ейб.

Макиско седеше на леглото си и пиянската му войнственост се беше изпарила, въпреки че беше с чаша шампанско в ръка. Имаше нездрав и сърдит вид, а лицето му беше бледо. Той явно бе писал и пил цяла нощ. Погледна объркано Ейб и Розмари и запита:

— Време ли е?

— Не, има още половин час.

Масата бе покрита с изписани листа, които той с известна трудност подреди в дълго писмо; последните страници бяха изписани с необикновено едър и разкривен почерк. Под мъждукащата светлина на електрическата лампа той сложи накрая нечетливия си подпис, напъха всичко в един плик и го предаде на Ейб с думите:

— За жена ми.

— Добре ще е да си облеете главата със студена вода — посъветва го Ейб.

— Смятате ли? — усъмни се Макиско. — Не искам да бъда прекалено трезвен.

— Добре, но сега имате ужасен вид. Максиско послушно влезе в банята.

— Оставям зад себе си ужасен безпорядък — обади се той отвътре. — Не знам как Вайолет ще се върне в Америка. Нямам застраховка. Не се наканих да уредя този въпрос.

— Не говорете глупости, след час ще бъдете отново тук и ще закусвате.

— Да, разбира се. — Той се върна с мокра коса и изгледа Розмари тъй, като че ли я виждаше за първи път. Неочаквано се просълзи. — Не можах да завърша романа си. За това ми е най-мъчно. Не съм ви симпатичен — каза той на Розмари. — Но няма какво да се прави. Аз съм преди всичко човек на перото. — Той издаде неясен, унил звук и безпомощно поклати глава. — Много грешки направих през живота си — безброй грешки. Но бях един от най-обещаващите и в известен смисъл…

Той млъкна и засмука угасналата цигара.

— Напротив, симпатичен сте ми — каза Розмари, — но мисля, че не трябва да се биете.

— Да, трябваше да се опитам да го набия в колата, но вече е късно. Оставих се да ме заплетат в история, в която не трябваше да се заплитам. Имам много несдържан нрав… — Той погледна настоятелно

Ейб, като че ли очакваше от него да оспори думите му. След това се засмя отчаяно и поднесе угасналата цигара към устата си. Дишането му се учести.

— Лошото е, че аз предложих дуела — ако Вайолет си бе затворила устата, може би щях да уредя нещата. Разбира се, дори и сега мога да се измъкна, да се надсмея на цялата история, но мисля, че Вайолет няма да ме уважава вече.

— Напротив, ще ви уважава — възрази Розмари. — Ще ви уважава повече.

— Не, вие не познавате Вайолет. Тя става много безцеремонна, когато почувствува, че нейните позиции са по-силни. Женени сме от дванадесет години, имахме седемгодишна дъщеричка, тя умря, а след това знаете как става. И двамата имахме по някое и друго странично увлечение, впрочем нищо сериозно, но се отчуждихме — тази вечер тя ме нарече страхливец.

Объркана, Розмари не намери отговор.

— Ще направим необходимото, за да мине колкото може по-безопасно — каза Ейб. Той отвори кожената чанта. — Ето пистолетите за дуел на Барбан — поисках му ги, за да се запознаете с тях. Той ги носи винаги в куфара си. — Ейб взе едно от старовремските оръжия и го претегли на ръка. Розмари ахна, а Макиско погледна тревожно пистолетите.

— Все пак не е като да се стреляме с едрокалибрени каубойски колтове — каза той.

— Не знам — възрази безпощадно Ейб, — тези са направени с дълга цев, за да можеш по-добре да се прицелваш.

— Какво ще бъде разстоянието? — запита Макиско.

— Поинтересувах се и за това. Ако единият от противниците трябва на всяка цена да бъде ликвидиран, разстоянието е осем крачки, ако е нанесена значителна обида — двадесет крачки, а ако двамата трябва само да защитят честта си — четиридесет крачки. Неговият секундант се съгласи с мен разстоянието да бъде четиридесет крачки.

— Това е добре.

— У Пушкин има едно чудесно описание на дуел — спомни си Ейб. — Всеки един от двамата застава на ръба на една пропаст, така че ако го ударят, да не оживее.

Това се струваше твърде далечно и нереално на Макиско, който го погледна втренчено и запита:

— Какво?

— Искате ли да се окъпете набързо в морето, за да се освежите?

— Не, не, сега не съм в състояние да плувам. — Той въздъхна. — Не виждам за какво е всичко — каза той безпомощно. — Не виждам защо върша всичко това.

То бе първото нещо, което вършеше през живота си. Всъщност Макиско беше от ония хора, за които светът на чувствата не съществува, и изправен пред един конкретен факт, той навлизаше в този свят с изненада.

— Можем да тръгваме — предложи Ейб, тъй като забеляза, че той започва да губи самообладание.

— Добре. — Макиско отпи една дълга глътка коняк, сложи плоската бутилка в джоба си и каза предизвикателно: — Какво ще стане, ако го убия — ще ме хвърлят ли в затвора?

— Ще ви прекарам през италианската граница. Той погледна Розмари, след това се обърна към Ейб умолително:

— Преди да тръгнем, искам да ви кажа нещо насаме.

— Надявам се, че никой няма да пострада — каза Розмари. — Струва ми се, че това е много глупаво, и би трябвало да се опитате да го предотвратите.

ДВАНАДЕСЕТА ГЛАВА

Тя завари Кемпиън долу в пустото преддверие.

— Видях ви, като се качвахте по стълбите — каза той възбудено. — Добре ли е той? Кога ще бъде дуелът?

— Не знам. — Беше й неприятно, че той говори за предстоящото като за циркова забава, в която Макиско щеше да бъде клоунът с трагична роля.

— Ще дойдете ли с мен? — запита я той с тон на човек, който е запазил билети. — Ангажирах колата на хотела.

— Не искам да идвам.

— Защо не? Предполагам, че ще си скъся живота с години, но за нищо на света не искам да го изпусна. Можем да гледаме по-отдалеч.

— Защо не вземете мистър Дъмфри със себе си? Монокълът му падна, но този път нямаше как да се скрие в косматите гърди. Той се окопити и отвърна:

— Не желая да го виждам повече.

— Боя се, че няма да дойда. Майка ми не би одобрила това.

Когато Розмари влезе в стаята си, мисис Спиърс се раздвижи, събуди се и я запита:

— Къде си била?

— Просто не можех да заспя. Ти спи, мамо.

— Ела в моята стая. — Когато я дочу да сяда в леглото си, Розмари влезе при нея и й разказа какво се е случило.

— Защо не отидеш да гледаш? — предложи й мисис Спиърс. — Можеш да стоиш по-далеч, а после, ако има нужда, ще помогнеш.

На Розмари й бе неприятна мисълта да стои отстрани и да наблюдава, затова се колебаеше, а в съзнанието на мисис Спиърс, която още беше сънена, мъждукаха спомени за среднощни повиквания при смърт и злополука от времето, когато тя беше лекарска жена.

— Иска ми се да се движиш самостоятелно, да действуваш по собствена инициатива и без мен — премина много по-тежки изпитания в рекламното студио „Рейни“.

Розмари все още не разбираше защо трябва да отиде, но се подчини на категоричния ясен глас, който й бе наредил да излезе на сцената на „Одеон“ в Париж, когато беше дванадесетгодишна, а след това я посрещна на изхода.

Когато видя Ейб и Макиско да тръгват с колата, през ума й мина, че си е спестила неприятното зрелище, но след миг зад ъгъла се появи колата на хотела. Кудкудякайки възбудено, Луис Кемпиън я издърпа на седалката до себе си.

— Скрих се зад ъгъла, защото може би щяха да ни забранят да тръгнем с тях. Ето, взех си фотокамерата.

Тя се засмя безпомощно. Той бе тъй ужасен, че преставаше да бъде ужасен, само губеше човешките си черти.

— Чудя се, защо мисис Макиско би могла да има нещо против Дайвърови? — каза тя. — Те бяха тъй мили с нея.

— О, няма нищо против тях. Работата е друга — тя е видяла нещо. Не можахме да разберем точно какво поради Барбан.

— Значи не затова ви беше мъчно.

— О, не — каза той и гласът му затрепера, — заради нещо друго, което се случи, когато се завърнахме в хотела. Но сега ми е все едно — измивам си ръцете окончателно.

Те последваха другата кола на изток по крайбрежието и отминаха Жуан ле Пен, където се издигаше скелето на ново казино. Минаваше четири и под сивеещото небе първите рибарски лодки излизаха в синьо-зеленикавото море. Отклониха се от главния път и навлязоха в полето.

— На терена за голф — извика Кемпиън, — сигурен съм, че там ще бъде.

Той се оказа прав. Когато колата на Ейб спря, изтокът бе оцветен в червено и жълтеникаво — денят обещаваше да бъде горещ. Розмари и Кемпиън казаха на шофьора да навлезе в малката борова горичка и под прикритието на сянката заобиколиха терена — там напред-назад крачеха Ейб и Макиско, който от време на време вдигаше глава като душещ въздуха заек. На отсрещния край на терена изникнаха нови фигури и наблюдаващите разбраха, че това са Барбан и неговият секундант французин, който носеше чантата с пистолетите под мишница.

Макиско се постресна, скри се зад Ейб и отпи дълга глътка коняк. Задави се, тръгна напред и може би щеше да стигне до противниковия лагер, ако не беше Ейб, който го спря и мина напред, за да поговори с французина. Слънцето се беше показало над хоризонта.

Кемпиън сграбчи ръката на Розмари.

— Не мога да понеса това — прошепна той прегракнало, — много ми идва. Ще ми струва…

— Пуснете ме — каза Розмари рязко и бързо зашепна една френска молитва.

Двамата противници се изправиха един срещу друг. Барбан със запретнат ръкав на дясната си ръка. Очите му святкаха неспокойно на слънцето, но той хладнокръвно изтри длан в панталоните си. Макиско, придобил смелост от коняка, сви презрително устни като човек, който си подсвирква, и безгрижно навири дългия си нос. Ейб излезе напред с кърпичка в ръка. Секундантът французин остана извърнат настрани. Розмари затаи дъх от съжаление към Макиско, скръцна със зъби от омраза към Барбан и чу Ейб да брои с напрегнат глас:

— Едно — две — три!

Те стреляха едновременно. Макиско се олюля, но запази равновесие. И двата куршума не бяха попаднали в целта.

— Достатъчно! — извика Ейб.

Съперниците се приближиха и всички погледнаха Барбан въпросително.

— Не съм удовлетворен.

— Какво! Разбира се, че си удовлетворен — каза Ейб нетърпеливо. — Удовлетворен си, но не го разбираш.

— Твоят човек отказва по още един изстрел, така ли?

— Точно така, Томи. Ти настоя за това и той направи каквото се очакваше от него.

Томи се засмя презрително.

— Разстоянието беше смешно — каза той. — Не съм свикнал на такива фарсове — твоят човек трябва да знае, че сега не се намира в Америка.

— Безсмислено е да се остроумничи по адрес на Америка — каза Ейб малко остро. После добави с по-примирителен тон: — Стигнахме вече доста далеч, Томи. — Поговориха още малко, след това Барбан кимна и се поклони студено на бившия си противник.

— Няма ли да се ръкувате? — предложи френският лекар.

— Те вече се познават — прекъсна го Ейб. Той се обърна към Макиско:

— Хайде, да тръгваме!

Закрачиха по терена и Макиско ликуващо го сграбчи за ръкава.

— Чакайте! — спря го Ейб. — Томи си иска пистолета. Може пак да му потрябва.

Макиско му предаде оръжието.

— Да върви по дяволите — каза той войнствено. — Кажете му, че може да…

— Да му кажа ли, че искате още един изстрел?

— Аз направих каквото трябваше — каза с висок глас Макиско. — И го направих твърде добре, нали? Не бях страхлив.

— Бяхте доста пиян — каза грубо Ейб.

— Не е вярно, не бях.

— Добре тогава, не бяхте.

— Има ли значение дали съм пийнал една глътка, или не?

Самоувереността му растеше и той започна да гледа Ейб накриво.

— Какво значение има? — повтори той.

— Щом сам не разбирате, няма смисъл да говорим за това.

— Не знаете ли, че на фронта всички биваха пияни?

— Добре, да не говорим повече.

Но историята още не беше свършила. Чуха бързи стъпки по затревения терен зад гърба си и лекарят ги настигна.

— Pardon, messieurs, voulez-vous regler mes honoraires? Naturellement c’est pour soins medicaux seulement. M. Barban n’a qu’un billet de mille et ne peut pas les regler et l’autre a laisse son porte-monnaie chez lui.[1]

— Разчитай на французин да се погрижи за такова нещо — каза Ейб и се обърна към лекаря: — Combien?[2]

— Нека аз уредя сметката — каза Макиско.

— Не, аз. Опасността беше горе-долу еднаква за всички ни.

Ейб плати на лекаря, а Макиско се затича към храстите и повърна. Когато се върна, беше още по-бледен, но тръгна наперено с Ейб към колата под порозовялото вече утро.

Единствената жертва на дуела бе Кемпиън; той лежеше задъхан в шубраците, а Розмари, внезапно обхваната от истеричен смях, започна да го побутва с крак. Не го остави на мира, докато той не стана. Единственото нещо от значение за нея сега беше, че след няколко часа ще види на плажа човека, когото мислено все още назоваваше с обобщителното име „Дайвърови“.

---

[1] Извинете, господа, бихте ли ми уредили хонорара? Естествено само за евентуалната лекарска помощ. Господин Барбан има само една банкнота от хиляда франка и не може да уреди сметката а другият си забравил портмонето вкъщи (фр.). — Б.пр. ↑

[2] Колко? (Фр.) — Б.пр. ↑

ТРИНАДЕСЕТА ГЛАВА

Розмари, семейство Норт, Дик Дайвър и двама млади френски музиканти бяха във „Воазен“ и чакаха Никол. Оглеждаха посетителите на ресторанта, за да видят дали някой от тях се чувствува удобно — Дик им беше казал, че той е единственият американец, който не се притеснява и умее да запази самообладание, и сега те търсеха някакъв пример, за да го опровергаят. Но нямаше изгледи да успеят — през последните десет минути в ресторанта не влезе нито един мъж, който да не вдигне нервно ръка към лицето си.

— Не трябваше да се отказваме от някогашните засукани мустаци — каза Ейб. — Във всеки случай Дик не е единственият човек, който се чувствува удобно…

— Напротив, единствен съм.

— … но той е единственият трезвен мъж, който се чувствува добре.

Влязоха един добре облечен американец и две жени, насочиха се самоуверено към една от масите и насядаха около нея. Изведнъж мъжът долови, че го наблюдават, ръката му се вдигна конвулсивно и оправи връзката, която нямаше нужда от оправяне. Други двама мъже стояха прави, единият от тях нервно прекарваше длан по гладко обръснатата си страна, а събеседникът му механично поднасяше към устата си угаснала пура. По-щастливите имаха очила, бради или мустаци, така че не се чудеха какво да правят с ръцете си, а онези, които нямаха подобно нещо, прекарваха пръсти по глупаво отворените си уста, дори имаше един, който отчаяно подръпваше ухото си.

Влезе някакъв известен генерал и Ейб, имайки предвид първата година на обучение в Уест Пойнт[1] — годината, през която кадетите не могат да напуснат по собствено желание и която оставя върху тях неизличими следи, — се обзаложи с Дик на пет долара.

Отпуснал естествено ръце, генералът чакаше да му поднесат стол. Внезапно той се изпъна, застана като състезател по скокове във вода и Дик каза: „Ето!“ — предполагайки, че той вече е загубил самообладание, но генералът се окопити и те въздъхнаха облекчено —

критичният момент беше почти преминал, сервитьорът му предлагаше стол.

Малко ядосано завоевателят вдигна ръка с отсечен жест и почеса посивялата си безукорно подстригана глава.

— Ето, виждате ли — каза Дик доволно, — аз съм единственият.

Розмари бе напълно уверена в това и Дик, който разбра, че никога не е имал по-добри слушатели, внесе такова оживление в тяхната компания, че Розмари започна да гледа с пренебрежение на всички ония, които не бяха на тяхната маса. Бяха вече втори ден в Париж, но сякаш още се намираха под сенника на плажа. В отделни моменти, както на бала на „Кор де Паж“ миналата вечер, обстановката потискаше Розмари, която още не бе посещавала големите холивудски празненства; но Дик й даваше възможност да се приобщи към околната среда, като поздравяваше някои измежду присъствуващите — личеше, че Дайвърови имат широки връзки. Тези хора поглеждаха Дик изненадано, сякаш не са го виждали много дълго време. „Къде се губихте досега?“ — питаха го те, но той не ги допускаше до затворения кръг, държеше ги на разстояние, после ги отстраняваше с лека ирония. Розмари изпитваше чувството, че тези хора са й познати от едно минало, за което не желае да си спомня, сега се е издигнала над тях, отхвърлила ги е и се е отрекла от приятелството им.

Тяхната компания беше предимно от американци, но на моменти американският дух почти не се чувствуваше. Дик отразяваше собствените им образи, пречупени през призмата на дългогодишни компромиси.

Когато Никол влезе в тъмния задимен ресторант, изпълнен с миризмата на предястията, наредени на бюфета, със синия си костюм сякаш внесе частица от ведрото небе навън. Прочете в очите им възхищение и им благодари със светнала усмивка. Известно време те се държаха мило и внимателно един с друг, бяха учтиви и изискани. После това им омръзна, станаха духовити и язвителни, а накрая започнаха да кроят безброй планове. Смяха се на неща, които по-късно нямаше да могат да си спомнят — повеселиха се, а мъжете изпиха три бутилки вино. Трите жени на масата бяха типичен пример за невероятната леснина, с която американците преминават от един обществен слой в друг. Единият от прародителите на Никол беше самоиздигнал се американски капиталист, а другият — граф от рода

Липе-Вайсенфелд. Мери Норт беше дъщеря на занаятчия — калфа в една работилница за книжни тапети, и пряка потомка на университетския ректор Тайлър. Розмари беше от самата среда на средната класа, тласната от майка си към безименните холивудски висини. Те си приличаха една с друга и същевременно се отличаваха от мнозинството американки по това, че и трите бяха намерили щастието си в света на мъжете — те запазваха своята индивидуалност чрез мъжете, а не като им се противопоставяха. Можеха да станат добри куртизанки, както и добри съпруги, не поради случайността, че са се родили в едно или друго семейство, а поради по-голямата случайност за една жена — да намери подходящия мъж.

Розмари се забавляваше, те бяха седем души на масата, което е почти пределният брой за приятна компания. Може би обстоятелството, че тя беше нова в техния свят, действуваше като катализатор и старият им скептицизъм един към друг се стопяваше. Когато станаха от масата, един от сервитьорите упъти Розмари към неугледните вътрешни помещения, типични за френските ресторанти, където на светлината на мъжделивата електрическа крушка тя потърси в телефонния указател някакъв номер и се обади на „Франко-Американ Филмс“. Да, естествено, те имали копие от „Татковото момиче“, в момента не било при тях, но към края на седмицата можели да й го прожектират на улица Сент Анж 341 — да се обади на мистър Краудър.

Телефонната кабина гледаше към гардеробната и когато Розмари окачи слушалката, чу два тихи гласа зад редицата окачени палта на няколко крачки от себе си.

— Обичаш ме, нали?

— О, и още как!

Това беше гласът на Никол — Розмари се поколеба пред входа на кабината, след това чу Дик да казва:

— Страшно искам да съм с теб — да отидем в хотела още сега.

Никол тихо въздъхна. В момента Розмари не можа да разбере думите, но тонът й беше красноречив. В него имаше потайност, която се предаваше и на нея.

— Желая те.

— Ще бъда в хотела в четири.

Розмари остана на мястото си, спотаила дъх, докато гласовете се отдалечиха. Отначало се бе малко изненадала — беше надникнала в личните им отношения и ги бе видяла естествени, непретенциозни един към друг. Обхвана я вълнение, дълбоко и безименно. Не знаеше дали дочутото я привлича, или отблъсква. Знаеше само, че то дълбоко я развълнува. Когато тръгна обратно към ресторанта, се почувствува страшно самотна, но в същото време и покъртена от страстната изповед на Никол — думите „о, и още как!“ дълго звучаха в съзнанието й. Тепърва й предстоеше да изпитва онова, което бе дочула и доловила, и макар че то беше още далеч от нея, тя го приемаше като нещо естествено — без следа от отвращение, което бе изпитвала при някои любовни сцени в киното.

Макар то да беше още далеч от нея, тя, без да иска, се чувствуваше съучастник и докато обикаляше магазините с Никол, мислеше за уговорената среща много повече, отколкото самата Никол. Гледаше я с нови очи, преценявайки нейната привлекателност. Безспорно тя беше една от най-хубавите жени, които Розмари беше виждала — със своята съсредоточеност, със своята преданост и всеотдайност и с другите неподдаващи се на анализ качества, които Розмари, разсъждавайки със среднобуржоазния ум на майка си, отдаваше на отношението й към парите. Розмари харчеше пари, които сама бе спечелила — тя бе тук, в Европа, защото се бе гмуркала шест пъти във водата през онзи януарски ден, когато имаше температура, и майка й накрая я спря.

С помощта на Никол Розмари купи две рокли, две шапки и четири чифта обувки — всичко това със спечелените от нея пари. Никол правеше покупките си, като четеше един дълъг списък от две страници и вземаше нещата направо от витрините. Всичко, което й харесваше, но не бе подходящо за нея, тя купуваше, за да го подари на някои от приятелите. Купи гердан от цветни мъниста, сгъваеми възглавнички за плаж, изкуствени цветя, мед, едно легло за гости, чанти, шалчета, папагали, миниатюрна кукленска къщичка и три метра от някакъв нов вид плат с цвят на сварени скариди. Купи и дузина бански костюми, един гумен крокодил, малък шах от слонова кост, инкрустиран със злато, големи ленени носни кърпи за Ейб, две велурени якета, едното морскосиньо, а другото златисточервено като есенни листа — купи всичко това не както скъпо платените куртизанки

купуват бельо и скъпоценности, с други думи, професионална екипировка и капитал за подсигуряване, а по съвсем различен начин. Никол беше крайният продукт на много труд и находчивост. Заради нея влакове тръгваха от Чикаго и прекосяваха овалния корем на континента до Калифорния; димящи фабрики преработваха чиктли[2], предавателни ремъци въртяха трансмисия след трансмисия; работници размесваха паста за зъби във въртящи се барабани и вода за уста в медни контейнери; сръчни работнички приготвяха доматени консерви през август и напрегнато се трудеха в евтините магазинчета дори на Бъдни вечери; метиси работеха в кафеените плантации, а мечтателите изобретатели се виждаха принудени да преотстъпват патентите си за нов вид трактори — това бяха хората, плащащи десятък от труда си на Никол, и докато цялата тази система с олюляване крачеше напред, трескава разцъфтяваха явления като начина на пазаруване на Никол, тъй както гори с нездрав блясък лицето на пожарникаря, изправен пред заревото на разгарящия се пожар. Тя илюстрираше съвсем прости закони, съдържащи собствената й обреченост, но ги илюстрираше тъй точно, че имаше красота в това и Розмари изпита желание да й подражава.

Часът беше почти четири. Никол стоеше в един магазин с папагал на рамото и се беше разприказвала — нещо, което рядко се случваше с нея.

— Представете си, ако не се бяхте гмуркали във водата този ден — често си мисля за такива неща. Точно преди войната бяхме в Берлин, бях на дванадесет години, малко по-късно мама почина. Сестра ми щеше да ходи на дворцов бал и в нейната картичка за танците бяха вписани имената на трима принцове, всичко бе уредено от камерхера и тъй нататък. Половин час преди да тръгне, получи болки в дясната страна на корема и температура. Докторът каза, че е апандисит и трябва да се оперира. Но мама си имаше вече планове, така че Бейби отиде на бала и танцува до два часа с торбичка лед, привързана под балната рокля. Оперираха я в седем часа сутринта.

„Понякога човек трябва да бъде безпощаден; всички заслужаващи уважение хора са безпощадни към себе си“ — помисли си Розмари. Но часът беше вече четири и тя не можеше да прогони от главата си мисълта, че Дик очаква Никол в хотела. А Никол трябваше да отиде, не биваше да го кара да я чака. „Защо не тръгваш?“ —

мислеше си тя, а след това внезапно: „О, нека отида аз, ако ти не искаш.“ Никол настоя да влязат в още един магазин, където купи корсажи за двете и поръча да изпратят един на Мери Норт. Едва тогава тя даде признаци, че си спомня, умълча се и повика такси.

— Довиждане — каза Никол. — Хубаво прекарахме, нали?

— Много хубаво — отвърна Розмари.

Нещата ставаха по-трудни за нея, отколкото бе предполагала, и цялото й същество се разбунтува, когато Никол потегли пред очите й.

---

[1] Уест Пойнт — военна академия в САЩ, щата Ню Йорк. ↑

[2] чиктли — сгъстен сок на тропическото дърво саподиля; използува се за приготвяне на дъвка. ↑

ТРЕТА ЧАСТ
ПРОИЗШЕСТВИЯ
1925

ПЪРВА ГЛАВА

Дик кривна в напречния проход и продължи по окопа, стъпвайки по дренажа. Стигна до наблюдателницата, погледна за момент през процепа, след това сложи крак на стъпенката и надникна иззад бруствера. Пред него под сивото небе беше Бомон-Амел; отляво — печалното възвишение Тиепвал. Дик огледа местността с бинокъла си. Мъчително чувство беше заседнало като буца в гърлото му.

Продължи по окопа и намери другите, които го чакаха при следващия напречен проход. Беше възбуден, искаше да сподели с тях впечатленията си, да им обясни, макар че Ейб Норт бе воювал, а той не.

— През онова лято всяка педя от тази земя е струвала двадесет човешки живота — каза той на Розмари. Тя послушно погледна още оголената равнина, по която зеленееха засадените преди шест години фиданки. Ако Дик беше добавил, че около тях падат снаряди, в този следобед тя би му повярвала. Любовта й бе достигнала онази точка, при която тя започваше да се чувствува нещастна и отчаяна. Не знаеше как да постъпи — искаше да говори с майка си.

— Оттогава насам много хора умряха, а и ние скоро ще умрем — каза Ейб утешително.

Розмари с нетърпение чакаше Дик да продължи.

— Вижте тази малка рекичка — можем да стигнем до нея за две минути. На англичаните е бил нужен един месец, за да стигнат до нея — напред е вървяла цяла империя, пристъпвала е крачка по крачка, предните са загивали, задните редици са напирали. А друга империя бавно е отстъпвала, педя по педя, и е оставяла безброй трупове, осеяли полето като проснати прясно одрани кожи. В това поколение не ще се намери европеец да се впусне в такова нещо.

— Защо, в Турция току-що приключиха — каза Ейб. — А в Мароко…

— Това е различно. Западният фронт е нещо, което не може да се повтори, поне още дълго време. Младите мислят, че могат, но не биха могли. Те могат да повторят първата битка при Марна[1], но не и това.

Зад станалото тук стои религията, годините на изобилие, небивалата сигурност и съществувалите тогава точно установени междукласови отношения. Русите и италианците не се проявиха на този фронт. Необходима е била душевната нагласа, кореняща се в цялото ти съществуване, чак до детските години. Да си спомняш коледните вечери, пощенските картички с престолонаследника и годеницата му, малките кафенета във Валенсия, бирариите на Унтер ден Линден, брачните церемонии въз френските кметства, конните състезания в Англия и бакенбардите на прародителите.

— Генерал Грант измисли тоя род битки през шестдесет и пета година.

— Не е вярно — неговото беше само масово клане. Зад тази битка стоят Луис Карол[2], Жул Вери, оня, който е написал „Ундина“[3], провинциалните кюрета, играещи на кегелбан, женските благотворителни дружества в Марсилия и момичетата, съблазнявани в затънтените кътчета на Вюртемберг и Вестфалия. Това е било любовна битка — цял век буржоазна любов се е изляла тук. Тук е станала последната любовна битка.

— Искаш да прехвърлиш вината за сражението върху Д. Х. Лорънс[4] — каза Ейб.

— Целият мой красив и сигурен свят е експлодирал тук, експлодирал е от обич към нещата, на които е държал — продължаваше Дик тъжно. — Не е ли вярно, Розмари?

— Не знам — отвърна тя със сериозно лице. — Вие знаете всичко.

Те изостанаха зад другите. Неочаквано около тях се изсипаха няколко камъчета и буци пръст и Ейб извика от следващата траншея:

— Духът на войната отново ме обхваща. Зад мен стои стогодишна любов към родния щат Охайо и аз ще взривя това укрепление. — Главата му се подаде зад насипа. — Вие сте мъртви — не знаете ли правилата? Това беше граната.

Розмари се засмя, Дик на свой ред взе шепа камъни, но ги остави.

— Не мога да се шегувам тук — каза той унило. — Сребърната нишка е скъсана, златният бокал е разбит и тъй нататък, един стар романтик като мен не може да поправи това.

— И аз съм романтик.

Те излязоха от добре възстановения окоп и видяха паметника на загиналите бойци от Нюфаундленд. Розмари зачете надписа и неочаквано се разплака. Както повечето жени тя обичаше да й казват как трябва да гледа на нещата и с удоволствие приемаше Дик да й обяснява кое е смешно и кое трагично. Но най-много искаше той да знае как тя го обича — чувствата й изместваха всичко останало и тя крачеше по бойното поле като в интересен сън.

Качиха се в колата и тръгнаха обратно към Амиен. Слаб топъл дъждец падаше върху новозасадената горичка и храстите. Минаваха край струпаните като погребални клади обезвредени снаряди, бомбени отломки, гранати, снаряжение — каски, щикове, приклади и ремъци, които от седем години гниеха на земята. Зад един завой изникна цяло море бели кръстове. Дик нареди на шофьора да спре.

— Ето онова момиче — то е още с венеца.

Той слезе от колата и тръгна към момичето, което стоеше объркано на входа на гробището с венец в ръка. Таксито й я чакаше. Тя беше червенокосо момиче от Тенеси, бяха я срещнали във влака същия ден преди обяд и тя им бе обяснила, че идва от Ноксвил, за да положи цветя на гроба на брат си. По лицето й имаше сълзи на отчаяние.

— Военното министерство сигурно ми е дало погрешен номер — изхълца тя. — На този номер има друго име. Търся го от два часа, а гробовете са толкова много.

— Ако бях на ваше място, щях да го оставя на който и да е гроб, без да гледам името — посъветва я Дик.

— Така ли смятате, че трябва да постъпя?

— Мисля, че брат ви би желал да постъпите точно тъй.

Смрачаваше се и дъждът се усили. Ти положи венеца на първия гроб до входа и прие предложението на Дик да освободи таксито и да се върне в Амиен с тяхната кола.

След разиграната се пред очите й сцена Розмари отново се разплака — общо взето, денят бе излязъл доста сълзлив за нея, но тя чувствуваше, че е научила нещо, макар че не можеше да каже какво точно. По-късно тя си спомняше за щастливите часове на този следобед — един от онези празни откъм събития промеждутъци от време, които в момента изглеждат само свръзка между минали и бъдещи радости, а се оказва, че всъщност те са самата радост.

Амиен се оказа задрямал град, в който стъпките кънтяха; той беше мрачен, все още опечален от войната подобно на някои железопътни гари: Гар дю нор в Париж и Ватерло в Лондон. През деня човек се чувствува потиснат в такива градове с техните малки трамвайчета отпреди двадесет години, които прекосяват сивия паваж на широкия площад пред катедралата, дори самото време — дъждовно или не — изглежда останало от миналото, безцветно като стари фотографии. Но когато се свечери, най-хубавото от френския живот отново заема мястото си в картината — усмихнатите проститутки, мъжете, които спорят в кафенетата и стотици пъти казват: „Voala“, двойките, склонили глава до глава, запътили се към никъде, което е най-евтиното, но и най-приятно място. Докато чакаха влака, седнали в залата с висок свод, който поглъщаше дима, глъчката и звуците на музиката, оркестърът засвири в тяхна чест „Yes we have no Bananas“[5] и те изръкопляскаха, за да не оскърбят диригента. Момичето от Тенеси забрави скръбта си, развесели се, дори започна да флиртува с Дик и Ейб, да ги стрелка с очи. Те добродушно се шегуваха с нея.

Оставиха зад себе си момчетата от Вюртемберг, пруските гвардейци, алпийските стрелци, мобилизираните работници от Манчестър и възпитаниците на „Итън“ да гният под топлия дъжд и се качиха на влака за Париж. Ядоха сандвичи с мортадела и сирене „Бел паезе“, приготвени от ресторанта на гарата, и пиха „Божоле“. Никол беше разсеяна, хапеше неспокойно устни и четеше пътеводителите за бойното поле, които Дик бе донесъл — впрочем той предварително бе поучил набързо въпроса, беше го опростил по свойствения нему начин до такава степен, че посещението им бе добило известно сходство с устройваните от него вечери.

---

[1] Край бреговете на река Марна в Североизточна Франция се водят две големи сражения през Първата световна война. ↑

[2] Луис Карол — псевдоним на английския математик Чарлс Доджсън (1832–1898), написал „Алиса в страната на чудесата“ ↑

[3] „Ундина“ — вероятно приказката за русалката Ундина от Ханс Кристиан Андерсен (1805–1875). ↑

[4] Дейвид Хърбърт Лорънс (1885–1930) — английски писател, автор на „Синове и любовници“, „Любовникът на лейди Чатърли“ и др. ↑

[5] „Нямаме банани днес“ — американски шлагер от 20-те години. ↑

ВТОРА ГЛАВА

Когато стигнаха в Париж, Никол се почувствува твърде изморена, за да отиде на тържественото откриване на изложбата на декоративни изкуства, както бяха предвидили. Оставиха я в хотела „Роа Жорж“ и когато тя изчезна зад стъклените врати, върху които светлините на преддверието чертаеха пресичащи се отражения, Розмари престана да се чувствува потисната. Никол беше силна личност, която за разлика от майка й можеше и да не бъде винаги добре разположена, поведението й не винаги можеше да се предрече. Розмари се боеше малко от нея.

В единадесет часа тя седна заедно с Дик и с Ейб и Мери Норт в едно току-що открито плаващо кафене на Сена. Реката отразяваше светлините на мостовете и пречупваше на множество късчета студеното отражение на луната. В неделните дни, някога, когато Розмари и майка й живееха в Париж, те се качваха на параходчето до Сюрен и крояха планове за нейното бъдеще. Парите им бяха малко, но мисис Спиърс хранеше амбиции за Розмари и бе тъй уверена в красотата и, че винаги бе готова да ги похарчи за неща, които да подчертаят външността й; Розмари на свой ред се надяваше да се отплати на майка си, когато дойде успехът…

Откакто бяха в Париж, от Ейб Норт непрекъснато лъхаше на винена бъчва; очите му бяха кръвясали от слънцето и от алкохола. За първи път Розмари си даде сметка, че той се отбива навсякъде, където може да пийне по чаша, и се чудеше как Мери Норт понася това. Мери беше спокойна: или мълчеше, или се смееше, така че Розмари почти нищо не знаеше за нея. Тя харесваше правата черна коса, отметната небрежно назад, която от време на време падаше косо по страната й, почти закриваше едното око и тогава Мери отмяташе глава и приглаждаше непокорните кичури.

— Тази вечер ще се приберем рано; щом допием чашите си, ставаме, Ейб. — Мери говореше весело, но в гласа й прозвуча загриженост. — Ще завали и ще се намокрим.

— Вече е доста късно — каза Дик. — Най-добре е всички да тръгваме.

Благородното лице на Ейб придоби малко упорито изражение и той живо се възпротиви:

— О, не. — Замълча, после предложи: — Не, ще поръчаме още една бутилка шампанско.

— Аз няма да пия повече — каза Дик.

— Имам предвид Розмари, не теб. Тя е закоравяла алкохоличка — в банята си държи бутилка джин, майка й ми разказа.

Той изля остатъка от бутилката в чашата на Розмари. Първия ден в Париж й беше прилошало от разхладителни питиета; след това не бе пила нищо, но сега вдигна чашата с шампанско и отпи от нея.

— Но какво е това? — учуди се Дик. — Нали ми казахте, че не пиете?

— Не съм казала, че никога няма да пия.

— Какво ще каже майка ви?

— Ще изпия само тази чаша. — Тя изпитваше нужда да изпие шампанското си. Дик пиеше, не много наистина, но все пак пиеше, и тя се надяваше, че като пие, може би ще се приближи до него, ще придобие нещо, което й е необходимо. Бързо отпи от чашата си, задави се и каза: — Освен това вчера имах рожден ден, навърших осемнадесет години.

— Защо не ни казахте? — възмутиха се те.

— Знаех, че ще вдигнете голям шум и ще си създадете много труд заради мен. — Тя довърши шампанското си. — Така че сега празнуваме.

— В никакъв случай — каза Дик категорично. — Утре вечер ще отпразнуваме рождения ви ден, не забравяйте това. Осемнадесет години е много важна възраст.

— Навремето мислех, че докато не навършиш осемнадесет години, нищо няма значение — каза Мери.

— Това е вярно — съгласи се Ейб. — А после е същото.

— За Ейб нищо няма значение, докато не се качи на кораба — каза Мери. — Този път действително има план за всичко, което ще направи, когато пристигне в Ню Йорк. — Тя говореше като човек, уморен да казва неща, в които вече не вярва; личеше, че пътят, който

двамата с мъжа й следваха или не успяваха да следват, е всъщност само в сферата на намеренията.

— Той ще композира в Америка, а аз ще се занимавам с пеене в Мюнхен, така че, когато отново се съберем, няма да има нищо невъзможно за нас.

— Това е чудесно — възхити се Розмари, изпаднала вече под влиянието на шампанското.

— Междувременно още една капка шампанско за Розмари. Така тя по-добре ще успее да установи наличието на лимфатичните си жлези. Те започват да функционират едва на осемнадесет години.

Дик, който обичаше Ейб, но отдавна беше загубил надежда в него, се засмя снизходително:

— От медицинска гледна точка това не е вярно и освен това ставаме.

Ейб схвана, че с него се отнасят малко покровителствено, и продължи шеговито:

— Нещо ми подсказва, че следващият ми успех в Бродуей ще дойде дълго преди да си завършил твоя трактат.

— Надявам се — каза Дик с равен глас — Надявам се. Може дори да се откажа от това, което ти наричаш „трактат“.

— О, Дик! — възкликна Мери изненадана и разтревожена. Розмари никога не беше виждала лицето на Дик тъй безизразно; тя почувствува, че се казва нещо много важно и за малко не извика заедно с Мери: „О, Дик!“

Но Дик отново се засмя и добави:

— … Да го изоставя, за да се заема с друг. — И стана от масата.

— Но, Дик, седни. Искам да знам…

— Ще ти кажа друг път. Лека нощ, Ейб, лека нощ, Мери.

— Лека нощ, Дик — усмихна се Мери мило, сякаш й беше приятно да остане на почти опустелия кораб. Тя беше добра, храбра жена, следваше мъжа си навсякъде, нагаждаше се според него, без да успее да го отклони дори една крачка встрани от пътя, по който вървеше, и понякога с отчаяние си мислеше колко дълбоко в него бе залегнало онова, поради което тя се опитваше да го напътствува. Въпреки всичко тя излъчваше нещо хубаво, сякаш беше талисман.

ТРЕТА ГЛАВА

— Какво е това, от което сте се отказали? — запита Розмари и погледна съсредоточено Дик в таксито.

— Не е нещо важно.

— Да не би да сте учен?

— Доктор по медицина.

— О! — Тя се усмихна възхитено. — И баща ми беше лекар. Но защо тогава вие не… — Тя замлъкна.

— Няма никаква тайна. Не мислете, че съм се компрометирал на върха на кариерата си и сега се укривам в Ривиерата. Просто не практикувам. Кой знае, един ден навярно ще започна отново.

Розмари безмълвно вдигна лице към него, за да я целуне. Той я погледна, сякаш не разбираше. След това я прегърна през раменете, потърка бузата си до нежната й страна и я изгледа продължително.

— Такова хубаво дете — каза той сериозно.

Тя му се усмихна и започна да си играе с реверите на дрехата му.

— Влюбена съм във вас и в Никол. Всъщност това е тайната ми — не мога дори да говоря за вас пред никого, защото не искам хората да знаят колко чудесен сте вие. Честна дума — обичам вас и Никол — и двама ви.

Той беше чувал това много пъти — дори думите бяха същите.

Тя се приближи до него тъй плътно, че той престана да различава чертите й, престана да вижда младостта й и я целуна, стаил дъх, без да мисли повече за нейната възраст. Тя се облегна на ръката му и въздъхна.

— Реших да се откажа от вас — каза тя. Дик трепна — нима бе казал пред нея нещо, което тя бе изтълкувала като доказателство, че има поне отчасти права върху него?

— Но това е много лошо от ваша страна — успя да каже той шеговито, — точно сега, когато започнах да се увличам.

— Обичах ви тъй… тъй много. — Гласът й затрепера, сякаш това бе продължавало години.

Той знаеше, че е най-добре да се засмее, но се чу да казва:

— Вие сте не само красива, вие вършите нещата със смях. Когато играете на влюбена или на свенлива, всичко излиза убедително.

В мрачната като пещерна дупка кабина на таксито, изпълнена с уханието на парфюма, който Розмари бе купила заедно с Никол, тя отново се приближи и се притисна до него. Той я целуна, без да изпита удоволствие от това. Знаеше, че в нея има страст, но тя не гореше в очите й, той не я намираше в устните й; от дъха й слабо лъхаше на шампанско. Тя отчаяно се притисна към него, той отново я целуна и се вледени от невинността на нейната целувка, от погледа й, отправен в същия момент към нощната тъмнина, към мрака на света. Тя още не знаеше, че красотата е нещо, което се таи в сърцето; когато тя разбереше това и се почувствуваше частица от страстта на вселената, той можеше да я вземе без колебание и угризение.

Стаята й в хотела беше диагонално срещу тяхната и по-близо до асансьора. Когато стигнаха до нейната врата, тя неочаквано каза:

— Знам, че не ме обичате — дори и не очаквам това. Но вие попитахте защо не съм ви казала за рождения си ден. Ето казвам ви и сега: вместо подарък за рождения ми ден, искам да дойдете за малко в стаята ми и да чуете какво ще ви кажа. Само за минутка.

Те влязоха, той затвори вратата и Розмари застана близо до него, но без да го докосва. Нощта беше изпила цвета на лицето й — сега тя беше бледа, бял карамфил, останал след бала.

— Когато се усмихвате… — той отново можеше да се държи с нея бащински, може би поради близкото присъствие на Никол — все си мисля, че ще видя празното място на някой млечен зъб.

Но той бе закъснял — тя се приближи до него и отчаяно прошепна:

— Вземете ме.

— Къде да ви взема?

Той се вцепени от удивление.

— Хайде — шепнеше тя. — О, моля ви, хайде, каквото вършат другите. Ако не ми е приятно — нищо, никога не съм очаквала да ми хареса, винаги ми е била противна мисълта за това, но сега не. Искам да ме вземете.

Тя беше учудена от самата себе си — никога не бе предполагала, че ще може да говори така. Това бяха неща, които бе само чела, виждала, за които бе мислила през десетте години, прекарани в

пансиона. Изведнъж разбра, че тази е една от най-големите й роли, и се впусна в нея разпалено.

— Това не трябва да стане така — каза Дик замислено. — Не е ли виновно шампанското? Хайде да се опитаме да забравим.

— О, не. Искам да го направите, вземете ме, покажете ми. Аз съм напълно ваша и искам да бъда.

— А не ви ли минава през ума колко много ще страда Никол?

— Тя няма да знае — това няма да има нищо общо с нея.

— Освен това аз обичам Никол… — продължи той меко.

— Но можете да обичате повече от един човек, нали? Както аз обичам мама и обичам вас — повече дори. Сега ви обичам повече.

— … и още нещо — сега не сте влюбена в мен, но може би ще се влюбите след това нещо, което искате, и ще си объркате живота от самото начало.

— Не, обещавам, че няма да ви видя повече. Ще взема мама и ще заминем веднага за Америка.

Последното й хрумване не му хареса, споменът за младостта и свежестта на устните й беше твърде пресен. Заговори с друг тон:

— Вие просто сте в особено настроение.

— О, моля ви, дори и да имам бебе, няма нищо. Може да замина за Мексико, както направи едно момиче от студиото. Това е тъй различно от всичко, което някога съм си мислила. Неприятно ми беше, когато ме целуваха сериозно. — Той разбра, че тя все настоява това да стане. — Някои от тях бяха с големи зъби, но вие сте съвсем различен и хубав. Искам да го направите.

— Вие сигурно си мислите, че хората просто се целуват по особен начин, и искате от мен да ви целуна.

— О, не ми се подигравайте — не съм дете. Знам, че не ме обичате. — Тя изведнъж стана смирена и спокойна. — Не се и надявах на толкова много. Знам, че съм нищо във вашите очи.

— Глупости. Но в моите очи вие сте млада — „… и твърде много трябва да те уча!“ — добави той мислено.

Розмари чакаше, задъхана и нетърпелива, а Дик продължи:

— И освен това нещата не стоят така, че това да стане тъй, както вие искате.

Лицето й посърна от смущение и разочарование и Дик механично добави:

— Ние ще трябва просто… — Той замлъкна, последва я до леглото и седна до нея. Тя плачеше. Той не беше объркан поради етични съображения — това, което тя искаше, беше невъзможно, от която и страна да го погледнеше, но все пак за момент обичайното му самообладание, уравновесеността му го бяха напуснали.

— Знаех, че няма да искате — ридаеше тя. — Знаех, че напразно се надявам.

Той стана.

— Лека нощ, дете! Неприятно е, но няма как. Да забравим това. — Той каза набързо думите, които беше свикнал да казва на пациентите, преди да заспят. — Толкова много хора ще ви обичат и може би ще е добре, когато срещнете първата си любов, да бъдете непокътната, и душевно също. Старомодно схващане, нали? — Тя вдигна лице към него и видя, че той тръгва към вратата; гледаше го, без да е разбрала нито една дума от онова, което й бе казал, видя как той бавно направи още една крачка, обърна се, погледна я отново — тя изпита желание да го сграбчи, да го разкъса, искаше устата му, ушите му, яката на дрехата му, искаше да го прегърне и да го погълне — и ръката му хвана дръжката на вратата. Тогава тя се отказа от по-нататъшни опити и се отпусна на леглото. Когато вратата се затвори, тя стана, отиде до огледалото и през сълзи започна да четка косата си. Сто и петдесет движения с четката, както винаги, след това още сто и петдесет. Когато ръката я заболя, тя продължи с другата.

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

Събуди се отрезвена и засрамена. Красивият й образ в огледалото не й вдъхна увереност, а само й напомни вчерашната болка: писмото, препратено от майка й — момчето, което я бе завело на бала в Йейлския университет миналата есен, й известяваше, че е в Париж, — също не помогна, всичко това изглеждаше далечно. Тя излезе от стаята, предстоеше й двойно изпитание — неудобството да погледне Дик и Никол в очите. Но когато двете се срещнаха и тръгнаха по проби, това й чувство беше скрито зад було, както бяха прикрити и чувствата на Никол. Двете тръгнаха заедно по проби. Все пак изпита облекчение, когато Никол каза по адрес на една смутена продавачка: „Повечето хора са уверени, че другите изпитват към тях много по-силни чувства, отколкото в действителност — мислят си, че хората изпитват към тях или голяма симпатия, или антипатия.“ Вчера в своята експанзивност Розмари би се подразнила от тази забележка — но днес, в желанието си да омаловажи случилото се, тя жадуваше да чуе такова нещо. Възхищаваше се от красотата и ума на Никол, освен това за първи път в живота си изпитваше завист. Преди да напуснат хотела на Гос, майка й бе казала с онзи делничен тон, с който Розмари знаеше, че тя казва най-важните неща, че Никол е извънредно красива, от което явно се подразбираше, че Розмари не е тъй красива. Това не бе засегнало Розмари, която едва неотдавна бе получила възможност да разбере, че има хубава външност — тя гледаше на привлекателността си по-скоро като на нова придобивка, отколкото като на нещо, което винаги е било нейно, тъй както гледаше на френския си език. Въпреки това в таксито тя погледна Никол и я сравни със себе си. Хубавото тяло, деликатната уста, понякога стисната, понякога с устни, очакващо полуотворени към света, всичко в нея беше привлекателно и предразполагаше към романтични чувства. Виждаше се, че Никол е била хубава като младо момиче, че ще бъде красива и по-късно, когато кожата й се опъне на високите скули — залог за това бяха чертите й. По-рано тя беше саксонски тип — русокоса и белокожа, косите й

светлееха като облак и привличаха погледа повече, отколкото тя самата; сега, с потъмнели коси, тя беше още по-хубава.

— Ето къде живеехме. — Розмари посочи една къща на Рю де Сен Пер.

— Това е странно. Защото, когато бях на дванадесет години, майка ми, Бейби и аз живяхме там една зима. — И тя показа хотела на отсрещната страна на улицата. Двете опушени фасади ги гледаха като сиво ехо от детството.

— Току-що бяхме построили къщата при Лейк Форест и пестяхме — продължи Никол. — Поне Бейби, аз и гувернантката пестяхме, а мама пътуваше.

— И ние пестяхме — каза Розмари и си даде сметка, че тази дума има различно съдържание за тях двете.

— Мама винаги се изразяваше деликатно, когато говореше за този хотел, и го наричаше малък хотел. — Никол се засмя със свойствения си сдържан, но заразителен смях. — Искам да кажа, наричаше го „малък“ вместо „евтин“ хотел. Когато някои наши изискани приятели ни питаха къде живеем, ние никога не казвахме: „В една мрачна дупка в апашкия квартал, където за щастие има течаща вода“, а обяснявахме: „В един малък хотел“, с което намеквахме, че големите хотели са твърде шумни и просташки за хора като нас. Приятелите естествено винаги разбираха тези прозрачни хитрини и ги разказваха на всички, но майка ми твърдеше, че в техните очи се издигаме като хора, които познават Европа. Тя, разбира се, познаваше Европа; по рождение беше германка. Но майка й е била американка, тя самата е израснала в Чикаго и беше повече американка, отколкото европейка.

Оставаха още две минути до уречения час, в който трябваше да се срещнат с другите, и Розмари още веднъж промени своята „нагласа“, когато слизаха от таксито на улица Гинемер срещу Люксембургската градина. Щяха да обядват в апартамента на Ейб и Мери Норт, който гледаше към зеления парк. Някои от мебелите бяха вече вдигнати. Денят изглеждаше на Розмари различен от предишния. Когато застана лице срещу лице с Дик, погледите им се срещнаха и докоснаха като птичи крила. След това всичко беше наред, всичко беше чудесно и тя знаеше, че той започва да се влюбва в нея. Беше безумно щастлива, усещаше как вълнението на топли вълни се разлива

по тялото й. Свежата, ясна увереност се усилваше и пееше в нея. Почти не обръщаше очи към Дик, но знаеше, че всичко е наред.

След обяда Дайвърови, двамата Норт и Розмари тръгнаха към салона на „Франко-Американ Филмс“. С тях дойде и Колис Клей, младежът от Ню Хейвън, на когото Розмари беше телефонирала. Той беше от щата Джорджия, със здраво вкоренени, неизменни като клишета схващания на южняците, получили образованието си в Северните щати. Миналата зима тя го бе смятала за привлекателен — веднъж си бяха държали ръцете в една кола на път от Ню Хейвън за Ню Йорк; сега той не съществуваше за нея.

В прожекционната зала тя седна между Колис Клей и Дик, докато кинооператорът си нагласяваше ролките на „Татковото момиче“, а един чиновник от компанията — французин, се въртеше около нея и се опитваше да говори американски сленг.

— Yes, boy — каза той, когато се оказа, че нещо не е наред с прожекционния апарат, — I have not any bananas.[1] — След това светлините угаснаха, чу се щракането и познатото бръмчене. Най-после тя беше сама с Дик. Погледнаха се в полумрака.

— Скъпа Розмари — каза тихо той. Раменете им се допряха. Никол, на края на реда, неспокойно се раздвижи, а Ейб закашля неудържимо и се изсекна, след това всички утихнаха и филмът започна.

Ето я на екрана — ученичката отпреди една година, с коса, разпусната по гърба на плътни вълни като на статуетка от Танагра[2]; ето я — тъй млада и невинна, — плод на нежните грижи на майка й; ето я — въплъщаваща младостта на нацията, към която принадлежеше, за да изгради пред покварените й очи образ на захаросана кукла. Спомни си как се бе чувствувала в тази рокля, млада и свежа под хладната коприна.

Татковото момиче, милото храбро момиченце, колко много изстрада! То беше тъй сладко, миличко! Но пред неговите юмручета покварата и нечистите желания отстъпваха; съдбата забавяше крачките си, неизбежното ставаше избежно; силогизмите, диалектиката, логиката губеха сила. Жените забравяха мръсните си чинии в къщи и плачеха; дори сега една жена в салона плака тъй продължително, че едва ли не стана централна фигура за сметка на Розмари. Плака непрекъснато, през целия филм, за който бяха изразходвали цяло

състояние: в столовата, декорирана от Дънкан Файф[3], на летището и по време на надбягването с платноходки, представено всичко на всичко в два кадъра, в метрото и накрая в банята. Но Розмари възтържествува — душевната ѝ чистота, нейната смелост и непоколебимост се наложиха над изпълнения с вулгарност свят, на който тя противопоставяше необходимото и гледаше с лице, което годините не бяха още превърнали в маска; въпреки всичко филмът беше тъй вълнуващ, че спечели сърцата на зрителите. Имаше малко прекъсване, през което лампите светнаха, и след аплодисментите Дик ѝ каза искрено:

— Аз съм просто удивен. Вие ще станете една от най-добрите драматични актриси.

След това „Татковото момиче“ продължи: заредиха се по-щастливи дни и накрая на екрана застанаха Розмари и нейният родител, събрали се отново заедно, а бащиният комплекс бе тъй очевиден, че Дик, като психолог, потръпна от долнопробната сантименталност. Екранът потъмня, лампите светнаха и моментът настъпи.

— Наредих още нещо — съобщи Розмари на цялата компания, — ще направят пробни кадри с Дик.

— Какво ще направят?

— Пробни снимки, ей сега ще ги направят.

Настъпи тягостна тишина — нарушиха я Ейб и Мери Норт, които не успяха да сдържат смеха си. Розмари наблюдаваше Дик — думите ѝ бавно стигнаха до съзнанието му и ирландското му лице се сгърчи; изведнъж тя си даде сметка, че е направила някаква грешка с предложението, което смяташе за най-силната си карта, макар и да не подозираше още, че тази карта не можеше да бъде печеливша.

— Не искам никакви пробни снимки — каза Дик твърдо; след това, като прецени положението, продължи шеговито: — Розмари, съжалявам. Киното е хубава кариера за една жена, но, ей богу, няма да позволя да ме снимат. Аз съм стар учен, затънал до гуша в личния си живот.

Никол и Мери иронично го подканиха да използува представилата се възможност; опитваха се да го дразнят, и двете леко засегнати, че не бяха предложили на тях пробен сеанс пред

фотокамерата. Но Дик приключи въпроса с една малко язвителна бележка по адрес на мъжете актьори.

— Най-страшният пазач стои пред вратата, зад която няма нищо — каза той. — Може би защото празнотата е твърде срамна и трябва да бъде ревниво скривана.

Влязоха в таксито тримата: Дик, Розмари и Колис Клей — смятаха да оставят Колис Клей по пътя, а Дик да заведе Розмари на един чай, от който Никол и двамата Норт се бяха отказали, за да свършат нещата, които Ейб бе отлагал до последния момент. В таксито Розмари му каза укорително:

— Надявах се, ако пробните снимки излязат сполучливи, да занеса лентата в Калифорния. И ако я харесат — да станете мой партньор в някой филм.

Дик остана поразен.

— Много мило от ваша страна, но предпочитам да гледам вас на екрана. Не съм виждал по-мило създание.

— Това е знаменит филм — каза Колис. — Четири пъти го гледах. Познавам едно момче в Ню Хейвън, което го гледа десетина пъти. Веднъж отиде чак до Хартфорд, за да го гледа пак. Когато заведох Розмари в Ню Хейвън и поисках да й го представя, той така се смути, че избяга. Можете ли да си представите? Това малко момиче им взема ума.

Дик и Розмари се спогледаха, искаха да бъдат сами, но Колис не се сещаше.

— Ще ви оставя там, където отивате, и ще продължа — предложи той. — Отседнал съм в „Лутеция“.

— Ние ще ви оставим — каза Дик.

— За мен ще бъде по-лесно. Никак няма да ме затрудните.

— Мисля, че ще бъде по-добре ние да ви оставим и да продължим.

— Но… — започна Колис; накрая разбра и започна да се уговаря с Розмари кога ще я види отново.

Той си отиде, незначителен като сянка, но тежък като воденичен камък — нежеланият винаги е такъв. Двамата се изненадаха приятно, когато колата спря на адреса, даден от Дик. Той пое дълбоко дъх.

— Ще влезем ли?

— Все ми е едно — отвърна Розмари. — Ще направя, каквото искаш.

Той се замисли.

— Почти съм длъжен да вляза, тя иска да купи картини от един мой приятел, който има нужда от пари.

Розмари приглади издайнически разрошените си коси.

— Ще останем само пет минути — реши той. — Тези хора няма да ти харесат.

Тя предположи, че хората, които ще срещне, са скучни и прости или грубияни и пияници, или досадни и натрапчиви, или някакъв друг вид хора, които Дайвърови отбягваха. Бе напълно неподготвена за онова, което се разкри пред очите й.

---

[1] Вариант на „Нямаме банани днес“, вж. бел. 5 от гл. III. ↑

[2] Танагра — древногръцки бог (Беотия), прочут с керамичните статуетки, открити в един некропол. ↑

[3] Дънкан Файф (1768–1854) — американски мебелист и декоратор, роден в Шотландия ↑

ПЕТА ГЛАВА

Къщата всъщност беше част от двореца на кардинал Дьо Рец на Рю Мосю, но веднъж преминал прага, човек не виждаше нищо от миналото, нито от настоящето, поне от онова настояще, което Розмари познаваше. Външната черупка, зидарията, по-скоро приютяваше бъдещето; това действуваше като електрически шок, обтягаше нервите и беше толкова противоестествено, колкото закуска от попара с ядки и опиум — след прага, ако това можеше да се нарече праг, следваше дълъг стоманеносив хол със сребриста украса и безброй вградени под най-необикновен ъгъл огледални плоскости. Ефектът беше различен от която и да било част от изложбата на приложните изкуства, защото тук хората бяха не зрители, а участници. Розмари изпитваше измамното и екзалтирано чувство, че е сред декори, и подозираше, че всички присъствуващи се чувствуват като нея.

Имаше тридесетина души, повечето от тях жени, всички изградени като характери под влиянието на Луиза М. Олкът[1] или мадам Де Сегюр[2], в тази обстановка те се движеха тъй предпазливо и прецизно, както човешка ръка, която събира остри натрошени стъкла. Както поотделно, така и взети заедно, те бяха чужди на околната обстановка, не можеха да се почувствуват част от нея по онзи начин, по които човек може да почувствува част от себе си произведение на изкуството и по такъв начин да го притежава, макар и мислено. Никой не знаеше какво означава тази стая, защото тя въплъщаваше нещо друго, беше всичко онова, което една стая не е; да се съществува в нея, бе тъй трудно, както да се върви по хлъзгава ескалаторна лента, никой не успяваше да стори това освен по начин, напомнящ движенията на ръка, провираща се между натрошени стъкла, и държането на повечето от присъствуващите можеше да се определи именно тъй.

Измежду тях имаше два вида хора. Имаше американци и англичани, живели разгулно през цялата пролет и лято, така че каквото и да предприемеха, подтикът беше нервната им възбуда. В отделни моменти те бяха спокойни и отпуснати, след това избухваха, неочаквано се скарваха, получаваха нервни кризи, прелъстяваха се.

Другата група — бихме могли да ги наречем използвачите — се състоеше от хора паразити, умеещи да се присламчват, които в сравнение с останалите бяха трезвомислещи, сериозни, които имаха цел в живота и нямаха време за глупости. При наличната обстановка те най-добре запазваха равновесието и доколкото можеше да има тон на държане в модернистичната наредба, изградена върху безсъдържателни стойности, той се диктуваше от тях.

Чудовището Франкенщайн[3] мигом погълна Дик и Розмари — то незабавно ги раздели и Розмари с учудване откри, че всъщност тя е една лицемерна дребна особа, че гласът й звучи фалшиво, и изпитваше желание режисьорът й час по-скоро да дойде. Но помещението беше изпълнено с такова неспокойно пърхане на криле, че тя не смяташе своето положение за по-нелепо от това на останалите. А и наученото по-рано си каза думата и сред поредица от обръщания кръгом и полукръгом, след неколкократно включване към една или друга група тя се намери срещу едно стройно, елегантно момиче с мило момчешко лице. Двете поведоха нещо, което условно може да се нарече разговор, всъщност вниманието на Розмари беше насочено към разговора, който се водеше няколко крачки встрани от нея до причудливата стълба от оксидирана стомана. Там, на едно канапе, седяха три млади жени. И трите бяха високи и слаби, с малки глави, с грижливо подредени като на манекен коси; докато разговаряха, главите им грациозно се поклащаха над тъмните, добре скроени костюмчета ту като цветя с дълги дръжки, ту като глави на качулати кобри.

— О, те са интересни — каза една от тях с дълбок мелодичен глас. — Едни от най-интересните хора в Париж и аз съм последната, която би отрекла това. Но все пак… — тя въздъхна — тези фрази, които той непрекъснато си повтаря — „най-старият обитател, изгризан от мишките“. Човек се смее само първия път.

— Предпочитам хора, чийто живот не е тъй равен, а е по-набразден — каза втората, — освен това тя не ми харесва.

— Никога не са ми се стрували особено интересни, нито те, нито антуражът им. Мистър Норт например е безхарактерен.

— Той не е наред — каза първата. — Но трябва да се признае, че въпросната личност може да бъде един от най-обаятелните хора.

Едва сега Розмари разбра, че те говорят за Дайвърови, и тя се вцепени от възмущение. Същевременно нейната събеседница със синя

колосана блузка, с ясносини очи, румени страни и костюм в миши цвят, хубава като изрязана от реклама, се впусна в разговор. Правеше отчаяни усилия да създаде контакт с Розмари, страхуваше се, че събеседницата й не и обръща внимание, и без да иска, се разголи — сега я прикриваше само полупрозрачното було на веселия й тон и с отвращение Розмари я видя такава, каквато беше.

— Не може ли да обядваме заедно, или да вечеряме, или пък да обядваме вдругиден? — запита момичето умолително.

Розмари се огледа за Дик и го откри до домакинята, с която той говореше още от идването им. Погледите им се срещнаха, той леко й кимна и в същия момент трите кобри я забелязаха, дългите им вратове се извърнаха към нея и те я стрелнаха с критични погледи. Тя отвърна на погледа им предизвикателно, с което искаше да им покаже, че е чула техния разговор. След това се избави от взискателната си събеседница, като се сбогува учтиво, но малко рязко — по начин, който току-що бе научила от Дик, и тръгна към него. Домакинята, висока богата американка, демонстрираше безгрижно американско благоденствие и задаваше на Дик безброй въпроси за хотела на Гос, където очевидно искаше да отседне, опитвайки се упорито да преодолее неговата сдържаност. Присъствието на Розмари й припомни, че забравя домакинските си обязаности, тя се огледа наоколо и каза:

— Запознахте ли се с някой забавен човек, запознахте ли се с мистър… — Тя се огледа за някой от мъжете, който би могъл да заинтересува Розмари, но Дик каза, че е време да си вървят. Те си тръгнаха веднага, прекосиха резкия праг на бъдещето и отново видяха миналото, въплътено в каменната фасада отвън.

— Беше ужасно, нали? — каза той.

— Ужасно — отвърна тя като послушно ехо.

— Розмари!

— Какво? — промълви тя сподавено.

— Много ми е мъчно за това, което стана. Тя се затресе в мъчителни ридания.

— Имаш ли кърпичка? — запита го тя с разтреперан глас.

Но за сълзи нямаше време, сега се чувствуваха като любовници и жадно се нахвърлиха върху кратките мигове, докато навън през прозорците на таксито зеленикавите и жълтеникавите отблясъци на небето помръкваха, а огненочервените, призрачно зелените и сините

като пламък на светлинен газ реклами заблестяха през булото на ръмящия дъжд. Наближаваше шест часът, улиците се оживяваха, бистрата светеха и когато таксито се насочи на север, Плас дьо ла Конкорд отмина край тях в розово величие.

Най-после се спогледаха и прошепнаха имената си, които им прозвучаха омайващо. Тези звуци затрептяха във въздуха и замряха по-бавно, отколкото другите думи и другите имена, по-бавно от звуците на мелодия, която човек чува в съзнанието си.

— Не знам какво стана с мен снощи — каза Розмари. — Последната чаша шампанско може би. Никога по-рано не съм се държала така.

— Каза само, че ме обичаш.

— Обичам те — не мога да променя това. — Розмари отново почувствува, че трябва да заплаче, и тихо захълца в кърпичката си.

— Боя се, че и аз съм влюбен в теб — каза Дик, — а това не е най-доброто, което би могло да се случи.

Отново промълвиха имената си и се наклониха един към друг, сякаш тласнати от движението на колата. Гърдите й неудържимо се притиснаха към него, устните й бяха млади и горещи — общо притежание на двамата. С почти болезнено облекчение престанаха да мислят, престанаха да виждат; задъхано се стремяха един към друг. Чувствуваха се само двамата в сивия спокоен, свят, настъпващ след непреминалата още умора, когато нервите се отпускат като струни на пиано при замиращ акорд и изшумоляват като плетени столове. Нерви, които са тъй болезнено обтегнати и изострени, че се стремят към други нерви, тъй както устните се стремят към устни, гърдите към гърди.

Те бяха още в щастливия стадий на любовта. Бяха пълни със смели илюзии един за друг, илюзии тъй огромни, че общуването между тях изглеждаше на плоскост, при която не оставаше място за никакви други човешки чувства. Двамата бяха дошли дотук с необикновена невинност, сякаш поредица от чисти случайности ги бе тласнала един към друг, такъв дълъг низ от случайности, че накрая те се виждаха принудени да признаят, че са предопределени един за друг. Идваха с чисти ръце, или поне така им се струваше, без да са минали през забавната игра с любопитството или с тайните пожелания.

Но за Дик тази част от пътя беше кратка; преломът дойде, преди да са стигнали до хотела.

— Нищо не може да се направи — каза той едва ли не със страх. — Обичам те, но онова, което казах снощи, не се променя.

— Сега то е без значение. Исках само да ме обичаш — ако ме обичаш, всичко е наред.

— За нещастие, обичам те. Но Никол не трябва да знае — не трябва дори да подозира. Никол и аз трябва да останем заедно. В известен смисъл това е нещо повече от обикновеното желание на двама души да останат заедно.

— Целуни ме пак.

Той я целуна, но веднага се отдръпна.

— Никол не трябва да страда — тя ме обича и аз я обичам, — разбираш, нали?

Тя разбираше, това беше едно от нещата, които разбираше добре — да не наранява хората. Тя знаеше, че Дик и Никол се обичат, беше го доловила още в първия момент. Но все пак смяташе, че отношенията им са малко охладнели, че приличат по-скоро на обичта между нея и майка й. Дали хората, които могат да дадат толкова много на околните, не доказват с това, че вътрешният им пламък е отслабнал?

— Имам предвид любов, истинска любов, твърде сложно е, за да го обясня — каза той, отгатнал мислите й. — Това бе причината за онзи налудничав дуел.

— Как узнахте за дуела? Бяхме решили да не ви казваме.

— Нима Ейб може да пази тайна? — възрази той с язвителна ирония. — По-добре кажи тайната по радиото, разгласи я в сензационната преса, но не я споделяй с човек, който пие повече от три-четири чаши дневно.

Тя се засмя в знак на съгласие и остана притисната до него.

— И тъй, разбираш, че отношенията ми с Никол са сложни. Тя не е много силна — изглежда силна, но не е. Така че се забърква голяма каша.

— О, остави това за по-късно! Сега ме целуни — обичай ме. Аз ще те обичам и никога няма да покажа това пред Никол.

— Мила моя!

Те стигнаха хотела и Розмари тръгна на няколко крачки зад него, за да му се радва и любува. Той пристъпяше пъргаво като човек, току-

що свършил нещо голямо и забързан към други хубави дела. Той беше организатор на частни веселия, жрец пазител на богато инкрустирани с щастие мигове. Шапката му беше безупречна, носеше тежък бастун и жълти ръкавици. Мина й през ума колко хубаво ще прекарат всички довечера, защото ще бъдат с него.

Тръгнаха по стълбите към петия етаж. На първата площадка се спряха и се целунаха; на втората площадка тя бе по-предпазлива, на третата още повече. На следващата — оставаха само две площадки — тя се спря на средата на стълбището и бързо го целуна за сбогом. Но той й направи знак и двамата слязоха за минутка до долната площадка, след това продължиха нагоре. Накрая се сбогуваха, протегнали ръце диагонално през перилата, след това пръстите им се разделиха. Дик слезе долу, за да уреди някои неща за вечерта. Розмари изтича в стаята си и се залови да пише на майка си; изпитваше угризение на съвестта от това, че никак не чувствуваше липсата й.

---

[1] Луиза Мей Олкът (1832–1888) — американска авторка на „здраво“ четиво за благонравни момичета ↑

[2] Мадам де Сегюр — френска графиня, също писала четиво за младежи. ↑

[3] Чудовището Франкенщайн — по едноименния герой от романа на английската писателка Мери Шели (1797–1851), творение на човешкия ум, изплъзнало се след това от контрола на създателя си. ↑

ШЕСТА ГЛАВА

Въпреки че Дайвърови бяха искрено равнодушни към налаганата мода, те имаха достатъчно изострено чувство към съвременното, за да доловят неговия темп и пулс — организираните от Дик вечери бяха пълни с напрежение, но изпъстрени с кратки паузи, през които човек можеше да вдъхне свежия нощен въздух, особено приятен след минутите на възбуда.

Този път вечерта се развиваше с бързината на циркова клоунада. Бяха дванадесет души, станаха шестнадесет, разделиха се на четворки, качиха се в колите и започнаха моторизирана одисея из Париж. Всичко беше предвидено. Като по магия към тях се присъединяваха хора, придружаваха ги едва ли не като разводачи, като специалисти за определен час от вечерта, след това изчезваха, на тяхно място идваха други, като че ли всеки от тях се бе готвил цял ден, за да бъде бодър, когато ги поеме. Розмари си даваше сметка колко различно е всичко това от вечерите в Холивуд, независимо от тяхната разточителна пищност. Между другите развлечения беше и колата на персийския шах. Откъде Дик бе успял да задигне тази кола, какви подкупи беше дал, това нямаше значение. Розмари я прие като още една страна на приказното, което от две години изпълваше живота й. Колата беше построена на специално шаси в Америка. Колелата й бяха сребърни, също и радиаторът. Отвътре бяха апликирани безброй изкуствени брилянти, които придворният ювелир щеше да замени с истински, когато колата пристигнеше в Техеран следващата седмица. Отзад имаше само една седалка, защото шахът трябваше да се вози сам, така че всеки на свой ред се настаняваше на нея, а останалите седяха на пода, застлан със самурова кожа.

Но навсякъде центърът бе Дик. Розмари мислено увери майка си, чийто образ винаги носеше в съзнанието си, че никога не е виждала такъв мил във всяко отношение човек, какъвто беше Дик през тази вечер. Тя се опита да го сравни с двамата англичани, които Ейб упорито наричаше „майор Хенгист и мистър Хорса“, с някакъв скандинавски престолонаследник, с току-що завърналия се от Русия

писател и с Ейб, който беше отчаяно духовит, а също с Колис Клей, присъединил се към тях някъде по пътя, и реши, че място за сравнение няма. Във всичко, което той вършеше, имаше безкористност и ентусиазъм, които я заплениха; умението, с което той боравеше с толкова много различни характери — всеки един от тях тъй установен и тъй зависим от оказваното му внимание, както един пехотен батальон е зависим от доставката на дажбите, — беше толкова непринудено, че въпреки всичко той успяваше да даде на всеки частица от себе си, от вниманието си.

По-късно тя си спомняше щастливите мигове. Първия — когато двамата с Дик танцуваха и тя усещаше как красотата й сияе редом с високата му силна фигура, докато се носеха по подиума като в приятен сън — той така деликатно и умело й внушаваше всичките стъпки и движения, че тя се чувствуваше като ярък букет, като везан плат, разгръщан пред петдесет чифта очи. В отделни моменти те замираха почти неподвижни един до друг. По някое време призори останаха сами, сгорещеното младо тяло се притисна до него през по-омачканата си дреха, а около тях бяха накачени шапките и наметките на посетителите…

Най-много се бе смяла малко по-късно, когато шестима от тях, най-благородните останки от прекараната вечер, влязоха в сумрачното фоайе на „Риц“ и обясниха на нощния портиер, че навън е генерал Пършинг[1], който иска хайвер и шампанско. „Не признава никакво бавене. Целият гарнизон, всички военнослужещи са под негова заповед.“ Отнякъде изникнаха объркани келнери, сложиха маса във фоайето и Ейб излезе, представящ се за генерал Пършинг, а те застанаха прави и го поздравиха с полузабравени откъси от бойни маршове. Когато разбраха каква е работата, келнерите се засегнаха и престанаха да им обръщат внимание, а те решиха да построят капан за келнери — огромен и фантастичен механизъм, направен от мебелите във фоайето, който функционираше като странните машини от карикатурите на Голдберг.

Ейб недоверчиво поклати глава.

— Може би ще е по-добре да открадна един музикален трион и…

— Стига — прекъсна го Мери. — Когато Ейб започне да приказва за музикалния трион, време е да си тръгваме. — Тя

загрижено сподели с Розмари:

— Трябва да отведа Ейб у дома. В единадесет часа тръгва влакът, който има връзка с парахода. Много е важно — струва ми се, че цялото ни бъдеще зависи от това дали няма да пропусне влака, но когато започна да споря с него, той върши тъкмо противното.

— Ще се опитам да го убедя аз — предложи Розмари.

— Бихте ли опитали? — попита Мери недоверчиво. — Може би ще успеете.

Дик се приближи към Розмари.

— Никол и аз си тръгваме, сметнахме, че може би ще поискаш да си тръгнеш с нас.

Лицето й беше бледо и уморено в предутринната светлина. Две безцветни петна по страните й стояха на мястото на дневната руменина.

— Не мога — отвърна тя. — Обещах на Мери Норт да остана с тях — в противен случай Ейб няма да си легне. Може би ти ще успееш да направиш нещо.

— Не знаеш ли, че нищо не можеш да направиш за другите? — обясни й той. — Ако Ейб ми беше съученик в колежа и споделяхме обща стая и ако той се бе напил за първи път, би било различно. Но сега нищо не може да се направи.

— Аз трябва да остана. Той каза, че ще си легне само ако го придружим до халите — каза тя почти упорито.

Той бързо целуна извивката на ръката й.

— Не оставяй Розмари да се прибере сама — извика Никол на Мери, тръгвайки. — Отговорни сме пред майка й.

По-късно Розмари, Ейб и Мери Норт, един производител на говорещи кукли от Нюарк, вездесъщият Колис и един едър, богато облечен метис, собственик на петролни кладенци — Джордж Т. Хорспротекшън, се намериха в пазарска каруца, седнали върху купища моркови. Пръстта, полепнала по морковите, ухаеше приятно в тъмнината, а Розмари бе седнала тъй високо, че едва забелязваше другите в тъмнината между раздалечените улични фенери. Гласовете им достигаха отдалеч, сякаш те бяха другаде и прекарваха времето си различно от нея, защото в сърцето си тя носеше Дик, съжаляваше, че е тръгнала с Ейб и Мери и й се искаше да бъде в хотела, да знае, че Дик

спи в стаята отвъд коридора, или той да бъде тук до нея в струящия се топъл мрак.

— Не се качвайте горе — извика тя на Колис, — морковите ще се съборят. — Тя замери с един морков Ейб, седнал до коларя вцепенено като старец…

Когато тръгнаха да се прибират, слънцето беше изгряло и над Сен Сюлпис вече прелитаха гълъби. Всички се засмяха неудържимо, защото знаеха, че вчерашният ден още не е свършил, а минувачите по улицата си мислят, че сега е ясно и топло утро.

„Най-накрая видях какво значи лудо прекарване, но когато Дик го няма, не е весело“ — мислеше си Розмари.

Чувствуваше се малко разочарована и тъжна, но в същия момент забеляза нещо да се движи срещу нея. Това беше един голям див кестен, обсипан с цвят, който караха към Шанз-Елизе; бяха го положили на дълга платформа и той създаваше впечатление, че се тресе от смях — като хубаво същество, което е изпаднало в малко срамно положение, но въпреки това съзнава, че е хубаво. На Розмари й беше приятно да го гледа, реши, че тя самата е в също такова положение, засмя се весело и светът около нея отново стана привлекателен.

---

[1] Джон Джоузеф Пършинг (1860–1948) — генерал, главнокомандващ американския експедиционен корпус през Първата световна война. ↑

СЕДМА ГЛАВА

Ейб трябваше да отпътува от гарата Сен Лазар в единадесет часа — той стоеше сам под помътнелия стъклен купол, останка от 70-те години, епохата на Кристалния дворец; ръцете му имаха онзи белезникав цвят, който може да се получи само след двадесет и четири часово бодърствуване, държеше ги в джобовете си, за да не се забелязва, че пръстите му треперят. Беше свалил шапката си и личеше, че е сресал само горния слой на косата си; отдолу се подаваха кичурчета и стърчаха в различни посоки. Розмари трудно можеше да си представи, че това е същият човек, когото бе видяла да плува преди две седмици в морета пред хотела на Гос.

Той беше подранил; оглеждаше се, движейки само очите си, защото нямаше сили да се помръдне. Край него пренасяха новички куфари, в процесия преминаваха бъдещите пътници и Ейб ги виждаше като дребни, тъмни фигурки, подвикващи с неясни гласове.

Тъкмо се чудеше дали ще има време да отиде до бюфета, за да пийне още нещо, и стисна здраво пачката от овлажнели хилядафранкови банкноти в джоба си, когато пред блуждаещия му поглед изплува образът на Никол, застанала на горната площадка на стълбището. Той започна да я наблюдава — от израза й можеха да се разберат много неща за нея; така си мислят всички хора, които чакат някого и го наблюдават, без той да ги вижда. Лицето й бе смръщено, тя мислеше за децата си, но не нещо конкретно, а въобще, както котка, която брои котенцата си и ги побутва с лапа.

Когато видя Ейб, изразът й се промени; през стъкления покрив се процеждаше мътната утринна светлина, а Ейб представляваше мрачна фигура с тъмни кръстове под очите, които прозираха под бронзовия загар на кожата. Двамата седнаха на една пейка.

— Дойдох, защото ти поиска — каза Никол и думите й прозвучаха като оправдание. Ейб, изглежда, беше забравил защо я бе помолил да дойде и Никол се задоволи да гледа минаващите пътници.

— Тази там ще бъде красавицата на кораба — момичето, с което се сбогуват толкова мъже, — разбираш ли защо си е купила такава

рокля? — Никол говореше все по-бързо и по-бързо. — Разбираш ли, че никои не би купил такава рокля освен някоя красавица, която ще пътува на борда на трансатлантически кораб? Разбираш ли? Не? Събуди се! Тази рокля има цяла история, тя изяснява много неща, а човек, който ще пътува през Атлантика, се чувствува самотен, затова трябва да чуе тази история.

Тя рязко замлъкна, нямаше навика да говори толкова много, а като гледаше сериозното й лице, Ейб не можеше да си даде сметка, че тя изобщо бе говорила. Той се надигна с усилие и застана така, че да изглежда прав, макар че всъщност беше полуседнал.

— Следобеда, когато ме заведохте на онзи смешен бал — на Сен Женевиев… — започна той.

— Спомням си. Беше весело, нали?

— На мен не ми беше весело. Този път не ми беше весело да те видя. Омръзнахте ми и двамата, но това не личи, защото аз още повече съм ви омръзнал — разбираш какво искам да кажа. Ако имах желание да се виждам с хора, бих потърсил друга среда.

Отговорът на Никол го плесна като кадифена ръкавица, чиято повърхност обаче не е много мека:

— Глупаво е да се заяждаш, Ейб. Така или иначе, ти не мислиш това, което казваш. Не виждам защо се отказваш от всичко.

Ейб се замисли, налагаше си да сдържа кашлицата си и да не се изсекне.

— Сигурно защото ми омръзна; освен това, за да постигна нещо, трябва да се върна много назад.

Един мъж често успява да играе ролята на безпомощно дете пред някоя жена, но това почти никога не му се удава, когато най-много се чувствува като безпомощно дете.

— Нямаш никакви извинения — отсече Никол.

С всяка изминала минута Ейб се чувствуваше по-зле, не му хрумваше нищо друго освен неприятните забележки, които може да каже един изнервен човек. Никол реши, че за нея най-подходящото държане в случая е да седи и да гледа пред себе си с ръце на скута. Известно време мълчаха и всеки чувствуваше как се отдалечава от другия и може да диша свободно само защото вижда отрязък от синия купол на небето — нещо, което другият не вижда. За разлика от хората, които са се обичали, те нямаха минало; за разлика от мъж и жена —

нямаха бъдеще; въпреки всичко до този ден Никол беше обичала Ейб повече от всеки друг с изключение на Дик, а той от години носеше дълбоко скрита в душата си голямата си любов към нея.

— Омръзнаха ми женските приказки — обади се той внезапно.

— Тогава защо не си създадеш своя среда?

— Омръзнаха ми и приятелите. Въпросът е да имаш ласкатели.

Никол изпитваше желание да превърти напред с ръка минутната стрелка на часовника в чакалнята на гарата, когато го чу да продължава:

— Съгласна ли си?

— Аз съм жена и ролята ми е да пазя изграденото.

— А моята роля е да го руша.

— Когато се напиеш, не рушиш нищо друго освен самия себе си — каза тя студено, но същевременно изплашена и неуверена. Чакалнята се изпълваше с хора, но не се появяваше нито един познат. След миг очите й с благодарност се спряха на едно високо момиче с коса с цвят на слама, пригладена като каска на главата, което пускаше писма в пощенската кутия.

— Трябва да поговоря с това момиче, Ейб. Ейб, глупчо, събуди се!

Ейб спокойно я проследи с очи. Момичето се извърна стреснато и поздрави Никол. Ейб смътно си спомни, че я е срещал някъде из Париж. Той използува отсъствието на Никол, за да се изкашля силно, изхрачи се в кърпичката си и шумно се изсекна. Денят беше топъл и бельото му беше влажно от пот. Пръстите му трепереха тъй силно, че изгори четири клечки кибрит, докато си запали цигарата. Изпитваше крайна нужда да се отбие до бюфета, за да пийне нещо, но Никол се завърна.

— Направих грешка — каза тя с вледенена усмивка. — Беше ме помолила да и се обадя, а сега ми даде да разбера, че съм нежелана. Изгледа ме тъй, като че ли съм дрипа. — Възбудена, тя се засмя малко по-високо от обикновено. — Най-добре е да оставяш другите да те търсят.

Ейб престана да кашля от цигарата и забеляза:

— Лошото е, че когато си трезвен, не искаш никого да виждаш, а когато си пиян, никой не иска да те види.

— Кой, мен ли? — засмя се отново Никол; неизвестно защо, срещата я бе развеселила.

— Не — мен.

— Можеш да говориш само от твое име. Аз обичам хората, много хора — обичам…

Появиха се Розмари и Мери Норт, вървяха бавно, оглеждайки се за Ейб; Никол скочи, викна силно: „Хей! Здравейте!“, започна да се смее и да маха с кърпичките, които бе купила за Ейб.

Събраха се на малка групичка, смълчани неловко и притиснати под величественото присъствие на Ейб; проснал се напреко сред тях като разбита галера, присъствието му засенчваше всичко, дори собствената му слабост и безкритичност, неговата ограниченост и озлобление. Те чувствуваха мрачното достойнство, което той излъчваше, доволството от това, което бе извършил, осъзнавано на моменти и внушаващо респект. Но ги плашеше мъждукащата в него воля, по-раншната воля за живот, сега превърнала се в стремеж към самоунищожение.

Пристигна Дик Дайвър и ги заслони като хубав, приятен параван, към който трите жени подскочиха като маймунки, с вик на облекчение; искаше им се да се покачат на раменете му, на периферията на хубавата му шапка, на златната дръжка на бастуна му. Сега можеха да обърнат гръб на неприличната гледка, която представляваше Ейб. Дик бързо разбра какво е положението и спокойно го пое в свои ръце. Досега те бяха затворени в собствената си черупка, той насочи вниманието им към чакалнята, разясни им архитектурните й особености. На няколко крачки от тях група американци се сбогуваха и говорът им напомняше бълбукаща вода, която изтича от голяма стара вана. Застанали в чакалнята с гръб към Париж, струваше им се, че духом литват към океана, който ги претворява, размества атомите им, за да ги групира в новосъчетаните молекули на нови хора.

Благоденствуващите американци в плътна тълпа прекосиха чакалнята и се изляха на перона. Лицата им бяха открити, детински, някои от тях интелигентни, изтънчени, някои — безгрижни лица на хора, за които други трябва да мислят. Тук-там сред тях се появяваше някое английско лице, открояващо се остро сред околните. Когато перонът се препълни с американци, първото впечатление от тяхната чистота и благоденствие се стопи и отстъпи място на безличното

впечатление, което създава всяка тълпа, и те престанаха да наблюдават и да се чувствуват наблюдавани.

Никол сграбчи ръката на Дик и извика:

— Гледай!

Дик се извърна навреме, за да види това, което се разигра в продължение само на секунди. На входа на третия вагон от тях се разигра сцена, твърде различна от многобройните сбогувания наоколо. Момичето с пригладената като каска коса, което Никол бе заговорила, се извърна встрани от мъжа, с когото разговаряше, с бързо движение бръкна в чантата си и в задушната атмосфера на перона прокънтяха два пистолетни изстрела. В същия момент локомотивът остро изсвири и влакът потегли, заглушавайки ехото от изстрелите. Ейб отново им махна от прозореца, станалото не бе стигнало до съзнанието му. Но преди да се струпа тълпа, другите видяха, че изстрелите не бяха дадени напразно — улученият се смъкна на платформата.

Изтекоха години, докато влакът спре; Никол, Мери и Розмари останаха да чакат настрани, докато Дик си пробиваше път през множеството. След пет минути се завърна при тях — тълпата вече се беше разделила на две и следваше човека на носилката и момичето, което вървеше пребледняло между двама объркани полицаи.

— Това беше Мария Уолис — каза Дик запъхтяно. — Човекът, когото застреля, е англичанин — измъчиха се, докато разберат как се казва, защото куршумът е минал през паспорта му. — Те бързо се отдалечиха от влака, полюлявани от тълпата. — Разбрах в кой полицейски участък ще я отведат, така че отивам там…

— Но сестра й живее в Париж — възпротиви се Никол. — Защо не й телефонираме? Странно, че никой не се сети. Тя е омъжена за французин, а той може да направи много повече от нас.

Дик се поколеба, поклати глава и тръгна.

— Чакай! — извика след него Никол. — Това е глупаво — какво можеш да направиш ти с твоя френски?

— Поне ще се погрижа да не се държат зле с нея.

— Те положително ще я задържат — увери го Никол енергично. — Та тя застреля човека. Най-добре да телефонираме веднага на Лаура — тя може да направи повече от нас.

Дик не беше убеден — освен това той искаше да направи впечатление на Розмари.

— Почакай малко — каза твърдо Никол и се завтече към една телефонна кабина.

— Когато Никол вземе нещата в ръцете си — каза той с онази ирония, с която говорим за близките, които обичаме, — няма какво повече да се направи.

През този ден той виждаше Розмари за първи път. Спогледаха се, опитвайки се да открият следи от преживяното вчера. За момент всеки изглеждаше нереален за другия, след това отново почувствуваха бавния, топъл пулс на любовта.

— Вие искате да помогнете на всеки, нали? — каза Розмари.

— Само си давам вид.

— И майка ми иска да помага всекиму, но, разбира се, не може да помогне на толкова хора, колкото вие. — Тя въздъхна. — Понякога ми се струва, че съм най-егоистичното същество на света.

Дик, който винаги се бе забавлявал от това, че тя тъй често споменава за майка си, за първи път изпита известно разочарование. Искаше майка й да бъде прогонена от техните отношения и те да надхвърлят детинското равнище, на което Розмари непрекъснато ги поставяше. Но той си даде сметка, че този му порив е липса на самообладание — какво би станало със стремежа на Розмари към него, ако той дори за момент се отпусне? Не без известна паника той разбра, че нещата се изплъзват от ръцете му; не можеше да ги задържи на едно място, те трябваше да отидат или напред, или назад; за първи път през главата му мина мисълта, че Розмари държи кормилото на отношенията им по-здраво от него.

Преди да е стигнал до решение как трябва да действува, Никол се завърна.

— Намерих Лаура. Не знаеше за случилото се и гласът й заглъхваше, изглежда, от време на време й прилошаваше, но след това отново се овладяваше. Подозирала, че днес преди обяд ще се случи нещо.

— Мария би трябвало да бъде сърежисьор на Диагилев — каза Дик с мек тон, за да успокои околните. — Има чудесно чувство за декор, дори за ритъм. Отсега нататък винаги когато виждаме как някой влак потегля, ще чуваме изстрели.

Спуснаха се бързо по широките метални стъпала.

— Мъчно ми е за бедния човек — каза Никол. — Сега разбирам защо тя се държа тъй странно с мен — готвила се е да стреля.

Тя се засмя, Розмари също, но и двете не можеха да се освободят от ужаса, искаше им се Дик да се произнесе за станалото, да не оставя тази трудна задача на тях. Това желание не бе напълно осъзнато, особено от Розмари, която беше свикнала да чува как над главата свистят отломки от експлозии, подобни на разиграната се пред тях трагедия. Но беше разстроена от случилото се. А Дик беше все още твърде много погълнат от новото си увлечение, за да смести нещата в нагласения си да организира празненства ум; жените, усещайки някаква празнота, се чувствуваха необяснимо нещастни.

След това, сякаш нищо не се бе случило, жизненият път на Дайвърови и на приятелите им продължи по улицата.

Но случилото се бе истина, освен това Ейб беше заминал, същия следобед Мери трябваше да отпътува за Залцбург, дните в Париж бяха свършили. Или може би изстрелите бяха огласили финала на бог знае каква тъмна история, бяха й сложили край. Те бяха влезли в живота на всички тях: ехото на насилието ги последва на тротоара, където двама носачи, докато те чакаха за такси, направиха аутопсия на случая с думите:

— Tu as vu le revolver? Il etait tres petit, vraie perle — un jouet.[1]

— Mais assez puissant! — отвърна другият песимистично. — Tu as vu sa chemise? Assez de sang pour se croirea la guerre.[2]

---

[1] Видя ли револвера? Беше съвсем малък, истинско чудо, като играчка. — Б.пр. ↑

[2] Да, но доста мощен. Видя ли ризата му? Достатъчно кръв, за да си помислиш, че си на война. — Б.пр. ↑

ОСМА ГЛАВА

Когато излязоха на площада, под юлското слънце плуваше тънка мъгла от бензинови пари.

Гледката беше много неприятна — за разлика от обикновената жега тя не съдържаше обещанието за бягство на чист въздух вън от града, а навяваше мисли за шосета, плувнали в същите отровни изпарения. Докато обядваха на открито срещу Люксембургската градина, Розмари усети мускулни спазми, чувствуваше се капнала от умора и изнервена — предусещането на това й състояние я бе тласнало към самообвиненията в егоизъм на перона.

Дик не си даваше сметка каква рязка промяна е настъпила в нея; той страдаше, неговата засилваща се склонност да се занимава със себе си го правеше сляп за околните неща и той губеше опората, на която градеше умозаключенията си.

След като Мери Норт ги остави, придружена от италианеца — учител по музика, който се бе присъединил към тях по време на кафето, а след това я отведе на гарата, Розмари стана и обяви, че и тя е заета: трябвало да срещне „някои важни хора в студиото“.

— И ако Колис Клей дойде, докато сте още тук — добави тя, — кажете му, че не съм могла да го дочакам: да ми се обади утре.

Последните събития бяха предизвикали реакция в нея, тя бе започнала да мисли само за себе си и бе присвоила правата на децата — това припомни на Дайвърови, че и те имат деца и ги обичат. Розмари си получи заслуженото.

— По-добре оставете бележка на келнера. — Гласът на Никол прозвуча студено и равно. — Ние ставаме веднага.

Розмари схвана укора, но го прие, без да се настройва против тях.

— Тогава няма значение. Довиждане на всички. Дик поиска сметката; той и Никол се отпуснаха и започнаха да дъвчат клечките за зъби.

— Е? — обърнаха се те едновременно един към друг.

Той видя сянка на горчивина около устата й, тя отмина тъй бързо, че само той можеше да я забележи, а можеше и да се престори, че не я

е забелязал. За какво мислеше Никол? Розмари беше от десетината души, на които той бе „влязъл под кожата“ през последните години: между тях бяха един французин — цирков клоун, Ейб и Мери Норт, двойка танцьори, един писател, един художник, една актриса от Гран Гиньол, един полупобъркан педераст от руския балет, един обещаващ тенор, когото бяха поддържали в продължение на една година в Милано. Никол добре знаеше колко сериозно приемаха тези хора неговия интерес към тях, неговия ентусиазъм; но тя също така си даваше сметка, че с изключение на онова време, когато се бяха родили децата им, Дик не бе прекарал нито една нощ отделно от нея, откакто бяха женени. От друга страна, той имаше такова обаяние, че просто нямаше как да го остави неизползувано — ония, които притежават този вид жизненост, трябва да бъдат в контакт с хората, да ги привързват към себе си, макар и да нямат нужда от тях.

Дик се затвори в себе си и минутите затекоха, без той да довери нещо на Никол, без да се покаже приятно изненадан, че отново са само двамата.

Колис Клей, южнякът, се провря между масите и свойски ги поздрави. Такива поздрави винаги учудваха Дик — когато някой познат им подвикваше „Здрасти!“ или заговаряше само единия от тях. Той имаше такова изострено чувство за общуване с хората, че изпаднеше ли в апатия, предпочиташе да се крие от тях, а такива момчешки непринудени отношения в негово присъствие му се струваха предизвикателство спрямо нормите на поведение, от които се ръководеше.

С тона на младоженец, закъснял за брачната церемония, Колис оповести пристигането си с думите: „Май че закъснях, птичето е изхвръкнало.“ Дик трябваше да положи усилие, за да му прости, че той не съобрази най-напред да поздрави Никол.

Тя ги напусна почти веднага и той остана да допие виното си с Колис. Всъщност Колис му се нравеше, той беше от следвоенното поколение и не беше високомерен, както повечето южняци, които бе познавал в Ню Хейвън преди десетина години. Забавно му беше да слуша Клей, докато бавно и грижливо натъпква лулата си. Беше ранен следобед и Люксембургската градина се изпълваше с деца и бавачки; за първи път от месеци насам Дик беше свободен през тези часове на деня.

Изведнъж изстина, като разбра съдържанието на поверителния монолог на Колис:

— … Тя не е тъй студена, както вероятно мислите. Признавам си, че дълго време я смятах за студена.

Докато стана една история с нея и един мой приятел, когато се връщахме от Ню Йорк в Чикаго за Великден — едно момче, казва се Хилис, в Ню Хейвън й се беше сторил малко откачен; тя беше взела едно купе с братовчедка ми, но двамата с Хилис искаха да останат сами, затова следобед братовчедка ми дойде в нашето купе да играем карти: И какво мислите, след около два часа връщаме се ние и гледаме — Розмари и Бил Хилис стоят в коридора и се карат с кондуктора — а Розмари бяла като платно. Изглежда, заключили вратата и спуснали перденцата, предполагам, че доста са се били разгорещили вътре, когато идва кондукторът да провери билетите и започва да чука на вратата. Отначало те помислили, че сме ние и чукаме, за да ги занасяме, затова не му отворили, а после, като му отворили, той бил вече побеснял. Запитал Хилис дали мястото му е в това купе и дали двамата с Розмари са женени, че заключват вратата, а Хилис се опита да му обясни, че няма нищо нередно, и накрая кипна. Каза, че кондукторът обидил Розмари и искаше да се бие, но кондукторът можеше да ни навлече големи неприятности — и честна дума, голям труд видях, докато оправя работата.

Дик си представяше всяка подробност от станалото, изпитваше дори завист за това, че двамата са били заедно в бедата, сполетяла ги във вагона, и усещаше как нещо в него се променя. Достатъчно беше само образът на трето лице, дори излязло от живота на Розмари, да се мерне в отношенията му с нея, за да загуби равновесието си, да изпадне в отчаяние, да изпитва необуздани желания и остра болка. Представяше си с пределна яснота дланта на момчето върху лицето на Розмари, зачестеното дишане, неосъзнатата възбуда, очевидна само за трети човек, непроницаемата тайна на онова, което се бе случило в купето.

— Имате ли нещо против да пусна пердето?

— Спуснете го. Слънцето ми блести. Без ни най-малко да променя тона си, Колис Клей заговори за студентските клубове, за политически дискусии в Ню Хейвън. Доколкото Дик разбираше, Колис бе влюбен в Розмари по някакъв странен, необясним за него начин.

Случаят с Хилис абсолютно никак не го беше засегнал, само му беше дал потвърждение, че Розмари е човешко същество, както всички останали, и това го бе зарадвало.

— Боунс събра знаменити момчета — каза той. — Впрочем и ние не сме по-зле. Сега в Ню Хейвън е чудесно, жалко е само, че някои завършват и ни напускат.

… Имате ли нещо против да пусна пердето?

… Спуснете го. Слънцето ми блести.

Дик прекоси града и влезе в банката, където беше влогът му. Докато попълваше чека, погледна редицата чиновници край бюрата, чудейки се на кого да го даде за осребряване. После изпитателно огледа перото, сведе глава над високото, покрито със стъкло писалище и старателно заизписва буквите. По едно време вдигна очи и втренчено погледна към пощенския отдел, след това отново съсредоточи вниманието си върху писалката и чека.

Още не беше решил на кого да го връчи, кой от наредените в права линия чиновници най-малко ще се досети за неудобното положение, в което се намираше, и освен това кой от тях ще бъде най-дискретен. Тук беше Перин, нюйоркчанинът с изисканите маниери, който го бе канил на обеди в американския клуб, също Касасус, испанецът, с когото винаги си говореха за един общ приятел, макар че Дик не беше виждал този приятел от десет години; Мъкхаус, който винаги го питаше дали ще тегли от сметката на жена си или от своите пари.

Вписа сумата, тегли отдолу две линии и реши да отиде при Пиърс, който беше млад и пред когото можеше да мине само с едно малко театрално представление. Често беше по-лесно да изиграеш някакво представление, отколкото да го наблюдаваш.

Най-напред се отби в пощенския отдел. Жената зад гишето побутна с гърдите си един лист, който за малко щеше да падне от бюрото, и през ума му мина, че жените използуват тялото си съвсем не тъй, както мъжете. Взе кореспонденцията си и мина встрани. Едно германско издателство му изпращаше сметка за седемнадесет книги по психиатрия, имаше една сметка от издателството „Брентано“, писмо от баща му от Бъфало — от година на година неговият почерк ставаше все по-нечетлив, пощенска картичка от Томи Барбан с клеймото на град Фец, на която Томи беше написал няколко шеговити думи, две

писма от цюрихски лекари на немски, една оспорвана сметка за услугите на зидаря на Кан, сметка от тапицера, писмо от издателя на едно медицинско списание в Балтимор, различни съобщения, покана за изложба от един начеващ художник, освен това три писма за Никол и едно, изпратено до Розмари чрез него.

… Имате ли нещо против да пусна пердето?

Той се насочи към Пиърс, който обаче бе зает с една посетителка, и Дик се видя принуден да представи чека си на Касасус — той седеше на следващото бюро и беше свободен.

— Как сте, Дайвър? — посрещна го приветливо Касасус. Той стана и се усмихна, тъй че мустаците му се раздвижиха. — Завчера говорехме за Федърстън и се сетих за вас — сега той е в Калифорния.

Дик отвори очи въпросително и се наклони малко напред.

— В Калифорния?

— Така поне чух.

Дик поднесе чека на Касасус, за да го накара да съсредоточи вниманието си върху него, той се обърна към Пиърс, намигна му и направи особена гримаса, с което му припомни една шега отпреди три години, когато Пиърс се беше увлякъл по една латвийска графиня, Пиърс разбра шегата и се засмя, а Касасус регистрира чека и не намери друг повод да задържи Дик, с когото обичаше да разговаря, освен да стане и с пенсне в ръка да повтори: „Да, той е в Калифорния.“

Междувременно Дик забеляза, че Перин, който седеше на първото бюро, бе повел разговор със световния шампион в тежка категория; от начина, по който Перин го погледна с крайчеца на окото си, Дик разбра, че той преценява дали да го повика, за да го запознае с боксьора, но след това реши, че няма смисъл.

Докато бе седял пред високото, покрито със стъкло писалище, Дик бе набрал сили — черпейки от тях, той се изтръгна от общителността на Касасус, прегледа внимателно чека, след това извърна поглед към мраморната колона вдясно от главата на банковия служител с израза на човек, който има сериозна работа, премести, без да бърза, бастуна и писмата в другата ръка, взе си шапката, сбогува се и излезе. Портиерът отдавна беше негов човек; едно такси мигновено се появи пред входа.

— Искам да отида към „Филм Пар Екселанс студио“ — намира се на една уличка в Паси. Ще тръгнем към Мюет и оттам ще ви покажа

пътя.

Събитията през последните четиридесет и осем часа до такава степен го бяха лишили от неговата самоувереност, че той дори не знаеше какво точно иска да прави; плати на шофьора при Мюет и го освободи, тръгна по посока на студиото, но преди да стигне до сградата, мина на отсрещния тротоар. Въпреки че не беше лишен от достойнство с изисканото си облекло, той се чувствуваше несигурен като подгонено животно. Можеше да си възвърне самоувереността само като хвърли поглед назад към миналото и към усилията, които бе полагал през последните шест години. Бързо зави зад ъгъла, неразумен като хлапаците на Таркингтън[1], прокрадвайки се по глухите улички, за да не изпусне Розмари, когато тя излезе от студиото. Кварталът беше безрадостен. До студиото видя надпис: „100 000 chemises“[2]. Ризите изпълваха витрината, някои от тях сгънати и подредени една върху друга, някои пристегнати с вратовръзки, облечени върху манекени, метнати небрежно или захвърлени като парцали на пода на витрината: „100 000 chemises“ — пребройте ги, ако можете! Встрани той прочете други надписи: „Papeterie“, „Patisserie“, „Solde“, „Reclame“[3] — и Констанс Талмидж В „Dejeuner de soleil“, а по-нататък се редяха по-мрачни надписи: „Vetements Ecclesiastiques“, „declaration de Deces“ и „Pompes Funebres“[4]. Живот и Смърт.

Съзнаваше, че това, което правеше сега, представлява повратен момент в живота му — че то е различно от всичко, което го предхождаше, и може да се окаже различно и в очите на Розмари, да предизвика ефект, обратен на очаквания. Розмари винаги бе гледала на него като на образец за коректност — неговото присъствие в този квартал представляваше проникване в забранена зона. Но нещо залегнало дълбоко в подсъзнанието му го караше да възприема тази линия на поведение: непреодолима сила го бе заставила да дойде тук, да застане на този тротоар с безупречната си риза, чиито ръкави обгръщаха китката точно на необходимата дължина, ръкавите на сакото — малко по-къси, нито тесни, нито широки, с яката, която стоеше безукорно на врата му, с грижливо подстриганата си червеникава коса, понесъл малката си чанта като денди; да стои тук, тъй както друг един мъж бе стоял пред една църква във Ферара, облечен с чувал и с пепел на главата. Дик плащаше дан на

неизповядани, незабравени неща, които не можеше да прогони от себе си.

---

[1] Бут Таркингтън (1869–1946) — американски романист и драматург, носител на литературната награда „Пулицър“. ↑

[2] „100 000 РИЗИ“ (фр.). — Б.пр. ↑

[3] „Канцеларски потреби“, „Сладкарница“, „Разпродажба на стоки с намалени цени“, „Рекламно бюро“ (фр.). — Б.пр. ↑

[4] „Църковни одежди“, „Регистрация на смъртни актове“. „Погребално бюро“ (фр.). — Б.пр. ↑

ДЕВЕТА ГЛАВА

След три четвърти час стана ясно, че Розмари е излязла или докато е обикалял квартала, или пък преди той да пристигне. Дик влезе в близкото бистро, купи един жетон и се вмъкна в нишата между кухнята и миризливата тоалетна, откъдето телефонира в хотел „Роа Жорж“. Забеляза, че дишането му е учестено и повърхностно, но този симптом, както и всичко друго, само му припомни вълнението, което го бе обзело. Даде номера на хотела и зачака, загледан към масите; изтече доста време, докато слаб, далечен глас се обади.

— Тук е Дик — трябваше да те потърся.

Тя замълча, след това се постара да влезе в тон с него:

— Радвам се, че се обади.

— Дойдох да те посрещна пред студиото — сега съм в Паси, на отсрещната страна. Исках да ти предложа да се разходим в Булонската гора.

— О, аз останах там само няколко минути. Много съжалявам. — Последва мълчание.

— Розмари!

— Да, Дик.

— Не съм на себе си заради теб. Когато едно дете развълнува един мъж на възраст, нещата стават заплетени.

— Ти не си мъж на възраст, Дик, ти си най-младият човек на света.

— Розмари? — В последвалото мълчание той огледа рафта, на който бяха наредени второкачествени френски алкохолни отрови — бутилки „Отар“, ром „Сен Джеймс“, „Мари Бризар“, „Пънч оранжад“, „Ферне Бранка“, „Шери Роше“ и „Арманяк“.

— Сама ли си?

… *Имате ли нещо против да пусна пердето?*

— С кого мога да бъда?

— Извинявай, в особено настроение съм. Искам да съм с теб.

Мълчание, въздишка и отговор:

— И аз искам сега да си при мен.

Той си представи хотелската стая, Розмари на другия край на жицата, а около нея витаят звуците на мелодията „Чай за двама“.

Спомни си как я беше целувал — бронзовата й кожа, челото й, овлажняло там, където започва косата, лицето й — като бяло петно под неговото, извивката на рамото й.

„Невъзможно е!“ — каза си той. След миг отново беше на улицата и вървеше към Мюет, а може би се отдалечаваше от Мюет, понесъл малката си ръчна чанта и хванал като сабя бастуна със златната дръжка.

Розмари се върна на писалището да довърши писмото до майка си:

„… Видях го само за малко, но ми направи впечатление, че е много хубав. Влюбих се в него (разбира се, най-много обичам Дик, но ти разбираш какво искам да кажа). Той ще бъде продуцент на филма и заминава веднага за Холивуд, мисля, че и ние трябва да заминем. Там беше и Колис Клей. Той също ми е симпатичен, но не го срещам често, защото съм обикновено с Дик и Никол, които са наистина божествени, най-милите хора, които съм срещала. Днес не се чувствувам добре и вземам от лекарството, въпреки че нямам нужда. Ще ти разкажа всичко, което се случи, когато те видя!!! Щом получиш писмото, телеграфирай, телеграфирай, телеграфирай! Дали ти ще дойдеш тук в Париж, или аз да се върна на Ривиерата с Дайвърови?“

В шест Дик се обади на Никол.

— Имаш ли някакви специални планове? — запита я той. — Би ли желала да прекараме вечерта тихо — да вечеряме в хотела и след това да отидем на театър?

— Искаш ли? Аз искам, каквото ти искаш. Преди малко се обадих по телефона на Розмари и тя каза, че ще вечеря в стаята си. Случилото се разстрои всички ни, не мислиш ли?

— Мен не — възрази той. — Ако не се чувствуваш изморена, нека да предприемем нещо. Защото, като се върнем на Ривиерата, цяла седмица ще съжаляваме, че не сме видели Буше. По-добре е да отидем, отколкото да седим и да размишляваме.

Това беше нетактично от негова страна и Никол реагира незабавно:

— За какво да размишляваме?

— За Мария Уолис.

Тя се съгласи да отидат на театър. Между тях беше станало традиция да предприемат нещо, колкото и да са уморени; бяха открили, че така дните минават по-добре, а вечерите по-организирано. Когато настроението им спаднеше, те се извиняваха с претекста, че децата са изморени. Преди да тръгнат — двамата представляваха чудесна двойка, в Париж едва ли би се намерила друга такава, — почукаха тихо на вратата на Розмари. Отговор не последва и те решиха, че е заспала. Излязоха в изпълнената със звуци топла парижка нощ, спряха за минутка в полутъмния бар „Фуке“, изпиха по един коктейл и продължиха.

ДЕСЕТА ГЛАВА

Никол се събуди късно, мърморейки нещо в полудрямка, преди да вдигне дългите си ресници, натежали от съня. Леглото на Дик беше празно — едва след минута разбра, че някой бе почукал на вратата на салона и тъкмо това я бе събудило.

— Entrez![1] — извика тя, но не получи отговор. Облече набързо пеньоара си и отвори вратата. Отвън чакаше един sergeant de ville[2], който я поздрави любезно и влезе.

— Тук ли е Афган Норт?

— Кой? Не — той замина за Америка.

— А кога отпътува той, мадам?

— Вчера сутринта.

Полицаят поклати глава и се закани с пръст.

— Снощи е бил в Париж. Регистрирал се е тук, но в стаята му няма никого. Казаха ми да го потърся в тази стая.

— Това ми се струва много странно — вчера го изпратихме и той се качи на влака, който има връзка с кораба.

— Така или иначе, видели са го тук тази сутрин. Видели са дори неговата carte d’identite[3]. Така стоят нещата.

— Ние нищо не знаем! — каза тя удивена.

Той се замисли. Беше хубав мъж, но миришеше неприятно.

— Изобщо не сте го виждали тази нощ?

— Не, разбира се.

— Арестувахме един негър. Смятаме, че най-накрая сме арестували този негър, когото търсим.

— Уверявам ви, нямам понятие за какво говорите. Ако търсите същия Ейбрам Норт, когото ние познаваме, и ако той е бил снощи в Париж, ние не сме научили за това.

Полицаят поклати глава и засмука горната си устна. Беше убеден, че тя казва истината, но се чувствуваше разочарован.

— Какво се е случило? — запита Никол.

Той вдигна ръце и изду устните си. Започваше да я намира привлекателна и да я оглежда крадешком.

— Какво да ви кажа, мадам? Истории, каквито се случват през лятото. Афган Норт е бил ограбен и се е оплакал в полицията. Задържахме крадеца. Афган Норт трябва да дойде и да каже, че е същият, за да съставим акта.

Никол придръпна пеньоара си, за да се загърне по-добре, и рязко се сбогува. Заинтригувана, тя се изкъпа и се облече. Часът беше вече десет и тя потърси Розмари, но не получи отговор, след това позвъни в администрацията и разбра, че Ейб действително се е регистрирал в шест и половина сутринта. В стаята му обаче нямало никого. Почака известно време в салона с надеждата, че Дик ще се обади; точно когато реши, че няма смисъл да седи повече, от регистрацията съобщиха:

— Търси ви Краушоу, un negre[4].

— По каква работа? — запита тя.

— Казва, че познавал вас и доктора. Казва, че полицията арестувала някакъв си Фриман, когото всички познавали. Била извършена несправедливост и иска да види мистър Норт, преди да са арестували и него.

— Не знаем за какво става дума — каза Никол и приключи разговора, като затвори ядосано телефона. Странното повторно появяване на Ейб я накара да разбере до каква степен са й омръзнали неговите пиянски истории. Отказа се да мисли за него, излезе, срещна Розмари при шивачката и двете тръгнаха по улица Риволи да купуват изкуствени цветя и огърлици от разноцветни мъниста. Никол помогна на Розмари да избере един диамант за майка си, няколко шалчета и един нов вид табакери — подарък за колегите в Калифорния. За сина си тя купи цяла армия войничета — гръцки и римски, за които даде повече от хиляда франка. И този път те харчеха по различен начин и Розмари отново се възхити, като гледаше как Никол пилее парите. Никол купуваше със съзнанието, че купува със свои собствени пари — Розмари все още беше с чувството, че парите са стигнали до нея по някакво чудо и затова трябва внимателно да ги изразходва.

Приятно им беше да вървят из този чуждестранен слънчев град и да обикалят магазините, да чувствуват бликащите си от здраве тела, да обикалят с румени страни; да движат уверено ръцете си, краката си, да пристъпват със самочувствието на харесвани от мъжете жени.

Когато се завърнаха в хотела и намериха Дик, свеж като самото утро, и двете се зарадваха искрено като деца.

Той току-що бе водил някакъв объркан телефонен разговор с Ейб, който, изглежда, се бе укривал цялата сутрин.

— Никога не съм водил по-необикновен телефонен разговор.

Дик бе разговарял не само с Ейб, но и с още десетина души.

Тези хора му бяха представяни по следния начин: „Ей тоя тук иска да говори с тебе, намира се в едно нещо като чайник, ама сега не е — а̀ сети се какво е!“

— Тоя, дето крещи, я да млъква! Заплете се човекът в една история и сега не може да се прибере. Аз, по мое лично, по мое лично… — Гласът на отсрещния край се задави в слушалката и замлъкна.

Направиха му и някакво предложение:

— Смятам, че като психолог ще се заинтересувате от случая… — Неизвестната личност, която бе казала това, замлъкна като обесена на телефонния шнур. Но Дик не се заинтересува нито като психолог, нито иначе. Разговорът му с Ейб бе протекъл по следния начин:

— Ало!

— Да?

— Да, ало.

— Кой сте вие?

— Да. — В слушалката се чу задавен смях.

— Да, давам телефона на друг.

В отделни моменти Дик чуваше гласа на Ейб, а също боричкане, удари по слушалката — очевидно те я бяха изтървали на пода, — откъслечни думи като: „Не, не, мистър Норт…“ След това един енергичен, ясен глас каза: „Ако сте приятел на мистър Норт, ще дойдете да го отведете.“

Прекъсна го гласът на Ейб, който звучеше важно и тържествено, гласът на човек, решил да сложи край на глупостите, защото в момента има нещо по-важно:

— Дик, предизвиках расови вълнения на Монмартр. Отивам да освободя Фриман от полицията. Ако един негър от Копенхаген, той прави боя за обувки — ало, чуваш ли ме? — добре, слушай, ако някой дойде там… — Отново в телефонната мембрана закънтяха в хор неразбираеми звуци.

— Защо си в Париж? — запита Дик.

— Стигнах до Еврьо, реших да се върна със самолет, за да го сравня със Сен Сюлпис. Не че ще пренеса Сен Сюлпис обратно в Париж. Не и в Барок. Имам предвид Сен Жермен. За бога, почакай минутка и ще ти дам да говориш с лакея.

— За бога, недей.

— Слушай — Мери замина ли?

— Да.

— Дик, искам да говориш с един човек, когото срещнах тази сутрин; той е син на морски офицер и е обиколил всички европейски лекари. Чакай да ти обясня случая с него…

В същия момент Дик затвори — може би постъпи неблагодарно, защото подобно на мелница, която трябва да има какво да мели, мозъкът му се нуждаеше от храна.

— Колко мил беше Ейб едно време — обърна се Никол към Розмари. — Колко мил беше! Това беше отдавна — Дик и аз току-що се бяхме оженили. Да го бяхте познавали тогава. Идваше и стоеше у нас по цели седмици, а ние изобщо не усещахме присъствието му. Понякога свиреше, понякога стоеше в библиотеката и с часове композираше, галеше нежно клавишите. Дик, помниш ли онази прислужница? Тя го мислеше за призрак и когато я срещаше в хола, Ейб измучаваше срещу нея; веднъж това ни струва цял сервиз за чай, но ние пет пари не дадохме, разбира се.

Колко хубаво бяха прекарвали някога, отдавна. Розмари им завиждаше за тези дни, представяше си живота им незает с работа, различен от нейния. Не познаваше този живот, но го ценеше, както го ценят хората, които никога не са го имали. Представяше си го като приятна почивка и не си даваше сметка, че Дайвърови се чувствуват не по-малко обременени от ежедневието си от нея.

— Какво го е докарало дотам? — запита тя. — Защо пие?

Никол поклати глава, за да подчертае, че не носи вина за станалото:

— В наши дни толкова много способни хора пропадат.

— Кога не са пропадали? — възрази Дик. — Надарените хора винаги се движат по ръба на пропастта, защото така трябва да бъде — някои от тях не издържат и капитулират.

— Трябва да има по-дълбока причина — отстояваше позициите си Никол, раздразнена, че Дик й противоречи пред Розмари. — Има

хора на изкуството, като Фернан например, които не се пристрастяват към алкохола, защо тъкмо американците се пропиват?

На този въпрос имаше толкова много отговори, че Дик предпочете да замълчи, и думите на Никол увиснаха победоносно във въздуха. Той беше започнал да се настройва критично към нея. Продължаваше да смята, че тя е най-хубавото същество, което е срещал, получаваше от нея всичко, от което се нуждаеше, но отдалеч надушваше приближаващия се конфликт и в подсъзнанието си все повече и повече се настройваше срещу нея. Не беше от хората, които намират самооправдания, съзнаваше грозотата на положението, в което се поставяше, залъгваше се с надеждата, че Никол смята чувствата му към Розмари за невинно увлечение. Все пак не беше сигурен — снощи в театъра тя се беше отзовала остро за Розмари и я бе нарекла дете.

Тримата вечеряха в ресторанта на хотела, където плътните килими заглушаваха стъпките и за разлика от другите места, където бяха вечеряли напоследък, келнерите не шумяха и се движеха с важността на хора, поднасящи хубава храна. Тук бяха насядали американски семейства, които се оглеждаха едни други и правеха опити да поведат разговор.

Хората на съседната маса ги заинтригуваха: един симпатичен млад мъж с учтиво, малко чиновническо държане и група жени. Жените не бяха нито млади, нито стари, нито пък можеше да се определи обществената им принадлежност; правеше впечатление, че са твърде близки, че са свързани помежду си повече, отколкото например група жени, принудени да си правят компания, докато мъжете им заседават. Очевидно бяха по-близки помежду си, отколкото спътниците от каквато и да е туристическа група.

На езика му беше да подметне нещо иронично по техен адрес, но верният инстинкт му подсказа да замълчи и той попита келнера какви са.

— Майки на падналите на бойното поле — обясни келнерът.

Поразени, те възкликнаха тихо. Очите на Розмари се напълниха със сълзи.

— По-младите са сигурно съпругите — каза Никол.

Отпивайки от чашата си, Дик отново ги погледна; щастливите им лица, сдържаното достойнство в държането им говореха за зрелостта на една по-стара Америка. Тези скромни жени, които бяха дошли да

видят гробовете на своите съпрузи и синове и които скърбяха за нещо безвъзвратно загубено, придаваха красота на околната атмосфера. За миг той се пренесе в годините, когато седеше на коляното на баща си и яздеше с Мосби, а атмосферата около него беше наситена със старото достойнство и лоялност. Едва ли не с усилие той вдигна глава към двете жени на масата си и погледна в очи новия свят, в който вярваше.

… *Имате ли нещо против да пусна пердето?*

---

[1] Влезте! (Фр) — Б.пр. ↑
[2] Полицай (фр.). — Б.пр. ↑
[3] Лична карта (фр). — Б.пр. ↑
[4] Един негър (фр.). — Б.пр. ↑

ЕДИНАДЕСЕТА ГЛАВА

Ейб Норт беше все още в бара на „Риц“, където се намираше от сутринта. Когато пристигна, търсейки убежище, прозорците бяха отворени и в струящата светлина плуваха многобройни прашинки от неизтъпаните килими и мебели. Прислужниците тичаха по коридорите, движеха се свободно и непринудено — сега теренът беше техен. „Седящият“ бар за дами, разположен срещу истинския бар, изглеждаше много малък — човек трудно можеше да си представи, че той побира цели тълпи в следобедните часове.

Съдържателя, познатия на всички Пол, още го нямаше, но тук беше Клод, който проверяваше запасите на бара и остави работата си — учуден от появяването на Ейб, — за да му приготви ободряващ коктейл. Ейб седна на едно канапе до стената. След втората чаша се почувствува по-добре, толкова добре, че се качи в бръснарницата горе и се обръсна. Когато се върна в бара, Пол беше пристигнал — колата му, направена по специална поръчка, беше паркирана безукорно по правилника на булевард Де Капюсин. Пол обичаше Ейб и дойде да поговори с него.

— Трябваше да отплувам за Америка тази сутрин — каза Ейб — Или може би вчера сутринта, вече не съм сигурен.

— Какво ви попречи? — запита Пол.

Ейб се замисли и накрая намери оправдание:

— Следя един подлистник в „Либърти“, изданието ще се получи тук, в Париж, и ако бях отпътувал, щях да го пропусна, а след това няма откъде да го намеря, за да го прочета.

— Сигурно е нещо много интересно.

— Стрррашно!

Засмян, Пол се изправи и помълча малко, опрял длани на облегалото на стола.

— Ако действително желаете да отпътувате, мистър Норт, едни ваши приятели тръгват утре на борда на „Франс“ — мистър… не мога да си спомня името му, и Слим Пиърсън. — Трябва да си спомня как се казваше другият — висок мъж с къса брада.

— Ярдли — подсети го Ейб.

— Да, Ярдли. Двамата ще отплуват с „Франс“. Той понечи да тръгне, за да си гледа работата, но Ейб се опита да го задържи:

— Да, но трябва да тръгна от Шербург. Там ми изпратиха багажа.

— Багажа ще си получите в Ню Йорк — отвърна Пол и се отдалечи.

Смисълът на предложението постепенно стигна до замъгленото съзнание на Ейб — той се зарадва, че отново се грижат за него или по-скоро от това, че продължава да живее безотговорно.

Междувременно в бара бяха влезли нови посетители: най-напред един едър датчанин, когото Ейб беше срещал някъде. Датчанинът седна в отсрещния ъгъл на салона и Ейб си представи, че той ще седи цял ден, ще си пие, ще обядва, ще разговаря или ще чете вестници. Почувствува желание да го „надседи“. Към единадесет часа започнаха да се отбиват групи младежи, пристъпяха плахо, неотвикнали още да вървят в редица един до друг с чанти под мишница. По това време приблизително той накара лакея да телефонира на Дайвърови; когато му дадоха връзка, той бе позвънил и на други приятели и му хрумна да използува няколко линии, за да проведе кръстосан разговор — в резултат се получи бърканица. От време на време се сещаше, че трябва да отиде в участъка, за да освободи Фриман, но всеки път прогонваше тези мисли като неприятен спомен от кошмарен сън.

Към един часа барът се препълни; келнерите бързо се движеха в шумните помещения, носеха питиета и връчваха сметките на посетителите.

— Два пъти уиски със сода… и още веднъж… две мартини и едно… друго няма, мистър Куортърли… също три пъти. Това прави седемдесет и пет франка, мистър Куортърли. Мистър Шефър плати тези — за вас остават последните… На вашите услуги… Благодаря ви.

В бъркотията Ейб загуби мястото си; стоеше прав, олюлявайки се леко, и говореше с някакви хора, в чиято компания беше попаднал по необясним начин. Един фокстериер се стрелна между краката му и го заплете в повляклата се каишка, но той успя да се освободи, без да загуби равновесие, след което го обсипаха с безкрайни извинения. Поканиха го на обяд, но той не прие. „Време е за обе-черя“ — каза той и обясни, че има работа на това място, наречено обе-черя. Малко по-късно с типичните маниери на алкохолика, които са като маниерите на

затворник или прислужник в замък, той се сбогува с един свой познат, обърна се и откри, че оживлението в бара бе преминало тъй бързо, както бе започнало.

Срещу него датчанинът и приятелите му си бяха поръчали обед. Ейб стори същото, но почти не се докосна до храната. Облегна се удобно и щастлив, заживя със спомените от миналото. Благодарение на алкохола хубавите, станали някога неща се пренасяха в настоящето, сякаш все още продължаваха, и дори в бъдещето, като че ли отново щяха да се случат.

Към четири часа към него се приближи лакеят.

— Търси ви някакъв цветнокож — казва се Жул Петерсън.

— Боже мой! Как е успял да ме намери?

— Не му казах, че сте тук.

— Кой му е казал? — Ейб политна към чашите пред себе си, но успя да запази равновесие.

— Разправя, че обиколил всички американски барове и хотели.

— Кажи му, че ме няма… — Когато лакеят се обърна, Ейб подвикна зад него: — Може ли да влезе тук?

— Ще попитам.

Въпросът бе отнесен до Пол, който погледна през рамо, поклати глава, а когато видя Ейб, приближи се към него:

— Съжалявам; не мога да позволя това. Ейб се надигна с усилие, излезе и тръгна по улица Камбон.

ДВАНАДЕСЕТА ГЛАВА

С малката кожена чанта в ръка Ричард Дайвър си тръгна от участъка на Седми парижки район, където беше оставил бележка за Мария Уолис, подписана „Дикол“ — името, с което те двамата с Никол подписваха писмата си в първите дни на тяхната любов, — и отиде при шивача, който му шиеше ризите; посрещнаха го със суетня, която не отговаряше на стойността на поръчката му. Чувствуваше се неудобно пред тези бедни англичани, че изглежда тъй обещаващ клиент с добрите си обноски, със своя вид на човек, притежаващ разковничето на материалната обезпеченост; срамно му беше, че шивачът си дава такъв труд да отмери дължината на копринения ръкав. След това отиде в бара на „Крийон“, изпи едно малко кафе и чаша с два пръста джин.

Когато влезе в „Крийон“, салоните му се сториха неестествено ярко осветени; на излизане разбра, че това е така, защото навън неочаквано се беше стъмнило. Беше четири часът, но небето бе притъмняло, вятърът гонеше листата по Шанз-Елизе, а те шумоляха, понесени във вихрен танц. Дик зави надолу по улица Риволи, тръгна под аркадите, прекоси други две улици и се отби в банката, където го чакаха писма. След това взе такси и когато потегли нагоре по Шанз-Елизе, заплискаха първите капки дъжд, а той седеше в колата сам със своята любов.

В два часа, в коридора на „Роа Жорж“, той бе открил в красотата на Никол следи от красотата на Розмари, тъй както в рисунката на някой илюстратор могат да се открият черти от мадона на Леонардо. Дик пътуваше под дъжда, изплашен от демоничните си помисли; в него се бореха различни страсти и той не виждаше никакъв изход.

Розмари отвори вратата, преливаща от вълнение, за което никой нищо не знаеше. Сега тя беше като ония същества, които понякога наричаме „малки своенравни момичета“ — бе прекарала двадесет и четири часа в раздвоение, въртеше се в някакъв хаос, като че ли съдбата й се състоеше от кубчета с картини, които трябва да се подредят — пресмяташе печалбите, бъдещите сполуки, отмяташе

Никол, Дик, майка си, продуцента, когото срещна вчера, като мъниста на молитвена броеница.

Когато Дик почука, тя току-що се беше облякла, гледаше дъжда, мъчеше се да си припомни някакво стихотворение и мислеше за стиховете и препълнените водосточни тръби в Бевърли Хилс. Отвори вратата и той се появи пред очите й, неподвижен като статуя на божество — такъв го виждаше винаги, така понякога младите гледат на по-възрастните, които им изглеждат несломими и неотстъпчиви. Дик от своя страна не можа да не изпита известно разочарование, когато я зърна. Трябваше му известно време, за да се пренагласи и влезе в тон с откритата й детска усмивка, с тялото й, което до милиметър беше изваяно така, че напомняше пъпка, съдържаща обещанието за бъдещо цвете. Забеляза следата от мокрия й крак на килима до вратата на банята.

— Мис Телевизия — каза той с непринуденост, която не чувствуваше. Остави ръкавиците и чантата си на тоалетната маса и опря бастуна на стената. Енергичната му брадичка надделяваше над измъчените линии около устата, но бръчките в ъгълчетата на очите и по челото напомняха за страх, който не трябва да бъде показан пред хората.

— Ела при мен и седни в скута ми — каза той тихо — и ми дай устните си.

Тя се приближи, седна и докато навън падаха последните капки от отминаващия дъжд, сложи устни върху красивия, студен образ, който си беше изградила.

Целуна го няколко пъти. Кожата й беше възхитителна и тъй като понякога красотата поражда у човека най-добрите мисли, на които е способен, той се замисли за задълженията си към Никол, която се намираше през две врати в същия коридор.

— Дъждът престана — каза той. — Виждаш ли слънцето по плочника?

Розмари се изправи, погледна надолу и каза, по-искрена от всеки друг път:

— О, какви артисти сме ние двамата — и ти, и аз. Тя отиде до тоалетната масичка и когато опря гребена до косата си, някой бавно и настойчиво зачука на вратата.

Изтръпнаха и замряха неподвижни; чукането упорито продължаваше; Розмари си даде сметка, че стаята не е заключена, бързо оправи косите си, кимна на Дик, който бе вече успял да оправи гънките на леглото, където бе седял, и тръгна към вратата. Дик каза с естествен, не прекалено силен глас:

— … Така че, ако не ви се излиза, ще кажа на Никол и ще прекараме тихо последната вечер.

Предпазните мерки се оказаха излишни, защото двамата души отвън бяха в такова положение, че почти не забелязваха нещата, които не се отнасяха лично до тях. На вратата бяха Ейб, остарял с няколко месеца през последните двадесет и четири часа, и един много изплашен и угрижен чернокож, когото Ейб представи като мистър Петерсън от Стокхолм.

— Той е в ужасно положение и вината е моя — каза Ейб. — Имаме нужда от добър съвет.

— Елате в нашите стаи — каза Дик. Ейб настоя с тях да дойде и Розмари, така че всички прекосиха коридора и влязоха в апартамента на Дайвърови. Жул Петерсън ги последва; той беше дребен, порядъчен на вид негър, с обноските на цветнокожите от Югозападните щати, които гласуват за републиканската партия.

Стана ясно, че той бил записан за свидетел в утринния скандал на Монпарнас; придружил Ейб до участъка и подкрепил оплакването му, че от ръката му била измъкната хилядафранкова банкнота от негър, чиято самоличност следствието трябваше да установи. Придружени от един полицай, Ейб и Жул Петерсън се завърнали във въпросното бистро и без много да му мислят, посочили един негър, който, както се установило след един час, влязъл в заведението едва след като Ейб го напуснал. Полицията беше усложнила случая още повече, като арестувала известния негър Фриман, съдържател на ресторант, чийто образ се беше мярнал в замъгленото от алкохолните пари съзнание на Ейб още в първите часове на среднощните подвизи, а след това беше изчезнал. Истинският виновник, както бе разяснено от неговите приятели, само бе си позволил волността да вземе от ръката на Ейб една петдесетфранкова банкнота, за да плати питиетата, поръчани от самия Ейб. Той се бе появил отново на сцената едва напоследък и в доста зловеща роля.

С две думи, в продължение на един час Ейб бе успял да заплете в личните си истории съвестта и емоциите на един живущ в Европа негър и на трима американски негри, пребиваващи в Латинския квартал. Краят на тази история изобщо не се виждаше и през целия ден пред тях неочаквано изникваха непознати негърски лица, които се появяваха на неочаквани места, изскачаха иззад неочаквани ъгли, а по телефона говореха настоятелни негърски гласове.

Ейб бе успял да се изплъзне от всички — нито един не можа да го намери лично, с изключение на Жул Петерсън. В известен смисъл Петерсън беше в положението на приятелски разположения индианец, който помага на белия човек. Негрите, пострадали от предателското му поведение, не бяха наежени толкова срещу Ейб, колкото срещу Петерсън, и Петерсън с всички сили се стремеше да си осигури закрилата, която Ейб можеше да му даде.

В Стокхолм Петерсън беше фалирал като дребен производител на боя за обувки, сега притежаваше само рецептата за приготвяне на ваксата и необходимите съоръжения за пълнене на малки кутийки; сутринта обаче новият му покровител бе обещал да го устрои във Версай, където да започне отново работа. Там работеше като обущар бившият шофьор на Ейб и Ейб бе дал на Петерсън двеста франка назаем.

Розмари с отвращение изслуша тази забъркана история; чувството й за хумор беше твърде изтънчено, за да я приеме откъм смешната й страна. Човечецът с портативната работилница, който въртеше уплашено лукавите си очи така, че от време на време се виждаше само бялото им; фигурата на Ейб, чието лице беше подпухнало от алкохола дотолкова, доколкото можеше да подпухне едно слабо, изпито лице с изящни черти — всичко това беше тъй далеч от нея, колкото болестта. — Моля само за един шанс в живота — каза Петерсън с прецизната, но въпреки това звучаща странно интонация, присъща на хората от колониите. — Моят метод на производство е прост, а рецептата ми е толкова добра, че ме изгониха от Стокхолм и фалирах, защото не се съгласих да се откажа от нея.

Дик го погледна учтиво, породеният за миг интерес угасна и той се обърна към Ейб:

— Иди в някой хотел да поспиш. Като се оправиш, мистър Петерсън ще дойде да се видите.

— Но не разбираш ли в какво отчаяно положение се намира Петерсън? — запротестира Ейб.

— Ще го чакам в коридора — каза Петерсън тактично. — Може би не е удобно да обсъждате проблемите ми в мое присъствие.

Той се оттегли с някаква пародия на френски поклон; Ейб решително скочи на крака, енергичен като парна машина.

— Днес, изглежда, не ме обичате много.

— Обичаните кандидати обикновено не печелят — успокои го Дик. — Моят съвет е да напуснеш този хотел — ако предпочиташ, мини през бара. Иди в „Шамбор“ или ако се нуждаеш от повече обслужване, в „Мажестик“.

— Ще си позволя да те обезпокоя — би ли ми дал нещо за пиене?

— Тук горе няма нищо — излъга Дик.

Примирен, Ейб се ръкува с Розмари; с труд успя да придаде нормален израз на лицето си, задържа продължително ръката й и започна да казва нещо, от което нищо не излезе:

— Вие сте най… една от най…

Тя изпита съжаление и дори малко погнуса от мръсните му ръце, но като възпитано момиче се засмя, сякаш за нея нямаше нищо по-обикновено от гледката на човек, който върви като насън с бързината на забавена кинолента. Често пъти хората се отнасят със странно уважение към пияния, с респекта на първобитните племена към лудите. По-скоро респект, отколкото страх. Има нещо респектиращо в човек, който е загубил всичките си задръжки, който е готов на всичко. Разбира се, след това ние го караме да заплати за моментното си превъзходство, за кратките мигове, когато е бил внушителен в очите ни. Ейб се обърна към Дик с последна молба:

— Като отида в хотел да се изкъпя и поспя, за да си придам приличен вид, и като им покажа пътя на тези сенегалци — мога ли да дойда при вас да прекарам вечерта край домашното огнище?

Дик кимна не толкова утвърдително, колкото насмешливо, и каза:

— Имаш високо мнение за сегашните си способности.

— Сигурен съм, че ако Никол беше тук, щеше да се съгласи да дойда.

— Добре. — Дик пристъпи към сложения на поставката куфар, взе една кутия и я остави на масата в средата на стаята; вътре имаше

безброй изрязани от картон букви.

— Ако искаш да играеш на анаграми, заповядай. Ейб огледа съдържанието на кутията с физическо отвращение, сякаш му бяха казали да изяде картонените букви като попара от овесени ядки.

— Какви са тия анаграми? Малко ли странни неща трябваше да…

— Една спокойна игра. С буквите правиш думи — която дума поискаш, с изключение на „алкохол“.

— Сигурен съм, че може да се състави и думата „алкохол“ — каза Ейб и разрови картончетата. — Ако мога да съставя „алкохол“, да дойда ли?

— Ела, ако искаш да играем на анаграми. Ейб поклати глава примирено.

— Ако сте настроени за такива игри, няма смисъл — само ще преча. — Той се закани с пръст на Дик. — Но помни какво е казал Георг Трети — че ако Грант се напие, той би пожелал да ухапе другите генерали.

Той погледна още веднъж отчаяно Розмари със златистите си очи и излезе. За негово облекчение Петерсън не го чакаше в коридора. Чувствувайки се загубен и бездомен, той тръгна да пита Пол как се казва корабът.

ТРИНАДЕСЕТА ГЛАВА

След като Ейб се измъкна, залитайки, Дик и Розмари бързо се прегърнаха. И двамата усещаха върху себе си парижкия прах, примесен с лекия топъл дъх, който излъчваха вратът и раменете на Розмари. В продължение на половин минута Дик остана в същото положение; Розмари първа се върна към действителността.

— Трябва да си тръгвам, младежо — каза тя.

Премигвайки, те се гледаха, отдалечавайки се едни от друг, и Розмари излезе от стаята по начин, който бе усвоила още в детската си възраст и който никой режисьор не се бе опитал да подобри.

Тя отвори вратата на стаята си и се запъти право към бюрото, сещайки се, че там е оставила ръчния си часовник. Намери го и докато го слагаше на ръката си, хвърли поглед към ежедневното писмо до майка си и наум привърши последното му изречение. След това постепенно, без да се обръща, тя си даде сметка, че не е сама в стаята.

В една обитавана стая има отразяващи светлината предмети, които почти не забелязваме: полиран фурнир, лъскави месингови плоскости, сребро и слонова кост и освен тях хиляди неща, които тъй меко отразяват светлината, че рядко се замисляме за тях — горната част на рамките на картините, ръбовете на моливите и на пепелниците, кристалните или порцеланови украшения; всички тези отразяващи повърхности влизат незабелязани в зрителното ни поле и са във връзка с откъслечни асоциации в подсъзнанието ни, които то складира, но, изглежда, не забравя, подобно на стъклар, който запазва непригодните отрязъци стъкло, защото друг път може да потрябват — именно това може би обяснява как Розмари „си даде сметка“, както самата тя озадачено казваше по-късно, че в стаята има някой, преди да е установила това. Но когато разбра, обърна се мигновено като балерина и видя един мъртъв негър, проснат на нейното легло.

Тя извика: „Ауууу!“ и незакопчаният й още часовник полетя и се удари в бюрото. За миг през ума й мина абсурдната мисъл, че това е Ейб Норт. След това се втурна през вратата и прекоси коридора.

Дик подреждаше дрехите си; бе огледал носените през деня ръкавици и ги бе захвърлил при купчината други ръкавици в ъгъла на един куфар. Бе закачил сакото и жилетката си на една закачалка, а ризата — както имаше навик — на друга закачалка. „Можеш да облечеш една недотам чиста риза, но смачкана — никога.“ Никол си беше дошла и тъкмо изпразваше в кошчето за отпадъци един от особените пепелници, купени от Ейб, когато Розмари нахълта в стаята:

— Дик! Дик! Ела да видиш!

Дик тичешком прекоси коридора и влезе в стаята й. Коленичи и долепи ухо до сърцето на Петерсън, опита се да намери пулса — тялото беше още топло, лицето, което приживе беше измъчено и лукаво, след смъртта беше станало злобно и противно; под мишницата си той още стискаше кутията с материалите, но обувката на безжизнения крак, провиснал от леглото, отдавна не бе виждала лъскане, а подметката беше пробита. Според френските закони Дик нямаше право да се докосва до трупа, но той помести малко едната му ръка — върху зелената кувертюра имаше петно, следователно одеялото под нея също ще е малко изцапано.

Дик затвори вратата и се замисли; той чу предпазливи стъпки в коридора, след това Никол го повика по име. Той отвори вратата и прошепна:

— Донеси кувертюрата и горните завивки на едно от нашите легла и внимавай никой да не те види. — След това, като видя напрегнатото и лице, бързо добави: — Виж какво, не се разстройвай — това е само някакъв чернокож негодник.

— Искам да се свърши по-скоро.

Дик вдигна трупа, лек от системното недояждане. Подхвана го така, че изтичащата от раната кръв да се стича по дрехите. Положи го до леглото, вдигна кувертюрата и горната завивка, отвори вратата няколко пръста и се ослуша — чу лек звън на чинии от дъното на коридора и после висок и учтив глас: „Мерси, мадам“, но келнерът тръгна в противоположна посока, към стълбището за прислугата. Дик и Никол бързо размениха в коридора прихванатите като бохчи завивки; като застла леглото на Розмари, Дик, запотен, остана още малко в топлия полумрак, за да размисли. Още щом беше видял трупа, някои неща му бяха станали ясни: първо, единият от враждебно настроените към Ейб индианци бе проследил приятелски настроения индианец,

беше го открил в коридора и когато последният в страха си бе потърсил убежище в стаята на Розмари, той го бе последвал и убил; второ — ако не се вземеха някакви мерки, нямаше сила на земята, която да предотврати компрометирането на Розмари, случаят с Арбъкъл едва беше отшумял. Ще получава ли предложения за договори, или не, зависеше от това дали тя ще съумее да остане в съзнанието на публиката единствено като „Татковото момиче“.

Дик машинално понечи да си запретне ръкавите, въпреки че сега беше по фланелка, и се наведе над тялото. Прихвана го под мишниците, бутна вратата с крак и го извлече бързо в коридора, като се постара да го остави в естествена поза. Върна се в стаята на Розмари и приглади разрошената повърхност на персийския килим. След това отиде в своя апартамент и телефонира на собственика на хотела:

— Мистър Бет? Обажда се доктор Дайвър, касае се за нещо много важно. Мога ли да смятам, че трето лице не е свързано с линията, по която говорим?

Добре, че беше положил усилия да укрепи позициите си пред мистър Бет. Ето един от малкото случаи, в които разточително разпиляваните му способности да се харесва не бяха отишли напразно.

— На излизане от апартамента се натъкнахме на един мъртъв негър… в коридора… не, не, цивилен е. Вижте какво — сметнах, че няма да ви бъде приятно, ако и други ваши гости се натъкнат на трупа, затова ви телефонирам. Разбира се, ще ви помоля да не замесвате името ми. Не желая да имам истории с френската бюрокрация поради това, че аз съм го открил пръв.

Каква съобразителност проявяваше този човек, за да не се накърни репутацията на хотела! Мистър Бет прие всичко за безусловна истина, тъй като преди две вечери със собствените си очи се бе уверил какъв изискан човек е доктор Дайвър.

След минута пристигна мистър Бет, а след още една минута дойде и един полицай. Междувременно мистър Бет бе намерил време да прошепне на Дик: „Можете да бъдете сигурен, че няма да допуснем да се замеси името на когото и да било от нашите гости. Мога само да ви благодаря за това, което направихте.“

Мистър Бет бе действувал мигновено — никой не го бе видял какво беше направил, но държането на полицая, който гузно си сучеше

мустаците, говореше красноречиво. Полицаят бегло огледа трупа и телефонира в своя участък. Междувременно с експедитивност, която Жул Петерсън като делови човек би оценил, тленните му останки бяха пренесени в друг апартамент на този световноизвестен хотел. Дик се върна в салона.

— Какво стана? — извика Розмари. — Нима всички американци в Париж само се стрелят един друг?

— Изглежда, че сезонът затова е вече открит — отвърна той. — Къде е Никол?

— Мисля, че е в банята. В момента тя го боготвореше за това, че той я беше спасил — в ума й се редяха като мрачни пророкувания бедствията, които можеха да я сполетят след случилото се; беше го слушала с обожание как оправя нещата със силния си, уверен, учтив глас. Изпита желание да го прегърне, но преди да го доближи, вниманието му се насочи към нещо друго; той влезе в спалнята и тръгна към банята. Сега вече Розмари чуваше все по-силно и по-силно потока от думи, които можеха да бъдат изречени само от човек, загубил човешкия си образ; те се чуваха през ключалката, през цепнатините на вратата и кънтяха в апартамента като словесно материализирана форма на ужаса.

Розмари помисли, че Никол е паднала в банята и се е ударила, затова последва Дик. Но пред очите й се разкри съвсем друга картина, преди Дик да закрие с тяло това, което ставаше вътре.

Никол беше коленичила до ваната и се полюляваше ту на една страна, ту на друга.

— Ти! — изкрещя тя. — Ти, дето нахълтваш в единственото място, където мога да бъда сама със себе си — ти с твоята окървавена кувертюра! Ще се наметна с нея — не ме е срам, макар че е жалко. В болницата край Цюрихзее устроихме маскен бал и имаше различни маски, и исках да се облека с кувертюра, но не ми позволиха…

— Никол, овладей се!

— … и затова седнах в банята и те ми донесоха домино и ми казаха него да сложа. Сложих го. Какво друго ми оставаше!

— Овладей се, Никол!

— Никога не съм очаквала, че ще ме обикнеш, късно беше за това, но защо идваш в банята, единственото място, където мога да

остана сама със себе си, защо ми влачиш окървавени кувертюри и искаш с тях да застилам леглата!

— Овладей се! Стани…

От салона Розмари чу как вратата на банята се затръшна. Тя трепереше: сега разбираше какво Вайолет Макиско бе видяла в банята на вилата им. Телефонът иззвъня, тя вдигна слушалката и едва се сдържа да не изкрещи от облекчение, когато разбра, че е Колис Клей, който бе успял да я открие в апартамента на Дайвърови. Беше я страх да влезе сама в стаята си, затова му каза да се качи и заедно с него отиде да си вземе шапката.

ЧЕТИРИНАДЕСЕТА ГЛАВА

Беше август, доктор Ричард Дайвър и мисис Елси Спиърс седяха в Кафе дез Алие под прохладните дървета. По спечената от слънцето земя тук-там слабо проблясваха люспици слюда, а мистралът[1] подухваше откъм Естерелските възвишения и люлееше рибарските лодки в пристанището така, че мачтите им сочеха ту една, ту друга точка в необятното небе.

— Тази сутрин получих писмо — каза мисис Спиърс. — Какви неприятности сте изживели заради тези негри! Но Розмари разправя, че сте се държали чудесно с нея.

— Розмари би трябвало да получи орден за храброст. Наистина беше ужасно — Ейб Норт единствен не се разтревожи. Впрочем той замина със самолет за Хавър — вероятно още не е научил за станалото.

— Съжалявам, че е подействувало тъй зле на мисис Дайвър — каза тя внимателно.

Розмари й беше писала от Париж:

> „Никол не беше на себе си. Реших да не заминавам за Ривиерата заедно с тях, защото виждах, че Дик и без това е достатъчно обременен.“

— Сега и няма нищо — отвърна той малко припряно. — И тъй, вие заминавате утре. Кога ще отплувате?

— Веднага.

— Боже мой, тъй ми е неприятно, че си заминавате!

— Радвам се, че дойдохме тук. Прекарахме, много хубаво благодарение на вас. Вие сте първият мъж, към когото Розмари се привърза.

Откъм порфирните хълмове на Напул отново полъхна севернякът. Във въздуха се носеше нещо, което подсказваше, че земята се готви за други годишни времена; пищността на лятното слънцестоене беше вече отминала.

— Розмари е имала увлечения, но рано или късно винаги е насочвала съответния човек към мен, за да му направя дисекция — засмя се мисис Спиърс.

— А на мен това ми бе спестено, тъй ли?

— Какво можех да направя? Тя се влюби във вас, преди да съм ви видяла. Казах и да не се бои.

Той разбра, че мисис Спиърс не беше предвидила в сметките си нито него, нито Никол, и реши, че аморалността й произтича от това, че тя самата се е оттеглила от света. Това беше нейно право — емоционалната пенсия, която й се полагаше. Жените са способни на всичко в борбата си за съществуване и едва ли биха могли да бъдат обвинявани в грехове като „жестокост“, която е мъжки патент. Докато любовната игра и страданията се движеха в определени рамки, мисис Спиърс можеше да ги наблюдава с безпристрастието и шеговитата ирония на евнух. Нито за миг не беше помислила, че Розмари би могла да пострада — нима беше тъй сигурна в нейната неуязвимост?

— Ако това, което казвате, е вярно, мисля, че не съм й навредил. — Той все още продължаваше да се самозалъгва, че може да мисли обективно за Розмари. — Тя вече го преживя. Все пак толкова много от важните моменти в живота започват с неща, които изглеждат случайни.

— Това не беше случайност — настоя мисис Спиърс. — За нея вие бяхте първият мъж — вие сте неин кумир. Във всяко писмо казва това.

— Тя е тъй любезна.

— Вие и Розмари сте най-любезните хора, които съм познавала, но тя казва това най-чистосърдечно.

— Любезността ми е вродена.

Това беше отчасти вярно. От баща си Дик беше усвоил до известна степен преднамереното добро държане на младия южняк, заселил се на север след гражданската война. Често го използуваше, а също тъй често сам го презираше, защото то не беше противодействие срещу това колко неприятно нещо е себелюбието само по себе си, а срещу това, че изглежда неприятно.

— Аз съм влюбен в Розмари — каза той внезапно. — Позволявам си да разкрия пред вас тази своя слабост.

Това откровение му се стори необикновено тържествено, сякаш масите и столовете на Кафе дез Алие щяха да го запомнят завинаги.

Той вече чувствуваше нейното отсъствие под небето на южния бряг: на плажа можеше само да си спомня болезнено обгорялата и от слънцето плът; в Тармс заличаваше следите от стъпките й, като кръстосваше градината; оркестърът засвири „Песента на веселия карнавал“ — ехо от отшумялото миналогодишно веселие, — мелодия, която му говореше единствено за нея. За някакви си стотина часа тя бе обладала цялата потайна магия на света; ослепяващата беладона, кофеинът, превръщащ физическата енергия в нервна, мандрагората — ключ към хармонията.

С известно усилие той отново се самозалъга, че подобно на мисис Спиърс може да гледа на нещата като страничен наблюдател.

— Вие и Розмари всъщност не си приличате — каза той. — Мъдростта, която е придобила от вас, тя е пречупила през собствената си личност — през погледа, който си е изработила към живота. Тя не е разсъдъчен тип; в душата си е ирландка, романтична и непоследователна.

Мисис Спиърс също знаеше, че Розмари, въпреки деликатната си външност, е като млад мустанг, особено като се съпостави с капитан доктор Хойт от американската армия. При психическа дисекция в Розмари би се открило огромно сърце, чер дроб и душа, сместени заедно под красивата външна обвивка.

Когато се сбогуваха, Дик бе успял вече да оцени целия чар на Елси Спиърс, даваше си сметка, че за него тя е нещо повече от последната връзка, свързваща го с Розмари, която той с нежелание скъсва. Той би могъл да изгради Розмари като личност, но майка й никога. Самоконтролът, сдържаността и умението да блести като брилянт бяха до известна степен неща, които той бе дал на Розмари; приятно му беше да прави сравнение с шлифовката на майка й, съзнавайки, че за нея той няма никаква заслуга. Тя сякаш живееше в едно непрестанно търпеливо очакване, свикнала с мисълта, че мъжът има да се справя с неща, по-важни от самата нея — сражение или хирургическа операция, — и през това време не трябва да го безпокои и да му пречи. Докато мъжът привърши, тя ще го чака спокойно и безропотно, седнала на старомоден стол, прелиствайки страниците на някой вестник.

— Довиждане, искам да си спомните колко много се привързахме към вас двамата с Никол.

Той се върна във вилата, влезе в работната си стая и отвори капаците на прозорците, които препречваха пътя на яркото обедно слънце. На двете дълги маси в „организиран безпорядък“ бяха разхвърляни материалите за неговата книга. Том първи, съдържащ класификацията, бе имал известен успех в едно малко субсидирано издание. Водеше преговори за преиздаването му. Том втори представляваше разширена разработка на първата му книжка „Психология за психиатри“. Подобно на мнозина други той бе открил, че бе имал само една или две идеи през живота си — че малкият сборник статии, който сега се преиздаваше за петдесети път на немски, съдържаше зърното на всичко, което някога ще мисли или ще знае.

Всичко това го караше да се чувствува неспокоен. Ядосваше се за пропилените години в Ню Хейвън, но най-остро чувствуваше несъответствие между все по-големия лукс, в който живееха Дайврови, и неизбежното желание за изява. Спомни си думите на своя румънски приятел за човека, който в продължение на години работил над мозъка на броненосеца от вида армадило, представяше си как безброй упорити германци работят в библиотеките в Берлин и Виена и най-безмилостно го изпреварват. Почти бе решил да резюмира в трийсетина страници това, което беше написал досега, без да излага фактически данни, и да го издаде като въведение към бъдещите по-издържани в научно отношение трудове. Това решение окончателно се затвърди, докато крачеше под лъчите на късното следобедно слънце из кабинета си. С новия план ще може да привърши до пролетта. Струваше му се, че когато човек с енергия като неговата в продължение на цяла година е преследван от нарастващи съмнения, това означава, че има нещо погрешно в плана му.

Затисна струпаните бележки с позлатените метални плоскости, които му служеха за преспапие. Помете стаята сам — в кабинета си той не допускаше нито един от прислужниците, — пръсна в тоалетната малко дезинфектин, поправи паравана и написа писмо с някаква поръчка до едно издателство в Цюрих. След това си сипа малко джин, който разреди с двойно количество вода.

Видя Никол в градината. След малко щяха да бъдат заедно и той изпитваше оловно тежко чувство при тази мисъл. Пред нея трябваше да се преструва, сега и утре, следващата седмица и следващата година. През цялата нощ в Париж той я бе държал в прегръдките си, докато тя

спеше под въздействието на луминала; рано сутринта, заровил лице в топлите й дъхави коси, той предотврати зараждащата се криза с нежни и успокоителни думи и тя заспа отново. Преди да се събуди, той бе уредил всичко по телефона, намиращ се в съседната стая. Налагаше се Розмари незабавно да се премести в друг хотел, без дори да се сбогува с тях. Тя трябваше да остане „Татковото момиче“. Собственикът на хотела, мистър Бет, щеше да запази пълно мълчание. Дик и Никол приготвяха багажа си сред струпаните кутии и амбалажни хартии от многобройните покупки и по обед заминаха за Ривиерата.

След това в него настъпи реакция. Когато се настаниха в спалния вагон, Дик видя, че Никол очаква този момент, и той настъпи бързо и неудържимо още преди влакът да излезе от околовръстната линия — единственото му желание беше да скочи от влака, преди той да е набрал скорост, да изтича и да види къде е Розмари, какво прави. Отвори една книга и заседе глава в нея, съзнавайки, че Никол го наблюдава от отсрещното легло. Не беше в състояние да чете, даде си вид, че е изморен, и затвори очи, но тя продължаваше да го наблюдава и макар че още беше замаяна от луминала, тя се почувствува успокоена и почти щастлива, че той отново е неин.

Със затворени очи беше по-лошо, защото на ритмични вълни усещаше, че намира и загубва нещо, намира го и отново го загубва; но за да не издаде неспокойствието си, остана да лежи така до пладне. Когато отидоха във вагон-ресторанта, нещата тръгнаха по-добре — обедът беше чудесен; стотиците обеди по хижи, ресторанти, влакове и самолети им даваха възможност да сравняват. Познатите забързани стъпки на келнерите във вагон-ресторанта, малките бутилки вино и минерална вода, превъзходният обед в експреса Париж-Лион — Ривиерата им създаваше илюзията, че всичко си е както по-рано, но това беше може би първото пътуване с Никол, което представляваше не толкова отиване някъде, колкото бягство отнякъде. Никол изпи само една чаша от бутилката с вино, а той останалото; говориха за къщата и за децата. Но щом се върнаха в купето, мълчанието отново ги обгърна, както в ресторанта срещу Люксембургската градина. Когато се отдалечаваш от една мъка, струва ти се, че трябва да минеш обратно всички болезнени стъпки, които са те довели до нея. Дик се чувствуваше необичайно неспокоен. Изведнъж Никол каза:

— Не е хубаво, че оставихме така Розмари — как мислиш, ще се справи ли?

— Разбира се. Тя навсякъде може да се оправи… — И за да не подцени с тези думи способността на Никол да се справя, добави: — В края на краищата тя е актриса и макар че има майка си зад гърба си, трябва сама да се грижи за себе си.

— Тя е много красива.

— Още е дете.

— Но е красива.

Продължиха да си разменят безцелни реплики, като всеки казваше онова, което другият мислеше.

— Тя не е толкова умна, колкото помислих отначало — осмели се да каже Дик.

— Има доста остър ум.

— Не особено, при това създава около себе си атмосфера на детска градина.

— Тя е много-много хубава — подчерта Никол с безпристрастен глас. — И във филма ми направи силно впечатление, беше много добра.

— Добър бе режисьорът. Като се замислиш, откриваш, че в изпълнението липсваше до известна степен индивидуалност.

— Напротив. Разбирам защо тя е тъй привлекателна за мъжете.

Сърцето му трепна. За какви мъже? За колко мъже?

… Имате ли нещо против, ако пусна пердето?

… Да, пуснете го. Слънцето ми блести.

А сега къде? И с кого?

— Няма да мине много време и тя ще изглежда с десет години по-възрастна от теб.

— Напротив. Една вечер в театъра скицирах лицето й на програмата, мисля, че ще се запази.

През нощта и двамата бяха неспокойни. След ден — два Дик щеше да се опита да прогони призрака на Розмари, преди той да се е загнездил помежду им, но засега нямаше сили да стори това. Понякога е по-трудно да се лишиш от една мъка, отколкото от едно удоволствие, и споменът за нея до такава степен го държеше в своя власт, че засега нямаше какво да прави, освен да се преструва. Това не му беше лесно, защото бе започнал да се настройва против Никол — след всички тези

години тя би трябвало да разпознава симптомите на наближаващите кризи, за да може да ги избягва. Два пъти в продължение на половин месец нервите й не бяха издържали: първия път това бе станало след вечерята в Тармс, когато я бе намерил в спалнята да казва на мисис Макиско с налудничав смях, че не може да отиде в тоалетната, защото ключът бил хвърлен в кладенеца. Мисис Макиско, отначало смаяна и възмутена, накрая бе разбрала. Тогава Дик не се беше разтревожил особено, защото след това Никол съжаляваше за станалото и бе телефонирала в хотела на Гос, но семейство Макиско си бяха заминали.

Но кризата в Париж подсказваше сериозността на първата. Тя може би вещаеше опасността от нов цикъл, от нов тласък на болестта. Дик беше изживял много тежки моменти по време на повторното й заболяване след раждането на второто им дете, Топси, тежки моменти, които го бяха направили нечувствителен и го бяха накарали да установи граница между болната Никол и здравата Никол. Затова сега му бе трудно да разбере докъде стига продиктуваната от чувството за самосъхранение професионална безчувственост и къде започва отскоро зародилата се студенина в сърцето му. Тъй като безразличието, в което човек съзнателно търси убежище или което се оставя да го завладее, се превръща в празнота, той се бе научил да не се занимава с Никол, държеше се студено с нея. Мнозина са писали за зараснали рани, правейки доста свободен паралел с патологията на кожата, но в живота на един човек такова нещо няма. Има открити рани; понякога те са трудно забележими, защото са се свили до такава степен, че приличат на следа от обикновено убождане, но продължават да са рани. Белезите от страданието по-скоро могат да се сравнят с ампутиран пръст или със загубено зрение на едното око. Възможно е да не чувствуваме липсата им нито за миг, но когато ни потрябват, нищо не можем да направим.

---

[1] Мистрал — сух северен вятър в Югоизточна Франция. ↑

ПЕТНАДЕСЕТА ГЛАВА

Той намери Никол в градината, скръстила високо ръце и прихванала раменете си. Тя го погледна открито със сивите си очи като любопитно и учудено дете.

— Ходих в Кан — каза той. — Налетях на мисис Спиърс. Тя ще отпътува утре. Искаше да дойде, за да се сбогува с теб, но аз пресякох това й намерение.

— Жалко. Би ми било приятно да я видя. Тя ми харесва.

— И кого другиго мислиш, че видях — Бартоломю Тейлър.

— Не може да бъде!

— Не бих могъл да не забележа лице като неговото, прилича на стара и хитра невестулка. Оглеждаше мястото за евентуалното пристигане на Сиро и цялата му менажерия — идущата година всички ще дойдат. Подозирах, че мисис Ейбрамс е нещо като разузнавач.

— А Бейби се възмути първото лято, когато дойдохме тук.

— На тях им е все едно къде ще бъдат, затова не виждам защо не останат да мръзнат в Довил.

— Не можем ли да пуснем слух за холера или нещо подобно?

— Казах на Бартоломю, че тук някои хора измират като мухи — казах му, че пришълците измират тъй бързо, както картечарите през войната.

— Не си му казал такова нещо.

— Не съм — призна Дик. — Той се държа много любезно. Бяхме трогателна картинка, той и аз, когато се ръкувахме на булеварда. Зигмунд Фройд среща Уорд Макалистър.

На Дик не му се говореше — искаше да бъде сам, за да могат мислите му за работата и за бъдещето да вземат превес над любовните и ежедневните тревоги. Никол съзнаваше това, но го съзнаваше някак смътно и с чувство на обреченост, изпитваше и нещо като животинска омраза и въпреки това искаше да се погали о рамото му.

— Милият — каза безгрижно Дик.

Той влезе в къщата, забрави какво търсеше вътре, а след това се сети, че беше пианото. Седна и тананикайки, засвири по слух „Чай за

двама“.

Докато свиреше мелодията, изведнъж му мина мисълта, че Никол, щом я чуе, ще отгатне неговата носталгия по изтеклите две седмици. Прекъсна песента с един неочакван акорд и стана от пианото.

Не знаеше къде да отиде. Огледа къщата, която Никол бе построила, за която бе платил дядото на Никол. Негова собственост беше само къщичката, в която се помещаваше работният му кабинет, и земята, на която тя бе построена. С трите хиляди годишно и с публикациите, от които все нещо капеше, той посрещаше личните си разходи, плащаше за облеклото си и за доставяните в къщи напитки, а също за възпитанието на Лънър, което засега се свеждаше само до заплатата на бавачката. Никога не проектираха нещо, без Дик да изчисли колко му се пада да плати за своя дял. Когато беше сам, живееше до известна степен аскетично, пътуваше трета класа и пиеше най-евтиното вино, но винаги имаше грижата външността му да бъде изрядна; така той се самонаказваше за излишествата и поддържаше една условна материална независимост. Но това не беше лесно, особено напоследък, когато все по-настоятелно се поставяше въпросът къде да се вложат парите на Никол. А Никол, която искаше той да бъде изцяло неин, естествено насърчаваше всяка проява на суетност от негова страна и намираше все нови и нови начини да го засипва с пари и с хубави неща. Начинът, по който се бе зародила идеята за вилата на морския бряг — веднъж тя им бе хрумнала като обикновена прищявка, — явно разкриваше силите, които ги отдалечаваха от първоначалното им споразумение в Цюрих.

— Няма ли да бъде забавно, ако… — Да, наистина беше. А след това: — Нали ще бъде забавно, когато…

Не бе излязло чак толкова забавно. Проблемите на Никол бяха внесли безпорядък в работата му; освен това нейните приходи напоследък бяха нараснали тъй бързо, че омаловажаваха резултатите от труда му. От друга страна, в интерес на нейното лечение той дълги години се бе представял за човек на домашното огнище, от което сега бързо се отдалечаваше, трудно му беше да поддържа тази маска в лишеното от труд съществуване, при което неизбежно биваше подлаган на микроскопично наблюдение. След като Дик не можеше да си свири на пианото това, което му се искаше, ставаше ясно, че нишката на ежедневието му се крепеше на толкова тънки хитрини, че

бе изтъняла като косъм. Той остана дълго в голямата стая, заслушан в бръмченето на електрическия часовник, заслушан във времето.

ЧЕТВЪРТА ЧАСТ
БЯГСТВО
1925–1929

ПЪРВА ГЛАВА

През ноември вълните станаха тъмни, втурваха се през каменната преграда и стигаха до крайбрежния път; последните останки от лятното оживление изчезнаха, плажовете бяха тъжни и пусти под северния вятър и дъжда. Затвориха хотела на Гос и започнаха ремонт, а скелето на лятното казино при Жуан ле Пен се извиси и доби внушителни размери. Когато отиваха в Кан или Ница, Дик и Никол срещаха нови хора; оркестранти, съдържатели на ресторанти, специалисти по градинарство, корабостроители — защото Дик си бе купил една стара платноходка — и членове на местния инициативен комитет. Прислугата в дома им беше от години, грижеха се за възпитанието на децата си. През декември Никол изглеждаше отново възстановена; когато измина един месец без напрежение, без стиснатите устни, без празната усмивка и неразбираемите думи, те заминаха за швейцарските Алпи да прекарат коледните празници.

Дик изтръска с шапка снега от тъмносиния си скиорски костюм и влезе вътре. Обширният салон, с под, белязан като сипаничаво лице от стотиците подковани обуща, беше разчистен за следобедните танци и към осемдесетина американчета, отседнали в училищата край Гстаад, подскачаха под игривите звуци на „Не довеждай Лулу“ или устремно се понасяха под отсечения ритъм на чарлстона. Мястото бе станало колония на лекомислени и разточителни младежи — елитът на богаташите сега беше в Сен Мориц. Бейби Уорън смяташе, че е направила жертва, като е дошла тук с Дик и Никол.

Дик влезе в пълното с танцуващи двойки помещение и бързо откри двете сестри — те привличаха погледа като афиши с ярките си скиорски костюми: Никол беше в небесносиньо, а Бейби в убито червено. Разговаряха с младия англичанин, съсредоточили поглед в танцуващите младежи.

Зачервеното от зимното слънце лице на Никол пламна още повече, когато видя Дик.

— Къде е той? — запита го тя.

— Пропуснал е влака — ще го посрещна по-късно. — Дик седна, кръстоса крака и залюля тежката си обувка. — Вие двете правите поразително впечатление. Всеки път, когато забравя, че сме заедно, и ви видя, оставам възхитен.

Бейби беше висока и хубава жена, очевидно полагаща доста усилия, за да изглежда на не повече от тридесет години. Показателно беше, че водеше със себе си двама мъже от Лондон: единият от тях неотдавна завършил Кеймбридж, а другият — възрастен, типичен любовник в стила на викторианската епоха. Бейби беше придобила някои от характерните белези на старите моми — докоснеше ли се някой до нея, тя нервно потрепваше, а когато гледаше как другите се целуват или прегръщат, потръпваше чувствено и съзнанието й жадно попиваше всичко. Държеше тялото си почти неподвижно и малко вдървено, но в замяна на това потропваше с крак и с малко старомоден жест отмяташе глава. Удоволствие й доставяше предусещането за близка смърт или бедствия, които биха могли да се струпат на главата на приятелите й; в съзнанието й упорито се беше загнездила мисълта за обречеността на Никол.

По-младият от английските приятели на Бейби бе водил двете жени на подходящи за тях склонове и ги бе запознал с острите усещания на пистата за бобслей Дик, който си беше разтеглил сухожилията на глезена при една твърде смела за него християния, щастливо се разхождаше с децата по склона за начинаещи или пиеше квас с един руски лекар в хотела.

— Защо не се забавляваш, Дик? — подкани го Никол. — Защо не заговориш някое от тези снежни зайчета и не потанцуваш?

— Какво бих могъл да им кажа?

Нейният алтов, почти дрезгав глас се извиси с няколко ноти, имитирайки плачливо кокетство:

— Кажи: „Снежно зайче, ти си тъй мило!“ Какво друго можеш да им кажеш?

— Не обичам тези хлапачки по пистите. Миришат на марсилски сапун и на мента. Когато танцувам с тях, изпитвам чувството, че бутам детска количка.

Темата беше опасна — той си даваше сметка за това и внимаваше погледът му да минава над главите на младите момичета.

— Трябва да говорим по някои делови неща — каза Бейби. — Първо, има новини от дома — става въпрос за земите, които наричахме парцели на станцията. Железниците най-напред изкупиха централните парцели. Сега купиха и останалото, а то беше мамина собственост. Въпросът е къде ще вложим парите.

Като си даде вид, че е принуден да се отдалечи поради неделикатния поврат на разговора, англичанинът тръгна към едно от танцуващите момичета. Бейби го проследи за миг с недоумяващите очи на американка, плащала цял живот данък на англофилите, и продължи настойчиво:

— Това са много пари. Падат се по триста хиляди на всяка от нас. Ще се погрижа за своя дял, но Никол нищо не разбира от ценни книжа, а смятам, че и ти също.

— Трябва да отида да посрещна влака — каза Дик уклончиво.

Излезе навън, пое дъх и в устата му влязоха няколко от снежинките, които се сипеха незабележимо от потъмнялото небе. Край него профучаха с шейна три деца и извикаха някакво предупреждение на непознат за него език; чу ги да крещят на следващия завой, а по-нататък долови звъна на голямата шейна, която се изкачваше по хълма в мрака. Гарата имаше празничен вид и беше изпълнена с атмосфера на очакване, момчета и момичета чакаха да дойдат нови момчета и момичета и когато влакът пристигна, Дик се бе нагодил към околното настроение и посрещна Франц Грегоровиус тъй, сякаш специално за него бе откъснал половин час от безкрайния низ удоволствия. Но във Франц се чувствуваше напрежението на човек, поставил си определена цел, и Дик не успя да го зарази с настроението си. „Може да се отбия до Цюрих за един ден — беше му писал Дик — или ти, ако намериш време, ела в Лозана.“ Франц бе намерил време да дойде чак до Гстаад.

Той вече беше на четиридесет години. Със здрав и улегнал вид и с приятни обноски, но най-много му прилягаше строгият тон на човек, който е уверен в себе си и може вътрешно да презира нервно разстроените богаташи, които лекува. Баща му и дядо му бяха хора с големи имена в науката и това би могло да му отвори по-широко вратите към света, но той, изглежда, умишлено бе предпочел едно по-скромно обществено положение и бе потвърдил това с избора си на съпруга. В хотела Бейби Уорън набързо го прецени и тъй като не откри в него белези на оня вид хора, които уважаваше — светското изискано

държане, по което хората от привилегированите класи се разпознават един друг, — започна да се държи с него тъй, както се държеше с по-нисшестоящите от нея. Никол се боеше малко от него. Дик го обичаше, тъй както обичаше всичките си приятели — безрезервно.

Когато се свечери, те се спуснаха към селото с една от малките шейни, които тук бяха онова, което са за Венеция гондолите. Най-напред отидоха в един хотел със старомодна бирария в швейцарски стил, с кънтяща дървена ламперия, с безброй часовници, буренца, еленови рога. По дългите маси бяха насядали групички, които се сливаха в една обща компания, ядяха фондю[1] и пиеха греяно вино с подправки.

Вътре в голямото помещение беше „приятно“, както се бе изразил по-младият англичанин, и Дик вътрешно се бе съгласил, че това е най-вярната дума. Силното резливо вино го замая, побелелите мъже, които пееха хорово стари песни, насядали около пианото, гласовете на младежите, яркоцветните дрехи, които се мяркаха в задимената атмосфера, го пренесоха в златните години от края на века. За миг му се стори, че се намира в кораб, наближаващ пристанище; по лицата на всички момичета се бе отпечатало същото невинно очакване — обстановката и нощта да им донесат нещо ново. Потърси с очи едно от момичетата и реши, че то е на масата зад гърба им — след това го забрави, измисли някаква шега и започна да забавлява компанията.

— Трябва да поговоря с теб — каза Франц на английски. — Тук мога да остана само два дни.

— Подозирах, че си наумил нещо.

— Имам план, който е наистина чудесен. — Той сложи ръка на коляното на Дик. — План, който ще издигне и двама ни.

— Е?

— Дик, има една клиника, която бихме могли да вземем двамата — старата клиника на Браун на Цюгерзее. Всичко в сградата е модерно с изключение на някои неща. Той е болен — иска да се върне в Австрия, сигурно предпочита там да умре. Открива ни се изключителна възможност. Ти и аз, какъв екип ще направим двамата! Не ме прекъсвай, преди да съм ти казал всичко.

Жълтеникавите очи на Бейби засвяткаха и Дик разбра, че тя слуша.

— Трябва да се заемем с тази работа. Тя няма да те обвърже прекомерно — ще ти даде една база, една лаборатория, един център. Можеш да стоиш там не повече от шест месеца годишно, докато времето е хубаво. През зимата можеш да отиваш във Франция или в Америка и да пишеш трудовете си въз основа на непосредствен клиничен опит. — Той понижи глас. — А що се отнася до случая в семейството ти, клиниката ще ти осигури съответната атмосфера и възможност за лечение. — Изразът на Дик не го насърчи да продължи в този дух и Франц замлъкна, но веднага подхвана отново: — Бихме могли да бъдем съдружници, аз — непосредствен ръководител в практическата работа, а ти — теоретикът, блестящият консултант и тъй нататък. Аз знам силите си — знам, че нямам твоите заложби. Но в моята област съм ценен, смятат ме за много способен и съм в течение на най-съвременните клинични методи. Случвало се е месеци наред да бъда фактическият ръководител на клиниката. Професорът казва, че планът е превъзходен, и ме посъветва да не се отказвам. Той, разбира се, твърди, че няма намерение да умира скоро, и иска да работи до последния момент.

Дик се опита да си създаде предварително представа за проекта, преди да са започнали да разменят мнения.

— А как стои финансовата страна на въпроса? — запита той.

Франц вдигна брадичката си и сключи вежди, по гладкото му чело се появиха бръчки, напрежението му личеше в позата на ръцете и на раменете, мускулите на краката му се бяха тъй стегнали, че издуваха плата на панталоните; сърцето му напираше да изскочи и той заговори с глух глас.

— Там е въпросът! Пари — каза той тъжно. — Парите ми са малко. В долари цената е двеста хиляди. Подобренията… — той се поколеба, преди да определи сумата — неща, които ще се съгласиш с мен, че са необходими, ще струват двадесет хиляди американски долара. Но казвам ти — клиниката е златна мина, виждал съм сметководните книги. Като вложим двеста и двадесет хиляди долара, осигуряваме си приход от…

Бейби слушаше с такова любопитство, че Дик я привлече към разговора.

— Не си ли се уверила от собствен опит, Бейби, че когато европеец търси американец по бърза работа, винаги се отнася до пари?

— обърна се той към нея.

— За какво става въпрос? — каза тя невинно.

— Този млад хер доцент смята, че той и аз трябва да се впуснем в големи начинания и да се опитаме да привлечем хора с разстроени нерви от Америка.

Франц неспокойно погледна Бейби, а Дик продължи:

— Но кои сме ние, Франц? Ти носиш едно известно има, а аз съм написал два учебника. Достатъчно ли е това, за да привлечеш някого? Освен това нямам толкова пари — нямам дори една десета от тези пари. — Франц се усмихна цинично. — Нямам, честна дума. Никол и Бейби са богати като Крез, но още не съм успял да им пипна парите.

Сега всички слушаха — Дик се чудеше дали и момичето на масата зад гърба им не слуша. Идеята го привличаше. Реши да остави Бейби да говори вместо него, както често оставяме жените да дават мнение за неща, които не зависят от тях. Бейби изведнъж се превъплъти в дядо си и стана хладна и пресметлива.

— Смятам, че това е предложение, по което трябва да си помислиш, Дик. Не чух какво каза доктор Грегъри, но, струва ми се…

Момичето зад него се наведе напред към едно колелце дим, след това вдигна нещо от пода. Право срещу него на масата беше Никол, лицето й се открояваше като допълнение към неговото, красотата й преливаше към него, търсеше убежище в любовта му и я подхранваше, за да получи от нея защита.

— Помисли си, Дик — настояваше Франц възбудено. — Когато човек пише по въпросите на психиатрията, трябва да има непосредствен контакт с клиничната практика. Юнг пише, Блойлер пише, Фройд пише, Форел[2] пише, Адлер[3] пише — всички те са в непрекъснат контакт с душевноболните.

— Дик има мен — засмя се Никол. — Мисля, че представлявам достатъчно материал за един човек.

— Това е различно — каза Франц предпазливо.

На Бейби й мина през ума, че ако Никол живее близо до една клиника, ще може да бъде винаги спокойна за нея.

— Трябва да го обмислим много внимателно — каза тя.

Дик се забавляваше от нейното нахалство, но не го насърчи.

— Това решение засяга мен, Бейби — каза той меко. — Много мило от твоя страна, че искаш да ми купиш клиника.

Бейби разбра, че е постъпила нетактично, и побърза да отстъпи:

— Разбира се, това си е твоя лична работа.

— Необходими са седмици, за да се реши такова важно нещо. Не знам дали ми се струва привлекателна перспективата Никол и аз да се закотвим в Цюрих… — Той се обърна към Франц, за да го пресече: — Знам, че Цюрих има газоснабдяване, водопроводна мрежа и електричество — живял съм там три години.

— Ще те оставя да го обмислиш — каза Франц. — Уверен съм…

Десетки чифтове тежко подковани обувки затропаха към вратата и те тръгнаха с навалицата. Навън под студената лунна светлина Дик видя как момичето завързва шейничката си към една от запрегнатите с коне шейни. Кочияшът на тяхната шейна ги чакаше, те се качиха, камшикът изплющя, конете се напънаха и запориха с гърди тъмния въздух. Край тях тичаха и се боричкаха силуети, младежите се събаряха един друг от шейните и плазовете, падаха в мекия сняг, тичаха задъхани след конете, хвърляха се изморени в някоя шейна или крещяха, че са ги изоставили. От двете страни на пътя се стелеше спокойната околност; кавалкадата се движеше по някакво необятно възвишение. Тук навън беше тихо и те инстинктивно напрягаха слух, за да доловят вълчи вой сред снеговете.

В Саанен нахълтаха в общинската кръчма, където имаше вечеринка и беше претъпкано от кравари, хотелиерски прислужници, продавачи в магазини, учители по ски, гидове, туристи, селяни. След пантеистичните, едва ли не животински усещания навън влизането им в топлото затворено помещение беше абсурдно, както да си прикачиш внушително рицарско име, шумно като тропота на подковани ботуши през военно време, като скърцането на спортни шпайкове по циментовия под на съблекалнята. Познатите звуци на неизменните тиролски припеви изтръгнаха Дик от романтичното настроение, което обстановката бе породила у него в първия миг. Най-напред той помисли, че стана тъй, защото бе прогонил момичето от съзнанието си; след това в ума му изплуваха думите на Бейби: „Трябва да го обмислим внимателно…“ — а подтекстът на тези думи беше: „Ти си наша собственост и рано или късно ще признаеш това. Глупаво е да поддържаш позата на независим.“

От години Дик не бе изпитвал неприязън към някого — от времето, когато, като студент първа година в Ню Хейвън, беше прочел

едно популярно есе, озаглавено „Душевна хигиена“. Сега бе настръхнал срещу Бейби, но същевременно се опитваше да се сдържа, макар че ненавиждаше невъзмутимото й нахалство — нахалството на богатия. Ще минат стотици години, преди някоя от еманципираните амазонки да проумее факта, че един мъж е уязвим само в гордостта си; щом засегнат гордостта му, той става чуплив като „яйцето-човече“ от приказката „Алиса в страната на чудесата“ — макар че някои жени, поне на думи, правят опит да признаят това. По професия доктор Дайвър трябваше да се занимава с такива „натрошени като яйчени черупки характери“, макар и от по-друг вид, и затова гледаше да избегне всякакви сблъсквания. Все пак, когато шейната плавно потегли обратно към Гстаад, той каза:

— Прекалено робуваме на добрите обноски.

— Мисля, че това е хубаво — отвърна Бейби.

— Не, не е — възрази той и се обърна към Бейби, която в момента представляваше безформено, загърнато в кожа кълбо. — Добрите обноски са негласно признание, че всеки е тъй чувствителен, че трябва да го пипаш с ръкавици. Уважението към хората е друго нещо — не може току-така да наречеш някого страхливец или лъжец, но ако цял живот щадиш хората и тяхната чувствителност и подхранваш тщеславието им, накрая не можеш да различиш онова, което заслужава уважение в тях.

— Струва ми се, че американците гледат доста сериозно на обноските си — каза възрастният англичанин.

— Мисля, че да — съгласи се Дик. — Обноските на баща ми бяха от онова време, когато първо стреляш, а след това се извиняваш. Мъжете са ходили въоръжени, а вие, европейците, не сте носили оръжие в цивилния живот от началото на осемнадесети век насам…

— Това е приблизително така…

— Не приблизително, а точно така.

— Ти имаш такива добри обноски, Дик — каза Бейби примирително.

Жените, загърнати в различни кожи, напомняха на зоологическа градина и го гледаха малко изплашено. Младият англичанин не можеше да го разбере — той беше от онзи тип хора, които, ако се катерят по корнизите и балконите, си въобразяват, че се катерят по мачтите на ветроходна фрегата: през целия път до хотела той

разказваше някаква глупава история как се боксирал с най-добрия си приятел, как в продължение на цял час си нанасяли удари, въпреки че много се обичали, и нито за момент не се поддали на приятелските си чувства. Дик взе малко подигравателен тон.

— И тъй след всеки удар, който той ви нанасяше, вие го смятахте за по-добър приятел?

— Уважавах го повече.

— Не мога да разбера как се е стигнало до всичко това. Да влизате в конфликт с най-добрия си приятел за някаква дреболия…

— Щом не разбирате, не мога да ви го обясня — отвърна хладно младият англичанин.

„Ето какво получавам, когато казвам какво мисля“ — помисли Дик.

Той се срамуваше, че бе подиграл младежа, разбираше, че историята звучи абсурдно, защото разсъжденията на момчето бяха незрели, а то разказваше с тон на човек, който е врял и кипял.

Веселата тълпа ги увлече и те влязоха в бара, където барманът тунизиец превключваше илюминациите като контрапункт — ответна мелодия на луната зад пързалката, която надничаше през големите прозорци. При тази светлина момичето се стори на Дик неодухотворено и безинтересно. Той отвърна поглед от него, приятно му беше да гледа тъмнината, огънчетата и цигарите, които ставаха зеленикави и сребристи, когато светваха червените светлини, бялата ивица, която падаше върху танцуващите, щом отвореха вратата на заведението.

— Кажи ми, Франц — запита той, — смяташ ли, че като си пил бира и бодърствувал цяла нощ, ще можеш да отидеш при пациентите си и да ги накараш да ти вярват, че си човек с характер? Няма ли да те разберат, че си гастропат?

— Отивам да спя — съобщи Никол. Дик я придружи до вратата на асансьора.

— Бих се прибрал с теб, но трябва да убедя Франц, че от мен няма да излезе клиничен лекар.

Никол влезе в асансьора.

— Бейби е практична — каза тя замислено.

— Бейби е една об…

Вратата шумно се затвори. Последва бръмчене и Дик довърши изречението си наум: „Бейби е една обикновена егоистка.“

Но след два дни, когато двамата с Франц се спускаха с шейна към гарата, Дик призна, че гледа благосклонно на въпроса.

— Започваме да се въртим в кръг — призна той. — При живота, който водим, има неизбежни моменти на напрежение и Никол не е в състояние да ги преодолява. И без това летните идилии на Ривиерата свършиха — следващото лято ще има тълпи курортисти.

Те минаха край пързалките от гладък зеленикав лед, озвучени от шумни виенски валсове и украсени с пъстроцветни емблеми на школите за зимен спорт, които се открояваха на бледосиньото небе.

— … Мисля, че ще успеем да го направим, Франц.

И единственият човек, с когото бих опитал, си ти…

Сбогом, Гстаад! Сбогом, свежи лица, захарноскрежни цветя, снежинки в тъмнината. Сбогом, Гстаад, сбогом!

---

[1] Фондю — печено сирене с подправки, залято с горещо масло и малко кирш. ↑

[2] Форел (1848–1931) — швейцарски невролог ↑

[3] Алфред Адлер (1870–1937) — австрийски психиатър, основоположник на школата за индивидуална психология. ↑

ВТОРА ГЛАВА

През едно юлско утро Дик се събуди в пет часа, след като бе сънувал дълъг кошмар за войната; отиде до прозореца и погледна към Цюгерзее. Сънят му бе започнал с мрачно величие; морскосини униформи прекосяваха някакъв тъмен площад след духови оркестри, свирещи втората част на „Любовта към трите портокала“ от Прокофиев. След това профучаха пожарни коли, символи на бедствието, последвани от зловещо въстание на инвалидите в един превързочен пункт. Той запали нощната лампа и записа обстойно съня си. Завърши с полуироничната фраза: „Окопен шок на нестроевак.“

Седнал в леглото, той чувствуваше празнота в стаята, в къщата, в нощта. В съседната стая Никол унило промърмори нещо, стана му мъчно за нея, за самотата, която тя изпитваше насън. За него времето беше спряло, но веднъж на всеки няколко години ускоряваше шеметно хода си, като ускорено превъртане на магнетофонна лента, а за Никол годините се редяха като отмервани по часовник, дните се нижеха по календара, след един рожден ден идваше друг, съпроводен с тягостното съзнание за увяхващата красота.

Дори последната година и половина, прекарани край Цюгерзее, бе пропиляно време за нея; работниците на пътя почервеняваха през май, ставаха бронзови през юли, кафяви през септември, отново бели напролет и единствено по това разграничаваше тя годишните времена едно от друго. След първото си заболяване тя бе заживяла с нови надежди, очакваше тъй много, но нямаше други опорни точки освен Дик и отглеждането на децата, които се стараеше да обича, но които всъщност бяха добре напътствувани сирачета. Хората, които й се нравеха, повечето от тях неконформисти, я объркваха, действуваха й зле — тя търсеше в тях жизнеността, която ги бе направила независими, творчески натури или устойчиви за ударите на живота, но търсенията и бяха напразни, тяхната тайна се коренеше дълбоко в конфликти от детството, които те бяха забравили. Тя проявяваха интерес по-скоро към чара на Никол, към външната й хармония, към

обратното лице на заболяването ѝ. А тя водеше самотен живот и притежаваше Дик, който не желаеше да бъде притежаван.

Неведнъж той бе правил неуспешни опити да я освободи от влиянието, което упражняваше върху нея. Бяха изживели много хубави мигове заедно, бяха си приказвали в интервалите между любовните минути през белите нощи, но винаги когато той се отвръщаше от нея, за да се вглъби в себе си, тя оставаше с празни ръце, гледаше нищото, което той ѝ бе оставил, даваше му различни названия, но знаеше, че всъщност то е надеждата той да се завърне отново при нея.

Дик стисна конвулсивно възглавницата, легна и я сложи под тила си, както правят японците, когато искат да забавят кръвообращението си, и отново заспа. По-късно, докато се бръснеше, Никол се събуди и започна да обикаля къщата, давайки кратки отсечени нареждания на децата и прислужниците. Ленър влезе при баща си, за да го гледа как се бръсне — тъй като живееше в съседство с клиниката, той изпитваше необикновено доверие и възхищение към баща си и прекомерно безразличие към останалите възрастни; виждаше пациентите откъм жалката им страна или пък като бездушни пресилено учтиви и безлични създания. Той беше хубаво, многообещаващо момче и Дик му отделяше много време, отношенията им бяха като на добродушен, но взискателен офицер към дисциплиниран редник.

— Защо, когато се бръснеш, горе на косата ти винаги остава малко сапунена пяна? — запита Ленър.

Дик предпазливо прецеди през насапунените си устни:

— Досега не съм могъл да разбера защо. И аз съм се чудил. Може би когато изравнявам бакенбардите си, насапунисвам пръста, но кога го допирам до косата си, не знам.

— Утре ще наблюдавам и ще разбера.

— Това ли е единственият ти въпрос преди закуска?

— Това не е въпрос.

— Един на нула за теб.

Половин час по-късно Дик тръгна към административната сграда. Беше на тридесет и седем години, все още отказваше да си пусне брада, но имаше повече лекарски вид, отколкото когато беше на Ривиерата. От осемнадесет месеца живееше в клиниката — безспорно една от най-добре обзаведените в Европа. Подобно на клиниката на Домлер, тя беше съвсем модерна — не се помещаваше в една-

единствена мрачна и зловеща сграда, а в отделни разпръснати постройки, които създаваха илюзията за малко селце. Дик и Никол бяха допринесли много с добрия си вкус, така че комплексът беше много красив, и всеки психиатър, минаващ през Цюрих, се отбиваше да го види. Малко оставаше човек да помисли, че това е клуб за голф. Две от постройките — едната се наричаше „Шипката“, а другата „Буките“, бяха предназначени за пациентите, потънали във вечен мрак; оградени с лек жив плет, който ги отделяше от главната сграда, те всъщност бяха непристъпни като бункери. По-нататък имаше голяма зеленчукова градина, обработвана отчасти от пациентите. Работилниците за „его терапия“ бяха също там, разположени под един покрив, и от тях доктор Дайвър започна утринния си преглед. В слънчевата дърводелска работилница се носеше приятен дъх на стърготини, напомнящ за забравените години на разцвета на дърводелството; там винаги имаше пет-шест души, които чукаха, рендосваха, режеха с трион — те мълчаливо и сериозно вдигаха очи от работата си, когато той влизаше. Дик разбираше от дърводелство и размени с тях няколко думи дали е по-уместно да се използува един или друг вид инструмент; той говореше спокойно, приятелски, като човек, който се интересува от работата. В съседство беше книговезницата, предназначена за пациентите с най-бистро съзнание — за съжаление те не винаги имаха най-големи шансове да оздравеят. В последното помещение изработваха украшения от мъниста, кована мед и плетяха. Изразът на лицата на пациентите тук беше като на човек, който току-що е въздъхнал дълбоко и е отхвърлил някаква неразрешима мисъл, но техните въздишки означаваха, че в главата им отново се завърта същият кръг от мисли, защото, за разлика от нормалните хора, мисълта им тече не по права линия, а се върти в кръг. Винаги в един и същи затворен кръг. В безконечен кръг. Но яркоцветните материали, които те обработваха, създаваха у посетителя моментната илюзия, че тук всичко е наред като в детска градина. Когато доктор Дайвър влезе при тях, те се оживиха. Повечето го предпочитаха пред доктор Грегоровиус. Ония от тях, които бяха водили светски живот, неизбежно го харесваха повече. Някои от пациентите смятаха, че не им обръща достатъчно внимание или че не се държи естествено и позира. Тази реакция не бе много различна от

реакцията, която Дик бе предизвикал в извън професионалния си живот, но тук тя беше изопачена и деформирана.

Една англичанка винаги го заговаряше на тема, която считаше за своя специалност.

— Ще слушаме ли музика тази вечер?

— Не знам — отвърна той. — Не съм виждал доктор Ладислау. Как ви хареса снощното изпълнение на мисис Сакс и мистър Лонгстрийт?

— Средна ръка.

— На мен ми хареса — особено Шопен.

— Според мен беше средна ръка.

— А вие кога ще ни посвирите?

Тя вдигна рамене, от години насам се ласкаеше, когато й задаваха този въпрос.

— Някой път; но аз свиря средна ръка.

Знаеше се, че тя изобщо не може да свири — имаше две сестри, блестящи пианистки, но самата тя не успяла дори да научи нотите, когато вземали уроци по музика като деца.

От работилниците Дик се запъти към „Шипката“ и „Буките“. Отвън постройките бяха тъй весели, както и другите; вътрешната уредба беше дело на Никол, която бе имала известна свобода на действие в рамките на задължителните изисквания: завинтени към пода мебели и замаскирани решетки. Тя бе вложила толкова много въображение — изобретателността, която й липсваше, тя бе заимствувала от самата даденост на проблема, — че непосветеният посетител не би могъл дори да помисли, че леката изящна плетеница на прозореца всъщност е здрава и непреодолима преграда, че модерните тръбни мебели са по-здрави от масивните творения от началото на века — дори цветята бяха поставени в метални, здраво завинтени конусчета и всеки един от предметите или орнаментите беше тъй необходим, както трегерите за един небостъргач. Неуморно беше оглеждала нещата от всички страни, за да може всяка стая да бъде възможно най-удобна. Когато я по хвалиха, тя сама се бе нарекла майстор водопроводчик.

Ония, чиито компаси не бяха деполяризирани, откриваха много странни неща в тези сгради. Доктор Дайвър често се забавляваше, когато беше в „Шипката“ — мъжкото отделение, — тук имаше един

странен малък ексхибиционист, който си беше внушил, че ако успее безпрепятствено да мине гол от Триумфалната арка до Плас де ла Конкорд, ще разреши много неща. „Може би човекът е прав“ — мислеше си Дик.

Неговият най-интересен случай беше в главната постройка. Това беше една тридесетгодишна жена, постъпила в клиниката преди шест месеца; американка — художничка, живяла дълго в Париж. Не разполагаха с достатъчно данни за миналото й. Един неин братовчед я бе срещнал случайно и бе разбрал, че състоянието й е ненормално. След кратък и безрезултатен престой в един от нашумелите санаториуми около столицата, предназначен предимно за туристи, жертва на алкохола и на опиати, той бе успял да я доведе в Швейцария. При пристигането си тя беше необикновено красива — сега представляваше жив труп, цялата беше болезнено подута. Нито една от кръвните проби не беше дала положителна реакция и по липса на по-задоволителна диагноза бяха вписали страданието й като екзема на нервна почва и в продължение на два месеца тя лежеше в същото състояние. Мисълта й беше свързана, дори блестяща, когато не прекрачваше границите, зад които започваха свойствените й халюцинации.

Тя не признаваше друг лекар освен него. В моменти на криза никой от другите лекари не можеше да помогне с нищо. Преди няколко седмици, през една от многобройните нощи на безсъние и страдания, Франц бе успял да я хипнотизира и да й даде няколко часа почивка, тъй необходима за нея, но следващите му опити бяха излезли несполучливи. Хипнозата беше средство, на което Дик не вярваше и рядко използуваше, защото знаеше, че самият той невинаги може да се настрои за това — веднъж беше опитал с Никол и тя подигравателно му се бе изсмяла.

Жената в стая номер двадесет не го видя, когато влезе, до такава степен беше подпухнала кожата около очите й. Тя заговори със звучен, дълбок, развълнуван глас:

— Докога ще продължава това? Никога ли няма да се свърши?

— Скоро ще се оправи. Доктор Ладислау ми каза, че на отделни места отокът е спаднал.

— Ако знаех какво съм сторила, за да заслужа това, бих го понесла търпеливо.

— Не е разумно да се поддаваме на мистицизъм. Смятаме, че това е на нервна почва. Явление, сходно на уртикарията и изчервяването — изчервявахте ли се лесно като малка?

Тя лежеше с лице към тавана.

— Откак ми поникнаха мъдреците, не съм срещнала нищо, което би ме накарало да се изчервя.

— Всеки си има своите дребни грехове и грешки, а вие?

— Няма нищо, за което да се упреквам.

— Вие сте щастлива.

Жената се замисли за миг; през бинтованото й лице гласът излизаше като изпод земята:

— Споделям съдбата на жените на моето време, които предизвикаха мъжете на двубой.

— За ваша голяма изненада тази борба се оказа като всички останали — отвърна той със сериозен глас, за да попадне в нейния тон.

— Както всички борби. — Тя се замисли. — Спечелваш нещо дребно и половинчато или извоюваш пирова победа, или виждаш, че си се провалил и си станал развалина — призрачно ехо от срутена стена.

— Нито сте се провалили, нито сте станали развалина — възрази той. — Уверена ли сте, че сте водили истинска борба?

— Погледнете ме! — извика тя с яд.

— Страдате, но много жени са страдали, без да са извършили грешката да се сметнат за мъже. — Разговорът се превръщаше в спор и той каза примирително: — Във всеки случай не трябва да вземате един-единствен неуспех за окончателно поражение.

— Красиви думи — засмя се тя презрително и отговорът й, стигнал до него през разделящата ги стена от болка и страдание, го накара да се засрами от себе си.

— Бихме желали да стигнем до истинските причини, които са ви довели дотук… — започна той, но тя го прекъсна.

— Намирам се тука като символ на нещо. Мислех, че вие може би знаете на какво.

— Вие сте болна — каза той механично.

— Какво е тогава онова нещо, което почти открих?

— Една още по-голяма болест.

— Това ли е всичко?

— Това е всичко. — С отвращение чу лъжата си, но в конкретния случай нещата бяха тъй сложни, че само една лъжа можеше да ги обобщи. — Извън това има само безредие и хаос. Не ви говоря назидателно — ние имаме напълно ясна представа за страданието ви. Но само като посрещате лице в лице ежедневните проблеми, колкото и дребни и досадни да са те, ще можете да поставите нещата отново в ред. След това — може би отново ще можете да се заемете с изследванията на… — Той се забави, защото не искаше да доизкаже мисълта си. — … неизследваните граници на съзнанието. — Неизследваните предели, които човекът на изкуството трябва да изследва, решително не бяха за нея. Тя беше с деликатна нагласа, изнежена и може би щеше да намери утеха в някакъв съзерцателен мистицизъм. Изследването на неизвестното е за хора, които имат малко селска кръв, широки бедра и дебели глезени, които могат да приемат мъките на плътта и духа, тъй както хляба и солта.

„Това не е за вас — за малко не каза той. — Това е твърде сурова игра за вас.“

С цялото си безмерно страдание тя го привличаше с магнетична, почти чувствена сила. Изпитваше желание да я прегърне, както толкова пъти бе прегръщал Никол, да я приласкае заедно с грешките й, защото те бяха неделима част от нея. През спуснатите завеси се процеждаше оранжева светлина, фигурата й напомняше саркофаг, положен върху леглото; там, където трябваше да бъде лицето и, се виждаше само едно петно, гласът и търсеше пипнешком в бездната на нейното страдание и намираше само неясни абстракции.

Когато той стана, сълзите й като лава заляха превръзките.

— Това е някакво изкупление — прошепна тя. — Нещо трябва да излезе от това.

Той се наведе и я целуна по челото. После каза:

— Всички трябва да се опитаме да бъдем добри.

След като излезе от стаята й, изпрати при нея дежурната сестра. Трябваше да навести още пациенти: една петнадесетгодишна американка, израснала под внушението, че всичко в детството е приятно и забавно — той бе решил да я посети, защото тя току-що си бе отрязала косите с ножички за нокти. Почти нищо не можеше да се направи за нея, в семейството й имаше наследствена невроза, а в миналото й — нищо здраво, което да се вземе като опорна точка, за да

се гради върху него. Бащата, самият той нормален и грижовен, се бе опитал да затвори очите на нервното си дете за неприятната страна на живота, а в резултат само му бе попречил да си изгради съпротивителни сили, за да може да се приспособява към неизбежните изненади на действителността. Дик намери да каже само: „Елен, когато се съмняваш за нещо, трябва да питаш сестрата, трябва да се научиш да се вслушваш в съветите. Обещай ми!“

Какво значеше едно обещание, дадено от същество с болно съзнание? Той влезе при нежната изгнаница от Кавказ, загърната плътно в нещо като хамак, потопен в гореща медицинска баня, а също и при трите дъщери на един португалски генерал, които парезата малко по малко обхващаше. Мина в съседната стая и каза на нервно разстроения психиатър, че състоянието му непрекъснато се подобрява, а човекът се опита да прочете по лицето му дали той говори с убеждение, защото връзката му с реалния свят се свеждаше до това дали ще долови, или не успокоителната нотка в гласа на доктор Дайвър. Накрая Дик освободи един от санитарите, който не умееше да се справя със задълженията си, а после стана време за обед.

ТРЕТА ГЛАВА

Обедите с пациентите бяха за него задължение, което той посрещаше с безразличие. На обеда, разбира се, не присъствуваха обитателите на „Шипката“ или на „Буките“; на пръв поглед това беше обед като всеки друг, но над масата витаеше тягостна меланхолия. Присъствуващите лекари се стараеха да поддържат разговор, но повечето от пациентите, сякаш изморени от предобедната работа или потиснати от компанията, говореха малко и се хранеха, забили поглед в чиниите си.

Когато обедът свърши, Дик се върна във вилата. Никол седеше в салона със странен израз на лицето.

— Прочети това — каза тя.

Той отвори писмото. Беше от една пациентка, неотдавна изписана от клиниката, макар че лекарите гледаха скептично на нейния случай. Без заобикалки тя го обвиняваше, че прелъстил дъщеря й, която бе стояла до леглото на майка си по време на кризата. В писмото се казваше, че мисис Дайвър вероятно ще бъде доволна да узнае за станалото, за да разбере „какъв всъщност“ е съпругът й.

Дик отново прочете писмото. Макар и написано на ясен и правилен английски, той разпозна в него белезите на маниакалност. Веднъж дъщерята, дребно тъмнокосо момиче с предизвикателно държане, го бе помолила да я вземе със себе си в Цюрих. Вечерта я бе довел обратно в клиниката. Бе я целунал, без да влага нещо в това, по-скоро от съжаление. После тя се бе опитала да тласне нещата по-нататък, но той нямаше желание и след това или по-точно в резултат на това момичето го бе намразило и бе отвело майка си.

— Това е писмо на неуравновесен човек — каза той. — Не съм имал никакви връзки с момичето. Дори не съм го харесвал.

— Да, опитах се да си внуша това — отвърна Никол.

— Не мога да допусна, че го вземаш за истина.

— Седя тук и си мисля.

Той седна до нея и заговори с укор:

— Това е абсурдно. Не виждаш ли, че е писано от душевноболен човек?

— И аз бях душевноболна.

Той се изправи и гласът му стана по-категоричен.

— Да оставим тези глупости, Никол. Иди да вземеш децата и тръгваме.

Качиха се в колата. Дик шофираше и поеха по пътя, следващ извивките на езерния бряг; слънчевите лъчи се отразяваха от водната повърхност и се пречупвала в предното стъкло, когато излизаха на открито през тунелите от пищна растителност. Колата беше на Дик — едно тъй малко рено, че всички стърчаха от него с изключение на децата, между които гувернантката се извисяваше като мачта на задната седалка. Познаваха всеки километър по пътя — знаеха къде ще усетят аромата на боровите игли и мириса на черния дим от комините. Слънцето, като издигнало се високо в небето човешко лице, жареше силно по сламените шапки на децата.

Никол мълчеше; Дик се чувствуваше неловко пред безмълвния й, вперен право напред поглед. Той често биваше самотен с нея и тя нерядко го изморяваше с краткотрайни словесни изблици: споделяни само с него обяснения за себе си, като например „аз съм еди-каква си — всъщност съм по-скоро такава“; но този следобед той би се радвал да послуша известно време отривистия й глас, за да разбере в каква насока текат мислите й. Положението беше по-опасно, когато тя се свиваше в черупката си и се изолираше от него.

В Цуг гувернантката слезе от колата и ги остави Дайвърови продължиха към панаира в Агири и задминаха няколко гигантски валяка, които отбиха встрани, за да им направят път. Дик паркира колата и тъй като Никол го гледаше, без да помръдне, каза:

— Хайде, мила. — Устните й внезапно се разтеглиха в ужасна усмивка, той почувствува как нещо в стомаха му се свива, но си даде вид, че не забелязва, и повтори: — Хайде, че да могат да слязат и децата.

— О, идвам, не се безпокой — отвърна тя; думите й бяха част от нейни вътрешни помисли, понесли се твърде бързо, за да може той да ги разбере. — Не се безпокой, идвам…

— Тогава ела.

Тя се извърна от него, когато той тръгна редом с нея, но по лицето й още се четеше ироничната и далечна усмивка. Само когато Ленър й заговори на няколко пъти, тя успя да прикове вниманието си върху нещо конкретно — Арлекино и Пулчинела от куклената комедия — и да се ориентира, използувайки го като опорна точка.

Дик се чудеше какво да прави. Беше раздвоен в отношенията си към нея — гледаше я с очите на съпруг, а от друга страна, като психиатър и тази раздвоеност все повече го парализираше. През изтеклите девет години тя неведнъж го бе увличала със себе си и го бе карала да прекрачи границата на разумното, беше го обезоръжавала или внушавайки му съжаление, или с някой проблясък на чувство за хумор, тъй неочакван и несвързан с линията на поведението й, че едва по-късно, когато се успокояваше, той си даваше сметка, че тя бе успяла макар за миг да го надхитри.

След като отговориха на въпроса на Топси дали този е същият Арлекино, когото бяха видели миналата година в Кан, те тръгнаха между панаирните палатки. Бонетата на жените, кацнали на главите им, кадифените им елечета, широките ярки поли — носии от различни кантони, изглеждаха строги и сдържани на фона на боядисаните в синьо и оранжево коли и сергии. Отнякъде долитаха подвиквания и звън на дайре.

Никол се затича внезапно, тъй внезапно, че за миг Дик не разбра, че я няма. Далеч пред очите му се мярна жълтата й фигура, която си пробиваше път сред тълпата и изчезваше като петно охра на границата между действителното и нереалното. Той се завтече след нея. Тя бе избягала тайно и той я следеше тайно. Горещият следобед изведнъж стана кошмарен, изпълнен с пронизителни звуци; той се сети, че е забравил децата, изтича обратно, хвана ги за ръце и закриволичи с тях през тълпата, като се озърташе ту към една, ту към друга палатка.

— Madam — извика той на една млада жена, която стоеше зад бяла лотарийна рулетка, — est-ce que je peux laisser ces petits avec vous deux minutes? C’est tres urgent — je vous donnerai dix francs.

— Mais oui.[1]

Той бутна децата към палатката.

— Alors — restez avec cette gentille dame.

— Oui, Dick.[2]

Стрелна се отново напред, но я беше загубил от погледа си; обиколи вертележката тичешком, след това си даде сметка, че тича с поглед, прикован все към едно и също конче. Проби си с лакти път към лавката с разхладителни напитки, след това си спомни за една от слабостите на Никол и отметна завесата пред входа на палатката, където предсказваха бъдещето. Надзърна вътре и чу напевен глас:

— La septieme fille d’une septieme fille nee sur le rives du Nil — entrer, Monsieur…[3]

Пусна пердето и се затича към края на панаира при брега на езерото, където едно виенско колело се въртеше бавно на фона на небето. Откри я там.

Тя седеше сама в гондолата, която в момента се намираше най-високо; когато започна да се спуска надолу, той видя, че тя се смее неудържимо, и се мушна обратно в тълпата. При следващото завъртане на колелото тълпата забеляза истеричния й смях.

— Regardez-moi?

— Regarde donc cette Anglaise![4]

Тя отново се понесе надолу, сега колелото забави хода си, музиката заглъхна и около гондолата й се струпаха десетина души, които, повлияни от нейния смях, й се усмихваха глупаво. Щом Никол забеляза Дик, смехът й замря — опита се да се отскубне от него, но той улови ръката й, задържа я и тръгнаха двамата.

— Защо губиш така контрол върху себе си?

— Знаеш много добре защо.

— Не, не знам.

— Това на нищо не прилича — пусни ме. Обиждаш ме по този начин. Да не мислиш, че не видях как онова момиче те гледаше — онова, дребничкото тъмнокосо момиче. О, това е просто комично — тя е дете няма повече от петнадесет години. Да не мислиш, че не видях?

— Спри тук за минутка и се успокой.

Те седнаха на една маса; в очите й се четеше дълбоко подозрение, тя махна с ръка пред лицето си, сякаш нещо и пречеше да вижда.

— Искам да пия нещо — искам коняк.

— Не може да пиеш коняк; ако искаш, ще ти поръчам бира.

— Защо да не пия коняк?

— Да не спорим. Чуй какво ще ти кажа — тази история за момичето е чиста халюцинация, разбираш ли какво значи това?

— Винаги е халюцинация, щом видя нещо, което ти не искаш да виждам.

Той се чувствуваше виновен както в кошмарните сънища, в които ни обвиняват, че сме извършили престъпление и ние сме със съзнанието, че действително сме го извършили, а щом се пробудим, знаем, че това не е вярно. Не издържа погледа й и извърна очи.

— Оставих децата в палатката на една циганка. Трябва да ги вземем.

— За какво се мислиш? — запита го тя. — За реформатор?

Преди петнадесет минути те бяха семейство. Сега, когато въпреки волята си трябваше да я притисне до стената, му хрумна, че и той, и децата му са участници в един опасен експеримент.

— Връщаме се вкъщи.

— Вкъщи! — изкрещя тя тъй безумно, че гласът й пресипна и се задави. — Да седя и да мисля, че всички ние гнием, и пепелта на децата гние във всяка кутия, която отварям? Тази мръсотия!

Почти с облекчение разбра, че тя е смутена от думите си, а Никол с повишената си чувствителност забеляза, че лицето му приема друг израз. Нейното изражение също се смекчи и тя каза умолително:

— Помогни ми, Дик, помогни ми!

През него мина вълна от болка. Ужасно беше, че тя не стъпва на земята, че е като изящно изградена кула, която няма основи, а виси безпомощно, окачена на него. До известна степен това беше редно: мъжете са за това, да бъдат опора, да дават идеи, да бъдат носещите греди и ония, които изчисляват логаритмите: но Дик и Никол някак си се бяха слели и бяха станали равни, не бяха противоположни дадености, които се допълват; тя също беше Дик, жаждата в мозъка на костите му. Той не можеше да бъде безучастен свидетел на нейното рухване. Подсъзнателно й съчувствуваше и изпитваше нежност към нея, затова реши да действува по един типично съвременен начин, да използува присъствието на трето лице. Реши да вземе болногледачка от Цюрих, която още същата вечер да се заеме с нея.

— Ти можеш да ми помогнеш.

Милата й предизвикателност отново го привлече към нея и той почувствува, че губи почвата под краката си.

— Помагал си ми по-рано — можеш да ми помогнеш и сега.

— Мога да ти помогна пак по стария начин.

— Някой трябва да ми помогне.

— Може би е така. Но най-много можеш да си помогнеш ти сама. Хайде да намерим децата.

Имаше много палатки с бели въртящи се рулетки. Дик се стресна, когато попита в първата палатка и получи категорично отрицателен отговор. С ехиден поглед Никол стоеше настрана, отрекла се от децата, които мразеше като част от реалния свят, който искаше да унищожи. Най-после Дик ги намери наобиколени от умилени жени, които им се възхищаваха като на хубава стока, и от зяпнали ги деца.

— Merci, Monsieur. Monsieur est trop genereux. C’etait un plaisir. M’sieur, Dame. Au revoir, mes petits.[5]

Те си тръгнаха, съпроводени от съжалителните погледи на тълпата; колата се изпълни с мрачните им предчувствия и тревога, а децата бяха свили разочаровано устни. Страданието се представяше откъм своето ужасяващо тъмно и непознато лице. Някъде около Цуг Никол с мъчително усилие повтори една своя забележка за разположената встрани от пътя къща, която се открояваше като жълто петно в далечината и приличаше на неизсъхнала още картина, но това беше като напразен опит да се хване за вече, което неудържимо се изплъзва от ръцете й.

Дик се опита да се отпусне. Тепърва му предстоеше борба; щом се приберяха, щеше да се наложи с часове да й преповтаря елементарните истини на живота. Шизофрения е удачно название — то означава раздвоена личност. — Никол беше ту човек, на когото няма какво да се обяснява, ту човек, на когото нищо не може да бъде обяснено. С нея човек трябваше да се държи твърдо и повелително, пътят към реалността да бъде винаги открит към нея, а пътят към бягството — системно прегражден. Обаче блестящата изобретателност на лудостта е неуморима като водата, която винаги намира нов път през, над или около построената дига. За да й се противодейства, е нужен сплотеният фронт на много хора. Той разбираше, че този път Никол трябва сама да се излекува; искаше да изчака тя да си спомни миналите кризи, да се погнуси от тях. Уморено кроеше планове как ще възстановят режима, който преди две години бяха отслабили.

Той заобиколи едно възвишение и тъкмо бе натиснал педала за газта, за да поеме по един пряк път за клиниката, успореден на хълма, когато колата неудържимо се понесе наляво, след това надясно, наклони се настрани; чувайки писъците на Никол в ухото си, Дик с всичка сила притисна лудата й ръка, вкопчила се в кормилото; колата се оправи, понесе се още веднъж настрани, изхвръкна от пътя, вряза се в ниските храсталаци, наклони се под деветдесетградусов ъгъл и остана така, опряна в едно дърво.

Децата пищяха, Никол също пищеше, проклинаше и се опитваше да забие нокти в лицето на Дик. Първата му грижа беше да установи много ли е наклонена колата и има ли опасност да се обърне; той не можеше да разбере това, изви ръката на Никол, за да я отстрани, измъкна се откъм килнатата нагоре страна, свали децата и едва тогава видя, че колата е застанала стабилно и няма да се обърне. За миг остана разтреперан и задъхан.

— Ти… — извика той.

Тя се смееше неудържимо, не се срамуваше, не беше изплашена, станалото не я засягаше. Ако някой ги бе зърнал в този момент, не би могъл да предположи, че тя е виновницата за случилото се; смееше се тъй, сякаш беше извършила някоя детска лудория.

— Уплаши се, нали? — укори го тя. — Искаш да живееш!

Каза това тъй убедително, че Дик, разтърсен от преживяното, се усъмни дали действително не е бил изплашен заради себе си — но уплашените лица на децата, които поглеждаха ту към баща си, ту към майка си, събудиха у него желание да превърне в пихтия ухилената й физиономия.

Право над тях, на половин километър от виещия се път, но само стотина крачки, ако човек тръгне направо през храсталаците, имаше едно ханче; една част от него се подаваше над обраслия склон.

— Хвани Топси за ръка — каза той на Ленър, — ето така, здраво, и тръгнете нагоре — виждаш ли тази пътечка? Като стигнете в ханчето, кажи: „La voiture Diver est cassee.“[6] Някой да слезе веднага.

Ленър, неосъзнал напълно какво се е случило, но подозиращ, че е нещо необичайно лошо, запита:

— А вие какво ще правите?

— Ще останем тук, при колата.

Без да поглеждат майка си, децата се отдалечиха.

— Внимавайте, като пресичате пътя горе! Огледайте се наляво и надясно! — извика Дик след тях.

Той и Никол се обърнаха един към друг и се изгледаха с очи, пламтящи като светнали прозорци на две срещуположни къщи. След това тя извади пудриерата си, погледна се в огледалото и приглади косите по слепоочията си. Дик гледа няколко секунди след децата, които се катереха, докато се скриха между боровете по средата на пътя, после мина от другата страна на колата, за да види колко е пострадала и как може да се изкара обратно на пътя. По пръстта личаха следите — криволичещата линия, по която бяха изминали последните двадесет-тридесет метра; обхвана го не гняв, а силно отвращение.

След няколко минути съдържателят на ханчето пристигна тичешком.

— Боже мой! — възкликна той. — Как се случи това! Бързо ли карахте? Какъв късмет! Ако не беше дървото, щяхте да се изтърколите надолу по хълма.

Дик се възползува от присъствието на Емил — пълен мъж със запотено лице, препасан с широка черна престилка — и съвсем спокойно даде знак на Никол да слезе от колата; тя скочи откъм наклонената надолу страна, загуби равновесие на стръмния терен, падна на колене и отново се изправи. Гледайки как мъжът се опитва да отмести колата, изражението й отново стана упорито. Дик се зарадва дори на този обрат в настроението й.

— Върви и чакай при децата, Никол — каза той. Едва когато се скри от погледа му, той се сети, че тя бе искала коняк, а горе в ханчето имаше коняк — каза на Емил да не се безпокои за колата; ще изпратят шофьора с голямата кола да я изтегли на пътя. Двамата бързо се заизкачваха към ханчето.

---

[1] Може ли да оставя малките при вас за две минути? Това е много спешно. Ще ви дам десет франка. — Но да. — Б.пр. ↑

[2] Тогава останете при тази любезна госпожа. — Добре, Дик. — Б.пр. ↑

[3] Седмата дъщеря на една седма дъщеря, родена на брега на Нил — влезте, господине. — Б.пр. ↑

[4] Гледайте!… Погледни тази англичанка! (Фр.) — Б.пр. ↑

[5] Благодаря, господине. Господинът е много щедър. Беше удоволствие за мен. Довиждане, господине, госпожо. Довиждане, деца (фр.). — Б.пр. ↑

[6] Колата на Дайвър се повреди (фр.). — Б.пр. ↑

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

— Искам да замина — каза той на Франц. — За около месец, може и повече, за колкото мога.

— Защо не, Дик? Така се бяхме уговорили още отначало — самият ти настояваше да стоиш. Ако ти и Никол…

— Не искам да заминавам с Никол. Ще замина сам. Последното, което се случи, беше голям удар за мен — ако мога да спя два часа в денонощието, това е едно от чудесата на Цвингли.

— Ти искаш истинско отпускане?

— Не се казва отпускане, а отпуск. Виж какво, ще можеш ли да пазиш мира тук, ако аз отида в Берлин на конгреса на психиатрите? В продължение на три месеца тя беше добре, а и болногледачката и допада. Боже мой, ти си единственото същество на този свят, което мога да помоля за такова нещо.

Франц изръмжа и се замисли задължен ли е, или не винаги да мисли за интересите на партньора си.

На другата седмица Дик отиде с кола до цюрихското летище и се качи на големия самолет за Мюнхен. Докато машината се издигаше с рев към синьото небе, той се отпусна и разбра колко много е уморен. Обзе го истинско спокойствие и той остави болестите на болните, шума — на моторите, управлението — на пилота. Не възнамеряваше да присъствува на нито едно от заседанията на конгреса — представяше си добре как ще протече, новите публикации на Блойлер и на възрастния Форел, които много по-добре би асимилирал у дома, доклад на американеца, който излекувал случая на dementia praecox[1] като извадил зъбите на пациента си или като му оперирал сливиците, полуироничното внимание, с което ще се изслуша това твърдение, дължимо единствено на обстоятелството, че САЩ са такава богата и могъща страна. Останалите американски делегати — червенокосият Шварц с хрисимото лице, полагащ безкрайни усилия да хвърли мост между двата свята, както и десетките комерчески настроени психиатри с хитри лица, които ще присъствуват отчасти за да затвърдят реномето си, така че да включат в клиентелата си доходните криминални дела,

отчасти за да научат нови, звучащи внушително термини, които да прибавят към речника си, за да могат по-убедително да казват на черното бяло и обратното. Щеше да има и скептично настроени психиатри от латинските страни, както и последователи на Фройд от Виена. Измежду тях блестящо щеше да се изкаже прочутият Юнг, благ, неимоверно енергичен, шествуващ из неизбродимия лес между антропологията и ученическите неврози. В началото американците ще дават тон на конгреса, официалната част ще напомня дори събранията на ротарианските клубове[2]; след това ще започне да надделява по-аргументираната европейска деловитост, а накрая американците ще извадят най-големия си коз, ще съобщят за колосални помощи и дарения, за грамадни нови заведения и центрове за специализация и европейците смутено ще отстъпят пред внушителността на цифрите. Но той няма да бъде там, за да види.

Заобиколиха Форарлбергските Алпи и Дик с наслада наблюдаваше пасторалната гледка. Виждаха се едновременно най-малко пет-шест селца, всяко едно сгушено около църквата. Лесно беше да се гледа на земята отдалеч, тъй лесно, както да се играе на страшни игри с кукли и войници. Така гледаха на нещата държавниците, военачалниците и всички оттеглили се от живота хора. Във всеки случай това беше източник на утеха.

Един англичанин, седнал от другата страна на пътеката, го заговори, но напоследък той изпитваше известна антипатия към англичаните. Англия беше като богат човек, който след разсипническа оргия се сдобрява с членовете на семейството си, заговаря ги, всеки един поотделно, а на тях им е ясно, че единствената му цел е да си възвърне достойнството и предишния си авторитет.

Дик носеше със себе си списанията, които продаваха на аерогарата: „Сенчъри“, „Моушън Пикчър“, „Илюстрасион“ и „Флигенде Блетер“, но по-интересно му беше да слезе мислено на земята, да се пренесе в селцата и да се ръкува с обитателите им. Да седне в църквите, както бе седял в бащината си църква в Бъфало, сред мириса на колосаните неделни дрехи. Да слуша мъдростта на Близкия изток, да бъде разпнат, да умре, да бъде погребан във веселата църквица и отново да се двоуми дали да пусне пет или десет цента в дискоса за даренията заради момичето, седнало на скамейката зад него.

Англичанинът отново размени няколко думи с него и зае списанията му; Дик с радост се отърва от тях и се отдаде на мисли за предстоящото пътуване. Като вълк под дрехата си от дълговлакнеста австралийска вълна, той си точеше зъбите за света на удоволствията — вечно младото Средиземноморие, уханието на засъхналата по стъблата на маслиновите дръвчета пръст, момичето от селцето край Савона с бледорозово лице, светнало като требник, по който играят отблясъците на свещите. Ще я вземе на ръце и ще я отнесе през границата…

… Но там той я изостави — влечеше го към гръцките острови, към тъмнеещите води на непознати пристанища, момичето, изоставено на кея, и луната от популярните песни. Част от спомените на Дик бяха наситени с хлапашка романтика. Сред безпорядък от представи, струпани като купчини стоки в евтин галантериен магазин, той все пак бе съумял да запази, макар и мъждеещо, пламъчето на мисловността.

---

[1] Психопатични разстройства, започващи в юношеството (лат.) — Б.ред. ↑

[2] Ротариански клубове — организация с множество клонове в английски говорещите страни. Между членовете й има много бизнесмени и интелектуалци; ползува се със значително обществено и политическо влияние. ↑

ПЕТА ГЛАВА

Томи Барбан беше човек на деня, Томи беше станал герой — Дик го срещна случайно на Мариенплац в Мюнхен, в едно от онези кафенета, където се играе комар на дребно върху персийски килимчета. Вътре се водеха шумни разговори за политика и плющяха карти.

На една от масите беше седнал Томи и се смееше с дръзкия си смях: „Хо-хо, ха-ха-ха! Хо-хо, ха-ха-ха!“ По правило той пиеше малко; негова игра беше смелостта и околните винаги се страхуваха от него. Неотдавна някакъв варшавски хирург бе отстранил една осма от черепа му, който сега зарастваше под косата, и най-слабият от присъствуващите в кафенето би могъл да го убие с един удар на вързана на възел салфетка.

— … Това е принц Чиличев… — очукан, посивял петдесетгодишен русин; господин Макибън и господин Хенън… — Последният беше топчест, чернокос и космат веселяк, който веднага се залови с Дик:

— Преди да се ръкуваме, кажете, какво се увъртате около леля ми?

— Но защо, аз…

— Чухте ме какво казах. Я си признайте, защо дойдохте в Мюнхен?

— Хо-хо, ха-ха-ха! — засмя се Томи.

— Нямате ли си собствени лели? Защо не се увъртате около тях?

Дик се засмя, а човекът намери нов повод да го заяде:

— Стига сме говорили за лелите. Откъде да знам дали цялата работа не е нагласена? Идвате тук, непознат човек, и минал-неминал половин час, започвате да ми разправяте за лелите си. Знам ли какво се крие зад вас?

Томи отново се засмя, след това каза добродушно, но твърдо:

— Достатъчно, Чарли. Седни, Дик — как си? Как е Никол?

Той не изпитваше особени чувства на привързаност към който и да било мъж, изобщо присъствието на други мъже не го вълнуваше —

беше спокоен, готов за бой като добре трениран атлет, комуто е поверен второстепенен пост на терена и който повечето време си почива, докато един по-слаб състезател само си дава вид, че почива, а всъщност е в непрекъснато и самоунищожително нервно напрежение.

Хенън все пак не млъкна, той седна на близкото пиано, хвърляше от време на време свирепи погледи към Дик, изсвирваше няколко акорда и под съпровода на замиращите тонове мърмореше: „Лелите ви; но аз не казвам лели, казвам гащи с дантели.“

— Е, как си? — повтори Томи. — Не изглеждаш тъй… — той търсеше подходящата дума — тъй жизнерадостен както обикновено, не си тъй наперен, нали разбираш какво искам да кажа.

Забележката му прозвуча малко като неприятните забележки, че сме поостарели, и Дик се готвеше да се реваншира, като каже нещо за костюмите на Томи и принц Чиличев — по цвят и по кройка те бяха тъй необикновени, че двамата можеха да тръгнат на неделна разходка по Бийл Стрийт, — когато дойде отговорът на незададения въпрос:

— Виждам, че разглеждате дрехите ни — каза принцът. — Току-що пристигаме от Русия.

— Шиха ни ги в Полша, работа са на придворния шивач — каза Томи. — Това е факт — личният шивач на Пилсудски.

— На пътешествие ли сте били? — запита Дик.

Те се засмяха, а принцът несдържано затупа Томи по гърба.

— Да, на пътешествие. Точно така, на пътешествие. На обиколка. На официална визита.

Дик чакаше за обяснение. То дойде от страна на Макибън и се състоеше само от две думи:

— Те избягаха.

— Да не сте били в руски затвор?

— Аз бях — обясни принц Чиличев и впери в Дик безжизнените си жълтеникави очи. — Но не бях в затвора, а се укривах.

— Имахте ли неприятности, докато се измъкнахте?

— Някои дребни неприятности. На границата оставихме трима мъртви червеноармейци зад себе си. Томи уби двама… — Той вдигна два пръсва, както правят французите. — А аз един.

— Тъкмо това не мога да разбера — каза Макибън. — Защо трябва да имат нещо против да напуснете страната?

Хенън се извърна от пианото и им намигна:

— Мак си мисли, че марксист е този, който е свършил колежа „Сейнт Марк“.

Историята на бягството беше напълно издържана в приключенската традиция — аристократът, който се укривал в продължение на девет години при бившия си прислужник и работил в държавна хлебопекарница; осемнадесетгодишната дъщеря, живуща в Париж, която се запознала с Томи Барбан… Докато му разказваха, Дик реши, че тази сбръчкана останка от миналото струва живота на трима млади хора. Стана въпрос дали Томи и Чиличев са изпитали страх.

— Когато ми беше студено, да — каза Томи. — Винаги се страхувам, когато ми е студено. И през войната изпитвах страх, когато ми беше студено.

Макибън се изправи.

— Трябва да си вървя. Утре сутринта тръгвам за Инсбрук с колата заедно с жена ми и децата — и гувернантката.

— И аз отивам утре там — каза Дик.

— О, наистина ли? — възкликна Макибън. — Защо не дойдете с нас? Колата е голяма — пакард, ще бъдем само жена ми, децата и аз — и гувернантката…

— Няма да мога…

— Тя всъщност не е гувернантка — добави Макибън и изгледа красноречиво Дик. — Впрочем жена ми познава сестрата на жена ви, Бейби Уорън.

Но Дик не желаеше да приема прибързани ангажименти.

— Обещах на двама души да пътувам с тях.

— О — каза Макибън разочаровано. — Добре, тогава довиждане. — Той развърза от съседната маса каишките на два териера с ръждивокафява козина, но пак не си тръгна. Дик си представи претъпкания пакард, запрашил за Инсбрук, натоварен с Макибънови, децата им, багажа им и лаещите кучета — и гувернантката.

— Във вестника пише, че те знаели кой го е убил — каза Томи. — Но братовчедите му не били съгласни да се изнесе в пресата, защото това станало в един бар. Как ви се струва?

— Въпрос на семейна чест.

Хенън удари силно по клавишите на пианото, за да привлече вниманието към себе си.

— Не мисля, че първите му неща ще се задържат — каза той. — Да оставим настрана европейците, само в Америка има десетина души, които могат да направят това, което направи Норт.

Едва сега Дик разбра, че говорят за Ейб Норт.

— Разликата е там, че Ейб го направи пръв — каза Томи.

— Но съм съгласен — настояваше Хенън. — Създаде си славата на добър композитор, защото пиеше толкова много, че приятелите му трябваше някак си да обяснят това.

— Какво говорите за Ейб Норт? Какво се е случило с него? Неприятности ли има?

— Не чете ли „Хералд“ тази сутрин?

— Не.

— Той е мъртъв. Пребили го в един бар в Ню Йорк. Едва успял да допълзи до Ракет-клуб и там умрял…

— Ейб Норт?

— Да, разбира се, те…

— Ейб Норт? — Дик се надигна от мястото си. — Сигурни ли сте, че е мъртъв?

Хенън се извърна към Макибън:

— Не е допълзял до Ракет-клуб, а до Харвард-клуб. Сигурен съм, че той не членуваше в Ракет.

— Така пише във вестника — настояваше Макибън.

— Сигурно има грешка. Уверен съм. „… Пребит в един бар…“

— Между другото познавам повечето от членовете на Ракет-клуб — каза Хенън. — Сигурно е било Харвард-клуб.

Дик стана. Томи също. Принц Чиличев потъна в някакви свои безцелни разсъждения, може би преценяваше какви са шансовете му да избяга един ден от Русия — тази мисъл го бе занимавала толкова дълго, че едва ли бе успял вече да я прогони от главата си — и тръгна заедно с тях.

„… Ейб Норт, пребит до смърт…“

По пътя за хотела Дик едва си даваше сметка накъде са тръгнали. Томи каза:

— Чакаме шивача да ни ушие някой и друг костюм и отиваме в Париж. Искам да стана борсов агент, а ако се покажа в такъв вид, няма да ме наемат. У вас, в Америка, всеки трупа милиони. Наистина ли тръгваш утре? Дори няма да можем да вечеряме заедно. Оказа се, че

принцът имал някаква стара приятелка в Мюнхен. Обади й се, но ни обясниха, че починала преди пет години, и ще вечеряме с двете й дъщери. Принцът кимна утвърдително:

— Може би ще успея да уредя и за доктор Дайвър.

— Не, не — побърза да отговори Дик.

Той спа дълбоко и се пробуди от бавните стъпки на траурното шествие под прозореца. Дълга върволица мъже с униформи, с познати шлемове от хиляда деветстотин и четиринадесета, затлъстели мъже с рединготи и цилиндри, буржоа, аристократи, простолюдие. Те бяха членове на една от организациите на ветераните, тръгнали да сложат венци на гробовете на загиналите. Шествието вървеше бавно, хората се поклащаха тържествено, за да възкресят някогашното величие, но то бе отминало безвъзвратно, мъката беше забравена. Лицата им бяха само привидно опечалени, но Дик почувствува, че нещо напира в гърлото му и го задавя, той скърбеше за смъртта на Ейб и за собствената си младост отпреди десет години.

ШЕСТА ГЛАВА

Стигна в Инсбрук по здрач, изпрати куфарите си в един хотел и тръгна из града. Слънцето залязваше над император Максимилиан[1], молитвено коленичил над траурните бронзови фигури; в университетската градина крачеха с книги в ръце четирима семинаристи езуити. Мраморните възпоминания на някогашни обсади, сватби, годишнини бързо избледняха, щом слънцето се скри; той си поръча грахова супа с нарязани в нея колбаси, изпи четири чаши пилзенска бира и отказа да изяде огромния десерт.

Въпреки че наоколо се извисяваха планински масиви, Швейцария беше далеч, Никол също. По-късно, когато тръгна да се разхожда по мрак из градината, той се замисли за нея, забрави неприятностите от ежедневието им, изплува само хубавото. Спомни си как веднъж тя се бе затичала с леки крачки към него по влажната трева и пантофките й се бяха намокрили. Бе се покатерила върху обувките му и сгушена до него, повдигна лице, открито като разтворена книга.

— Запомни как ме обичаш — беше прошепнала тя. — Не искам от теб да ме обичаш винаги така, но искам да си спомняш. Някъде вътре в мен винаги ще се крие жената, която съм тази вечер.

Но Дик бе дошъл тук да се разтовари психически и насочи мислите си към това. Беше загубил самоувереността си — не можеше да посочи часа, деня, седмицата или месеца, в който бе станало това. Някога можеше да отсича направо, да разрешава най-сложните уравнения, сякаш бяха най-прости клинични случаи. От деня, в който бе открил Никол, разцъфнала като цвете, подало се изпод един камък край Цюрихзее, до момента, в който бе срещнал Розмари, острието на характера му се бе притъпило.

Бе наблюдавал баща си как води борба за съществуване в бедните енории, това бе породило жажда за пари в една некористолюбива натура като неговата. Не беше здрав стремеж към сигурност — никога не се бе чувствувал тъй сигурен в себе си, тъй господар на волята си, както по времето, когато се бе оженил за Никол.

Въпреки това се бе оставил да го превърнат в жиголо, бе позволил да заключат оръжейния му арсенал в сейфовете на фамилията Уорън.

„Сигурно има някакъв начин за уреждане на въпроса в европейски стил; все още не е късно. Пропилях девет години да уча богатите на азбуката на човешката почтеност, но с мен още не е свършено. Имам още неизиграни козове.“

Той се разхождаше между чайните рози и лехите, където бяха наболи влажни и уханни стръкчета папрат. Беше топло за месец октомври, но все пак достатъчно хладно, за да носи плътна дреха от спортен плат, закопчана около врата с ластичен ширит. Една фигура се отдели от черния силует на едно дърво и той разбра, че това е жената, край която бе минал на излизане от фоайето. Сега беше влюбен във всяка хубава жена, която срещаше, в силуета й, откроил се в далечината, в сянката й на стената.

Тя беше с гръб към него, обърната към светлините на града. Той драсна една клечка, тя не можеше да не чуе звука, но остана неподвижна.

Това покана ли беше? Или разсеяност? Отдавна беше вън от света на простите желания и тяхното осъществяване, беше несигурен и не знаеше как да действува. Предполагаше, че има някакъв условен знак, който самотните странници в сенките на банските курорти си разменят, за да се разпознаят бързо един друг.

… Може би той трябваше да направи следващата стъпка. Две непознати деца биха се усмихнали едно на друго и биха си казали: „Хайде да си играем.“

Той се приближи, а сянката пристъпи встрани. Може би ще го поставят на мястото му, както бе чувал в младостта си, че се постъпва с натрапчивите търговски пътници. Сърцето му биеше силно пред неизвестното, неизпитаното, онова, което не бе анализирал и не си бе обяснил. Изведнъж той се обърна и си тръгна. Момичето излезе от сянката на листака, заобиколи една пейка с бавни, но решителни стъпки и се насочи обратно към хотела.

С един гид и още двама спътници Дик пое на другата сутрин към Биркарспитце. Почувствува се добре, когато излязоха над огласяните от хлопатарите високи пасища — Дик с нетърпение очакваше нощуването в хижата, приятно му беше усещането на умора, умелото водачество на гида, съзнанието, че никой не го познава. Но към пладне

времето се промени, притъмня, заваля град, загърмя. Дик и единият от другите двама туристи искаха да продължат, но гидът отказа. Със съжаление се спуснаха по стръмнината към Инсбрук, за да започнат отново прехода на другия ден.

След вечерята и бутилката тежко местно вино в пустата трапезария той се почувствува възбуден, без да знае защо, и започна да мисли за градината. Преди вечеря се бяха разминали с момичето във фоайето, този път тя му бе отправила одобрителен поглед, но той не можеше да се отърси от тягостния въпрос: „Защо?“ „Навремето, стига да исках, можех да имам немалко хубави жени, но не го правех; защо трябва да започвам сега, когато от желанията ми е останало само една сянка, един отломък? Защо?“

Въображението му продължи да работи — старият аскетизъм се пробуди и възтържествува, той не бе свикнал на такива неща. „Бих могъл да отида в Ривиерата и да спя с Дженис Карикаменто или с дъщерята на Вилбурхази. Защо трябва да подценявам изминалите години с нещо евтино и лесно?“

Но възбудата още не му беше минала, той прекоси верандата и се качи в стаята си да размисли. Когато човек е телесно и душевно сам, той затъва в самотата, а самотата поражда още по-голяма самота.

Той закрачи из стаята си и докато размисляше, разстла хубавия си туристически костюм на леко затопления радиатор: отново спря очи върху неотворената още телеграма от Никол. Откакто бе тръгнал да пътува, ежедневно получаваше по една телеграма от нея. Преди вечеря не я бе отворил — може би заради случилото се в градината. Оказа се, че това е каблограма от Бъфало, която му бяха препратили от Париж.

БАЩА ВИ ПОЧИНА СПОКОЙНО ТАЗИ ВЕЧЕР.
ХОЛМС

Той потръпна болезнено от удара и мобилизира съпротивителните си сили; болката като вълна премина през слабините, стомаха и се спря на буца в гърлото.

Препрочете телеграмата. Седна на леглото и въздъхна, загледан пред себе си; първа в главата му проникна старата егоистична синовна

мисъл при смъртта на един родител: как ще ми се отрази това, че най-ранната и силна закрила вече я няма?

Тази инстинктивна мисъл отмина, той отново закрачи из стаята, спирайки се от време на време пред телеграмата. Формално Холмс беше помощник енорийски свещеник, с други думи, помощник на баща му, но в действителност той бе управлявал църквата през последните десет години. От какво ли бе умрял баща му? Сигурно поради напредналата си възраст — беше седемдесет и пет годишен. Дълго бе живял. Стана му мъчно, че баща му беше умрял в самота — бе преживял жена си, братята си и сестрите си; имаше братовчеди в щата Вирджиния, но те бяха бедни, нямаха пари да пътуват до Бъфало, затова Холмс бе подписал телеграмата. Дик обичаше баща си — често съпоставяше преценките си с това как би постъпил или какво отношение би взел баща му в даден случай. Дик се бе родил няколко месеца след смъртта на две негови сестрички и баща му, давайки си сметка как ще се държи с него майка му, го беше спасил от разглезване, беше станал негов нравствен учител. Той беше от старо коляно, с уморена кръв, но се бе справил, макар че не му беше лесно.

През лятото баща и син прекосяваха града заедно и отиваха да им лъснат обувките — Дик в колосаното си моряшко костюмче, баща му винаги в изряден и добре скроен пасторски костюм — и бащата много се гордееше с хубавото си момченце. Разказваше на Дик всичко, което знаеше за живота, то не беше много, но беше повечето вярно; прости неща, норми на поведение, които са в обсега на жизнения опит на един свещеник. „Веднъж в един чужд град, тъкмо ме бяха ръкоположили, влязох в една стая, претъпкана с хора, и не можех да разбера коя е домакинята. При мен дойдоха няколко души, които ме познаваха, но аз не се спрях с тях, защото забелязах една жена с посивели коси, седнала до един прозорец в отсрещния край на стаята. Отидох при нея и й се представих. След това спечелих много приятели в този град.“

Баща му бе сторил това от добро сърце — той знаеше какво представлява, дълбоко уважаваше двете горди вдовици, които го бяха отгледали и насадили в него схващането, че няма нищо, което да превъзхожда добрите пориви, честта, любезността и смелостта.

Баща му винаги бе смятал, че скромното състояние, оставено от жена му, принадлежи на неговия син, и в колежа, както и в

медицинската академия, четири пъти годишно му изпращаше приходите с чек. Той беше от ония хора, за които в годините, когато всеки трупаше долари, хората отсъждаха самодоволно: „Той е истински джентълмен, но не е човек, който ще напредне.“

… Дик изпрати прислужника да му донесе вестник. Продължи да се разхожда из стаята, спирайки се от време на време пред телеграмата на бюрото, след това прегледа разписанието на корабите за Америка. Поиска телефонен разговор с Никол в Париж и докато чакаше да го свържат, си спомни много неща, искаше му се винаги да е бил тъй добър, както бе възнамерявал да бъде.

---

[1] Император Фердинанд Максимилиан (1832–1867) — австрийски ерцхерцог от Хабсбургската династия, император на Мексико (1864–1867), екзекутиран. ↑

СЕДМА ГЛАВА

В продължение на един час, все още дълбоко развълнуван от смъртта на баща си, великолепната фасада на родината — нюйоркското пристанище — му изглеждаше печална и величествена, но щом стъпи на брега, това чувство изчезна и не се завърна нито по улиците, нито в хотелите, нито във влаковете, с които стигна най-напред до Бъфало, а след това пое пътя на юг към Вирджиния, заедно с тялото на баща си. Едва когато местният влак запълзя по покритите с шубраци глинести хълмове на Уестморленд, той отново се почувствува част от обкръжаващата го среда: на гарата видя една позната звезда, над залива Чесапийк бе изплувала студената луна; мислено чуваше скърцащите колела на продълговатите старовремски коли, приятните за слуха провлечени южняшки гласове, шумоленето на мързеливите реки, които от незапомнени времена влачеха водите си под звучни индиански имена.

На другия ден баща му бе погребан в черковния двор сред десетки Дайвъровци, Хънтъровци, Дорсъровци. Мило му беше, че го полагат там, където са всичките му роднини. Върху кафявата неулегнала пръст бяха разхвърляни цветя. Дик чувствуваше, че нищо повече не го свързва с това място и че сигурно няма да се върне никога тук. Той коленичи на твърдата земя. Беше познавал всички погребани наоколо покойници, спомняше си загрубелите им от слънцето и вятъра лица, святкащите им сини очи, жилавите им силни тела, душите им, създадени от нова земя през усойния мрак на седемнадесетия век.

„Сбогом, татко — сбогом, бащи мои.“

Под продълговатите покриви на кейовете за презокеанските кораби човек изпитва чувството, че е на ничия земя — нито тук, ни оттатък. Мръсножълтият свод кънти от викове. Боботят камиони, блъскат се куфари, чува се острото скриптене на крановете, пътникът усеща първия солен полъх на морето. Той бърза, макар, че има достатъчно време; оставя зад себе си миналото, континента — вижда

пред себе си бъдещето в зиналата уста на кораба, която поглъща пасажерите; гъмжащата от хора пътека, по която минава, неясно чертае настоящето.

Премине ли подвижната стълба към кораба, светоусещането му се преустройва и се стеснява. Той става гражданин на общност, по-малка от Андора, престава да бъде сигурен в каквото и да било. Хората, наредени пред гишето на ковчежника, имат странни силуети, причудливи са и очертанията на кабините; пасажерите и техните приятели го гледат с безразличие. След това отеква печалният вой на сирените, корабът силно потреперва — материализираната човешка идея е поставена в движение. Кеят и лицата по него се отдалечават, за миг корабът е отломка, случайно отцепена от тях и от брега; след това лицата стават далечни, безгласни, кеят — едно от множеството неясни петна по бреговата линия. Пристанището бързо чезне в океана.

Със същия кораб отплува и Албърт Макиско, когото вестниците бяха нарекли най-ценния товар на кораба. Макиско беше на мода. Романите му представляваха компилации от произведенията на най-талантливите писатели навремето, постижение, което не трябва да се подценява; освен това той притежаваше таланта така да принизява и да обезкървява онова, което заимствуваше, че мнозина читатели се наслаждаваха на лекотата, с която могат да следят мисълта му. Успехът го беше направил по-добър и по-скромен. Не си правеше илюзии за способностите си — даваше си сметка, че притежава повече жизненост от мнозина, превъзхождащи го с таланта си; беше решил да оползотвори добре извоювания успех. „Не съм направил още нищо — имаше той навика да казва. — Не мисля, че съм действително даровит. Но ако постоянствувам, може би ще напиша някоя хубава книга.“ Добър скок може да се извърши и от гнил трамплин. Безбройните унижения от миналото бяха забравени. Всъщност успехът му се основаваше психологически на дуела с Томи Барбан — избледнявайки в спомните му, той му бе дал основата, на която бе изградил новото си самочувствие.

Той забеляза Дик Дайвър на втория ден от пътуването, изгледа го колебливо, след това му се представи приятелски и седна. Дик остави четивото си и след като изминаха няколко минути, през които долови промяната в Макиско, липсата на някогашното му досадно чувство за малоценност, му стана приятно да разговаря с него. Макиско беше

„добре осведомен“ по редица въпроси, интересите му далеч не се ограничаваха с Гьоте — любопитно беше да се слушат безбройните му повърхностни, но нелишени от комбинативност умозаключения, които той наричаше свои мнения. Случайно срещнаха още един познат и Дик няколко пъти обядва и вечеря с тях. Двамата Макиско бяха поканени да седят на капитанската маса, но с начеващ снобизъм те обясниха на Дик, че „не могат да понасят тази среда“.

Сега Вайолет беше грандама, обличаше се при най-добрите шивачи, смаяна научаваше някои дребни неща, които момичетата от добри семейства научават още в невръстни години. Наистина тя би могла да ги научи от майка си в Боаз, но душата й се бе родила в задушните киносалончета в Айдахо и тя не бе имала време да общува с майка си. Сега тя се чувствуваше „от обществото“ — заедно с още няколко милиона други хора — и беше щастлива, макар че мъжът й продължаваше да я мъмри, когато прекаляваше с глупостта си.

Двамата Макиско слязоха в Гибралтар. На другата вечер в Неапол, пътувайки с автобус от хотела към гарата, Дик се запозна с едно семейство — майка с двете си дъщери, които се чувствуваха самотни и безпомощни. Беше ги видял на кораба. Изпита неудържимо желание да им помогне, а може би искаше да има публика, която да му се възхищава: зае се да ги поразвесели; първо им поръча вино и с удоволствие забеляза как те си възвръщат самочувствието. Правеше им комплименти, поддаде се на собствената си игра, пи повече, отколкото трябваше, за да поддържа илюзията, а жените си мислеха, че принцът от приказките е паднал сред тях от небето. Остави ги на разсъмване, когато влакът с клатушкане и пухтене наближаваше Касино и Фросиноне. Рано сутринта, след обичайното американско сбогуване на гарата в Рим, Дик тръгна малко изморен към хотел „Квиринале“.

Пред гишето на регистратора той вдигна глава и се вгледа втренчено. Почувствува се тъй, като че ли беше изпил чаша със силен алкохол, който изгаряше гърлото му и караше кръвта да нахлуе в главата му — беше видял тази, която беше дошъл да види, тази, заради която бе тръгнал през Средиземно море.

Розмари го забеляза в същия момент, тя усети присъствието му, преди да го е разпознала добре: извърна се стреснато, остави приятелката, с която беше, и се втурна към него. Изправен, стаил дъх, Дик се обърна към нея с широко отворени очи: тя прекоси фоайето,

блестяща от красота като кобилка с варакосани копитца, в чието кърмило са прибавяли по стиска копривено семе, за да лъсне косъмът й; всичко бе станало тъй бързо, че Дик не можа да направи нищо друго, освен да се опита да прикрие, доколкото може, умората си. Той посрещна блесналия й поглед на уверено в красотата си момиче с престорен жест, който означаваше: „Каква изненада — да срещна именно теб!“

Върху ръката си, облегната на гишето, той усети двете й ръце в ръкавици.

— Дик, сега правим „Залязлото величие на Рим“ — надяваме се поне да го направим; всеки ден може да прекратим.

Той я изгледа настойчиво, за да я смути, така че тя да не забележи небръснатото му лице и смачканата яка на ризата, с която беше спал. За щастие тя бързаше.

— Започваме рано, защото от единадесет нататък има мараня — телефонирай ми в два часа.

В стаята си Дик се окопити. Поръча да го събудят в дванадесет, съблече се и мигновено потъна в дълбок сън.

Не се събуди, когато му звъннаха в дванадесет, но към един часа стана, отпочинал. Отвори куфара си и изпрати костюмите си в гладачницата. Обръсна се, постоя половин час в горещата вана, след това закуси. Слънцето клонеше към Виа Национале, той отметна завесата, така че старовремските месингови халки на корниза звъннаха и слънчевите лъчи нахлуха в стаята. Докато чакаше да му изгладят костюма, прегледа „Кориере дела сера“ и научи за „una novella di Sainclair Lewis «Wall street» nella quale l’autore ana — lizza la vita sociale di una piccola citta Americana“[1]. След това се опита да мисли за Розмари.

Отначало не можеше да стигне до никакво заключение. Тя беше млада, привлекателна, но такава беше и Топси. Предполагаше, че през изтеклите четири години в живота й беше имало мъже и тя ги бе обичала. Човек никога не знае колко място заема в живота на другите. Даде си сметка, че в заплетените му чувства все пак се таеше обич — най-хубавите връзки са ония, които желаем да запазим, макар да си даваме сметка за препятствията. Миналото отстъпи назад, той изпита желание да прегърне това същество с привлекателна външност, което не се свенеше да му казва, че му принадлежи, да я приеме в себе си,

така че тя да престане да съществува извън него. Опита се да изреди нещата, с които би могъл да бъде привлекателен в очите й — те бяха по-малко, отколкото преди четири години. Осемнадесетгодишните могат да гледат на тридесет и четири годишните през романтичната мъгла на юношеството, но двадесет и две годишните виждат тридесет и осем годишните с трезва яснота. Освен това при първата им среща Дик се намираше в емоционалния си връх; оттогава насам духът му беше спаднал.

След като камериерът се завърна, той сложи бяла риза с колосана яка, черна връзка, забодена с перла; верижката на пенснето му минаваше през перла със същата големина, забодена небрежно два пръста по-долу. След като се бе наспал, лицето му отново имаше здравия загар, събран от дългите лета на Ривиерата; за да се разкърши, той се изправи на ръце на стола, а писалката и дребните му пари издрънчаха на пода. В три телефонира на Розмари и тя го покани да се качи при нея. Беше малко замаян от акробатичните си упражнения, затова спря на бара да изпие един джин тоник.

— Здравейте, доктор Дайвър!

Само поради присъствието на Розмари в хотела Дик веднага се досети, че това е Колис Клей. Той беше запазил старата си самоувереност, имаше вид на преуспял човек; за голяма изненада лицето му беше станало безусто.

— Знаете ли, че Розмари е тук? — запита го Колис.

— Да, срещнах я случайно.

— Бях във Флоренция, научих, че е тук, и пристигнах миналата седмица. Няма да познаете маминото момиченце. — Той побърза да се изясни: — Искам да кажа, че тя израсна при такива грижи, а сега е светска жена — нали разбирате какво искам да кажа. Честна дума, момчетата в Рим са луди по нея! Тя просто ги омагьоса.

— Вие следвате във Флоренция?

— Аз ли? Точно така, там следвам архитектура. Тръгвам си в неделя — ще остана да гледам конните надбягвания.

Не беше лесно за Дик да му попречи да впише неговия коктейл на текущата си сметка в бара — тя беше дълга като списъка на борсовите курсове.

[1] Роман от Синклер Луис, „Уол Стрийт“, в който авторът анализира обществения живот в един малък американски град (итал.). — Б.пр. ↑

ОСМА ГЛАВА

Когато излезе от асансьора, Дик тръгна по един дъгообразен коридор, който най-после го изведе пред осветена врата, зад която дочу приглушен глас. Розмари беше по черна пижама; масичката със закуската беше още в стаята и тя пиеше кафе.

— Все още си красива — каза тон. — Дори малко по-красива от по-рано.

— Искаш ли кафе, младежо?

— Съжалявам, че бях в такъв лош вид тази сутрин.

— Не изглеждаше добре — оправи ли се? Искаш ли кафе?

— Не, благодаря.

— Сега пак си хубав, тази сутрин се уплаших, като те видях. Ако трупата ни остане, майка ми ще дойде идния месец. Тя винаги ме пита не съм ли те срещала тук, мисли си, че сме едва ли не съседи. Мама винаги те е харесвала — винаги е била убедена, че си човек, когото би трябвало да познавам.

— Радвам се, че се сеща за мен.

— О, разбира се — увери го Розмари. — Много често.

— От време на време те гледам в някой филм — каза Дик. — Веднъж уредих да прожектират „Татковото момиче“ специално за мен.

— Във филма, който сега правим, имам хубава роля, освен ако не я орежат.

Тя прекоси стаята зад гърба му и минавайки край него, го докосна по рамото. Нареди по телефона да изнесат масичката и се настани в едно кресло.

— Когато те срещнах, бях малко момиче, Дик. Сега съм жена.

— Искам да чуя всичко за теб.

— Как е Никол — а Ленър и Топси?

Телефонът иззвъня. Докато тя говореше, Дик разгледа два романа — единият беше от Една Фърбър[1], а другият от Албърт Макиско. Келнерът влезе и изнесе масичката; сега стаята изглеждаше оголена, а Розмари самотна в черната си пижама.

— Имам гост… Не, не много добре. Ще ходя при шивачката. Имам да пробвам много неща… Не, не сега…

Сякаш облекчена от това, че бяха изнесли масичката, Розмари му се усмихна — усмивка, която говореше, че те двамата са успели да се откопчат от неприятностите на действителността и сега са спокойни в своя рай.

— Готово — каза тя. — Знаеш ли, че цял час съм се подготвяла за теб?

Но отново я повикаха по телефона. Дик стана, за да премести шапката си от леглото върху поставката за куфари, и Розмари уплашено закри с ръка мембраната на телефонната слушалка:

— Нали не си тръгваш?

— Не.

Когато разговорът приключи, той се опита да се уговори с нея как да прекарат заедно следобеда:

— Очаквам, че няма да ме оставиш да гладувам.

— Аз също — съгласи се Розмари. — Човекът, който току-що ми телефонира, познавал една моя втора братовчедка. Представи си, да се обадиш някому под подобен претекст!

Тя спусна завесите — очевидно го подканяше. Заради какво друго би затъмнила стаята така, че Дик да не я вижда? Той отправяше думите си към нея като писма, сякаш им беше необходимо време, докато я достигнат.

— Трудно е да седя тук тъй близо до теб и да не те целуна. — Те се целунаха пламенно, изправени в средата на стаята. Тя се притисна към него, след това се върна в креслото си.

Не можеше да продължава така — да седят в стаята и да водят приятен разговор: или напред, или назад. Когато телефонът отново иззвъня, той се отправи към спалнята, отпусна се на леглото й и разтвори романа на Макиско. Розмари влезе и седна до него.

— Никой няма такива дълги мигли като твоите — забеляза тя.

— Намираме се на ученическа забава. Между присъствуващите е мис Розмари Хойт, любителка на дългите мигли…

Тя го целуна, а той я привлече към себе си и легнали един до друг, те се целуваха до задъхване. Дъхът й беше млад, пълен с желание, възбуждащ. Устните й бяха леко напукани, но меки в ъгълчетата.

Двамата се превърнаха в кълбо от сплетени крайници, крака, измачкани дрехи, боричкащи се ръце до шията и гърдите й. Тя прошепна.

— Не, не сега — тези неща не трябва да се правят припряно.

С усилие той сподави възбудата си, вдигна крехката й фигура на ръце и каза непринудено:

— Мила — тези неща нямат значение.

Сега, когато я гледаше от долу на горе, лицето й бе друго; той го виждаше осветено от вечната лунна светлина.

— Ще бъде поетична справедливост… ако е с теб — каза тя. Изтръгна се от него, отиде до огледалото и приглади с ръце разпиляната си коса. Притегли един стол до леглото и поглади страната му.

— Кажи ми истината за себе си — подкани я той.

— Винаги съм ти я казвала.

— В известен смисъл да — но нищо не остава непроменено.

Засмяха се и двамата, но той продължи:

— Още ли си девствена?

— Неее! — отвърна тя проточено. — Спах с шестстотин и четиридесет мъже — ако това е отговорът, който искаш.

— Не е моя работа.

— Да не би да ме разпитваш като интересен за психологията случай?

— Като имам предвид, че си напълно нормално двадесет и две годишно момиче, което живее през деветстотин двадесет и девета година, предполагам, че си имала някои приключения.

— Всички излязоха несполучливи — отвърна тя.

Дик не можеше да й повярва. Не можеше да разбере дали тя съзнателно изгражда бариера помежду им, или постъпва така, за да направи по-значителен момента, в който ще отстъпи.

— Хайде да се разходим в Пинчио — предложи той. Той тръсна снага, оправи дрехите си и приглади косата си. Моментът беше дошъл и някак си отлетял. В продължение на три години Дик бе останал идеалът, с който Розмари бе сравнявала останалите мъже, и тя неизбежно го беше издигнала на пиедестал. Не искаше той да бъде като другите, но ето че и той проявяваше същата настойчивост, сякаш искаше да вземе частица от нея и да я отнесе в джоба си.

Тръгнаха по моравата между херувими и философи, фавни и водоскоци, а тя го хвана удобно под ръка, нагласи ръката си в неговата тъй, сякаш ще останат завинаги в същата поза. Взе една клонка и я счупи, тя се оказа суха. Изведнъж видя в лицето на Дик онова, което бе искала да види, сграбчи ръката му и я целуна през ръкавицата. След това заскача около него като дете, той се усмихна, тя се засмя и двамата се развеселиха.

— Не мога да изляза с тебе тази вечер, мили, обещала съм отдавна на едни хора, но утре, ако станеш рано, ще те взема на снимачната площадка.

Той вечеря сам в хотела, легна си рано и срещна Розмари във фоайето в шест и половина сутринта. Седнала до него в колата, тя излъчваше свежест и младост под вълните на утринното слънце. Излязоха през Порта Сан Себастиано, продължиха по Виа Апиа и стигнаха до грамадните декори на един форум — по-голям от истинския. Розмари го предаде на един човек, който започна да го развежда между големите подпорни греди, арките и скамейките около арената. Сцената, която се снимаше, се развиваше в килия с робини християнки. Те се приближиха и видяха Никотера, един от мнозината надеждни валентиновци[2], който се перчеше и позираше пред тъжните, силно гримирани очи на „робините“.

Розмари се появи в къса туника.

— Внимавай в този кадър — прошепна тя на Дик. — Искам твоето мнение. Всеки, който види пробите, разправя, че…

— Какви са тези проби?

— Когато прожектират лентата, заснета предния ден. Разправят, че това е първата сцена, в която имам сексапил.

— Не го виждам.

— Ти, разбира се, няма да видиш! Но наистина имам.

Никотера, наметнат с леопардова кожа, говореше съсредоточено с Розмари, а осветителят разискваше нещо с продуцента, като същевременно се облягаше на рамото му. Накрая продуцентът грубо се отдръпна от него, избърса запотеното си чело, а разводачът на Дик забеляза:

— Днес отново нервничи, и още как!

— Кой? — попита Дик, но преди човекът да му отговори, продуцентът бързо се приближи към тях.

— Кой нервничи — ти нервничиш! — Той говореше на Дик неприязнено като на член от цензурната комисия. — Когато той нервничи, винаги мисли, че другите нервничат, пък добавя „и още как“! — Той изгледа заплашително събеседника на Дик, след това плесна с ръце: — Хайде — всички на подиума.

Дик се чувствуваше като на гости в някое многочленно и шумно семейство. Към него се приближи една актриса и приказва в продължение на пет минути с впечатлението, че той е актьор, току-що пристигнал от Лондон; когато откри грешката си, тя се смути и избяга. Повечето от членовете на трупата изпитваха или прекомерно превъзходство, или прекомерно чувство за малоценност спрямо външния свят, но първите преобладаваха. Гледаха на себе си като на хора на смелите начинания, хора на бизнеса; те имаха завидно място в една страна, която в продължение на десет години не бе искала друго освен забавления.

Снимките приключиха, защото се появи мараня — подходящо осветление за пейзажисти, но не и за камерата, за нея най-хубав беше ясният калифорнийски въздух. Никотера последва Розмари в колата и й прошепна нещо — тя го изгледа, без да се усмихва, и се сбогува.

Дик и Розмари обядваха в „Кастели дей Чезари“, великолепен ресторант с голяма тераса с изглед към развалините на форума, чийто стил можеше да се причисли към някои от периодите на декаданса. Розмари изпи един коктейл и малко вино, а Дик пи достатъчно, за да се отърси от чувството на неудовлетвореност. След това поеха с кола към хотела, грейнали от щастие, възбудени. Тя искаше да се отдаде на Дик и му се отдаде; и тъй онова, което бе започнало като детинско увлечение на плажа, най-накрая се осъществи.

---

[1] Една Фърбър (1887–1968) — американска писателка. ↑

[2] Рудолф Валентино — популярен красавец от някогашните филми, сега синоним на сладникав любовник. ↑

ДЕВЕТА ГЛАВА

Розмари беше поела ангажимент за вечеря — един от колегите й имаше рожден ден. Във фоайето Дик налетя на Колис Клей, но тъй като предпочиташе да вечеря сам, излъга го, че има уговорена среща в „Екселсьор“. Изпи един коктейл с Колис и неясното му чувство за неудовлетвореност кристализира в нетърпение — нямаше повече извинения да играе ролята на беглец от клиниката. Станалото не беше толкова увлечение, колкото романтичен спомен. Неговото момиче беше Никол — тя често го караше да страда, но въпреки това беше неговото момиче. Времето, прекарано с Розмари, беше проява на самоснизхождение, дан на себичността, а времето, прекарано с Колис, беше нула плюс нищо.

Пред входа на „Екселсьор“ срещна Бейби Уорън. Хубавите й големи очи се опулиха като стъклени топчета, пълни с изненада и любопитство.

— Мислех, че си в Америка, Дик! Никол с теб ли е?

— Връщам се през Неапол.

Черната лента на ръката му я подсети да каже:

— Стана ми много мъчно, когато научих.

Нямаше как да не вечерят заедно.

— Разкажи ми всичко — започна тя.

Дик й описа накратко фактите и Бейби се намръщи. Тя намери за необходимо да хвърли върху някого вината за катастрофата в живота на сестра си.

— Смяташ ли, че доктор Домлер даде правилна насока на лечението от самото начало?

— Вече няма голяма разлика в прилаганите лечения — разбира се, необходимо е за всеки отделен случай да се намери най-подходящият човек, който да се занимава с него.

— Дик, нямам намерение да ти давам съвети и не претендирам, че съм сведуща по въпроса, но не смяташ ли, че една промяна може да й се отрази благотворно — да остави зад себе си тази болнична атмосфера и да заживее сред другите като всички нормални хора?

— Но ти самата одобряваше идеята за клиниката — припомни й той. — Каза ми, че никога няма да бъдеш напълно спокойна за нея…

— Това беше, когато живеехте като отшелници горе на хълма в Ривиерата, изолирани от всички. Нямам предвид връщането към този живот. А например Лондон. Англичаните са най-уравновесените хора на света.

— Не са — възрази той.

— Напротив. Разбери, аз ги познавам. Мисля, че няма да е лошо да наемете една къща в Лондон за пролетния сезон — знам една много приятна къща на площад Талбът, свободна е, при това мебелирана. Имам предвид да живеете сред здрави уравновесени англичани.

Тя би продължила да го гощава с фикциите, датиращи от деветстотин и четиринадесета година, но той се изсмя и каза:

— Прочетох една книга от Майкъл Арлън[1] и ако това ти наричаш…

Тя сразi Майкъл Арлън, като пренебрежително замахна с лъжицата за салата.

— Той пише само за дегенерирали типове. А аз имам предвид порядъчните англичани.

С това тя отстрани от разговора своите приятели, а в съзнанието на Дик изплуваха неприветливите, безстрастни физиономии, които населяват европейските хотелчета.

— Това, разбира се, не е моя работа — повтори Бейби, готвейки се за нов удар, — но да я оставиш в една такава атмосфера…

— Отидох в Америка, защото баща ми почина.

— Разбирам това, казах ти колко ми е мъчно. — Тя опипа с пръсти стъкленото гроздче на Колисто си. — Но сега имаме толкова много пари. Средства, колкото искаш, и те трябва да бъдат използувани за оздравяването на Никол.

— Най-напред не мога да си представя — аз в Лондон.

— Защо не? Смятам, че там можеш да работиш не по-зле от където и да било другаде.

Той се облегна на стола си и я погледна. Ако тя някога бе доловила срамната истина, първопричината за болестта на Никол, положително я беше отхвърлила като невярна, бе я заключила в прашния килер, както картините, купени погрешка.

Продължиха разговора в „Улпия“, където дойде Колис Клей и седна на тяхната маса, а един талантлив китарист подръпваше звънливите струни на китарата и пееше „Suona Fanfara mia“ в избата с бъчви вино.

— Може би аз не бях най-подходящият човек за Никол — каза Дик. — Все пак тя вероятно щеше да се омъжи за някой от моя тип, за човек, на когото ще може да се облегне — безрезервно.

— Мислиш, че би била по-щастлива с някой друг? — започна да разсъждава на глас Бейби. — Разбира се, бихме могли да уредим това.

Едва когато видя, че Дик се превива от неудържим смях, разбра колко нелепа е била забележката й.

— О, ти знаеш — увери го тя. — Нито за момент, недей да мислиш, че не сме ти благодарни за всичко, което направи. И ние знаем, че ти преживя тежки моменти.

— За бога — възпротиви се той. — Ако не обичах Никол, нямаше да е така.

— Нима ти обичаш Никол? — запита го тя смутено. Колис започваше да следи разговора и Дик бързо промени темата:

— Хайде да говорим за нещо друго — за теб например. Защо не се омъжиш? Чухме, че си била сгодена за лорд Пейли, братовчеда на…

— О, не. — Изведнъж тя стана свенлива и започна да отговаря уклончиво. — Това беше миналата година.

— Защо не се омъжиш? — упорстваше Дик.

— Не знам. Единият от мъжете, които обичах, загина във войната, а другият ме остави.

— Разкажи ми. Разкажи ми как живееш, Бейби, как гледаш на нещата. Ти никога не казваш това — говорим винаги за Никол.

— И двамата бяха англичани. Смятам, че няма на света мъже от по-висш тип от един първокласен англичанин, нали? Ако има, не съм ги срещала. Този мъж — о, това е дълга история. Ненавиждам дългите истории, и ти, нали?

— И още как — каза Колис.

— Защо не, нравят ми се, ако са хубави.

— Това е нещо, което ти умееш тъй добре, Дик. Можеш да поддържаш разговора в компанията само като подхвърлиш по някоя забележка тук и там. Мисля, че това е истински талант.

— Това е трик — каза той меко. Това беше третото от мненията й, които не можеше да приеме.

— Аз, разбира се, харесвам установените неща — искам всичко да бъде както трябва и в голям мащаб. Знам, че ти не си съгласен с мен, но трябва да признаеш, че това ми качество е белег на устойчивост.

Дик дори не си даде труда да й възрази.

— Аз, разбира се, знам, че някои хора разправят — Бейби Уорън обикаля Европа, преследва една след друга нашумели личности и пропуска най-хубавите неща в живота, но аз мисля, че съм една от малцината, които се стремят към най-хубавите неща. Познавам най-интересните хора на моето време. — Гласът й звучеше приглушено под звънливите акорди на нова песен, но тя надвика китариста: — Извършила съм малко големи грешки…

— … Само най-големите, Бейби.

Тя долови ирония в погледа му и промени темата. Изглежда, бе невъзможно да намерят допирна точка. Но в нея имаше нещо, което той уважаваше; след куп ласкателни думи я остави в „Екселсьор“, разцъфнала от вниманието му към нея.

Розмари настоя Дик да обядва с нея на другия ден. Отидоха в една малка trattoria[2], обслужвана от италианец, работил някога в Америка; и ядоха шунка е яйца и вафли. След това се върнаха в хотела. Дик бе открил, че не е влюбен в нея, нито тя в него, но вместо очаквания ефект това я правеше още по-желана в очите му. Сега, след като знаеше, че няма да влезе по-дълбоко в живота и, я виждаше като тайнствена непозната. Мислеше си, че мнозина мъже не изпитват нещо повече от това, когато казват, че са влюбени — не се увличат с цялата си душа, така че всички цветове да се слеят в главозамайваща бърканица, каквато беше любовта му към Никол. Мисълта, че Никол би могла да умре, да изпадне в умопомрачение или да се влюби в друг мъж, го караше да изпитва физическа болка.

Никотера беше в дневната стая на Розмари и двамата говореха за работата си. Когато Розмари му даде да разбере, че трябва да си върви, той шеговито запротестира и малко безочливо намигна на Дик. Телефонът пак иззвъня, Розмари говори в продължение на десет минути, а Дик ставаше все по-припрян.

— Хайде да отидем в моята стая — предложи той и тя се съгласи.

Тя легна на коленете му на голямото канапе, а той прекара пръсти по хубавите къдрици на челото й.

— Отново ставам любопитен — започна той.

— Какво искаш да знаеш?

— За мъжете в живота ти. Любопитен съм, да не кажа нещо повече.

— Имаш предвид колко време, след като срещнах теб?

— Или преди.

— О, не. — Тя беше шокирана. — Преди не е имало нищо. Ти си първият мъж за мен. Продължаваш да бъдеш единственият, на когото държа. — Тя се замисли. — Около една година след това, струва ми се.

— И кой беше той?

— О, просто един мъж.

Тя се опитваше да се изплъзне, но той стана по-настоятелен.

— Обзалагам се, че мога да отгатна: първия път си останала разочарована и след това е имало дълга пауза. Вторият път е било по-добре, но не си обичала партньора си. Третия път всичко е минало добре…

Самоизтезавайки се, той продължи:

— След това си преживяла истинска любов, която се е срутила под собствената си тежест, и си започнала да се боиш, че когато срещнеш човека, когото наистина ще обичаш, няма да имаш какво да му дадеш. — Той съзнаваше, че започва да говори като човек от викторианската епоха. — След това няколко случайни приключения и в този дух досега. Близко ли съм до истината?

Тя се засмя, готова да се разплаче.

— Толкова си далеч от нея, че повече не можеш да бъдеш — каза тя за негово облекчение. — Но някой ден ще намеря човека, когото ще обичам цял живот, и няма никога да го пусна.

Телефонът иззвъня и Дик разпозна гласа на Никотера. Търсеше Розмари. Дик закри мембраната на слушалката с ръка.

— Искаш ли да говориш с него?

Тя отиде до телефона и забърбори на бърз италиански, от който Дик не разбра нито дума.

— Тези телефонни разговори отнемат много време — каза той. — Минава четири часът, а аз имам ангажимент в пет. По-добре върви да се забавляваш със синьор Никотера.

— Не ставай глупав.

— Тогава смятам, че докато съм тук, няма какво да се занимаваш с него.

— Трудно е. — Неочаквано тя се разплака. — Дик, обичам те, никога не съм обичала друг като теб. Но какво можеш да ми предложиш?

— Какво може да предложи Никотера?

— Това е различно.

… Защото младостта се стреми към младост.

— Той е лигльо! — Дик беше бесен от ревност, не искаше отново да бъде уязвен.

— Той е само хлапак — възрази тя, хълцайки. — Знаеш, че съм преди всичко твоя.

В него настъпи реакция, той я прегърна, но тя уморено се отпусна назад. Той я подържа няколко секунди и двамата останаха неподвижни като танцьори, когато замира последният акорд на адажиото — очите й бяха затворени, косите й отметнати назад като на удавница.

— Дик, пусни ме да си вървя. Никога през живота си не съм се чувствувала тъй объркана.

Той беше отблъскващ като безкомпромисен пуритан и тя инстинктивно се отдръпваше от него, защото срещаше сляпа ревност вместо съчувствието и разбирателството, на които беше свикнала.

— Искам да знам истината — каза той.

— Добре тогава. Ние сме често заедно и той иска да се оженим, но аз не искам. Какво от това? Какво искаш от мен? Ти никога не си ми предложил да се омъжа за теб. Искаш цял живот да си губя времето с глупаци като Колис Клей.

— Снощи си била с Никотера?

— Това не е твоя работа — изхълца тя. — Извинявай, Дик, твоя работа е. Ти и мама сте единствените хора на света, които обичам.

— А Никотера?

— Знам ли?

Тя се изплъзваше от него, затова той придаваше значение и на най-незначителните й думи.

— Изпитваш ли към мен същото както в Париж?

— Чувствувам се спокойна и щастлива, когато съм с теб. В Париж беше различно. Но човек никога не може да каже какво точно е изпитвал. Ти можеш ли?

Той стана и започна да изважда вечерните си дрехи — реши, че не трябва да я обича повече, сърцето му се пълнеше с горчивина и омраза.

— Никотера не ме интересува! — заяви тя. — Но утре трябва да замина за Ливорно с трупата. О, защо трябваше да се случва това! — Последва нов порой от сълзи. — Как можа да стане така! Защо дойде тук? Не можа ли да остане само хубавият спомен? Чувствувам се тъй, сякаш съм се скарала с мама.

Той започна да се облича, а тя стана и тръгна към вратата.

— Няма да отида на рождения ден тази вечер — каза тя, правейки последен опит. — Ще остана с теб. И без това не ми се ходи.

Пороят от сълзи отново се отприщи, но тон не отстъпи.

— Ще бъда в стаята си — каза тя. — Довиждане, Дик.

— Довиждане.

— О, колко жалко, колко жалко. И защо е всичко това?

— Отдавна си задавам този въпрос.

— Но защо трябва да го задаваш на мен?

— Изглежда, че съм черната чума — каза той бавно. — Изглежда, че вече не мога да нося щастие на хората.

---

[1] Майкъл Арлън (1895–1956) — английски романист от арменски произход. ↑

[2] Гостилница (итал.). — Б.пр. ↑

ДЕСЕТА ГЛАВА

Вечерта в бар „Квиринал“ имаше само петима души: една първокласна италианска проститутка, седнала на едно от високите столчета, която досаждаше на бармана, а той отегчено й отговаряше: „Си… си… си“, един слаб египтянин със снобски маниери, който скучаеше, но не се решаваше да заприказва жената, и двама американци.

Всяка дреболия от обстановката се врязваше в съзнанието на Дик, а Колис сякаш плуваше в мъгла, дори най-забележителните неща не трогваха рано притъпената му впечатлителност, затова Дик говореше, а той слушаше занесено.

Изнервен от случилото се следобеда, Дик се мъчеше да си излее яда на италианците. Огледа се наоколо с тайната надежда, че някой италианец ще го чуе и ще се засегне.

— Днес следобед пихме чай със сестрата на жена ми в „Екселсьор“. Заехме последната свободна маса, след нас влязоха двама души, но не можаха да намерят място. Тогава единият от тях се приближи и каза: „Тази маса не е ли запазена за принцеса Орсини?“ Аз му обяснявам, че на масата не е имало табелка, че е запазена, а той разправя: „Да, но мисля, че е запазена за принцеса Орсини.“ Дори не можах да му отговоря.

— Той какво направи?

— Отиде си. — Дик се завъртя на стола си. — Неприятни са ми тези хора. Онзи ден оставих за две минути Розмари пред един магазин, а един полицай взел да се навърта около нея с килната фуражка.

— Не знам — каза Колис, след като се замисли. — Предпочитам да съм тук, отколкото в Париж, където всяка минута някой ти бръква в джоба.

Той се чувствуваше добре и реагираше на всичко, което застрашаваше да му помрачи удоволствието.

— Не знам — повтори той. — Не се чувствувам зле тук.

Дик си припомни видяното през последните няколко дни, възкреси отделните картини. Пътя до „Американ Експрес“ покрай

апетитно миришещите сладкарници на Виа Национале, през мръсния тунел нагоре по „испанските стъпала“, магазинчетата за цветя и къщата, където беше умрял Кийтс, които му разпалваха въображението. Той се интересуваше предимно от хората; местата почти не му правеха впечатление, освен дали там времето е хубаво — за него те придобиваха значение едва когато се осмислят и оцветят от осезателни събития. Рим беше краят на неговата мечта за Розмари.

Приближи се едно пиколо и му подаде сгънатата бележка.

„Не отидох на рождения ден — прочете той. — Останах в стаята си. Заминаваме за Ливорно рано сутринта.“

Дик даде на момчето няколко монети и му върна бележката.

— Кажи на мис Хойт, че не си ме намерил. — След това се обърна към Колис и му предложи да тръгнат към „Бонбониери“.

Изгледаха проститутката на бара, отдавайки дължимото на нейната професия внимание, а тя предизвикателно отвърна на погледа им; прекосиха пустото фоайе, където висяха потискащо тежките завеси, натрупали прах от минали години между застиналите гънки, и кимнаха на нощния портиер, който отговори на поздрава им с кисела любезност, типична за служителите, които са на нощна смяна. След това се качиха в едно такси и поеха във влажната ноемврийска нощ. По тъмните улици нямаше жени, само мъже с изпити лица и тъмни дрехи с вдигнати яки, събрани на групи край студените каменни фасади.

— Боже мой! — въздъхна Дик.

— Какво има?

— Сетих се за онзи човек днес следобед: „Тази маса е запазена за принцеса Орсини.“ Знаете ли какво представляват тези стари римски семейства? Потомци на бандитите, които са заграбили храмовете и дворците след падането на Рим и са ги оплячкосали.

— На мен Рим ми харесва — настояваше Колис. — Защо не отидете на конните състезания?

— Не обичам конни състезания.

— Да, но там ходят всички жени…

— Знам, че тук нищо няма да ми хареса. Обичам Франция, макар че там всеки се мисли за Наполеон — тук всеки се мисли за Христос.

В „Бонбониери“ слязоха в едно кабаре, облицовано с дървена ламперия, която изглеждаше безкрайно неустойчива на фона на студените каменни зидове. Някакъв оркестър вяло свиреше танго, а

десетина двойки изпълняваха на дансинга педантично заучени стъпки, тъй дразнещи за американските очи. Поне келнерите можеха да създадат оживлението, което неколцина заети в работа хора неминуемо създават, но те бяха повече, отколкото беше нужно, така че и това оживление липсваше; единственото, което раздвижваше атмосферата, беше витаещо във въздуха очакване нещо да се случи и да сложи край на танца, на нощта, да наруши устойчивото засега равновесие на силите. Впечатлителният посетител веднага разбираше, че тук не ще намери онова, което търси, каквото и да е то.

Дик долови това с пределна яснота. Той се огледа, надявайки се нещо да привлече окото му, така че поне за един час да разчита не на въображението си, а на възприятията си. Но не намери нищо и след миг се обърна отново към Колис. Бе споделил с Колис някои от мислите, които се въртяха в главата му, но се дразнеше от късата памет на събеседника си и от това, че той не реагира. След половин час, прекаран в компанията на Колис, самочувствието му беше спаднало значително.

Изпиха една бутилка пенливо италианско вино. Дик пребледня и стана по-шумен. Повика на тяхната маса диригента на оркестъра — надут и неприятен негър от Бахамските острови — и след няколко минути скандалът беше готов.

— Вие ме повикахте да седна.

— Това е така. И ви дадох петдесет лири.

— Така беше. Добре.

— Добре, дадох ви петдесет лири, нали? А после вие поднесохте тромпета и поискахте да пусна още.

— Вие ме повикахте да дойда, не ме ли повикахте?

— Аз ви поканих, но ви дадох петдесет лири, не ви ли дадох?

— Добре де, добре.

Негърът стана и намръщено се отдалечи, оставяйки Дик в още по-лошо настроение. Но той забеляза в другия край на помещението едно момиче, което му се усмихваше, и бледите римски сенки, кръжащи около него, мигом отстъпиха, за да сторят път на една прекрасна перспектива. Тя беше млада англичанка, русокоса, с миловидно английско лице, в усмивката й имаше покана, която той разбра, покана, пренебрегваща плътското още в момента на отправянето й.

— Сега е моментът и ако излезе, че не съм прав, готов съм да призная, че не разбирам от бридж — каза Колис.

Дик стана, прекоси салона и спря до нея.

— Ще танцувате ли?

Англичанинът на средна възраст, седнал до нея, каза тъй, сякаш се извиняваше:

— Аз скоро тръгвам.

Изтрезнял поради зародилия се в него интерес, Дик танцува с момичето. То носеше отпечатъка на всички приятни английски неща; можеше да се предположи, че ясният й глас бе кънтял в непристъпната за външни лица английска градина с изглед към морето. Той отстъпи крачка назад, за да я разгледа по-добре, и я заговори с такава искреност, че гласът му потрепери. Тя обеща, щом кавалерът й си тръгне, да седне на тяхната маса. Когато той я отведе обратно на мястото й, англичанинът повтори с усмивка учтивите си извинения.

Дик се върна на своята маса и поръча още една бутилка спуманте.

— Тя ми прилича на една киноартистка, не мога да се сетя на коя — каза той и нетърпеливо погледна през рамо. — Чудно, защо ли се бави още?

— Иска ми се да се занимавам с кино — каза Колис замислено. — Трябва да поема работата на баща ми, но нямам особено влечение. Да седиш двадесет години в един кабинет в Атланта…

В гласа му се чувствуваше реакция срещу материалистичната цивилизация.

— Не си струва? — подсказа му Дик.

— Не, не искам да кажа това.

— Напротив, това искате да кажете.

— Откъде знаете какво искам да кажа? А вие защо не практикувате, като сте толкова трудолюбив?

Дик доведе нещата до такова положение, че и двамата се почувствуваха засегнати, но алкохолът им беше завъртял главите и те бързо забравиха; Колис стана да си върви и двамата горещо си стиснаха ръцете.

— Помислете си пак — каза Дик дълбокомислено.

— Какво да си помисля?

— Вие знаете какво. — Той имаше предвид перспективите на Колис да се заеме с работата на баща си, искаше да му даде добър, разумен съвет.

Колис тръгна и изчезна в пространството. Дик допи бутилката си, танцува отново с англичанката, насочваше нейното съпротивляващо се тяло в смели завъртания и решителни стъпки по дансинга. Изведнъж се случи най-странното. Беше танцувал с момичето, а сега музиката беше спряла и нея я нямаше.

— Виждали ли сте я?

— Кого да съм видял?

— Момичето, с което танцувах. Изведнъж изчезна. Сигурно е тук някъде.

— Не! Не! Това е дамската тоалетна.

Той застана до бара. Там имаше още двама дути, но не се сещаше как да поведе разговор. Би могъл да им разкаже за Рим и за насилията, с които родовете Колона и Гаетани са придобили богатствата си, но все пак си даваше сметка, че като начало това няма да върви. Няколко кукли от Йенчи, наредени на рафта с пурите, паднаха на земята; последва суетене и той имаше чувството, че е виновник за станалото, затова се върна в кабарето и изпи едно кафе. Колис си беше отишъл, англичанката също, нямаше какво да прави, освен да се върне в хотела с огорчено сърце и да легне да спи. Плати сметката и отиде да си вземе палтото и шапката.

Между камъните на калдъръма се стичаше мръсна вода; откъм Кампания се носеха влажни изпарения и утринният въздух се смесваше с лъха на изтощените земи. Наобиколиха го четворица шофьори на таксита с тъмни кръгове под святкащите очички. Един от тях настойчиво му се навря в лицето и той грубо го отблъсна.

— Quanto al Hotel „Quirinal“?[1]

— Cento lire.[2]

Шест долара. Той поклати глава и предложи тридесет лирети, това беше двойно повече от дневната такса, но те като по команда вдигнаха рамене и се отдалечиха.

— Trenta cinque lire e mancie[3] — каза той твърдо.

— Cento lire.

Той започна да говори на английски.

— За някаква си половин миля? Ще ме откарате за четиридесет лирети.

— О, не.

Той беше много изморен. Отвори вратата на едно такси и влезе.

— Хотел „Квиринал“! — каза той на шофьора, който упорито стоеше навън до прозореца. — Стига си се усмихвал идиотски и ме откарай до „Квиринал“.

— О, не.

Дик излезе. До входа на „Бонбониери“ някой, който спореше с шофьорите, се приближи и се опита да се застъпи за тях пред Дик, отново един от шофьорите се навря под носа му, жестикулирайки, и Дик го отблъсна.

— Искам да отида до хотел „Квиринал“.

— Той казал иска сто лирети — обясни преводачът.

— Разбрах. Ще му дам петдесет лирети. Махай се — обърна се той към упорития, който отново беше започнал да се навира в лицето му. Човекът го изгледа и плю презрително.

Той беше изнервен и всичко, което му се беше насъбрало през седмицата, поривисто се изяви в насилие, в достойния, осветен от традицията начин на действие в неговата родина; направи крачка напред и удари човека по лицето.

Те го обкръжиха, размахаха заплашително ръце, правейки безрезултатни опити да го обезвредят — с гръб, опрян на стената, Дик раздаваше тромави удари, подсмихвайки се. Той не се биеше сериозно, парираше някои удари със забавените си рефлекси, избягваше други със сведена глава и в продължение на няколко минути групата на биещите се се олюляваше насам-натам пред входа. Дик се спъна и падна, усети, че получи удар някъде, но успя да се изправи, нечии ръце го сграбчиха, опита се да се изплъзне и изведнъж ръцете го пуснаха. Чу един нов глас, последва нов спор, а той пръхтеше притиснат до стената, освирепял от унизителното си положение. Даде си сметка, че хората са неприязнено настроени към него, но не можеше да проумее какво лошо им е направил.

Тръгнаха към полицейския участък, за да разрешат спора там. Някой вдигна шапката му и му я подаде, друг го прихвана леко под ръка и той кривна зад ъгъла заедно с шофьорите. Влязоха в едно голо

помещение, където някакъв карабинер дремеше под единствената мъжделива лампа.

На писалището седеше един капитан, към когото лицето, спряло боя, се обърна с продължителни обяснения на италиански, като от време на време посочваше към Дик. Шофьорите често го прекъсваха с нови обвинения и порицания. Капитанът започна да кима нетърпеливо. Той вдигна ръка, за да замълчи многоглавата обясняваща хидра, и след още няколко възклицания пороят от думи секна. След това капитанът се обърна към Дик.

— Говориш италиански? — запита той.

— Не.

— Говориш френски?

— Oui[4] — каза Дик зарадван.

— Alors, ecoute. Va au Quirinal. Especе d'endormi. Ecoute: vous etes saoul. Payez ce que le chauffeur demande. Comprenez vous?[5]

Дик поклати главя.

— Non, je ne veux pas.[6]

— Comment?[7]

— Je paierai quarante lires. C'est bien assez.[8]

Капитанът се изправи.

— Ecoute — извика той заплашително. Vous etes saoul. Vous avez battu le chauffeur. Comme ci comme ca[9] — разсече въздуха с отривист жест на дясната, след това на лявата ръка.

Кипнал от обидата, Дик го изгледа със свити очи.

— Добре. — Той слепешката се насочи към вратата. На пътя му се изпречи ухилената, кимаща физиономия на човека, който го беше довел до участъка. — Ще си отида — извика той, — но най-напред ще наредя този малкия.

Дик мина край зяпналите го карабинери, стигна до онзи с ухилената физиономия и му нанесе съкрушителен ляв удар по челюстта. Човекът се просна на пода.

За миг Дик остана надвесен над него в свиреп триумф — през ума му мина, че може би е постъпил неправилно, но преди това да се оформи като мисъл, светът се залюля; бяха го свалили на земята и по него се сипеше порой от юмручни удари и ритници. Усети как носът му изхрущя, а очите му като ластици изскочиха от орбитите и се върнаха на местата си. Едно ребро изпращя под настъпилата го пета.

За миг изпадна в несвяст, отново дойде на себе си, когато го сложиха да седне, събраха му китките и надянаха на тях белезници. Той правеше несъзнателни усилия да се освободи. Цивилният лейтенант, когото бе свалил, притискаше една кърпичка до челото си и гледаше дали по нея има кръв; той се приближи до Дик, разкрачи се, вдигна юмрук и със силен удар го повали на пода.

Когато доктор Дайвър престана да шава, изсипаха върху него кофа вода. Той полуотвори едното си око и през кървавата мъгла разбра, че го влачат за китките. Успя да различи контурите на едно лице — това беше един от шофьорите.

— Иди в хотел „Екселсьор“ — извика той немощно. — Кажи на мис Уорън. Двеста лирети! Мис Уорън. Due centi lire! Ах вие, мръсни…

Продължиха да го влачат през кървавата мъгла, той се задъхваше и стенеше; преминаха някакви неясни разкривени повърхности и влязоха в една килия, където го оставиха да се строполи върху каменния под. Мъжете излязоха, вратата се затръшна и той остана сам.

---

[1] Колко до хотел „Квиринал“? (Итал.) — Б.пр. ↑

[2] Сто лири (итал.). — Б.пр. ↑

[3] Тридесет и пет и бакшиш (итал.). — Б.пр. ↑

[4] Да (фр.). Б.пр. ↑

[5] Тогава слушай: върви си в „Квиринал“, не се ли виждаш, че спиш. Слушай: вие сте пиян. Платете колкото иска шофьорът. Разбирате ли? — (Фр.) ↑

[6] Не, не искам (фр.). — Б.пр. ↑

[7] Как? (Фр.) — Б.пр. ↑

[8] Ще платя четиридесет лири. Това е достатъчно (фр.). — Б.пр. ↑

[9] Слушай. Вие сте пиян. Били сте шофьора. Ей тъй (фр.). — Б.пр. ↑

ЕДИНАДЕСЕТА ГЛАВА

До един часа Бейби Уорън чете в леглото един от необикновено слабите римски разкази на Марион Крауфорд; след това отиде до прозореца и погледна към улицата. На отсрещния тротоар се клатушкаха две причудливи и обемисти фигури, двама карабинери с шапки като на Арлекино и пелерини, които вятърът издуваше като платна. Те й напомниха за гвардейския офицер, който настойчиво я бе заглеждал на обед. Той притежаваше високомерието на високите хора, произхождащи от ниска раса — изглежда, не чувствуваше други задължения, освен да бъде висок. Ако се беше приближил до нея и й бе казал: „Хайде да излезем двамата, вие и аз“, тя би отвърнала: „Защо не?“ — поне сега така й се струваше, защото се чувствуваше особено в непознатата обстановка.

Мислите й бавно се върнаха от гвардееца към двамата карабинери, след това към Дик. Тя си легна и угаси лампата.

Малко преди четири се събуди от силно чукане.

— Да — какво има?

— Тук е портиерът, мадам.

Тя навлече пеньоара си и го посрещна сънена.

— Ваш приятел, негово име Дайвър, той има неприятности. Неприятности с полицията и него затворили. Той изпратил такси да каже и шофьор казал. Той обещал двеста лирети. — Портиерът замълча за миг, за да види как ще реагира тя. — Шофьорът казва мистър Дайвър много лоши неприятности. Сбил се с полицията и много лошо пострадал.

— Слизам веднага.

Тя се облече с разтуптяно сърце, след десет минути се спусна с асансьора и влезе в тъмното фоайе. Шофьорът, приносител на съобщението, си беше отишъл; портиерът намери друг шофьор и му обясни къде се намира участъкът. Докато пътуваха през града, мракът се вдигаше и избледняваше. Бейби се чувствуваше нервна в колебливото равновесие между деня и нощта. Започна надбягване с деня на моменти, когато караха по широките авенюта, нощта вземаше

преднина, след това изоставаше, вятърът нетърпеливо подухваше по тъмните улички и зората отново започваше бавното си пълзене. Таксито мина покрай шумен фонтан, чиито струи се плискаха в сянката, сви по една тъй криволичеща уличка, че сградите от двете страни бяха построени накриво, за да следват посоката ѝ, колата заподскача по калдъръма и рязко спря пред една плесенясала от влага стена с две будки за часовои. Изведнъж откъм теменужените сенки на сводестия проход долетя гласът на Дик, който крещеше с всички сили:

— Няма ли тук англичани? Няма ли американци? Няма ли англичани? Няма ли… о, боже мой! Мръсни макаронаджии!

Гласът му заглъхна и тя чу тъп звук от удари по някаква врата. След това той отново започна да нарежда:

— Няма ли американци? Няма ли англичани?

Тя тръгна по посока на гласа, мина през сводестия проход, излезе на двора, огледа се объркана, след това разбра, че виковете идват от една караулна стая. Двама карабинери скочиха на крака, но Бейби безцеремонно мина край тях и се насочи към вратата на килията.

— Дик! — извика тя. — Какво се е случило?

— Извадиха ми окото — извика той. — Сложиха ми белезници и започнаха да ме бият, тези проклети…

Бейби се обърна и пристъпи стремително към двамата карабинери.

— Какво сте му направили? — процеди тя през зъби тъй свирепо, че те отстъпиха.

— Non capisco inglese.[1]

Тя започна да ги ругае на френски; самоувереният и гневен глас изпълни помещението и те се свиха като бити кучета.

— Направете нещо! Направете нещо!

— Нищо не можем да направим, докато не ни наредят.

— Bene! Be-ne! Bene![2]

Гневният глас на Бейби отново ги зашиба като камшик, докато те не се изпотиха, започнаха да се извиняват, че не могат нищо да направят, спогледаха се с чувството, че е станала ужасна грешка. Бейби отиде до вратата на килията, облегна се на нея и я опипа нежно, сякаш за да увери Дик в присъствието си, и извика:

— Отивам в посолството, скоро ще се върна. — Хвърли последен заплашителен поглед към карабинерите и изтича навън.

Отиде с колата до американското посолство и по настояване на шофьора плати за курса. Беше още тъмно, когато изтича нагоре по стъпалата и натисна звънеца. Едва след третото позвъняване един сънен портиер англичанин отвори вратата.

— Трябва да говоря с някого — каза тя. — Който и да е — но незабавно.

— Всички спят още, мадам. Отваряме в девет часа. Тя нетърпеливо махна с ръка, за да му даде да разбере, че часът няма значение.

— Това е важно. Един човек — един американец е пребит от бой. Задържан е от италианската полиция.

— Сега всички спят. В девет часа…

— Не мога да чакам. Извадили са му окото — той ми е зет — и сега не искат да го пуснат от участъка. Не разбирате ли, че трябва да говоря с някого? Луд ли сте? Какво стоите като идиот и ме гледате тъпо!

— Не мога да направя нищо, мадам.

— Трябва да събудите някого! — Тя го сграбчи за раменете и силно го разтърси. — Въпросът е на живот и смърт. Ако не събудите някого, ще ви се случи нещо страшно…

— Моля ви да ме пуснете, мадам.

Отгоре се разнесе отегчен глас:

— Какво става там?

Портиерът отговори с облекчение:

— Една дама, сър, тя ме сграбчи и ме раздруса. — Той бе отстъпил назад, докато отговаряше, и Бейби влезе в преддверието.

На горката площадка, току-що събуден от сън, загърнат в бродиран копринен халат, стоеше един странен млад човек. Лицето му беше чудовищно и неестествено розово, ярко и все пак безжизнено, а устата му беше пристегната с нещо като превръзка. Когато видя Бейби, той се отдръпне в сянката.

— Какво има? — повтори той.

Бейби започна да му разказва и възбудена стигна чак до стълбите. Докато говореше, разбра, че това не е кърпа, пристегната на устата му, а бандаж за мустаци; при това лицето му беше покрито със слой розов нощен крем — всички тези факти спокойно заеха мястото

си в целия кошмар. Тя разпалено му обясни, че трябва да отиде с нея в участъка и да освободи Дик.

— Неприятна история — каза той.

— Да — съгласи се тя примирително. — А сега?

— Това, дето се е опитал да се бие с полицията… — Гласът му прозвуча тъй, сякаш беше лично засегнат. — Боя се, че до девет часа не можем да предприемем нищо.

— До девет! — повтори тя ужасено. — Разбира се, че можете да направите нещо! Можете да дойдете с мене в участъка и да вземете мерки да не го бият повече.

— Нямаме право да вършим такива неща. С тези работи се занимава консулството. Консулският отдел започва работа в девет часа.

Бейби побесня при вида на това лице, което бандажът правеше безизразно като маска.

— Не мога да чакам до девет. Зет ми каза, че са му извадили окото — той е сериозно наранен! Трябва да го видя. Трябва да намеря лекар. — Тя се освободи от задръжките си и започна да крещи необуздано, защото знаеше, че за него този вид натиск ще бъде по-убедителен от думите й. — Трябва да направите нещо. Длъжен сте да осигурите защита на американските граждани, които са изпаднали в затруднено положение.

Но той беше от източното крайбрежие и не отстъпваше пред нея. Търпеливо поклати глава, като видя, че не желаят да го разберат, загърна се по-плътно с бродирания халат и слезе няколко стъпала.

— Напиши адреса на консулството и го дай на тази дама — нареди той на портиера. — Намери адреса на доктор Колацо, а също телефонния му номер — впиши и тях. — Той се обърна към Бейби с изражението на изкаран от търпение Христос. — Скъпа госпожо, дипломатическата мисия представя правителството на Съединените щати пред правителството на Италия. Това няма нищо общо със защитата на гражданите освен по изрични инструкции на Държавния департамент. Зет ви е нарушил законите на тази страна и е бил арестуван, както един италианец може да бъде арестуван в Ню Йорк. Той може да бъде освободен единствено от италиански съд и ако случаят със зет ви бъде отнесен в съда, може да получите помощ и съвет от консулството, което защищава правата на американските

граждани. Консулството отваря в девет часа. Дори да беше мой собствен брат, не бих могъл да направя нищо…

— Можете ли да телефонирате в консулството? — прекъсна го тя.

— Не можем да се намесваме в работите на консулството. Когато консулът се яви на работа в девет…

— Можете ли да ми дадете домашния му адрес? Човекът се замисли за миг и поклати глава. Той взе написаната от портиера бележка и я подаде:

— Сега ще ви моля да ме извините.

Той бе успял да я изтика до вратата: за кратък миг теменужената светлина на утрото озари розовата му маска и ленената торбичка, прикрепяща мустаците му; след това Бейби се намери сама на стълбището. В посолството бе престояла десет минути.

Площадът отвън беше празен, само един старец събираше цигарени угарки с пръчка с шип на края. Бейби махна с ръка на едно такси, отиде в консулството, но там нямаше никой освен три окъсани жени, които миеха стълбите. Не можа да ги накара да я разберат, че иска домашния адрес на консула — отново я обзе тревога, изтича навън и каза на шофьора да кара обратно към полицията. Той не знаеше къде се намира участъкът, но служейки си с думите semper dritte, dextra, sinestra[3], тя успя да го насочи приблизително към същия квартал, слезе от колата и затърси пътя през лабиринт от познати улички. Но всички сгради и улички си приличаха. От един тесен проход излезе на Пиаца ди Спаня, видя фирмата на „Американ Експрес“ и само при вида на думичката „Американ“ сърцето й се изпълни с нови сили. Витрината светеше, тя се втурна през площада и се опита да отвори вратата, но беше заключено. Часовникът вътре показваше седем. Тогава тя се сети за Колис Клей.

Успя да си спомни името на неговия хотел, това беше претенциозна и луксозна сграда, построена като римски летен дворец, която се намираше срещу „Екселсьор“. Дежурната на гишето не беше разположена да й съдействува — обясни, че не й било позволено да нарушава почивката на мистър Клей, и отказа да пусне мис Уорън да се качи сама в стаята му, накрая се убеди, че не се касае до любовна история, и я придружи.

Колис лежеше гол на леглото си. Беше се върнал пийнал и сега, като се събуди, му трябваше известно време, докато осъзнае, че е гол. Постара се да замаскира неудобното положение с куп извинения. Взе дрехите си в банята и се облече бързо, сумтейки „дявол да го вземе — май че успя добре да ме види“. След като въртяха известно време телефона, той и Бейби установиха къде се намира участъкът и се запътиха към него.

Вратата на килията беше отворена и Дик се беше отпуснал на един стол в караулното. Карабинерът бе поизтрил кръвта от лицето му, беше го изчеткал и му бе нахлупил шапката, така че да прикрие белезите. Бейби застана на вратата разтреперана.

— Мистър Клей ще остане при теб — каза тя. — Отивам да доведа консула и лекар.

— Добре.

— Само стой спокойно.

— Добре.

— Ще се върна.

Тя отиде в консулството с кола; беше осем и нещо и й разрешиха да седне в чакалнята. Към девет консулът пристигна и Бейби, истерична от безсилие и изтощение, повтори какво се беше случило. Консулът я изгледа загрижено. Обясни й как човек трябва да се предпазва от скандали в непознати градове, но, изглежда, най-голямата му грижа беше тя да чака отвън. С отчаяние тя прочете в уморения му поглед, че желае да остане колкото е възможно по-настрана от инцидента. В очакване той да предприеме нещо, тя използува времето, докато чакаше, за да телефонира на един лекар да отиде при Дик. В чакалнята имаше и други хора и неколцина от тях бяха приети в кабинета на консула. След половин час, когато един от посетителите излизаше, тя безцеремонно подмина секретарката и влезе в стаята му.

— Това е безобразие! Един американец е арестуван и почти пребит до смърт, а вие не предприемате нищо, за да му помогнете.

— Една минута, мисис…

— Чаках достатъчно. Елате веднага в участъка, за да го освободите!

— Мисис…

— Ние сме хора със значително влияние в Америка… — Тя стисна сурово устни и продължи: — Да не беше скандалът, бихме

могли… Във всеки случай ще се погрижа да се съобщи там, където трябва, за проявеното от вас безразличие. Ако зет ми беше английски поданик, отдавна да беше освободен, но вие сте по-загрижен за мнението на полицията, отколкото за това, за което са ви изпратили тук.

— Мисис…

— Сложете си шапката и тръгвайте веднага с мен.

Като чу за шапката си, консулът се стресна и започна нервно да си избърсва очилата и да рови из книжата си. Това не му помогна: американката стоеше над главата му; неспиращият се пред препятствия безразсъден темперамент, който беше пречупил гръбнака на една нация, беше сломил волята на мъжете й и бе превърнал един континент в детска градина, не беше по силите му. Той телефонира на вицеконсула — Бейби беше спечелила.

Дик се приличаше на слънцето, което струеше обилно през прозореца на караулното помещение. Колис беше с него, също и двама карабинери, и всички чакаха нещо да се случи. От време на време Дик поглеждаше със здравото си око карабинерите; те бяха тоскански селяни с къса горна устна и трудно можеше да ги свърже със снощното насилие. Изпрати единия от тях да му донесе бира.

Бирата му завъртя малко главата и за миг той видя приключението откъм смешната му страна, погледна на него с горчива ирония. Колис беше с впечатлението, че англичанката, която бяха срещнали в бара, има някакъв дял в неприятната история, но Дик беше уверен, че тя си бе отишла дълго преди да настъпи катастрофата. Колис не можеше да се отърси от мисълта, че мис Уорън го бе видяла гол в леглото.

Дик беше успял да овладее гнева си и сега чувствуваше, че е проявил престъпна безотговорност. Онова, което се бе случило с него, бе тъй ужасно, че всичко му беше безразлично — единственият изход беше то да остане завинаги погребана тайна, но такава вероятност нямаше, затова беше отчаян. Отсега нататък той щеше да бъде друг човек и още разстроеното му съзнание рисуваше странна представа за този нов човек. Случилото се не можеше да се припише някому, то съществуваше само по себе си като божие наказание. Един зрял ариец

не може да извлече полза от унижението; когато той прощава, това става част от същността му, той се отъждествява с онова, което го е унизило, но в случая това не можеше да стане.

Когато Колис подметна възможността да потърсят възмездие, Дик поклати глава и не отговори. В стаята влезе наперено един лейтенант с грижливо изгладена и изчеткана униформа, часовоите скочиха и застанаха мирно. Лейтенантът сграбчи празната бирена бутилка и обсипа подчинените си с укори. Той носеше със себе си енергията на новия ден и първата му работа беше да нареди да изхвърлят бирената бутилка от караулното помещение. Дик погледна към Колис и се засмя.

Пристигна вицеконсулът Суонсън, преуморен от работа млад мъж, и те тръгнаха към съда; отпред вървеше Дик, придружен от Колис и Суонсън, а зад тях крачеха двамата карабинери. Беше влажно утро, слънчевите лъчи с мъка се прокрадваха през изпаренията; площадките и аркадите гъмжаха от хора и Дик, нахлупил ниско шапка, закрачи бързо, увличайки със себе си и другите, докато един от късокраките карабинери, принуден да подтичва, започна да протестира. Суонсън уреди въпроса.

— Изложих ви, нали? — каза Дик весело.

— Ако се биете с италианци, има голяма вероятност да ви убият — отвърна Суонсън добродушно. — Този път сигурно ще ви пуснат, но ако бяхте италианец, щяха да ви осъдят на два месеца. Като нищо!

— Били ли сте в затвор? Суонсън се засмя.

— Той ми харесва — обърна се Дик към Клей. — Приятен млад човек, дава на хората чудесни съвети, но обзалагам се, че самият той е бил в затвора. Сигурно е прекарал седмици в затвора.

Суонсън се засмя.

— Искам да кажа, че трябва да внимавате. Нямате представа какви са тези хора.

— О, знам ги какви са — прекъсна го Дик раздразнено. — Проклети гадове! — Той се извърна към карабинерите и добави: — Разбрахте ли?

— Оставям ви тук — побърза да го прекъсне Суонсън. — Казах на балдъзата ви, че аз ще… нашият адвокат ще ви намери горе в съдебната зала. Трябва да бъдете предпазлив.

— Довиждане! — каза Дик и учтиво се ръкува. — Благодаря ви много. Смятам, че вие имате бъдеще…

Соунсън отново се усмихна, след това наложи отново на лицето си официалната маска на неодобрение и бързо се отдалечи.

Влязоха в един вътрешен двор, от четирите страни на който имаше външни стълбища към помещенията на втория етаж. Когато минаваха по плочника, група безделници, струпали се в двора, ги посрещнаха с освиркване и дюдюкане, разнесоха се гневни възгласи и обидни думи. Дик се огледа в недоумение.

— Какво е това? — запита той.

Единият от карабинерите каза нещо на хората и възгласите спряха.

Влязоха в съдебната зала. Адвокатът на консулството, италианец, с неугледен външен вид, говори дълго на съдията, а Дик и Колис чакаха настрани. Един човек, който знаеше английски, се извърна от прозореца с изглед към вътрешния двор и обясни защо са ги освиркали на влизане. Някакъв жител от Фраскати изнасилил и убил едно петгодишно дете, трябвало да го доведат тази сутрин и тълпата помислила, че това е Дик.

След няколко минути адвокатът му съобщи, че е свободен — съдът решил, че е получил достатъчно наказание.

— Достатъчно! — възнегодува Дик. — Наказание за какво?

— Хайде — каза Колис. — Сега нищо не може да се направи.

— Но какво съм направил освен това, че се сбих с едни шофьори?

— Те твърдят, че сте се приближили до един цивилен агент, сякаш сте искали да се ръкувате с него, и сте го ударили…

— Не е вярно! Казах му, че ще го ударя — освен това не го знаех, че е агент.

— По-добре тръгвайте — подкани го адвокатът.

— Хайде. — Колис го хвана под ръка и те заслизаха по стъпалата.

— Искам да говоря — извика Дик. — Искам да обясня на тези хора как съм изнасилил петгодишно момиченце. Може аз да съм бил този, който…

— Хайде!

Бейби чакаше в едно такси заедно с лекаря. Дик отбягваше погледа й, а лекарят не му се понрави, сухото му държане подсказваше, че той е най-неприятният от всички европейски типове — моралист от латинската раса. Дик каза с две думи мнението си за инцидента, но другите не намериха какво да му отговорят. В неговата стая в хотел „Квиринал“ докторът почисти лицето му, по което все още имаше кръв, примесена с мазна пот, погрижи се за носа му, намести строшените ребра и пръсти, дезинфекцира по-малките наранявания и сложи една прилична превръзка на окото му. Дик поиска малко гранулиран морфин, защото беше изнервен и нямаше никакво желание за сън. От морфина заспа; лекарят и Колис си отидоха, а Бейби остана да се грижи за него, докато пристигне сестра от английската болница. Тя беше прекарала тежка нощ, но имаше удовлетворението, че независимо от цялото минало на Дик сега те имаха над него морално превъзходство, което можеха да използуват дотогава, докато той им е нужен.

---

[1] Не разбирам английски (итал.). — Б.пр. ↑
[2] Добре (итал.). — Б.пр. ↑
[3] Все направо, надясно и наляво (итал.). — Б.пр. ↑

ПЕТА ЧАСТ
ЗАВРЪЩАНЕ У ДОМА
1929–1930

ПЪРВА ГЛАВА

Фрау Кете Грегоровиус настигна мъжа си на алеята пред тяхната вила.

— Как е Никол? — запита тя меко, но малко задъхано, с което се издаде, че бе тичала по алеята с този въпрос в главата си.

Франц я погледна изненадан.

— Никол не е болна. Защо питаш, мила?

— Ти ходиш да я виждаш тъй често — помислих си, че може да е болна.

— Ще поговорим за това вкъщи.

Кете покорно се съгласи. Кабинетът му беше оттатък, в административната сграда, а в дневната бяха децата с учителя, затова те отидоха в спалнята.

— Извинявай, Франц — каза Кете, преди още той да е отворил уста. — Извинявай, мили, нямах право да те питам това. Знам задълженията си и се гордея с тях. Но между Никол и мен има лошо чувство.

— Птичетата трябва да се погаждат в гнездото — прогърмя гласът на Франц. Той долови, че бе казал това с неподходящ тон, затова повтори с онази тържествена натъртеност, с която някогашният му учител доктор Домлер съумяваше да произнесе и най-баналната глупост, така че да звучи умно: — Птичетата — трябва — да се погаждат — в гнездото!

— Разбирам. Виждал ли си ме някога да не се държа възпитано с Никол?

— Виждам, че понякога не ти достига здрав разум. Никол е наполовина пациент — твърде е възможно да остане в това състояние цял живот. Когато Дик отсъствува, аз отговарям. — Той се поколеба; имаше навика понякога да не съобщава на Кете новините, за да може да я изненада — един вид шега. — Тази сутрин се получи телеграма от Рим. Дик бил болен от грип и утре се връща.

Кете въздъхна облекчено и продължи по-спокойно:

— Струва ми се, че Никол не е толкова болна, колкото си мислят околните — тя използува болестта си като средство, за да се налага. Би трябвало да бъде в киното, както твоята Норма Талмидж[1] — само там могат да бъдат щастливи американците.

— Нима ревнуваш заради Норма Талмидж от филма?

— Не обичам американците. Те са такива егоисти!

— А Дик?

— Дик е различен — призна тя. — Той мисли за другите.

„Норма Талмидж също — каза си наум Франц. — Освен че е чудно красива, Норма Талмидж сигурно е чудесна, благородна жена. Вероятно я заставят да играе глупави роли; Норма Талмидж сигурно е жена, която човек би бил щастлив да познава.“

Кете беше забравила Норма Талмидж, един образ от екрана, който я бе ядосал страшно една вечер, когато се връщаха от кино в Цюрих.

— … Дик се ожени за Никол заради парите й — каза тя. — Това е неговата грешка — ти сам загатна това една нощ.

— Ставаш зла.

— Не биваше да казвам това — отстъпи тя. — Трябва да се погаждаме като птичета в гнездо, както ти се изразяваш. Но това е трудно, когато Никол се държи като… когато се отдръпва назад и сдържа дъха си, като че ли аз мириша на лошо!

Без да иска, Кете бе налучкала една истина. Тя вършеше повечето от домакинската работа сама и тъй като беше пестелива, купуваше малко дрехи. Една обикновена американска продавачка в магазин, която всяка вечер, щом се прибере, изпира две смени бельо, би доловила, че Кете лъха на вчерашна пот — това беше не толкова миризма, колкото обонятелно доказателство за безконечния труд и съсипия. За Франц това бе тъй естествено, както дъхът на косите й, беше свикнал и то би му липсвало; но за Никол, която от малка ненавиждаше миризмата на ръцете на прислужничките, които я обличаха, то беше нещо неприятно, което трябва да се понася.

— И децата — продължи Кете. — Тя не иска да играят с нашите деца…

Но търпението на Франц се изчерпи:

— Дръж си езика — тези приказки могат да ми навредят на кариерата, тъй като клиниката е купена с парите на Никол. Хайде да

обядваме.

Кете си даде сметка, че избликът й е бил неразумен, но последната забележка на Франц й припомни, че американците са богати, и една седмица по-късно тя намери нов начин да изрази неприязънта си към Никол.

Това стана след вечерята, която дадоха на Дайвърови по случай завръщането на Дик. Стъпките им още не бяха замрели по алеята, когато тя затвори вратата и се обърна към Франц:

— Видя ли синьото под очите му? Той е пиянствувал.

— Не бързай — спря я Франц. — Дик ми обясни още щом се върна. Боксирал се е на борда на трансатлантическия кораб. Американските пътници много се боксират на корабите през Атлантика.

— Мислиш, че ще повярвам това? — отвърна тя презрително. — Той трудно си движи едната ръка, а на слепоочието му има незараснала рана — дори се вижда, че там косата му е била обръсната.

Франц не беше забелязал тези подробности.

— Какво ще кажеш? — запита го Кете. — Мислиш ли, че това е хубаво за клиниката? Тази вечер той миришеше на алкохол, а не само тази вечер — много пъти го надушвам, откакто се е върнал.

Бавно, за да придаде по-голяма тежест на думите си, Кете отсъди:

— Дик не е вече сериозен човек.

Франц се заизкачва по стълбите и сви рамене, за да й покаже, че колкото и да настоява, той няма да се съгласи с нея. В спалнята се обърна и й каза:

— Няма никакво съмнение, че той е сериозен човек и блестящ лекар. От всички лекари, специализирали напоследък невропатология в Цюрих, Дик минава за най-блестящия — аз никога не бих могъл да бъда тъй блестящ.

— Срамота!

— Това е самата истина — срамота би било човек да не я признае. Винаги се обръщам за съвет към Дик, когато случаят е заплетен. Неговите трудове продължават да се смятат за най-меродавните по въпроса — иди в която искаш медицинска библиотека и питай. Повечето студенти го мислят за англичанин — не вярват, че такава систематичност и изчерпателност може да съществува в

Америка. — Той изсумтя и издърпа пижамата си изпод възглавницата. — Не мога да разбера защо говориш такива работи, Кете. Мислех, че имаш добри чувства към него.

— Срамота! — каза Кете. — Ти си опората тук, ти вършиш цялата работа. Това е като надбягването между заека и костенурката — и мен ако питаш, със заека е вече почти свършено.

— Оо!

— Каквото и да говориш, така е. Той махна рязко с ръка:

— Стига!

Крайният резултат беше, че те бяха разменили гледища като две споречи страни. Кете призна пред себе си, че твърде строго е съдила Дик, на когото тя много се възхищаваше и който се бе отнасял с толкова разбиране към нея. Що се отнасяло Франц, с течение на времето, когато мнението на Кете проникна в съзнанието му, той престана веднъж завинаги да вярва, че Дик е сериозен човек. Малко по малко успя да убеди сам себе си, че никога не го е смятал за такъв.

---

[1] Норма Талмидж (1897–1957) — най-голямата от трите сестри Талмидж и най-известната холивудска актриса от периода на нямото кино. ↑

ВТОРА ГЛАВА

Дик разказа на Никол за катастрофата в Рим, но така, че историята да звучи прилично — според неговата версия, обзет от филантропични чувства, той се притекъл на помощ на един пиян приятел. Можеше да разчита на Бейби Уорън, че няма да разкрие истината, беше й обяснил как пагубно може да се отрази тя върху Никол. Всичко това не го затрудни — лошото беше, че не можеше да се отърси от спомена за случилото се.

Като реакция на всичко това той започна да се самонаказва — заработи тъй усилено, че Франц, който искаше да скъса с него, не можеше да намери повод за разногласие. Нито едно приятелство, достойно да бъде наричано такова, не може да умре за час, без човек да почувствува, че нещо се къса в него — затова Франц все по-настойчиво се самоубеждаваше, че емоционално и умствено Дик се движи напред тъй бързо, че не издържа скоростта; това беше разликата между тях двамата, а по-рано тъкмо тя беше хубавото, което ги свързваше. Приятелските чувства са като удавниците; когато потъват, ловят се и за сламка.

Едва през месец май Франц намери повод да вбие първия клин между тях. По обед Дик влезе в кабинета пребледнял и измерен.

— Тя свърши — каза той.

— Умря ли?

— Сърцето не издържа.

Изтощен, Дик се отпусна на първия стол до вратата. Три нощи той бе бдял над покритата със струпеи неизвестна художничка, към която изпитваше особени симпатии; формално, за да дозира адреналина, но всъщност, за да освети, доколкото му стигаха силите, тъмната бездна, разтваряща се пред нея.

Обхванат от нещо като съчувствие, Франц набързо заключи:

— Изглежда, че беше невросифилис. Нито една от васермановите проби не ме убеди в противното.

— Няма значение — каза Дик. — Боже мой, няма значение. След като тя тъй държеше на тайната си, че я отнесе със себе си, нека не

човъркаме повече.

— Добре е да си починеш един ден.

— Не се безпокой, така и ще направя. Франц вече вбиваше клина си; той вдигна очи от телеграмата, която пишеше до брата на починалата, и запита Дик:

— Или ако искаш да предприемеш едно малко пътуване?

— Не сега.

— Нямам предвид почивка. Има един случай в Лозана. Цяла сутрин говорих по телефона с един чилиец…

— Тя прояви такъв кураж — каза Дик. — А тъй дълго се мъчи.

Франц поклати съчувствено глава, а Дик с усилие се овладя:

— Извинявай, че те прекъсвам.

— Ще бъде едно малко разнообразие. Случаят е следният: бащата има неприятности заради сина си — самият той не може да го доведе тук. Иска някой да отиде там.

— Какъв е случаят? Алкохолизъм, хомосексуализъм? Като казваш Лозана…

— От всичко по малко.

— Ще отида. Ще се изкарат ли пари от тази работа?

— Струва ми се, че да, дори много. Може да останеш два или три дни и ако момчето има нужда от наблюдение, да го доведеш тук. Във всеки случай не бързай, не се притеснявай; съчетай полезното с приятното.

След два часа сън във влака Дик се почувствува освежен и очакваше в добро настроение предстоящата среща със сеньор Пардо и Сиудад Реал.

Срещите от този вид си приличаха. Често пъти съответният родител, представящ семейството, беше от психологическа гледна точка не по-малко интересен от пациента. И този случай не беше изключение: сеньор Пардо и Сиудад Реал, хубав, посивял испанец с благородна осанка, носещ всички белези на богатството и властта, се разхождаше като звяр в клетка в апартамента си в „Отел де Троа Монд“ и разказа случая със сина си с не повече самообладание от това на някоя пияна жена.

— Вече нищо не мога да измисля. Синът ми е покварен. Беше покварен в „Хароу“, беше покварен и в „Кинг’с Колеж“ в Кеймбридж. Той е непоправимо порочен. Сега, като взе и да пие, все повече се

издава какъв е и непрекъснато стават скандали. Какво ли не опитах — с един лекар, мой приятел, съставихме план и ги изпратих двамата на обиколка из Испания. Всяка вечер Франсиско е получавал доза кантаридис[1], а след това са ходили двамата заедно в някои от публичните домове с добро име — около седмица лечението изглеждало ефикасно, но в последна сметка резултат не се получи. Миналата седмица в същата тази стая, по-точно в банята оттатък — той посочи към вратата — накарах Франсиско да се съблече до кръста и го набих с камшик…

Изморен от вълнение, той приседна, а Дик заговори:

— Това е било глупаво — пътуването в Испания също е било безсмислено… — С усилия се сдържа да не се усмихне. — Как може един самоуважаващ се лекар да се впусне в такъв любителски експеримент! Сеньор, трябва да ви кажа, че в тези случаи нищо не можем да обещаем. Що се отнася до пиенето, често постигаме успехи — със съответното съдействие. Първо трябва да се види момчето и да се предразположи, за да се разбере как то гледа на нещата.

Момчето, с което той седна на терасата, беше около двадесетгодишно, красиво и с буден вид.

— Бих желал да знам какво мислите вие — каза Дик. — Имате ли впечатлението, че положението се влошава? И имате ли желание да вземете някакви мерки?

— Струва ми се, че да — отвърна Франсиско. — Чувствувам се нещастен.

— Смятате ли, че причината е в пиенето или в ненормалността?

— Мисля, че второто е причина за пиенето. — За миг той остана сериозен — след това му стана смешно, засмя се и каза: — Безнадеждно е. В Кеймбридж ми казваха „чилийската кралица“. А това пътуване в Испания — единственият резултат е, че сега ми става лошо само като си помисля за жена.

Дик рязко го прекъсна:

— Ако сте щастлив в тази каша, аз не мога да ви помогна и само си губя времето.

— Не, нека продължим — ония, „другите“, също са ми противни. — В момчето имаше известна мъжественост, която се бе изродила в активна съпротива спрямо бащата. Но в очите му се четеше онази

предизвикателност, която педерастите добиват, щом се заговори за ненормалността им.

— Това е лоша работа — съсипваща, най-меко казано — обясни му Дик. — Ще провали целия ви живот, ще трябва да се справите и с последиците и няма да имате нито време, нито енергия да предприемете нещо достойно или да си извоювате място в обществото. Ако искате да погледнете очи в очи живота, ще трябва да се научите да се контролирате и преди всичко да прекратите пиенето, което ви прави податлив на изкушения…

Той говореше механично, още преди десет минути бе изоставил случая като безнадежден. Прекараха около час в приятна беседа за дома на момчето в Чили, за амбициите му. Дик никога не беше успявал да вникне тъй добре в подобен случай, разбира се, като се изключи патологическата му страна, и той реши, че именно обаянието на Франсиско му дава възможност да върши безобразията си, а за Дик обаянието винаги бе съществувало като нещо самостоятелно, без разлика дали се касаеше до безумната смелост на нещастницата, починала в клиниката същата сутрин, или до занимателната предизвикателност, с която този пропаднал младеж говореше за неща, които отдавна му бяха известни и му бяха омръзнали. Дик се опита да разчлени това качество, да разбере отделните му съставки; съзнаваше, че един живот, взет в неговата цялост, може да бъде качествено различен от съставящите го части, а също така — че когато човек наближава четиридесетте, може да прави преценка само за отделни периоди от живота си. Любовта му към Никол и Розмари, приятелството му с Ейб Норт и с Томи Барбан в разклатения следвоенен свят — тези връзки му се бяха отразили много, тези личности до такава степен бяха навлезли в съзнанието му, че бяха станали част от личността му; беше се получило положение, при което той можеше или изцяло да ги приеме, или изцяло да ги отхвърли: беше осъден до края на живота си да носи в себе си отражение от характерите на хора, които рано беше срещнал и рано бе заобичал, съществото му да бъде цялостно дотолкова, доколкото бяха цялостни самите те. Във всичко това имаше елемент на самота — за него беше тъй лесно да бъде обичан и тъй трудно да обича.

Докато седеше на терасата с младия Франсиско, една сянка от миналото се появи пред очите му. Една висока, странно поклащаща се

мъжка фигура се отдели от околната зеленина и нерешително пристъпи към Дик и Франсиско. Човекът стоеше тъй свит сред внушителната обстановка, че Дик в първия момент не го забеляза, след това скочи на крака, ръкува се разсеяно и си помисли: „Боже милостиви, налетял съм на цяло гнездо!“ — и положи усилия да си спомни името на човека.

— Доктор Дайвър, кали?

— Да, да — а вие бяхте мистър Дъмфри?

— Ройъл Дъмфри. Имах удоволствието да прекарам една вечер във вашата тъй хубава градина.

— Да, разбира се. — Опитвайки се да охлади ентусиазма на Дъмфри, Дик се впусна в хронологическо уточнение: — Това беше през двадесет и четвърта или двадесет и пета година…

Той бе останал прав, но Ройъл Дъмфри, колкото и свенлив да се беше показал отначало, не закъсня да се прояви: той заговори интимно с Франсиско, но последният, засрамен, се присъедини към Дик и също се опита да му покаже, че е нежелан.

— Доктор Дайвър — едно нещо искам да ви кажа, преди да си отидете. Никога няма да забравя вечерта, прекарана във вашата градина — колко мили бяхте вие и жена ви. Това е един от най-хубавите, един от най-щастливите спомени в живота ми. Винаги съм смятал, че това е било най-изисканото събиране, на което съм присъствувал.

Дик продължи да отстъпва по рачешки — заднишком, към най-близката врата на хотела.

— Радвам се, че сте запазили такъв приятен спомен. А сега трябва да видя…

— Разбирам — продължи Ройъл Дъмфри съчувствено. — Научих, че е на смъртно легло.

— Кой е на смъртно легло?

— Може би не трябваше да казвам това — но ние имаме един и същ лекар.

Смаян, Дик млъкна и го изгледа учудено.

— За кого говорите?

— Как за кого, за вашия тъст — може би аз…

— За моя какъв…

— Изглежда, че — значи аз съм първият, който…

— Искате да кажете, че тъст ми е тук в Лозана?

— Но как, аз мислех, че знаете — мислех, че затова сте тук.

— Кой е неговият лекар?

Дик набързо вписа името в бележника си, извини се и се спусна към една телефонна кабина.

Доктор Данжьо отвърна, че ще му бъде удобно да приеме незабавно доктор Дайвър вкъщи.

Младият доктор Данжьо беше от Женева; за миг той се бе изплашил, че ще изпусне един богат клиент, но след като Дик го успокои, той му съобщи, че мистър Уорън наистина е на смъртно легло.

— Той е едва петдесетгодишен, но с черния му дроб вече е свършено: главната причина е алкохолът.

— Не се поддава на лечение?

— Не може да приема нищо друго освен течности — давам му три дни или най-много седмица.

— По-голямата му дъщеря, мис Уорън, не е ли в течение на състоянието му?

— По негово собствено желание никой не е в течение освен личния му прислужник. Едва днес сутринта реших, че трябва да му кажа истината — той се развълнува, макар че от самото начало на болестта си е в религиозно примирение.

Дик се замисли.

— Добре… — реши той накрая — във всеки случай аз ще имам грижата, що се отнася до близките му. Смятам, че те ще поискат консулт.

— Както желаете.

— От тяхно име ще ви помоля да се свържете с един от най-известните лекари в страната — Хербруге от Женева.

— И аз щях да предложа Хербруге.

— Междувременно аз ще съм тук най-малко още един ден, ще поддържам връзка е вас.

Същата вечер Дик отиде при сеньор Пардо и Сиудад Реал и двамата поведоха разговор.

— Имаме големи имения в Чили — каза старецът. — Синът ми би могъл да ги управлява. Или мога да му намеря работа в най-малко десетина предприятия в Париж… — Той поклати глава и излезе през

френския прозорец на терасата — навън росеше такъв приятен пролетен дъждец, че лебедите в езерото не бяха потърсили убежище на сухо. — Едничкият ми син! Не можете ли да го вземете с вас?

Неочаквано испанецът коленичи пред Дик.

— Не можете ли да излекувате моя едничък син? Аз вярвам във вас — вие можете да го вземете със себе си и да го излекувате.

— Това не е начинът, по който можете да убедите когото и да било. Дори и да можеше, на ваше място не бих го сторил.

Испанецът се изправи.

— Постъпих прибързано… Не се сдържах…

Дик слезе във фоайето и срещна доктор Данжьо пред асансьора.

— Готвех се да ви потърся в стаята ви — каза последният. — Може ли да поговорим на терасата?

— Почина ли господин Уорън? — запита Дик.

— Положението му е непроменено — консултът ще се състои предобед. Междувременно той иска да види дъщеря си — вашата съпруга, — това е най-силното му желание. Изглежда, че е имало някакво скарване…

— Всичко това ми е известно.

Двамата лекари се спогледаха замислено.

— Защо не поговорите с него, преди да решите? — предложи Данжьо. — Смъртта му ще бъде красива — той просто чезне и постепенно се откъсва от външния свят.

С усилие Дик се съгласи:

— Добре.

Апартаментът, в който Дейвър Уорън красиво чезнеше и се откъсваше от света, беше не по-малък от този на сеньор Пардо и Сиудад Реал — в хотела бяха отседнали голям брой богати човешки развалини, бегълци от правосъдието, претенденти за троновете на анексирани княжества, живееха, поддържайки се с дериватите на опиума или със сънотворни таблетки, чуващи безспир, сякаш преследвани от някакво портативно радио, дрезгавите мелодии на старите си грехове. Това ъгълче от Европа не толкова привлича хората, колкото ги приема без неудобни въпроси. Тук се кръстосват пътищата — оттук минават тръгналите за частните санаториуми или туберкулозните клиники в планините, хората, които са станали персона нон грата във Франция и Италия.

Завесите в апартамента бяха спуснати. Една монахиня с лице на светица се грижеше за Уорън, чиито отслабнали пръсти местеха зърната на молитвена броеница върху белия чаршаф. Той беше все още хубав, характерният му глас прозвуча плътно и дълбоко, когато заговори на Дик, след като Данжьо ги остави насаме:

— В края на живота си разбираме много неща. Едва сега, доктор Дайвър, аз си давам сметка за какво е било всичко това.

Дик мълчеше.

— Бях грешник през живота си. Сигурно знаете колко малко право имам да видя отново Никол, но същество, по-висше от нас, ни казва да прощаваме и да съчувствуваме на ближния. — Броеницата се изплъзна от слабите му ръце и се изтърколи по гладката повърхност на завивката. Дик я вдигна и му я подаде. — Ако мога да видя Никол за десет минути, ще си отида щастлив от този свят.

— Това не е нещо, което мога да реша сам — каза Дик. — Никол е слаба. — В себе си той вече беше решил, но си даваше вид, че се колебае. — Ще трябва да се посъветваме с моя колега.

— Ще приема това, което реши колегата ви — добре, докторе. Трябва да ви кажа, че съм ви неизмерим длъжник…

Дик побърза да стане.

— Ще ви съобщя резултата чрез доктор Данжьо.

Отиде в стаята си и поиска да го свържат с клиниката край Цюрихзее. Мина доста време, след това Кете отговори от дома им.

— Искам да говоря с Франц.

— Франц се качи в планината. Аз също тръгвам — мога ли да му кажа за какво се отнася, Дик?

— Отнася се за Никол — баща й е на смъртно легло, тук в Лозана. Кажи това на Франц, за да разбере, че е важно; кажи му да ми се обади по телефона.

— Ще му кажа.

— Обясни му, че ще бъда в стаята си тук в хотела от три до пет и отново от седем до осем; ако се обади по-късно, да ме търси в ресторанта.

Докато изреждаше часовете, Дик забрави да я предупреди да не споменава нищо пред Никол; когато се сети, в слушалката се чуваше само бучене. Кете ще разбере сама, реши той.

Кете нямаше намерение да каже на Никол за състоялия се разговор, когато потегли към усамотените планински хълмове, покрити с диви цветя и облъхвани от свежи ветрове, където през зимата водеха пациентите на ски, а през лятото на излети. Щом слезе от планинската железница, тя видя Никол, повела децата към някаква лудория. Приближи се до нея, сложи нежно ръка на рамото й и каза:

— Имаш подход към децата — през лятото трябва да ги научиш да плуват още по-добре.

Те се бяха разгорещили от игрите и Никол инстинктивно, почти грубо, се отдръпна от Кете. Сконфузена, Кете остана с ръка, увиснала във въздуха, и тогава и тя реагира, словесно, по начин, за който по-късно съжали.

— Не си мисли, че исках да те прегърна — каза тя остро. — Това беше само заради Дик, говорих с него по телефона и ми стана мъчно…

— Какво се е случило с Дик?

Кете бързо осъзна грешката си, но непоправимото беше вече сторено и след като Никол я притисна с въпроса си: „… Защо тогава ти е мъчно?“ — нямаше друг избор, освен да й отговори:

— Не се отнася за Дик. Трябва да говоря с Франц.

— За Дик се отнася.

Гласът й звучеше уплашено, по лицата на децата, застанали до нея, също се беше изписал страх.

— Баща ти е в Лозана и е болен — капитулира Кете. — Дик иска да говори с Франц за това.

— Много ли е болен? — запита Никол и в същия момент към тях се приближи Франц с добродушната си усмивка на клиничен лекар. Кете беше благодарна за присъствието му и му прехвърли половината от вината си, превръщайки го в изкупителна жертва, но грешката вече беше сторена.

— Отивам в Лозана — съобщи Никол.

— Една минута — спря я Франц. — Не съм сигурен дали е целесъобразно. Трябва най-напред да поговоря по телефона с Дик.

— Тогава ще пропусна теснолинейката — възпротиви се Никол, — а после ще пропусна влака в три часа за Цюрих. Ако баща ми умира, аз трябва… — Тя не довърши думите си, страх я беше да се доизкаже. — Трябва да вървя. Ще изтичам да хвана теснолинейката. — Недовършила още думите си, тя вече тичаше към вагончетата с плоски

покриви, които сред облаци пара и скърцане пълзяха по голия хълм. — Ако се обадиш на Дик, кажи му, че пристигам, Франц! — подвикна тя през рамо.

… Дик беше в стаята си в хотела и четеше „Ню Йорк Хералд“, когато при него се втурна приличната на лястовица монахиня — в същия миг телефонът иззвъня.

— Умря ли? — запита Дик монахинята.

— Monsieur, il est parti — заминал е.

— Comment?

— Il est parti — заедно с багажа си и прислужника си.

Това беше невероятно. Човек в неговото състояние да стане и да замине.

На телефона беше Франц.

— Не трябваше да казваш на Никол — запротестира Дик.

— Кете й е казала и е направила голяма грешка.

— Може би вината е моя. На жена никога не казвай нещо, преди да е свършено. Така или иначе, ще посрещна Никол… Франц, тук стана една много щурава работа — нашият човек си нарамил креватчето и си тръгнал…

— Какво? Какво казваш?

— Тръгнал; казвам, че старият Уорън тръгнал да си върви!

— Но защо не?

— Предполагаше се, че е на смъртно легло… Станал и си тръгнал, сигурно е заминал за Чикаго… Не знам, сега тук е сестрата… Не знам, Франц, току-що ми съобщиха… Обади ми се по-късно.

По-голямата част от следващите два часа той прекара в опити да установи къде бе ходил Уорън и как се бе измъкнал. Оказа се, че пациентът използувал момента, когато дневната и нощната болногледачка се сменят, за да отиде в бара, където погълнал четири чаши уиски; платил за престоя си в хотела с банкнота от хиляда долара и наредил на дежурния да му изпратят остатъка по пощата. След това заминал, по всяка вероятност за Америка. Дик и Данжьо се опитаха да го настигнат на гарата в последната минута и единственият резултат беше, че Дик не успя да посрещне Никол; когато двамата се срещнаха във фоайето на хотела, тя му се стори отпаднала и здраво стиснатата й уста го обезпокои.

— Как е баща ми? — запита тя.

— Много по-добре. Оказа се, че все пак имал доста сили. — Той се поколеба, преди да и съобщи лошата новина. — Всъщност станал от леглото и си отишъл.

Поради гонитбата не бяха успели да вечерят, сега му се пиеше, той отведе озадачената Никол към бара и продължи да й обяснява, докато двамата седяха на кожените кресла, поръчвайки уиски с лед и чаша бира.

— Лекарят, който се грижеше за него, сигурно е поставил погрешна диагноза — почакай за минутка, самият аз още не съм имал време да помисля.

— Той е заминал?

— Качил се на вечерния влак за Париж.

Двамата продължиха да седят смълчани. Никол излъчваше безгранична, трагична апатия.

— Инстинктът го е накарал — каза накрая Дик. — Той действително умираше, но се е опитал да поднови стария ритъм — той не е първият човек, който става от смъртно легло — разбираш ли, като стар часовник — раздрусаш го и някак си само по силата на навика той отново тръгва. И сега баща ти…

— О, не ми казвай!

— Единствен страхът му е дал сили — продължи Дик. — Уплашил се е и е избягал. Сигурно ще доживее до деветдесетгодишна…

— Моля ти се, не ми казвай нищо повече. Моля те, недей — не мога да понасям.

— Добре. Малкият дявол, когото дойдох да видя, е безнадежден. Утре можем да си тръгнем.

— Не разбирам защо трябва да… влизаш в контакт с всичко това — избухна тя.

— О, не разбираш ли? Понякога и аз не разбирам. Тя сложи ръка върху неговата.

— Прости ми, че казах това, Дик.

Някой бе донесъл грамофон в бара и те останаха да седят, заслушани в „Куклената сватба“.

---

[1] Кантаридис — испанска муха или прахове, причиняващи полова възбуда. ↑

ТРЕТА ГЛАВА

Седмица по-късно, една сутрин, когато преглеждаше кореспонденцията на бюрото си, Дик долови, че навън става нещо: оказа се, че пациентът Ван Коън Морис напуска клиниката. Родителите му — австралийци, ядосано хвърляха багажа в една голяма лимузина, а край тях стоеше доктор Ладислау и безрезултатно се опитваше да спори с Морис-баща, който разпалено жестикулираше. Младежът стоеше настрана и гледаше с цинична усмивка приготовленията за отпътуването, когато пристигна доктор Дайвър.

— Не е ли малко прибързано, мистър Морис? Морис трепна, когато видя Дик — червендалестото му лице и едрите шарки на костюма му светнаха едва ли не като електрически лампи. Той се приближи към Дик, сякаш възнамеряваше да го удари.

— Крайно време е да се махаме, това се отнася и за нас, и за останалите — започна той и спря, за да си поеме дъх. — Крайно време е, доктор Дайвър. Крайно време!

— Не бихте ли дошли в кабинета ми? — предложи Дик.

— И дума да не става! Ще ви кажа какво мисля, измивам си ръцете и нямам повече нищо общо с вас и с това място.

— Съжалявам.

Той заплаши Дик с пръст:

— Точно това казах на този лекар тук. Прахосваме си времето и парите.

Доктор Ладислау направи безпомощен опит да възрази, да се изплъзне с типичната си славянска уклончивост. Дик никога не беше обичал доктор Ладислау. Той успя да накара възбудения австралиец да тръгне с него по пътеката към административната сграда, опитвайки се да го склони да влезе; човекът обаче поклати глава:

— Вие, доктор Дайвър, вие сте причината. Отидох при доктор Ладислау, защото не можах да ви намеря и защото доктор Грегоровиус ще се върне чак довечера, а аз не желая да чакам. В никакъв случай! След като синът ми каза истината, няма да чакам нито минута.

Той се приближи заплашително към Дик, който стоеше с отпуснати ръце, за да го повали в случай на нужда.

— Синът ми е тук, за да се лекува от алкохолизъм, а ми казва, че ви е подушил да миришете на алкохол. Точно така! — Той помириса бързо Дик, очевидно безрезултатно. — Ван Коън каза, че два пъти ви е усетил да миришете на алкохол. Аз и жена ми не сме пили нито капка през живота си. Даваме ви Ван Коън, за да го излекувате, а в продължение на един месец той два пъти ви надушва, че сте пили. Що за лечение е това?

Дик се поколеба; Морис беше напълно в състояние да устрои сцена пред главния вход на клиниката.

— В края на краищата, мистър Морис, има хора, които не биха се отказали от нещо, което смятат за храна, само защото вашият син…

— Но ти си лекар бе, човече! — извика гневно Морис. — Когато работниците си пият бирата, това е лошо, но си е за тях — а ти трябва да лекуваш…

— Прекалявате. Синът ви дойде при нас заради клептомания.

— А на какво се дължи това? — Човекът крещеше почти неистово. — Пиене — само пиене. Почерни се от пиене. На черното бяло ли ще кажеш? Вуйчо ми го обесиха и пак това беше причината! Синът ми идва в санаториум, а докторът мирише на спирт.

— Ще ви помоля да напуснете.

— Вие да ме молите? Ние и без това напускаме!

— Ако бяхте проявили малко въздържаност, можехме да ви съобщим резултатите от досегашното лечение. Разбира се, след като гледате по този начин на нещата, не желаем синът ви да остане като пациент…

— Осмелявате се да ми говорите за въздържаност! Дик повика доктор Ладислау и му нареди:

— Бихте ли казали сбогом на пациента и на семейството му от името на клиниката?

Той се поклони ледено на Морис, влезе в кабинета си и за миг остана неподвижен до вратата. Наблюдаваше ги, докато изчезнаха от погледа му: недодяланите родители, безхарактерната изродена издънка; не беше трудно да си представи как семейството ще обикаля Европа, ще се държи грубо с далеч по-достойни от тях хора, черпейки сили от невежеството си и от парите си. Но въпросът, който Дик си

постави, след като колата отпътува, беше до каква степен той бе причината за случилото се. При всяко ядене пиеше кларет, вечер преди лягане също изпиваше по чашка, обикновено греян ром, а в някои следобеди пиеше по чаша джин — след джин е най-трудно да те разберат, че си пил. Дневно му се падаше по четвърт литър алкохол, а това количество трудно можеше да изгори в организма му без остатък.

Реши, че не трябва да се самооправдава, седна на бюрото си и подобно на рецепта, написа режим, с който намаляваше наполовина ежедневната си доза. Лекарите, шофьорите и протестантските свещеници не биваше да дъхат на спирт, както можеха да си позволят това художниците, борсовите агенти и кавалерийските офицери. Дик се винеше само в това, че се бе издал. Но въпросът не се реши с това, той се заплете още повече половин час по-късно, когато Франц, оживен от прекараните две седмици в Алпите, тръгна по алеята, тъй нетърпелив да се залови отново за работа, че се натопи в нея, преди още да стигне кабинета си. Дик го пресрещна.

— Как беше Монт Еверест?

— Както вървяхме, можехме и Монт Еверест да изкачим. Хрумна ни такава идея. Как вървят работите? Как е моята Кете, как е твоята Никол?

— Всичко е наред вкъщи. Но, за бога, Франц, да знаеш каква неприятна сцена имахме тази сутрин.

— Как? Какво е станало?

Дик закрачи из стаята, докато Франц се обади по телефона вкъщи. Когато семейният разговор свърши, Дик каза:

— Морисови си взеха сина — вдигнаха голяма врява. Цветущото лице на Франц посърна.

— Знам, че е напуснал. Срещнах Ладислау на верандата.

— Какво ти каза Ладислау?

— Само това, че младият Морис си тръгнал — ти си щял да ми обясниш. Кажи сега.

— Обикновените нелепи съображения.

— Той беше дявол, това момче.

— Беше случай тъкмо за упойка — съгласи се Дик. — Във всеки случай, когато пристигнах, бащата беше нагънал Ладислау така, че той се беше свил като колониален поданик. Какво ще правим с Ладислау? Ще го задържим ли? Аз съм против — той не е мъж, с нищо не може

да се справи. — Дик се поколеба на прага на истината, беше му нужно малко време, за да премисли станалото. Франц седна на края на бюрото, все още с яке и ръкавици. Дик каза:

— Едно от възраженията, които момчето е изложило пред баща си, е, че твоят бележит сътрудник е пияница. Човекът е фанатик на тема алкохол, а потомъкът му, изглежда, е надушил по мен следи от нашенското вино.

Франц седна и присви долната си устна.

— После ще ми разкажеш по-надълго — каза той накрая.

— Защо не сега? — каза Дик. — Не можеш да не знаеш, че аз съм последният човек, който би злоупотребил с пиенето. — Той погледна Франц в очите и Франц отвърна на погледа му. — Ладислау е позволил на човека да се разгорещи до такава степен, че аз трябваше да се отбранявам. Можеше да има и пациенти наоколо и представи си колко трудно би било да се браниш в подобно положение!

Франц свали ръкавиците и якето си. Отиде до вратата и каза на секретарката:

— Не ни безпокойте!

След това се върна и започна да се рови в писмата, струпани на дългата маса, без да мисли за нищо — както обикновено става при подобни положения, — опитвайки се само да придаде подходящо изражение на лицето си, преди да каже онова, което беше намислил.

— Дик, знам, че ти си въздържан, уравновесен човек, макар че не сме напълно на едно и също мнение по въпроса за алкохола. Но дойде моментът, Дик, трябва да ти кажа открито, че неведнъж съм те забелязвал да пиеш по някоя и друга чашка, когато не е моментът за това. Има някаква причина. Защо не опиташ ново отпускане?

— Отпуск — поправи го Дик машинално. — За мене не е разрешение да се махна оттук.

И двамата бяха раздразнени. Франц от това, че му бяха развалили настроението още със завръщането.

— Понякога не проявяваш здрав разум, Дик.

— Никога не съм разбирал как може здравият разум да се прилага към сложни проблеми — освен ако това не означава, че един хигиенист може да извърши по-добре операция от един специалист хирург.

Създалото се положение го изпълваше с отвращение. Да обясняват, да заглаждат нещата — това не беше за хора на тяхната възраст — по-добре щеше да бъде в ушите му да продължи да отеква хрипливото ехо на една стара истина.

— Не върви — каза той изведнъж.

— И на мен тъй ми се струва — призна Франц. — Сърцето ти не е повече в този проект, Дик.

— Знам. Ще се оттегля — можем да се споразумеем как да изтеглим постепенно парите на Никол.

— Помислил съм и за това, Дик — виждах, че моментът наближава. Мога да получа още кредит и към края на годината да върна всичките пари.

Дик не бе възнамерявал да стига тъй бързо до окончателно решение, нито беше предполагал, че Франц с такава готовност ще прекъсне съдружието им, и все пак изпита облекчение. Не без известно отчаяние той отдавна чувствуваше, че етиката на неговата професия затъва в една безнадеждна бърканица.

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

Дик и Никол решиха да се завърнат на Ривиерата, която смятаха за свой дом. Бяха дали вилата под наем за през лятото и докато изтекат летните месеци, смятаха да прекарат половината от времето в курорти край минерални извори в Германия, а останалата половина в прочутите с катедралите си френски градчета, където винаги с радост прекарваха по няколко дни. Дик пиеше по малко, без особена пристрастеност; намираше се в един от тези моменти от живота, които наричаше период на изчакване; не се посвещаваше изцяло нито на здравето на Никол, която, изглежда, се чувствуваше най-добре, когато е на път, нито изцяло на работата си — просто изчакваше. Времето му се осмисляше само благодарение на децата.

Интересът му към тях се бе увеличил заедно с възрастта им — сега бяха на седем и девет години. Успяваше да поддържа контакт с тях, въпреки че между него и децата стояха гувернантка и учители; неговият принцип беше, че нито методът на принудата спрямо децата, нито страхът от този метод могат да заменят внимателния и постоянен надзор на родителите, които трябва да отчитат всяка тяхна проява, подобно на съставящ баланса счетоводител, така че винаги да се поддържа известно чувство за дълг. Той ги познаваше много по-добре, отколкото Никол, и често пъти, развеселен, след като бе пийнал няколко чашки от различни експортни вина, играеше и разговаряше с тях надълго и нашироко. Обаятелните им личица бяха замислени, почти тъжни — нещо присъщо на децата, рано приучени да не се забравят, когато плачат или се смеят; личеше, че те не изпадат в емоционални крайности, но са доволни от простия режим и простите удоволствия, които им бяха разрешени. Живееха с равномерно запълнено време — това отговаряше на дългогодишния опит на старите семейства от западния свят; бяха възпитавани по-скоро в семейния кръг, отколкото в досег с външния свят. Дик например смяташе, че нищо не развива тъй добре умението да се наблюдава, както принудителното мълчание.

Ленър беше момче, чиито постъпки не можеха да се предвидят, при това притежаваше неизчерпаемо любопитство. Често пъти затруднняваше Дик с въпроси от рода на: „Колко померански кученца трябва да се съберат заедно, за да победят един лъв, татко?“ Топси беше по-лесна. Тя беше седемгодишна, светлоруса, с крехко телосложение като Никол и в миналото това бе създавало грижи на Дик. Но напоследък беше здрава като всяко нормално американско дете. Беше доволен и от двамата, но им даваше да разберат това само негласно. Не им се разрешаваше да нарушават правилата на доброто поведение. „Или човек се научава на държане вкъщи — казваше Дик, — или светът го научава с камшик, което е доста по-болезнено. Никак не ме е грижа дали Топси ме «обожава», или не, няма да ми бъде съпруга, нали?“

Дайвърови запомниха лятото и есента на тази година с още нещо — имаха пари в изобилие. Тъй като бяха изтеглили средствата, вложени в клиниката, а капиталите в Америка бяха нараснали, сега имаха толкова пари, че грижата да харчат сама по себе си ги поглъщаше. Когато пътуваха, всичко беше организирано с приказно разточителство.

Достатъчно беше да ги види човек как слязоха от влака в Бойен, където щяха да гостуват две седмици. Напускането на спалния вагон започна още на италианската граница. Помощничката на гувернантката и камериерката на мадам Дайвър дойдоха при тях от второкласния вагон, за да им помогнат да се справят с багажа и с кучетата. Мадмоазел Белоа трябваше да внимава за ръчния багаж, затова остави силиъмските териери на едната прислужница, а двойката китайски кученца мопс — на другата. Невинаги обстоятелството, че една жена се обкръжава с много живот, е доказателство за духовна бедност — това може да показва и прекомерна широта на интересите, а Никол, освен в периодите, когато здравето й се влошаваше, беше в състояние да се грижи за всичко това. От фургона разтовариха четири обемисти куфара за костюми, един куфар за обувки, три куфара за шапки и две кутии за шапки, един сандък с куфарите на прислужниците, един портативен класьор за документи, пликове и хартия, една аптечка, спиртник, сервиз с прибори за излети, четири тенис ракети, стегнати в преси и поставени в калъфи, един грамофон и една пишеща машина. В свободното място, запазено за багажа на

семейството и прислугата, бяха наредени още двадесетина куфарчета, пътни чанти и пакети; всичко това, дори продълговатата кутия за бастуни — номерирано. По този начин багажът можеше да се провери за две минути на перона на която и да е гара, за да се установи кое ще се дава на гардероб и кое не. Никол имаше два списъка — „Списък с лекия багаж“ и „Дългият списък“, — тя непрекъснато проверяваше тези списъци и ги носеше в чантата си на картончета с метални рамчици. Беше си измислила тази система още като дете, когато пътуваше с болната си майка, и тя беше тъй сигурна, както системата, по която работят интендантските офицери, нагърбили се с прехраната и снаряжението на три хиляди души.

Когато Дайвърови слязоха от влака, в долината вече се смрачаваше. Селяните ги гледаха с благоговение, тъй както прародителите им преди един век бяха гледали италианските поклонения на лорд Байрон. Щяха да гостуват у графиня Ди Мингети, бившата Мери Норт. Жизненият й път, започнал в стаичката над дюкяна на нюйоркския тапетчия, я бе довел до един изключителен брак.

„Граф Ди Мингети“ беше титла, дадена от папската курия; състоянието на съпруга на Мери идваше от това, че той беше собственик на манганови залежи в Югозападна Азия. Кожата му не беше достатъчно светла, за да може да пътува в пулманов вагон южно от линията Мейсън-Диксън[1]; в жилите му течеше кабилско-берберско-индуската кръв на населението, обитаващо Северна Африка и Азия, което европейците предпочитат пред мелезите, мяркащи се по пристанищата.

Когато двете високопоставени семейства — едното от Изтока, другото от Запада — се срещнаха на перона на гарата, блясъкът на Дайвърови заприлича на скромната простота на пионерите заселници, сравнена с разточителството на семейството домакин. Посрещачите бяха придружени от един майордом — италианец — с жезъл, четирима слуги с тюрбани на мотоциклети и две жени с полузабулени лица, застанали почтително малко зад Мери, които приветствуваха Никол с поздрава „салаам“[2], така че тя подскочи от неочаквания им жест.

За Мери, както и за Дайвърови, това приветствие беше малко комично; Мери се засмя, за да им покаже, че не приема сериозно тези

неща, но когато представи мъжа си и произнесе азиатската му титла, гласът й прозвуча гордо и високо.

Докато се преобличаха за вечеря в стаите си, Дик и Никол си размениха удивени гримаси; богатите, които искат да минават за демократични, се държат в личния си живот така, сякаш блясъкът ги е поразил.

— Малката Мери Норт знае какво иска — промърмори Дик с насапунисано лице. — Ейб я научи да се държи и ето че сега се е омъжила за един раджа. Ако Европа се болшевизира, тя сигурно ще се омъжи за Сталин.

Никол вдигна очи от несесера си.

— Внимавай какво говориш, Дик — каза тя, но се засмя. — Те са много високопоставени. Когато пристигнат някъде, военните кораби ги посрещат с оръдейни салюти или нещо подобно. Когато е в Лондон, Мери се вози с дворцова кола.

— Добре — съгласи се той. Чу, че Никол е на вратата и иска карфица, и подвикна: — Не знам дали ще мога да получа малко уиски; ожаднявам от планинския въздух.

— Тя ще се погрижи — извика Никол през вратата на банята. — Това беше една от жените, които видяхме на перона. Свалила си е булото.

— Какво разправя Мери за живота си? — запита я той.

— Тя не говори много. Интересува се от хората с потекло — зададе ми куп въпроси за родословното ми дърво, а аз не знаех какво да отговоря. Оказа се, че мъжът й има две доста мургави деца от предишния си брак — едното от тях страда от някаква азиатска болест, но не могат да разберат каква точно. Трябва да предупредя децата да стоят настрана. Струва ми се малко странно. Предполагам, че Мери ще ни разбере и няма да се разсърди. — За миг тя остана загрижена.

— Тя ще разбере — успокои я Дик. — Детето е сигурно на легло.

Докато вечеряха, Дик заговори с Хюсеин, който бе ходил в английско училище. Хюсеин се интересуваше от борсата и от Холивуд и Дик с възбуденото си от шампанското въображение започна да му разказва фантастични неща.

— Билиони? — запита Хюсеин.

— Трилиони[3] — увери го Дик.

— Аз не предполагах, че до такава степен…

— Е, може би милиони — отстъпи Дик. — На всеки гост в хотела се дава харем — всъщност не е харем, но жените не са по-малко.

— Не само на актьорите и на продуцентите?

— На всеки отседнал в хотела — дори на търговските пътници. Та дори и на мен искаха да ми изпратят десетина, но Никол не позволи.

Когато останаха сами в стаята си, Никол го смъмри:

— Защо пи толкова много уиски? Пред него не трябваше да казваш тази твоя дума пущ.

— Извинявай, исках да кажа пунш. Грешка на езика.

— Дик, това не ти прилича.

— Още веднъж моля за извинение — напоследък не приличам много на себе си.

През нощта Дик отвори прозореца на банята, който гледаше към тесния, кръгъл вътрешен двор на замъка. Дворът се сивееше и между стените отекваха странни, печални като на флейта звуци. Двама мъже пееха на някакъв източен език или диалект, пълен с „к“ и „л“ — той се надвеси, но не можа да ги види; очевидно това беше някакъв религиозен обред; изморен и емоционално празен, той мислено ги остави да се молят и за него, макар че не виждаше за какво друго, освен да не затъне окончателно в обхващащото го униние.

На другия ден излязоха на един склон, покрит с рядка гора, и стреляха по едни слабички птичета, някакви далечни и бедни роднини на яребиците. Всичко беше устроено така, че представляваше нескопосна имитация на английски лов, имаше и група неопитни гончии, Дик стреля над главите им и едва не ги засегна.

Когато се върнаха, Ленър ги чакаше в техния апартамент.

— Татко, ти ми каза да ти съобщя веднага, ако сме били близо до болното момче.

Никол бързо се приближи разтревожена.

— … Мамо — продължи Ленър, като се обърна към нея, — него го къпят в същата баня, тази вечер го окъпаха преди мен и аз трябваше да се къпя в неговата вода, тя беше мръсна, не я бяха сменили.

— Какво? Как така?

— Видях ги, когато изведоха Тони от банята, след това извикаха мен и водата беше мръсна.

— Но — ти окъпа ли се?

— Да, мамо.

— Боже мой! — обърна се тя към Дик.

Той запита Ленър:

— Защо не каза на Люсиен тя да ти напълни ваната?

— Люсиен не може. Крановете са особени — снощи тя се изпръска с вряла вода и оттогава я е страх да ги пипа, затова една от тези жени…

— Влез сега в тази баня и се окъпи отново.

— Да не ме издадете, че съм ви казал — предупреди ги Ленър от прага.

Дик напръска ваната с дезинфекционно средство, след това излезе, затвори вратата и каза на Никол:

— Трябва да поговорим с Мери, ако не, по-добре да се махаме.

Тя се съгласи и той продължи:

— Хората си мислят, че техните деца по рождение са по-чисти от децата на другите и че болестите им са по-малко заразни.

Дик мина в другата стая, наля си от каната и задъвка ядосано един бисквит, докато от банята се чуваше шумът на течащата вода.

— Кажи на Люсиен, че трябва да се научи да борави с крановете…

В същия момент на вратата се появи азиатката:

— El Contessa…

Дик й направи знак да влезе и затвори вратата.

— По-добре ли е болното момче? — запита я той приветливо.

— Да, по-добре е, но все още често има изриви.

— Жалко — много ми е мъчно за него. Но трябва да внимавате нашите деца да не бъдат къпани в същата вода. Това е изключено — уверен съм, че вашата господарка много ще се ядоса, ако научи, че сте направили такова нещо.

— Аз! — Тя изглеждаше като поразена. — Но аз само видях, че вашата камериерка не може да пусне крана — показах й как става и пуснах водата.

— Да. Но след като се е къпал болен, трябва да източите всичката вода и да измиете ваната.

— Аз?

Жената пое дълбоко дъх, сякаш се задушаваше, сподави конвулсивно ридание и избяга от стаята.

— Не можем да й позволим да усвоява западната цивилизация за наша сметка — каза той твърдо.

Същата вечер, на масата, той реши, че ще е по-добре да съкратят гостуването си: оказа се, че Хюсеин знае за собствената си страна само това, че там имало много планини, кози и козари. Той беше сдържан човек — за да го накара да се отпусне, Дик трябваше да положи искрени усилия, а сега той ги пазеше само за семейството си. Малко след вечеря Хюсеин остави Мери, Дик и Никол сами, но старото приятелство го нямаше — разделяха ги обезпокояващите междукласови дистанции, които Мери бе успяла да преодолее. Дик почувствува облекчение, когато в девет и половина Мери получи една бележка, прочете я и стана.

— Ще ви помоля да ме извините. Мъжът ми ще замине за ден-два и аз трябва да го изпратя.

На другата сутрин Мери влезе в стаята им по петите на прислужника, който донесе кафето. Тя беше облечена за разлика от тях и личеше, че е на крак вече от известно време. Лицето й се беше изопнало от сдържан гняв.

— Каква е тази история, че Ленър бил изкъпан в мръсна вана?

Дик запротестира, но тя го прекъсна:

— Какво означава това, че сте заповядали на сестрата на мъжа ми да измие ваната на Ленър?

Тя стоеше права и ги гледаше ядосано, а те лежаха неподвижни в леглата си, притиснати от подносите.

— Неговата сестра! — възкликнаха Дик и Никол едновременно.

— Заповядали сте на една от сестрите му да измие ваната!

— Не сме — отвърнаха те в един глас. — Казахме на една туземна слугиня…

— Казали сте на сестрата на Хюсеин.

— Мислехме, че те двете са слугини — можа само да промълви Дик.

— Беше ви обяснено, че те са химадун.

— Какво? — Дик стана от леглото и облече един халат.

— Обясних ви това още първата вечер, когато бяхме до пианото. Не ми разправяй, че си се забавлявал толкова много, че не си чул.

— Как го каза? Не разбрах началото. Не свързах това с… Не видях какво общо има, Мери. Единственото, което можем да направим, е да отидем при нея и да се извиним.

— Да отидете и да се извините! Обясних ви, че когато най-възрастният член на семейството — когато най-големият син се ожени, двете най-големи сестри се посвещават на неговото семейство и стават химадун, един вид придворни дами на жена му.

— Затова ли Хюсеин напусна къщата снощи? Мери се поколеба; след това кимна утвърдително.

— Не можеше иначе — заминаха всички заедно. Така изисква честта му.

Никол също стана и двамата с Дик започнаха да се обличат, а Мери продължи:

— А какво означава всичко това за водата във ваната? В тази къща не може да се случи подобно нещо! Ще попитаме Ленър.

Дик седна на леглото и даде скрито знак на Никол тя да оправи работата. Междувременно Мери отиде до вратата и заговори на италиански с един от прислужниците.

— Чакай малко — каза Никол. — Няма да допусна това.

— Вие ни обвинихте — отвърна Мери с тон, с който никога по-рано не се беше обръщала към Никол. — Сега имам право да видя.

— Не съм съгласна да се води тук детето. — Никол си навлече дрехите презглава, сякаш беше люспеста рицарска ризница.

— Добре — каза Дик. — Ще доведем Ленър. Да разберем как стои този въпрос с ваната — било истина или измислица.

Ленър влезе полуоблечен, чувствувайки се беззащитен не само физически, но и психически, и изгледа ядосаните лица на възрастните.

— Слушай, Ленър — обърна се към него Мери, — откъде накъде си помислил, че снощи си се къпал във вода, която е била преди това употребена?

— Кажи — добави Дик.

— Водата беше мръсна, това е всичко.

— Не чу ли да източват ваната, твоята стая е до банята.

Ленър каза, че не е изключено, но настоя на своето — водата била мръсна. Беше малко смутен, но направи опит да съобрази:

— Водата нямаше как да е била източена… защото…

Те го притиснаха:

— Защо?

Ленър стоеше в малкото си кимоно и будеше съчувствието на родителите си и нетърпението на Мери. Той заключи:

— Водата беше мръсна, защото по нея плуваше сапунена пяна.

— Когато не си сигурен какво говориш… — започна Мери, но Никол я прекъсна:

— Стига, Мери. След като във водата е имало сапунена пяна, логично е да се заключи, че тя е била мръсна. Баща му заръча да дойде…

— Във водата не може да е имало сапунена пяна.

Ленър изгледа укорително баща си, който го беше издал. Никол го хвана за раменете и го изведе от стаята; Дик сложи край на напрежението, като се засмя.

Мери сякаш си спомни миналото, старото приятелство, даде си сметка колко се беше отчуждила от тях и каза примирително:

— С деца като си, все така става.

Тя си спомни някогашните дни и се почувствува още по-неловко.

— Би било глупаво да си отивате — Хюсеин, така или иначе, трябваше да предприеме това пътуване. В края на краищата вие сте мои гости и сте извършили нетактичност, за която не сте виновни.

Но Дик се ядоса на снизходителния й тон и от думата „нетактичност“, обърна й гръб и започна да подрежда нещата си с думите:

— Неприятно е за тези две млади жени. Бих искал да се извиня на тази, която влезе тук.

— Само да бяхте слушали по-внимателно при пианото!

— Но ти, Мери, си станала тъй досадна: слушах, доколкото ми стигаха силите.

— По-спокойно, Дик! — спря го Никол.

— Връщам ти комплимента — каза Мери кисело. — Довиждане, Никол. — Тя излезе.

След всичко това не можеше и въпрос да става тя да ги изпраща; майордомът уреди заминаването им. Дик остави официални бележки за Хюсеин и сестрите му. Нямаше какво друго да се направи, освен да си тръгнат, но всички се чувствуваха зле, особено Ленър.

— Сигурен съм — настоя той във влака, — че водата във ваната беше мръсна.

— Достатъчно — прекъсна го баща му. — Стига по този въпрос — иначе ще се разведа с теб. Знаеш ли, че във Франция има нов закон и родителите могат да се разведат с децата си?

Ленър избухна в смях и семейство Дайвърови беше отново сплотено — Дик се запита колко пъти още ще успява да постигне това.

---

[1] Границата между американските щати Пенсилвания и Мериланд, считана за демаркационна линия между Южните и Северните щати. ↑

[2] Поклон с лявата длан на челото. — Б.пр. ↑

[3] Американците казват трилиони на билионите. — Б.пр. ↑

ПЕТА ГЛАВА

Никол се приближи до прозореца и се надвеси навън, за да разбере каква е тази олелия на терасата; априлското слънце хвърляше червени отблясъци върху благочестивото лице на готвачката Августина и синкави искри по кухненския нож, който тя размахваше с пиянска смелост. Бяха я наели през февруари, когато се завърнаха във вилата.

Поради извивката на свода Никол виждаше само главата на Дик и ръката му, сграбчила един от неговите тежки бастуни с бронзова дръжка. Ножът и бастунът, заплашително изправени един срещу друг, бяха като боздуган и римски меч в бой между гладиатори. Най-напред тя долови думите на Дик:

— … ме е грижа колко наливно вино пиеш в кухнята, но след като те залових да надигаш бутилката с „Шабли Мутон“…

— Ти ли ще ми разправяш за пиене! — викаше Августина и размахваше оръжието си. — Ти, дето непрекъснато пиеш!

Никол извика през свода:

— Какво става, Дик?

Той отвърна на английски:

— Госпожицата се научила да шета в килера с отбраните вина. Уволнявам я — поне се опитвам да я уволня.

— Боже мой! Внимавай да не те удари с ножа.

Августина размаха ножа нагоре към Никол. Старата й уста се бе свила като обезцветена вишна, извадена от шишето с вишновка.

— Ще ви кажа, мадам, да знаете само, че в неговия си бастиц[1] мъжът ви пие като ратай, когато нагъне чуждо вино…

— Млъкни и се махай! — прекъсна я Никол. — Ще повикаме полицията.

— Полицията ли! Та нали брат ми е в полицията. Вие, мръсни американци, ще извикате полицията!

Дик каза на Никол на английски:

— Отведи децата надалеч от къщата, докато уредя тази история.

— … мръсни американци, дето идвате тук и ни изпивате най-хубавото вино! — изкрещя Августина с глас, достоен за Френската

комуна.

Дик заговори твърдо:

— Трябва да напуснеш веднага! Ще ти платим това, което ти дължим.

— Разбира се, че ще ми платите! И от мен да знаете… — Тя се приближи и размаха ножа тъй заплашително, че Дик вдигна бастуна, а тя се втурна в кухнята и се върна с подкрепление — в едната ръка държеше кухненския нож, а в другата сатъра.

Положението беше неприятно. Августина беше силна жена и човек не можеше да я разоръжи, без да й нанесе някаква телесна повреда, а това щеше да повлече големите юридически усложнения, сполитащи всеки, който дръзне да посегне на френски гражданин. Опитвайки се да блъфира, Дик извика към Никол на горния етаж:

— Обади се в полицията. — След това към Августина, посочвайки хладните и оръжия: — Това означава арест за теб.

— Ха-ха! — засмя се тя демонично; но въпреки това не посмя да се приближи.

Никол телефонира в полицията, но отговорът бе едва ли не ехо на Августинииния смях. Тя чу как полицаите шушукат, после линията се прекъсна.

Никол се върна към прозореца и извика на Дик:

— Дай й нещо допълнително!

— Само да можех да телефонирам! — Но тъй като това не изглеждаше разумно, Дик капитулира. За петдесет франка, увеличени на сто, тъй като той предпочете да се отърве от нея колкото може по-бързо, Августина се оттегли в кухненската си крепост, прикривайки отстъплението си със словесни гранати: „Salaud!“[2], но добави, че няма да си тръгне, преди да дойде племенникът й, за да й помогне за багажа. Дик, който чакаше предпазливо недалеч от кухнята, чу как се отваря една бутилка, но остави да мине от него. По-нататъшни неприятности нямаше. Когато племенникът пристигна и започна да сипе извинения, Августина весело се сбогува с Дик като със „събутилник“ и извика към горния етаж: „Au revoir, madame! Bonne chance!“[3]

Дайвърови отидоха в Ница и вечеряха bouillabaisse, пикантна, подправена с шафран яхния от рачета и рибки, уловени при

крайбрежните скали. Поръчаха и бутилка изстудено „Шабли“ и Дик каза, че съжалява за Августина.

— Аз никак не съжалявам — каза Никол.

— Аз съжалявам — съжалявам само, че не я бутнах долу в морето.

През последните дни те се бояха от разговори; рядко намираха вярната дума и подходящия момент, идваше им на езика тогава, когато беше твърде късно и не можеше да достигне другия. Тази вечер историята е Августина ги беше изтръгнала от затворения свят, в който всеки един от тях си живееше, студеното, пивко вино и горещото, пикантно ядене им развързаха езиците.

— Не искам да продължаваме така — каза колебливо Никол. — Или можем — как мислиш? — Постресната от това, че Дик не побърза да й възрази, тя продължи: — Понякога си казвам, че вината е моя — аз те провалих.

— И тъй, аз съм провален, така ли? — засмя се той.

— Не исках да кажа това. Но навремето ти искаше да твориш, а сега, изглежда, изпитваш желание да рушиш.

Тя изтръпна при мисълта, че макар и тъй общо, го укорява, но зачестилото му мълчание я плашеше още повече. Усещаше, че това мълчание крие нещо, че зад стоманеносивите очи и почти неестествения интерес към децата има нещо, което тя не разбира.

Изненадваха я несвойствените му гневни изблици — напоследък внезапно се впускаше в презрителни тиради за някой човек, за дадена раса, обществена прослойка, начин на живот или начин на мислене. Изглежда, в душата му се разиграваше нещо, за което тя можеше да прави догадки само в отделни моменти, когато то избиваше на повърхността.

— В края на краищата какво получаваш ти от всичко това? — запита тя.

— Съзнанието, че с всеки изминал ден си по-здрава. Съзнанието, че болестта ти изчезва, кризите стават все по-редки и по-леки.

Гласът му беше далечен, като че ли говореше за нещо абстрактно и академично; тя тъй се изплаши, че възкликна:

— Дик! — И посегна към ръката му на масата. Рефлективно Дик си отдръпна ръката и добави:

— Обстановката е сложна и не е лесно да се прецени, нали? Въпросът не е само за теб. — Той сложи ръката си върху нейната и с някогашния си приятен тон на момче, което заговорничи за някаква лудория или уговаря весело прекарване, каза:

— Виждаш ли онзи кораб там?

Яхтата на Т. Ф. Голдинг, закотвена в залива, леко се поклащаше от вълните, понесена във въображаемо романтично пътешествие, за което няма нужда от материално придвижване.

— Сега ще отидем там и ще питаме хората на борда как са. Ще разберем дали са щастливи.

— Но ние едва го познаваме — възпротиви се Никол.

— Той ни покани. Освен това е познат на Бейби — тя едва не се омъжи за него, не е ли така или, по-право, не беше ли така?

Наеха една моторница и потеглиха; летният здрач вече падаше и по повърхността на морето около закотвената яхта „Марджин“ танцуваха светлини. Когато приближиха кораба, нежеланието на Никол се засили.

— Той има гости…

— Музиката е сигурно от радиото — предположи Дик.

Едър белокос мъж с бял костюм се надвеси над перилата и гръмогласно ги приветствува:

— Ако не ме лъжат очите, това са Дайвърови!

— Хей, вие там, „Марджин“!

Моторницата се приближи до яхтата; когато те стъпиха на палубата, Голдинг прекърши огромната си фигура, за да се поклони на Никол и да й подаде ръка.

— Идвате точно навреме — за вечеря.

На задната палуба свиреше малък оркестър.

С внушителен жест на грамадните си ръчища Голдинг ги насочи към задната палуба. Никол вече съжаляваше, че бяха дошли, и винеше за това Дик. Те бяха известни като хора, които отклоняват поканите, дълго време работата на Дик и нейното здраве не им позволяваха да ходят много и те страняха от веселите компании като тази на борда. През последните години Ривиерата се беше променила и летовниците бяха започнали да ги смятат за надути. Във всеки случай, след като си бяха спечелили такова име, Никол смяташе, че не трябва да го компрометират евтино заради моментно самоснизхождение.

Когато минаваха през големия салон, видяха пред себе си фигури, които сякаш танцуваха под меката светлина на полукръглата палуба. Но това беше илюзия и тя се дължеше на приятната музика, на странното осветление и на това, че ги заобикаляше вода. С изключение на неколцина забързани стюарди, всички присъствуващи бяха насядали удобно на широката скамейка, следваща дъгообразната линия на задната част на кораба. Мяркаха се червеникави и белезникави петна — това бяха роклите на жените, белееха се колосаните нагръдници на неколцина мъже, един от които се открои незабавно от другите. Никол го разпозна и възкликна от радост — нещо, което рядко й се случваше:

— Томи!

Той официално се поклони, за да й целуне ръка, но тя отхвърли галската му церемониалност и притисна лице до неговото. Те седнаха или по-скоро се изтегнаха заедно на скамейката. Хубавото му лице бе тъй тъмно, че беше загубило приятния бронзов загар, без да стигне до синкавочерната негърска красота — просто беше кафяво като гьон. Той беше загубил европейския си вид, почернял от слънцето под непознати небеса, привикнал към чуждоземни храни, езикът му трудно се обръщаше, изкълчен от различни диалекти, реакциите му бяха пригодени към незнайни сигнали за тревога — всички тези неща омайваха Никол и същевременно й създаваха чувство на спокойствие; щом го зърна, тя поиска да се отпусне на рамото му и да забрави всичко, всичко… След това чувството за самосъхранение заговори, тя се върна в собствения си свят и забеляза весело:

— Приличаш на авантюристите по филмите — но защо се губи толкова дълго време?

Томи Барбан я изгледа, без да разбере напълно мисълта й; зениците на очите му блеснаха.

— Пет години — продължи тя гърлено. Това беше звукова мимикрия, макар да не й беше ясно към какво точно нагажда гласа си. — Прекалено дълго. Не можеше ли да избиеш само известен брой същества, след това да се завърнеш и да подишаш наш въздух?

Присъствието на Никол, която му беше скъпа, накара Томи бързо да възвърне европейското си държане.

— Mais pour nous autres heros il faut du temps, Nicole. Nous ne pouvons pas faire de petits exercices d’heroisme — il faut faire les grandes

compositions.[4]

— Говори ми на английски, Томи.

— Parlez francais avec moi, Nicole.[5]

— Но излиза различно. На френски можеш да бъдеш смел и героичен, без да ставаш смешен, и ти знаеш това. А на английски не можеш да бъдеш смел и героичен, без да изглеждаш малко абсурден, това също ти е известно. Френският ми дава предимство.

— Но в края на краищата… — засмя се той — дори на английски съм смел, героичен и тъй нататък.

Тя се престори на замаяна от възхищение, но той продължи.

— Знам само онова, което съм видял на кино — каза той.

— Като на кино ли е всичко?

— Филмите не са толкова лошо нещо. Ето сега този Роналд Колман[6]. Гледала ли си неговите филми за Чуждестранния легион? Съвсем не са лоши.

— Добре, когато гледам кино, ще знам, че в същия момент ти преживяваш точно такива неща.

Докато говореше, Никол забеляза една дребна, бледа, хубава млада жена с чудесна коса с металически отблясък, която изглеждаше почти зеленикава под светлината на палубата. Седеше от другата страна на Томи и можеше да бъде причислена към тях или към съседната група. Тя явно бе успяла да монополизира компанията на Томи и сега, когато разбра, че няма изгледи да си възвърне неговото внимание, без да спазва добрия тон, както казваха навремето, прекоси елипсовидната палуба с кисело изражение.

— В края на краищата аз съм герой — каза Томи спокойно, не съвсем на шега. — Страшно съм смел, понякога като лъв, понякога като пиян човек.

Никол изчака, докато ехото от тази хвалба заглъхне в ума му — тя беше сигурна, че той никога по-рано не беше казвал такова нещо. След това огледа непознатите и както обикновено откри невротиците, които си дават вид, че са спокойни, които обичат природата само защото изпитват ужас от града, от звука на собствения си глас, диктуващ жизнения им ритъм. Тя запита:

— Коя беше жената в бяло?

— Тази, която седеше до мен? Лейди Каролина Сибли-Биърс.

Те я чуха да казва от другата страна на палубата:

— Той е измамник, но е от нашата глутница. До сутринта играхме шмен де фер на две ръце и той ми дължи хиляда швейцарски франка.

Томи се засмя и каза:

— Сега тя е най-порочната жена в Лондон — винаги когато се върна в Европа, има нова реколта от порочни лондончанки. Тя е последната — макар че, струва ми се, сега има и една друга, която се смята за не по-малко порочна.

Никол отново хвърли поглед към жената на отсрещния край на палубата. Тя беше деликатна, туберкулозен тип — изглеждаше невероятно, че тези тесни рамене и крехки ръце могат да носят тежкото знаме на упадъка, последния символ на залязващата империя. Тя напомняше по-скоро за плоскогърдите хлапачки на Джон Хелд, отколкото за стройните и спокойни руси красавици, които бяха служили за модели на художници и романисти преди войната.

Голдинг се приближи, стараейки се да говори по-тихо — огромното му туловище беше като резонатор и когато не се контролираше, гласът му гърмеше като тръба, достойна за Гаргантюа[7]. Макар че нямаше желание да остава, Никол отстъпи пред настоятелния домакин, който обясни, че „Марджин“ ще вземе курс към Кан незабавно след вечеря; те, макар и вечеряли, могат да вземат малко хайвер и шампанско; така или иначе, Дик вече говори по телефона и нарежда на шофьора в Ница да закара колата им в Кан и да я остави пред Кафе дез Алие, откъдето те ще могат да си я вземат.

Гостите минаха в салона и на Дик беше посочено място до лейди Каролина. Никол забеляза, че загорялото му лице, което обикновено имаше здрав вид, сега е безкръвно; той говореше с догматична увереност и някои от думите му стигнаха до Никол:

— … За вас, англичаните, може, вие сега си пеете лебедовата песен… Легионери в полуразрушения форт, искам да кажа — ратници пред входа, а вътре — пир и веселие. Колониални барети, тропически шлемове — песента им е изпята.

Отговорите на лейди Каролина бяха лаконични, изобилстващи със заключителното „тъй ли“ и с многозначителното „напълно!“, което вещаеше близка опасност, но Дик, изглежда, не забелязваше предупредителните знаци. По едно време той й каза нещо особено

остро, чийто смисъл Никол не разбра, но тя видя как лицето на младата жена се изопна и потъмня и я чу да казва сухо:

— От всяко дърво свирка не става!

Той отново бе започнал да обижда хората — нима не можеше да си държи езика още известно време? За колко време? Най-пълното мълчание е смъртта.

Един млад русокос шотландец от оркестъра (според надписа на барабана той се именуваше „Джазов оркестър на Единбургския колеж“) седна на пианото и запя монотонно като Дани Дийвър, акомпанирайки си с басови акорди. Произнасяше думите с изрядна отчетливост, сякаш всяка една от тях му действуваше неотразимо:

Имаше една млада дама,
която скачаше за двама,
щом чуеше на дявола барабана,
защото бе лоша — лоша — лоша.
На дявола (ТУ-ТУУ)
барабана (БУМ-БУМ).

— Това пък какво е? — прошепна Томи на Никол.

Момичето от другата страна им обясни:

— Думите са от Каролина Сибли-Биърс. Музиката е негова.

— Quel enfantillage[8] — промълви Томи, когато младежът започна следния стих, в който се намекваше за другите склонности на скокливата дама. — On dirait qu’il recite Racine![9]

Привидно поне лейди Каролина не обръщаше никакво внимание на това, че изпълняват творбата й. Никол още веднъж я погледна и лейди Каролина й направи силно впечатление не с характера си или с личността си, а с това, че съумява така добре да се владее; Никол реши, че тя е опасна жена, и това й впечатление не закъсня да се потвърди, когато гостите станаха от масата. Дик остана седнал със странно сковано лице; загубил контрол над езика си, той каза думи, които бяха колкото груби, толкова и нередни:

— Не обичам намеците, тези английски шушу-мушу, които могат да те проглушат.

Лейди Каролина, която беше вече изминала половината път до вратата, се обърна, приближи се до него и заговори невисоко, но хапливо и достатъчно силно, за да я чуят всички присъствуващи:

— Вие сам си го изпросихте — с вашите хули срещу моята страна, с вашите нападки срещу моята приятелка Мери Мингети. Казах само, че в Лозана са ви видели да дружите с хора, чиято мъжественост е под въпрос. Нима това проглушава ушите? Или проглушава именно вашите уши?

— Все още не говорите достатъчно високо — каза Дик, но отговорът му дойде малко късно. — И тъй, аз вече имам славата на…

Гласът на Голдинг прогърмя, неговото „Хайде! Хайде!“ заглуши думите на Дик, той насочи гостите си навън към палубата и те отстъпиха пред могъщата му фигура. Завивайки зад вратата, Никол видя, че Дик още седи на масата. Беше ядосана на жената заради абсурдните й думи; беше ядосана на Дик, че по негово настояване бяха дошли тук, заради това, че се беше напил, за това, че острата шпага на иронията му беше притъпена и беше позволил да го унизят. Неприятно й беше още нещо: първопричината за озлоблението на англичанката беше, че с пристигането си тя й беше отнела Томи Барбан.

Миг по-късно тя видя Дик, застанал до мостчето; той очевидно се владееше напълно и тя се заприказва с Голдинг, след това в продължение на един час не го зърна никъде по палубата, затова престана да участвува в сложната малайска игра, която се играеше с връв и кафеени зърна, и каза на Томи:

— Трябва да намеря Дик.

След вечеря яхтата беше поела курс на запад. Хубавата нощ се плъзгаше край плуващия кораб и чезнеше зад борда, дизелите работеха равномерно, пролетният бриз разбърка косите на Никол, когато тя се приближи към носа на кораба и с облекчение забеляза Дик, застанал до жлеба на флагщока.

— Хубава нощ — прозвуча спокойно гласът му.

— Разтревожих се.

— О, ти си се разтревожила?

— Не говори така. Ще ми бъде много приятно, ако бих могла поне мъничко да направя за теб, Дик.

Той се извърна от нея й погледна на юг, където под булото от звездна светлина се стелеше Африка.

— Вярвам ти, Никол, и понякога съм уверен, че колкото по-малко е това, което ще направиш, толкова по-приятно ще ти бъде.

— Не говори така — не говори такива неща. Лицето му се белееше под белезникавите отблясъци на пенливите гребени под светналото небе, по него не беше изписана досада, както тя очакваше. То беше дори малко разсеяно; погледът му малко по малко се измести и падна върху нея, той я изгледа като пионка, която трябва да се премести; след това пак тъй бавно я хвана за китката и я привлече към себе си.

— Ти ме съсипа, нали? — запита я той без злоба. — Така че и двамата сме съсипани. Следователно…

Изстинала от ужас, тя му подаде и другата си ръка. Добре, щом е така, готова беше да го последва — отново долови с всичките си сетива красотата на нощта в един миг на душевно съзвучие и самоотрицание.

— Добре, щом е така…

… Но тя неочаквано усети, че двете й ръце са свободни, Дик й обърна гръб и въздъхна. По лицето на Никол потекоха сълзи. След малко тя чу, че някой се приближава — беше Томи.

— Намерила си го! Никол си помисли да не би да си скочил през борда заради това, че тази английска пикла ти се скара — обърна се той към Дик.

— Би било един изход да скоча през борда — каза меко Дик.

— Нали! — побърза да се съгласи Никол. — Хайде да вземем спасителни пояси и да скочим в морето. Време е да направим някакво зрелище. Цял живот прекалено много се контролираме.

Като ловджийско куче Томи се опитваше да подуши какво става между тях тази вечер.

— Ще отидем да попитаме лейди Бирена халба какво да направим — тя сигурно знае най-новите неща. И трябва да запомним песента й „Имаше една млада дама, която скачаше за двама“. Ще я преведа и ще има такъв успех в казиното, че ще забогатея.

— Богат ли си, Томи? — запита го Дик, когато тръгнаха по страничната палуба.

— При сегашното положение, не. Омръзна ми борсовото посредничество и се махнах. Но имам добри акции — дал съм ги на приятели да ми ги пазят. Всичко е наред.

— Дик става богат — каза Никол. В нея настъпваше реакция и гласът й започна да трепери.

На задната палуба Голдинг с огромните си лапи бе изкарал три двойки да танцуват. Никол и Томи се присъединиха към тях и Томи забеляза:

— Изглежда, че Дик е започнал да пие.

— Умерено — отвърна тя от лоялност към съпруга си.

— Има два вида хора — тези, които могат да пият и тези, които не могат. Очевидно Дик не може. Би трябвало да му кажеш да не пие.

— Аз! — възкликна тя изумена. — Аз да казвам на Дик какво да прави и какво да не прави?

Когато наближиха кея на Кан, Дик се беше затворил в себе си и имаше вид на човек, на когото му се спи. Голдинг му помогна да се качи на моторницата на „Марджин“, а лейди Каролина демонстративно смени мястото си. На кея той се сбогува с пресилена официалност и за момент се подвоуми дали да не я среже с някоя солена забележка, но Томи го притисна с лакът и те тръгнаха към колата.

— Ще ви закарам вкъщи — предложи Томи.

— Не се тревожи — можем да вземем такси.

— Ще ми бъде приятно, стига да има къде да ме сложите да спя.

Дик се смълча на задната седалка. Те отминаха жълтия монолит на залива Жуан, а след това нестихващия карнавал при Жуан ле Пен, където в нощта се носеше музика и дразнещо се смесваха различни езици. Когато колата пое нагоре към Трамс, той се изправи от друсането и реши да вземе думата:

— Една мила представителка на… — той се запъна за миг — търговската къща… халба бира, разводнена по английски… — След това се успокои и заспа, като от време на време доволно се оригваше в мекия топъл мрак.

---

[1] От провансалската дума „бастидо“ — полска къщичка, също — недостъпна твърдина. — Б.пр. ↑

[2] Мръсник! (Фр.) — Б.пр. ↑

[3] Довиждане, госпожо! Всичко хубаво! (Фр) — Б.пр. ↑

[4] Но на нас, героите, ни трябва време, Никол. Не можем да правим малки упражнения по героизъм — трябва да се правят големи съчинения (фр.). — Б.пр. ↑

[5] Говорете на френски с мен, Никол (фр.). — Б.пр. ↑

[6] Роналд Колман (1891–1958) — английски филмов актьор, получил световна известност с филмите си, снимани в САЩ, където отива да живее след Първата световна война. ↑

[7] „Гаргантюа и Пантагрюел“ от Франсоа Рабле. ↑

[8] Каква детинщина! (Фр.) — Б.пр. ↑

[9] Човек би казал, че рецитира Расин! (Фр.) — Б.пр ↑

ШЕСТА ГЛАВА

Рано на другата сутрин Дик влезе в стаята на Никол.

— Чаках да чуя, че си станала. Излишно е да ти казвам, че съжалявам за снощи — но хайде да минем без коментарии.

— Съгласна съм — отвърна тя хладно и приближи лице до огледалото.

— Нали Томи ни доведе вкъщи? Или съм сънувал?

— Знаеш, че да.

— Изглежда вероятно — призна той, — още повече, току-що го чух да кашля. Смятам да му се обадя.

Тя изпита облекчение, когато той я остави, случваше й се за първи път през живота — ужасното му качество да бъде винаги той правият, изглежда, го беше най-после напуснало.

Томи се размърда в леглото си и се събуди за кафето.

— Добре ли се чувствуваш? — запита го Дик. Когато Томи се оплака, че го боли гърло, той прие тон на професионална загриженост:

— Добре е да си направиш гаргара и да вземеш някакви други мерки.

— Имаш ли нещо?

— Колкото и да е странно — нямам; Никол сигурно има.

— Не я безпокой.

— Тя стана.

— Как е тя?

Дик бавно се извърна.

— Да не мислиш, че ще умре заради това, че бях пиян? — каза той шеговито. — Никол е направена от… джорджийски бор, което е най-твърдото дърво на света с изключение на новозеландското lignum vitae…

Слизайки по стълбите, Никол чу последните думи. Тя знаеше, че Томи я обича, винаги бе знаела това; знаеше, че сега той е започнал да ненавижда Дик, че Дик е разбрал това преди него и ще реагира по някакъв начин към несподеленото му увлечение. За миг тази мисъл бе последвана от чисто женско задоволство. Тя хвърли един поглед към

масата със закуската на децата и даде нарежданията си на гувернантката със съзнанието, че двамата мъже горе мислят за нея.

По-късно, в градината, се почувствува щастлива; не искаше нещо да се случи, достатъчно й беше сегашното положение да продължи, тя да бъде в главата ту на единия, ту на другия като подхвърляна топка; от дълго време не бе чувствувала, че живее, че съществува дори като топка.

— Хубаво е, нали, заю — или не е? Хей, заю, чуваш ли? Хубаво е — кажи де! Или ти изглежда странно?

Зайчето, чийто жизнен опит се свеждаше до гризане на зелеви листа, се съгласи, след като помръдна няколко пъти нослето си.

Никол продължи ежедневната си обиколка из градината. Постави цветята, които бе отрязала, на определените места, за да ги вземе градинарят и да ги занесе вкъщи.

Когато стигна до стената над морето, изпита желание да сподели с някого, а нямаше с кого; тя се спря и се замисли. Съзнанието, че се интересува от друг мъж, я смущаваше малко — „но другите жени имат приятели — защо да нямам и аз?“. В хубавата пролетна утрин задръжките изчезваха и тя разсъждаваше, весела като цвете, вятърът развяваше косите й и накрая завъртя главата й. И други жени са имали любовници — същите сили, които снощи й бяха внушили готовността да стори всичко за Дик, дори да пожертвува живота си, сега я караха да кима весело на вятъра, доволна и щастлива от логиката на „защо не и аз?“.

Приседна на ниската стена и погледна надолу към морето. Но от едно друго море, където се гонеха вълните на фантазията, бе уловила нещо осезаемо, което можеше да сложи наред с другия си улов. След като не трябваше да бъде душевно винаги едно цяло с Дик, такъв, какъвто той беше снощи, тя трябваше да бъде още нещо, не само една представа в неговия ум, осъдена да се върти в безконечен парад около неговия блясък.

Никол бе избрала да седне на стената там, където тя надвисваше над една полегата поляна със зеленчукова градина накрая. През листака видя двама мъже, нарамили гребла и лопати, единият говореше на диалекта на кореняците от Ница, а другият му отговаряше на провансалски. Заинтригувана от техните думи и жестове, тя нададе ухо.

— Ето тука тя ми се отдаде.

— Заведох я ей там, зад лозята.

— Тя пет пари не дава — нито той, само дето беше това проклето куче. Ето тука легнахме с нея…

— У теб ли е греблото?

— Не виждаш ли, че ти го носиш бе, смешко?

— Добре де, какво ме интересува, че си спал нея? До онази нощ не бях похващал жена, откакто се ожених — дванадесет години. А сега ми разправяш…

— Чакай да ти обясня за кучето…

Никол ги гледаше през клонките; това, което разправяха, й изглеждаше напълно редно — за един човек едно нещо е хубаво, за друг — друго. Но думите, които беше доловила, я накараха да се замисли, че светът е на мъжете; когато се завърна вкъщи, отново я обзеха съмнения.

Дик и Томи бяха на терасата. Тя мина помежду им, влезе в къщата, върна се с блокче за рисуване и започна да скицира главата на Томи.

— Човек винаги трябва да си намира занимание — пошегува се Дик.

Как можеше да казва такива изтъркани неща, когато лицето му още беше тъй безкръвно, че червеникавата му брада се открояваше на бледите му бузи, а очите му бяха налети с кръв? Тя се обърна към Томи:

— Винаги намирам какво да правя. По-рано имах едно игриво полинезийско маймунче и с часове си играех с него, докато хората наоколо започнаха да намекват лоши неща и да правят груби шеги…

Умишлено не поглеждаше Дик. Той се извини и влезе в къщата. Тя го чу да си налива две чаши вода една след друга и почувствува, че става още по-безжалостна към него.

— Никол… — започна Томи, но се закашля.

— Ще ти дам една камфорова течност за разтривки — предложи тя. — Американска е и Дик вярва в нея. Ей сега ще се върна.

— Наистина трябва да си тръгвам. Дик се приближи и седна.

— В какво вярвам?

Когато тя се върна с шишенцето, двамата мъже не бяха помръднали; долови, че бяха водили оживен, но празен разговор.

Шофьорът стоеше на вратата с една чанта със снощните дрехи на Томи. Видът на Томи в дрехи, заети от Дик, я накара да го съжали, сякаш Томи не беше в състояние да си купи такива дрехи, макар че това не беше вярно.

— Когато отидеш в хотела, разтрий си врата и гърдите с това, после смръкни през носа — посъветва го тя.

— Чакай — промърмори Дик, когато Томи тръгна надолу по стълбите, — не му давай цялото шишенце — в тукашната аптека е изчерпано, трябва да се изписва от Париж.

Томи се приближи достатъчно, за да чува какво си говорят, и тримата застанаха на слънцето, Томи разкрачен пред колата, сякаш се готвеше да я вдигне на гръб.

Никол пристъпи надолу по пътеката.

— Дръж — каза тя. — Знай, че това е голяма рядкост.

Тя усети как Дик до нея се смълча; отдалечи се една крачка встрани от него и замаха с ръка, когато колата потегли с Томи и с камфоровата течност. След това се върна да вземе своето лекарство.

— Жестът беше излишен — каза Дик. — Ние сме четирима и от години наред, когато някой започне да кашля…

Те се спогледаха.

— Винаги можем да си набавим ново шишенце… — Изведнъж тя загуби самообладание и го последва на горния етаж, където той се отпусна мълчаливо на леглото си.

— Искаш ли да ти донесат обеда тук? — запита тя. Той кимна и остана да лежи, загледан апатично в тавана. Обхваната от несигурност, тя слезе да се разпореди. Върна се отново горе и надникна в стаята му — сините му очи бяха като прожектори, опипващи мрачно небе. Тя остана няколко мига на прага, съзнавайки вината си пред него, боейки се малко да влезе вътре… Протегна ръка, като че ли се готвеше да разтрие челото му, но той се извърна като недоверчиво животно. Никол не можа да издържи повече това положение, обхваната от паника, като домашна прислужничка тя се затича надолу по стълбите, ужасена от мисълта с какво ще подхранва духа си този поразен от живота човек на горния етаж, докато тя трябва да продължи да бозае морални сили от изсъхналата му гръд.

След седмица Никол забрави чувството, което бе изпитала към Томи — тя не се отличаваше с особена памет за хора и лесно ги

забравяше. Но когато настъпиха първите юнски горещини, научи, че той бил в Ница. Беше се обадил с бележка, адресирана до тях двамата, Никол бе разтворила плика под сенника на плажа заедно с другите писма, донесени от къщата. След като я прочете, я подхвърли на Дик, а той на свой ред хвърли една телеграма на скута й.

„Ще бъда при Гос утре за съжаление без мама надявам се да ви видя.

Розмари“

— Ще се радвам да я видя — каза Никол сухо.

СЕДМА ГЛАВА

Но на другата сутрин Никол отиде с Дик на плажа, отново обхваната от съмнения, че той замисля някакъв отчаян ход. След вечерта, прекарана на яхтата на Голдинг, тя усещаше, че става нещо. Намираше се на ръба между старата опора, която винаги й бе давала чувство за сигурност, и предстоящия скок, след който щеше да се намери променена до последната фибра на тялото си — така се страхуваше, че нямаше сили да застане лице срещу лице с тази мисъл. Струваше й се, че тя и Дик са променящи се неясни фигури като блуждаещи сенки, завъртели се във фантастичен танц. В продължение на месеци всяка дума между тях беше със скрит подтекст, със съдържание, което скоро щеше да се разясни при продиктувани от Дик условия. Макар че сегашното и душевно състояние беше може би по-обнадеждаващо — дългите години, през които тя само бе съществувала, бяха оказали съживяващо въздействие върху онези страни от характера й, които началният стадий на болестта беше умъртвил и които Дик не бе успял да достигне не по своя вина, а защото никое същество не може да обгърне изцяло друго, — то все пак я тревожеше. Най-печалното в отношенията им беше, че Дик ставаше все по-безразличен; засега това безразличие се изразяваше в прекомерно пиене. Никол не знаеше дали ще бъде смазана или пощадена — гласът на Дик, кънтящ от неискреност, още повече я объркваше; тя не можеше да предположи каква ще бъде следващата му стъпка по лъкатушната пътека, разстилаща се пред тях, какво ще стане накрая, когато тя скочи към неизвестното.

Последиците не я тревожеха — тя подозираше, че в резултат от всичко ще се освободи от едно бреме, ще прогледне. Никол беше създадена за промени, за движение, нейните пари бяха крилата й и плавниците й. Новото положение на нещата наподобяваше състезателна кола, която в продължение на години е била скрита под каросерията на семейна лимузина, сега каросерията щеше да бъде демонтирана и колата отново щеше да стане такава, каквато беше поначало — бегач. Никол вече предусещаше свежия насрещен полъх

— боеше се само от гаечния ключ и от това, че беше в неведение кога ще я зачовъркат с него.

Двамата отидоха на плажа, белите му гащета и нейният бял костюм се открояваха рязко на бронзовите им тела. Никол забеляза, че Дик търси с очи децата сред лабиринта от разгънати чадъри, и като разбра, че той не я наблюдава, изгледа го критично и реши, че той търси децата не защото е загрижен за тях, а защото е загрижен за себе си. Вероятно плажът му всяваше чувство на страх, караше го да се чувствува като детрониран властелин, който тайно наднича в стария си дворец. Тя бе намразила неговия свят, изтъкан от учтивост и изискани шеги, забравяйки, че в продължение на дълги години този свят е бил единственият достъпен за нея. Нека той гледа как плажът — неговият плаж — сега е в плен на безвкусицата; нека търси из него цял ден, без да намери ни камък от стената, с която го беше някога оградил — „китайската стена“, както й казваха, нека не намери по пясъка ни един отпечатък от крака на стар приятел.

За момент на Никол й стана мъчно, че това е така. Спомни си как той беше чистил с греблото натрошените стъкла от старото бунище, спомни си как си бяха купили моряшки панталони и пуловери в една задънена уличка в Ница, а после тези дрехи бяха станали модни и парижките шивачи ги шиеха от коприна; спомни си за простодушните френски момиченца, които се катереха по вълнолома и чуруликаха: „Dites donc! Dites donc!“, запълнените със спокойни занимания предобеди, часовете, прекарани с очи, отправени изцяло към заобикалящия ги свят, към морето и слънцето, многобройните му хрумвания, заровени дълбоко под пясъка на изтеклите само няколко години… Сега плажът беше „клуб“, макар че беше тъй интернационален по състав, че трудно можеше да се каже кой няма достъп до него.

Никол отново стана безжалостна, когато Дик коленичи на рогозката и се огледа повторно. Тя проследи с очи погледа му, който търсеше Розмари сред новите съоръжения, надводния трапец, полюляващите се халки, портативните кабинки, плуващите кули, прожекторите, останали от снощното увеселение, модернистичния бюфет, бял, с безбройно повтарящ се мотив от опростено стилизирани велосипедни вилки.

Едва накрая се сети да погледне към морето, защото малцина продължаваха все още да се къпят във водно синия рай; предимно деца, един младеж с ексхибиционистични наклонности, който прорязваше утринния въздух с демонстративни скокове от петдесетфутовата скала — повечето от гостите на Гос сваляха хавлиите си и разкриваха отпуснатите си меса едва към един часа и се гмурваха набързо, колкото да им мине махмурлукът.

— Ето я — каза Никол.

Тя гледаше как Дик следи с очи Розмари между саловете, но въздишката, която се изтръгна от гърдите й, беше само спомен отпреди пет години.

— Хайде да отидем при Розмари — предложи той. — Иди ти.

— Ще отидем двамата.

Тя поиска да възрази, накрая двамата навлязоха в морето и доплуваха до Розмари, следвана от ято риби, привличани от белотата й като от метална блесна, прикачена към въдичка за пъстърва.

Никол остана във водата, а Дик се покатери на сала до Розмари и те заговориха тъй, сякаш никога не се бяха обичали или докосвали. Розмари беше красива — младостта й беше студен душ за Никол, която все пак се зарадва, когато забеляза, че младото момиче е поне с милиметър по-пълничко от нея. Никол плуваше в кръг наоколо и слушаше Розмари, чието държане изразяваше радост, забавление, очакване — сега тя беше по-самоуверена, отколкото преди пет години.

— Мама много ми липсва, но тя ще ме посрещне в Париж в понеделник.

— Ти дойде тук преди пет години — каза Дик. — И какво забавно хлапе беше тогава с една от тези хотелски хавлии!

— Как добре помниш! Винаги си помнил и винаги само хубавото!

Никол видя, че отново започва старата игра на ласкателство, гмурна се под водата и когато излезе на повърхността, чу:

— Ще си мисля, че сега е преди пет години и пак съм осемнадесетгодишно момиче. Ти винаги си имал способността да ме караш да се чувствувам, как да ти кажа, щастлива — ти и Никол. Струва ми се, че вие сте все още там на плажа под един от тези чадъри — най-милите хора, които съм срещала и които може би ще срещна.

Никол отплува, разбрала, че сянката на унинието се е вдигнала малко от Дик, който беше започнал да флиртува с Розмари, демонстрирайки старото си умение да общува с хората като изящен, но ръждясал от времето инструмент; тя реши, че стига да пийне чаша-две, той ще започне номерата си на гимнастическите халки и заради Розмари ще се изсили да повтори триковете, които някога бе изпълнявал с лекота. Тя бе забелязала, че това лято за първи път той избягваше да се гмурка от високо.

По-късно Дик я настигна между саловете.

— Едни приятели на Розмари имат моторница, онази там. Искаш ли да покараме водни ски? Мисля, че ще бъде забавно.

Тя си спомни, че някога той можеше да прави челна стойка върху стол, поставен на ръба на плъзгащата се по водата дъска, и се съгласи снизходително, както би позволила някоя лудория на Ленър. По-миналото лято те се бяха занимавали с този приятен воден спорт на Цюгерзее и Дик бе вдигнал един стокилограмов мъж на раменете си, пазейки равновесие върху влачената от моторницата дъска. Но жените се омъжват за мъжете си с всичките им способности и по-късно те естествено не им правят особено впечатление, макар понякога да си дават вид, че не е така. Все пак тя каза: „Да, и аз бих искала.“

Но тя знаеше, че той е малко уморен, че само младостта на Розмари го стимулира да се прояви — тя го бе виждала да черпи същото вдъхновение от младите тела на децата им, и хладно си зададе въпроса дали той няма да се изложи. Дик и Никол бяха по-възрастни от останалите в моторницата — младите хора на борда бяха учтиви, държаха се внимателно, но Никол чувствуваше, че мислено те се питат: „Все пак, кои са тия птици?“ и чувствуваше празнота, че Дик не проявява своеобразния си дар бързо да се справи с подобни положения — той се беше съсредоточил изцяло върху това, което му предстоеше да извърши.

Моторницата отплува на двеста ярда от брега и един от младите мъже плонжира устремно успоредно на борда. Той заплува към дъската, която се мяташе като необуздан кон, овладя я, придаде й праволинейно движение, изкачи се на нея, коленичи, след това моторницата ускори хода си. Той се отпусна назад и започна да криволичи наляво и надясно, като при всяка бавна полудъга прехвърляше страничната вълна на пенестата диря. Застана точно в

дирята на моторницата, пусна въжето, балансира за миг, след това се гмурна със задно салто, изчезна във водата, горд като статуя на славата, а когато се появи отново, видяха само главата му, смалена от далечината, и моторницата зави, за да го вземе.

Дойде ред на Никол, но тя отказа; след това на дъската застана Розмари — тя караше умело, но без рискове, под шеговитите аплодисменти на почитателите си. Трима от тях скочиха във водата, оспорвайки си егоистично честта кой ще й помогне да се изкачи в лодката, и в последвалата неразбория успяха да й натъртят коляното и бедрото в страничната дъска.

— Ваш ред е, докторе — каза мексиканецът на кормилото.

Дик и последният от младежите скочиха през борда и заплуваха към дъската. Дик щеше да опита своя номер с вдигане на втори човек на раменете и Никол започна да го наблюдава с презрителна усмивка. Желанието му да прояви атлетическите си качества пред Розмари я дразнеше повече от всичко друго.

Когато двамата мъже стабилизираха дъската, Дик коленичи, подложи врата и плещите си между краката на другия, протегна ръце, улови въжето и бавно започна да се изправя.

Хората от лодката ги гледаха внимателно и разбраха, че той изпитва затруднение. Дик беше на едно коляно: трикът се състоеше в това да се изправиш с едно движение от изходно положение на колене. Той си почина за миг, след това лицето му се сгърчи. Напрегна всички сили и започна да вдига товара си.

Дъската беше тясна, партньорът му, макар че не тежеше сто и двадесет кила, беше непохватен и неумело се хвана за главата му. Когато с последни усилия Дик успя да се изправи, дъската се изметна встрани и двамата се обърнаха в морето.

В лодката Розмари възкликна:

— Чудесно! Почти го направиха.

Когато се насочиха към двамата мъже в морето, Никол се опита да види лицето на Дик. Както очакваше, той беше много нервиран, защото с лекота бе извършил същото едва преди две години.

Втория път бе по-предпазлив. Надигна се малко, намести добре товара си, отново коленичи, след това изпъшка „хайде, хоп!“ и започна да се изправя, но преди да успее да се изправи добре, колената му се

прегънаха, той тласна дъската с крака настрани от себе си, за да избегне удара й, и двамата цамбурнаха във водата.

Този път, когато моторницата „Бейби Гар“ зави към тях, всички на борда разбраха, че той е ядосан.

— Имате ли нещо против да опитаме още веднъж? — подвикна той и се отърси от стичащата се вода. — Този път почти успяхме.

— Разбира се, защо не. Давайте!

На Никол й се стори, че е малко пребледнял, и тя се опита да го разубеди:

— Не смяташ ли, че за днес е достатъчно?

Той не отговори. Първият му партньор не желаеше да опитва повече и бе изтеглен на борда, а мексиканецът, който караше лодката, с готовност зае неговото място.

Той беше по-тежък от първия. Когато моторницата ускори хода си, Дик събра сили, легнал по корем на дъската. След това се провря под мексиканеца, пое въжето и се напъна. Но не можа да се изправи. Никол видя как променя положението си и отново се напряга, но когато цялата тежест на другия легна на плещите му, той не успя да се надигне нито сантиметър повече. Опита се отново — издигна се малко, още малко — Никол усети как по челото й избива пот и тя се напряга заедно с него, — сега той само успяваше да запази достигнатата височина, след това се сгромоляса, удари си коленете в дъската, двамата паднаха във водата и дъската за малко не блъсна Дик по главата.

— Бързо към тях! — извика Никол към човека на кормилото; още недоизказала думите си, тя видя, че Дик потъва, и ахна от уплаха, но той отново изплува, обърна се по гръб и мексиканецът се приближи да му помогне. Сякаш измина цяла вечност, докато лодката стигне до тях, но когато те бяха редом с борда й, Никол видя Дик отпуснат във водата, с безизразно лице, сам сред водата и небето и страхът й бързо отстъпи място на презрение.

— Ще ти помогнем, докторе… Хвани го за крака… ха така… сега заедно…

Дик седна задъхан, с празен поглед.

— Знаех си, че не трябваше да се опитваш — не можа да се сдържи Никол.

— Той се измори първите два пъти — обади се мексиканецът.

— Беше глупаво — настоя Никол. Розмари тактично мълчеше.

След минута Дик дойде на себе си и каза, все още задъхан:

— Този път и хартиена кукла не бих могъл да повдигна.

Последва заразителен смях, който разпръсна напрежението, предизвикано от провала му. Всички бяха внимателни с Дик, когато слизаше на кея. Но Никол беше раздразнена — сега всичко, което той вършеше, я дразнеше.

Тя седна с Розмари под един сенник, а Дик отиде до бюфета да вземе нещо за пиене. За тях донесе херес.

— Първата чаша, която съм пила, беше с вас — каза Розмари и в изблик на ентусиазъм добави: — О, тъй се радвам да ви видя и да знам, че сте добре. Боях се… — тя не доизказа мисълта си, след това се коригира — че може би не сте добре.

— Сигурно си чула, че съм започнал да се провалям?

— О, не — просто… просто чух, че си се променил. И така се радвам да видя със собствените си очи, че не е вярно!

— Вярно е — отвърна Дик и седна при тях. — Нещата отдавна започнаха да се променят — но отначало не личеше. Външно не личи известно време, след като духът е сломен.

— Събирате ли се с хора тук, на Ривиерата? — побърза да го прекъсне Розмари.

— Ривиерата е добър терен, ако човек пожелае да открие интересни екземпляри. — Той посочи с глава към хората, които се разхождаха наоколо по златистия пясък. — Чудесни кандидати за компания. Виж как нашата стара приятелка мисис Ейбрамс се държи като херцогиня от свитата на кралица Мери Норт. Не й завиждай — помисли си колко дълго мисис Ейбрамс е трябвало да пълзи на ръце и колене по задното стълбище на „Риц“, за да стигне до приемния салон, как се е задавяла от праха на килимите. Розмари го прекъсна:

— Но това наистина ли е Мери Норт? — Тя гледаше жената, която бавно приближаваше към тях, обкръжена от групичка хора, от чието държане личеше, че са свикнали да бъдат център на внимание. Когато стигнаха на десет крачки от тях, погледът на Мери се спря за част от секундата върху Дик и Никол — това беше един от тези неприятни погледи, които подсказват на гледания, че са го забелязали,

но ще се престорят, че не го виждат, поглед, какъвто нито Дайвърови, нито Розмари Хойт си бяха позволили да хвърлят някому през живота си. На Дик му стана смешно, когато Мери забеляза Розмари, промени намерението си и се приближи. Тя заговори с Никол приятелски и сърдечно, кимна на Дик, без да се усмихне, сякаш беше болен от заразна болест — в отговор на което той се поклони иронично, — и поздрави Розмари.

— Чух, че сте тук. За дълго ли?

— До утре — отговори Розмари.

Тя също беше забелязала как Мери пренебрегва Дик и Никол, за да говори с нея, и от чувство за солидарност се постара да охлади ентусиазма й: не, тя не беше свободна за вечеря.

Мери се обърна към Никол с превзетост, примесена със съчувствие.

— Как са децата? — запита тя.

В същия момент те пристигнаха и Никол трябваше да ги изслуша: те искаха да им се разреши да влязат отново в морето, макар че гувернантката не разрешаваше.

— Не — отвърна Дик вместо нея. — След като мам-зал не разрешава — не може.

Никол се съгласи, че делегираният авторитет трябва да се зачита, и отхвърли молбата им, а Мери — която, подобно на героиня на Анита Лус[1], имаше вземане-даване само със свършени факти и не притежаваше достатъчно умение дори да научи едно френско пуделче да не ходи по нужда в приемната — изгледа Дик тъй, сякаш се бе държал като последен грубиян. Раздразнен от досадните й пози, Дик запита с присмехулна загриженост:

— Как са вашите деца — и техните лели?

Мери не отговори; тя ги остави, като най-напред сложи съчувствено ръка на главата на Ленър, за негово явно неудоволствие. Когато се отдалечи, Дик каза:

— Като си помисля само колко време съм прахосал, за да я науча на държане.

— Аз я харесвам — възрази Никол.

Горчивите думи на Дик изненадаха Розмари, която винаги го бе смятала за всепрощаващ и всеразбиращ. Изведнъж тя се досети какво бе чула за него. По време на разговор с някакви хора от Държавния

департамент, пътуващи на същия кораб — европеизирани американци, стигнали до положение, при което трудно можеше да се каже към коя нация принадлежат, във всеки случай не към някоя от Великите сили, а може би към някакво царство, подобно на балканските, съставено от тях и подобните им, — бе споменато вездесъщото име на Бейби Уорън и някой бе казал, че по-младата сестра на Бейби си почернила живота заради някакъв пропаднал лекар. „Него вече никъде не го приемат“ — беше казала жената.

Тези думи бяха разтревожили Розмари. Тя не можеше да си представи Дайврови да гледат по такъв начин на обществото, че подобен факт, ако това наистина беше факт, да има някакво значение за тях; въпреки това намекът за враждебно и организирано обществено мнение срещу тях не излезе от главата й. „Вече никъде не го приемат.“ Тя си представяше как Дик се изкачва по стълбите на една разкошна къща, дава си визитната картичка, а лакеят му отговаря: „Вече не ви приемаме“; след това тръгва по булеварда и същите думи му повтарят безброй лакеи на безброй посланици, министри, шарже д’афер…

Никол се чудеше как да се измъкне. Тя предполагаше, че Дик, стимулиран от присъствието на Розмари, ще пусне в ход чара си и ще събуди в нея старите чувства. И наистина след миг го чу да заличава неприятното впечатление от злобните си думи:

— Мери не е лоша — тя напредна много. Но трудно е да продължиш да обичаш хора, които не те обичат.

Розмари влезе в неговия тон, извърна се към Дик и зачурулика:

— О, ти си тъй мил! Не мога да си представя, че има хора, които не могат да ти простят, независимо от това какво си им направил. — След това, давайки си сметка, че ентусиазмът й нарушава правата на Никол, тя закова очи в пясъка между двамата. — Исках да ви питам какво мислите за последните ми филми — ако сте ги гледали.

Никол не каза нищо, защото бе гледала само един неин филм и го беше намерила посредствен.

— Трябва да се обясни по-надълго — каза Дик. — Представи си как Никол би ти казала, че Ленър е болен. Какво правиш в действителния живот? Как постъпват хората? Играят като актьори — с мимика, с глас, с думи, — лицето изразява мъка, гласът изразява, че си потресена, думите изразяват съчувствие.

— Да — разбирам.

— Но в театъра — не. В театъра най-добрите актриси са си създали име с това, че са пародирали очакваната емоционална реакция — била тя страх, любов или съчувствие.

— Разбирам — каза тя, макар че не разбираше много добре.

Никол загуби нишката на мисълта му и започна да става нетърпелива, а Дик продължи:

— Опасното за една актриса е да изявява очакваната реакция. Ето, да предположим, че някой ти каза: „Човекът, когото обичаш, умря.“ В действителния живот ще изпаднеш в отчаяние. Но на сцената задачата ти е да забавляваш хората — публиката може сама „да реагира“. Актрисата трябва да има грижата най-напред за репликите си, след това трябва да прикове вниманието на публиката отново към себе си, да го отклони от убития китаец или за каквото там става дума. Затова тя трябва да направи нещо, което е неочаквано. Ако публиката мисли, че героинята е коравосърдечна, тя се изявява пред тях като нежна, ако я мислят за нежна — прави обратното. Трябва да излезеш от прототипа на ролята си — нали разбираш?

— Не съвсем — призна Розмари. — Какво имаш предвид с това „да излезеш от ролята си“?

— Вършиш нещо неочаквано, за да отклониш вниманието на публиката от даден обективен факт, за да го насочиш към себе си. След това отново влизаш в ролята си.

Никол не можеше да понася повече. Тя рязко се изправи, без да се опитва да прикрие нетърпението си. Розмари, която от няколко минути смътно долавяше нейното състояние, се обърна примирително към Топси:

— Би ли искала да станеш актриса, когато пораснеш? Мисля, че от теб ще излезе добра актриса.

Никол я изгледа право в очите и с гласа на дядо си каза бавно и отчетливо:

— Абсолютно неуместно е да се набиват подобни идеи в главите на чуждите деца. Не трябва да се забравя, че ние може би градим съвсем други планове за тях. — Тя се обърна остро към Дик: — Ще закарам колата вкъщи. Ще изпратя Мишел да вземе теб и децата.

— Не си карала от месеци — възпротиви се той.

— Това не значи, че съм забравила.

Без да погледне Розмари, чието лице явно „реагираше“, Никол ги остави под чадъра.

Преоблече се в кабините. Изразът на лицето й беше все още твърд като безжалостна маска. Но когато зави по пътя между сводестите пинии, атмосферата се промени — една катеричка се стрелна между клоните, вятърът раздвижи зеленината, в далечината се разнесе кукуригане, през спокойния гъстак се процеждаха слънчевите лъчи, — гласовете от плажа заглъхнаха. Никол се успокои, почувствува се свежа и щастлива; мислите и бяха ясни като гласовити звънчета — имаше усещането, че е излекувана — при това по нов начин. Самочувствието й започна да разцъфва като голяма хубава роза и тя хвърли поглед назад към лабиринтите, из които се беше лутала години наред. Мразеше плажа, мразеше местата, където бе кръжила като планета около слънцето си — Дик.

„Но аз съм почти наред — помисли си тя. — Нищо не ми липсва, макар че съм сама, без него.“ И като щастливо дете, обхваната от желание действително нищо да не й липсва, съзнавайки смътно, че това бе искал и Дик, тя се отпусна на леглото си веднага щом се прибра, и написа до Томи Барбан в Ница късо, предизвикателно писмо.

Но това беше през деня — привечер, когато неминуемо настъпва нервно изтощение, доброто й настроение помръкна, пронизано от стрелите на залеза. Боеше се от онова, което си беше наумил Дик: отново почувствува, че сегашното му поведение се определя от предначертан план, а тя се боеше от неговите планове — те се осъществяваха и се градяха върху изчерпателна логика, която бе извън обсега на нейните възможности. Така или иначе, тя бе предоставила на него грижата да обмисля; дори когато го нямаше, всяко нейно действие се предопределяше от това, какво би одобрил той и какво не, затова сега чувствуваше, че не може да мери сили с него. И все пак осъзнаваше, че сега трябва да мисли сама; вече знаеше номера на страшната врата на въображението, прага към бягството, което не води до изход; знаеше, че сега и в бъдеще най-голямата й грешка ще бъде да се самозаблуждава. Това беше дълъг урок и тя го бе научила. Или мислиш — или предоставяш на другите да мислят за теб и изпадаш в подчинение, те те оформят като тесто, пречупват естествените ти предпочитания, налагат ти определено държане и те стерилизират.

Вечеряха спокойно с Дик, пиха доста бира и се смяха с децата в стъмнилата се стая. След това той изсвири няколко песни от Шуберт и нови джазови мелодии от Америка, а Никол затананика над рамото му с малко дрезгавия си приятен контраалт:

Татко, майко, много съм ви задължен,
че сте се срещнали в тоз ден…

— Тази не ми харесва — каза Дик и понечи да обърне страницата.

— О, продължавай! — възкликна тя. — Нима цял живот ще се стряскам, щом чуя думата „татко“!

Благодарен съм на коня, теглил през нощта кабриолета,
били сте пийнали — излязъл ми късмета…

По-късно седнаха с децата на мавританския терасовиден покрив да гледат фойерверките над двете казина, далеч долу край брега. Самотно и тъжно беше да знаеш, че сърцето ти е празно за другия и неговото за теб.

На сутринта, когато се върна от покупки в Кан, Никол намери бележка, в която Дик обясняваше, че е взел малката кола и е заминал за Прованс, където ще прекара няколко дни сам. Още недочела бележката, телефонът иззвъня — Томи Барбан, обаждаше се от Монте Карло: получил писмото и потеглил. Когато тя каза, че се радва на посещението му, почувствува отразена в слушалката топлината на устните си.

---

[1] Анита Лус (1893) — авторка на „Мъжете предпочитат русокосите“. Смята се, че тя най-духовито е описала житейския цинизъм на еманципираната американка. ↑

ОСМА ГЛАВА

Тя се изкъпа, намаза се с балсам, напудри цялото си тяло, стъпи на една хавлиена кърпа, поръсена с друг вид пудра, и натри ходилата и пръстите на краката си. Вгледа се критично в линията на хълбоците си и се запита кога стройната тънка фигура ще се обезформи и загрубее под тежестта на килограмите. „Може би след пет-шест години — но сега не съм зле, всъщност не съм по-зле от която и да било от моите познати“ — каза си Никол.

Не преувеличаваше. Единствената разлика между сегашната Никол и Никол отпреди пет години беше тази, че сега вече не беше младо момиче. Но и тя плащаше дан на манията на преклонение пред младостта, на филмите с безбройните момичета деца, въплътяващи активния и мисловен живот по света, затова съжаляваше, че не е по-млада.

Облече за първи път от много години дълга до глезените рокля, напарфюмира се с „Шанел 16“ тъй, сякаш свещенодействуваше. В един часа, когато Томи пристигна с колата, тя беше свежа като грижливо поддържана градина.

Колко хубаво беше отново да има тези неща, да знае, че буди възхищение, че предизвиква интерес! Беше загубила две от хубавите, изпълнени с арогантност към живота млади години — сега искаше да навакса; тя поздрави Томи тъй, сякаш той беше един от многото мъже в краката й; тръгна пред него вместо редом с него, когато прекосиха градината към широкия сенник. Хубавите деветнадесетгодишни и двадесет и девет годишни жени си приличат в лекомислената самоувереност, докато в годините между тези две възрасти те не са като водовъртеж, който всмуква в себе си всичко от обкръжаващия свят. Тези две възрасти са години на предизвикателна самоувереност на млад кадет; междинните години напомнят за войн, който си почива след сражение.

Но докато деветнадесетгодишното момиче черпи самоувереността си от щедрото внимание, което му се засвидетелствува, двадесет и девет годишната жена е по-придирчива.

За да задоволи глада на желанията си, тя се обръща само към най-изисканите блюда, а когато е сита, се задоволява с хайвера и шампанското на потенциалната си сила. За нейно щастие и в първия, и във втория случай, изглежда, не я тревожи мисълта за предстоящите години, когато мисълта й често ще се замъглява от паническия страх, че трябва да спре или трябва да продължи определено нещо. Но по стълбата на живота има две площадки — деветнадесет и двадесет и девет години, когато тя е сигурна, че където и да отиде, не ще срещне мъже, които ще бъдат равнодушни към нея.

Никол не се стремеше към неясни платонически връзки — искаше истинско „приключение“: стремеше се към промяна. Мислейки с представите на Дик, тя си даваше сметка, че дори на пръв поглед е евтина история да се предава без чувства на една слабост, която може да се окаже застрашителна за всички. От друга страна, тя винеше Дик за положението си в настоящия момент, искрено вярваше, че подобен опит може би ще се окаже с целебна стойност. Цяло лято бе събирала смелост, бе наблюдавала как хората вършат тъкмо онова, което им се върши, без да плащат за греховете си — освен това, макар че възнамеряваше отсега нататък да не се заблуждава, предпочиташе да мисли, че само опитва нещата, прави предпазливи стъпки и всеки момент може да се върне назад…

Томи я настигна в полусянката, около нея се сплетоха ръцете му в бели ръкави, той я обърна към себе си и я погледна в очите.

— Не мърдай — каза той. — Отсега нататък ще те гледам много.

От косата му леко лъхаше на одеколон, а от белите дрехи на сапун. Устните й бяха стиснати и тя не се усмихваше; за миг двамата продължиха да се гледат.

— Харесва ли ти това, което виждаш? — промълви тя.

— Parle francais.

— Добре — съгласи се тя и повтори на френски: — Харесва ли ти това, което виждаш?

Томи я привлече по-близо до себе си.

— Каквато и да те видя, ще ми харесваш. — Той се поколеба. — Мислех, че познавам лицето ти, но изглежда, някои неща не съм забелязал. Откога имаш очи на мошеник?

Никол се изтръгна от него, обидена, и заговори на английски:

— Затова ли искаше да говорим на френски? — Тя снижи глас, защото слугата се приближи и донесе херес. — За да можеш по-точно да подбираш обидите си?

Никол паркира ядосано малкия си задник на покритото с дамаска седалище на креслото.

— Тук нямам огледало — продължи тя отново на френски, — все пак, ако очите ми са се променили, то е, защото отново съм добре. След като съм оздравяла, може би съм станала пак такава, каквато съм — дядо ми няма как да не е бил хитрец и аз съм такава по наследство, това е положението. Достатъчно ли е за логичния ти ум?

От вида му личеше, че той почти не я слуша.

— Къде е Дик — ще обядва ли с нас?

Тя разбра, че той не бе вложил нещо особено в думите си, и се разсмя, за да не се покаже засегната.

— Дик е на обиколка — отвърна тя. — Розмари Хойт се появи отново — или са двамата заедно, или пък тя го е разстроила до такава степен, че той иска да се усамоти, за да мечтае за нея.

— Знаеш ли, все пак ти си малко труден характер.

— О, не — побърза да го увери тя. — Не съм, ни най-малко — само това ми е, че в мен се крият няколко личности, всяка една от които е елементарна.

Мариус донесе пъпеш и съд с лед; Никол не можеше да избие от главата си мисълта за хитрите си очи и замълча: такъв си беше Томи — ако ти даде орех, ще ти го даде целия, за да си го счупиш, а не на парченца, от които да извадиш ядките.

— Защо не те оставиха в естественото ти състояние? — обади се отново Томи. — Ти си най-драматичната личност, която съм познавал.

Тя не отговори.

— Всички тези приказки за укротяване на жената! — каза той презрително.

— Във всяко общество има известни… — Тя изпита чувството, че Дик е до рамото й като суфльор, но замлъкна, защото Томи я прекъсна с новото си хрумване:

— Успявал съм да се наложа над много мъже, но не бих се осмелил да опитам това дори с половината жени. Особено тези опити „да се налагаш с добро“ — кой печели от това — ти или той, или някой друг?

Сърцето й трепна, след това замря при мисълта за всичко, което дължеше на Дик.

— Предполагам, че имам…

— Имаш прекалено много пари — каза той нетърпеливо. — Това е същността на въпроса. На това Дик не може да излезе насреща.

Тя се замисли, докато прислужникът отнасяше пъпеша.

— Какво мислиш, че трябва да направя?

За първи път от десет години насам тя беше под влиянието на друга личност освен тази на мъжа си. Всяко нещо, което Томи й казваше, се запечатваше в нея завинаги.

Изпиха бутилката с вино, а ветрецът полюляваше боровите игли, чувствено жарките лъчи на следобедното слънце рисуваха ослепителни петънца от шарена сянка върху карираната покривка на масата. Томи застана зад нея и сложи ръце върху нейните. Бузите им се докоснаха, след това устните им се сляха, тя усети, че се задъхва отчасти от страст към него, отчасти от неочакваността на порива.

— Не можеш ли да отпратиш гувернантката с децата за следобеда?

— Имат урок по пиано. А и без това не ми се стои тук.

— Целуни ме пак.

Малко по-късно, когато пътуваха с колата към Ница, тя си мислеше: „Тъй, имам хитри очи, така ли? Очи на мошеник. По-добре нормален мошеник, отколкото луда пуританка.“

Неговата настоятелност беше за нея извинение, което я освобождаваше от всякаква вина и отговорност; с радост тя виждаше себе си в нова светлина. Пред нея се разкриваха нови хоризонти, населени с лица на голям брой мъже, които тя не беше задължена нито да слуша, нито да обича. Никол пое дъх, тръсна рамене и се обърна към Томи:

— Необходимо ли е да чакаме, докато стигнем в твоя хотел в Монте Карло?

Той спря колата тъй рязко, че спирачките изсвистяха.

— Не! Боже мой, никога не съм бил тъй щастлив, както в тази минута!

Следвайки линията на синия бряг, те прекосиха Ница и започнаха да се изкачват по меките възвишения на Корниш. Томи зави рязко към един вдаден в морето нос и спря зад малък хотел.

Неговата реалност за миг смути Никол. На гишето един американец водеше безконечен спор за валутния курс. Тя се разхождаше външно спокойна, но вътрешно нещастна, докато Томи попълни полицейските формуляри, своя с истинското си име, нейния — под фалшиво. Стаята им беше типично средиземноморска, почти гола като манастирска килия, чиста, със затъмнени прозорци към светналото море. Просто удоволствие — просто място. Томи поръча два коняка и когато прислужникът затвори зад себе си, седна на единствения стол, мургав, с насечено от белези лице, красив, с извити нагоре вежди, предизвикателен като демон в превъплъщение на сериозността.

Не бяха допили още коняка си, когато се намериха един до друг сред стаята, след това седнаха на леглото и той целуна стройните й колене. Съпротивявайки се слабо, като обезглавено животно, тя забрави за Дик, за новите си безстрастни очи, забрави самия Томи и започна да потъва все по-дълбоко и по-дълбоко в настоящите минути, в настоящия миг.

… Когато той стана, за да отвори щорите и да разбере каква е причината за усилващия се шум под прозорците, фигурата му й се стори по-мургава и по-силна от тази на Дик, под кожата му играеха и се сплитаха като въжета жилави мускули. За кратко време и той я беше забравил — едва ли не в секундата, когато неговата плът се отдели от нейната, тя предусети, че нещата не ще бъдат такива, каквито беше очаквала. Тя изпитваше безименния страх, който предхожда всички преживявания, тъжни и радостни, неизбежен като далечния тътен, предвещаващ буря.

Томи надзърна предпазливо от балкона и съобщи:

— Не виждам нищо освен две жени на балкона под нашия. Говорят си за времето и се поклащат напред-назад в американски люлеещи се столове.

— И вдигат целия този шум?

— Шумът идва от някъде по-долу. Слушай!

На юг, в страната на памука, хотелите са мръсни; живота, спрял от скука, не гледай…

— Това са американци.

Никол разпери ръце на леглото и се загледа в тавана, пудрата по кожата й се беше превърнала в млечно-влажен слой. Нравеше й се

голотата на стаята, жуженето на мушичката, която кръжеше самотно над главата й. Томи приближи стола до леглото и събори дрехите на пода, за да седне; приятна й беше лекотата на простите летни дрехи, приятно й беше да вижда сандалите си редом до небрежно захвърлените му памучни панталони.

Той се вгледа в меките, издължени линии на тялото й, чиято белота рязко свършваше до мургавите крайници и главата. Засмя се и добави сериозно:

— Ти си като новородено бебе.

— С хитри очи.

— Аз ще се погрижа за това.

— Трудно е — особено ако хитрите очи имат чикагско потекло.

— Знам всички стари церове на селяните от Лангедок.

— Целуни ме, Томи!

— Това е чисто американски навик — каза той, но все пак я целуна. — Последния път, като бях в Америка, срещнах момичета, които са готови да те разкъсат с устните си, да те целуват до посиняване, докато си разкървавят устата, а лицето им стане моравочервено — но нищо повече.

Никол се облегна на лакът.

— Харесва ми тази стая — каза тя. Той се огледа.

— Намирам я малко гола. Мила, много се радвам, че не пожела да чакаме до Монте Карло.

— Защо да е гола? Това е чудесна стая, Томи — напомня на голите маси в толкова много картини на Сезан и Пикасо.

— Не знам. — Той не се опитваше да я разбере. — Пак започват да вдигат шум. Господи, да не е станало убийство?

Томи отиде до прозореца и отново започна да докладва:

— Изглежда, че двама американски моряци се бият, а другарите им ги насърчават. Те са от американския кораб в залива. — Той се загърна с една хавлия и излезе малко по-навън на балкона. — С тях има и момичета. Вече чух за това — че жените ги следвали от пристанище в пристанище. Но и това ако са жени! Човек би допуснал, че с тяхната заплата биха могли да си намерят нещо по-добро! Да знаеш само какви жени вървяха след Корнилов. От балерини нагоре.

Никол се радваше, че той бе видял толкова много жени, че светът не му правеше впечатление; тя щеше да го задържи, докато е господар

на себе си, докато тялото й се подчинява на личността й.

— Удари го по слабото място!

— Да-ваай!

— Ей, нали ти казах как да му отбегнеш дясното кроше!

— Хайде, дръж се, Дълшмит!

— Да-ваай! Томи се извърна:

— Това място свърши работа, но започна да става неприятно, не мислиш ли?

Тя се съгласи, но преди да започнат да се обличат, те отново се прегърнаха за малко, след това за по-дълго и мястото отново започна да им се струва не по-лошо от което и да било друго…

Когато накрая се облече, Томи възкликна:

— Боже мой, тези две жени в люлеещите се столове на долния балкон не са помръднали! Говорят си с такъв вид, сякаш не забелязват какво става около тях. Тръгнали са на икономична екскурзия и цялата американска флота заедно с всички европейски курви не могат да им развалят прекарването.

Той се приближи, нежно я прегърна и намести презрамката на рамото й със зъби; в следния миг мощен гръм процепи въздуха: БУУУМ! Бойният кораб зовеше моряците на борда.

Под прозореца настъпи олелия — корабът щеше да отплува към неизвестни брегове. Келнерите представяха сметки и с безизразен глас искаха да им се плати. Кънтяха опровержения и псувни, представяха се раздути сметки, сервитьорите икономисваха от рестото; моряците помагаха на мъртвопияните си другари да влязат в лодките, над общия шум се разнасяха отчетливи команди на морската полиция. Когато първата лодка отплува, се чуха писъци, плачове, викове и обещания, проститутките се стълпиха на кея, започнаха да крещят и да махат за сбогом.

Томи видя как едно момиче изскочи на долния балкон и започна да маха със салфетка; преди да успее да разбере дали люлеещите се англичанки най-накрая ще излязат от невъзмутимото си спокойствие и ще забележат съществуването на момичето, на тяхната врата се почука. В коридора се чуха възбудени женски гласове, те решиха да отворят и на прага се показаха две момичета: млади, тънки, с очи на дивачки — не можеше да се каже, че са загубени, те просто не бяха намерени. Едната се задавяше от плач.

— Може ли да махаме за сбогом от вашата веранда? — замоли ги другата с американски акцент. — Моля ви, нали може? На нашите приятели. Моля ви се! Другите стаи са заключени.

— С удоволствие — каза Томи.

Момичетата се затичаха към балкона и пискливите им гласове се извисиха над околния шум. „Бай, Чарли! Чарли, погледни насам!“ „Телеграфирай до поискване в Ница!“ „Чарли! Не ме вижда.“

Едната неочаквано вдигна полата си, дръпна розовите си гащи, които изпращяха и се скъсаха, и замаха с импровизираното знаме. „Бен! Бен!“ — развяваше го тя неистово. Когато Томи и Никол излизаха от стаята, то още се развяваше на синия фон на небето. Как можеше Бен да не види нежния цвят на опознатата плът? В отговор на задната част на кораба се извиси друго знаме — звездният флаг на Щатите.

Вечеряха в новото морско казино край Монте Карло… Късно през нощта решиха да се окъпят при Болньо, влязоха в морето между скалите, които образуваха пещера със звезден покрив-стакан, изсечен в белезникавия камък, изпълнен с фосфоресцираща вода, обърнат към Монако и смътното сияние на Ментоне. Тя се радваше, че той я бе довел в източния край на Ривиерата, тук водата и вятърът бяха нови за нея; всичко беше ново, както и те един за друг. Тя се просна върху неговите колене символично, като задигната робиня, преметната през предния лък на седлото на коня, който той е отвлякъл от Дамаск и отвел в монголската равнина. С всеки изтекъл миг нещата, които Дик я бе научил, избледняваха, малко по малко тя се приближаваше до онова, което бе представлявала отначало, до първообраза на отдаването, заради което по света се кръстосват саби. Заплетена в паяжината на любовта под лунната светлина, тя приветствуваше непридирчивостта на своя любовник.

Пробудиха се и видяха, че луната е залязла, а въздухът се е захладил. С мъка Никол се надигна, запита за часа, а Томи каза, че е към три.

— Тогава трябва да си вървя вкъщи.

— Мислех, че ще спим в Монте Карло.

— Не. Гувернантката и децата са вкъщи. Трябва да се приберем преди разсъмване.

— Както искаш.

Изкъпаха се набързо; Томи забеляза, че тя трепери, и я разтри енергично с кърпа. Когато влязоха в колата, с още мокри глави, със свежи и чисти тела, не им се тръгваше. Наоколо беше доста светло и когато Томи я целуна, тя почувствува как той се забравя, погълнат от белотата на страните й, блесналите й зъби, прохладното й чело и ръката, докосваща лицето му. Все още свикнала с Дик, тя чакаше от него да обясни или дефинира онова, което ставаше с тях, но обяснение не последва. Успокоена и сънливо доволна, че не ще се занимават с разбори, тя се отпусна на седалката и спа, докато шумът на мотора се измени и тя усети, че се изкачват към вилата. На вратата тя го целуна почти машинално за сбогом. Стъпките й по алеята отекваха поновому, нощните шумове в градината бяха част от миналото, но въпреки това тя бе щастлива, че се завръща. Денят приближаваше припряно: Никол беше доволна, но не бе свикнала на подобно напрежение.

ДЕВЕТА ГЛАВА

На другия ден в четири часа следобед едно такси спря пред вратата и от него слезе Дик. Объркана от внезапното му появяване, Никол изтича по терасата да го посрещне, стаила дъх от усилие да се контролира.

— Къде е колата? — запита тя.

— Оставих я в Арл. Не ми се караше повече.

— От бележката ти разбрах, че ще се върнеш след няколко дни.

— Задуха мистралът, а и заваля.

— Можа ли да се поразсееш?

— Доколкото може да се разсее човек, който бяга от себе си. Закарах Розмари до Авиньон и я качих на влака. — Двамата тръгнаха към терасата, където той си остави чантата. — В бележката не ти обясних, че съм с нея, за да не си въобразиш нещо кой знае какво.

— Много деликатно от твоя страна. — Сега Никол се чувствуваше по-уверена в себе си.

— Исках да разбера може ли човек да намери нещо в нея — единственият начин беше да я видя насаме.

— И можа ли да намериш нещо в нея?

— Розмари не е пораснала — отвърна той. — Сигурно така е по-добре. А ти какво прави?

Тя усети, че лицето й потрепера като муцунката на зайче.

— Снощи излязох да танцувам — с Томи Барбан. Отидохме…

Той трепна и я прекъсна:

— Не ми обяснявай. Няма значение какво правиш, каквото и да е, не искам да го знам.

— Няма какво да узнаеш.

— Добре, добре. — След това, сякаш бе отсъствувал цяла седмица, добави: — Как са децата?

Телефонът в къщата иззвъня.

— Ако търсят мен — няма ме — каза Дик и бързо се обърна. — Трябва да свърша някои работи в работната стая.

Никол го изчака да се скрие зад стената, после влезе в къщата и вдигна слушалката.

— Nicole, comment vas tu?[1]

— Дик е вкъщи.

Той шумно въздъхна.

— Да се срещнем в Кан — предложи той. — Трябва да ти говоря.

— Не мога.

— Кажи, че ме обичаш. — Тя мълчаливо кимна пред апарата, а той повтори: — Кажи, че ме обичаш.

— О, да — увери го тя. — Но сега няма какво да се прави.

— Разбира се, че има — възрази той нетърпеливо. — На Дик му е ясно, че между вас двамата е свършено — той явно се оттегля. Как очаква от теб да постъпиш?

— Не знам. Трябва да… — Щеше да каже „да попитам Дик“, но се сдържа и продължи: — Утре ще ти пиша и ще ти телефонирам.

Тя обиколи безцелно стаята, беше доволна от себе си, от постигнатото досега. Виждаше се като пакостница и това й доставяше удоволствие: вече не се чувствуваше като ловец, който стреля по вързан дивеч. Вчерашният ден възкръсна в съзнанието й с безброй подробности, подробности, които бяха започнали да се наслояват върху спомените за сходни моменти, когато любовта й към Дик беше свежа и непокътната. Никол започна да гледа с пренебрежение на предишната любов, сякаш от самото си начало тя бе носила белега на сантименталната привичка. Женската й памет, притежаваща способността да се нагажда към момента, почти беше изпразнена от спомена какво бе преживяла с Дик в усамотени кътчета, в различни части на света през месеца, преди да се оженят. Несъзнателно бе лъгала снощи Томи, бе му се клела, че никога преди не е могла тъй цялостно, тъй пълно, до такава степен…

След това угризението, че предателски и с лека ръка подценява десет години от живота си, я тласна към убежището на Дик.

Тя се приближи безшумно и го видя зад едностайната му къщичка, излегнал се на един шезлонг до стената над морето, и за миг остана мълчаливо загледана в него. Той мислеше, той живееше в свят, който беше чисто негов, и потръпването на лицето му, вдигането или смръщването на веждите, присвиването или разтварянето на очите, мимиката на устните и движенията на ръцете му й подсказваха, че

премисля собствения си живот, не нейния. По едно време сви устни и се наведе напред, после на лицето му се изписаха мъка и отчаяние, а когато те преминаха, отпечатъкът им още се четеше в очите му. Почти за първи път през живота си тя изпитваше съжаление към него — трудно е за ония, които са били душевноболни, да съжаляват здравите и Никол, макар че често се бе чувствувала задължена да изрази с думи благодарността си за това, че той я бе възвърнал към света, от който тя се бе откъснала, всъщност винаги бе гледала на него като на неизтощим източник на енергия, беше го смятала за неуморим — забравяше грижите, които му бе създавала, щом забравеше собствените си грижи. Знаеше ли той, че тя вече се е изплъзнала от ръцете му? Не беше ли пожелал сам всичко това? Тя го съжаляваше, тъй както понякога й бе мъчно за Ейб Норт и за печалния му жребий — тъй както се съжаляват безпомощните деца и старци.

Приближи се до него, сложи ръка на рамото му, допря глава до неговата и каза:

— Не бъди тъжен. Той я изгледа студено.

— Не ме докосвай!

Смутена, тя се отдръпна няколко крачки.

— Извинявай — продължи той разсеяно. — Просто си мислех за каква те смятах навремето…

— Няма ли да ме впишеш като особен случай в книгата си?

— Минавало ми е през ума — „Отвъд границата на психозите и неврозите…“.

— Не дойдох при теб, за да се дразним.

— А защо дойде тогава, Никол? Нищо повече не мога да направя за теб. Опитвам се да спася себе си.

— Да не те заразя?

— Професията ми ме поставя в допир с хора, чиято близост невинаги е желателна.

Тя се разплака от яд и обида.

— Ти си подлец! Ти се провали в живота, а сега хвърляш вината върху мен.

Той не отговори, но тя започна да чувствува познатата хипнотична сила на ума му; понякога тази сила нямаше власт над нея, но слой върху слой, тя бе изградена от истини и Никол не можеше да я разчупи, не можеше да направи дори пукнатина в нея. И сега тя се

опълчи срещу нея, опълчи се с ограниченото си виждане, с арогантността на по-силния и по-богатия, с изграждащата се връзка с друг мъж, с натрупаната през годините ненавист; в борбата срещу него черпеше сили от парите си, от убеждението си, че сестра й не го обича и ще бъде на нейна страна; от мисълта, че с горчивината си той си спечелва нови и нови неприятели, опълчваше се против него със съобразителността на лукавството си, противопоставено на неговата спънатост от безброй условности, със здравето и красотата си, противопоставени на физическия му упадък, със своята безскрупулност срещу моралните му задръжки — в тази вътрешна борба тя хвърли дори слабостите си, биеше се смело, замеряйки със стари консервени кутии, гърнета и бутилки празните съдини на изкупени грехове, обиди, грешки. Не бяха минали и две минути, тя извоюва победата си, оправда се пред себе си без лъжи и извъртания, отряза завинаги пъпната връв. После се отдалечи, усещайки слабост в краката си, разхълцана, но спокойна, към прага, който вече беше неин.

Дик почака, докато тя изчезне от погледа му. След това облегна глава на ниската каменна стена. Случаят беше приключен. Доктор Дайвър беше свободен.

---

[1] Как си, Никол? (Фр.) — Б.пр. ↑

ДЕСЕТА ГЛАВА

В два часа същата нощ телефонът събуди Никол и тя чу, че Дик отговаря от съседната стая, където беше леглото за бодърствуване, както му казваха.

— Oui, oui… mais a qui est-ce que je parle?… Oui…[1]

Той беше така изненадан, че гласът му престана да звучи сънливо.

— Но може ли да говоря с една от дамите, господин полицай? Те са и двете много високопоставени дами, жени с връзки и това може да предизвика политически усложнения от най-сериозно… Това е факт, давам ви честната си дума… Добре, ще се уверите.

Той стана и преценявайки създалото се положение, реши, че достатъчно добре се познава, за да знае, че ще се заеме да го оправя — това беше старото желание да бъде приятен на околните, да бъде обичан и обаятелен — пробудил се беше вътрешният повик „имайте нужда от мен“. Макар и да не даваше пет пари за тая работа, той щеше да я уреди, защото отдавна бе добил навика да бъде обичан, може би още в момента, когато бе разбрал, че е последният мохикан от едно изчезващо племе. При един твърде сходен случай, някога в клиниката на Домлер край Цюрихзее, усещащ властта си, той бе направил своя избор, бе избрал Офелия, бе избрал сладката отрова и я бе изпил. Искал бе преди всичко да бъде смел и добър, но още повече бе искал да бъде обичан. Така бе станало. Така щеше и да бъде — той почувствува това в същия миг, когато остави слушалката и старовремският апарат звънна.

Последва дълга пауза. Никол извика:

— Кой е, кой се обади?

Дик вече бе започнал да се облича.

— Обадиха се от полицията в Антиб — задържали са Мери Норт и онази — Сибли-Биърс. Работата е сериозна — дежурният полицай не пожела да обясни, само повтаряше: „Pas de morts, pas d’automobiles“[2], с което даде да се разбере, че има едва ли не всичко останало.

— Но откъде накъде на теб ще се обаждат? Вижда ми се много странно.

— Трябва да бъдат освободени под гаранция, за да не пострада името им; гаранция може да даде само притежател на недвижими имущества в департамента Алп Маритим.

— Доста нахално от тяхна страна.

— За мен няма значение. Все пак ще се отбия в хотела да взема и Гос…

След като той замина, Никол остана будна известно време, чудейки се какво ли нарушение са извършили двете задържани, после заспа. Малко след три часа, когато Дик се върна, тя седна в леглото си стресната и го запита „какво?“, сякаш той беше видение от съня й.

— Необикновена история — каза Дик, седна на леглото и разказа как събудил Гос — старият елзасец спял като заклан, и той му казал да вземе всичките пари от чекмеджето си, след това двамата отишли с колата в полицейския участък.

— Нямам желание да услужвам на тази англичанка — бе промърморил Гос.

Мери Норт и лейди Каролина, облечени в костюми на френски моряци, седяха на една пейка пред двете мрачни килии. Лейди Каролина имаше възмутения вид на англичанка, която очаква всеки миг кралският средиземноморски флот да й се притече на помощ под пълна пара. Мери Мингети седеше уплашена и загубила всякакво присъствие на духа — когато Дик се появи, тя се хвърли към него и се притисна до корема му, сякаш това беше най-здравата им допирна точка, и го замоли да направи нещо. Междувременно началникът на полицията бе обяснил случая на Гос, който изслушваше всяка дума с неохота, раздвоен между желанието да покаже, че цени разказваческите способности на полицая, и стремежа да се прояви като образцов служител, когото нищо не може да възмути.

— Това беше просто шега — каза лейди Каролина презрително. — Престорихме се на моряци в отпуск и хванахме две глупави момичета. Те надушиха работата и направиха отвратителна сцена в една къща, където дават стаи на час.

Дик кимна сериозно, свел очи към каменния под като изповедник — едва се сдържаше да не се разсмее, а, от друга страна, му се искаше да ги накаже с по петдесет камшични удара и две седмици на хляб и

вода. По лицето на лейди Каролина не се четеше никакво чувство за вина — виновни според нея бяха двете подли провансалски момичета и глупавата полиция; това го изуми, макар и отдавна да бе разбрал, че в Англия има хора, чиято ежедневна храна се състои от концентрат антиобществени прояви, и в сравнение с тях порочният Ню Йорк приличаше на хлапе, получило разстройство, защото е преяло със сладолед.

— Трябва да се измъкна оттук, преди Хюсеин да се е научил — молеше го Мери. — Дик, ти винаги можеше да уреждаш нещата — винаги си знаел как да правиш това. Кажи им, че ще си отидем направо вкъщи, кажи им, че ще им платим каквото поискат.

— Аз няма — каза презрително лейди Каролина. — Нито шилинг. Ще се свържа с консулството в Кан, ще видим какво ще кажат те за това безобразие.

— Не, не! — настояваше Мери. — Трябва да излезем тази вечер.

— Ще видя какво мога да направя — отвърна Дик и добави: — Но няма да минем, без да си отворим кесията. — Той ги погледна тъй, като че ли вярваше в невинността им, и поклати глава: — Как можахте да измислите такава лудория!

Лейди Каролина се усмихна самодоволно.

— Вие сте доктор по лудите, така че ще можете да ни помогнете — а Гос е длъжен да помогне!

След тези думи Дик и Гос се отдалечиха да обсъдят онова, което бе успял да разбере Гос. Историята излезе по-сериозна, отколкото изглеждаше — едното от момичетата, които лейди Каролина и Мери „хванали“, се бе оказало от порядъчно семейство. Семейството беше възмутено или се правеше на възмутено; трябваше да се постигне някакво споразумение с него. Другото беше момиче от пристанището и с него можеха да се оправят по-лесно. За такива случаи френският закон предвижда затвор или най-малкото — официално експулсиране от страната. Положението се усложняваше още поради това, че хората от курортното градче печелеха от чуждестранните летовници, но тяхното присъствие предизвикваше повишаване на цените, което дразнеше останалите французи и те далеч не бяха склонни да проявяват към тях същата снизходителност. След като изложи обстоятелствата, Гос предостави нещата на Дик, който поиска да поговори с началника на полицията.

— Както ви е известно, понастоящем френското правителство желае да насърчи посещенията на американски туристи — това лято от Париж дори наредиха да не се арестуват американци освен в случай на най-сериозно провинение.

— Боже мой, това е достатъчно сериозно!

— Но вижте — нали вие им взехте личните карти?

— Нямат никакви документи за самоличност; нищо освен двеста франка и някакви пръстени. Нямат дори връзки на обувките да се обесят с тях!

Успокоен, че двете нямат лични карти, Дик продължи:

— Италианската графиня запази американско поданство. Тя е внучка — и той бавно заниза бомбастични лъжи — … на Джон Д. Рокфелер Мелън. Чували сте за него, нали?

— Да, разбира се. Да не ме мислите за прост човек?

— Освен това е племенница на лорд Хенри Форд, който от своя страна е свързан със заводите „Рено“ и „Ситроен“… — Дик реши, че е по-добре да спре дотук. Полицаят бе започнал да се убеждава от сериозния му тон и той продължи:

— Да я арестувате, е все едно да арестувате член на английското кралско семейство. Може да се стигне до… война!

— А англичанката?

— Тъкмо се готвех да ви кажа. Тя е сгодена за брата на Уелския принц — Бъкингамския херцог.

— Добра жена си е намерил!

— А сега сме готови да дадем — Дик пресметна набързо — по хиляда франка за всяко от момичетата — плюс още хиляда за бащата на „сериозното“. Освен това — две хиляди, които вие да разпределите, както сметнете за най-уместно — той сви рамене, — на хората, които са извършили ареста, на съдържателя на дома и тъй нататък. Ще ви предам петте хиляди, като очаквам от вас веднага да се заемете с уреждането на въпроса. Задържаните може да освободите под гаранция, като впишете, че са били арестувани за нарушение на обществения ред, а предвидената глоба ще се плати утре в съда чрез трето лице.

Преди още началникът на полицията да заговори, Дик разбра по израза му, че работата ще се уреди. Човекът каза колебливо:

— Не съм вписал случая, защото те нямаха лични карти. Ще видя — дайте ми парите.

Един час по-късно Дик и Гос оставиха двете жени пред хотел „Мажестик“, където шофьорът на лейди Каролина спеше в двуместната й спортна кола.

— Не забравяйте — каза Дик, — че дължите на Гос по сто долара.

— Добре — съгласи се Мери. — Утре ще му дам чек — и нещо отгоре.

— И дума да не става! — Изумени, те се обърнаха към лейди Каролина, която се беше напълно окопитила и се бе надула като жаба от съзнанието за собствената си невинност. — Цялата история е едно безобразие. Не съм ви упълномощавала да давате сто долара на тези хора.

Очите на дребничкия Гос, застанал до колата, светнаха.

— Няма да ми платите?

— Разбира се, че ще плати — каза Дик.

Хилядите унижения, които Гос бе понасял навремето като кондуктор в лондонските автобуси, го накараха да пламне; загубил търпение, той тръгна под лунната светлина към лейди Каролина, изригна куп обидни думи по неин адрес и когато тя му обърна гръб с леден смях, направи крачка към нея и здраво ритна с малкия си крак прочутия й задник. Изненадана, лейди Каролина разпери ръце, политна напред и облечената й в моряшки костюм фигура пльосна по лице на тротоара.

В същия миг я смрази ядосаният глас на Дик:

— Мери, успокой я! Или след десет минути и двете ще бъдете оковани!

На връщане към хотела старият Гос не пророни дума. Едва когато отминаха казиното при Жуан ле Пен, където джазът кашляше и виеше, той въздъхна:

— Никога не съм виждал жени като тези. Познавал съм много от световноизвестните куртизанки, някои от тях много уважавам, но жени като тези никога не бях виждал.

---

[1] Да, да, но с кого говоря?… Да… (Фр.) — Б.пр. ↑

[2] Няма убити, няма автомобили (фр.). — Б.пр. ↑

ЕДИНАДЕСЕТА ГЛАВА

Дик и Никол бяха свикнали да ходят заедно на фризьор — подстригваха ги и им измиваха косите в две съседни помещения. Никол чуваше как в съседната кабина щракат ножиците, дрънкат монетите, а бръснарят сипе своите „Voila!“ и „Pardon!“. На другия ден след неговото завръщане слязоха в града да се подстрижат и измият под парфюмирания полъх на вентилаторите.

Пред хотел „Карлтън“, чиито витрини упорито остават незасенени с щори през лятото, както вратите на многобройните пивници, мина една кола и в нея беше Томи Барбан. Никол го зърна за миг — лицето му беше замислено; когато я забеляза, той отвори широко очи и се оживи, а тя се смути. Изпита желание да тръгне натам, където отиваше той. Цял час при фризьора — сега това й изглеждаше един от многото пропилени часове, съставящи живота й, още един малък затвор. Фризьорката с бялата си престилка, лъхаща на пудра и одеколон, й напомняше за безброй милосърдни сестри от миналото.

В съседната стая Дик дремеше, загърнат с кърпа и с насапунисано лице. В огледалото пред Никол се отразяваше пътеката между мъжкото и дамското отделение и Никол трепна, когато видя, че Томи влиза и рязко завива към мъжкото помещение. Не без известна радост тя разбра, че ще последва разкриване на картите.

Дочу някои думи от началото — то вече започваше.

— Хелоу, искам да те видя.

— … сериозно?

— … сериозно!

— … напълно съгласен.

След минута Дик надникна в кабинката на Никол; по набързо изплакнатото му лице, загърнато с кърпата, се четеше лека досада.

— Твоят приятел се е напомпал. Иска да говори с двама ни, съгласих се, за да приключим. Ела!

— Но косата ми — подстригана е наполовина.

— Няма значение — ела!

Против волята си тя каза на смаяната фризьорка да свали кърпите.

Със съзнанието, че видът й е лош, тя последва Дик към изхода на хотела. Томи, който беше отвън, се поклони и целуна ръката й.

— Ще отидем в Кафе дез Алие — каза Дик.

— Където и да е — стига да сме сами — съгласи се Томи.

Седнаха под клонестите дървета, където изнасяха повечето маси през лятото, и Дик запита:

— Ще вземеш ли нещо, Никол?

— Цитронада.

— За мен малък коняк — каза Томи.

— Уиски „Блек енд уайт“ със сода — поръча Дик.

— Нямаме „Блек енд уайт“. Имаме само „Джони Уокър“.

— Жена ти не те обича — каза направо Томи. — Тя обича мен.

Двамата се изгледаха безпомощно. За мъже в такова положение е трудно да влязат в контакт; отношенията им се изразяват в това каква част от въпросната жена всеки от тях е притежавал или ще притежава, пречупват се през разположения и образ, който ги лишава от непосредственост и свързва двамата като лоша телефонна линия.

— Един момент — каза Дик. — Donnez-moi du gin et du siphon.[1]

— Bien, monsieur.[2]

— Добре, продължавай, Томи.

— За мен е ясно, че с вашия брак е свършено. Няма какво повече да задържа Никол. Пет години чаках това.

— Да видим какво ще каже Никол.

Двамата обърнаха очи към нея.

— Дик, аз се привързах много към Томи.

Той кимна.

— Аз съм ти безразлична — продължи тя. — Всичко е само навик. След Розмари нещата не можаха никога да станат както по-рано.

Томи не се зарадва, че въпросът се поставя под такава светлина, и рязко се намеси:

— Ти не разбираш Никол. Отнасяш се с нея винаги като с пациентка, защото някога е била болна.

Разговорът им беше прекъснат от един натрапчив американец с неприятен вид, който продаваше току-що получените от Ню Йорк броеве на „Хералд“ и „Ню Йорк Таймс“.

— Предлагам ви всички новини, приятелчета — съобщи той. — Отдавна ли сте тук?

— Cessez cela! Allez ouste![3] — кресна Том — и се обърна към Дик: — Няма жена, която да търш…

— Приятелчета — отново ги прекъсна американецът, — вие мислите, че си губя времето — но мнозина други не мислят като вас. — Той извади от портфейла си една изрезка на вестникарска карикатура: на нея бяха изобразени презатлантически кораби, от които слизат безброй американци, нарамили торби със злато. — Да не мислите, че няма и аз да си топна в меда? Напротив, тъкмо обратното. Току-що пристигам от Ница заради обиколката на Франция.

Томи го прогони с едно гневно „allez-vous en“, а Дик извика след него:

— Кога колоната ще бъде тук?

— Всеки момент, приятелчета.

Накрая той си отиде, като им махна с ръка фамилиарно, а Томи отново се обърна към Дик:

— Elle doit avoir plus avec moi qu’avec vous.[4]

— Говори на английски! Какво искаш да кажеш с това „doit avoir“?

— Doit avoir? — Че с мен ще бъде по-щастлива.

— Ще бъдете нови един за друг. Но Никол и аз сме преживели много щастливи мигове, Томи.

— L’amour de famille[5] — каза Томи презрително.

— А когато ти и Никол се ожените, това няма ли да бъде „l’amour de famille“?

Около тях настъпи такова раздвижване, че той бе принуден да замлъкне; колоната на колоездачите се зададе като змия по криволичещата крайбрежна улица; изневиделица изскочиха хора, допреди миг потънали в следобедната си дрямка, и се наредиха по тротоара.

Край колоездачите тичаха деца, улицата се задръсти от автомобили, в които се возеха хора с елегантни кожени якета с ресни, свиреха клаксони, за да предупредят за наближаващата колона, по вратите на ресторантите наизлязоха готвачи по фланелки, а откъм завоя се зададе колоната. Първият колоездач се беше откъснал от групата и работеше усърдно и уверено с педалите — той изскочи с

червената си фланелка откъм клонящото към запад слънце под оглушителната смесица насърчителни възгласи. Следваха го трима други, напомнящи с движенията си стари парцалени кукли; краката им бяха жълти от спечената прах и пот, лицата — безизразни, очите — натежали от безкрайна умора. Томи се обърна към Дик:

— Мисля, че Никол иска развод — предполагам, че няма да създаваш трудности.

След челната група идваше рояк от петдесетина състезатели, проточили се в колона от двеста крачки; някои от тях се усмихваха срамежливо, други очевидно бяха изтощени, повечето бяха безразлични от умора. След тях тичаха малки момчета, следвани от няколко изостанали, но упорити състезатели, а най-накрая — камионетка, в която бяха натоварени катастрофиралите и отказалите се. Тримата се върнаха на масата. Никол искаше Дик да вземе инициативата, но той, изглежда, беше доволен да си седи с наполовина обръснато лице, което напълно отговаряше на нейната наполовина подстригана коса.

— Не е ли вярно, че вече не си щастлив с мен? — запита Никол. — Ако не съм аз, ще можеш да се заловиш за работата си — би могъл да работиш по-добре, ако се освободиш от грижата за мен.

Томи се размърда нетърпеливо.

— Това е безполезно. Никол и аз се обичаме — това е достатъчно.

— Добре тогава — каза докторът, — след като всичко е уредено, смятам, че можем да се върнем в бръснарницата.

Но Томи беше настроен войнствено:

— Има редица неща, които…

— Никол и аз ще поговорим за всичко — каза Дик спокойно. — Не се тревожи — по принцип съм съгласен, а Никол и аз се разбираме. По-добре е да избегнем разговорите между трима — така ще има по-малка вероятност да си кажем неприятни неща.

Томи не можеше да възрази срещу логиката на Дик, но в същото време френската кръв го тласкаше да демонстрира победата си.

— Нека се разберем, че от този момент нататък аз ще защищавам Никол, докато се уредят подробностите — каза той. — И ще те държа строго отговорен, ако злоупотребиш с обстоятелството, че все още сте под един покрив.

Дик кимна и се отдалечи към хотела, изпратен от очите на Никол, по-студени от всякога.

— Той постъпи честно — призна Томи. — Мила, ще бъдем ли заедно тази вечер?

— Предполагам, че да.

И тъй, всичко бе минало с минимум драматични сцени: Никол чувствуваше, че не е изненадала Дик, даваше си сметка, че той е бил подготвен и е очаквал всичко след случая с камфоровата течност. Все пак тя беше радостна и оживена, а старото желание да сподели това с Дик бързо се изпари. Но нейните очи проследиха фигурата му, която се смали като точка и се смеси с другите точки в лятната тълпа.

---

[1] Дайте ми джин и газирана вода (фр.). — Б.пр. ↑
[2] Добре, господине (фр.). — Б.пр. ↑
[3] Престани! Хайде, махай се! (Фр.) — Б.пр. ↑
[4] Аз ще й дам повече от вас (фр.). — Б.пр. ↑
[5] Семейна любов (фр.) — Б.пр. ↑

ДВАНАДЕСЕТА ГЛАВА

Последния ден, преди да отпътува от Ривиерата, доктор Дайвър посвети изцяло на децата си. Той не беше вече млад, не хранеше приятни илюзии за себе си, затова искаше да ги запомни добре. Беше им обяснено, че ще прекарат зимата при леля си в Лондон, а по-късно ще посетят баща си в Америка. Според постигнатата уговорка не трябваше да уволнят „фройлайн“ без негово съгласие.

Той беше щастлив, че бе успял да даде тъй много на момиченцето. За момчето не беше тъй сигурен — винаги му беше неловко, че няма какво да даде на това малко същество, постоянно търсещо нежност и майчина ласка. Когато се сбогува с тях, изпита желание да сграбчи хубавите им главици и с часове да ги държи притиснати до себе си.

Прегърна стария градинар, който бе направил първата градина около вилата им преди шест години; целуна провансалската, която наглеждаше децата. Тя беше в дома им от дълги години, разплака се и падна на колене, а той я вдигна на крака и я успокои с триста франка. Никол щеше да спи до късно, както се бяха уговорили, затова остави бележка за нея и още една до Бейби Уорън, която току-що се бе завърнала от Сардиния и им гостуваше. Дик си напълни една голяма чаша от гигантската, висока три педи бутилка коняк с вместимост девет литра, която някой им беше подарил.

След това реши да остави багажа си на гарата в Кан и да хвърли последен поглед към брега пред хотела на Гос.

Когато Никол и сестра й пристигнаха на плажа сутринта, там бяха само първите му посетители — рояк деца. Слънцето, обкръжено от светлива корона, се сливаше с бялото небе и предсказваше горещ, безветрен ден. Келнерите зареждаха бара с допълнителни количества лед; един американец — фоторепортер от „Асошиейтед Прес“, нагласяваше съоръженията си под една ненадеждна сянка и вдигаше глава, щом чуеше стъпки по каменните стъпала. Евентуалните му жертви още спяха зад спуснатите щори на хотела, потънали в упоителен сън едва призори.

Когато Никол тръгна по плажа, забеляза Дик, седнал на една скала над главите им. Той не беше по бански костюм. Никол побърза да се скрие зад сянката на палатката за преобличане. След минута при нея дойде Бейби и каза:

— Дик е още тук.

— Видях го.

— Мисля, че би могъл да прояви малко деликатност и да си отиде.

— Това място е негово — в известен смисъл той го откри. Старият Гос винаги е казвал, че дължи всичко на Дик.

Бейби спокойно изгледа сестра си.

— Трябваше да го ограничим само с велосипедните му излети — забеляза тя. — Издигнеш ли някого, той се главозамайва, независимо на колко симпатичен се е правил.

— Дик ми беше добър съпруг в продължение на шест години — каза Никол. — През цялото това време не съм се чувствувала зле нито за миг благодарение на него; винаги е полагал всички усилия да ме предпазва от неприятности.

Бейби издаде долната си челюст леко напред и каза:

— За това е учил.

Сестрите седнаха и се смълчаха. Никол уморено премисляше нещата, а Бейби си правеше сметка дали да се омъжи, или не за последния кандидат за ръката и парите й — жених, доказал, че е от хабсбургско потекло. Всъщност тази мисъл не я занимаваше особено. От известно време любовните й приключения бяха досущ едни и същи; тя се превръщаше в изсушена стара мома, а връзките й имаха стойност повече като предмет на разговор, отколкото сами по себе си. Изпитваше удоволствие само тогава, когато разказваше за тях.

— Отиде ли си? — запита Никол след малко. — Мисля, че влакът му тръгва по обед.

Бейби погледна нагоре.

— Не. Преместил се е на по-горната тераса и говори с някакви жени. Така или иначе, сега има много хора и той няма да ни види.

Но Дик ги беше забелязал, когато те излязоха от палатката, и ги беше проследил с очи, докато изчезнаха отново. Той седеше с Мери Мингети и пиеше анизет[1].

— Онази нощ, когато ни помогна, ти беше отново такъв, какъвто те знаехме едно време — казваше тя. — Освен накрая, когато се държа ужасно с Каролина. Защо не си винаги тъй мил? Можеш да бъдеш.

На Дик му се струваше невероятно, че Мери Норт може да му дава съвети как да се държи.

— Приятелите ти още те обичат, Дик. Но когато пиеш, казваш такива неприятни неща на хората. Това лято прекарах по-голяма част от времето си да те защищавам.

— Тази реплика е от едно от класическите произведения на доктор Елиът.

— Вярно. Никой не дава пет пари дали пиеш, или не… — Тя се поколеба. — Дори Ейб, когато беше най-пиян, не обиждаше хората като теб.

— Всички вие сте тъй досадни! — отвърна той.

— Но това сме, други няма! — възрази живо Мери. — Ако не искаш да бъдеш с приятни хора, опитай да общуваш с неприятните и ще видиш дали ще ти хареса! Хората искат само едно — да прекарват добре, а ако ти ги засягаш, режеш клона, на който седиш, рушиш опората си.

— Нима съм имал опора? — запита той.

Мери прекарваше добре, макар и да не съзнаваше това, макар и да бе седнала с него само защото я беше страх да му откаже. Тя отново отказа да пие и продължи:

— Всичко се дължи на слабост. Можеш да си представиш колко много ме засяга това, особено като имам предвид как свърши Ейб — колко ми е тежко да гледам как един добър човек става жертва на алкохола…

Лейди Каролина Сибли-Биърс слезе по стълбите с демонстративна грациозност.

Дик се чувствуваше добре, заредил се беше порядъчно — макар че нямаше още обед, беше му се събрало вече толкова, колкото човек изпива обикновено до вечерта, — но въпреки това се владееше, държеше се с Мери учтиво и сдържано. Очите му, за миг ясни като на дете, молеха за съчувствие, в тях се прокрадваше старата жажда да бъде харесван; те я уверяваха, че той е единственият мъж на света, а тя единствената жена… така си спестяваше необходимостта да извръща поглед към двете фигури — едната мъжка, другата женска, едната

черна, другата бяла, — които се открояваха с метална отчетливост на хоризонта.

— По-рано ти ме харесваше, нали? — запита я той.

— Дали съм те харесвала? Обичах те! Всички те обичаха. Можеше да имаш, която пожелаеш, стига да поискаш…

— Между теб и мен винаги е имало нещо.

Тя мигом нагълта въдицата.

— Така ли, Дик?

— Винаги — знаех, че имаш трудности, знаех колко храбро ги посрещаш. — Но той усети познатото чувство, че вътрешно се залива от смях и че не ще може дълго да се сдържа.

— Винаги съм си мислила, че ти разбираш много неща — каза Мери с ентусиазъм. — Че знаеш за мен повече, отколкото всеки друг. Може би затова тъй се страхувах, когато не се разбирахме много добре.

Той я гледаше мило и приятелски, очите му загатваха, че зад този поглед се крие чувство; погледите им се сляха, примесиха се, разтопиха се един в друг. Но смехът, който го тресеше отвътре, ставаше неудържим — струваше му се, че той достига до ушите на Мери, затова сложи край на играта и двамата се завърнаха в реалния свят на средиземноморското слънце.

— Трябва да тръгвам — каза той. Когато се изправи, леко се олюля; вече не се чувствуваше добре, усещаше кръвообращението си забавено. Вдигна десница и с достоен за папата жест благослови плажа от височината на терасата. Няколко лица изпод сенниците се извърнаха и започнаха да го гледат.

— Отивам при него — каза Никол и се надигна на колене.

— Не — спря я Томи и решително я дръпна надолу. — Остави го.

---

[1] Анизет — питие, подобно на мастиката. ↑

ТРИНАДЕСЕТА ГЛАВА

След като сключи новия си брак, Никол не скъса всички връзки с Дик, пишеха си по някои делови въпроси и за децата. Когато тя казваше — както често имаше навик: „Обичах Дик и никога няма да го забравя“, Томи отвръщаше: „Разбира се, че не — защо трябва да го забравяш?“

Дик откри кабинет в Бъфало, но очевидно не му провървя. Никол не можа да разбере какво му бе попречило; няколко месеца по-късно узна, че той се намира в един градец, наречен Батавия, в щата Ню Йорк, където практикува като интернист; по-късно — че отишъл в Локпорт, пак като интернист. По една случайност научи за живота му в Локпорт повече, отколкото по другите места: че често предприемал излети с велосипед, жените много го харесвали, а на бюрото му винаги имало разхвърляни ръкописи — важна монография на медицинска тема, почти привършена. Хората ценели добрите му обноски, веднъж се изказал блестящо на един конгрес по въпроса за сънотворните и възбудителните средства, обаче се заплел с някаква продавачка в колониален магазин, освен това срещу него било възбудено дело във връзка с лекарската му практика, така че напуснал Локпорт.

След това той не поиска да изпратят децата в Америка и не отговори на Никол, когато тя го запита дали се нуждае от пари. В последното писмо, което получи от него, той й съобщаваше, че практикува в Джинива, в щата Ню Йорк, и тя остана с впечатлението, че той има при себе си жена, която се грижи за домакинството му. Потърси Джинива в атласа, оказа се, че това е затънтен сред езерата градец, известен като приятно място. Може би — приятно й беше да мисли така — с време и неговата звезда щеше да изгрее отново, може би той изчакваше своя час както генерал Грант в Галена; последното известие от него носеше печатното клеймо на Хорнъл, щата Ню Йорк — съвсем малко градче, не много далеч от Джинива; едно беше сигурно — той се намира в някое от градчетата в тази част на страната.

ПОСЛЕДНИЯТ МАГНАТ

ПЪРВА ГЛАВА

Макар че никога не съм се появявала на екрана, аз израснах в света на киното. Рудолф Валентино беше сред гостите за петия ми рожден ден — или поне така са ми казвали. Отбелязвам този факт само за да изясня, че още преди да навляза във възрастта на разума, вече имах свои наблюдения за това кое как става в сферата на филмите.

По едно време възнамерявах да напиша мемоарите си — „Дъщерята на продуцента“, но все пак това е нещо, с което човек трудно може да се залови на осемнадесет години. И добре, че не се залових — мемоарите ми щяха да бъдат скучни като някогашната вестникарска колонка на Лоли Парсънс[1]. За баща ми киното беше бизнес — така както биха могли да бъдат памукът или стоманата — и за мен нямаше нищо необичайно в това. В най-лошия случай приемах Холивуд с примиреността на призрак, комуто е отредено да обитава нечий дом. Знаех какво трябва да си мисли човек за него, но това никак не ме ужасяваше, и толкоз.

Лесно е да го кажеш, трудното е да накараш хората да ти повярват. Когато учех в Бенингтън, някои от учителите ни англичани уж се преструваха на безразлични към Холивуд и неговата продукция, но всъщност ги ненавиждаха. Ненавиждаха ги дълбоко — като нещо, което заплашва самото им съществование. Та дори и преди това, в католическото училище, една симпатична дребничка монахиня ме помоли веднъж да й занеса някакъв сценарий, за да може да обясни на класа „какво представлява киносценарият“ — така както ни бе обяснявала за есето и разказа. Занесох й един сценарий и тя вероятно се бе чудила над него, чудила, но в класа така и не спомена нищо, а после ми го върна с вид на изненадана и обидена, без да направи какъвто и да е коментар. Ето горе-долу какво очаквам, че ще се случи и с този мой разказ.

Холивуд може да се приеме като нещо дадено — така както го приемах аз, или да се отхвърли с презрението, с което се отнасяме към непонятното. Но някой може и да го разбере — макар и само смътно,

отчасти. Има-няма пет-шест души — мъже, са успели да разгадаят формулата за правене на филми. И най-многото, което би могла да стори една жена, за да вникне в структурата на киноиндустрията, е да се опита да разбере някой от тези мъже.

Светът от самолетен поглед ми беше познат. Баща ми винаги ни караше да пътуваме със самолет до училището или колежа и обратно. След като сестра ми почина, когато бях в предпоследния курс, летях сама и пътуването винаги ме навеждаше на мисли за нея, чувствувах се някак сериозна и тъжна. Понякога, но не често, тъй като вече беше времето на Голямата криза, в самолета имаше познати кинаджии или някой симпатичен студент. Рядко заспивах — мислех си за Елинор или за рязката разлика между двете крайбрежия; поне не заспивах, докато не отминем малките безлюдни летища в Тенеси.

Този път самолетът така друсаше, че пътниците още отрано се разделиха на такива, които се предадоха и легнаха, и такива, които въобще не желаеха да се предадат. На моя ред, но оттатък пътеката, седяха двама от втората група и съдейки по не особено свързания им разговор, аз бях сигурна, че са от Холивуд; единият, защото имаше такъв вид — евреин на средна възраст, който или говореше с нервно възбуден глас, или мълчеше с измъчено изражение на лицето, целият свит на две, сякаш готов за скок; другият — блед, грозноват, набит тридесетгодишен мъж, когото с положителност бях виждала преди. Идвал беше у нас или нещо подобно. Но тогава сигурно съм била малка, затова не се обидих, че не ме позна.

Стюардесата — висока тъмнокоса красавица, от онзи тип жени, подир които тичат мъжете — ме попита дали да ми приготви мястото за спане.

— … и, мила, ако искате да ви дам аспирин? — Тя приседна на страничната ми облегалка и се залюшка от юнския ураган. — Или може би нембутал?

— Не.

— Толкова бях заета с другите, че нямах време да ви попитам досега. — Настани се на съседното място и затегна коланите около мен и около себе си. — Искате ли дъвка?

Това ми напомни, че трябва да се отърва от парчето дъвка, което ми бе омръзнало вече от часове. Завих го в парче вестник и го напъхах в автоматичния пепелник.

— Веднага си личи възпитанието, щом си завиваш дъвката в хартия, преди да я пуснеш в пепелника — одобри стюардесата.

Двете поседяхме така в полумрака на клатушкащия се самолет. Интериорът донякъде ми напомняше за луксозен ресторант в сумрачните часове между обеда и вечерята. На никой не му се правеше нищо. Дори стюардесата, струва ми се, трябваше все да си напомня сама за какво е тук.

После поприказвахме за една млада актриса, която познавах и с която тя бе летяла към Западния бряг преди две години. Било е през най-тежкия период на Кризата и младата актриса непрекъснато гледала така съсредоточено през прозореца, че стюардесата се бояла да не би да възнамерява да скочи. Оказало се обаче, че се страхувала не от бедността, а от евентуална революция.

— Тогава знаете ли какво ще направим двете с майка ми? — попитала тя стюардесата. — Ще отидем в Йелоустоун[2] и ще си живуркаме там, докато премине бурята. После ще се върнем. Нали разбирате, те не убиват актьорите.

Идеята ми хареса. Представих си как добрите мечки-консерватори хранят красивата актриса и нейната майка с мед и как нежните елени им носят мляко от сърните, но след това не си отиват, защото през нощта им се подлагат вместо възглавници. Аз пък на свой ред разказах на стюардесата за адвоката и режисьора, които една вечер в онези дни на храброст разкриха плановете си пред татко. Ако армията на безработните влезела във Вашингтон, адвокатът, който си бил скрил лодка някъде край река Сакраменто, щял да отплува с нея, а после, след няколко месеца, щял да се върне обратно, „защото винаги след една революция има нужда от адвокати, които да сложат в ред законодателството“.

Режисьорът беше по-пораженчески настроен. Бил си приготвил един стар костюм, риза и обувки — не обясни дали са негови, или ги е взел от реквизита — и щял да се смеси с тълпата. Спомням си, че баща ми му каза: „Но те ще ти видят ръцете! Ще познаят, че от години не си се занимавал с физически труд. И ще ти поискат профсъюзната карта.“ Спомням си как лицето на режисьора помръкна, колко потиснат си изяде десерта и въобще колко смешни и нищожни ми се видяха и тримата.

— Баща ви актьор ли е, мис Брейди? — попита стюардесата. — С положителност съм чувала това име.

При споменаването на името Брейди двамата мъже от другата страна на пътеката погледнаха към мен. Косо — с типичния холивудски поглед, метнат сякаш през рамо. После младият, блед, набит мъж разкопча предпазния си колан и се изправи на пътеката до нас.

— Вие сте Сесилия Брейди, нали? — запита укорително, сякаш бях укривала този факт от него. — Още в самото начало ми се стори, че ви познах. Аз съм Уайли Уайт.

Можеше да си спести последните думи, тъй като в същия миг един друг глас извика: „Уайли, пази се!“ — и някакъв човек профуча покрай него към кабината на пилота. Уайли Уайт се сепна и със закъснение ревна предизвикателно:

— Приемам заповеди само от пилота.

Познати ми бяха този род шеги, разменяни между холивудските властелини и техните сателити.

Стюардесата го смъмри:

— Моля ви, не толкова силно — някои от пътниците спят.

Сега забелязах, че и другият мъж оттатък пътеката, евреинът на средна възраст, също се бе изправил на крака и най-безсрамно и открито гледаше след онзи, който току-що бе минал. Или по-точно гледаше гърба на човека, който, преди да изчезне от полезрението ни, без да се обърне, махна с ръка — все едно за довиждане.

Попитах стюардесата:

— Това вторият пилот ли е?

Тя разкопчаваше колана си, готвейки се да ме остави на услугите на Уайли Уайт.

— Не. Това е мистър Смит. Той пътува в специалното отделение, „младоженското“ — само че е сам. Вторият пилот винаги е в униформа. — Тя стана. — Искам да разбера дали ще кацнем в Нашвил.

— Защо? — ужаси се Уайли Уайт.

— В долината на Мисисипи има буря.

— Това значи ли, че ще останем тук цяла нощ?

— Ако се наложи!

Едно внезапно „хлътване“ на самолета показа, че може и да се наложи. То тръшна Уайли Уайт върху мястото срещу мен, тласна

стремително стюардесата напред, към кабината на пилота, и прекатури евреина до седнало положение. След няколко деликатни, умерени възклицания на възмущение, каквито подхождат на едни любители на авиацията, ние се настанихме по-удобно. Последва запознанството.

— Мис Брейди, това е мистър Шуорц — каза Уайли Уайт. — И той като мен е голям приятел на баща ви.

Мистър Шуорц закима така ожесточено, че едва ли не го чух да казва: „Така е. Бога ми, така е!“

Може би някога, по-рано, той би изрекъл всичко това на глас, но сега правеше впечатление на човек, комуто са се случили неприятности. Все едно, че виждаш насреща си приятел, участвувал в юмручен бой и нокаутиран. Взираш се в приятеля си и го питаш: „Какво е станало с теб?“ А той ти отговаря нещо неразбираемо през счупените си зъби и подутите устни. Не може дори да ти разкаже какво е станало.

Във външността на мистър Шуорц нямаше нищо забележително — големият персийски нос и черните кръгове под очите бяха присъщи на неговия род, така както ирландският чип нос със зачервени ноздри — на рода на баща ми.

— Нашвил! — провикна се Уайли Уайт. — Това значи, че ще трябва да отидем на хотел. И че ще пристигнем в Калифорния чак утре вечер — и то в най-добрия случай. Боже мой! Нашвил е моят роден град.

— Няма ли да ви е приятно да го видите?

— Ни най-малко. От петнадесет години се пазя да не попадам в него. Надявам се, че никога повече няма да го видя.

Но щеше да го види — защото самолетът без съмнение слизаше надолу, надолу, надолу, като Алиса в заешката дупка. Заслоних очите си с длан и погледнах през прозореца — далеч вляво видях града, който представляваше едно размазано петно. Зеленият надпис: „Затегнете предпазните колани — преустановете пушенето“, не беше угасвал, откак ни застигна бурята.

— Чу ли го какво е казал? — попита Шуорц от отсрещната страна на пътеката, нарушавайки поредното си гневно мълчание.

— Какво да чуя? — учуди се Уайли.

— Чу ли го какво име си е измислил. Мистър Смит!

— А защо не?

— Както и да е — отвърна бързо Шуорц. — Просто си помислих, че е смешно. Смит. — Никога не бях чувала по-невесел смях. — Смит!

Мисля, че по своята усамотеност, по своята тържествена безмълвност летищата приличат единствено на някогашните пощенски станции за дилижансите. Червените тухлени сгради на старите гари се строели в самите градове и хората слизали на тях само ако живеели там, докато летищата те навеждат на мисли за отминали времена — както оазисите или спирките по големите търговски пътища. Самолетните пътници, които се разхождат по един, по двама из среднощните летища, са интересно зрелище и неизменно привличат, до среднощ малки тълпи от хора. Младежите оглеждат самолетите, докато по-възрастните наблюдават пътниците внимателно и някак невярващо. Ние, пасажерите от големите трансконтинентални самолети, бяхме богаташите от крайбрежията, напуснали за момент своя облак и кацнали насред Америка. При нас, дегизирано като филмова звезда, би могло да бъде чудното приключение. Но в повечето случаи го нямаше. И на мен винаги така горещо ми се искаше да изглеждаме по-интересни, отколкото бяхме в действителност — по същия начин се чувствувах и на филмовите премиери, когато тълпата почитатели те гледа с презрение и укор, задето не си звезда.

Щом стъпихме на твърда земя, изведнъж станахме приятели с Уайли, който ми подаде ръка, за да ми помогне да сляза от самолета. Оттук нататък той се лепна неотлъчно за мен, но това не ми беше неприятно. Още в момента, в който влязохме в сградата на летището, стана ясно, че ако съдбата ни е захвърлила тук, то ни е захвърлила двамата заедно. Всичко беше съвсем различно от онзи път, когато скъсах с приятеля си — приятелят ми и едно момиче на име Рийна свиреха на пиано в някаква фермерска къща в Ню Ингланд, близо до Бенингтън, и аз изведнъж осъзнах, че съм излишна там. Гай Ломбардо изпълняваше по радиото „Цилиндър“ и „Буза до буза“ и тя го учеше да свири тези мелодии. Клавишите падаха като есенни листа и разперените й пръсти покриха неговите, за да му покаже един особено труден акорд. Тогава бях първокурсничка.

Мистър Шуорц слезе на летището заедно с нас, но вървеше като насън. През цялото време, докато се опитвахме да получим точна информация от гишето, той не откъсваше очи от вратата, която водеше към пистата, сякаш се боеше, че самолетът ще излети без него. После

аз отидох за няколко минути до тоалетната и тогава явно бе станало нещо — какво, не знам, но когато се върнах, те двамата с Уайли стояха плътно един до друг, Уайт му говореше, а Шуорц още повече приличаше на човек, прегазен от огромен камион. Вече не гледаше към вратата за пистата. Дочух забележката на Уайли Уайт:

— Предупредих те да мълчиш. Така ти се пада.

— Аз само казах, че…

Като ме видя, че приближавам, млъкна, а после попита дали има нещо ново. Часът беше два и половина през нощта.

— Има — каза Уайли Уайт. — Според тях можем да тръгнем най-рано след три часа, тъй че някои от по-кекавите ще отидат на хотел. Аз обаче бих искал да ви заведа в Убежището, в дома на Андрю Джаксън[3].

— Нищо няма да видим в тъмното — обади се Шуорц.

— Глупости, след два часа ще се зазори.

— Вървете само двамата — предложи Шуорц.

— Добре, а ти вземи автобуса за хотела. Ето го, още чака, и той е вътре. — В гласа на Уайли се долавяше насмешлива нотка. — Може пък и да ти провърви.

— Не, ще дойда с вас — побърза да каже Шуорц.

Навън, в провинциалния мрак, в който изведнъж потънахме, намерихме такси и той като че ли се развесели. Потупа насърчително коляното ми.

— Трябва да дойда с вас — рече, — трябва да ви пазя от него. Някога, когато бях богат, имах дъщеря — красива дъщеря.

Каза го така, сякаш я е продал на кредиторите си като някаква вещ.

— Друга ще имаш — увери го Уайли. — Всичко ще си възвърнеш. Само да се завърти колелото, и ще се озовеш там, където се намира таткото на Сесилия. Нали, Сесилия?

— Къде е това Убежище? — попита след малко Шуорц. — Да не е на края на света? Ще изпуснем самолета!

— Хайде стига де! — сопна му се Уайли. — Трябваше да вземем и стюардесата, та да си имаш компания. Ти май я хареса? И наистина си я биваше.

Пътувахме дълго през осветена от луната равнинна местност — просто едно шосе и тук-там по някое дърво или къщичка, а после

изведнъж пътят тръгна покрай лъкатушеща горска ивица. Дори в тъмнината можех да доловя, че дърветата са зелени, че техните багри нямат нищо общо с прашната маслиненозелена окраска на горите в Калифорния. По едно време подминахме негър, който буташе пред себе си три крави, и те замучаха, когато той ги скупчи отстрани до пътя. Кравите си бяха съвсем истински, с топли, лъскави като коприна хълбоци; самият негър, който изникна постепенно от мрака, също беше истински, а когато Уайли му даде четвърт долар, впери в нас големите си кафяви очи. Каза „благодаря, благодаря“, без да мръдне от мястото си, ние потеглихме и кравите измучаха отново в нощта.

Спомних си кога за първи път в живота си видях овце — стотици овце, и как колата ни изведнъж се вряза в стадото. Беше в задната част на студията на стария Лемъл[4]. На тях не им харесваше да ги снимат на кино, но мъжете, които бяха в нашата кола, все повтаряха:

— Чудесно!

— Така ли го искаше, Дик?

— Направо чудесно!

Мъжът на име Дик стоеше прав в колата, сякаш беше Кортес[5] или Балбоа[6], и наблюдаваше сивата, вълнеста, накъдрена повърхност. Отдавна съм забравила кой филм са снимали, ако въобще съм знаела.

Возихме се дял час. С грохот прекосихме малка рекичка по железен, обкован с дъски мост. На минаване покрай селските къщи вече чувахме да пеят петли, а из дворовете зървахме синьо-зелени сенки.

— Нали ти казах, че скоро ще се развидели — рече Уайли. — Роден съм тук наблизо — в семейството на обеднели до немай-къде сиромаси от Юга. Нашата фамилна къща сега се използува за клозет. Имахме четирима слуги — баща ми, майка ми и двете ми сестри. Аз отказах да се включа в групата и затова отидох в Мемфис да започна кариерата си, която стигна до задънена улица. — Той ме прегърна с една ръка и ме попита: — Сесилия, ще се омъжиш ли за мен, та да получа и аз дял от богатството на Брейди?

Каза го така обезоръжаващо, че аз отпуснах глава на рамото му.

— А ти с какво се занимаваш, Сесилия? На училище ли ходиш?

— Уча в Бенингтън. Предпоследна година.

— О, извинявай. Трябваше сам да се досетя, но никога не съм имал щастието да посещавам колеж. И все пак предпоследна година —

четох в „Ескуайър“, че студентите от предпоследния курс нямат какво повече да научат. Така ли е, Сесилия?

— Защо всички смятат, че студентките…

— Не се оправдавай. Знанието е сила.

— Като те слуша човек какво говориш, веднага разбира, че си от Холивуд — казах аз. — Всичко там така безнадеждно изостава от времето.

Той се престори на изумен.

— Как, нима момичетата от Източното крайбрежие нямат личен живот?

— Работата е точно там, че имат личен живот. Не ми е удобно така, пусни ме.

— Не мога. Ще събудя Шуорц, а той заспа за първи път от няколко седмици. Слушай, Сесилия. Веднъж имах връзка с жената на един продуцент. Съвсем краткотрайна връзка. Когато всичко свърши, тя ми заяви най-недвусмислено: „И да не си посмял да кажеш някому за нас, че веднага ще наредя да те изхвърлят от Холивуд. Моят съпруг е много по-важна клечка от тебе!“

След това признание започна пак да ми харесва. Подир малко таксито свърна към дълга алея, облъхана от аромата на орлови нокти и нарциси, и спря пред огромния сив корпус на Андрю-Джаксъновата къща. Шофьорът се опита да ни каже нещо във връзка с къщата, но Уайли му изшътка да мълчи, сочейки към Шуорц, и ние се измъкнахме на пръсти от колата.

— Сега няма да можете да влезете вътре — учтиво ни обясни шофьорът.

Двамата с Уайли седнахме на стълбите и се облегнахме на големите колони.

— А мистър Шуорц? — попитах. — Той пък кой е?

— По дяволите Шуорц. Някога е бил шеф на една от компаниите. „Фърст Нашънъл“ ли? „Парамаунт“? Или пък „Юнайтед Артистс“? Сега е вън от играта. Но ще изплува пак. Не могат току-така да те изритат от киното, освен ако не си наркоман или пияница.

— Ти май не, обичаш Холивуд.

— Не, обичам го. Разбира се, че го обичам. Слушай, що за разговор водим на стълбите пред Андрю-Джаксъновата къща — и то в ранни зори!

— А аз обичам Холивуд — настоях все пак.

— Добре, добре. Той е златна мина в Страната на приказките. Кой е казал това? Аз го казах. Холивуд е чудесно място, ако си врял и кипял в такива неща, но аз отидох там направо от Савана, щата Джорджия. Още първия ден посетих едно градинско увеселение. Домакинът се ръкува с мен и ме остави. Всичко си беше както му е редът — басейн, зелена морава, долар за квадратен сантиметър, красиви котенца, които пиеха и се забавляваха… И никой, не ме заговори. Абсолютно никой. Аз се опитах да подхвана разговор с пет-шест души, но никой не ми отвръщаше. Това продължи час-два, накрая станах от мястото си и в ситен тръс побягнах като луд навън. Чувствувах се така, сякаш нямам собствена самоличност, и това чувство не ме напусна, докато не се прибрах в хотела и администраторът не ми връчи писмо, адресирано до мен, на мое име.

Естествено самата аз никога не бях имала такова изживяване, но като се замислих за увеселенията, на които бях присъствувала, осъзнах, че подобно нещо може да се случи. Ние в Холивуд не си падаме по пришълците, освен ако не се знае, че те са наострили брадвата си другаде и тя няма да се стовари върху нашите глави — тоест ако вече не са знаменитости. Но дори и тогава е по-добре да си отварят очите на четири.

— Защо не се опита да бъдеш над тези неща? — дълбокомислено отбелязах аз. — Не си виновен ти, ако другите се държат невъзпитано. Виновни са хората, с които те са се срещали преди тебе.

— Такова красиво момиче, и да говори такива мъдри приказки!

Небето на изток бързо се проясняваше и Уайли можеше да ме види добре — стройна, с хубави черти на лицето, изтънчена и с ум, който се бунтуваше както плодът в майчината утроба. Чудя се как ли съм изглеждала през онази утрин, преди пет години. Предполагам, поизмачкана и бледа, но на тази възраст, когато човек храни младежката илюзия, че повечето приключения са за добро, аз имах нужда само да се изкъпя и преоблека, за да изкарам още дълги часове.

В погледа на Уайли прочетох възхищение, което ме ласкаеше, но изведнъж и двамата осъзнахме, че вече не сме сами. Мистър Шуорц се вмести с блуждаещо-виновен вид в красивата сцена.

— Ударих се в една метална дръжка — каза той, потърквайки слепоочието си.

Уайли скочи на крака.

— Тъкмо навреме, мистър Шуорц — извика той. — Започваме обиколката. Домът на Стария Дъб — десетият[7] президент на САЩ, героят от Ню Орлийнс, противникът на Нашънъл Банк, изобретателят на системата „Подялба на плячката“[8].

Шуорц ме погледна така, сякаш бях жури.

— Това се казва сценарист — заяви той. — Знае всичко и същевременно нищо.

— Как така! — възмути се Уайли.

Едва сега разбрах, че бил сценарист. И макар че, от една страна, харесвам сценаристите, писателите — защото за каквото и да ги попиташ, все ще получиш отговор, — това донякъде го омаловажи в очите ми. Те не са като другите хора. В най-добрия случай сценаристът, представлява цяла група хора, които се мъчат да изглеждат като един човек. Те са като актьорите, които така трогателно се стремят да не се съзерцават в огледалата, но само гледат как да зърнат лика си, отразен в полилеите.

— Кажи, Сесилия, не са ли такива сценаристите? — попита Шуорц. — Не знам с какви думи да ги определя, но са такива.

Уайли го погледна с бавно растящо възмущение.

— Това вече съм го чувал. Слушай, Мани, при всички случаи аз съм по-земен човек от теб. Случвало ми се е да седя в стаята си и с часове да слушам откачените брътвежи на някой мистик, когото навсякъде другаде, освен в Калифорния, биха изпратили в лудницата — пък после той бил земният, а аз фантазьорът, та ще бъда ли така любезен от всичко това да скалъпя една смислена история.

Лицето на мистър Шуорц отново придоби отсъствуващ израз. Той погледна косо нагоре, към върховете на високите борове. После вдигна ръка и най-невъзмутимо загриза кожичките около нокътя на показалеца си. Над комина на къщата се изви някаква птица и погледът му проследи нейния полет. Тя кацна на гърнето на комина, подобно на гарван, и мистър Шуорц каза, без да отделя очи от нея:

— Няма да ни пуснат да влезем, а за вас двамата вече е време да се връщате в самолета.

Все още не се беше развиделило напълно. Убежището приличаше на красива голяма бяла кутия, малко самотна и сякаш наскоро изоставена от обитателите си, макар и оттогава да са минали

сто години. Тръгнахме обратно към колата. Едва след като влязохме в нея и мистър Шуорц, за наша изненада, затръшна вратата отвън, осъзнахме, че той не възнамерява да продължи с нас.

— Няма да дойда в Калифорния — реших го, щом се събудих. Ще остана тук, а шофьорът после може да дойде да ме вземе.

— На Изток ли се връщаш? — изненада се Уайли. — Само защото…

— Така реших — каза Шуорц, леко усмихнат. — Някога бях решителен човек, колкото и да те учудва това. — Порови из джоба си, докато шофьорът запалваше колата. — Би ли дал тази бележка на мистър Смит?

— След колко да дойда? След два часа? — попита шофьорът.

— Да… разбира се. Ще ми бъде интересно да се поразходя из околностите.

Докато пътувахме към летището, не престанах да мисля за него — опитвах се да вместя образа му в този ранен час и в този пейзаж. Дълъг път е изминал, за да стигне от някое гето до това скромно светилище. Мани Шуорц и Андрю Джаксън — трудно могат да се свържат тези две имена в едно изречение. Съмнявам се дали, скитайки наоколо, е знаел кой е бил Андрю Джаксън, но вероятно си е мислел, че щом хората са запазили къщата му, трябва да е бил човек с широка и състрадателна душа, способен да те разбере. Всеки от нас, в двата края на живота си, има нужда от нещо, до което да се прислони — майчина гръд и светилище. Нещо, до което да легне, когато никой повече не го иска, за да си тегли куршума.

Разбира се, през следващите двадесет часа ние не знаехме това. Когато пристигнахме на летището, казахме на чиновника, който проверяваше бордовите карти, че мистър Шуорц няма да пътува по-нататък, и повече не си и помислихме за него. Бурята беше отминала, затихвайки в планините на Източен Тенеси, и след по-малко от час трябваше да отлетим. Пътници със сънени очи запристигаха откъм хотела, а аз дремнах няколко минути на един от уредите за изтезание, наричани кресла. Полека-лека, насред това наше окаяно състояние, се възроди идеята за продължаване на опасното пътешествие: новата стюардеса, висока хубавица, ослепително тъмнокоса, копие на предишната, само дето роклята й беше от тънка ленена материя на райета, вместо във френската комбинация от червено и синьо, мина

енергично покрай нас с куфарчето си. Докато чакахме, Уайли седна до мен.

— Даде ли бележката на мистър Смит? — попитах сънено аз.

— Да.

— А кой е мистър Смит? Май че той провали пътуването на мистър Шуорц.

— Шуорц си беше виновен.

— Не ги обичам много тия, дето мачкат безмилостно всичко по пътя си, като танкове. Баща ми се мъчи да бъде такъв танк вкъщи, ама аз му казвам да си пази силите за студията.

Запитах се дали съм справедлива: в ранните утринни часове думите имат по-различен смисъл.

— И въпреки това ми издиктува да отида в Бенингтън, само че за това съм му благодарна.

— Чудна катастрофа ще се получи, ако танкът Брейди се сблъска с танка Смит — каза Уайли.

— Мистър Смит и татко съперници ли са?

— Не съвсем. Бих казал не. Но ако бяха съперници, знам на чия страна щях да застана.

— На татковата ли?

— Боя се, че не.

Прекалено рано сутринта беше, за да проявявам семеен патриотизъм. Пилотът седеше зад гишето на дежурния и клатеше глава. Двамата наблюдаваха един бъдещ пътник, който беше пъхнал две монети в грамофона автомат и сега лежеше в алкохолен унес върху една пейка, борейки се със съня. Първата избрана от него мелодия — „Изгубен“, прогърмя в залата, последвана подир кратък интервал от не по-малко безапелационната и категорична „Изчезнал“. Пилотът тръсна решително глава и тръгна към пътника.

— Страхувам се, че тоя път няма да можем да те вземем, друже.

— Кво?

Пияният успя да седне, изглеждаше ужасно и въпреки това в него имаше нещо определено привлекателно. Стана ми мъчно за човека въпреки безумно зле избраната му музика.

— Върни се в хотела и се наспи. Довечера ще има друг самолет.

— Искам само да ллитна във въздуха…

— Тоя път няма да може, друже.

В своето разочарование пияният се свлече от пейката, а високоговорителят, надвиквайки грамофона, призова нас, благопристойните люде, към изхода. В междинната пътека на самолета се сблъсках с Мънро Стар, просто се хвърлих в обятията му, или поне така ми се искаше. Всяко момиче би хлътнало по такъв мъж, дори и без насърчение от негова страна. Аз определено не получавах насърчение, но му бях симпатична и той седна срещу мен, докато излети самолетът.

— Трябва да си поискаме обратно парите — каза Стар.

Тъмните му очи ме пронизваха цялата и аз се запитах как ли биха изглеждали, ако той се влюбеше. Бяха добри, но някак отчуждени и макар че обикновено спореха кротко със събеседника, излъчваха превъзходство. Виновни ли бяха, че виждат толкова много. Стар умело влизаше в ролята на „наше момче“ и после умело излизаше от нея — но, общо взето, бих казала, че беше „ничие момче“. Само че знаеше как да замълчи, как да се оттегли на заден план, как да слуша. От мястото, където стоеше (макар да не беше висок, то бе сякаш някъде из висините), наблюдаваше многообразното ежедневие на своя свят като някакъв горд млад пастир, за когото няма нощ и ден. Беше роден да бодърствува, без способността или желанието да си почива.

Седяхме и мълчахме, но от това не се чувствувахме неудобно. Познавах го отпреди дванадесетина години, когато той стана съдружник на татко — тогава аз бях на седем, а Стар на двадесет и две. Уайли седеше от другата страна на пътеката и аз се чудех дали да ги запозная, но Стар през цялото време така разсеяно въртеше пръстена си, че ме караше да се чувствувам млада и невидима, ала това не ме притесняваше. В негово присъствие беше винаги така — не смеех нито да не го гледам, нито да го гледам, освен ако нямах да му кажа нещо важно, и знаех, че въздействува по същия начин и върху много други хора.

— Ще ти подаря пръстена си, Сесилия.

— Извинявай, не се усетих, че…

— Имам още пет-шест такива.

И ми го подаде — пръстен от самородно злато, върху който бе инкрустирана със замах буквата С. Като го гледах, си мислех колко необичайно контрастира неговата масивност с пръстите на Стар, изящни и тънки като тялото му и като изящното му лице с извитите

вежди и тъмната къдрава коса. Понякога у него имаше нещо безплътно, възвишено, но всъщност той умееше да се бие — един негов стар познат, от времето, когато Стар бил член на момчешка шайка в Бронкс, ми разказа, че той въпреки крехкия си вид винаги стоял начело на шайката, като от време на време процеждал през зъби по някоя заповед към другарите си отзад.

Стар сви пръстите ми около пръстена, изправи се и се обърна към Уайли.

— Ела при мен — каза той. — До скоро, Сесилия.

Преди да се отдалечат дотолкова, че да не мога да ги чувам, долових въпроса на Уайли:

— Прочете ли бележката на Шуорц?

А Стар:

— Още не.

Трябва да съм много тъпа, защото едва тогава осъзнах, че Стар е мистър Смит.

По-късно Уайли ми каза какво пишело в бележката. Надрасканите под светлината от фаровете на таксито думи били почти нечетливи.

Драги Мънро,

Ти си най-свестният от всички, винаги съм се възхищавал на твоя ум и затова, щом и ти си срещу мен, значи всичко е загубено! Явно за нищо не ме бива, няма защо да пътувам по-нататък. Искам обаче да те предупредя още веднъж: внимавай! Знам защо ти го казвам.

Твоят приятел
Мани

Стар я прочете два пъти и потърка с ръка необръснатата си тази сутрин брадичка.

— Ама че невротик — каза той. — Нищо не можем да направим, абсолютно нищо. Съжалявам, дето бях рязък с него, но не обичам да ми казват, че правят нещо за мое добро.

— А може да е било така — обади се Уайли.

— Не по този начин.

— Пък аз бих се хванал на въдицата — рече Уайли. — Суетен съм като жена. Щом някой ми покаже съчувствие, търся още. Обичам да получавам съвети.

Стар тръсна възмутено глава. Уайли продължи да го дразни — той беше от хората, на които това бе позволено.

— Ти също обичаш да те ласкаят. Обичаш да те изкарват Наполеон.

— От такова нещо ми се повръща — възрази Стар, — но все пак то е по-добро, отколкото да се опитват да ти помогнат.

— Щом не обичаш съветите, защо ми плащаш?

— Въпрос на търговия. Аз съм търговец. Искам да купувам мислите ти.

— Не си никакъв търговец — отсече Уайли. — Като работех в рекламата, се запознах с много търговци и съм съгласен с Чарлс Франсис Адамс.[9]

— И какво казва той?

— Той ги е познавал всичките — Гулд, Вандербилт, Карнеги, Астор — и е казал, че не би желал да се срещне с нито един от тях в отвъдния свят. А тия хора и до ден-днешен са си същите, затова ти казвам, че не си търговец.

— Адамс вероятно е бил един вечен недоволник — рече Стар. — Сам е искал да бъде най-главният, но е нямал нито нужния здрав разум, нито нужния характер.

— Да, но е имал ум в главата си — възрази Уайли.

— Умът не е достатъчен. Вие, сценаристите и актьорите, само дрънкате наляво и надясно и забърквате разни каши, които после друг трябва да оправя. — Той сви рамене. — Прекалено лично приемате нещата. Този мразите, онзи боготворите… все си мислите, че най-важното това са хората, особено вие самите. Просто си търсите белята. Аз обичам хората, обичам и те да ме обичат, но сърцето ми си седи там, където го е поставил дядо господ — вътре в мен.

Изведнъж смени темата.

— Какво казах на Шуорц на летището? Спомняш ли си — ама точно?

— Каза му: „Каквото и да искаш, моят отговор ще бъде винаги НЕ!“

Стар мълчеше.

— Той се чувствуваше страшно потиснат — продължи Уайли, — но аз успях да го поразсея. Поканихме дъщерята на Пат Брейди и се разходихме с кола.

Стар позвъни на стюардесата.

— Пилотът ще има ли нещо против да седна за малко отпред при него?

— Забранено е, мистър Смит.

— Помолете го да дойде за момент при мен, щом се освободи.

Стар седя отпред при пилота през целия следобед. За това време ние оставихме зад себе си безкрайната пустиня и полетяхме над платата, обагрени в много цветове подобно на белия пясък, който оцветявахме като деца. Късно следобед под перките на самолета пропълзяха върховете на планината Фроузън Со — вече наближавахме дома.

Когато не дремех, аз си мислех как искам да се омъжа за Стар, да го накарам да ме обича. Ама че самочувствие! Та какво можех да му предложа аз! Тогава обаче не мислех по този начин. Бях самонадеяна като всяка млада жена, която черпи сили от такива високомерни мисли като „да не съм по-долу от нея“. Самата аз се смятах за не по-малко красива от големите красавици, които вероятно му се хвърляха на врата. А с будните си интелектуални интереси несъмнено можех да бъда блестящо украшение на всеки салон.

Сега знам, че всичко това е било нелепо. Макар че образованието на Стар се градеше върху един вечерен курс по стенография, ни повече, ни по-малко, той отдавна вече бе навлязъл в сфери, където малцина биха могли да го последват, след като бе пребродил непроходими мисловни пущинаци. В своето безразсъдно самомнение обаче аз си представях, че моите сиви очи са по-хитри от неговите кафяви, че моето младежко, калено в голфа и тениса сърце ще покори неговото, което вероятно биеше по-бавно след толкова години напрегната работа. И тъй, кроях планове, лавирах, нагласях нещата — тия работи ги знае всяка жена, — само че, както ще видите по-нататък, не стигнах доникъде. Все още обичам да си мисля, че ако той беше беден и по-млад, щях да успея, но всъщност истината бе, че не можех да му предложа нищо ново. Своите романтични представи бях заела от филмите — например „42-ра улица“ бе оказал много силно

въздействие върху мен. Твърде възможно е тъкмо филмите на Стар да са ме оформили като човек.

Така че работата беше доста безнадеждна. Пасивната любов не е достатъчна.

По онова време обаче мислех по-инак: татко можеше да ми помогне, стюардесата можеше да ми помогне. Тя можеше да отиде в кабината на пилота и да каже на Стар: „Никога не съм виждала такава любов, както в очите на онова момиче“.

Пилотът можеше да ми помогне: „Човече, ти да не си сляп? Бързо върви отзад, при нея!“

Уайли Уайт можеше да ми помогне — вместо да стои на пътеката и да ме гледа колебливо, чудейки се дали спя, или съм будна.

— Седни — казах му аз. — Какво става, къде сме?

— Във въздуха.

— Аа, така ли? Седни де. — Опитах се да проявя интерес и попитах бодро: — Какво пишеш сега?

— Пиша за един бойскаут — за Бойскаута с главна буква. Бог да ми е на помощ!

— Чия е идеята, на Стар ли?

— Не знам, но той ми предложи да се заема с нея. Може преди или след това да е накарал още десетина сценаристи да пишат на същата тема, такава му е системата. И тъй, значи ти си влюбена в него?

— Не бих казала — възмутих се аз. — Познавам го, откакто се помня.

— Безнадеждно, а? Ще го уредя, ако използуваш цялото си влияние, за да ме лансираш. Искам да имам своя група сценаристи, които да ръководя.

Затворих очи и се унесох в сън. Когато се събудих, стюардесата ме завиваше с одеяло.

— Почти пристигнахме — каза тя.

През прозореца видях равнинни зелени площи, озарени от залеза.

— Току-що чух нещо много смешно — продължи тя, — там, в кабината. Този мистър Смит, или мистър Стар, не си спомням да съм виждала името му…

— Просто не го пишат в титрите — обясних аз.

— Аха. Както и да е, той надълго и нашироко разпитваше пилотите за летенето със самолет, искам да кажа, явно му е интересно. Нали разбирате?

— Разбирам.

— Единият от пилотите ми каза, че за десет минути щял да научи мистър Стар да лети — на бас можел да се хване дори. Голям ум бил, така ми каза.

Взе да ми омръзва.

— Е, и кое му е смешното?

— Ами накрая един от пилотите попита мистър Стар дали си харесва работата и мистър Стар каза: „Естествено. Естествено, че я харесвам. Приятно е да чувствуваш, че от всички единствено на тебе не ти е изпила чавка ума.“

Стюардесата се преви от смях — а на мен ми се дощя да се изплюя отгоре й.

— Представяте ли си? Изпила им била чавка ума! — Изведнъж смехът й секна и тя се изправи със сериозно изражение на лицето. — Е, а сега трябва да си довърша работата.

— Довиждане.

И тъй, значи Стар бе позволил на пилотите да се изкачат до неговия трон и да се почувствуват поне за момент като владетели. Години по-късно пътувах с един от същите тези пилоти и той си припомни нещо, което бил казал Стар.

— Представи си, че си железопътен инженер — рекъл и погледнал надолу към планините. — И че трябва да прокараш път за влака през тези планини. От топографските изследвания установяваш, че има три, четири или половин дузина пролома и че не може да се каже кой от тях е най-подходящ за целта. Трябва сам да решиш кой да избереш, но въз основа на какво? Единствено след като прокараш пътя, можеш да разбереш дали изборът ти е бил правилен. И затова вземаш и го прокарваш.

Пилотът помислил, че нещо не е дочул.

— Тоест как така?

— Избираш някой от пътищата ей тъй, без видима причина, да речем, защото скалите на тази планина са с розов оттенък или защото синият цвят на онова хелиографско копие е по-хубав. Нали разбираш?

Пилотът решил, че това е един много ценен съвет. Но се съмнявал, че някога ще му се отдаде възможността да го приложи.

— Всъщност на мен ми се искаше само едно — продължи унило. — Да разбера как бе успял той да стане мистър Стар.

Едва ли Стар би могъл да му отговори на този въпрос — зародишът не притежава памет. Затова пък аз бих могла да обясня някои неща. Още като младеж той е литнал нависоко, много нависоко със силните си криле и оттам е огледал всички царства на земята. Видял ги е с очи, които могат да се взрат право в слънцето. Пляскайки с криле здраво и накрая дори неистово, пляскайки, без да спира, той е останал там горе по-дълго от повечето други хора и след като е запомнил всичко, постепенно се е приземил.

Изгасиха двигателите и нашите пет сетива започнаха да се нагаждат за кацането. Пред нас и вляво блещукаха светлините на военноморската база Лонг Бийч, а вдясно се виждаше Санта Моника във вид на мигащо размазано петно. Над Тихия океан грееше калифорнийската луна — огромна и оранжева. Каквито и чувства да будеха у мен всичките тези неща — а те в края на краищата представляваха моето родно място, — знаех, че за Стар значат много повече. Тях съм видяла най-напред, щом съм отворила очи на този свят, така както за първи път зърнах овце в студията на стария Лемъл. Докато Стар именно тук се е приземил след своя необикновен полет, когато е видял накъде и как вървим и кое от това, което правим, има смисъл. Някой може да каже, че ветровете са го довяли насам, но аз не мисля така. Според мен той по-скоро е видял — като в кадър, заснет в общ план — един нов начин за изразяване на нашите дръзки надежди, ловки шмекерии и нелогични скърби и е дошъл тук по свой избор, за да остане при нас завинаги. Подобно на самолета, който сега, в топлия мрак, се спускаше към летище Глендейл.

---

[1] *Лоли (Лоуела Парсънс)* — журналистка, която в продължение на много години е поддържала постоянна рубрика, в която е съобщавала всякакви любопитни подробности из живота на звездите на Холивуд. ↑

[2] *Йелоустоун* — национален американски резерват, разположен върху обширно плато в Скалистите планини. ↑

[3] *Андрю Джаксън* (1767–1845) — седмият президент на САЩ, заемал този пост от 1828 до 1837 г. Потомък на обикновено американско семейство, който е успял да пробие до такива обществени висоти, Джаксън е станал за много поколения въплъщение на непреклонната воля (оттук и прозвището Стария Дъб) и на осъществената „американска Мечта“. По време на Англо-американската война (1812–1814) неговата войска удържала много важна победа над англичаните. Джаксън е поддържал интересите на дребните собственици срещу Националната банка на САЩ — факт, който предопределил победата му на президентските избори през 1832 г. ↑

[4] *Карл Лемъл* (1867–1939) — американски пионер-продуцент от германски произход. През 1909 г. основава Независимата филмова компания, а през 1912 г. създава компанията „Юнивърсъл“. През 1915 г. създава „Юнивърсъл Сити“ — най-голямата киностудия в Калифорния по онова време. ↑

[5] *Ернан Кортес* (1485–1547) — испански конкистадор. Участвува в завладяването на Куба (1511), начело на испанска експедиция покорява Мексико (1519–1521). През 1524–1525 г. — открива Хондурас, а през 1532–1533 г. полуостров Калифорния. ↑

[6] *Васко Нуньес де Балбоа* (1475–1517) — испански конкистадор и изследовател. През 1513 г. пръв от европейците е открил Тихия океан, като го е нарекъл Южното море. ↑

[7] Неточност — Андрю Джаксън е не десетият, а седмият президент на САЩ. ↑

[8] *Подялба на плячката* — предоставяне на различни привилегии, високи постове и т.н. на привържениците на дадена партия заради тяхната подкрепа за партията по време на изборите. ↑

[9] *Чарлс Франсис Адамс* (1835–1915) — юрист, президент на железопътната компания „Юниън Пасифик“, чийто собственик е бил Дж. Гулд. В своята „Автобиография“, издадена посмъртно в 1916 г., Адамс прави много живи характеристики на Гулд и на други мултимилионери, негови съвременници. ↑

ВТОРА ГЛАВА

Беше девет часът през една юлска вечер и в дръгстора срещу студията все още имаше няколко статисти — докато паркирах, ги видях приведени над масата за билярд. „Някогашният“ Джони Суонсън стоеше при единия й ъгъл, облечен в полукаубойски дрехи, и гледаше мрачно покрай луната. Едно време в киното е бил знаменит колкото Том Микс и Бил Харт — сега беше тъжно да говориш с него, затова прекосих бързо улицата и се пъхнах през главния вход.

В една студия никога не цари пълна тишина. Дори нощем в лабораториите и в дублажа кипи работа, а в столовата току се отбиват хора от техническия персонал. Звуците обаче са по-различни — приглушен шепот на автомобилни гуми, спокойно бръмчене на ненатоварен мотор, самотен зов на сопрано, записван от нощен микрофон. Заобикаляйки един ъгъл, попаднах на човек с гумени ботуши, който миеше някаква кола под сноп от чудна бяла светлина — истински фонтан сред мъртвите индустриални сенки. Поспрях за момент, като видях, че пред административното здание помагат на мистър Маркъс да се покатери в колата си — той говори толкова бавно, ако ще да каже дори само „лека нощ“, — и докато чаках, долових, че сопраното пееше „Ела, ела, обичам само теб“, непрекъснато повтаряйки единствено това; спомням си го, защото тя продължи да пее тази фраза и по време на земетресението. Но от него ни деляха още пет минути.

Кабинетът на татко беше в старото здание с дългите балкони и железните парапети, които създаваха впечатление за едно безконечно, яко опънато въже. Татко се намираше на втория етаж; от едната му страна беше Стар, а от другата — мистър Маркъс. Тази вечер целият етаж светеше. Стомахът леко ме присви при мисълта за близостта на Стар, но вече умеех да се владея — бях го виждала само веднъж за месеца, прекаран у дома.

Татковият кабинет беше доста странно място, но аз ще го опиша накратко. Откак се помнех, в приемната седяха три секретарки с

каменни лица, като три вещици — Бърди Питърс, Мод не знам си коя и Розмари Шмийл. Не знам дали това бе истинското й име, но Розмари беше, така да се каже, доайен на триото — под нейното бюро се намираше копчето, което отваряше дверите на татковата тронна зала. И трите секретарки бяха пламенни привърженички на капитализма, а Бърди бе измислила следното правило: ако машинописките бъдат видени да обядват заедно повече от един път в седмицата, ще трябва да отговарят за това. По онова време в студиите имаха страх от тълпите.

Влязох в кабинета. Днес всички холивудски босове разполагат с огромни кабинети, но този на баща ми беше първият. Той беше и първият с еднопосочна видимост на прозорците. Бях чувала да разправят, че на пода имало подвижен капак, през който неприятните посетители пропадали надолу в някаква тайна тъмница, но това сигурно са били измислици. На умишлено видно място на стената висеше голям портрет на Уил Роджърс[1], струва ми се, за да подскаже родството на татко с холивудския свети Франциск; имаше също снимка с автограф на Мина Дейвис, покойната съпруга на Стар, фотоси на други филмови знаменитости и пастели, изобразяващи мама и мен. Тази вечер прозорците бяха отворени и в рамката на единия безпомощно се беше вклинила огромната, розовозлатиста луна, около която имаше светъл кръг. Татко, Жак Лаборуиц и Розмари Шмийл седяха около голямо елипсовидно писалище в единия край на стаята.

Как изглеждаше татко? Мога да го опиша само такъв, какъвто го видях веднъж в Ню Йорк, когато го срещнах, без да очаквам. Забелязах някакъв едър мъж на средна възраст, който, изглежда, се притесняваше от вида си, и на мен никак не ми се искаше да го задминавам — и изведнъж осъзнах, че това е татко. Впоследствие бях поразена от това свое впечатление. Татко можеше да бъде много очарователен — имаше силна челюст и ирландска усмивка.

Колкото до Жак Лаборуиц обаче, ще ви спестя описанието. Ще кажа само, че беше организатор, което е нещо като надзирател, и повече няма нужда. Откъде ги намираше Стар тия умствени трупове, а може би просто позволяваше да му ги натрапват; и най-важното, каква полза имаше от тях, това винаги ме е изумявало, както изумяваше всеки новопристигнал от Източното крайбрежие при сблъсъка му с тях. Без съмнение Жак Лаборуиц си имаше качества, но същото важи и

за свръхмикроскопичните протозои, както и за кучето, което си търси кучка или кокал. Жак Ла… О, господи!

По израженията на лицата им разбрах, че говорят за Стар. Стар е поръчал или е забранил нещо, или е предизвикал татко, или е отхвърлил някой от филмите на Лаборуиц, или нещо също толкова катастрофално и ето ги сега тук, събрани в знак на протест, обединени от възмущението и безпомощността си. Розмари Шмийл седеше с бележник в ръка, сякаш готова да протоколира тяхното униние.

— Жив или мъртъв ще те откарам вкъщи — казах на татко. — Подаръците за рождения ти ден ще изгният в опаковките си!

— Рожден ден ли! — извика Жак с извинителен тон. — На колко ставаш? Не знаех.

— Четиридесет и три — отчетливо произнесе татко.

Беше по-възрастен — с четири години — и Жак го знаеше; видях, че си записа датата в тефтера, та друг път да не пропусне. Тук имат обичай да разнасят тефтерите си отворени. Човек може да прочете какво отбелязват в тях, без да се мъчи да следи думите буква по буква, и Розмари Шмийл, следвайки примера на Лаборуиц, беше принудена също да впише нещо в бележника си. Точно в този момент земята под нас се разтресе.

Трусът беше по-слаб, отколкото в Лонг Бийч, където горните етажи на магазините се срутили върху улиците, а малките хотели били отнесени от морските вълни, но в продължение на една цяла минута нашите вътрешности се преобръщаха в такт със земните недра, като в някакъв кошмарен опит да бъдем вързани отново с пъпна връв и запратени обратно в утробата на сътворението.

Портретът на мама падна от стената и разкри малък сейф. Двете с Розмари се вкопчихме отчаяно една в друга и затанцувахме из стаята под съпровода на собствените си писъци. Жак припадна или поне изчезна от полезрението ни, а татко се държеше за бюрото си и викаше: „Добре ли сте?“ През прозореца долетя гласът на певицата, която стигна до кулминацията „обичам само теб“, за момент задържа последния тон и, честна дума, започна пак отначало. А може би й пускаха записа, за да го изслуша.

Стаята престана да се клати, само леко потреперваше. Упътихме се към вратата, включително и Жак, който изведнъж се беше появил, и се потътрихме замаяно през приемната към балкона с железните

перила. Постояхме така за миг, в очакване на втори трус, след което като по даден знак влязохме в приемната на Стар и оттам — в неговия кабинет.

Кабинетът беше голям, но не колкото татковият. Стар седеше на ръба на кушетката си и търкаше очи. Когато се затресла земята, спял и сега все още не беше сигурен дали не е сънувал. След като го убедихме, че е истина, на него всичко това му се видя доста смешно, но тъкмо в този момент зазвъняха телефоните. Наблюдавах го колкото може по-незабелязано. Отначало лицето му беше сиво от умора, но когато започнаха да му изреждат произшествията, погледът му се съживи.

— Спукали са се няколко водопроводни тръби — съобщи той на татко. — Водата шурти към снимачното градче.

— Грей снима във „френското село“ — каза татко.

— Около „гарата“ също е наводнено, както и в „джунглата“, и в „градския център“. Ама че работа. Изглежда, че няма пострадали хора. — На минаване покрай мен ми стисна тържествено ръката. — Къде се губиш, Сесилия?

— Там ли отиваш, Мънро? — попита татко.

— След като получа всички новини; една от електрическите линии е прекъсната — изпратих да повикат Робинсън.

Той ме накара да седна до него на кушетката и да му разкажа отново за земетресението.

— Изглеждаш изморен — казах мило, с майчинска загриженост.

— Да — съгласи се Стар. — Тъй като нямам къде да ходя вечер, просто работя.

— Тогава ще взема да ти организирам някое и друго вечерно развлечение.

— По-рано играех покер с едни типове — продължи той замислено, — преди да се оженя. Но те всички измряха от алкохолизъм.

Влезе мис Дулън, неговата секретарка, и донесе още лоши новини.

— Роби ще се погрижи за всичко, щом дойде — увери Стар татко. После се обърна към мен: — Голяма работа е тоя Робинсън. По-рано е бил авариен монтьор, в Минесота, оправял е телефонните жици,

повредени от снежните бури — нищо не му се опира. След минутка ще бъде тук. Ще ти хареса.

Каза го така, сякаш цял живот е мислил само за това как да ни запознае, и сега тъкмо с тази цел е уредил земетресението.

— Да, Роби ще ти хареса — повтори той. — Кога се връщаш в колежа?

— Та аз едва съм дошла.

— Цялото лято ли ще останеш тук?

— Извинявай — обидих се аз, — ще се върна при първа възможност.

Чувствувах се като в мъгла. Минавало ми беше през ум, че той може да има някакви намерения спрямо мен, но в такъв случай всичко беше все още в непоносимо ранен стадий — аз просто бях „добър реквизит“. А и в този момент перспективата не ми се виждаше толкова привлекателна — все едно да се омъжиш за лекар. Той рядко си тръгваше от студията преди единадесет.

— Колко й остава, докато завърши колежа? — попита той баща ми. — Всъщност това исках да попитам.

За малко да извикам ентусиазирано, че въобще няма за какво да се връщам, че вече съм напълно образована, но в този миг пристигна така забележителният Робинсън. Той беше червенокос кривокрак младеж, винаги готов за действие.

— Това е Роби, Сесилия — представи го Стар. — Хайде, Роби.

Така се запознах с Роби. Не мислех, че запознанството ни е съдбоносно, но то се оказа точно такова. Защото именно Роби ми разказа по-късно как през тази нощ Стар намерил своята любов.

Осветено от луната, тридесетакровото снимачно градче беше като някаква страна от приказките — не защото отделните площадки действително приличаха на африканска джунгла, на френски замък, на пристанище със закотвени шхуни или на нощния Бродуей, а защото напомняха за изпокъсани детски книжки с картинки, за фрагменти от приказки, танцуващи около запален насред полето огън. Никога не съм живяла в къща с таван, но си мисля, че снимачната площадка е нещо именно такова, а нощем, разбира се, по един вълшебен, изопачен начин всичко става като истинско.

Когато Стар и Роби пристигнаха там, прожекторите вече бяха осветили застрашените от наводнението места.

— Ще изпомпаме водата и ще я отведем към блатото на „Тридесет и шеста улица“ — заяви Роби след секунда. — Вярно, че то е градска собственост, но пък това тук е природно бедствие! Я! Гледайте там!

Яхнали огромната глава на бог Шива, две жени плаваха по течението на импровизираната река. Идолът се бе откъснал от един бирмански декор и сега лъкатушеше тържествено, като от време на време запираше в плитчините и се разклащаше като паток наред с другите предмети, носени от водата. Двете бежанки бяха намерили убежище сред къдриците над гладкото му чело и на пръв поглед приличаха на туристки, тръгнали по някакъв много странен начин да обикалят местата на наводнението.

— Мънро, виж там! — извика Роби. — Погледни ги тия жени!

Двамата прецапаха през новообразувалите се локви и се насочиха към брега на потока. Сега виждаха жените по-ясно — те изглеждаха уплашени, но очевидно перспективата за спасение ги бе поободрила.

— Ако идущата седмица главата нямаше да трябва на Де Мил, можеше да ги оставим да отплуват към канала — каза галантният Роби.

Всъщност той и на мравката правеше път и само след миг нагази до хълбоците във водата, като се опитваше да измъкне главата с един прът, но само успяваше да я завърти. Пристигна помощ и сред събралата се наоколо тълпа се понесе мълва, че едната от жените е много хубава и че те двете са някакви важни персони. Но в момента не бяха нищо повече от кой знае как попаднали тук пришълци и Роби, възмутен до дън душа, почака само да хванат и изкарат на брега главата, за да им се накара.

— Отнесете главата обратно на мястото й! — извика им той. — Какво си мислите, това да не е някакъв сувенир!

Едната от жените се плъзна леко по бузата на идола, Роби я пое и й помогна да стъпи на твърда земя; другата се поколеба, после стори същото. Роби се обърна към Стар за присъдата.

— Какво да ги правим, шефе?

Стар не отговори. На не повече от метър и половина пред него се усмихваше лицето на покойната му съпруга, дори изражението беше същото. През метър и половина лунна светлина го гледаха познатите очи, една къдрица потрепваше върху познатото чело; усмивката не изчезна, само леко се видоизмени, отново привично; устните се разтвориха — същите. Обзе го ужасен страх, искаше му се да изкрещи. Смълчаната задушна зала, приглушеното шествие след катафалката, гробът, скрит под купищата цветя — всичко това сякаш бе останало в миналото, тя се бе върнала от мрака и сега стоеше тук пред него — топла и лъчезарна. Водата шуртеше покрай него, огромните прожектори шареха по повърхността й — и изведнъж той чу един глас, който не беше гласът на Мина.

— Много съжаляваме. Поведохме се по един камион и влязохме през някаква врата.

Беше се насъбрала малка тълпа — осветители, работници от ателиетата, шофьори на камиони — и Роби се разджафка насреща им като овчарско куче.

— … насочете големите помпи към водоемите в четвърти павилион… завържете едно въже около главата… издърпайте я върху няколко дъски… за бога, най-напред изпомпайте водата от джунглата… оная голямата тръба, извитата, положете я на земята… внимателно, всичко е от пластмаса…

Стар стоеше и гледаше след двете жени, които си проправяха път към изхода, водени от един полицай. После се опита да пристъпи, за да провери дали е преминала слабостта в коленете му. Някакъв влекач се затресе с рев по калта, покрай него се заточиха хора всеки втори човек го поглеждаше, усмихваше му се, говореше: „Здравей, Мънро… Здравейте, мистър Стар… мокра нощ, мистър Стар… Мънро… Мънро… Стар… Стар… Стар.“

Той отвръщаше по нещо или махаше в отговор на хората, които продължиха да се нижат в мрака — предполагам, че е приличал на Императора, приветствуван от Старата му гвардия. Всеки свят си има своите герои и тук, в света на киното, Стар бе герой. Повечето от тези хора работеха в Холивуд от дълго време — бяха свидетели на началото, на големите вълнения с идването на звука, на трите години на Кризата — и той се бе погрижил никой от тях да не пострада. Лоялността към босовете вече бе разколебана, хората се поддаваха лесно на увлечения,

но той си оставаше техният човек, последният от династията. И сега, като го поздравяваха пътьом, те сякаш изразяваха почитта си към него.

---

[1] *Уил Роджърс* (1879–1935) — американски комедиен актьор, много популярен през 20-30-те години. ↑

ТРЕТА ГЛАВА

През периода между вечерта, когато се завърнах у дома от колежа, и земетресението бях натрупала много наблюдения.

Например за татко. Обичах татко — любовта ми към него беше като своенравна крива, с много спадове, — но взех да забелязвам, че силната му воля не беше достатъчна, за да го направи приемлив като човек. Той бе постигнал почти всичко в живота си благодарение на своята практичност. Къде с късмет, къде с практичен усет бе успял да получи четвърт част от доходите в преуспяващия филмов бизнес — заедно с младия Стар. След този съдбоносен успех на него му е бил нужен просто инстинктът да се държи на повърхността. Разбира се, татко обичаше да разправя на Уол Стрийт каква тайнствена работа било това правенето на филми, но той всъщност нямаше представа и за най-елементарните неща в дублажа или дори в монтажа. Така както не бе съумял да почувствува Америка, когато като момче е работел в един бар в Балихиган. А що се отнася до усета му към разказа, той не беше по-добър, отколкото на някой търговски пътник. От друга страна, не страдаше от тайна пареза като… отиваше в студията още преди обяд и развил подозрителността си така, както се развива мускул, трудно се оставяше да го измамят за каквото и да било. Неговият късмет беше Стар. Но Стар беше и нещо друго — крайъгълен камък в киноиндустрията, като Едисън, Люмиер, Грифит или Чаплин. Той издигна киното много над обсега и силата на театъра и го въведе в неговата златна епоха — разбира се, преди да бъде установена цензурата.

Доказателство за първенствуващата му роля беше цялото това шпиониране около него — не просто за секретна информация или за оригинални технологически тайни, а преди всичко относно неговия усет за новите насоки във вкусовете, относно предположенията му накъде ще тръгнат нещата. Твърде много енергия му струваше парирането на тези опити. Налагаше му се да пази плановете си в тайна, да лавира, да действува по-бавно, поради което работата му

трудно може да се опише, подобно на стратегията на някой генерал, където психологическият фактор ни се губи и ние в крайна сметка сме в състояние само да сумираме победите и пораженията. Но аз все пак искам да ви помогна да надзърнете в работата на Стар и тъкмо това е целта на по-нататъшния ми разказ. Той се базира отчасти върху една тема, която развих в колежа — „Денят на продуцента“, и отчасти върху собственото ми въображение. Повечето от обикновените случки съм съчинила сама, докато по-необичайните са истински.

Рано на сутринта след наводнението на един от балконите на административното здание се появи някакъв мъж. Според очевидец той постоял така известно време, после се покатерил на железните перила и се хвърлил с главата надолу към паважа. Счупена ръка.

Секретарката на Стар, мис Дулън, му разказа всичко това, когато в девет часа той й позвъни да се яви при него. Беше спал в кабинета си, без да усети малката суматоха.

— Пийт Заврас ли? — възкликна той. — Операторът?

— Отведоха го на лекар. Няма да пишат във вестниците.

— Ама че работа. Бях чул, че бил зле материално, но не знам защо. Преди две години, когато снима с нас, нямаше никакви проблеми. А и защо е трябвало да дойде тук? Как е влязъл?

— Със стария си пропуск — обясни Катрин Дулън. Тя приличаше на мършава граблива птица и беше съпруга на асистент-режисьор. — Може да е от земетресението.

— Той беше най-добрият оператор — каза Стар.

Дори и по-късно, когато чу за стотиците загинали в Лонг Бийч, не можеше да се отърси от мисълта за неуспешния опит за самоубийство… Нареди на Катрин Дулън да разучи цялата работа.

Първите вести от диктографа нахлуха в топлата утрин. Докато се бръснеше и пиеше кафе, Стар слушаше и се разпореждаше. Роби бил оставил следното съобщение: „Ако потрябвам на мистър Стар, предайте му да си гледа работата; аз спя.“ Един от актьорите бил болен или поне така смятал; губернаторът на Калифорния щял да пристигне в Холивуд начело на цяла група; един организатор набил жена си, понеже повредила филмовото копие, и трябвало да бъде „понижен на сценарист“ — последните три съобщения бяха работа за татко, освен

ако актьорът нямаше договор лично със Стар. На една снимачна площадка в Канада паднал ранен сняг, а екипът вече бил там — Стар прегледа сценария на филма, за да измисли някакъв изход от положението. Нищо. Повика Катрин Дулън.

— Искам да говоря с полицая, който снощи изведе две жени от снимачното градче. Мисля, че се казваше Малоун.

— Добре, мистър Стар. А сега Джо Уаймън ви търси по телефона — за панталоните.

— Здравей, Джо — каза Стар. — Слушай, след закритата прожекция двама души се оплакали, че през половината филм ципът на Морган е бил разтворен… Разбира се, те преувеличават, но дори и да е по протежение само на петдесетина метра… не, не можем да открием хората, но аз искам да вртиш филма, докато намериш точно мястото. Събери повече зрители в прожекционната зала — все някой ще го забележи.

Tout passe. — L’art robuste
Seul à l’éternité.[1]

— Търси ви и датският принц — каза Катрин Дулън. — Много е красив. — След което, кой знае защо, счете за необходимо да добави: — За такъв висок мъж.

— Благодаря — отговори Стар. — Благодаря ви, Катрин. Много съм ви признателен, че ме оценявате като най-красивия дребен мъж в студията. Изпратете принца в снимачното градче и му кажете, че ще обядваме в един.

— И мистър Джордж Боксли — изглежда много ядосан, доколкото може да бъде ядосан един англичанин.

— Ще го приема след десет минути.

Когато тя тръгна да си излиза, той попита:

— Роби обади ли се?

— Не.

— Позвънете в звуковия монтаж и ако там го знаят къде е, телефонирайте му и го попитайте следното. Попитайте го следното: чул ли е снощи името на жената? На която и да е от двете жени. Или нещо, по което бихме могли да ги открием.

— Друго да го питам ли?

— Не, но му кажете, че е много важно — сега, докато все още си спомня нещо. Какви бяха те? Тоест що за жени — и това го попитайте. Тоест дали бяха…

Тя чакаше и записваше думите му в бележника си, без да вдига поглед към него.

— … дали бяха… със съмнителна репутация? Или бяха професионални актриси? Не, задраскайте това. Попитайте го само дали знае как могат да бъдат открити.

Полицаят Малоун не знаеше нищо. Две жени, които, много естествено, бързо-бързо избутал навън. Едната се обидила. Коя от двете? Едната. Били с кола — шевролет; мислел си да запише номера. Коя се обидила? По-хубавата ли? Едната.

Коя от двете! Малоун просто не беше забелязал нищо. Дори тук, в студията, Мина вече беше забравена. Само за три години. И така, от полицая толкоз.

Стар се усмихна на мистър Джордж Боксли. Усмихна се с онази своя ласкава бащинска усмивка, която си беше изработил още като младеж, когато успя да се напъха във висшите сфери, но тогава тя имаше точно обратния смисъл. Първоначално тази усмивка изразяваше уважение към по-възрастните, после, когато неговите собствени решения бързо започнаха да изместват техните, тя трябваше да им попречи да почувствуват това и накрая прие окончателния си вид: усмивка на любезност — понякога малко насилена и уморена, но неизменна за всеки, който в продължение на цял час не го бе разгневил. Или когото той не желаеше да обиди — агресивно и открито.

Мистър Боксли не му се усмихна в отговор. Той влезе в кабинета с вида на човек, когото влачат, макар че съвсем очевидно никой дори не го държеше. Застана пред един стол и отново като че двама невидими съпровождачи го сграбчиха за ръцете и го накараха насила да седне. Изглеждаше мрачен. Дори когато запали предложената от Стар цигара, сякаш някакви външни сили, на които той не благоволяваше да се съпротивлява, поднесоха клечката към нея.

Стар го погледна вежливо.

— Нещо не е наред ли, мистър Боксли?

Сценаристът вдигна очи към него, без да наруши буреносното си мълчание.

— Четох писмото ви — продължи Стар вече не с тона на приветлив млад директор на училище. Говореше като на равен, почтително, но твърдо.

— Сценарият не се получава такъв, какъвто го искам — избухна Боксли. — Всички вие сте много любезни с мен, но аз имам чувството, че съм обект на някакъв заговор. Ония двамата, дето ми ги дадохте за помощници, уж ме слушат, а после провалят всичките идеи — речникът им, изглежда, не съдържа повече от стотина думи.

— Защо не пишете сам? — попита Стар.

— Опитах. Изпратих ви една част.

— Но това беше само разговор, въпроси и отговори — каза внимателно Стар. — Интересен разговор, обаче нищо повече.

Двамата призрачни съпровождачи трябваше да направят всичко каквото могат, за да задържат Боксли в дълбокия стол. Той напъна все сили да се изправи; от устата му излезе нещо като еднократно, тихичко излайване, което имаше известна връзка със смеха, но не и с веселието, и каза:

— Ама вие тук май въобще не знаете как да четете. Докато разговарят, мъжете се дуелират. Накрая единият пада в кладенец и трябва да го измъкнат с ведро.

Той отново излая и се отпусна в стола си.

— Мистър Боксли, това бихте ли го написали в някоя от вашите книги?

— Какво? Разбира се, че не.

— Ще ви се стори прекалено евтино, нали?

— Нормите на киното са различни — заувърта Боксли.

— Вие ходите ли въобще на кино?

— Не, почти не ходя.

— Защото героите все се бият и падат в кладенци ли?

— Да, и защото лицата им са все напрегнати, а диалогът — невероятно неестествен.

— Оставете сега диалога — каза Стар. — Да предположим, че вашият диалог е по-изящен от този, който могат да напишат двамата ви помощници — нали затова ви поканихме тук. Но нека си представим

нещо друго, което не е нито лош диалог, нито скачане в кладенци. Във вашия кабинет има ли печка, която се пали с кибрит?

— Мисля, че има — отговори Боксли напрегнато, — но аз не я използувам.

— Да предположим, че сте в кабинета си. Цял ден сте се дуелирали с някого или сте писали и вече сте прекалено изморен, за да продължите да се дуелирате или да пишете. Седите с вперен нанякъде празен поглед — всекиму се е случвало. В стаята влиза хубавичка стенографка, която сте виждали и преди, и вие я наблюдавате — апатично. Тя не ви вижда, макар че сте съвсем близо до нея. Сваля си ръкавиците, отваря си чантата и изсипва съдържанието й върху масата…

Стар се изправи и хвърли връзката си с ключовете на масата.

— В чантата има две монети от по десет цента и една от пет, както и една кибритена кутия. Тя оставя петцентовата монета на масата, десетцентовите прибира в чантата и отива с черните си ръкавици към печката, отваря я и ги пъха вътре. В кибритената кутия има само една клечка и тя понечва да я запали, като коленичи пред печката. Вие забелязвате, че през прозореца духа силен вятър — но точно в този момент иззвънява телефонът. Момичето вдига слушалката, казва „ало“, слуша, после изговаря бавно: „Никога през живота си не съм имала черни ръкавици.“ Оставя слушалката, отново коленичи пред печката и тъкмо когато драсва клечката, вие съвсем случайно поглеждате встрани и виждате, че в кабинета има още един мъж, който наблюдава всяко движение на девойката…

Стар замълча. Взе ключовете и ги пъхна в джоба си.

— Продължавайте — каза Боксли усмихнато. — Какво става по-нататък?

— Не знам — отговори Стар. — Просто нахвърлих няколко сцени.

Боксли почувствува, че са го хванали натясно.

— Най-обикновена мелодрама — отсече той.

— Не е задължително — каза Стар. — Във всеки случай никой не прави резки движения, не води евтин диалог, нито пък има някакъв определен израз на лицето. Това беше само една лоша сюжетна линия и писател като вас би могъл да я подобри. Но на вас ви беше интересно.

— За какво беше петцентовата монета? — отклони разговора Боксли.

— Не знам — отговори Стар. Изведнъж се засмя. — Да, да, толкова струва филмът.

Двамата невидими съпровождачи сякаш поосвободиха Боксли. Той се отпусна, облегна се в стола си и се засмя.

— За какво, по дяволите, ми плащате? — попита. — Не го разбирам аз това проклето кино.

— Ще го разберете, иначе нямаше да попитате за монетата.

Когато двамата излязоха от кабинета, в приемната чакаше тъмнокос мъж с големи кръгли очи.

— Мистър Боксли, да ви представя мистър Майк ван Дайк — каза Стар. — Какво има, Майк?

— Нищо, само дойдох да видя дали наистина съществуваш.

— Защо не вървиш да работиш? — попита Стар. — Дни наред не съм срещал нищо смешно в заснетия материал.

— Боя се да не си разстроя нервите.

— Трябва да поддържаш форма — каза Стар. — Я ни покажи някои от твоите номера. — Той се обърна към Боксли: — Майк е комик — измисля гегове. Аз съм бил още в пелени, когато той вече е работел тук. Майк, покажи на мистър Боксли двоен мах, хватка, ритник и бягство.

— Тук ли? — попита Майк.

— Тук.

— Няма много място. Аз исках да те попитам за…

— Мястото е достатъчно.

— Добре. — Той се огледа преценяващо. — Някой трябва да ми даде сигнал.

Помощничката на мис Дулън, Кейти, взе една книжна кесия и духна в нея, за да я разтвори.

— Това е класика още от кийстоуновско време[3] — каза Майк на Боксли. После се обърна към Стар: — той знае ли какво значи класика?

— Значи класически номер — обясни Стар. — Джорджи Джесъл[4] определя речта на Линкълн в Гетисбърг[5] като „класика“.

Кейти пъхна отвора на надутата кесия в устата си. Майк застана с гръб към нея.

— Готови! — извика Кейти и сплеска кесията с длани.

Майк мигновено се хвана с две ръце за задника, подскочи във въздуха, плъзна един след друг краката си към пода и оставайки на място, размаха два пъти ръце като криле на птица…

— Двоен мах — обяви Стар.

… после изтича през отворената от разсилния мрежеста врата и изчезна нанякъде покрай прозореца, който гледаше към балкона.

— Мистър Стар — обади се мис Дулън, — мистър Хенсън ви търси по телефона от Ню Йорк.

Десетина минути по-късно той изключи диктографа и мис Дулън влезе в кабинета му. В приемната чака един киноактьор и иска да говори с него, каза мис Дулън.

— Кажете му, че съм излязъл през балкона — посъветва я Стар.

— Добре. Търси ви за четвърти път тази седмица. Изглежда много угрижен.

— Спомена ли за какво ме търси? Не би ли могъл да говори с мистър Брейди?

— Нищо не каза. След малко трябва да влезете в заседание. Отвън са мис Мелъни и мистър Уайт. Мистър Броука е в съседната стая, в кабинета на мистър Райнмънд.

— Кажете на мистър Родригес да влезе. Обяснете му, че имам само няколко минути на разположение.

Когато красивият актьор влезе, Стар остана прав.

— Какво е това, което не може да чака? — попита той с благ тон.

Актьорът изчака да излезе мис Дулън.

— Мънро, аз съм свършен — продума той. — Трябваше да те видя.

— Свършен! — възкликна Стар. — Не чете ли „Варайъти“? Твоят филм се е задържал в „Рокси“, а в Чикаго само миналата седмица е донесъл тридесет и седем хиляди.

— Точно това е най-лошото. Това е трагедията. Получих всичко, каквото исках, но сега то не значи нищо за мен.

— Защо, по-добре ми обясни.

— Всичко между мен и Естер е свършено. Завинаги.

— Спречкване?

— Не, по-лошо, не мога дори да говоря за това. Целият съм зашеметен. Щурам се като луд. Играя ролята си като насън.

— Не съм забелязал — успокои го Стар. — Във вчерашните кадри беше великолепен.

— Наистина ли? Това само показва, че никой нищо не подозира.

— Да не би да искаш да ми кажеш, че се разделяте с Естер?

— Предполагам, че ще се стигне и дотам. Да, неминуемо ще се стигне.

— Тогава какво има? — попита Стар нетърпеливо. — Да не би да е влязла в стаята ти, без да почука?

— О, не, друга няма. Вината е у мен. Аз съм свършен.

Изведнъж Стар го разбра.

— Откъде знаеш?

— Така е вече от шест седмици.

— Въобразяваш си — каза Стар. — Ходи ли на лекар?

Актьорът кимна.

— Всичко опитах. Даже… един ден в отчаянието си отидох при… при Кларис. Напразно. Край с мене.

За момент Стар изпита дяволитото желание да му каже да отиде да говори с Брейди. Брейди се занимаваше с въпросите на рекламата. Или това беше личен въпрос? Той се извърна за момент, овладя изражението си и отново погледна актьора.

— Ходих при Пат Брейди — каза Родригес, сякаш отгатнал мислите му. — Той ми даде цял куп фалшиви съвети и аз ги изпълних всичките, но нищо не излезе. На вечеря двамата с Естер седим един срещу друг и мен ме е срам да я погледна. Тя се държи много на ниво, но мен ме е срам. Непрекъснато ме е срам. Мисля, че „Дъждовен ден“ докара двадесет и пет хиляди в Демоин и счупи всички рекорди в Сейнт Луис, а в Канзас спечели двадесет и седем хиляди. Получавам купища писма от почитателки, а ето че вечер ме е страх да се прибера вкъщи, страх ме е да си легна.

Стар се почувствува леко потиснат. В началото, когато актьорът влезе в стаята му, възнамеряваше да го покани на едно парти, но сега вече не му се струваше подходящо. Какво ще прави на партито с този товар върху плещите си? Стар го видя във въображението си как се щура, унесен, от гост на гост, с коктейл в ръката си и с мисълта за двадесетте и седем хиляди печалба.

— Затова дойдох при теб, Мънро. Ти винаги намираш изход. Казах си: ще попитам Мънро, дори и да ме посъветва да се самоубия.

От бюрото на Стар се разнесе звън — той включи диктографа и чу гласа на мис Дулън.

— Пет минути, мистър Стар.

— Съжалявам, но ще ми трябват още няколко минути — каза Стар.

— Петстотин гимназистки минаха под строй покрай къщата ми — продължи актьорът мрачно, — а аз стоях зад завесите и ги наблюдавах. Не можех да изляза.

— Седни — нареди Стар. — Ще ни трябва повече време, за да поговорим.

В приемната двама участници в заседанието чакаха вече десет минути — Уайли Уайт и Джейн Мелъни. Джейн Мелъни беше суховата дребна блондинка на петдесетина години, за която можеха да се чуят петдесетте типично холивудски категоризации — „сантиментална глупачка“, „най-голямата майсторка на сюжети в Холивуд“, „ветеран“, „дърта драскачка“, „най-интелигентната жена в студията“, „най-ловката плагиатка в шоубизнеса“; а освен това, разбира се, я определяха ту като нимфоманка, ту като девственица, маниачка, лесбийка, вярна съпруга. Без да е стара мома, у нея, както у повечето самоиздигнали се жени, имаше нещо старомоминско. Страдаше от стомашна язва и годишната й заплата надвишаваше сто хиляди; можеше да се напише цял доклад по въпроса дали тя беше „достойна“ за нея, дали заслужаваше повече или въобще нищо. Джейн беше ценна с такива свои обикновени качества като простия факт, че беше жена, лесно приспособима, съобразителна и лоялна, че „познаваше играта“ и не беше самовлюбена. Някога двете с Мина бяха големи приятелки и с годините Стар бе успял да се пребори с острото си физическо отвращение към нея.

Тя и Уайли чакаха, без да си говорят — само от време на време отправяха по някоя забележка към мис Дулън. През две-три минути Райнмънд, организаторът, се обаждаше от кабинета си, където чакаха двамата с режисьора Броука. След десетина минути Стар позвъни на мис Дулън и тя повика Райнмънд и Броука; същевременно излезе от кабинета си под ръка с актьора, който изглеждаше толкова съсипан, че

когато Уайли Уайт го попита как е, отвори уста и започна на място да му се оплаква.

— О, ужасно съм зле — подхвана той, но Стар го прекъсна рязко:

— Не, не си. Хайде сега върви и си изиграй ролята така, както ти казах.

— Благодаря ти, Мънро.

Джейн Мелъни се загледа след него, но не го заговори.

— Какво става, номера ли му вървят? — попита тя, смятайки, че някой иска да попречи на популярността му.

— Извинете, че ви накарах да чакате — каза Стар. — Влизайте.

Вече беше обед и заседателите имаха право точно на един час от времето на Стар. Не по-малко — такова заседание можеше да бъде прекъснато само от режисьор, принуден по някакви причини да спре снимките; но и рядко много повече, тъй като на всеки осем дни компанията трябваше да пуска по един филм, неотстъпващ по сложност и разходи на „Миракъл“ на Райнхард[6].

Понякога — сега по-рядко, отколкото преди пет-шест години — Стар работеше по цяла нощ над един-единствен филм. Дни наред след подобна „фиеста“ обаче той се чувствуваше зле. Всяка възможност да преминава от проблем на проблем, всяка промяна възкресяваше жизнеността му. Подобно на хората, които могат да се събуждат от сън, когато пожелаят, той беше нагласил психологическия си часовник да върви не повече от час.

Освен сценаристите в съвещанието участвуваха още Райнмънд, един от най-ценените организатори, и режисьорът на филма Джон Броука.

На пръв поглед Броука приличаше на човек с администраторски способности — едър и спокоен, мълчаливо решителен, обичан от всички. Беше невежа и Стар често го улавяше, че се повтаря — във всичките му филми имаше епизод с младо богатско момиче, с едно и също действие, с едни и същи занимания. Няколко огромни кучета нахлуват в стаята при момичето и започват да подскачат около него. После момичето отива в конюшнята и плясва един от конете по хълбока. Тази тема едва ли можеше да се обясни с Фройд: най-

вероятно някой път като младеж, чудейки се какво да прави, той е надникнал през някаква ограда и е видял подобно красиво момиче с кучета и коне. Сцената се е запечатала завинаги в съзнанието му като белег за шик.

Райнмънд беше симпатичен на вид, непоследователен младеж с доста добро образование. По природа той бе човек до известна степен с характер, но поради подчиненото си положение ежедневно бе принуждаван да лавира в действията и мислите си. И така постепенно се бе превърнал в неприятна фигура. На тридесет години не притежаваше нито една от добродетелите, които всеки американец неевреин, както и всеки евреин са научени да смятат за прекрасни. Но той пускаше филмите си навреме и демонстрирайки някаква почти хомосексуална привързаност към Стар, изглежда, бе съумял да притъпи неговата обичайна проницателност. Стар го харесваше — считаше го за добър, всестранно развит човек.

Уайли Уайт, разбира се, навсякъде по света би бил преценяван като интелектуалец от втора ръка. Той беше образован и бъбрив, едновременно простодушен и прозорлив, в някои моменти отнесен и затворен в себе си. Завистта му към Стар се проявяваше в редки мигове на непредпазливост и беше примесена с възхищение и дори обич.

— Крайният срок за предаването на филма е след две седмици, считано от събота — обяви Стар. — Мисля, че, общо взето, работата върви добре, много неща са оправени.

Райнмънд и двамата сценаристи се поздравиха взаимно с поглед.

— С изключение на едно — продължи замислено Стар. — Не виждам за какво въобще трябва да се прави такъв филм. Ето защо реших да го сваля.

За момент всички мълчаха стъписани, след което се чуха тихи протести, объркани въпроси.

— Не сте виновни вие — обясни Стар. — Мислех си, че във филма има нещо, което обаче го няма — това е. — Той се поколеба. В погледа му, отправен към Райнмънд, се четеше съжаление. — Жалко, защото сценарият беше добър. Платихме петдесет хиляди за него.

— Какво му е на филма, Мънро? — попита Броука с рязък глас.

— Едва ли си струва да влизаме в подробности — отвърна Стар.

Райнмънд и Уайли Уайт се питаха как щеше да им се отрази всичко това в професионално отношение. Райнмънд вече имаше зад гърба си два филма за тази година, но Уайли Уайт се нуждаеше от известен актив, за да подготви завръщането си в киното. Джейн Мелъни наблюдаваше Стар внимателно със своите малки, хлътнали като на череп, очи.

— Не можеш ли да ни кажеш нещо повече? — попита Райнмънд. — Ударът не е малък, Мънро.

— Просто лично аз не бих ангажирал Маргарет Съливан — каза Стар. — Нито пък Коулман. Не бих ги посъветвал да играят…

— По-конкретно, Мънро — помоли Уайли Уайт. — Какво не ти харесва? Сцените? Диалогът? Хуморът? Композицията?

Стар взе сценария от бюрото си, после го пусна, сякаш беше много тежък и не можеше да се справи с него физически.

— Не ми харесват героите. Не бих искал да се срещам с тях — ако знам, че ще бъдат някъде, аз ще отида другаде.

Райнмънд се усмихна, но в очите му имаше тревога.

— Критиката ти е убийствена — рече той. — А аз си мислех, че героите са доста интересни.

— И аз — намеси се Броука. — Мислех, че Ем е много симпатична.

— Така ли? — попита рязко Стар. — Пък аз почти не можах да я възприема като жив човек. А след като видях и края, си казах: „Е, и какво от това?“

— Сигурно може да се направи нещо — намеси се Райнмънд. — На нас естествено ни е много криво. Нали всички заедно приехме тази структура на филма…

— Но разказът не е същият — възрази Стар. — Много пъти съм ви казвал, че първото нещо, което решавам, е какъв тип разказ искам. Може във всяко друго отношение да правим промени, но щом веднъж сме определили какъв да бъде разказът, трябва да се придържаме към него с всяка реплика, с всеки жест. Този разказ не е от типа, който искам. Онзи, дето приехме първоначално, притежаваше блясък, яркост — това беше една жизнерадостна история. Докато този сега е пълен със съмнения и колебания. Героят и героинята престават да се обичат заради дреболии — после отново започват да се обичат, пак заради

дреболии. След първия епизод на зрителя вече му е все едно дали те двамата въобще ще се видят отново, или не.

— Грешката е моя — неочаквано се обади Уайли Уайт. — Слушай, Мънро, струва ми се, че стенографките вече не изпитват онова нямо благоговение към своите шефове, както през хиляда деветстотин двадесет и девета година. Тях са ги уволнявали, те са виждали шефовете си паникьосани. Светът се е променил, това е.

Стар го погледна нетърпеливо и кимна леко с глава.

— Сега не говорим за това — каза той. — Основното в тази история е, че момичето действително изпитва нямо благоговение към своя шеф, ако трябва да използувам твоето определение. И нищо не сочи, че той е изпадал в паника. Когато я караш да се съмнява в него по какъвто и да било повод, тогава вече се получава друга история. Или по-точно — не се получава нищо. Този тип хора не са склонни към интроспекции — това трябва да ти бъде ясно — и аз ги искам такива. Ако желая да направя филм по сценарий на Юджийн О’Нийл, ще платя за такъв сценарий.

Джейн Мелъни, която до този момент не беше свалила поглед от Стар, разбра, че нещата ще се оправят. Ако той наистина бе искал да отхвърли филма, нямаше да се впусне в толкова разговори. Тя беше участвувала в играта най-дълго от всички, с изключение на Броука, с когото преди двадесет години бе изкарала една тридневна любов.

Стар се обърна към Райнмънд:

— Райни, още по подбора на актьорите трябваше да разбереш какъв филм искам. Започнах да отбелязвам репликите, които Корлис и Маккелуей не биха могли да произнесат, но не можах да довърша — изморих се. Запомни едно за в бъдеще — щом поръчам лимузина, значи искам точно такъв тип кола. Ако ще да ми намериш най-бързата състезателна кола в света, пак няма да е подходяща. Та така — добави Стар и се огледа, — да продължаваме ли по-нататък? След като ви казах, че филмът не ми харесва — като тип филм. Да продължаваме ли? Имаме две седмици. В края на втората ще започнем снимките с Корлис и Маккелуей — за филма такъв, какъвто е сега или какъвто ще бъде след промените. Струва ли си труда?

— Разбира се — обади се Райнмънд. — Мисля, че си струва. Самият аз се чувствувам виновен. Трябваше да предупредя Уайли. На мен ми се виждаше, че някои от идеите му са добри.

— Мънро е прав — грубо се намеси Броука. — През цялото време имах усещането, че нещо куца, но не можех да определя какво.

Уайли и Джейн го стрелнаха презрително и се спогледаха.

— А вие, сценаристите, мислите ли, че работата ще ви запали отново? — попита Стар не без благост в гласа. — Или да опитаме някой нов?

— Аз бих искал да пробвам още веднъж — каза Уайли.

— А ти, Джейн?

Тя кимна леко.

— Какво мислиш за момичето? — попита Стар.

— Естествено, че я харесвам.

— По-добре недей — предупреди я Стар. — Десет милиона американци ще се възмутят от това момиче, ако то се появи на екрана. Филмът продължава час и двадесет и пет минути — ако през една трета от това време показвате как една жена мами един мъж, то ще създадете впечатлението, че тя е една трета фльорца.

— А това много ли е? — лукаво попита Джейн и всички се изсмяха.

— За мен да — отговори замислено Стар. — Нищо, че за бюрото на Хейс[7] може и да не е. Ако искате да нарисувате на гърба й алена буква[8] — добре, само че тогава историята ще бъде съвсем различна. Няма да е тази. Тук става дума за една бъдеща съпруга и майка. Обаче… обаче…

Той насочи молива си към Уайли Уайт.

— … у нея има толкова страст, колкото у тази фигурка „Оскар“ на бюрото ми.

— Глупости! — извика Уайли. — Та тя е цялата само страст. Защо отива при…

— Да, тя наистина е доста разпусната — прекъсна го Стар, — но нищо повече. В сценария има една сцена, която е по-добра от всичко останало, дето измъдрихте, но вие взехте, че я изхвърлихте. Сцената, в която тя се опитва да накара времето да минава по-бързо, като бута стрелката на часовника напред.

— Тази сцена някак не се връзваше — каза извинително Уайли.

— Както и да е — продължи Стар, — аз имам петдесетина идеи. Сега ще извикам мис Дулън. — Той натисна един бутон. — И ако нещо не ви стане ясно, обаждайте се…

Мис Дулън се вмъкна в стаята почти незабелязано. Стар закрачи бързо и започна да диктува. Най-напред искаше да им обясни какъв тип момиче е героинята — какъв тип момиче според него е подходящ за случая. Тя е съвършена, с два-три дребни недостатъка, както в сценария — съвършена не защото публиката я иска такава, а защото Стар желае да види такъв тип момиче в такъв тип филм. Ясно ли е? Това не е характерна роля. Момичето е въплъщение на здраве, жизненост, амбициозност и любов. Най-съществено в цялата история е ситуацията, в която се озовава героинята. Тя научава една тайна, която засяга живота на много хора. Могат да се направят две неща — едното правилно, другото неправилно; в началото не е ясно кое какво е, но когато се изяснява, тя веднага избира правилното. Ето каква е историята — проста, чиста, ведра. Без никакви колебания.

— Девойката никога не е чувала думата „безработица“ — въздъхна Стар. — Все едно, че живее в хиляда деветстотин двадесет и девета година. Ясно ли е сега какъв образ искам?

— Напълно ясно, Мънро.

— А сега за действията й — продължи Стар. — По всяко време, във всеки един момент, в който се появява пред очите ни на екрана, тя иска да спи с Кен Уилард. Ясно ли е, Уайли?

— До болка.

— И всичко, което прави, е подчинено на едно — на желанието й да спи с Кен Уилард. Когато върви по улицата, тя все едно, че отива да спи с Кен Уилард; когато изяжда храната си, то е, за да има сили да спи с Кен Уилард. Но нито в един момент вие не трябва да създавате впечатлението, че тя дори би си помислила да спи с Кен Уилард — освен ако те двамата не са свързани в свещен съюз. Срам ме е да ви разяснявам тези достойни за детската градина истини, но те някак си са се изплъзнали от разказа.

Той разтвори сценария и взе да го преглежда лист по лист. Бележките на мис Дулън щяха да бъдат напечатани на машина в пет екземпляра и щяха да им бъдат раздадени, но Джейн Мелъни също си водеше записки. Свел поглед надолу, Броука подпря с ръка челото си — той помнеше времето, „когато режисьорът значеше нещо тук“, когато сценаристите бяха просто съчинители на гегове или ентусиазирани, но плахи репортерчета, пропити от уиски; тогава режисьорът беше всичко. Нямаше разни организатори, нямаше Стар.

Чувайки името си, той се стресна и разтвори широко очи.

— Джон, няма да е зле, ако покатериш младежа на някой островръх покрив и го накараш да походи, като през цялото време камерата го следи. Може да се получи нещо интересно — не говоря за някакво чувство за опасност или напрежение, нищо определено, просто имаме сутрин и момче на покрива.

Броука се върна духом в стаята.

— Добре — каза той, — само намек за опасност.

— Дори и това не — възрази Стар. — Той не създава впечатление, че може да падне от покрива. След този кадър преминаваш направо към следващия.

— През прозореца — предложи Джейн Мелъни. — Той може да влезе в стаята на сестра си през нейния прозорец.

— Това е добър преход — съгласи се Стар. — Направо към сцената с дневника.

Сега вече Броука беше целият в слух.

— Ще го снимам отдолу — каза той. — После ще го накарам да се отдалечи от камерата, а тя ще остане неподвижна. Снимам го от разстояние. Той се отдалечава от камерата, а аз не го следвам. После го хващам в едър план и отново го карам да се отдалечи. Вниманието не е съсредоточено върху него — просто го снимам на фона на целия покрив и небето.

Тези кадри му харесаха, истински режисьорски кадри, каквито вече не се срещаха на път и под път. Може да използува кран — ще излезе по-евтино, отколкото да строи покрив в павилиона и да използува изкуствено небе. Ето нещо типично за Стар — истинското небе беше пределът. Броука достатъчно дълго беше работил с евреи, за да вярва в мита за тяхното скъперничество.

— В третия епизод го накарай да удари свещеника — каза Стар.

— Какво! — извика Уайли. — И католиците да ни хванат за гушата!

— Говорих с Джо Бройн. И друг път са били свещеници, без това да им е навреждало.

Той продължи да говори със спокойния си, равен тон, докато мис Дулън не погледна към часовника — тогава изведнъж спря.

— Много ли е това до понеделник? — попита той Уайли.

Уайли погледна Джейн и тя отвърна на погледа му, без да си даде труда дори да кимне. Той съзна, че с уикенда им е свършено, но сега се чувствуваше по-друг човек, отколкото когато влезе в стаята. Щом ти плащат по хиляда и петстотин на седмица, не си пестиш силите за извънредна работа, особено ако филмът ти е под въпрос. Уайли се беше провалил като „нещатен“ сценарист поради безгрижието си, но тук грижата имаше Стар — за всички тях. И той нямаше да се освободи от влиянието на Стар дори след като напуснеше кабинета му — достатъчно беше да се намира в пределите на студията. Усещаше в себе си някаква особено силна устремност. Това, което чуха преди малко от Стар, тази смесица от здрав разум, трезви чувства, сценична изобретателност и полунаивна представа за всеобщото благо, го вдъхнови да изпълни собствената си роля, да отнесе своя каменен блок на мястото му, ако ще трудът му предварително да е осъден на неуспех, ако ще резултатът да се окаже скучен като пирамида.

Джейн Мелъни наблюдаваше през прозореца рехавата върволица от хора, тръгнали към столовата. Тя щеше да си поръча обяд в своя кабинет и докато го чакаше, щеше да изплете мислено няколко интригуващи сцени. В един и петнадесет щеше да дойде човекът, който пренасяше контрабанда френски парфюми през мексиканската граница. Това не беше грях — така както едно време, при сухия режим, не беше грях да си купуваш забранен алкохол.

Броука гледаше как Райнмънд се подмазва на Стар. За него беше ясно, че Райнмънд прави кариера. Засега получаваше седемстотин и петдесет долара седмично, за да упражнява ограничената си власт над режисьори, сценаристи и актьори, които вземаха много повече. Беше обут в евтини английски обувки, купени от някой магазин близо до „Бевърли Уилшър“, и Броука се надяваше, че му убиват, но много скоро щеше да си поръчва обувки при Пийл и щеше да захвърли зелената си тиролска шапчица с перо. В сравнение с него Броука имаше години преднина. Във войната се беше отличил, но някак бе изгубил вътрешното си равновесие, откак бе позволил на Айк Франклин да го перне с длан през лицето.

Стаята беше изпълнена с цигарен дим. Седнал зад дима, зад бюрото си, Стар все повече се вдълбочаваше в себе си, макар че продължаваше да бъде любезен и да следи в общи линии онова, което му говореха Райнмънд и мис Дулън. Заседанието беше приключило.

(Стар трябва да приеме датския принц Аге, който иска да научи от самия извор как се правят филми и който е определен в авторовия списък на действуващите лица като „назряващ фашист“.)

— На телефона е мистър Маркъс — обажда се от Ню Йорк — обяви мис Дулън.

— Как така? — учуди се Стар. — Нали снощи се видяхме с него тук?

— Да, но все пак ви търси от Ню Йорк — гласът е на мис Джейкъбс. Обажда се от неговия кабинет.

Стар се засмя.

— Днес трябва да обядваме с него. Никой самолет и най-бързият, няма да може да го докара.

Мис Дулън се върна на телефона. Стар постоя така, за да чуе резултата.

— Всичко е наред — съобщи след малко мис Дулън. — Оказа се грешка. Сутринта мистър Маркъс се обадил в Ню Йорк, за да им съобщи за земетресението и наводнението в снимачното градче, и, изглежда им е казал да попитат и вас. Говорил е с някаква нова секретарка, която не го е разбрала. Вероятно тя е объркала всичко.

— Вероятно — съгласи се Стар мрачно.

Принц Аге не ги разбра какво си говорят, но в желанието си да види само приказната страна на живота тук, реши, че е нещо истински американско. Мистър Маркъс, чието седалище се намираше в най-близко съседство, се обадил в своя нюйоркски кабинет, за да им каже да разпитат Стар за наводнението. Принцът си представи някакви сложни взаимоотношения, без да схване, че цялата тази бъркотия се бе завъртяла в някога блестящия, непоклатим мозък на мистър Маркъс, който вече започваше да издиша.

— Очевидно тази секретарка е съвсем нова — продължи Стар. — Някакви други съобщения?

— Отби се мистър Робинсън — каза мис Дулън, която вече се готвеше за обедната си почивка. — Едната от жените му казала името си, но той го забравил — мисли, че е нещо като Смит, Браун или Джоунс.

— Много ще ни помогне това, няма що.

— Доколкото си спомня, тя му казала, че била дошла съвсем наскоро в Лос Анджелис.

— А аз си спомням, че беше със сребърен колан на дупки във формата на звезди — каза Стар.

— Опитвам се да узная нещо повече за Пийт Заврас. Говорих с жена му.

— Тя какво каза?

— Имали страхотни неприятности, наложило се да продадат къщата, тя била болна.

— Безнадеждно зле ли са очите му?

— Тя, изглежда, не знаеше нищо по този въпрос. Въобще не беше чувала, че има опасност да ослепее.

— Много странно.

На път към столовата продължи да мисли за Заврас, чувствуваше се объркан — така както го бяха объркали проблемите на актьора тази сутрин. Неприятностите, свързани с човешкото здраве, му бяха чужди — той не мислеше дори за своето собствено. На алеята пред столовата отстъпи, за да даде път на един открит електрокар, натъпкан с момичета в ярки костюми от епохата на Регентството, който идваше откъм снимачното градче. Роклите пърхаха на вятъра, младите изрисувани лица го гледаха любопитно и той им се усмихна, когато минаха покрай него.

Единадесет мъже и техният гост, принц Аге, обядваха в закрития салон на служебната столова. Това бяха хората на парите — тук те управляваха; и ако нямаше някой гост, се хранеха сред мълчание, рядко нарушавано от въпроси за съпругите или децата им или от някоя самотна мисъл, изкарана от дълбините на съзнанието им. Осем от тях бяха евреи, петима бяха родени в чужбина, включително един грък и един англичанин, и всички се познаваха от дълго време. Вътре в групата имаше определена класификация — от стария Маркъс до стария Лийнбаум, който някога бе купил най-изгодния блок акции в шоубизнеса и никога не харчеше за филмите си повече от един милион на година.

Старият Маркъс все още проявяваше обезпокояваща жизнеустойчивост. Някакъв неподдаващ се на атрофия инстинкт го

предупреждаваше за всяка опасност, за всеки заговор срещу него — самият той ставаше най-опасен, когато другите смятаха, че са го притиснали до стената. Сивкавото му лице бе придобило такъв замръзнал израз, че дори онези, които бяха свикнали да дебнат тика на едното му око, вече не можеха да го видят. Природата го беше прикрила с кичурче бели косми; бронята му бе станала непроницаема.

Маркъс беше най-старият, а Стар най-младият от групата; наистина вече не чак толкова млад, но навремето, когато за първи път седна сред тези мъже, той беше момче-чудо на двадесет и две години — финансист сред финансисти. Можеше да изчислява разходите наум със скорост и точност, които ги зашеметяваха — защото те не бяха магьосници, нито дори експерти в това отношение въпреки общоприетата представа за финансовите способности на евреите. Повечето дължаха успеха си на различни други свои качества. Но там, където работата се върши от група хора, течението влачи след себе си и не дотолкова компетентните, тъй че те с удоволствие оставяха на Стар заключителната дума, като дори изпитваха радостно вълнение, сякаш сами бяха взели участие, подобно на запалянковците на футболните мачове.

С времето Стар, както ще видим по-нататък, бе поизоставил тази си дейност, макар и все така да притежаваше забележителния си финансов талант.

Принц Аге седеше между Стар и Морт Флайшакър, юрисконсулта на компанията, а насреща му бе Джо Пополос, собственикът на киносалоните. Той изпитваше някаква неопределена, смътна враждебност към евреите, но се опитваше да се освободи от нея. Човек с буен характер, служил навремето в Чуждестранния легион, принцът смяташе, че евреите прекалено много треперят за собствената си кожа. И все пак беше склонен да приеме, че в Америка, поставени при по-други условия, те са може би по-различни, а Стар считаше за мъж на място във всяко едно отношение. Колкото до останалите (за него повечето бизнесмени бяха скучни тикове), за да направи окончателната си преценка, той се вслуша в Бернадотовата кръв, която течеше в жилите му.

Баща ми — ще го наричам мистър Брейди, както го наричаше принц Аге, когато ми разказа за този обяд — беше обезпокоен за

някакъв филм и когато Лийнбаум си тръгна по-рано от другите, се премести на неговото място, точно срещу Стар.

— Мънро, как ти се вижда тази идея с филма за Латинска Америка? — попита той.

Принц Аге усети как в миг вниманието на всички прещрака към тях — усети го така ясно, сякаш няколкото чифта мигли бяха плеснали като криле. И отново настъпи тишина.

— Ще го снимаме — отговори Стар.

— Със същия бюджет? — попита Брейди.

Стар кимна.

— Но той е огромен — възкликна Брейди. — В тези тежки времена не можем да очакваме чудеса — няма да има втори „Ангелите на ада“, нито пък „Бен Хур“, когато харчиш на поразия, но после си възвръщаш парите.

Може би атаката е била подготвена предварително, тъй като в същия дух се обади и Пополос, гъркът:

— Днес такова несто не е изгодно, Мънро. Времената са други. Онова, дето го правехме, когато си играехме с парите, вече не мозем да го правим.

— А вие какво мислите, мистър Маркъс? — попита Стар.

Всички очи, следвайки неговите, се насочиха към другия край на масата, но мистър Маркъс, сякаш предварително предупреден, вече бе дал знак на личния си келнер зад него, че иска да стане, и в момента беше окръжен от ръцете на келнера като топка в баскетболен кош. Той ги изгледа така безпомощно, че човек трудно можеше да си го представи как понякога вечер танцува със своята млада приятелка — канадка.

— Мънро е нашият продуцентски гений — заяви Маркъс. — Аз вярвам и напълно разчитам на Мънро. Самият аз не съм видял наводнението.

Никой не продума, докато той излизаше от стаята.

— В момента от цялата страна няма да може да се съберат два милиона долара — обади се пак Брейди.

— Няма да мозе — повтори Пополос. — Ако сте да ги хванем за главите и да ги блъскаме, пак няма да мозе.

— Възможно е — съгласи се Стар. Почака миг, сякаш за да се увери, че всички го слушат, и продължи: — Мисля, че можем да

разчитаме на милион и четвърт от прожекциите в страната. Дори на милион и половина. И на четвърт милион от чужбина.

Отново мълчание — този път озадачено и леко объркано. Стар помоли през рамо келнера да го свърже по телефона с кабинета му.

— Да, но какъв е бюджетът ти? — запита Флайшакър. — Доколкото разбрах, той е милион седемстотин и петдесет хиляди. И очакваш само да покриеш разноските, без печалба.

— Не го очаквам — отговори Стар. — От този филм едва ли ще изкараме повече от милион и половина.

Всичко в стаята до такава степен бе замръзнало неподвижно, че принц Аге сякаш чу как от една пура се отдели сив къс пепел и падна във въздуха. Флайшакър се опита да каже нещо с вкаменено от изненада лице, но в този момент вратичка на Стар изотзад телефонната слушалка.

— Вашият кабинет, мистър Стар.

— А, да… ало, мис Дулън. Вече ми е ясно каква е станало с Пийт Заврас. Тук има някаква гадна интрига — главата си залагам… О, така ли? Чудесно… чудесно. Слушайте сега какво трябва да направите: още днес следобед го изпратете при моя очен лекар — доктор Джон Кенеди. Кажете му да си вземе епикризата и да я фотокопира. Нали разбирате?

Затвори телефона и леко развълнуван, се обърна към хората около масата:

— Чувал ли е някой от вас, че Пийт Заврас е на път да ослепее?

Един-двама души кимнаха. Но повечето от присъствуващите напрегнато разсъждаваха наум дали Стар не бе сгрешил относно цифрите, които съобщи преди малко.

— Това са чисти измислици — продължи Стар. — Пийт казва, че дори не е ходил на очен лекар, че въобще не може да разбере защо е това настроение срещу него в студиите. Някой не го обича или са го оклеветили и ето го без работа вече цяла година.

Дочуха се обичайните съчувствени думи. Стар подписа чека и се приготви да стане.

— Извинявай, Мънро — обади се Флайшакър с настойчив глас, докато Брейди и Пополос изчакваха. — Аз съм сравнително нов тук и вероятно все още не мога да улавям всички двусмислици и недвусмислици. — Приказваше бързо, но вените на челото му се бяха

издули от гордост, че говори с речника на студентите от Нюйоркския университет. — Трябва ли да разбирам, че смяташ да намалиш бюджета си с четвърт милион?

— Това ще бъде един висохудожествен филм — каза Стар с привидно невинен израз на лицето.

Едва сега всички разбраха, че не се шегува, но все още се надяваха, че тук има някакъв номер. Стар вероятно разчиташе на печалба. Никой здравомислещ човек…

— Две години не поемахме никакъв риск — продължи Стар. — Време е да заснемем филм, от който ще загубим малко пари. Да кажем, че го правим от добра воля, това ще ни спечели нови зрители.

Някои все още си мислеха, че той смята филма за риск, но обещаващ риск, ала Стар не остави място за предположения.

— Филмът ще ни донесе загуба — каза и се изправи; долната му челюст бе леко издадена напред, бляскавите му очи се усмихваха. — Ще бъде по-голямо чудо от „Ангелите на ада“, ако си покрием разноските. Но ние имаме известни задължения към публиката, както казва Пат Брейди на тържествените обеди в Академията. Ще бъде добре за цялостната ни продукция, ако вмъкнем някой некасов филм.

Той кимна към принц Аге. Последният се поклони бързо, като същевременно се опитваше с един последен поглед да улови общия ефект от думите на Стар, но не успя да разбере нищо. Очите, по-скоро насочени към някаква неопределена точка над масата, отколкото сведени надолу, сега мигаха бързо-бързо, ала в стаята не се чуваше дори шепот.

След като излязоха от закрития салон, двамата прекосиха общата зала на столовата в единия й край. Принц Аге попиваше жадно всичко. Шаренията беше голяма — цигани, граждани, войници; бакенбарди и мундири с галони от времето на Първата империя. От разстояние те приличаха на хора, живели и вървели преди сто години, и Аге се запита как ли биха изглеждали той и неговите съвременници като статисти в някой бъдещ исторически филм.

В следващия момент съзря Ейбрахам Линкълн и чувствата му внезапно се промениха. Той бе израсъл в зората на скандинавския социализъм, когато биографичната книга на Николай[9] беше любимо

четиво. Бяха го учили, че Линкълн е велик човек, от когото трябва да се възхищава, но тъкмо защото му го натрапваха, принцът го мразеше. Сега обаче, като го видя седнал тук, с кръстосани крака, с добродушно лице, вторачено в обяда му за четиридесет цента, включително десертът, със заметнат около врата шал, сякаш за да се предпази от неравномерното духане на вентилаторите — сега принц Аге, който най-после беше в Америка, се зазяпа в него като турист в музейна ценност. Значи това е Линкълн. Стар, отминал далеч напред, се бе обърнал към него и го чакаше — но Аге не можеше да откъсне очи.

„Значи това било то, киното“ — мислеше си той.

Внезапно Линкълн набоде с вилицата си едно триъгълно парче сладкиш и го натъпка в устата си и принц Аге, леко изплашен, забърза към Стар.

— Надявам се, че виждате това, което искахте — каза Стар, чувствувайки, че го бе пренебрегнал. — След половин час ще трябва да изгледам заснетия материал и тогава вие ще можете да обиколите колкото желаете снимачни площадки.

— Предпочитам да остана с вас — каза принц Аге.

— Ще отида да видя какви съобщения има за мен и след това ще тръгнем двамата заедно — обясни Стар.

Обаждал се беше японският консул във връзка с прожектирането на някакъв шпионски филм, който можело да нарани националните чувства на японците. Имаше и други телефонни обаждания и телеграми, както и нови сведения от Роби.

— Спомнил си е името на жената. Сигурен е, че е Смит — каза мис Дулън. — Бил й предложил да я заведе в снимачния павилион, за да й намери сухи обувки, но тя му отказала — така че не може да предявява никакъв иск към нас.

— И как да я издирим с това име — Смит. Много ми помогна! — Замисли се за миг, сетне нареди: — Поискайте от телефонната компания списъка на всички Смитовци, получили телефонни номера през последния месец. Обадете се на всичките.

— Добре.

---

[1] Всичко отминава. Само изкуството е вечно[2] (фр.). — Б.пр. ↑

[2] Из стихотворението на Теофил Готие — „Изкуство“. ↑

[3] *„Кийстоун“* — американска киностудия, една от най-престижните в историята на киното. Основана е през 1912 г. от Мак Сенет, с помощта на Кесел и Боман. Под ръководството на Сенет в студията „Кийстоун“ се създава един напълно нов комедиен стил, с елементи на водевила, цирка, кинокомедията и пантомимата, и все пак уникален по своята същност. ↑

[4] *Джордж Джесъл* — американски водевилен актьор и комик, особено популярен през 30-те години. ↑

[5] *Гетисбърг* — малък град в Южна Пенсилвания, където през 1863 г. се е разиграла решаващата битка за Гражданската война. Тук има национално гробище, по случай чието откриване на 19 ноември 1863 г. Линкълн е произнесъл една от своите най-прочути речи. ↑

[6] *„Миракъл“* на Райнхард — спектакъл, поставен в лондонската зала „Олимпия“ от знаменития германски режисьор Макс Райнхард по пиесата на Морис Метерлинк „Сестра Беатрис“. ↑

[7] *Бюрото на Хейс* — организация, създадена през 1922 година в Холивуд от Уилям Хейс (1879–1954) с цел да осъществява цензура над американските филми; „кодексът Хейс“ се е разпростирал и върху поведението на актьорите в живота. ↑

[8] Тук се прави паралел със съдбата на главната героиня на романа „Алената буква“ от големия американски писател Натаниъл Хоторн, която трябва да изкупи греха си, задето е родила незаконно дете, като цял живот носи изписана на гръдта си алената буква „А“. ↑

[9] *Джон Джордж Николай* (1832–1901) — американски писател от германски произход. Бил е частен секретар на Ейбрахам Линкълн в годините 1860–1865. Заедно с Джон Хей е автор на биография на Линкълн в десет тома („Ейбрахам Линкълн, история“). ↑

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

— Здравей, Мънро — поздрави го Ред Райдингуд. — Приятно ми е да те видя при нас.

Стар го отмина, прекоси огромната снимачна площадка и се насочи към декора, представляващ великолепно обзаведена стая, където щяха да снимат утре. Режисьорът Райдингуд го последва, но много скоро разбра, че колкото и бързо да вървеше, Стар винаги успяваше да бъде с една-две крачки пред него. Долови симптома на недоволството — сам го бе проявявал по-рано. Някога имаше своя студия и там беше прилагал всички тия номера. С нищо не можеше да го учуди сега Стар. Той, Райдингуд, беше майстор по изграждането на ситуации и Стар, колкото и да се правеше на делови и експедитивен, не можеше да го надплува в собствените му води. Веднъж Голдуин се набърка в работата му и Райдингуд го накара да се опита да изиграе една роля пред очите на петдесет души — в резултат получи онова, което бе очаквал: възстановен бе собственият му авторитет.

Стар стигна до великолепния декор и там спря.

— Не струва — каза Райдингуд. — Никакво въображение. Както и да се освети…

— Защо трябваше да ме викаш заради това? — попита Стар и се приближи до него. — Защо не го обсъди с художниците?

— Не съм те молил да идваш дотук, Мънро.

— Нали искаше сам да си бъдеш организатор?

— Съжалявам, Мънро — все така невъзмутимо продължи Райдингуд, — но не съм те молил да идваш дотук.

Стар се обърна внезапно и тръгна обратно към камерите. Погледите на група зяпнали от почуда посетители за миг се преместиха от героинята на филма, обхванаха Стар и после разсеяно се насочиха отново към героинята. Те бяха Откриватели на Америка. Неведнъж бяха наблюдавали онази страна на ритуала, дето е предназначена за обикновените зрители, но сега тук виждаха как Мечтата се превръща в действителност.

Стар спря до стола ѝ. Беше облечена в рокля с голямо деколте, което разкриваше яркочервения обрив по гърдите и гърба ѝ. Преди всеки дубъл петната се замазваха с мехлем, който избърсваха веднага след това. Косата ѝ беше червена и лепкава като засъхваща кръв, но в очите ѝ имаше звезден блясък, който камерата улавяше.

Още неуспял да каже нещо, Стар чу един услужлив глас зад гърба си:

— Прекрасна е. Просто прекрасна.

Беше един от асистент-режисьорите, който с този комплимент целеше няколко неща. Хвалеше актрисата, за да не трябва да напряга бедната си кожа, като се навежда и ослушва. Хвалеше Стар, задето я бе ангажирал. Хвалеше със заобикалки и Райдингуд.

— Как е, как се чувствувате? — попита я любезно Стар.

— Чудесно — отговори тя, — само ако не бяха рекламните агенти.

Стар ѝ смигна дружески.

— Ще ги държим настрана.

Името ѝ вече бе станало синоним на думата „кучка“. Тя вероятно се бе постарала да прилича на кралица от комиксите за Тарзан, която по твърде тайнствен начин властвува над цял народ от чернокожи. Впрочем за нея всички останали хора на тоя свят бяха чернокожи. Такива хора като нея бяха неизбежно зло и обикновено ги ангажираха за не повече от един филм.

Райдингуд тръгна със Стар към изхода.

— Всичко е наред — каза режисьорът. — Тя прави каквото може.

Оттук вече нямаше да ги чуят. Стар спря внезапно и погледна Ред с искрящи от ярост очи.

— Това, което си заснел досега, е боклук — извика той. — Знаеш ли на какво ми прилича тя в пробните кадри — на „Мис Хранителни стоки“.

— Опитвам се да получа възможно най-доброто изпълнение…

— Ела с мен — каза Стар рязко.

— С теб? Да им дам ли почивка?

— Не се връщай — заповяда му Стар и бутна тапицираната външна врата.

Колата и шофьорът чакаха отвън. И минутите му бяха ценни.

— Качвай се — нареди Стар.

Сега вече Ред разбра, че положението е сериозно. Дори изведнъж проумя в какво се състои работата. Още първия ден момичето му бе стъпило на врата с грубия си рязък език. Той обичаше да има мир и предпочете да я остави да изиграе как да е ролята си, отколкото да създава неприятности.

Стар сякаш продължи мислите му.

— Ти не можеш да се справиш с нея — каза той. — Бях ти обяснил какво искам. Исках да я видя подла и гадна, а сега каква е — отегчена. Боя се, че ще трябва да се откажем, Ред.

— От филма ли?

— Не. Харли ще го направи.

— Добре, Мънро.

— Съжалявам, Ред. Ще опитаме нещо друго.

Колата спря пред административното здание.

— Да довърша ли тази сцена? — попита Ред.

— В момента довършват — каза Стар мрачно. — Харли е там.

— Как така, дявол да го вземе!

— Той влезе, след като ние излязохме. Наказах го снощи да прочете сценария.

— Слушай, Мънро…

— Днес съм много зает, Ред — отсече Стар. — Ти загуби интерес към филма още преди три дни.

„Неприятна история“ — помисли си Райдингуд. Това щеше да накърни положението му в студията, наистина леко, но щеше да го накърни, а вероятно и щеше да му попречи точно в този момент да се ожени за трети път, както възнамеряваше. Дори скандал не можеше да си позволи да направи — ако не си съгласен със Стар, няма какво да го разгласяваш. Стар беше най-важната фигура в Холивуд, той винаги, почти винаги беше прав.

— А сакото ми? — сети се изведнъж. — Оставих го на един стол в павилиона.

— Знам — отговори Стар. — Ето ти го.

Той толкова много се стараеше да бъде снизходителен към неуспеха на Райдингуд, та бе забравил, че носи сакото му.

„Прожекционната зала на мистър Стар“ представляваше миниатюрен киносалон с четири реда тапицирани столове. Пред първия ред имаше дълги маси с мъждиво светещи лампи, бутони и телефони. До стената се виждаше пиано, останало от зората на звуковото кино. Стаята беше боядисана и столовете тапицирани само преди година, но от дългите часове работа всичко вече имаше овехтял вид.

Стар идваше тук в два и половина, после отново в шест и половина и гледаше заснетия през деня материал. Тогава обикновено се усещаше свирепо, неистово напрежение, той работеше с faits accomplis — с крайния резултат от няколкомесечен труд: спазаряване, планиране, писане и преработване на написаното, подбиране на актьорите, изграждане на сцените, избиране на осветлението, репетиране, заснемане; с плода от блестящи интуитивни находки или от решения, продиктувани от отчаянието, апатията, интригантството или изнурителната работа. В тези моменти сложната маневра биваше преустановявана — чакаха се нареждания от боевата линия.

Освен Стар присъствуваха представители на всички технически отдели, заедно с организаторите и директорите на продукциите. Режисьорите не идваха на тези прожекции — формално, защото се смяташе, че вече са си свършили работата, но в действителност, защото тук, след като парите се лееха като сребърни потоци, не се щадяха критиките. Те деликатно стояха настрани.

Хората вече се бяха събрали. Стар влезе и бързо зае мястото си. Разговорите секнаха. Той се облегна, преметна крак през страничната облегалка на стола си и светлината в стаята бе угасена. На задния ред светна клечка кибрит — сетне настъпи тишина.

На екрана група френски канадци караха канутата си срещу течението на бързей. Сцената беше заснета в един резервоар в студията и подир всеки кадър, след като гласът на режисьора обявеше: „Стоп“, актьорите се отпускаха, изтриваха потта от челата си и понякога се смееха шумно — водата от резервоара спираше да шурти, илюзията свършваше. Единствените коментари на Стар бяха да каже кои кадри избира и да отбележи, че е свършена „добра работа“.

В следващата сцена, все още в бързея, канадска девойка (Клодет Колбърт) разговаряше с преносвача на трупи (Роналд Коулман), като

гледаше надолу към него от едно кану. След като бяха прожектирани няколко метра лента, Стар изведнъж се обади:

— Резервоарът демонтиран ли е?

— Да, сър.

— Мънро, трябваше им за…

Стар прекъсна най-безцеремонно обясненията:

— Да се монтира веднага. Дайте да видим отново втората сцена.

Лампите веднага светнаха. Един от директорите стана от стола си и се изправи пред Стар.

— Чудесно изиграна сцена, а следва да я изхвърлим — каза Стар възмутено, но с тих глас. — Кадрите не са центрирани добре. Камерата трябва да е разположена така, че през цялото време, докато Клодет говори, да хваща красивата й глава, не е ли тъй? Хората отиват на кино тъкмо заради това — да гледат главата на едно красиво момиче. Кажете на Тим, че е можел да й спести напрежението, ако беше използувал дубльорката й.

Лампите отново изгаснаха. Директорът клекна до стола на Стар, за да не пречи. Показаха пак кадъра.

— Нали виждате? — попита Стар. — А освен това има косъм, там вдясно, забелязахте ли го? Проверете дали е на прожекционния апарат или на лентата.

Едва в края на сцената Клодет Колбърт бавно вдигна глава и разкри големите си влажни светли очи.

— Ето какво ни трябваше през цялото това време — каза Стар. — А и тя добре играе. Опитайте се утре, или дори още днес привечер, да заснемете сцената отново.

Пийт Заврас не би направил такава грешка. В цялата киноиндустрия нямаше и шестима оператори, на които да можеш да разчиташ напълно. Лампите светнаха; организаторът и директорът на продукцията си излязоха.

— Мънро, а сега този материал — бил е заснет вчера, получихме го късно снощи.

В стаята стана тъмно. На екрана се появи главата на Шива, огромна и невъзмутима, забравила, че само след няколко часа ще бъде отнесена от пороя. Около нея се тълпяха вярващи.

— Заснемете тази сцена повторно — внезапно се обади Стар, — като накарате две деца да яхнат главата. Проверете дали това няма да

се сметне за богохулство, но мисля, че не е. На децата всичко им е позволено.

— Добре, Мънро.

Сребърен колан на дупки във формата на звезди… Смит, Джоунс или Браун… Търси се жена със сребърен колан, която…

Със следващия филм действието се премести в Ню Йорк, гангстерска история, и изведнъж Стар стана неспокоен.

— Тази сценка е боклук — извика той от тъмнината. — Написана е зле, актьорите не са подходящи, нищо не е направено както трябва. Тия типове въобще нямат престъпен вид. Приличат на маскирани пъзльовци. По дяволите, Лий, какво значи това?

— Сцената беше написана тази сутрин на място — обясни Лий Капър. — Бъртън искаше всичко да се заснеме в Шести павилион.

— Може, само че това е боклук. Няма смисъл да се снимат такива неща. Тя сама не си вярва на думите, нито пък Кари. „Обичам те“ в едър план — зрителите направо ще те освиркат! Освен това момичето е облечено безвкусно.

В тъмнината бе даден някакъв сигнал, прожекционният апарат спря, лампите светнаха. Стаята чакаше в пълно мълчание. Лицето на Стар беше безизразно.

— Кой написа тази сцена? — попита той след малко.

— Уайли Уайт.

— Трезвен ли беше?

— Разбира се.

Стар се замисли.

— До довечера възложете тази сцена на четирима други сценаристи. Вижте кого ще можете да намерите! Сидни Хауърд дойде ли?

— Пристигна тази сутрин.

— Говорете с него. Обяснете му какво искам. Девойката е смъртно уплашена — тя е вцепенена. Нищо повече. Човек не изпитва по три вида чувства наведнъж. Освен това Капър…

Художник-постановчикът проточи врат напред от мястото си на втория ред.

— Да?

— Нещо куца на декора.

Присъствуващите в залата размениха кратки погледи.

— Какво по-точно, Мънро?

— Това ти трябва да кажеш — отговори Стар. — Претрупан е, чак главата ти се замайва. Изглежда евтин.

— Да, но не е.

— Знам, че не е. Трябва да се пипне тук-там — малко, не много. Огледай го още веднъж. Може би мебелите са много или не са подходящи. Дали да не добавиш още един прозорец? Или защо не удължиш коридора, ще получиш по-голяма перспектива.

— Ще видя какво мога да направя.

Капър се измъкна от реда, гледайки часовника си.

— Започвам още сега — каза той. — Тази вечер ще работя и утре сутринта ще направим промяната.

— Добре, Лий, ще заснемеш отново тези сцени, нали?

— Да, Мънро.

— Вината поемам аз. Имате ли кадрите с боя?

— Сега идват.

Стар кимна. Капър излезе бързо и в стаята отново стана тъмно. На екрана четирима мъже провеждаха страхотно състезание по бой с юмруци в едно мазе.

— Вижте го Трейси — засмя се Стар. — Вижте го как се нахвърля на оная. Бас държа, че не му е за пръв път.

Мъжете се биеха отново и отново. Един и същи бой. Накрая те неизменно се обръщаха усмихнати един към друг, понякога побутваха противника си приятелски по рамото. В опасност бе единствено дубльорът, професионален боксьор, който би могъл да убие останалите трима. За него щеше да стане наистина опасно, ако те пренебрегнеха неговите наставления и започнеха да раздават удари накъдето им падне. Най-младият актьор обаче се страхуваше за лицето си и режисьорът, за да прикрие гримасите му, бе прибягнал до по-особени ракурси и бе вмъкнал допълнителни кадри.

После двама мъже се срещаха до безкрай на прага на една врата, разпознаваха се и си отиваха. Срещаха се, трепваха и си продължаваха по пътя.

Сетне някакво момиченце четеше под дърво, а над него, на един от клоните, седеше момченце и също четеше. На момиченцето му беше скучно, то искаше да си приказва с момченцето. Момченцето

обаче не му обръщаше внимание. Огризката от ябълката, която ядеше, падна върху главата на момиченцето.

В тъмното се чу глас:

— Дългичко е, нали, Мънро?

— Ни най-малко — отговори Стар. — Чудесно е. Настроението е чудесно.

— А на мен ми се струваше доста дълго.

— Понякога тридесет сантиметра могат да бъдат прекалено дълги, а друг път сцена от половин километър може да е прекалено кратка. Искам да говоря с монтажиста, преди да се заеме с тази сцена — тя ще се запомни.

Оракулът си беше казал думата. Нямаше място за въпроси и отговори. Стар трябваше винаги да е прав, не почти винаги, а винаги — в противен случай цялата структура щеше да се стопи като масло.

Мина още час. На стената изникваха един след друг отрязъци от мечти, биваха анализирани, отстъпваха място на следващите, за да мечтаят по-късно над тях тълпите или за да бъдат отхвърлени. Краят бе известен чрез две актьорски проби — на един характерен актьор и на едно момиче. След текущия заснет материал, с неговия напрегнат ритъм, пробите бяха изгладени и завършени; наблюдаващите се разположиха удобно в столовете; Стар отпусна крака на пода. Всякакви мнения бяха добре дошли. Един от техническата група заяви, че с удоволствие би си съжителствувал с момичето; останалите не проявиха интерес.

— Някой ни бе изпратил пробни снимки на същото това момиче още преди две години. Тя може би е станала по-пробивна, но не и по-добра. Мъжа обаче го бива. Можем да го вземем за ролята на стария руски княз в „Степи“.

— Той си е бивш руски княз — обясни вторият режисьор, — но се срамува от този факт, защото е червен. Каза, че това е единствената роля, която никога не би пожелал да играе.

— Това е единствената роля, която би могъл да играе — отсече Стар.

Лампите светнаха. Стар зави дъвката си в обвивката й и я сложи в пепелника. Обърна се въпросително към секретарката си.

— Комбинираните снимки във Втори павилион — каза тя.

Стар се отби във Втори павилион и изгледа набързо комбинираните снимки, изкусно заснети на фона на други кинокадри. В кабинета на Маркъс имаше съвещание — обсъждаше се възможността да се направи филм по „Манон Леско“ с щастлив край. Стар повтори онова, което вече бе казал: че от век и половина това е едно касово произведение — дори и без щастлив край. Той беше упорит, а по това време на деня и красноречив, така че опонентите му се предадоха и преминаха на друга тема: организирането на спектакъл с помощта на десетина кинозвезди в полза на пострадалите от земетресението в Лонг Бийч. Във внезапен изблик на щедрост петима от присъствуващите предложиха общо двадесет и пет хиляди долара. Даваха много, но не така, както би дал един беден човек. У тях нямаше състрадание.

В кабинета му го чакаше известие от очния лекар, при когото бе изпратил Пийт Заврас — зрението на оператора е 9/10, почти идеално. В момента Заврас фотокопираше епикризата. Стар закрачи наперено из кабинета си, а мис Дулън го наблюдаваше с възхищение. Принц Аге се отби, за да му благодари за обиколката по снимачните площадки, и докато двамата приказваха, обади се един от организаторите и съобщи тайнствено, че сценаристите Тарлтън са „научили“ и възнамеряват да напуснат.

— Те и двамата са добри сценаристи — обясни Стар на принц Аге, — а на нас тук ни липсват такива.

— Нима не можете да ангажирате когото пожелаете? — възкликна изненадано неговият гост.

— Можем, разбира се, но щом дойдат тук, се оказва, че не са толкова добри, и на нас ни се налага да си работим с наличните сили.

— Тоест с кого?

— С всички онези, които приемат нашите условия и не пият, докато работят. Имаме какви ли не хора: разочаровани поети, еднократно прославили се драматурзи, студентки — групираме ги по двойки и им даваме да пишат върху някаква тема. Ако работата не им спори, възлагаме същата тема и на други двама. Имал съм случаи, когато три двойки са писали, всяка за себе си, върху един и същ сюжет.

— А на тях не им ли е неприятно?

— Би им било неприятно, ако знаеха. Те не са гении и при друг начин на работа ще дадат по-лоши резултати. Тези Тарлтън са

съпружеска двойка от Източното крайбрежие и са доста добри. Сега са научили, че и други работят върху същата тема, и това ги е шокирало, шокирало е тяхното чувство за „единство“ — това е думата, която ще употребят.

— Но как се получава това… това единство?

Преди да отговори, Стар се поколеба за миг — лицето му беше мрачно, само дето очите му блестяха.

— Аз съм единството — каза. — Заповядайте при нас и друг път.

Той се срещна с Тарлтънови. Обясни им, че харесва тяхната работа, като гледаше мисис Тарлтън така, сякаш искаше да й каже, че и през машинописа може да отгатне кое е написано от нея. Каза им с много благ тон, че ще ги прехвърли на друг филм, който не е толкова бърз, така че ще имат повече време. Както почти бе очаквал, те го помолиха да продължат да работят по първия, от който щяха да получат по-скоро хонорар, макар и разделен с други. Системата е отвратителна, съгласи се Стар — некоректна, комерсиална, направо жалка. Сам я беше създал — факт, който не спомена.

След като те си отидоха, в кабинета му влезе мис Дулън с тържествуващ вид.

— Мистър Стар, дамата с колана ви търси по телефона.

Останал сам, Стар седна до бюрото и взе слушалката; усети, че стомахът му се свива. Всъщност не знаеше какво иска. Не бе мислил по този въпрос така, както бе мислил за Пийт Заврас. Отначало искаше само да узнае дали те двете са „от киното“, дали жената е актриса, която се бе постарала да изглежда като Мина — сам той веднъж бе накарал да гримират една млада актриса като Клодет Колбърт и да я заснемат от същите ъгли.

— Здравейте — каза Стар.

— Здравейте.

Докато търсеше да намери в тази кратка, съдържаща изненада дума някакъв отглас от снощи, той усети, че го обзема нещо като страх, но напрегна цялата си воля и го задуши.

— Много е трудно да ви открие човек — продължи. — Не стига, че се казвате Смит, ами и сте се преместили тук съвсем наскоро. Само това разбрахме за вас. И един сребърен колан.

— Да — произнесе гласът, все така притеснено, колебливо, — вярно, че снощи бях със сребърен колан.

Дотук добре, а по-нататък?

— А вие кой сте? — попита гласът с лека нотка на буржоазно достолепие.

— Името ми е Мънро Стар.

Пауза. Това име никога не се появяваше на екрана и тя, изглежда, се чудеше с какво да го свърже.

— А, да. Вие бяхте съпруг на Мина Дейвис, нали?

— Да.

Това номер ли беше? Той отново си спомни снощния образ — блестящата, сякаш фосфоресцираща кожа — и си помисли дали това не беше някакъв номер, някакъв сигнал, изпратен до него кой знае откъде. Не беше Мина и все пак беше Мина. Изведнъж пердетата се издуха от полъха на вятъра, книжата върху бюрото прошумоляха и сърцето му леко се сви от реалността на деня отвъд прозореца. Какво щеше да стане, ако сега, в това си състояние, излезеше навън и я видеше — замечтания премрежен поглед, добре оформената уста, създадена за прекрасен човешки смях.

— Бих искал да ви видя. Защо не дойдете в студията?

Отново колебание — после отказ.

— Мисля, че е по-добре да не идвам. Много съжалявам.

Последното беше чиста формалност. Отказът й бе категоричен, окончателен. Най-обикновената, мимолетна суетност се притече на помощ на Стар, придавайки настойчивост на молбата му.

— Бих искал да ви видя — каза той. — Имам причини.

— Ъъъ страхувам се, че…

— Тогава, ако може, аз да дойда при вас?

Отново пауза, не поради колебание, това той го усещаше, а за да обмисли отговора си.

— Има нещо, което не знаете — каза тя накрая.

— О, вероятно сте омъжена — подхвана Стар нетърпеливо. — Но това няма никакво значение. Помолих ви да дойдете тук съвсем открито; ако имате съпруг, доведете и него.

— Не, не ми е възможно.

— Защо?

— Глупаво е дори, че говоря сега с вас, но секретарката ви настояваше. Помислих си, че снощи при наводнението съм изгубила нещо и вие сте го намерили.

— Много искам да ви видя — за пет минути.

— За някой филм ли ще ме ангажирате?

— Не, не е за това.

Последва такава дълга пауза, че той си помисли да не би да я е обидил.

— Къде да се срещнем? — попита тя неочаквано.

— Тук при мен? Или у нас?

— Не, някъде навън.

И изведнъж Стар осъзна, че не може да се сети за никое място. Неговата къща, някой ресторант. Къде ли се срещат хората? Някъде на скришно? В заведение?

— Да се срещнем в девет часа — предложи тя.

— За съжаление в този час не ми е възможно.

— Е, тогава…

— Хайде добре, в девет часа, но някъде по-близо до студията. На Уилшър има един дръгстор…

Беше шест без четвърт. Отвън чакаха двама души, които идваха всеки ден по това време само за да бъдат отпратени за друг път. Стар се чувствуваше безкрайно изморен — проблемът на тези двамата не беше чак толкова важен, че да трябва да се заеме с него веднага, но не беше и толкова незначителен, че да го отхвърли въобще. Затова отново го отложи и за момент поседя неподвижен на стола зад бюрото си, като си мислеше за Русия. Или по-точно за един филм за Русия, който след малко щеше напълно ненужно да му отнеме половин час. Знаеше, че бяха написани много истории за Русия, да не говорим за Историята, сам той бе нает цял взвод от писатели и изследователи, които работеха вече над една година, но никой досега не бе съумял да предаде вярната атмосфера. Стар чувствуваше, че при един такъв разказ трябва да се търси прилика със съдбата на тринадесетте американски щата[1], но все не се получаваше така. Сценариите разглеждаха нещата под съвсем други ъгли, които създаваха предпоставки за нежелателни тълкувания и за разкриване на неприятни проблеми. Той искаше да бъде справедлив към Русия, да направи един доброжелателен филм, но резултатите му носеха само главоболия.

— Мистър Стар, отвън чакат мистър Дръмън, мистър Кърстоф и мисис Корнхил — за руския филм.

— Добре, нека влязат.

По-късно, от шест и половина до седем и половина, той гледа заснетите следобеда кадри. Ако беше някой нормален ден и не му предстоеше среща с момичето, щеше да седи до късно в прожекционната или в дублажната, но снощи заради земетресението почти не бе спал и затова сега реши да отиде да вечеря. В приемната пред неговия кабинет го чакаше Пийт Заврас — едната му ръка висеше на превръзка, преметната през рамото.

— Ти си Есхил и Еврипид в киното — каза Заврас. — И още — Аристофан и Менандър. — И се поклони.

— А те кои са? — засмя се Стар.

— Мои съотечественици.

— Не знаех, че и в Гърция снимате филми.

— Подиграваш ми се, Мънро — рече Заврас. — Искам да кажа, че си човек от тяхната класа. Ти ми спаси живота.

— Сега как се чувствуваш?

— Добре, болката в ръката ми е дреболия. Все едно, че ме целуват по нея. При такъв изход не съжалявам за това, което направих.

— А защо го направи тук? — полюбопитствува Стар.

— Дойдох при Делфийския оракул — обясни Заврас. — И аз като Едип, за да си разреша загадката. Как бих искал да докопам оня мръсник, от когото тръгна цялата тая история.

— Караш ме да съжалявам, че не съм получил образование — каза Стар.

— То не струва нищо — рече Пийт. — Аз получих бакалавриат в Солун, а виж как свърших.

— Още не си свършил — успокои го Стар.

— Ако някога, когато и да е, денем или нощем, пожелаеш някому да бъде прерязано гърлото, ще намериш телефонния ми номер в указателя — каза Заврас.

Стар затвори очи и отново ги отвори. На фона на слънцето силуетът на Заврас леко се бе размазал. Подпря се на масата зад себе си и каза спокойно:

— Всичко хубаво, Пийт.

В стаята беше почти тъмно, но той накара краката си да се придвижат по навик към кабинета му. Едва след като чу щракването на вратата, бръкна в джобовете си за хапчетата. Каната с вода тракна върху масата, чашата звънна. Той седна в едно голямо кресло и почака да усети ефекта от бензедрина, преди да отиде да вечеря.

Когато Стар се връщаше от столовата, една ръка му махна за поздрав от някакъв открит спортен автомобил. По главите, които стърчаха над задната седалка, разпозна един млад актьор и приятелката му — проследи ги с поглед, докато изчезнаха през портала и се сляха с летния здрач. Полека-лека губеше желание за такива неща, сякаш Мина бе отнесла тяхната прелест със себе си; блясъкът на големите чувства постепенно потъмняваше за него и в скоро време той щеше да бъде лишен дори от лукса на безкрайната скръб. Когато влезе в кабинета си, някаква детинска асоциация на Мина с предметния рай го накара за първи път през тази година да поръча да му приготвят спортната кола. Грамадната лимузина прекалено много му напомняше за заседанията и дремките от изтощение.

Дори и след като напусна студията, Стар продължаваше да се чувствува напрегнат, но откритата кола го потопи право в лятната вечер и той се огледа. В дъното на булеварда се виждаше луната — хубаво нещо е илюзията, че всяка вечер, всяка година луната е различна. Мина я нямаше, но светлините на Холивуд не бяха угаснали. На откритите пазари лимоните, грейпфрутите и зелените ябълки хвърляха коси, разсеяни отблясъци върху паважа. Пред него стоповете на една кола премигнаха във виолетово, на следващото кръстовище премигнаха отново. От всички страни рекламните светлини обстрелваха небето. До един пуст ъгъл двама тайнствени мъже описваха с някакъв лъскав цилиндър безцелни дъги по небето.

В дръгстора до щанда с бонбоните стоеше жена. Беше висока почти колкото Стар и изглеждаше смутена. Очевидно, всичко това не й беше приятно и ако Стар не изглеждаше толкова внимателен и учтив, веднага би си тръгнала. Казаха си по едно „здравейте“ и излязоха навън, без да разменят друга дума, без дори да се погледнат. И все пак, още преди да стигнат до бордюра на тротоара, Стар вече я бе преценил — хубава американка, но не красавица като Мина.

— Къде отиваме? — попита жената. — Мислех, че ще бъдете с шофьор. Нищо, аз съм добър боксьор.

— Боксьор ли?

— Не съм много любезна, нали? — насили се да се усмихне тя. — Но всички вие там минавате за такива „страшилища“.

Мисълта, че той би могъл да бъде страшен, развесели Стар; после изведнъж престана да му се струва забавна.

— Защо искахте да ме видите? — попита тя, като влизаше в колата.

Стар остана за миг неподвижен. Дощя му се да й каже веднага да излезе, но тя вече се бе разположила в колата, а и сам съзнаваше, че цялата тази злощастна ситуация е негово дело. Затова стисна зъби и заобиколи, за да се качи и той. Уличната лампа осветяваше цялото й лице и на него му беше трудно да повярва, че тя действително е момичето от предната вечер. Не виждаше ни най-малка прилика с Мина.

— Ще ви закарам до вас — предложи той. — Къде живеете?

— Ще ме закарате до нас ли? — изненада се тя. — Чак толкова не бързам. Съжалявам, ако съм ви обидила.

— Не сте. Много е мило от ваша страна, че дойдохте. А аз се оказах глупак. Снощи ми се стори, че сте истински двойник на една личност, която познавах някога. Беше тъмно и лампите светеха право в очите ми.

Тя се обиди — той я беше укорил, че не прилича на някаква си друга жена.

— А, значи това било! — рече накрая. — Колко нелепо!

И двамата млъкнаха за момент.

— Вие бяхте женен за Мина Дейвис, нали? — попита тя в проблясък на интуиция. — Извинете, че ви го напомням.

Той караше възможно най-бързо, но гледаше да не се разбере.

— Като тип аз съм съвсем различна от Мина Дейвис — продължи тя, — ако това имахте предвид. Може би сте ме сбъркали с момичето, с което снощи бяхме заедно. Тя прилича на Мина Дейвис.

Това повече не го интересуваше. Искаше всичко да свърши бързо и да го забрави.

— Да не би да е тя? — упорствуваше жената. — Ние живеем в съседни къщи.

— Не е възможно — възрази Стар. — Спомням си сребърния колан, който носехте.

— Значи съм била аз.

Свиха на северозапад от булевард Сънсет и потеглиха по един от каньоните между хълмовете. Покрай виещия се път изникваха едноетажни къщи и електрическата светлина, която ги оживяваше, се разпръскваше във вечерния въздух като звук от радио.

— Виждате ли онази последната светлина, най-високата? Там живее Катлийн. А моята къща е оттатък, като се превали хълмът.

След миг добави:

— Спрете тук.

— Мисля, че казахте, като се превали хълмът.

— Искам да се отбия у Катлийн.

— Боя се, че…

— Ще сляза сама — обясни тя нетърпеливо.

Стар се измъкна от колата след нея. Тя се запъти към нова къщичка, почти скрита зад клоните на една върба, и той я последва машинално до стълбите. Жената позвъни и се обърна към него да му каже „лека нощ“.

— Съжалявам, че останахте разочарован — каза тя.

Той съжаляваше, че я е обезпокоил, съжаляваше за цялата тази история.

— Аз съм виновен. Лека нощ.

Вратата се открехна, отвътре се процеди лъч светлина и когато един женски глас попита: „Кой е?“ — Стар погледна натам.

И я видя — лицето, тялото, усмивката — на фона на светлината от вътрешността на къщата. Това беше лицето на Мина — блестящата, сякаш фосфоресцираща кожа, нежно оформената уста, която никога не се съобразяваше с обстоятелствата, и над всичко това онази завладяваща веселост, която очарова цяло едно поколение.

Както предната вечер, и сега сърцето му трепна и сякаш изхвръкна от тялото, после замря така, изпълнено с огромна благодарност.

— Ах, Една, не мога да те поканя — възкликна момичето. — Чистих и цялата къща мирише на амоняк.

Една се разсмя дръзко и силно.

— Катлийн, мисля, че той искаше да види теб.

Погледите на Стар и на Катлийн се срещнаха за миг и се преплетоха в онази първа любовна близост, която никога по-сетне не се повтаря. Бяха по-бавни от прегръдка, по-настойчиви от зов.

— Той ми се обади по телефона — обясни Една. — Изглежда, е мислел…

Стар я прекъсна, пристъпвайки напред към светлината:

— Страхувам се, че снощи в студията бяхме груби с вас.

Но за това, което всъщност каза, нямаше думи. Тя го изслуша внимателно, без да проявява свян. И двамата се бяха пренесли някъде нависоко — Една сякаш се намираше далече от тях, в мрака.

— Не бяхте груби — каза Катлийн. Хладен полъх на вятъра разпиля кестенявите къдри около челото й. — Ние нямахме работа там.

— Надявам се, че двете ще дойдете някой ден да разгледате студията — продължи Стар.

— А вие кой сте? Важна клечка?

— Бил е съпруг на Мина Дейвис, продуцент — обясни Една с такъв тон, сякаш това бе някаква изключителна шега, — и преди малко ми говореше съвсем други неща. Мисля, че те е харесал.

— Престани, Една — сряза я Катлийн.

Сякаш изведнъж осъзнавайки, че е прекалила, Една каза:

— Ще ми се обадиш, нали?

И тържествено тръгна към шосето. Но тя отнесе със себе си и тяхната тайна — беше видяла в мрака искрата, пламнала между двамата.

— Аз ви помня — продума Катлийн. — Вие ни измъкнахте от пороя.

И после? Сега, когато другата жена си бе отишла, нейното отсъствие се чувствуваше силно. Двамата бяха сами, но почвата под краката им бе все още твърде ронлива за това, което вече се беше случило помежду им. Бяха се озовали в нищото. Неговият свят изглеждаше много далечен, а нейният включваше само главата на божеството и полуотворената врата.

— Вие сте ирландка — каза той в стремежа си да й изгради някакъв свят.

Тя кимна.

— Учудвам се, че познахте — дълго време съм живяла в Лондон.

Дивите зелени очи на един автобус профучаха по пътя в тъмнината. Те замълчаха, докато отмине автобусът.

— Вашата приятелка Една не ме одобри — каза Стар. — Не й хареса думата „продуцент“.

— Тя също е отскоро тук. Глупавичка е, но безобидна. Аз пък не бих се страхувала от вас.

Катлийн се вгледа внимателно в лицето му. Помисли си, както всички други, че изглежда изморен — но първото впечатление бързо отмина, в следващия миг той й заприлича на мангал, запален посред улицата в студена нощ.

— Предполагам, че всички момичета ви преследват, за да ги лансирате в киното.

— Вече се отказаха — рече той.

Това не беше вярно — те всички бяха там, отвън, пред прага му, знаеше го, но вече така бе свикнал с присъствието им, че техните кресливи гласове не значеха за него нищо повече от шума на уличното движение. Сам той бе по-влиятелен от крал: кралят може да направи кралица само една жена, докато Стар, или поне те така смятаха — много повече от една.

— Така може да се превърнете и в циник — каза Катлийн. — Мен не искате ли да ангажирате за някой филм?

— Не.

— Това е добре. Аз не съм актриса. Веднъж в Лондон, в „Карлтън“, един човек ме спря и ме покани за пробни снимки, но аз, след като размислих, не отидох.

Двамата стояха почти неподвижно, сякаш всеки момент той щеше да си тръгне, а тя да се прибере вкъщи. Изведнъж Стар се разсмя.

— Имам чувството, че съм запрял вратата с крак — като инкасатор.

Тя също се засмя.

— Съжалявам, че не мога да ви поканя. Ако искате, ще си взема жакета и ще поседнем отвън.

— Не.

Сам не знаеше защо, но усещаше, че е време да си върви. Можеше да се видят пак, а можеше и да не се видят. Нищо не беше ясно.

— Нали ще дойдете в студията? — попита той. — Не мога да ви обещая, че сам ще ви разведа, но ако дойдете, непременно ми се обадете.

Тя се намръщи леко, съвсем леко, бръчицата между веждите й бе по-тънка от косъм.

— Не знам дали ще дойда — отвърна Катлийн. — Но много ви благодаря.

Той разбра, че по някаква причина тя нямаше да дойде — в един миг му се беше изплъзнала. И двамата осъзнаха, че моментът е отминал. Стар трябваше да си върви, макар и да не отиваше никъде. Макар че не бе получил нищо. Всъщност, грубо казано, не знаеше телефонния й номер, нито дори името й; но сега вече беше невъзможно да я пита за тях.

Тя тръгна с него към колата; той усещаше близостта на нейната сияйна красота, на неизследваната й новост; но когато излязоха от тъмното, помежду им имаше половинметров клин от лунна светлина.

— Това ли е всичко? — не се стърпя да попита той.

Видя съжаление върху лицето й — но видя и присвиването на устните, неопределената усмивка; сякаш за миг се бе спуснала и вдигнала завесата над някакво забранено място.

— Надявам се, че ще се видим пак — каза тя почти официално.

— Ще съжалявам, ако не се видим.

В този момент си бяха напълно чужди. Но когато обърна колата в съседната уличка и на връщане покрай нея й помаха с ръка, без да спира, Стар се почувствува щастлив и извисен. Радваше се, че на този свят съществува красота, която няма да бъде претеглена на везните на актьорския отдел.

Вкъщи обаче, когато неговият иконом му приготви чай в самовара, усети странна самота. Връхлетя го отново старата болка — силна и томителна. Взе първия от двата сценария, които бяха вечерната му норма и които само след миг щеше да започне да си представя, изречение, по изречение, върху екрана, но постоя така, мислейки си за Мина. Обясни й, че всъщност няма нищо, че никоя не може да бъде като нея, че й се извинява.

Такова беше ежедневието на Стар. Не ми е известно нищо за болестта му — кога е започнала и т.н., защото той беше много потаен, но знам, че през същия този месец е припаднал два пъти — знам го от татко. Принц Аге е моят източник на информация за обяда в столовата на студията, когато Стар им е казал, че ще направи некасов филм — а това не е малко, като се има предвид какви хора са седели насреща му, както и че сам той притежаваше голям дял от акциите и по договор получаваше значителен процент от печалбите.

Уайли Уайт също ми разкажа доста неща и аз му вярвам, защото той много добре разбираше Стар, изпитвайки към него някаква смесица от завист и възхищение. Колкото до мен, по това време аз бях влюбена в Стар до уши, така че можете и да не вярвате напълно на думите ми.

---

[1] … *съдбата на тринадесетте американски щата…* — става дума за тринадесетте английски колонии, които след Войната за независимост в Северна Америка (1775–1783) се обявяват за независима държава Съединени американски щати. ↑

ПЕТА ГЛАВА

Седмица по-късно аз отидох да го видя, свежа като утрото. Или поне на мен ми се струваше, че съм такава; когато Уайли Уайт мина да ме вземе, бях облечена като за езда, за да създавам впечатлението, че още от ранна утрин съм навън, сред росата.

— Днес ще се хвърля под гумите на колата му — заявих аз.

— А защо не под моята? — предложи Уайли. — Това е една от най-добрите коли, които Морт Флайшакър е продавал на старо.

— Под твоята — никога! — отговорих важно. — Ти си женен мъж; нищо, че жена ти е някъде из Източните щати.

— Тя е минало — каза той. — Знаеш ли, Сесилия, ти имаш един голям коз — твоето самомнение. Мислиш ли, че някой би те погледнал, ако не беше дъщеря на Пат Брейди?

За разлика от майките си, ние не сме обидчиви. Не приемаме прекалено навътре забележките на нашите връстници. Те ти казват най-открито да не си правиш никакви илюзии — женят се за теб заради парите ти — или пък ти им го казваш. Всичко е толкова просто. Впрочем така ли е наистина? Едно време често си задавахме този въпрос.

Но когато пуснах радиото и колата полетя по Лоръл Каниън под звуците на „Ах, как бие моето сърце“, аз си казах, че все пак Уайли не е прав. Имам хубави черти, само дето лицето ми е доста кръгло, и приятна за милване кожа, краката ми са добре оформени и не трябва да нося сутиен. Е, характерът ми не е от най-поносимите, но кой е Уайли Уайт, та да ме упреква за това?

— Не мислиш ли, че е много хитро, дето отивам сутрин? — попитах аз.

— Да. При най-заетия човек в цяла Калифорния. Той ще го оцени. А защо не го събуди в четири часа през нощта?

— Работата е там, че нощем е уморен. Цял ден гледа хора, при това някои от тях нелоши. А аз пристигам сутринта и давам нов ход на мислите му.

— Не ми харесва. Много е дръзко.

— А ти какво ще ми предложиш? И не бъди груб.

— Аз те обичам — каза той не съвсем убедено. — Обичам те повече от парите ти, което значи много. Може би баща ти ще ме направи организатор.

— Стига да пожелая, мога да се омъжа за най-блестящия студент в Йейл и да живея в Саутхамптън.

Завъртях копчето на скалата и хванах „Изгубен“ или „Изчезнал“, не знам кое от двете — тази година имаше хубави песни. Естрадната музика полека-лека се съвземаше. По време на Кризата, когато бях малка, нямаше кой знае колко добри парчета, най-свестните бяха от двадесетте години — като „Сини небеса“ на Бени Гудман или „Когато денят си отива“ на Пол Уайтман. Само големите оркестри бяха за слушане. Сега обаче почти всичко ми харесваше, освен когато татко тананикаше „Хей, моето момиченце, преумори се ти днес“, опитвайки се да пресъздаде някакво сладникаво бащинско-дъщерно чувство.

„Изгубен“ и „Изчезнал“ не бяха подходящи за момента, затова завъртях копчето и попаднах на „Красива моя“ — тъкмо поезия по мой вкус. Когато се изкачихме до билото на възвишенията, погледнах назад — въздухът беше толкова прозрачен, че се виждаха листата по дърветата на планината Сънсет, на четири километра от нас. Понякога се сепваш, като гледаш около себе си само въздух — неограничен, свободен въздух.

— „Красива моя, прекрасна моя“ — запях аз.

— Ще попееш ли на Стар? — попита Уайли. — Ако му попееш, вмъкни няколко думи за това колко добър организатор бих бил аз.

— О, ние ще бъдем напълно предадени един на друг — казах. — Той ще ме погледне и ще си помисли: „Всъщност никога досега не съм я гледал както трябва.“

— Такива реплики не са модни тази година — подметна Уайли.

— После ще ме нарече „малка Сесилия“, както в нощта на земетресението. Ще ми каже как въобще не е забелязал, че съм станала жена.

— А ти няма да правиш нищо.

— Аз само ще стоя и ще цъфтя. След като ме целуне така, както се целува дете…

— Всичко това го има в моя сценарий — изхленчи Уайли — и аз трябва да му го покажа утре.

— … той ще седне, ще зарови лице в ръцете си и ще каже, че никога не си е мислил за мене по този начин.

— А, значи не се ограничавате единствено с целувката?

— Нали ти казах вече, аз само стоя и цъфтя. Колко пъти трябва да ти повтарям, че стоя и цъфтя.

— Работата май започва да се задълбочава — заключи Уайли. — Я по-добре да спрем дотук — имам да пиша тази сутрин.

— После той казва, че очевидно такава му е съдбата.

— Като на кино. Продуцентска кръв. — Уайли се престори, че потръпва. — Не бих искал да ми преливат от нея.

— После той казва…

— Неговите реплики ги знам. Твоите искам да чуя.

— Някой влиза — продължих аз.

— И ти скачаш бързо от дивана, като си оправяш полата.

— Ще сляза от колата и ще се върна вкъщи!

Намирахме се в Бевърли Хилс, заобиколени от красиви високи хавайски борове. Холивуд е град, разделен на рязко разграничени райони, във всеки един от които се знае какви хора живеят — има отделни квартали на босовете и режисьорите, на техническите работници с техните едноетажни къщи, на статистите. Карахме през квартала на босовете — разкошен като празнична торта. Всъщност дори най-забутаните градчета във Вирджиния или Ню Хампшър са по-романтични от него, но тази сутрин изглеждаше привлекателен.

„Попитаха ме как разбрах, че истински те любя аз“ — пееха по радиото.

Сърцето ми беше огън, очите ми гледаха замечтано и всичко беше както трябва, но аз си знаех, че шансовете ми не са повече от петдесет на сто. Щях да тръгна право към Стар, сякаш имам намерение да го стъпча или да го целуна по устата, и едва на половин метър от него щях да спра и да му кажа „здравей“ с обезоръжаващ подтекст в интонацията.

Така и направих, само че не се получи каквото очаквах. Красивите тъмни очи на Стар се взряха в моите и той, сигурна съм в това, разбра точно какво си мисля, но ни най-малко не се смути. Имах

чувството, че цял час стоях така, без да мърдам, но Стар само леко присви устни и пъхна ръце в джобовете си.

— Искаш ли да отидем заедно на бала тази вечер? — попитах.

— Какъв бал?

— Балът на сценаристите — в хотел „Амбасадор“.

— А, да. — Той се замисли за момент. — Няма да успея да дойда с теб. Но може да намина по-късно. Имаме закрита прожекция в „Глендейл“.

Колко различно беше всичко това от моя план. Когато той седна, аз се примъкнах по-близо до него, наместих главата си между телефонните апарати, сякаш бе някаква притурка към бюрото му, и го погледнах; тъмните му очи отвърнаха на погледа ми, в тях се четеше благост, и толкоз. Мъжете рядко имат усет за онези мигове, в които могат да имат някое момиче ей така, за нищо. Единствената мисъл, която породих в главата му, беше:

— Защо не се омъжиш, Сесилия?

Току-виж, пак заговорил за Роби, може да се опита да ни сватоса.

— Какво трябва да направя, за да заинтересувам някой интересен мъж? — попитах.

— Да му кажеш, че си влюбена в него.

— А да го преследвам ли?

— Да — усмихна се той.

— Кой знае. Насила хубост не става.

— Аз бих се оженил за теб — неочаквано каза той. — Страшно съм самотен. Но съм прекалено стар и изморен, за да предприемам каквото и да било.

Заобиколих бюрото и застанах до него.

— Аз съм готова да предприемеш нещо с мен.

Стар ме погледна изненадано; едва сега разбра, че това, което правя, е абсолютно сериозно.

— О, не — възкликна той. За момент изглеждаше почти нещастен. — Киното е моята жена. Нямам много свободно време — и бързо се поправи, — никакво свободно време.

— Значи не можеш да се влюбиш в мен.

— Не е там работата — каза той и добави, със същите думи като от моя блян, само че влагайки в тях различен смисъл: — Никога не съм

си мислил за тебе по този начин, Сесилия. Толкова отдавна те познавам. Някой ми каза, че си щяла да се жениш за Уайли Уайт.

— И на теб… ти беше безразлично.

— Не ми беше безразлично. Смятах да поговоря с теб по този въпрос. Изчакай, докато го видиш трезвен поне две години.

— Никога не съм имала такова намерение, Мънро.

Разговорът вече беше тръгнал в съвсем друга посока и отново, както в моя блян, някой влезе — но бях почти сигурна, че Стар е натиснал някакъв скрит бутон.

Винаги си спомням за момента, когато усетих зад гърба си мис Дулън с нейния бележник, като за края на детството ми, края на времето, когато си изрязваш снимките на любимите актьори. Това пред мен не беше Стар, а неговата снимка, която бях изрязвала и изрязвала: очите, които за миг те поглеждаха със съвършено разбиране и сетне отново обръщаха взор навътре, към хилядите сюжети и планове; лицето, което стареше скритом, така че външно не бе набраздено от тревогите и неприятностите, а вместо това излъчваше един аскетизъм, породен сякаш от някаква мълчалива, целенасочена борба или от продължителна болест. За мен то беше по-красиво от всички загорели лица по плажовете от Коронадо до Дел Монте. Стар беше моята „снимка“ — от ония, които момичетата залепват откъм вътрешната страна на шкафчетата си в училище. Ето това казах на Уайли Уайт, а когато едно момиче говори за своя избраник номер едно пред своя избраник номер две, значи наистина е влюбено.

Забелязах я много преди Стар да пристигне на бала. Не беше красива, защото в Лос Анджелис такива няма — едно момиче, взето само за себе си, може да бъде красиво, но десетина накуп вече образуват кордебалет. Нито пък беше професионална красавица — те консумират всичкия въздух наоколо си и накрая дори мъжете трябва да излязат навън, за да подишат. Чисто и просто момиче, чиято кожа напомняше за ангелчетата, дето е рисувал Рафаело в ъглите на картините си, и чийто стил те караше да се обърнеш след нея два пъти, за да видиш дали е от дрехите.

Забелязах я и я забравих. Седеше зад колоните, до маса, чието украшение бе една увехнала полузвезда, която, надявайки се да

направи впечатление и да й предложат някоя епизодична роля, непрекъснато танцуваше с разни плашилоподобни мъже. Със срам си спомних за първия си бал, когато мама постоянно ме караше да танцувам с едно и също момче, за да бъда в центъра на вниманието. Полузвездата размени няколко приказки с хора от нашата маса, но без особен успех, тъй като ние бяхме „душата“ на бала, нещо като организационен комитет.

От наша гледна точка ни се струваше, че всички очакват нещо.

— Очакват да танцуваме, да се веселим — каза Уайли Уайт — както в доброто старо време. И като ни гледат, че не мърдаме от местата си, се умърлушват. Оттук идва и цялото това мъжествено униние — единственият начин да запазят самоуважението си е да играят хемингуеевски герои. Вътре в себе си обаче те мрачно ни мразят и ти го знаеш много добре.

Прав беше — много добре знаех, че след 1933 година богатите можеха да бъдат щастливи само сред себеравните си.

Видях Стар веднага щом се появи на горната площадка на полуосветеното широко стълбище. Застана с ръце в джобовете и огледа залата. Беше късно и лампите светеха сякаш по-слабо. Програмата беше приключила, само дето един човек все още носеше на гърба си плакат, на който пишеше, че в полунощ Соня Хени ще се пързаля на кънки върху гореща супа в Холивудския супник. Когато човекът танцуваше, надписът се виждаше добре, но вече не бе така смешен. Ако беше преди няколко години, в залата вече щеше да има доста пияни хора. Увехналата актриса сякаш се надяваше да ги открие с поглед, надничайки над рамото на партньора си. Проследих я с очи, когато се връщаше на масата си и…

… за моя изненада там видях Стар, който говореше с другата жена. Те се усмихваха един другиму, сякаш в момента започваше сътворението на света.

Стар не бе очаквал подобна среща, когато няколко минути преди това стоеше на горната площадка на стълбището. Закритата прожекция го бе разочаровала, а след нея пред самия киносалон бе имал разправия с Жак Лаборуиц, за която сега съжаляваше. Запътвайки се

към нашата група, той забеляза Катлийн седнала съвсем сама до една дълга бяла маса.

В миг нещата се промениха. Колкото повече се приближаваше до нея, толкова повече фигурите на хората прилепваха към стените, докато накрая се превърнаха във фрески; бялата маса се удължи, преобрази се в олтар, до който жрицата седеше самотна. Почувствувал прилив на енергия в жилите си, той можеше дълго да седи пред масата й, да я гледа и да й се усмихва.

Служителите на жрицата се върнаха един по един на местата си — Стар и Катлийн отидоха да танцуват.

Когато тя се приближи до него, неговите представи за нея, няколко на брой, се размазаха, образът й стана нереален. Обикновено главата на една жена, видяна отблизо, я прави реална — но сега не стана така. Зашеметен, Стар поведе дамата си из целия дансинг, чак до края му, където, сякаш прекрачвайки през вълшебно огледало, двамата навлязоха в друг кръг от танцуващи, чиито лица изглеждаха познати и нищо повече. На това ново място той се разприказва, бързо и настойчиво:

— Как се казвате?

— Катлийн Муър.

— Катлийн Муър — повтори той.

— Нямам телефон, ако смятате да ми поискате номера.

— Кога ще дойдете в студията?

— Няма да мога. Наистина.

— Защо? Омъжена ли сте?

— Не.

— Не сте омъжена?

— Не, и никога не съм била. Но може би ще се омъжа.

— За някой от вашата маса ли?

— Не — засмя се тя. — Колко сте любопитен!

Но независимо от думите й Катлийн беше не по-малко развълнувана от Стар. Погледът й го подканваше към пламенна романтична връзка. И сякаш осъзнала това, тя каза изплашено:

— Трябва да се връщам на масата. Обещала съм този танц.

— Не искам да ви загубя. Хайде някой път да вечеряме или обядваме заедно.

— Не е възможно. — Изразът на лицето й обаче, ще не ще, говореше друго: „Не е невъзможно. Вратата все още е открехната; ако успеете, вмъкнете се през процепа. Но бързо, нямаме никакво време.“ — Трябва да се връщам — произнесе тя на глас. После отпусна ръце, спря да танцува и го погледна с нотка на присмехулна лекомисленост. — Когато съм с вас, ми е трудно да дишам — добави.

После се обърна, подхвана дългата си рокля и прекрачи обратно през вълшебното огледало. Стар я последва до нейната маса.

— Благодаря ви за танца — каза Катлийн, — а сега наистина лека нощ.

И почти побягна.

Стар тръгна към компанията, която го очакваше, към „душата“ на бала — хора от Уол Стрийт, Гранд Стрийт, Лаудън Каунти — щата Вирджиния, Одеса. Всички говореха разпалено за някакъв страшно бърз кон и най-разпален беше мистър Маркъс. Стар си помисли, че това, дето евреите издигат конете в култ, има символичен смисъл — години наред казаците са били на коне, а евреите са вървели пеш. Сега евреите имаха коне и това им внушаваше чувството за безкрайно благополучие и мощ. Стар седеше и се правеше, че слуша, дори кимаше, когато някоя забележка бе предназначена за него, но през цялото време наблюдаваше масата зад колоните. Ако нещата не се бяха развили по този начин, включително и това, дето бе свързал сребърния колан с друга жена, би могъл да допусне, че цялата история е умело нагласена. Липсата на предумисъл обаче бе несъмнена. Защото само след няколко минути той видя, че тя отново се кани да бяга — пантомимата около масата означаваше сбогуване. Катлийн си тръгваше, тръгна си.

— Пепеляшка си отива — заядливо вметна Уайли Уайт. — Явете се с обувката в Кралската обувна компания, Южен Бродуей номер осемстотин и дванадесет.

Стар я настигна чак горе, в обширното фоайе, където в ограденото с въже пространство седяха няколко възрастни портиерки и наблюдаваха входа към балната зала.

— Заради мен ли си тръгвате? — попита я той.

— Не, и бездруго трябваше да си вървя. — След което добави почти възмутено: — Да ги бяхте чули как говорят; все едно, че съм

танцувала с Уелския принц. Като ме зяпнаха! Един пожела да ме нарисува, друг искаше да се срещнем утре.

— И аз искам това — промълви Стар, — но го искам много повече от него.

— Колко сте настойчив — уморено въздъхна тя. — Една от причините, поради които напуснах Англия, е, че мъжете винаги искаха да бъде тяхното. Мислех, че тук е по-различно. Не е ли достатъчно това, че аз не искам да се срещна с вас?

— По принцип да — съгласи се Стар. — Но моля ви, повярвайте ми, аз не мога да се овладея. Чувствувам се като глупак. Трябва да ви видя отново, искам да поговорим.

Тя се колебаеше.

— Няма защо да се чувствувате като глупак. Не ви подхожда. Но погледнете трезво на нещата.

— И какво трябва да видя?

— Че сте се увлекли по мене — сляпо. Просто си фантазирате.

— Бях ви забравил до момента, в който прекрачих прага на тази зала.

— Били сте ме забравили вероятно с разума си. Но още в първия миг, в който ви видях, разбрах, че сте от мъжете, които ме харесват.

Тя замълча. Близо до тях се сбогуваха мъж и жена. „Поздрави я от мен… кажи й, че много я обичам — рече жената, — и двамата ви обичам, цялото ви семейство… децата.“ Стар не умееше да говори така, по този начин, по който беше прието да се говори. Когато се запътиха към асансьора, не можа да измисли нищо друго освен:

— Сигурно сте права.

— Значи признавате?

— Не, не признавам — отметна се той. — Всичко у вас ми харесва — думите, походката, начинът, по който поглеждате ето точно в тази минута… — Той забеляза, че тя поомекна, и се обнадежди. — Утре е неделя. Аз обикновено работя и в неделя, но ако нещо в Холивуд ви интересува, ако поискате да се запознаете с някой, който и да е, кажете ми — и аз ще уредя въпроса.

Стояха до асансьора. Вратата се отвори, но Катлийн не се качи.

— Много сте скромен — каза тя. — Все предлагате да ми покажете студията, да ме разведете из нея. Никога ли не оставате сам?

— Утре ще се чувствувам извънредно много сам.

— О, горкичкият, чак ми се плаче за него. Може да завърти всичките звезди на малкия си пръст, а избира мен.

Той се усмихна — предпочете да остави въпроса открит.

Асансьорът отново дойде. Тя направи знак да я почакат.

— Аз съм много мекушава — каза. — Ако се срещнем утре, после ще ме оставите ли на мира? Не, няма. Ще стане още по-лошо. Няма да има никаква полза, само вреда, затова ще кажа „не“ и ще ви благодаря.

И влезе в асансьора. Стар се вмъкна след нея и двамата се засмяха, слизайки два етажа по-надолу, до пасажа с малките магазинчета от двете страни. В дъното се виждаше тълпата, възпирана от полицията — хората бяха проточили глави и рамене, за да могат да наблюдават прохода. Катлийн потрепери.

— Когато влизах, бяха много смешни — гледаха ме едва ли не възмутено, задето не съм знаменитост.

— Знам и друг изход — каза Стар.

Минаха през един дръгстор, после по една алея и излязоха близо до паркинга в ясната, прохладна калифорнийска нощ. Балът и танците бяха останали далеч зад тях.

— Някога тук живееха много от киноактьорите — обясни Стар. — Там, в ония къщи — Джон Баримор и Пола Негри, а в тесния блок оттатък пътя — Кони Толмидж.

— А сега не живеят ли?

— Студиите се преместиха извън града или по-точно там, където едно време се смяташе за извън града. Но аз имам много хубави спомени от това място.

Не й обясни, че преди десетина години Мина и майка й също живееха тук, в един от апартаментите оттатък пътя.

— На колко сте години? — неочаквано попита тя.

— Вече им изгубих дирята — мисля, почти на тридесет и пет.

— На масата казаха, че сте детето чудо.

— Ще бъда, когато стана на шестдесет години — мрачно измърмори Стар. — Утре ще се срещнем, нали?

— Ще се срещнем. Къде?

Изведнъж се оказа, че няма къде да се срещнат. Тя не искаше да отидат на гости в някоя чужда къща, нито извън града, нито да поплуват, макар и да се поколеба, нито в някой моден ресторант.

Изглежда, не беше лесно да й се угоди, но той усещаше, че има причина за това. С времето щеше да я открие. Мина му през ума, че може да е сестра или дъщеря на някоя знаменитост и че е обещала да стои в сянка. Предложи да отиде да я вземе от дома й и тогава да решат.

— Няма смисъл — отсече тя. — Защо не се срещнем тук, на същото място?

Той кимна, посочвайки арката, под която стояха.

Изпрати я до колата й, за която някой милостив търговски посредник би могъл да й даде осемдесет долара, и я изчака да потегли със скрибуцане. Откъм главния вход се разнесоха поздравителни възгласи при появата на някакъв любимец на тълпата и Стар се запита дали да не се върне в залата да каже „лека нощ“.

Тук разказът се подхваща от Сесилия.

Стар най-после се върна — беше около три и половина — и ме покани да танцуваме.

— Как си? — попита ме така, сякаш не ме беше виждал същата сутрин. — Аз досега имах дълъг разговор с един човек.

Щом го пази в тайна, значи много държи на нея.

— Поразходихме се с колата ми — продължи той с невинен тон. — Не бях забелязал колко много се е променила тази част на Холивуд.

— Променила ли се е?

— О, да — каза той, — напълно е променена. Неузнаваемо е. Точно в какво, не знам, но всичко е променено — всичко. Сякаш е друг град. — И отново повтори натъртено: — Нямах представа колко се е променила.

— Кой беше този човек? — осмелих се да попитам.

— Един стар приятел — отвърна Стар неопределено, — познаваме се отдавна.

Бях накарала Уайли, без да вдига шум, да разбере коя е тя. Той отиде на нейната маса и бившата звезда, развълнувана, го поканила да седне. Не, не знаела кое е момичето — приятелка на приятелката на някой си; дори мъжът, с когото била дошла, всъщност не я познавал.

И тъй, двамата със Стар танцувахме под звуците на прекрасната мелодия на Глен Милър „Люлея се на люлка“. Сега беше приятно да се танцува, имаше много място. Но аз се чувствувах самотна, по-самотна, отколкото преди да си отиде момичето. За мен, както и за Стар, тя бе

отнесла вечерта със себе си, отнесла бе и болката, която ме бе пронизала, оставяйки балната зала пуста и изпразнена откъм чувства. Не усещах нищо и танцувах с един разсеян мъж, който ми обясняваше колко много се бил променил Лос Анджелис.

На следващия следобед те се срещнаха като чужди хора, попаднали в непозната страна. Нямаше я предишната вечер, нямаше го момичето, с което той бе танцувал. Една шапка в пастелнорозово и синьо с къс воал се приближи към него, спря и се взря в лицето му. Стар също изглеждаше съвсем различно — кафявият костюм и черната вратовръзка го правеха много по-далечен, отколкото смокингът или когато беше само лице и глас в мрака, както в нощта на тяхната първа среща.

Той пръв разпозна в нея онази същата, предишната жена: Мининото сияйно чело, прозрачно-нежните слепоочия, млечно-матовия тен, тъмната коса, чиито вълни внушаваха приятна прохлада. Би могъл да я прегърне, да я притисне до себе си с почти семейна интимност — вече познаваше мъха по врата й, извивката на гръбнака, ъгълчетата на очите, начина, по който дишаше, самата материя на дрехите, които обичаше да носи.

— Да не сте чакали тук цяла нощ? — попита тя почти шепнешком.

— Не съм мръднал.

Но проблемът оставаше — къде да отидат?

— Бих изпила чаша чай, стига да има място, където не ви познават.

— Казвате го така, сякаш един от двама ни се ползува с лошо име.

— А не е ли вярно? — засмя се тя.

— Да отидем някъде край морето — предложи Стар. — Знам едно заведение, където веднъж надникнах, но ме подгони някакъв дресиран тюлен.

— Мислите ли, че тюленът може да приготвя чай?

— А защо не, нали е дресиран. Освен това мисля, че не може да говори — чак толкова не е дресиран. Какво, по дяволите, се опитвате да скриете?

Тя помълча за момент и каза безгрижно: „Може би бъдещето“ — с тон, който би могъл да означава всичко или нищо.

Когато потеглиха с неговата кола, Катлийн посочи своята таратайка на паркинга.

— Мислите ли, че тук е на сигурно място?

— Съмнявам се. Преди малко наоколо се навъртаха някакви чужденци с черни бради.

— Наистина ли? — погледна го тя разтревожено, но като видя, че се смее, продължи: — Вярвам на всяка ваша дума. Толкова сте мил и любезен, че не мога да разбера защо всички се страхуват от вас. — Огледа го одобрително, но се обезпокои от бледността му, подсилена от яркото следобедно слънце. — Много ли работите? Наистина ли работите и в неделя?

Той се отзова на нейния безпристрастен, но не повърхностен интерес.

— По-рано не. Тогава имахме… имахме къща с басейн и какво ли не още и в неделните дни ни идваха гости. Играех тенис и плувах. Вече не плувам.

— А защо? Полезно е. Мислех, че всички американци плуват.

— Краката ми изтъняха — още преди години, и това ме притеснява. Занимавал съм се и с други спортове, много други: като дете играех хандбал, а по-късно и тук, в Холивуд, имах корт, но веднъж една буря го унищожи.

— Добре сте сложен — каза тя с любезен, но официален тон; имаше предвид просто неговата стройна, изящна фигура, нищо повече.

Той тръсна глава сякаш за да отхвърли комплимента.

— Най-голямото ми удоволствие е да работя. Обичам си работата.

— Винаги ли сте искали да работите в киното?

— Не. Когато бях малък, исках да стана главен чиновник — такъв, който да знае кое къде е.

— Колко смешно — усмихна се тя. — А сте станали нещо много повече.

— Не, аз съм тъкмо главен чиновник — каза Стар. — Това е моята дарба, ако въобще имам някаква дарба. Едва когато станах такъв, установих, че никой не знае кое къде е. Установих и друго — че трябва да знаеш защо то е там, където е, и дали трябва да си остане там.

Започнаха всичко да прехвърлят на мен и отначало ми беше много трудно, но съвсем скоро вече държах всички ключове. И ако им ги върнех обратно, нямаше да могат да си спомнят за кои ключалки са.

Спряха на червен светофар и едно вестникарче издърдори в лицето му:

— Мики Маус е убит! Рандолф Хърст обявява война на Китай!

— Трябва да купим този вестник — каза Катлийн.

Когато тръгнаха отново, тя си оправи шапката и дрехите. Забеляза, че той я гледа, и се усмихна.

Беше бдителна и същевременно спокойна — качества, които в момента се ценяха извънредно много. Преобладаваше апатията — Калифорния гъмжеше от унили, отчаяни типове. А имаше и напрегнати млади мъже и жени, които духом все още живееха на Източното крайбрежие, а телом водеха неуспешна битка с тукашната атмосфера. Обществена тайна беше, че тук продължителното напрежение се понася трудно — тайна, която Стар някак си не искаше да приеме. Но той знаеше, че всеки пристигнал от другаде, поне в началото, впръскваше свежа струя от енергия.

Сега вече и двамата се чувствуваха като добри приятели. Тя не бе направила нито едно движение, нито един жест, които да са в разрез с красотата й, които да я нарушат по един или друг начин. Всичко в нея беше хармонично. Той я преценяваше така, сякаш бе кадър от филм. Не беше евтино-елементарна, нито объркано-сложна, а ясна — в техническия смисъл на тази дума, който включваше хармония, изящество и съразмерност; беше чудесна.

Стигнаха до Санта Моника[1], където се намираха величествените къщи на няколко филмови звезди, скупчени в центъра на един кипящ от живот Кони Айланд[2]. Превалиха билото, гмурнаха се по посока на просторното синьо море и продължиха да пътуват покрай него, докато плажът се отърси от къпещите се и се разстла пред тях като една ту разширяваща се, ту стесняваща се жълта ивица.

— Тук си строя къща — обясни Стар, — малко по-нататък. И аз не знам защо я строя.

— Може би за мен — каза тя.

— Може би.

— Много мило, че сте се захванали да строите голяма къща за мен, без дори да знаете как изглеждам.

— Не е толкова голяма. И още няма покрив. Не знаех какъв покрив ще искате.

— На нас не ни трябва покрив. Доколкото разбрах, тук никога не вали. Тук…

Изведнъж млъкна и той разбра, че си е спомнила нещо.

— Спомних си нещо, което вече е минало — обясни тя.

— И какво е то? Някоя друга къща без покрив ли?

— Да, друга къща без покрив.

— Бяхте ли щастлива в нея?

— Живях с един мъж — започна да разказва тя, — дълго, дълго, твърде дълго време. Хората правят такива ужасни грешки. Живях с него дълго след като вече бях пожелала да се махна. Той не ме пускаше. Опитваше се, но не можеше. Затова накрая избягах.

Той я слушаше, претегляше думите й, но не си правеше заключения. Лицето под розово-синята шапка оставаше непроменено. Тя беше на около двадесет и пет години. Би било жалко, ако не бе обичала и не е била обичана.

— Бяхме много близки — продължи Катлийн, — прекалено. Може би трябваше да имаме деца, за да стоят помежду ни. Но човек не бива да има деца, ако къщата му няма покрив.

И така, вече знаеше нещо за нея. Чувствуваше се по-различно от вчера, когато някакъв глас сякаш непрекъснато му повтаряше, като при обсъждане на сценарий: „Ние не знаем нищо за това момиче. Не ни трябва много, но все пак нещо трябва да знаем.“ Сега някакво смътно минало изникна зад нея, нещо по-реално от обляната в лунна светлина глава на Шива.

Стигнаха до ресторанта, загрозен от многобройните неделни автомобили. Когато излязоха от колата, дресираният тюлен изръмжа на Стар като на отдавнашен познат. Господарят му обясни, че тюленът не желаел да се вози на задната седалка в колата, а винаги се прехвърлял на предната. Очевидно човекът беше напълно в плен на тюлена си, макар че още не го съзнаваше.

— Бих искала да видя къщата, която строите — каза Катлийн. — Не ми се пие чай — чаят вече е минало.

Вместо това пи кока-кола и продължиха нататък. Изминаха още петнадесетина километра под слънцето, което блестеше така ярко, че

той извади от жабката два чифта очила. След още седем километра свиха към един малък нос и стигнаха до корпуса на къщата му.

Насрещният вятър, който духаше откъм слънцето, хвърляше пръски вода към скалите и колата. Бетонобъркачката, жълтият дървен материал и чакълът зееха като открита рана в морския пейзаж и чакаха да свърши неделята. Двамата заобиколиха и се спряха пред големите каменни блокове, които подсказваха мястото на бъдещата тераса.

Тя погледна към неясно очертаните хълмове в далечината, потръпна леко от студения блясък на слънцето и Стар разбра…

— Не търсете онова, което го няма — бодро каза той. — Представете си, че сте стъпили върху огромен географски глобус — като дете много исках да имам такъв.

— Разбирам ви — обади се тя след миг. — И тогава сякаш усещаш как се върти земята, нали?

Той кимна.

— Да. В противен случай всичко е само mañana[3] — очакване да дойде утрото или да изгрее луната.

Минаха под скелето и влязоха вътре. Една от стаите, която щеше да бъде големият салон, бе завършена дори до вградените шкафове за книги, корнизите и стенда за прожекционния апарат. За нейна изненада тази стая водеше към веранда с тапицирани кресла и маса за пинг-понг. Отвън, пред верандата, върху прясно наредените чимове, имаше още една маса за пинг-понг.

— Миналата седмица каних тук гости на обяд, малко преждевременно — призна той. — Затова наредих да донесат някои неща от реквизита — мебели, трева. Исках да видя как бих се чувствувал в тази къща.

— Ама това не е ли истинска трева? — разсмя се тя.

— Разбира се, че е трева.

Зад преждевременната поляна се виждаше изкопът за плувен басейн, окупиран засега от ято чайки, които, щом ги забелязаха, отлетяха.

— Сам ли ще живеете тук? — попита Катлийн. — Дори без танцьорки?

— Вероятно. Някога правех планове, сега вече не. Мислех, че тук ще е приятно да се четат сценарии. Но моят дом всъщност е студията.

— Чувала съм го това за американските бизнесмени.

Той долови критична нотка в гласа й.

— Човек прави това, за което е роден — каза меко. — Почти всеки месец някой се опитва да ме превъзпита, обяснява ми колко безсмислен ще бъде животът ми на старини, когато няма да мога повече да работя. Но нещата не са толкова прости.

Излезе вятър. Беше време да си вървят. Той бе извадил ключовете за колата от джоба си и разсеяна ги подрънкваше. Някъде откъм посоката на слънцето се разнесе сребристият звън на телефон.

Не беше от къщата и те се защураха из градината като деца, които играят на „топло“ и „студено“. Накрая се спряха до барачката за инструменти, близо до тенискорта. Телефонът, раздразнен от закъснението, грачеше подозрително през стената. Стар се поколеба.

— Да го оставя ли да си звъни?

— Аз не бих могла. Освен ако не знам кой е.

— Или е грешка, или някой звъни съвсем наслуки.

Той вдигна слушалката.

— Ало… междуградски откъде? Да, мистър Стар е на телефона.

Поведението му очебийно се промени. Тя видя нещо, което малцина бяха виждали за цяло едно десетилетие — Стар впечатлен. Впрочем за него това не беше чак толкова необичайно — той често се преструваше на впечатлен, но сега някак внезапно се подмлади.

— Търси ме президентът — обясни й със скован глас.

— На вашата компания ли?

— Не, на Съединените щати.

Опитваше се заради нея да говори нормално, но в гласа му се долавяше напрегнатост.

— Добре, ще почакам — каза в слушалката, а после към Катлийн: — Веднъж вече съм говорил с него.

Тя го наблюдаваше. Той й се усмихна и й смигна сякаш за да я увери, че макар и да е насочил почти цялото си внимание към разговора, не я е забравил.

— Ало — каза след малко. Ослуша се. После повтори: — Ало. — Намръщи се. — Бихте ли говорили малко по-силно — помоли любезно, след което добави: — Кой?… Какво значи това?

На лицето му се изписа раздразнение.

— Не желая да говоря с него. Не!

Обърна се към Катлийн:

— Колкото и да е невероятно, на телефона е един орангутан.

Почака, докато надълго и нашироко му обяснят нещо, после повтори:

— Не желая да говоря с него, Лю. Не мога да кажа нищо, което би заинтересувало един орангутан.

Махна с ръка на Катлийн да се приближи до телефона и протегна слушалката така, че тя чу неравномерното дишане и хрипливото ръмжене. После един глас:

— Няма никаква шашма, Мънро. Той може да говори и е копие на Маккинли.[4] Мистър Хорас Уикършам е тук до мен и държи снимка на Маккинли…

Стар слушаше търпеливо.

— Нали си имаме шимпанзе — каза той след малко. — Миналата година то захапа яко Джон Гилбърт… Добре, дай ми го пак. — Здравей, орангутане — изговори отчетливо, като на дете.

Изразът на лицето му се промени и той се обърна към Катлийн:

— Каза ми „здравей“.

— Попитайте го как му е името — предложи Катлийн.

— Ало, орангутане. Господи, ама че работа! Знаеш ли си името?… Май не си знае името… Слушай, Лю. Ние не правим втори „Кинг Конг“; освен това в „Космата маймуна“ въобще няма маймуна. Разбира се, че съм сигурен. Съжалявам, Лю. Довиждане.

Лю го беше ядосал, понеже в един миг бе помислил, че го търси президентът, и бе променил поведението си. Чувствуваше се леко неловко, но Катлийн го разбираше и той й бе станал по-симпатичен именно защото му се бе обадил орангутан, а не президентът.

Потеглиха обратно покрай брегова та линия, а слънцето остана зад тях. Когато си тръгваха, къщата изглеждаше по-гостоприемна, сякаш стоплена от тяхното посещение — студеното сияние на мястото бе по-поносимо при мисълта, че не са приковани към него като към блестяща лунна повърхност. На един завой се обърнаха и видяха небето, порозовяло иззад все още неопределените очертания на строежа, видяха и парчето земя, което сега приличаше на дружелюбен остров, обещаващ хубави часове през някой следващ ден.

Отминаха Малибу с неговите живописни къщурки и рибарски лодки и отново навлязоха в зоната на цивилизования човешки свят, със скупчените покрай шосето коли, с плажовете, подобни на мравуняци, в които се открояваха единствено пръснатите из морето черни глави.

Все по-често се виждаха разни градски неща — одеяла, рогозки, чадъри, спиртници, торби с дрехи; затворниците бяха оставили своите окови на пясъка до себе си. Това море беше негово, на Стар, стига да го искаше, стига да знаеше какво да прави с него; на онези, другите, им се разрешаваше по милост да мокрят ръцете и краката си в бушуващото студено водохранилище на човешкия свят.

Стар свърна от крайморския път към един каньон, после подкара по планински път и хората останаха далеч назад. Планината постепенно се сниши и се сля с покрайнините на града. Спряха за бензин и той застана до колата.

— Искате ли да вечеряме някъде? — предложи почти смутено.

— Имате да работите.

— Не, не съм запланувал нищо. Защо да не отидем да вечеряме?

Знаеше, че и Катлийн няма какво да прави — нямаше нищо запланувано за вечерта, не бързаше за никъде.

Тя отстъпи, но с уговорка.

— Тогава да отидем в дръгстора отсреща.

— Наистина ли предпочитате там? — попита той със съмнение.

— Обичам да ям в американските дръгсторове. Струва ми се толкова ексцентрично и необичайно.

Седнаха на високите столчета и си поръчаха доматена супа и топли сандвичи. Това ги сближи повече от всичко друго, което бяха правили досега, обзе ги опасно чувство за самота и усетиха, че то е взаимно. Заедно възприемаха всичко — разнообразните миризми на дръгстора, сладки и кисели, загадъчността на сервитьорката, чиято коса бе изрусена само по краищата и отдолу се подаваше черната, а когато приключиха вечерята — натюрморта на празните си чинии: парче картоф, резенче кисела краставичка, маслинена костилка.

На улицата се беше смрачило, сякаш и природата тъжеше заедно със Стар сега, когато се качваха в колата.

— Благодаря ви. Прекарахме чудесен следобед.

Не бяха далеч от нейния дом. Колата започна да се изкачва по хълма, засиленото ръмжене на мотора на втора означаваше началото на

края. Амфитеатрално наредените къщи светеха; Стар запали фаровете на колата. Усещаше тежест в стомаха си.

— Ще се видим пак, нали?

— Не — бързо отговори тя, сякаш бе очаквала думите му. — Ще ви напиша писмо. Съжалявам, че бях толкова тайнствена, но това всъщност е комплимент; то показва, че много ви харесвам. Постарайте се да не работите толкова. И трябва отново да се ожените.

— Не, не биваше да го казвате — възпротиви се той. — Днес бяхме само двамата — вие и аз. За вас това може би не значеше нищо, но за мен — много. Нужно ми е време, за да ви обясня защо.

Но ако се нуждаеше от време, трябваше да влязат в къщата й, тъй като вече бяха пред нея. Само че, докато колата се приближаваше до вратата, тя поклати глава.

— Трябва да се прибирам. Имам ангажимент. Не ви го казах досега.

— Това не е вярно. Но както и да е.

Изпрати я до вратата и застана в собствените си стъпки от онази, първата вечер, а тя затърси ключа из чантата си.

— Намерихте ли го?

— Да.

Сега беше моментът да си тръгне, но тя искаше да го погледне още веднъж и затова наклони главата си наляво, след това надясно, опитвайки се да улови лицето му в здрача. Прекалено ниско и прекалено продължително накланяше главата си, тъй че ръката му някак съвсем естествено докосна рамото й, а после я притегли напред, към мрака на врата му. Тя затвори очи, усещайки скосеното острие на ключа в здраво стиснатата си ръка. Той я притегли още по-близо и нежно потърка брадичката си о бузата й, при което тя въздъхна „ах“ и после пак „ах“. И двамата се усмихваха съвсем слабо, но щом сантиметрите помежду им се стопиха в тъмнината, Катлийн леко се смръщи.

Когато се отделиха един от друг, тя отново поклати глава — по-скоро в почуда, отколкото като отказ. „Ето сега какво стана, сама си си виновна, но кога, къде сбърка? Ето какво стана.“ И с всеки изминал миг мисълта, че трябва да се отскубне от тяхната взаимна близост, от всичко това, все повече и повече й тежеше като невъобразим товар. Той ликуваше; тя негодуваше и същевременно не можеше да го вини,

макар че не желаеше да сподели неговото ликуване — за нея това бе поражение. Засега беше поражение. Но си помисли, че дори да сложи край на това поражение, на всичко и да си влезе в къщата — пак няма да бъде победа. Няма да е нищо.

— Не исках да стане така — продума Катлийн, — никак не исках.

— Мога ли да вляза?

— О, не, не.

— Тогава да скочим в колата и да тръгнем нанякъде.

Тя с облекчение се улови за думите му — незабавно да се махнат оттук, така щеше да бъде най-добре, сякаш бягаше от мястото на някакво престъпление. След миг бяха в колата и се спуснаха по хълма. Хладният вятър духаше право в лицата им и тя постепенно дойде на себе си. Сега всичко беше ясно, черно на бяло.

— Да се върнем в къщата ви на брега — предложи тя.

— Да се върнем в къщата ми ли?

— Да, нека се върнем там. И да не говорим повече. Искам просто да се возя.

Когато отново излязоха на крайбрежния път, небето беше посивяло, а в Санта Моника внезапно ги връхлетя проливен дъжд. Стар отби встрани и спря, облече един шлифер и вдигна гюрука на колата.

— Вече си имаме покрив — каза той.

Чистачките тиктакаха уютно като голям стенен часовник. Навъсени коли напускаха мокрите плажове и потегляха обратно към града. Малко по-нататък попаднаха в мъгла — пътят изгуби страничните си очертания, светлините на насрещните коли стояха сякаш на едно място и изведнъж изфучаваха покрай тях.

Бяха оставили по нещо от себе си там, назад, и сега се чувствуваха леки и свободни. Мъглата проникваше в колата със съскане. Катлийн свали розово-синята си шапка — свали я толкова спокойно и бавно, че той проследи напрегнато движенията й — и я постави на задната седалка, под парче платнище. Тръсна косата си и като видя, че Стар я наблюдава, се усмихна.

Ресторантът с дресирания тюлен представляваше само размазано светло петно по посока на океана. Стар свали прозореца си и се огледа за пътната маркировка, но след още няколко километра мъглата се стопи и пред тях изникна завоят към неговата къща. Иззад облаците се подаваше луната и осветяваше бурната морска повърхност.

Сега къщата имаше още по-недовършен вид. Налучкаха капещите греди над някакъв праг и опипвайки разни тайнствени, високи до кръста препятствия, стигнаха до единствената завършена стая, напоена с миризмата на стърготини и мокро дърво. Той я прегърна и в полуздрача двамата можеха да видят само очите си. Шлиферът му се свлече на пода.

— Почакай — каза тя.

Трябваше й поне една минута. Нищо добро нямаше да излезе от това, но тази мисъл не й пречеше да се чувствува щастлива и да го желае. И все пак трябваше й минута, за да си спомни как стана всичко, за да се върне с един час назад и да разбере какво се бе случило. Стоеше в прегръдката му и както преди бавно накланяше глава ту на едната, ту на другата страна, без да сваля очи от неговите. Изведнъж усети, че Стар трепери.

В същото време го усети и той и разхлаби прегръдката си. Тя му заговори с дрезгаво-предизвикателен глас и притегли лицето му до нейното. После, както стоеше прав и го прегръщаше с едната си ръка, с няколко движения на коленете се освободи от нещо и го изрита до шлифера. Той вече не трепереше, отново я прегърна, двамата заедно коленичиха и се отпуснаха на пода, върху шлифера.

После останаха да лежат, без да говорят, и изведнъж Стар, почувствувал прилив на най-нежна любов, така силно я притисна до себе си, че шевовете на роклята й изпукаха. Лекият звук ги върна към действителността.

— Ще ти помогна да станеш — каза той и я хвана за ръцете.

— Още не. Мисля си нещо.

Лежеше в тъмнината и съвсем безразсъдно си мислеше какво умно, неуморимо бебе би могло да се получи, но след малко му позволи да й помогне да се изправи… Когато се върна в стаята, там светеше една-единствена електрическа крушка.

— Еднолампова осветителна система — каза той. — Да я загася ли?

— Не. Много е приятно. Искам да те виждам.

Седнаха на дървената рамка на прозореца, подметките на обувките им се докосваха.

— Май не си тук?

— Нито пък ти.

— Изненадан ли си?

— От какво?

— От това, че отново сме две отделни същества. Не ти ли се е случвало да си мислиш, да се надяваш, че с някого ще бъдете като един човек, а после откриваш, че все пак сте двама?

— Чувствувам те много близка.

— И аз теб.

— Благодаря ти.

— Аз ти благодаря.

Засмяха се.

— Това ли искаше? — попита тя. — Говоря за снощи.

— Несъзнателно.

— Питам се: кой ли беше решаващият момент? — замисли се тя. — В началото ти се струва, че можеш да минеш и без това, но от един миг нататък разбираш, че нищо на света не може да го спре.

В думите й звучеше опитът и това, за негова изненада, му хареса, привлече го още по-силно към нея. При неговото състояние на духа, в което страстно му се искаше да повтори миналото, но не само за кратко, беше добре да е така.

— Аз падам малко уличница — каза тя, отгатвайки мислите му. — Сигурно затова не можах да се сприятеля с Една.

— А коя е Една?

— Момичето, с което ме сбърка. Тази, на която се обади по телефона. Тя живееше оттатък пътя, но се премести в Санта Барбара.

— Искаш да кажеш, че тя е уличница ли?

— Изглежда. Работеше „на повикване“.

— Така значи.

— Ако беше англичанка, веднага щях да я разбера. Но тя ми изглеждаше като всички останали. Сама ми го призна, преди да си замине.

Той я видя, че потрепери, стана и наметна раменете й с шлифера си. Отвори някакъв шкаф и от него се изсипаха на пода цял куп

възглавници и един гумен дюшек. Там откри и кутия със свещи, които запали, а на мястото на лампата включи електрическата печка.

— Защо Една се страхуваше от мен? — попита ненадейно.

— Защото си продуцент. Тя или някаква нейна приятелка имала ужасен спомен от някакъв продуцент. Освен това мисля, че е безкрайно глупава.

— Как се запозна с нея?

— Тя сама ми се представи. Изглежда, ме помисли за сродна душа. Държеше се много мило. Все повтаряше: „Наричай ме Една“, така че накрая взех да я наричам Една и станахме уж приятелки.

Катлийн се изправи, за да може той да сложи възглавници върху рамката на прозореца и зад гърба й.

— Дай и аз нещо да направя — предложи тя. — Чувствувам се като някакъв търтей.

— Недей да се чувствуваш като търтей — каза той и я прегърна. — Стой така. Стопли се.

Известно време мълчаха.

— Знам защо ме хареса в началото — обади се Катлийн. — Една ми го каза.

— И какво ти каза?

— Че приличам на… Мина Дейвис. А и други хора са ми го казвали.

Той се отдръпна от нея и кимна.

— Ето по това. — Тя прилепи длани към скулите си и леко разтегли кожата. — По това и по това.

— Да — съгласи се Стар. — И най-странното е, че повече приличаш на нея такава, каквато беше в действителност, отколкото каквато изглеждаше на екрана.

Катлийн се изправи, за да смени темата, сякаш се страхуваше от нея.

— Вече се стоплих — каза. Отиде до шкафа и надникна в него. Върна се, препасала къса престилка на прозрачни шарки, като снежинки. Огледа се критично около себе си.

— Току-що се нанесохме и много естествено, в стаята все още има ехо — каза тя.

Отвори вратата на верандата и издърпа два плетени стола, като ги изтръска от дъжда. Той я наблюдаваше внимателно, но и почти със

страх да не би да направи погрешно движение и да развали магията. Беше наблюдавал много жени на актьорски пробни снимки и бе виждал как секунда след секунда красотата им изчезва, сякаш прекрасна статуя е започнала да се движи с мършавите крайници на хартиена кукла. Ала Катлийн беше стъпила здраво на краката си — крехкостта й беше само привидна.

— Спряло е да вали — каза тя. — В деня, в който пристигнах тук, валеше. Такъв ужасен дъжд, толкова силен, сякаш цвилеха коне.

Той се засмя.

— Ще ти хареса. Особено ако останеш да живееш в Калифорния. Ще останеш ли? Защо не ми издадеш тайната си?

Тя поклати глава.

— Не сега. Няма нищо особено за казване.

— Тогава ела.

Катлийн се приближи и застана до него, а Стар притисна лицето си към хладната материя на престилката.

— Ти си един уморен човек — каза тя и зарови пръстите на ръката си в косата му.

— Но не, ако става дума за любов.

— Нямах това предвид — побърза да уточни тя. — Исках да кажа, че ще се поболееш от работа.

— Не се дръж като майка.

„Дръж се като уличница“ — добави наум. Искаше да разчупи стереотипа на живота си. Ако наистина щеше да умре скоро, както му бяха казали двамата лекари, искаше поне за известно време да престане да бъде Стар и да се втурне след любовта — като мъжете без никакви таланти, като безименните младежи, които скитосват из улиците в мрака.

— Сваляш ми престилката — меко каза тя.

— Да.

— Някой да не мине отвън по плажа? Да изгасим ли свещите?

— Не, не ги изгасяй.

Малко по-късно Катлийн, полуизлегната на една бяла възглавница, му се усмихна и каза:

— Чувствувам се като Венера в раковината.

— Защо?

— Погледни ме — не ти ли напомням за Ботичели?

— Не знам — усмихна се той. — Сигурно, щом казваш.

Тя се прозя.

— Толкова ми е хубаво. Много те обичам.

— Ти май знаеш доста неща?

— В какъв смисъл?

— И от най-дребните ти забележки си личат знанията ти. Или може би от начина, по който говориш.

Тя се замисли.

— Не знам чак толкова много. Не съм учила в университет, ако това имаш предвид. Но мъжът, за когото ти разказах, знаеше всичко и страдаше от манията да ме образова. Правеше ми учебни програми, караше ме да посещавам лекции в Сорбоната, да ходя по музеите. И аз понаучих това-онова.

— Той какъв беше?

— Художник и голям деспот. И още много други неща. Искаше да ме подготви да чета Шпенглер — всичко беше заради това. Трябваше да изучавам история, философия, хармония единствено за да мога да чета Шпенглер, но аз го оставих, преди да стигнем до Шпенглер. Мисля, че накрая това беше главната причина, задето не искаше да ме пусне да си вървя.

— Кой е този Шпенглер?

— Нали ти казах, че не стигнахме дотам — засмя се тя. — И сега аз най-упорито се опитвам да забравя всичко, защото едва ли ще срещна друг като него.

— О, не, не бива да забравяш — възкликна Стар ужасен. Той питаеше дълбоко уважение към ерудицията, някакъв родов спомен за старите „шулета“[5]. — Не бива да забравяш.

— Учението ми заместваше децата.

— Ти би могла да го предадеш на своите деца — каза той.

— Кой знае.

— Разбира се, че би могла. Ще ги учиш още от малки. Ето аз сега, когато искам да науча нещо, трябва да питам някой впиянчен сценарист. Недей да унищожаваш знанията си.

— Добре — обеща тя и се изправи. — Ще ги предам на децата си. Но познанието няма край — колкото повече знаеш, толкова по-добре разбираш, че имаш все повече и повече да учиш. Онзи човек можеше да стане всякакъв, ако не беше страхливец и глупак.

— Но ти си била влюбена в него.

— О, да, с цялото си сърце. — Тя се взря през прозореца, заслонявайки очите си с длан. — Там нещо свети. Да слезем на брега.

Той скочи на крака и извика:

— Сигурно е груниoнът.

— Какво е това?

— Тази вечер е. Във всички вестници писаха.

Забърза навън и тя го чу, че отваря вратата на колата. След малко се върна с един вестник.

— В десет и шестнадесет. Значи остават още пет минути.

— Това лунно затъмнение ли е или какво?

— Една риба, която се появява в точно определен момент — обясни той. — Остави си обувките и чорапите и ела с мен.

Беше прекрасна синя нощ. След малко щеше да настъпи приливът и малките сребърни рибки се люшкаха навътре в морето в очакване на десет часа и шестнадесет минути. Секунди след това време те надойдоха заедно с прилива и се замятаха върху пясъка, а Стар и Катлийн зашляпаха с босите си крака между тях. Покрай брега вървеше негър и бързо събираше рибките в две кофи, сякаш бяха съчки. Те идваха по две, по три, на групи и тълпи, упорити, възбудени и възмутени от големите боси крака на натрапниците, така както бяха идвали и преди сър Франсис Дрейк да прикове табелката си към една от големите скали на брега.

— Ех, защо нямам още една кофа — каза негърът, отдъхвайки си за момент.

— Отдалече идваш — забеляза Стар.

— По-рано отивах в Малибу, но на ония там, от киното, не им е приятно.

Дойде нова вълна и ги накара да се отдръпнат назад, после бързо се оттегли и пясъкът отново закипя от живот.

— Струва ли си да вървиш толкова? — попита Стар.

— За мене не това е важното. Всъщност излязох, за да почета малко Емерсън. Вие чели ли сте го?

— Аз съм чела, някои неща — каза Катлийн.

— Ето тука под ризата съм го пъхнал. Нося си и малко литература на розенкройцерите[6], но те вече ми омръзнаха.

Вятърът се поусили — вълните станаха по-големите тръгнаха покрай разпенения предел на водата.

— Вие какво работите? — попита негърът Стар.

— Работя в киното.

— Аха. — След секунда добави: — Аз не ходя на кино.

— Защо? — остро го попита Стар.

— Няма никаква полза. И децата си не пускам.

Стар го наблюдаваше, а Катлийн наблюдаваше Стар, готова да го защити.

— Има и хубави филми — каза тя под дъжда от водни пръски. Но негърът не я чу. Чувствуваше, че може да му се противопостави, и повтори думите си. Той само я погледна безразлично.

— Братството на розенкройцерите против киното ли е? — попита Стар.

— Те май и сами не знаят за какво са. Една седмица са за едно, следващата — за друго.

Само рибките си знаеха работата. Вече бе минал половин час, а те продължаваха да прииждат. Двете кофи на негъра бяха пълни и накрая той тръгна напряко през плажа към шосето, без да съзнава, че е разстроил цяла една индустрия.

Стар и Катлийн се върнаха в къщата, тя се замисли как да го избави от внезапно връхлетелите го черни мисли и каза:

— Бедният стар Самбо.

— Какво?

— Не наричате ли негрите „Самбо“?

— Не ги наричаме нищо специално. — Помълча и добави: — Те си имат свои филми.

Вътре в къщата Катлийн си обу чорапите и обувките пред електрическата печка.

— Сега Калифорния ми харесва повече — бавно каза тя. — Сигурно съм била зажадняла за любов.

— Но не е само това, нали?

— Знаеш, че не е.

— Приятно ми е да съм близо до теб.

Тя се изправи и въздъхна лекичко — толкова леко, че той дори не я чу.

— Не искам да те загубя — продължи Стар. — Не знам какво мислиш за мен и дали въобще мислиш за мен. Предполагам, сама разбираш, че моята любов е мъртва — поспря за миг, замисли се дали наистина е така, — но ти си най-привлекателната жена, която съм срещал и аз не знам откога. Не мога да отместя погледа си от теб. Не знам какъв е точно цветът на очите ти, но те ме карат да съжалявам всички останали хора на този свят…

— Стига, стига — извика тя през смях. — Ще ме накараш по цели дни да се гледам в огледалото. Очите ми нямат никакъв определен цвят — те са просто очи, с които се гледа, и аз съм една най-обикновена жена. Наистина, зъбите ми са хубави за англичанка…

— Зъбите ти са красиви.

— … но аз не мога да се хвана на малкия пръст на всички тези момичета, които срещам тук…

— Престани — прекъсна я той. — Това, което казах, е вярно, а аз съм сдържан човек.

Тя постоя неподвижна, замислена. Погледна го, после отново се замисли, пак го погледна — и се отказа да мисли повече.

— Трябва да тръгваме — каза.

Връщайки се, те вече бяха съвсем други хора. Четири пъти този ден бяха изминали едно и също разстояние по крайбрежното шосе и всеки път бяха различни. Сега бяха оставили зад себе си любопитството, тъгата, любовното желание; това беше едно истинско завръщане — към себе си, към цялото им минало и бъдеще, към надвисналата реалност на утрешния ден. Той я помоли да седне по-близо до него в колата и тя се подчини, но това не ги сближи повече, защото в момента близостта им не се движеше, не нарастваше. Нищо не стои на едно място. На езика му беше да я покани да пренощува в къщата, която държеше под наем, но чувствуваше, че така ще издаде самотата си. Когато колата се закатери по стръмния път към нейния дом, Катлийн взе да търси нещо зад възглавничката на седалката.

— Загуби ли нещо?

— Сигурно е паднало навън — каза тя, ровейки из чантата си в тъмното.

— Какво беше то?

— Един плик.

— Нещо важно ли?

— Не.

Но когато стигнаха до къщата и Стар запали лампичката на контролното табло, тя му помогна да свалят възглавниците и пак огледа всичко.

— Няма значение — каза накрая и двамата тръгнаха към вратата. — Всъщност какъв е адресът ти?

— Бел Еър, само толкова. Няма номер.

— Къде се намира Бел Еър?

— Той е нещо като жилищен квартал близо до Санта Моника. Но ти по-добре ми се обаждай в студията.

— Добре… лека нощ, мистър Стар.

— Мистър Стар? — повтори той, изненадано.

Тя кротко се поправи.

— Тогава лека нощ, Стар. Така по-добре ли е?

Той се почувствува отблъснат.

— Както желаеш.

Не искаше да допусне отчуждението и у себе си. Без да сваля очи от нея, наклони глава на едната страна, после на другата, наподобявайки нейния жест, и сякаш казваше без думи: „Ти знаеш какво стана с мен.“ Тя въздъхна. Сетне се отпусна в прегръдките му и за момент отново беше изцяло негова. Изпреварвайки следващата промяна, Стар прошепна „лека нощ“, обърна се и се качи в колата си.

По криволичещия път надолу той се заслуша в себе си, сякаш очакваше да чуе някаква по-особена музика, някаква мощна и силно въздействуваща пиеса от неизвестен композитор, която щеше да бъде изпълнена за първи път. Ей сега ще прозвучи темата, но тъй като композиторът не му е известен, няма да може веднага да я разпознае. Тя ще се появи предрешена, да речем, като песента на автомобилните клаксони от пъстрите градски булеварди или ще се чува едва-едва, като приглушен барабанен бой по повърхността на луната. Той напрегна слух, за да я долови; знаеше само едно — че започва да звучи музика, която му харесваше, но не разбираше. Трудно може да те развълнува нещо, което ти е познато от начало до край — докато тази музика сега бе нова и обърквaща; ако я прекъснеш по средата, няма да успееш да си я довършиш по образеца на някоя стара партитура.

Ведно с тази музика, преплетена с нея, го занимаваше и натрапчивата мисъл за негъра от плажа. Той чакаше Стар в дома му — със своите кофи, пълни със сребърни рибки, щеше да го чака и в студията на следващата сутрин. Беше казал, че не позволява на децата си да гледат „историите“ на Стар. Не беше прав, това бяха предразсъдъци и Стар трябваше някак си да му го покаже. Трябваше да се заснеме филм, много, десетки филми, за да му се покаже, че не е прав. След разговора си с него Стар изхвърли четири филма от плановете си — снимките за единия трябваше да започнат идущата седмица. И четирите бяха на ръба, що се отнася до художествената им стойност, но сега Стар ги погледна с очите на негъра и видя, че са боклук. Затова пък върна в списъка си един „труден“ филм, който беше подхвърлил на вълците — на Брейди, Маркъс и останалите, — за да си отвори място за друго. Сега той го спаси заради негъра.

Когато спря пред вратата на къщата си, лампите на входа светеха и прислужникът филипинец слезе по стълбите, за да паркира колата в гаража. В библиотеката Стар намери списък на телефонните обаждания:

Лаборуиц
Маркъс
Харлоу
Райнмънд
Феърбанкс
Брейди
Коулман
Скуръс
Флайшакър и т.н.

Филипинецът влезе в стаята с писмо в ръка.

— Това падна от колата — обясни той.

— Благодаря — каза Стар. — Тъкмо се чудех къде е.

— Тази вечер ще гледате ли филм, мистър Стар?

— Не, благодаря, можеш да си лягаш.

Писмото, за негова изненада, бе адресирано до мистър Мънро Стар. Понечи да го отвори, но се сети, че Катлийн го търсеше и може

би искаше да си го вземе обратно. Ако тя имаше телефон, щеше да й се обади, за да получи разрешение да го отвори. За момент го задържа в ръце. Било е съчинено, преди да се срещнат — мисълта, че написаното в него вече не е валидно, му създаваше особено усещане; то представляваше интерес само като спомен, като свидетелство за едно отминало състояние на духа.

И все пак не му се искаше да го прочете, без да я е питал. Остави го върху купчината със сценариите и седна, вземайки най-горния върху скута си. Чувствуваше се горд, задето устоя на първоначалния импулс да отвори писмото. Явно не си беше „изгубил ума“. Той и по Мина не си бе губил ума, дори в самото начало — те двамата просто бяха възможно най-подходящата и най-величествената двойка. Виж, Мина винаги го бе обичала, а точно преди смъртта й се отприщи и неговата нежност — най-ненадейно и противно на волята му, — разрасна се и той се оказа влюбен в нея. Влюбен едновременно в Мина и в смъртта — в онзи свят, в който тя изглеждаше тъй самотна, че на него му се искаше да я придружи.

Впрочем жените поначало не бяха слабото му място — неговият брат бе пропаднал заради някаква дама или по-точно заради една, после втора, после трета. Докато Стар, на младини, опиташе ли с някоя жена, повече не повтаряше — все едно, че изпиваше едно-единствено питие. Съвсем друг път стоеше пред неговия ум — много по-привлекателен от пътя на чувствените удоволствия. Подобно на мнозина младежи с блестящи дарби той бе станал емоционално съвършено студен. Още съвсем млад, може би не повече от дванадесетгодишен, изпита характерното за хората с изключителни умствени възможности тотално отрицание; каза си: „Ето виж, всичко това е погрешно… някаква страхотна бъркотия… лъжа… измама“, и унищожи всички чувства в себе си — по примера на мъжете от неговия тип. Но след това, наместо да се превърне в негодник, както става с повечето от тях, той се огледа в получилата се празнота и си каза: „А, не, така не бива.“ И тогава се научи на толерантност, доброта, снизходителност и дори обич, сякаш бяха уроци.

Прислужникът филипинец внесе гарафа с вода, купи с ядки и плодове и му пожела „лека нощ“. Стар разтвори първия сценарий и се задълбочи.

Чете в продължение на три часа, като от време на време спираше — редактираше без молив, наум. На моменти вдигаше поглед от текста, стоплен от някаква смътна щастлива мисъл, която я нямаше в сценария, и всеки път му трябваха поне една-две минути, за да я определи. Тогава разбираше, че това е мисълта за Катлийн, и поглеждаше към писмото — колко хубаво, че има от нея писмо.

Беше три часът през нощта, вената на тила му взе да пулсира — знак, че е време да приключва. Сега, в изтичащата нощ, Катлийн му се струваше много далечна, нейните различни образи се сливаха в спомена за една непозната, с която го свързваха само няколко кратки часа. Съвсем естествено изглеждаше да отвори писмото.

Скъпи мистър Стар,

След половин час ще се срещна с вас. Когато се сбогуваме, ще ви дам това писмо. Искам да ви съобщя, че ми предстои скоро да се омъжа и повече няма да мога да се виждам с вас.

Трябваше да ви кажа всичко това снощи, но то като че ли не ви интересуваше. А днес щеше да бъде глупаво да прахосам хубавия следобед в подобни приказки и да гледам как стихва интересът ви към мен. По-добре е той да прекъсне изведнъж — сега. Вече ще съм ви разказала достатъчно за себе си, за да сте се убедили, че не съм Голямата печалба. (Този израз научих току-що от моята снощна сътрапезничка, която ме навести и стоя цял час. Според нея никой освен вас не е Голямата печалба. Тя очевидно ми го каза, за да ви го предам, тъй че, ако е възможно, намерете й някаква работа.)

Много съм поласкана, че човек, който непрекъснато вижда около себе си толкова много на брой красиви жени… не мога да довърша това изречение, но вие се сещате какво имам предвид. А и ако не тръгна веднага, ще закъснея за срещата си с вас.

С най-добри пожелания
Катлийн Муър

Първото чувство, което изпита Стар, беше нещо като страх; втората му мисъл бе, че писмото вече не важи — тя искаше да си го вземе обратно. Но после си спомни нейното „мистър Стар“ точно преди да се разделят и че го бе попитала за адреса му — вероятно вече бе написала друго писмо, с което също му казваше „сбогом“. Съвсем нелогично, той бе потресен от безразличието на писмото към онова, което стана по-късно. Прочете го отново и установи, че то не предсказва нищо. И все пак, когато се разделиха пред къщата й, Катлийн бе решила да остави писмото в сила, омаловажавайки случилото се помежду им, пренебрегвайки факта, че през този следобед за нея не бе съществувал друг мъж. Ала той вече не беше сигурен в това и цялата случка започна да се разпада, колкото и да се опитваше да я възстанови в паметта си. Колата, възвишението, шапката, музиката, самото писмо отлетяха като парчетата покривна мушама от купчините чакъл пред къщата му. Отиде си и Катлийн и отнесе със себе си своите така добре запомнени жестове, едва забележимото движение на главата си, своето силно пламенно тяло, босите крака, шляпащи по мокрия, разровен от прибоя пясък. Небето избледня и изчезна, вятърът и дъждът се превърнаха в зловещи стихии, които повлякоха сребърните рибки обратно в морето. Чакаше го още един, подобен на всички други, ден — ден, в който му бе останала само купчината сценарии върху бюрото.

Стар тръгна нагоре по стълбите. На площадката на първия етаж Мина отново умря и постепенно, стъпало по стъпало, потънал в своето униние, той отново я забрави. Около него се простираше празният етаж — вратите, зад които не спеше никой. В своята спалня Стар си свали връзката, развърза си обувките и седна на леглото. Само едно нещо беше останало недовършено, но какво — не можеше да си спомни; после си го спомни — нейната кола все още стоеше на паркинга пред хотела. Нагласи часовника да звъни така, че да има шест часа сън.

Тук разказът се продължава от Сесилия. Мисля, че ще бъде много интересно да опиша собственото си поведение по онова време, тъй като това е един период в живота ми, от който се срамувам. А

когато човек говори за нещо, от което се срамува, обикновено се получава добър разказ.

Когато изпратих Уайли на масата на Марта Дод, той не успя да разузнае кое е момичето, но това изведнъж се превърна за мен в най-важното нещо на света. Предположих — както се оказа, съвършено правилно, — че същото се отнася и за Марта Дод. Да си седял на една маса с момиче, ухажвано от принц и което може да стане една от владетелките в нашето затворено феодално общество, и да не знаеш дори името му!

С Марта се познавах бегло и щеше да е неуместно да я питам открито, затова в понеделник се отбих в студията при Джейн Мелъни.

Може да се каже, че с Джейн бяхме приятелки. Отношението ми към нея беше като на дете към човек, зависим от неговото семейство. Знаех, че е сценаристка, но бях израснала с мисълта, че сценаристът и секретарката са едно и също, само дето сценаристът мирише на алкохол и по-често бива канен на обеди или вечери. В тяхно отсъствие и за едните, и за другите се говореше по еднакъв начин — изключение се правеше за онзи особен вид сценаристи, наречени драматурзи, които идваха от Източното крайбрежие. Към тях, поне в началото, се отнасяха с уважение, но ако останеха по-дълго, и те потъваха заедно с другите в съсловието на чиновниците.

Кабинетът на Джейн беше в „стария корпус на сценаристите“. Всяка киностудия си имаше по едно такова крило на мъченията, останало от дните на нямото кино, в което и до днес отекват глухите стонове на заточените тук наемни драскачи. Разказваше се един анекдот как някакъв нов продуцент веднъж обходил сградата и после попитал възбудено ръководството: „Какви са тези хора?“ — „Минават за сценаристи.“ — „И аз така мислех. Само че ги наблюдавах в продължение на десет минути и двама от тях не написаха нито ред.“

Джейн седеше зад пишещата машина и тъкмо се готвеше да приключи работата си, за да обядва. Най-откровено й съобщих, че имам съперница.

— Някаква съвсем неизвестна персона — обясних аз. — Даже името й не мога да науча.

— Е, аз може би знам нещичко — заяви Джейн. — Чух го от един човек.

Човекът, разбира се, беше нейният племенник Нед Солинджър, който работеше като момче за всичко при Стар. Навремето бил нейната гордост и надежда. Изпратила го да учи в Нюйоркския университет, където играл в отбора по ръгби. Записал медицина, но още в първи курс, след като някакво момиче го отблъснало, изрязал най-скриваната част от един женски труп и я изпратил на момичето. Не знам защо. Изпаднал в немилост пред съдбата и хорските очи, той отново започнал живота си от дъното и все още се намираше там.

— Какво знаеш? — попитах.

— През нощта на земетресението тя паднала в езерото в снимачното градче, той се хвърлил във водата и я спасил. Един друг човек ми каза пък, че била скочила от неговия балкон и си счупила ръката.

— А каква е?

— Ами странното е, че…

Телефонът иззвъня и аз трябваше да изчакам неспокойно дългия й разговор с Джо Райнмънд. Той, изглежда, се опитваше да разбере по телефона доколко я бива в писането и дали въобще е писала сценарии. А за нея се говореше, че е жива свидетелка на момента, в който Грифит изобретил едрия план! Докато той говореше, тя тихичко стенеше, гърчеше се, правеше разни физиономии в слушалката, отпускаше я в скута си, та почти да не го чува както говори, и същевременно бъбреше с мен.

— А той какво прави? Гледа само да минава времето между заседанията ни?… Всеки един от тези въпроси ми е задавал поне по десет пъти… При това всичко съм му го изложила писмено…

А в телефонната слушалка:

— Ако стигне до Мънро в този си вид, няма аз да съм виновна. Искам да си свърша работата докрай.

Тя отново стисна мъченически очи.

— Сега пък разпределя ролите… най-напред второстепенните… ще ангажира Бъди Ебсън… Боже господи, той просто няма какво друго да прави в момента… ето че стигна до Уолтър Дейвънпорт — бърка го с Доналд Крисп… разтворил е на коленете си големия справочник с имената на актьорите, чувам го как обръща страниците… прави ми се на важна клечка, втори Стар, само че, за бога, аз трябва да напиша две сцени до обедната си почивка.

Най-после Райнмънд свърши разговора или някой там при него го прекъсна. Влезе един от сервитьорите на столовата, донесе обяда на Джейн и кока-кола за мен — това лято не обядвах. Преди да започне да се храни, Джейн натрака едно изречение на пишещата си машина. Интересен ми беше нейният маниер на писане. Случих се при нея веднъж, когато те двамата с някакъв младеж изплагиатствуваха една история от „Сатърди Ивнинг Поуст“ — само промениха героите. Седнаха да пишат сценария, като гледаха всяка реплика да е отговор на предишната, и, разбира се, всичко звучеше така, както когато хората в действителния живот се напъват да бъдат някакви — смешни или любезни, или смели. След това ми се искаше да видя този филм на екрана, но някак го пропуснах.

Обичах Джейн както се обича стара евтина играчка. Тя изкарваше по три хиляди на седмица, но всички мъже, за които се омъжваше, пиеха и я пребиваха почти до смърт. Днес обаче бях дошла при нея с користна цел.

— Не знаеш ли името й? — настоях.

— А, името ли? — рече Джейн. — Той дълго време след това я търсел, но накрая споменал на Кейти Дулън, че името се оказало погрешно.

— Но явно я е намерил. Познаваш ли Марта Дод?

— Ах, не му провървя на това момиче! — възкликна Джейн с театрално съчувствие.

— Можеш ли утре да я поканиш на обяд?

— Хм, мисля, че все пак има какво да яде. Някакъв мексиканец…

Обясних й, че мотивите ми не са благотворителни — Джейн се съгласи да ми помогне. Още веднага се обади на Марта Дод.

На следващия ден отидохме да обядваме в „Браун Дарби“ в Бевърли Хилс — безжизнен ресторант, чиито, постоянни клиенти, привличани от добрата храна, изглеждаха така, сякаш биха искали да си полегнат. По обяд има известно раздвижване, когато жените през първите пет минути след обяда се правеха на весели, но ние бяхме една спокойна тройка. Трябваше веднага да мина към предмета на моето любопитство. Марта Дод беше провинциалистка, която така и не бе проумяла какво се бе случило с нея и не беше спечелила от преживелиците си нищо друго освен изморения израз на очите. Тя все

още вярваше, че животът, от който бе вкусила, представляваше действителността, а това сега е само едно продължително очакване.

— През хиляда деветстотин двадесет и осма година имах прекрасна вила — разказа ни тя, — с голямо място — тридесет акра, малко игрище за голф, басейн и страхотна гледка. Цяла пролет газех до коленете в маргарити.

Накрая стана така, че я поканих някой път да я заведа при татко… С това просто се наказвах заради моята „двойна подбуда“, от която се срамувах. В Холивуд човек не смесва подбудите — може да оплете конците. На всички веднага им става ясно, че нещо криеш, и атмосферата те съсипва. Двойната подбуда е пълна загуба на време и усилия.

Джейн ни остави пред портала на студията, възмутена от моето малодушие, Марта беше възбудена от перспективите да започне отново своята кариера — не кой знае колко големи, като се имат предвид седемте години забвение, и не особено охотно дадени, но аз наистина щях да говоря най-решително с татко. Той и себеподобните му не обичаха да помагат на хора като Марта, които в даден момент са им спечелвали сума ти пари. Оставяха ги да потънат в нищетата и да преживяват криво-ляво като статисти — би било по-милостиво да ги прогонят някъде надалеч. Но това лято баща ми така много се гордееше с мен. Непрекъснато трябваше да го възпирам да не разказва на всеки срещнат какво съкровище съм — толкова добре съм възпитана. А Бенингтън, ах, какво първокласно учебно заведение. Мили боже, виж ти! Уверявах го, че и там, както навсякъде, има съвършени слугини и пачаври, умело прикрити под красивите сексапилни парцали на Пето Авеню, но татко не отстъпваше — защитаваше Бенингтън, все едно, че сам бе учил там. „Ти получи всичко“ — обичаше да казва с щастливо изражение на лицето. „Всичко“-то включваше между другото и двете години във Флоренция, където с голяма мъка успях да остана единствената девственица в цялото училище, както и въвеждането ми в обществото в Бостън. Според него аз бях достоен потомък на чудесната стара търговска аристокрация.

Ето защо бях сигурна, че той ще направи нещо за Марта Дод. На път за кабинета му се унесох в грандиозни фантазии за това как помагам и на Джони Суонсън, каубоя, и на Ивлин Брент, и на много

други захвърлени цветя. Татко беше очарователен и отзивчив човек — ако изключим впечатлението ми от онзи път, когато го зърнах неочаквано в Ню Йорк — и имаше нещо трогателно в това, дето ми беше баща. В края на краищата той беше моят баща — за мен би направил всичко на този свят.

В приемната беше само Розмари Шмийл, която говореше по телефона на Бърди Питърс. Тя ми махна с ръка да седна, но аз бях преизпълнена с плановете си, казах на Марта да бъде спокойна, натиснах бутона под бюрото на Розмари и тръгнах към вече отворената врата.

— Баща ти е в заседание — извика Розмари. — Не че е в заседание, но ми каза да…

Вече бях минала през вратата, през малкия вестибюл и през следващата врата в кабинета, където заварих татко по риза, много потен, да се опитва да отвори прозореца. Денят беше горещ, но не чак толкова и аз реших, че е болен.

— Не, нищо ми няма — каза той. — Какво искаш?

Обясних му. Изложих му цялата си теория за хората като Марта Дод, крачейки напред-назад из кабинета му. Разказах му как може да ги използува и да им осигури редовна работа. Той като че ли ме слушаше развълнуван, все кимаше и се съгласяваше, и аз го почувствувах така близък, както не го бях чувствувала от много дълго време. Отидох до него и го целунах по бузата. Той трепереше и ризата му беше цялата подгизнала.

— Но ти си болен — казах — или имаш неприятности…

— Нищо подобно.

— Тогава какво има?

— Ами пак Мънро — рече той. — Пак този проклет малък холивудски Христос! Денонощно ми лази по нервите!

— Защо, какво стана? — попитах вече доста по-сдържано.

— Ами какво! Седи там като някакво проклето попче или равин и казва какво ще направи и какво няма да направи. Сега не мога да ти го разкажа, страшно съм ядосан. Хайде, няма ли да си тръгваш?

— Не искам да те оставя сам в такова състояние.

— Тръгвай, казвам ти!

Опитах се да го подуша, но той никога не пиеше.

— Иди да се срешиш — наредих му аз. — Искам да приемеш Марта Дод.

— Тук? После няма да мога въобще да се отърва от нея.

— Тогава отвън. Но най-напред се измий. И си смени ризата.

С престорена гримаса на примирение той влезе в малката баня до стаята. В кабинета беше горещо, сякаш прозорците са били затворени с часове, и вероятно от това му бе призляло. Ето защо реших да отворя два.

— Ти върви — викна татко иззад затворената врата на банята. — Аз ще дойда след малко.

— Бъди много любезен с нея — заръчах. — Но не снизходителен.

Сякаш Марта проговори в своя защита — от някакво място в стаята се чу продължителен сподавен стон. Бях изненадана, сетне направо смаяна, когато го чух отново — но не откъм банята, където беше татко, не някъде отвън, а от един шкаф, вграден в отсрещната стена. Откъде взех тази смелост — не знам, но изтичах натам и го отворих. Бърди Питърс, татковата секретарка, изпадна от шкафа чисто гола — също като труп във филм. Заедно с нея отвътре изскочи полъх от спарен въздух. Тя се свлече странично на пода, като в едната си ръка все още стискаше някакви дрехи, и остана да лежи там, окъпана в пот. Точно в този момент татко излезе от банята. Усещах присъствието му зад гърба си и без да се обръщам, го знаех точно как изглежда, тъй като и преди го бях изненадвала.

— Покрий я! — извиках и сама я покрих с едно одеяло от кушетката. — Покрий я, ти казвам!

Излязох от кабинета му. Когато Розмари Шмийл ме погледна, на лицето й се изписа ужас. Повече не видях нито нея, нито Бърди Питърс. Двете с Марта си тръгнахме и Марта ме попита:

— Какво има, мила?

И тъй като не й отговорих, добави:

— Ти направи каквото можа. Вероятно моментът не е бил подходящ. Знаеш ли сега какво ще ти предложа? Ще те заведа при една много мила англичанка. Видя ли оная вечер момичето от нашата маса, с което танцува Стар?

И така, с цената на едно кратко гмурване в семейната помия аз получих каквото исках.

Не си спомням много добре това наше посещение. Първо, защото тя не си беше у дома. Вратата беше отключена и Марта влезе в къщата, като викаше бодро и свойски: „Катлийн!“ Стаята, която видяхме, беше мебелирана оскъдно и безлично като в хотел; имаше цветя, но те не приличаха на подарени. Марта намери на масата една бележка, в която пишеше: „Остави роклята. Отидох да си търся работа. Ще ти се обадя утре.“

Марта я прочете два пъти, но бележката явно не беше за Стар. Почакахме пет минути. Къщите са много тихи, когато ги няма обитателите им. Не че очаквам хората да подскачат из тях, просто впечатлението ми е, че са много тихи. Почти тържествени. Може само някоя муха да шета из стаята, без да ти обръща внимание, и ъгълчето на пердето да се издува от ветреца.

— Каква ли пък работа търси? — учуди се Марта. — Последната неделя ходиха някъде със Стар.

Но аз вече бях загубила интерес. Ужасно ми беше неприятно, че съм тук. „Продуцентска кръв“ — помислих си отвратена. И панически бързо изкарах Марта навън, под лъчите на спокойното слънце. Никаква полза — чувствувах се все така зле. Винаги се бях гордяла с тялото си — то ми се струваше някак си геометрично, поради което всяко негово действие ми изглеждаше правилно. Вероятно няма такова място, в това число църквите, учрежденията, храмовете, където да не са се целували хора, но никой не ме беше напъхвал гола в една дупка в стената посред най-обикновен работен ден.

— Ако се намираш в дръгстор[7] и искаш лекарство по рецепта… — започна Стар.

— Тоест в аптека? — попита Боксли.

— Ако се намираш в аптека — съгласи се Стар — и искаш лекарство по рецепта за някой от твоето семейство, на когото му е много лошо[8]…

— Който е много болен? — отново попита Боксли.

— Който е много болен. Ако тогава нещо отвън, през прозореца, привлече вниманието ти, ако разсее мислите ти и те заинтересува, то

вероятно ще бъде, подходящо за филмов материал.

— Искате да кажете убийство.

— Вие пак вашето! — усмихна се Стар. — Може да бъде паяк, който плете паяжината си по стъклото на прозореца.

— А, да, разбирам.

— Боя се, че не разбирате, мистър Боксли. Разбирате от гледна точка на вашето изкуство, но не и на нашето. Паяците запазвате за себе си, а убийствата се опитвате да лепнете на нас.

— Май ще е по-добре да се откажа — рече Боксли. — Не ме бива. Вече три седмици съм тук, а още не съм направил нищо. Давам предложения, но никой не ги използува.

— Искам да останете. Нещо във вас самия не обича киното, не обича да разказва истории по този начин…

— Толкова е досадно — избухна Боксли. — Не можеш да…

Сам се възпря да продължи по-нататък. Знаеше, че Стар, кормчията, беше намерил време за него въпреки непреставащия силен вятър, че те двамата говореха на фона на вечното скърцане на кораба, който продължаваше своето опасно пътуване в откритото море. Понякога имаше друго усещане — че са в огромна каменоломна, където дори прясно изсечените късове мрамор носят следите от стари фронтони, съдържат полузаличени надписи от миналото.

— Жалко, че трябва да се работи по този начин — продължи Боксли. — Всичко идва от тази масовост на киното.

— Това е условието — каза Стар. — Винаги има някакво гадно условие. Ето сега снимаме филм за живота на Рубенс. Представете си, че ви поръчам да направите портрети на разни богати глупаци като Бил Брейди, мен, Гари Купър или Маркъс, а пък на вас ви се иска да нарисувате Исус Христос. Няма ли да имате чувството, че ви поставям условие? Нашето условие е да се вземат любимите теми на широките маси, да се обработят и да им се върнат обратно. И най-важното — тези теми трябва да се подсладят. Така че не пестете захарта, мистър Боксли!

Боксли знаеше, че довечера може да седнат с Уайли Уайт в „Трокадеро“ и да изливат гнева си срещу Стар, но той бе чел лорд Чарнуд[9] и разбираше, че Стар, подобно на Линкълн, водеше продължителна война на много фронтове; почти без чужда помощ, само за едно десетилетие, той бе тласнал киното рязка напред, тъй че

сега съдържанието на стойностните филми беше по-всеобхватно и по-богато от това на театралния спектакъл. Стар беше станал творец не по професия, а по неволя, така както Линкълн бе станал пълководец.

— Елате с мен в кабинета на Лаборуиц — каза Стар. — Там в момента имат нужда от подслаждане.

В кабинета на Лаборуиц двама сценаристи, една стенографка и един смълчан организатор седяха, обвити в цигарен дим, в същата напрегната безизходица, в която ги бе оставил Стар преди три часа. Той огледа едно подир друго лицата им и не видя нищо. Лаборуиц се опита да извини поражението си с глас, изпълнен със страхопочитание.

— Работата е там, Мънро, че персонажите са прекалено много.

Стар изсумтя добродушно.

— Това е основното във филма.

Той извади няколко монети от джоба си, погледна нагоре към лампата и подхвърли половиндоларова монета, която падна със звън в обърнатия към тавана абажур. После огледа останалите монети и избра една от четвърт долар.

Лаборуиц го наблюдаваше с нещастно изражение; знаеше, че това е любим номер на Стар, и разбра, че краят е близко. В този момент всички бяха с гръб към него. Измъкна изведнъж ръцете си изпод бюрото и ги изпъна силно нагоре, толкова силно, че дланите сякаш се откъснаха от китките, и после при падането им отново си ги намести. Почувствува се по-добре. Беше възвърнал душевното си равновесие.

Единият от сценаристите също извади няколко монети от джобовете си и веднага се заеха да уточнят правилата.

— Монетата трябва да падне в абажура, без да докосне веригата. Всичко, което падне вътре, е за спечелилия по точки.

Играха половин час — всички без Боксли, който седеше настрана и се ровеше в сценария, и без стенографката, която, за да върши нещо, изчисли колко струва времето, изгубено от четиримата участници в играта, и получи цифрата хиляда и шестстотин долара. Накрая победи Лаборуиц — печелеше пет долара и петдесет цента. Един прислужник донесе стълба, за да извади парите от абажура.

Изведнъж Боксли проговори:

— Що за фалшиви безвкусици!

— Какво?

— Това въобще не е филм.

Всички го погледнаха изненадани. Стар прикри усмивката си.

— Най-после един истински кинаджия! — викна Лаборуиц.

— Само красиви фрази и никакво действие — продължи Боксли дръзко. — В края на краищата това не е роман. И е прекалено разтеглен. Не мога да ви обясня точно какво му куца, но не ми харесва. Не може да ме развълнува.

Той им връщаше със същото, с което тормозеха него от три седмици. Стар не се намеси, само наблюдаваше другите с крайчеца на окото си.

— На нас не ни трябват по-малко персонажи — продължи Боксли. — Трябват ни, повече. Доколкото разбирам, това е основното.

— Това е основното — потвърдиха сценаристите.

— Да, това е основното — повтори Лаборуиц.

Боксли се вдъхнови от интереса, който предизвика.

— Всеки персонаж трябва да се постави на мястото на друг — продължи той. — Полицаят тъкмо се кани да арестува крадеца, когато вижда, че крадецът всъщност има неговото лице. Ето това трябва да се покаже. Филмът дори може да се нарече „Постави се на мое място“.

Всички незабавно се заловиха за работа — подхванаха новата тема като джазмени в суинг-оркестър и започнаха да импровизират върху нея. Утре можеше да я отхвърлят, но поне за момента отново ги бе обхванало оживлението. Беше помогнал не само Боксли, но и подхвърлянето на монетите. Стар бе създал нужната атмосфера — вместо като водач той предпочиташе да се чувствува, да действува и понякога дори да изглежда като малко момче, което подготвя представление.

Остави ги да работят, като на минаване покрай Боксли докосна леко рамото му, за да го поощри — не искаше само след час другите да се нахвърлят срещу него и да сломят духа му.

В кабинета му го чакаше доктор Беър. С него беше дошъл и един негър с портативен кардиограф, подобен на голям куфар. Стар го наричаше лъжедетектора. Стар се съблече до кръста и ежеседмичният преглед започна.

— Как се чувствуваше напоследък?

— Както обикновено.

— Много ли работи? Можа ли да спиш?

— Не особено. Около пет часа на нощ. Ако легна по-рано, само лежа, без да спя.

— Вземай хапчета за сън.

— От жълтите ми тежи главата.

— Тогава вземай по две червени.

— От тях сънувам кошмари.

— Вземай по едно от двата вида, най-напред от жълтите.

— Добре, ще опитам. А ти как си?

— Аз се грижа за себе си, Мънро, пестя си силите.

— Ами, пестиш си силите! И ти понякога не спиш цяла нощ.

— Да, но тогава спя през целия следващ ден.

След десетина минути Беър каза:

— Изглежда, че всичко е наред. Кръвното ти се е покачило с пет.

— Добре — отбеляза Стар. — Това е добре, нали?

— Да, добре е. Довечера ще проявя кардиограмите. Кога ще заминем някъде заедно?

— Все някой път — безгрижно отговори Стар. — След пет-шест седмици работата ще понамалее.

Беър го погледна с искрена симпатия, развила се през последните три години.

— През тридесет и трета се почувствува по-добре, след като полежа — каза докторът. — Дори и само три седмици.

— Пак ще полежа.

„Не, няма да го направи“ — помисли си Беър. С помощта на Мина той бе успял преди години да му наложи няколко кратки почивки и напоследък бе поразпитал тук-там, опитал се бе да разбере кои са най-близките приятели на Стар. Кой би могъл да го отведе във ваканция, да го откъсне временно от работата му, макар че почти сигурно нямаше да има полза. Той щеше много скоро да умре. С положителност в близките шест месеца. Какъв смисъл имаше да проявява кардиограмите? Никой не можеше да убеди човек като Стар да престане да работи, да легне и цели шест месеца да гледа небето. Той би предпочел триста пъти да умре. Каквото и да говореше, всъщност определено се стремеше към пълното изтощение, до което бе стигал и преди. Умората може да бъде едновременно лекарство и

отрова и Стар очевидно получаваше особено, почти физическо удоволствие, като работеше, замаян от преумора. Това беше някаква извратена проява на жизнената сила, с която Беър и друг път се бе сблъсквал, но на която вече почти не се опитваше да въздействува. Бе успял да излекува двама-трима от нея, но победата му беше безплодна — беше запазил само черупката.

— Не се предавай — каза на Стар.

Двамата се погледнаха. Знаеше ли Стар? Вероятно. Но не и точно кога — не знаеше, колко скоро щеше да настъпи краят.

— И аз искам това, нищо повече — отзова се Стар.

Негърът бе приключил с опаковането на апарата.

— Следващата седмица по същото време?

— Добре, Бил — каза Стар. — Довиждане.

Щом вратата се затвори, Стар включи диктографа. Веднага се чу гласът на мис Дулън:

— Познавате ли някоя си мис Катлийн Муър?

— Какво искате да кажете? — сепнато попита той.

— По телефона ви търси някоя си мис Катлийн Муър. Казва, че вие сте й заръчали да се обади.

— О, господи! — възкликна той. Заля го вълна от възторг и възмущение. Бяха минали пет дни — просто недопустимо! — В момента ли е на телефона?

— Да.

— Добре, свържете ме.

След миг чу гласа съвсем близо до себе си.

— Омъжена ли си вече? — тихо и недружелюбно попита той.

— Не, още не.

Паметта му нарисува лицето и фигурата й — тя сякаш се наведе над бюрото, зад което седеше той, и се вгледа в очите му.

— Защо се обаждаш? — все така недружелюбно попита Стар. Неприятно му беше да разговаря с този тон.

— Сигурно си намерил писмото?

— Да, още същата вечер.

— Именно по този въпрос искам да поговорим.

Той най-после попадна на правилното поведение — поведението на оскърбен.

— Какво има да говорим?

— Опитах се да ти напиша второ писмо, но нищо не излезе.

— Обяснимо.

Настъпи пауза.

— Хей, я по-весело! — неочаквано възкликна тя. — Все едно, че не си ти. Говоря със Стар, нали? Със същия онзи безкрайно мил мистър Стар?

— Чувствувам се оскърбен — доста надуто заяви той. — Не виждам защо трябва да разговаряме сега. Поне бях запазил приятен спомен за теб.

— Не вярвам, че си ти — отсече тя. — Остава само да ми пожелаеш щастие. — Изведнъж се разсмя. — Това ли смяташе да кажеш? Знам колко е ужасно, когато си намислиш предварително какво да кажеш…

— Аз въобще не очаквах, че ще ми се обадиш — важно рече той.

Но всичко беше напразно, тя отново се изсмя — с онзи женски смях, който прилича на детския, едносричен, като грак и като вик на възторг.

— Знаеш ли как ме караш да се чувствувам? — попита Катлийн. — Както веднъж в Лондон, когато имаше нашествие на гъсеници и нещо топло и мъхесто ми падна в устата.

— Съжалявам.

— Събуди се, моля те — настоя тя. — Искам да те видя. Не мога да се обяснявам по телефона. И на мен не ми беше лесно, нима не разбираш?

— Много съм зает. Довечера в „Глендейл“ има закрита прожекция.

— Това покана ли е?

— Аз ще бъда с Джордж Боксли, англичанина сценарист. — И добави за собствена изненада: — Искаш ли да дойдеш и ти?

— Ще можем ли да говорим? — попита и след като помисли малко, предложи: — Защо не дойдеш да ме вземеш след това? Ще се повозим с колата.

Мис Дулън се опитваше да се намеси, някакъв режисьор искаше да се свърже с него направо от снимачната площадка — единственото позволено прекъсване. Стар натисна бутона и извика нетърпеливо в апарата: „Почакайте!“

— Към единадесет? — поверително питаше Катлийн.

Идеята „да се повозят“ му се струваше толкова неподходяща, че ако можеше да измисли с какви думи да я отхвърли, би ги изрекъл, но не му се искаше да бъде гъсеницата. Изведнъж го завладя чувството, че денят му поне е завършен. Очакваше го програма и за вечерта — имаше начало, среда и край.

Той почука на вратата, чу я, че се обади отвътре, и остана да чака пред къщата. Отдолу се носеше бръмченето на електрическа косачка — някой косеше тревата си в полунощ. Луната светеше така ярко, че Стар виждаше човека съвсем ясно, на тридесетина метра разстояние, видя го как спря и се облегна за миг на дръжката, преди да продължи да бута машинката по поляната. В самия въздух се усещаше някаква лятна възбуда — беше началото на август, с неговите безразсъдни любовни увлечения и импулсивни престъпления. От лятото можеше да се очаква още съвсем малко, така че трябваше бързо да се живее в настоящето, а ако нямаше настояще, трябваше да се измисли.

Най-после тя дойде. Изглеждаше съвсем различна, доволна. През цялото време, докато вървяха към колата, придърпваше полата на костюма си, а на лицето й бе изписано неестествено весело, дръзко изражение, което сякаш казваше: „Пристегни колана, малкият. Тръгваме.“

Стар беше дошъл с шофьора си, отделен със стъклена преграда от пътниците. И когато лимузината ги понесе в тъмното от завой към завой, интимността на четирите стени изведнъж премахна отчуждението. Това тяхно кратко пътешествие беше едно от най-хубавите преживявания в живота му. Колкото и да предчувствуваше близостта на смъртта, той знаеше, че в такъв момент не може да умре.

Катлийн му разказа живота си. Отначало седеше до него спокойна и тържествена, но постепенно се разпали, отнесе го със себе си към далечни места, запозна го с хората, които тя бе познавала. Започна историята си неясно. „Един мъж“ беше човекът, когото бе обичала и с когото бе живяла. „Американеца“ беше онзи, който я бе избавил, когато взела да затъва в движещите се пясъци.

— Кой е… Американеца?

О, какво значение имат имената! Не бил важна личност като Стар, нито бил богат. По-рано живял в Лондон, а сега двамата щели да

живеят тук. Тя щяла да бъде добра съпруга, пълноценен човек. Той чакал да получи развод — не само заради нея; това именно ги бавело.

— А онзи първият? — попита Стар. — Как се забърка в тази история.

О, в началото връзката им била като дар божи. От шестнадесетгодишна, докато навършила двадесет и една, основният проблем за нея бил ще има ли какво да яде. В деня, когато мащехата й я представила в кралския двор, имали един шилинг, с който да се нахранят, за да не им прилошее от глад. По шест пенса на всяка, но мащехата я наблюдавала как яде, без самата тя да хапне нищо. Няколко месеца по-късно мащехата умряла и тя била готова да се продаде за същия този шилинг, но била прекалено слаба, за да тръгне по улиците. Лондон можел да бъде жесток, много жесток.

Толкова ли си нямала никого?

Имала приятели в Ирландия, които й изпращали масло. Имало един безплатен стол за бедняци, където й давали супа. Имала един чичо, при когото отишла веднъж, и който, щом се нахранила, се опитал да се възползува от нея, но тя не му се дала и му поискала петдесет лири, за да не каже на жена му.

— Не можеше ли да си намериш работа? — попита Стар.

— Работих. Продавах коли. Веднъж продадох една.

— Но не можа ли да си намериш някаква постоянна работа?

— Много е трудно, ти не можеш да си го представиш. Хората остават с впечатлението, че искаш да им вземеш работата. Веднъж, когато се опитвах да се настаня като камериерка в хотел, една жена ме удари.

— Но нали си била представена в кралския двор?

— Това го направи втората ми майка — случайно стана. Аз бях никоя. Баща ми бил убит от английските наказателни отряди[10] през двадесет и втора, когато съм била дете. Той беше написал една книга, „Последната благословия“. Може би си я чел?

— Аз не чета книги.

— Така бих искала да я откупиш за някой филм. Книгата е малка, но хубава. Още получавам хонорар за нея — десет шилинга годишно.

После срещнала „един мъж“ и двамата пропътували целия свят. Била ходила по всички онези места, за които се разказва във филмите на Стар, била живяла в градове, чиито имена той не бил и чувал. Но

мъжът постепенно пропаднал, взел да пие и да спи с прислужниците, а нея се опитвал да пробута на приятелите си. Те всички я убеждавали да не го напуща. Казвали, че тя го била спасила и трябвало да остане при него още, неопределено колко, завинаги. Това бил неин дълг. Тормозели я непоносимо. Точно тогава срещнала Американеца и така най-сетне избягала.

— Трябвало е да избягаш по-рано.

— Как да ти кажа… много беше трудно. — Тя се поколеба, после се реши: — Човекът, от когото избягах, беше крал.

Всякакво негово по-нататъшно желание за нравоучение секна — нищо не можеше да й каже след това. Главата му се завъртя от объркани мисли, включително и някаква отколешна смътна представа, че всички кралски особи са наследствено болни.

— Не беше английският крал — обясни Катлийн. — Моят крал беше безработен, както сам обичаше да казва. В Лондон има много крале. — Изсмя се и после добави почти предизвикателно: — Преди да започне да пие и да буйствува, беше много привлекателен човек.

— На коя държава беше крал?

Тя му каза и Стар си представи образа му по спомените си от старите кинохроники.

— Той беше много образован — продължи Катлийн. — Би могъл да преподава всички възможни предмети. Но не приличаше особено на крал. Далеч по-малко от теб. Никой от тях не прилича.

Този път Стар се засмя.

— Знаеш какво имам предвид. Те всички се чувствуваха демоде. Повечето се опитваха с всички сили да вървят в крак с времето. Непрекъснато ги съветваха да вървят в крак с времето. Сред тях например имаше един синдикалист. Друг пък показваше наляво и надясно вестникарски изрезки за турнир по тенис, на който той бил стигнал до полуфиналите. Аз самата неведнъж съм виждала тези изрезки.

Прекосиха парка Грифит, минаха покрай тъмните студии „Бърбанк“, покрай летищата и продължиха по пътя за Пасадина, оставяйки зад себе си неоновите надписи на крайпътните кабарета. Дълбоко в себе си той я желаеше, но беше късно и дори само това пътуване му доставяше огромно удоволствие. Двамата се държаха за ръце, а по едно време тя се притисна до него и му каза: „Толкова си

мил. Обичам да бъде с теб.“ Но мисълта й беше раздвоена — за разлика от неделния следобед тази нощ не беше негова. Катлийн бе погълната от самата себе си, възбудена от разказа за собствените си приключения. През цялото време Стар се питаше дали не слуша историята, която тя бе запазила за Американеца.

— Откога познаваш Американеца? — попита той.

— От няколко месеца. Срещахме се от време на време. Разбирахме се. Той все казваше: „Отсега нататък всичко ще бъде наред.“

— Тогава защо ми се обади?

Тя се поколеба, преди да отговори.

— Исках да те видя още веднъж. Освен това той трябваше да пристигне днес, но снощи ми телеграфира, че ще се забави с една седмица. Исках да поговоря с някой приятел. В края на краищата ти си мой приятел, нали?

В този момент той я желаеше страшно много, но част от съзнанието му оставаше трезва и сякаш непрекъснато повтаряше: „Тя иска да види дали съм влюбен в нея, дали ще се оженя за нея. Тогава ще реши дали да отхвърли другия мъж. Но ще се замисли над този въпрос едва след като аз се обвържа.“

— Влюбена ли си в Американеца? — попита Стар.

— О, да. Всичко вече е решено. Той ме спаси, без него щях да се побъркам. Сега заради мен се премества на другия край на света. Аз настоявах.

— Добре, но влюбена ли си в него?

— О, да. Влюбена съм.

Това „о, да“ му говореше, че не е, насърчаваше го да й разкрие чувствата си — тя щеше да му позволи. Той я прегърна и бавно я целуна по устата. Дълго време стояха така прегърнати. Чувствуваше я толкова близка.

— Тази нощ не — прошепна тя.

— Добре.

Минаха по моста на самоубийците с новата висока телена ограда.

— Знам какво изпитва човек, но е глупаво — продума Катлийн. — Англичаните не се самоубиват, когато не получат онова, което желаят.

Обърнаха на паркинга пред един хотел и потеглиха обратно. Нощта беше тъмна, безлунна. Вълната на желанието бе отминала, известно време и двамата мълчаха. Нейният разказ за крале, кой знае защо, бе върнал кадрите на живота му назад, към перленобелите светлини на главната улица в Ири, щата Пенсилвания, когато беше петнадесетгодишно момче. Имаше един ресторант, на чиято витрина се виждаха раци, зелени водорасли и ярко осветената кухина на една раковина, а по-нататък, зад червената завеса, тегнеше тайнственото присъствие на непознати хора сред музиката на цигулки. Това беше точно преди да замине за Ню Йорк. Жената до него му напомняше за покритите с ледени кубчета риби и раци на витрината. Тя беше Красива кукла. Мина никога не е била Красива кукла.

Двамата се погледнаха и нейните очи го запитаха: „Да се омъжа ли за Американеца?“ Той не отговори. След малко каза гласно:

— Да отидем някъде за уикенда.

Тя се замисли.

— За утре ли говориш?

— Боя се, че да.

— Ще ти кажа утре.

— Кажи ми тази вечер. Страхувам се да не…

— … намериш писмо в колата ли? — засмя се тя. — Не, в колата няма писмо. Сега вече знаеш почти всичко.

— Почти?

— Да… почти. С изключение на някои дреболии.

Стар трябваше да узнае какви са тези дреболии.

Щяла да му ги каже утре. Той се съмняваше — искаше да се съмнява, — че става дума за изневери: твърде дълго и твърде здраво е била свързана с този неин „един мъж“, с краля. Да живееш три години в такова неестествено състояние — с единия крак в двореца, а с другия на бунището.

— В такива случаи трябва да умееш да се смееш — обясни тя. — Аз се научих да се смея.

— Той можеше да се ожени за теб, можеше да бъдеш втора мисис Симпсън[11] — възмути се Стар.

— Но той беше женен. А и не беше романтик — отговори Катлийн и се замисли.

— А аз романтик ли съм?

— Да — неохотно отвърна тя, сякаш си разкриваше козовете. — Донякъде. Ти си трима или четирима различни мъже и всеки от тях е неприкрит. Като всички американци.

— Недей да вярваш толкова на американците — усмихна се той. — Те може и да са неприкрити, но много бързо се променят.

— Наистина ли? — разтревожи се тя.

— Много бързо и рязко — допълни Стар. — И нищо не може да ги накара да се върнат назад.

— Караш ме да се плаша. Винаги съм се чувствувала толкова сигурна с американците.

Изведнъж тя му се видя така самотна, че той взе ръката й.

— Къде да отидем утре? — попита. — Искаш ли някъде на планина? Имам запланувани какви ли не неща, но няма да свърша нито едно. Ако тръгнем в четири, до вечерта ще стигнем.

— И аз не знам. Чувствувам се доста объркана. Сякаш не съм същото онова момиче, което пристигна в Калифорния, за да заживее нов живот.

Можеше да й го каже в този момент, да й каже: „Но това наистина е нов живот“, защото знаеше, че е така, знаеше, че сега вече няма да я остави току-така; но нещо друго му шепнеше да почака, да постъпи като възрастен човек, неромантик. И да не й казва нищо до утре. А тя го наблюдаваше, погледът й шареше по лицето му от челото до брадичката и отново нагоре, после още веднъж, с онова особено, бавно накланяне на главата встрани.

… Това е твоят шанс, Стар. Не го изпускай. Това е твоето момиче. Тя може да те спаси, да те раздвижи, да те върне към живота. Ще поеме грижата за теб, ще влее в жилите ти нови сили. Само че още сега я отведи със себе си — кажи й го и я отведи. Нито ти, нито тя знаете, че тази нощ някъде далече-далече Американеца е променил плановете си. В този момент неговият влак лети към Албукерк; разписанието се спазва точно. Няма закъснение. На сутринта той ще бъде тук.

… Шофьорът свърна по стръмния път към дома на Катлийн. Дори мракът навяваше уют — цялото това място, всичко, свързано с нея, беше като омагьосано за Стар: лимузината, полупостроената къща на брега, всички тези разстояния, които бяха изминали заедно из ширналия се град. Възвишението, по което се изкачваха сега, сякаш

излъчваше някакво сияние, някаква нестихваща музика, която изпълваше душата му с възторг.

Когато й казваше „лека нощ“, Стар отново почувствува, че му е невъзможно да се отдели от нея, дори само за няколко часа. Той беше едва десетина години по-възрастен от нея, но като че ли го бе обхванала оная лудост, която се проявява при любовта на възрастен мъж към младо момиче. Това беше някаква дълбока и отчаяна потребност, някакъв часовников механизъм, който тиктакаше с ритъма на сърцето му и го подтикваше, противно на логиката на неговия живот, да мине покрай нея, да влезе в къщата й и да каже: „Оставам завинаги с теб.“

Катлийн чакаше, и тя обхванатa от нерешителност — розовосребърен скреж, очакващ да бъде разтопен от пролетта. Тя беше европейка, покорна пред могъщата сила, но същевременно притежаваше някакво ожесточено чувство за собствено достойнство, което не й позволяваше да прекрачи границата. И освен това не хранеше никакви илюзии относно подбудите на принцовете.

— Утре ще заминем на планина — каза Стар. Хиляди хора разчитаха на неговата трезва преценка — ето как човек може най-ненадейно да изгуби качество, с което е живял двадесет години.

На следващата сутрин, събота, той беше много зает. В два часа, когато се върна от обяд, намери върху бюрото си купчина телеграми — параход на компанията, изчезнал в арктическите води; една кинозвезда изпаднала в немилост; някакъв сценарист завел срещу тях дело за един милион долара. Отвъд океана изтребваха нещастните евреи. Последната телеграма сякаш го ослепи:

„Днес по обяд се омъжих. Сбогом“ А върху един допълнително прикрепен етикет прочете: „Ползувайте телеграфните услуги на Уестърн Юниън Телеграм“

---

[1] *Санта Моника* — курортен град в югозападната част на Калифорния, близо до Лос Анджелис. ↑

[2] *Кони Айланд* — част от нюйоркския район Бруклин, известна като място за увеселения. ↑

[3] Утре (исп.). — Б.пр. ↑

[4] *Уилям Маккинли* (1843–1901) — двадесет и петият президент на САЩ. През неговите президентски мандати (избран е за президент

през 1896 г. и преизбран през 1900 г., като вторият остава недовършен — през 1901 г. той бива убит в Бъфало) се засилва империалистическата политика на САЩ, за което свидетелствуват испанската война от 1898 г., присъединяването на Филипините и др. ↑

[5] *Старите „шулета“* — вероятно става дума за старите синагогални училища, в които са били обучавани момчетата още от пет-шестгодишна възраст. Обучението е било предимно религиозно. ↑

[6] *Розенкройцери* — име, възприето в началото на XVII век от група философи, които твърдели, че притежават окултни способности, и са използували терминологията на алхимията, за да разясняват своите мистични доктрини. Името е взето от книги, които били публикувани през 1614 и 1615 г. и чието авторство било приписвано на Кристиан Розенкройц (червен кръст), вероятно псевдоним, за когото се твърдяло, че е живял около 1460 г. ↑

[7] *Дръгстор* — в САЩ в този тип магазини се продават лекарства (в този смисъл те се покриват с понятието „аптека“), но същевременно тук се предлагат и закуски, кафе, козметика, сладолед и др. ↑

[8] В английския език думата sick означава „болен“ обикновено когато е употребена като прилагателно. Субстантивираното прилагателно за „болен“ е ill. ↑

[9] *Лорд Чарнуд* (1864–1948) — английски обществен деец и биограф. Автор е на биографията „Ейбрахам Линкълн“ (1916), която дълго време се е смятала за най-авторитетната биография в един том на американския президент. ↑

[10] Английските наказателни отряди — специално обучени военни части, използувани от Англия през 1920–1921 г. за потушаването на ирландското освободително движение. ↑

[11] *Мисис Симпсън* — съпруга на английския крал Едуард III (1894–1972). За да се ожени за нея, Едуард III е трябвало да абдикира от трона си, тъй като се е смятало за неподходящо съпругата на английския крал да бъде разведена жена, при това американка. ↑

ШЕСТА ГЛАВА

Всичко това не ми беше известно. Заминах за Лейк Луис и когато се върнах, въобще не припарих до студията. Към средата на август сигурно щях да потегля за Източното крайбрежие, ако един ден Стар не ми се беше обадил по телефона вкъщи.

— Сесилия, ще те помоля за една услуга. Можеш ли да ми уредиш среща с някой член на комунистическата партия?

— С кого точно? — попитах изненадана.

— С когото и да е.

— При вас в студията няма ли достатъчно?

— Искам да се срещна с някой от главните — от Ню Йорк.

Предишното лято се занимавах много дейно с политика — тогава вероятно бих могла да му уредя среща с Хари Бриджис. Но след като съм се върнала в колежа, моят приятел загинал в автомобилна катастрофа и аз изгубих връзка с тези хора. Само бях чула, че в момента тук в Холивуд се намира един от редакторите на „Ню масиз“.

— Гарантираш ли неприкосновеността му? — попитах на шега.

— О, да — напълно сериозно отвърна Стар. — В никакъв случай няма да му навредя. Искам само да е добър оратор. И му кажи да си донесе някоя от книгите.

Говореше така, сякаш желаеше да се срещне с някой от привържениците на култа „аз съм“.

— Каква искаш, руса или кестенява?

— Не, не, искам мъж — побърза да уточни той.

Чувайки гласа на Стар, аз се поободрих — откак бях хванала баща си натясно, имах чувството, че всичко на този свят е помия. Стар промени усещането ми — промени ъгъла, под който виждах нещата, промени самата атмосфера.

— Мисля, че баща ти няма защо да знае — продължи той. — Ще го представим за български музикант или нещо такова.

— Бъди спокоен, те вече се обличат съвсем нормално — обясних аз.

Уреждането на тази среща се оказа по-трудна работа, отколкото си мислех — преговорите на Стар с Гилдията на сценаристите, които се точеха от години, бяха стигнали до задънена улица. Те вероятно се страхуваха да не би да ги подкупят и ме попитаха каква е „идеята“ на Стар. По-късно Стар ми разказа, че се подготвил за срещата, като гледал руски революционни филми от собствената си филмотека. Гледал също така „Кабинетът на доктор Калигари“ и „Андалуското куче“ на Салвадор Дали — очевидно е смятал, че те имат някаква връзка с въпроса. Останал изненадан от руските филми от двадесетте години и по съвет на Уайли Уайт накарал сценарния отдел да му направи резюме от две страници на „Комунистическият манифест“.

Но вътре в себе си той остана сляп за тези неща. Стар беше рационалист, имаше свой начин на разсъждение, неповлиян от книгите, а и едва-що бе съумял да изпълзи от хилядолетното еврейско гето в края на осемнадесети век. Сега не желаеше да види как всичко това изчезва — изпитваше ревностната лоялност на парвенюто към едно въображаемо минало.

Срещата се състоя в, както аз я наричах, „кожената стая“ — една от шестте стаи в нашия дом, обзаведени по проект на вътрешен архитект от „Слоун“[1] преди години и още оттогава това определение, кой знае защо, се наби в съзнанието ми. Тази стая беше най-„декорираната“: килим от ангорска вълна с цвета на зора, в най-нежното сиво, което може да си представи човек — просто да те е страх да стъпиш върху него; сребристата ламперия, облицованите в кожа маси, картините в бледи тонове, крехките украшения — всичко това толкова лесно можеше да се изцапа, че ние се бояхме да дишаме вътре в нея, макар че беше истинско удоволствие да наблюдаваш цялата стая от вратата, когато прозорците й са отворени и завесите жално хленчат от полъха на вятъра. Тя беше пряк потомък на някогашната американска гостна, в която се е влизало само в неделя. И все пак тъкмо тази стая беше най-подходящата за случая, като освен това се надявах, че срещата, какъвто и да е нейният изход, ще й придаде физиономия, ще я приобщи към нашия дом.

Стар пристигна пръв. Беше блед, възбуден и нервен — само гласът му както винаги бе спокоен и приветлив. Имаше нещо твърде типично в отривистия начин, по който ще те поздрави — запътва се към теб, измества всичко ненужно в момента и още с първия си поглед

прониква дълбоко в душата ти. Целунах го, и аз не знам защо, и го поведох към „коженáта“ стая.

— Кога се връщаш в колежа? — попита той.

Вече неведнъж ми беше задавал този очарователен въпрос.

— Щеше ли да ме харесваш повече, ако бях по-ниска? — попитах. — Мога да ходя без токове и да си сплескам косата.

— Искаш ли после да излезем да вечеряме някъде? — предложи Стар. — Хората ще си помислят, че съм ти баща, но хич не ме интересува.

— Обожавам възрастните мъже — уверих го аз. — Ако мъжът не се подпира на бастун, всичко е само детска игра.

— Много ли такива детски игри си имала?

— Достатъчно.

— Да, хората непрекъснато се влюбват и разлюбват.

— Според Фани Брайс[2] приблизително веднъж на всеки три години. Съвсем наскоро го прочетох в един вестник.

— Чудя се как смогват — каза Стар. — Но че е така, така е, сам го виждам. И всеки път изглеждат убедени в любовта си. А после изведнъж престават да бъдат толкова убедени. Но когато са убедени, нищо не може да ги помръдне.

— Ти си прекалено зает с филмите си.

— Питам се дали и втория път са толкова убедени, и третия, и четвъртия — упорстваше той.

— Всеки път повече — казах аз. — И най-много последния.

Той помисли малко и като че ли се съгласи.

— Изглежда, е така. Най-много последния път.

Не ми хареса тона, с който го каза, и изведнъж усетих, че дълбоко в себе си е нещастен.

— Всъщност любовта е досадна работа — отсече той. — По-добре е, като свърши.

— Чакай, чакай! Киното май не е попаднало в добри ръце.

В този момент съобщиха, че е дошъл Бримър, комунистът. Тръгнах да го посрещна, но се подхлъзнах на едно от копринените килимчета пред вратата и буквално се хвърлих в прегръдките му.

Красив младеж беше този Бримър — малко от типа на Спенсър Трейси, но лицето му беше по-волево и изразяваше по-широк спектър от емоции. Като ги гледах двамата със Стар как се здрависват и заемат

нападателна стойка, неволно си помислих, че рядко се среща подобна готовност и решителност. Те веднага насочиха вниманието си един към друг — към мен останаха безкрайно любезни, но когато ме заговаряха, долавях в интонацията им леко снизходителна нотка.

— Какво се опитвате да направите вие, комунистите? — попита Стар. — Само объркахте главите на всички младежи при мен.

— Мисля, че сега те осъзнават някои неща по-добре — отговори Бримър.

— Преди време при нас в студията дойдоха няколко руснака — продължи Стар. — Дойдоха, за да я изучат. Като образец на фабрика за мечти. А ето сега вие се опитвате да разрушите тъкмо това единство, което я прави образец.

— Единство ли? — възкликна Бримър. — Тоест така наречения „колективен дух“?

— Не, не — нетърпеливо отсече Стар. — Явно, че аз съм прицелната ви точка. Миналата седмица в кабинета ми дойде един от сценаристите — пияница, който от години е на косъм от алкохолното умопомрачение — и взе да ми дава съвети.

— Не ми приличате на човек, комуто може да се дават съвети, мистър Стар — засмя се Бримър.

И двамата пожелаха чай. Когато се върнах в стаята, Стар разказваше някаква история за братята Уорнър и Бримър се смееше заедно с него.

— Ще ви разкажа още една — продължи Стар. — Баланчин, руският хореограф, ги бъркал с братята Риц. Не можел да запомни на кои преподава балет и при кои работи. Все разправял: „Не мога да ги науча тия братя Уорнър да танцуват.“

Атмосферата изглеждаше спокойна. Бримър го запита защо продуцентите не подкрепят Антинацистката лига.

— Заради вас самите — отговори Стар. — Заради това, дето се опитвате да спечелите на ваша страна сценаристите. Само си губите времето. Сценаристите са като децата — дори при нормални условия не могат да се съсредоточат върху работата си.

— Те са фермерите на киноиндустрията — шеговито отбелязва Бримър. — Отглеждат зърното, но после не ги канят на трапезата. Техните чувства към продуцента наподобяват негодуванието на земеделските стопани към хората от града.

Питах се какво ли е станало с приятелката на Стар, дали са скъсали окончателно. Много след това, когато двете с Катлийн стояхме под дъжда на една отвратителна улица, наречена Голдуин Авеню, и Катлийн ми разказа цялата история, аз изчислих, че срещата между Стар и Бримър вероятно е станала седмица след като тя му е изпратила телеграмата. Не можела да не му я изпрати. Онзи човек най-неочаквано пристигнал с влака и веднага я повел към гражданското, без ни най-малко да се съмнява, че тя желае тъкмо това. Било осем часът сутринта и Катлийн се чувствувала така замаяна, че най-много я интересувало как да изпрати телеграмата на Стар. На теория можеш да спреш и да кажеш: „Слушай, забравих да ти призная, че срещнах един мъж.“ Но този път бил проправен толкова надълбоко, с такава увереност, с толкова мъки, с такова облекчение, че когато сега се изпречил пред нея, изведнъж кръстосвайки се с другия, тя се почувствувала като кола с изключена предавка. Той я наблюдавал как пише телеграмата — седял отсреща и гледал право в листа, — а тя се надявала, че няма да може да я разчете от обратната страна…

Когато мисълта ми се върна в стаята, те вече бяха направили на пух и прах нещастните сценаристи. Бримър беше стигнал дотам да се съгласи, че са „неуравновесени“.

— Липсва им авторитет, организаторски способности — каза Стар. — Нищо не може да замени решимостта. Понякога, дори и да ти липсва, трябва да се правиш, че я имаш.

— Да, случвало ми се е.

— Трябва да си кажеш: „Ще бъде така и само така“, дори и да не си сигурен. Това ми се случва всяка седмица по няколко пъти. Ситуации, при които няма убедителни причини за нищо. А ти се правиш, че има.

— Всички ръководители са изпитвали това чувство — обади се Бримър. — В това число профсъюзните водачи и естествено военачалниците.

— Ще ви кажа какво мисля за тази история с Гилдията. За мен това е борба за власт, но аз няма да дам на сценаристите нищо друго освен пари.

— На някои и пари давате твърде малко. Тридесет долара на седмица.

— Кои получават толкова? — изненада се Стар.

— Онези, които са лесно заменима стока.

— В моята студия няма такива.

— Тъкмо във вашата — каза Бримър. — Двама от отдела за късометражни филми получават именно по тридесет долара седмично.

— Как се казват?

— Единият се казва Рансъм, а другият О’Брайън.

Двамата със Стар се засмяхме едновременно.

— Те не са сценаристи — обясни Стар. — Братовчеди са на бащата на Сесилия.

— Но в другите студии има — настоя Бримър.

Стар сипа в чаената си лъжичка лекарство от някакво шишенце.

— Какво значи финк? — неочаквано попита той.

— Финк? Стачкоизменник или доносник.

— Така си и мислех — каза Стар. — При мен има един сценарист, който получава хиляда и петстотин долара и който всеки път, когато минава зад столовете на другите сценаристи в столовата, просъсква: „Финк!“ Би било смешно, ако не ги караше да подскачат на местата си от страх.

Бримър също се изсмя.

— Интересно е да се види такова нещо.

— Ако искате, елате някой ден при мен, ще ви разведа из студията — предложи Стар.

Бримър се засмя, искрено развеселен.

— Не, мистър Стар. Но не се съмнявам, че ще бъда силно впечатлен. Чувал съм, че вие сте един от най-здраво работещите и най-вещи в професията си хора в Западните щати. За мен би било истинско удоволствие да ви погледам как работите, но се боя, че не мога да си го позволя.

Стар ме погледна.

— Приятелят ти ми харесва — каза той. — Откачен е, но ми харесва. — После огледа внимателно Бримър. — В Америка ли сте роден?

— Да. Родът ми живее тук от няколко поколения.

— Има ли и други като вас?

— Баща ми беше баптистки свещеник.

— Исках да кажа има ли червени. Много ми се ще да се запозная с онзи мъжага, който се опита да взриви завода „Форд“. Как му беше

името…

— Франкънстийн?

— Да, точно той. Предполагам, че и сред вас има хора, които мислят като него.

— При това доста — сухо отговори Бримър.

— Но не и вие? — попита Стар.

Сянка на раздразнение премина през лицето на Бримър.

— Разбира се, че и аз мисля така.

— Не вярвам. Може би някога, но вече не — каза Стар.

Бримър сви рамене.

— Днес положението е по-друго — рече той. — Дълбоко в себе си знаете, че съм прав, мистър Стар.

— Не. За мен всичко това са глупости.

— Вътрешно си мислите: „Той е прав“, но същевременно се надявате, че системата ще ви надживее.

— Едва ли смятате, че ще можете да свалите правителството.

— Не, мистър Стар, но мислим, че вие ще можете.

И двамата просто се надлъгваха, пускаха си малки остри стрелички, както правят някой път мъжете. Същото го правят и жените, но тогава те са безпощадни. И все пак по-неприятно е да наблюдаваш мъжете в такъв момент, защото никога не знаеш какво ще последва. Разговорът им определено не ме настройваше по-съзвучно с тоналната гама на стаята, затова ги поведох през остъклената врата към нашата златистожълта калифорнийска градина.

Беше средата на лятото, тревата бе свежа и блестяща като през пролетта благодарение на водата от задъхващите се дъждовални машини. Забелязах как Бримър оглежда градината с въздишка в погледа си — те всички имат тоя навик. Навън, на открито, той ми се видя много по-едър — по-висок и по-широкоплещест. Когато си махнеше очилата, ми заприличваше на Супермен. Намирах го за доста привлекателен — впрочем както всички мъже, които не се интересуват от жени. Тримата играхме поред на пинг-понг и аз забелязах, че Бримър борави добре с хилката. Чух, че татко се прибира вкъщи, като си тананикаше онази отвратителна песничка „Хей, моето момиченце, преумори се ти днес“, но изведнъж млъкна — сякаш си спомни, че ние двамата вече не си говорим. Беше шест и половина — бях оставила

колата си отвън пред гаража — и им предложих да отидем да вечеряме в „Трокадеро“.

Бримър изглеждаше по същия начин както отец О’Нийл, когато веднъж в Ню Йорк обърна свещеническата си якичка, за да дойде с баща ми и мен на спектакъла на руския балет — съвсем не на място. Щом фотографът Бърни, който обикаляше из ресторанта, за да хване някоя тлъста риба, се приближи до нашата маса, Бримър заприлича на животно, хванато в капан, но Стар отпрати Бърни, а на мен така ми се искаше да ни снима.

За моя изненада Стар изпи три коктейла, един след друг.

— Сега вече ми е ясно, че си изживял любовно разочарование — подметнах аз.

— Защо мислиш така?

— Защото пиеш.

— Но аз не пия, Сесилия. Получавам киселини. Никога не съм се напивал.

— … два… три — изброих ги аз.

— Не съм се усетил. Дори вкуса им не съм усетил. Все ми се струваше, че нещо не е наред…

Погледът му изведнъж се изцъкли, но бързо се съживи.

— Пия за първи път от цяла седмица — обади се Бримър. — Когато служих във флотата, си взех пая от пиенето.

Погледът на Стар отново угасна — той ми смигна глуповато и каза:

— Значи това многознайно копеле е агитирало и флотата.

Бримър се поколеба как да приеме тази реплика. Накрая явно реши да я мине метър, защото леко се усмихна. Видях, че и Стар се усмихна. За мое облекчение всичко вървеше според добрата стара американска традиция и аз се опитах да овладея разговора, но изведнъж Стар като че ли се съвзе напълно.

— Ще ви дам един типичен пример — кратко и ясно се обърна той към Бримър. — Най-добрият режисьор в Холивуд — един човек, в чиято работа никога не се бъркам, — следвайки някакъв свой вътрешен импулс, вмъква във всеки филм по някой педераст или нещо подобно. Нещо гадно. При това го запечатва в сюжета като воден знак, така че да не мога да го махна. Във всеки един такъв случай Легионът

на благоприличието ни нападa и ние сме принудени да пожертвуваме нещо от някой хубав, честен филм.

— Типичен организационен проблем — заключи Бримър.

— Да, типичен — повтори Стар. — Това е една безкрайна битка. И ето сега този режисьор ми казва, че има зад гърба си Гилдията на режисьорите и аз не мога повече да потискам бедните. Виждате ли как само ми увеличавате проблемите!

— Това не ни засяга особено — усмихна се Бримър. — Не мисля, че ще постигнем много с режисьорите.

— Режисьорите ми бяха приятели — гордо заяви Стар.

Прозвуча ми като хвалбата на Едуард VII, че се е движил сред най-отбраното европейско общество.

— Но някои от тях не ми простиха, задето привлякох в киното театрални режисьори, когато дойде звукът. Това ги накара да заработят по-усърдно и да изучат по-добре занаята си, но въпреки това дълбоко в себе си не ми простиха. По същото време докарахме в Холивуд и цял куп нови сценаристи, които ми се струваха чудесни, докато в един момент всички не станаха червени.

В ресторанта влезе Гари Купър и седна на една ъглова маса заедно с група мъже, очевидно негови храненици, които си поемаха въздух, когато и той си поемаше, и не смееха да шукнат. Някаква жена в другия край на салона се обърна и се оказа, че това е Карол Ломбар — радвах се, че Бримър поне си напълни окото.

Стар си поръча уиски със сода, после, почти веднага, още едно. Не яде нищо друго освен няколко лъжици супа и наприказва какви ли не ужасни неща как всички били мързеливци и не знам си още какви, но това него въобще не го засягало, защото си имал достатъчно пари — точно такива приказки, каквито си говореха татко и неговите приятели. По едно време Стар очевидно осъзна, че казани в неподходяща компания, те звучат грозно — може би по-рано въобще не им е и обръщал внимание. Както и да е, накрая млъкна и изпи чаша силно кафе. Аз го обичах и това, което каза, не ми повлия, но ми беше неприятно, че Бримър ще си отиде с лошо впечатление. Вместо да се представи в ролята си на организаторски гений, Стар се правеше сега на някакъв злобен надзирател, и то до такава степен, че ако гледаше тази сцена на екрана, щеше веднага да я изхвърли.

— Аз съм човек, който прави филми — каза Стар сякаш за да смекчи предишното си поведение. — Обичам сценаристите и мисля, че ги разбирам. Не искам да гоня никой, който си гледа работата.

— И ние не го искаме — вметна Бримър с любезен тон. — Нашето желание е да ви превземем, докато сте процъфтяващо предприятие.

Стар кимна мрачно.

— Моето пък е да ви затворя в една стая със съдружниците ми. Те ще ви изтъкнат поне десет причини, поради които всички вие трябва да бъдете изгонени от града.

— Можем само да ви благодарим за закрилата — каза Бримър не без ирония. — Честно казано, мистър Стар, вие сте голям проблем за нас именно заради покровителственото ви отношение към вашите служители, сред които имате огромно влияние.

Стар го слушаше с половин ухо.

— Никога не съм си мислил, че имам повече ум от един сценарист — каза той. — Но винаги съм си мислил, че неговият ум ми принадлежи, защото знам как да го използувам. Като римляните — чувал съм, че те не измисляли нищо ново, но знаели как да използуват вече измисленото. Нали разбирате? Не казвам, че е справедливо. Просто такава ми е нагласата — още от момче.

Това заинтригува Бримър — първото нещо, което го заинтригува през последния час.

— Много добре познавате себе си, мистър Стар — каза той.

Явно, че му се искаше да си върви. В началото му беше интересно да разбере що за човек е Стар, но сега вече смяташе, че го е разбрал. Все така надявайки се, че нещата ще се променят, аз най-безразсъдно го накарах да се върне у дома с нас, ала когато Стар спря пред бара, за да си вземе още едно питие, разбрах, че съм сгрешила.

Беше тиха, безобидна, безветрена съботна вечер, пред ресторанта имаше паркирани много коли. Ръката на Стар лежеше върху ръба на облегалката и докосваше косата ми. Изведнъж ми се дощя всичко това да ставаше преди десетина години — аз щях да бъда деветгодишна, Бримър на около осемнадесет и щеше да се мъчи с учебната програма на някой колеж в Средния запад, а Стар на двадесет и пет, едва-що наследил света на киното, изпълнен със самочувствие и възторг. Ние с Бримър щяхме да гледаме Стар с уважение и нямаше да му задаваме

никакви въпроси. А вместо това — ето ни сега тук, възрастни хора, вплетени в конфликт, който не може да бъде разрешен по мирен начин и който в момента е усложнен още повече от умората и алкохола.

Свърнахме към нашата къща и аз отново закарах колата до градината.

— Трябва да си тръгвам — каза Бримър. — Имам среща с едни хора.

— Не, останете — нареди Стар. — Още не съм ви казал онова, което исках да ви кажа. Ще поиграем пинг-понг, ще пийнем по нещо и после вече ще се счепкаме.

Бримър се колебаеше. Стар запали прожектора и взе своята хилка, а аз отидох да донеса уиски — не смеех да му се противопоставя.

Когато се върнах, те двамата не играеха в истинския смисъл на думата — просто Стар изпращаше една по една цяла кутия нови топки към Бримър, който ги отклоняваше. Щом стигнах до тях, Стар спря, взе бутилката, оттегли се на един стол, разположен извън светлината от прожектора, и се загледа мрачно пред себе си — имаше опасно величествен вид. Беше блед — кожата му бе толкова прозрачна, че едва ли не се виждаше как алкохолът се смесва с отровата на неговото изтощение.

— Време за почивка в днешната съботна вечер — обяви той.

— Но ти не си почиваш — казах аз.

Стар водеше предварително обречена битка със своята склонност към шизофрения.

— Сега ще набия Бримър — обяви след малко. — Лично ще се заема с тази работа.

— Защо не наемете някой професионален бияч? — попита Бримър.

Направих му знак да мълчи.

— Аз сам си върша черната работа — каза Стар. — Ще те смачкам от бой и ще те изгоня от Лос Анджелис.

Стана и тръгна напред, но аз се опитах да го задържа, като го прегърнах.

— Моля те, престани! — казах. — Държиш се отвратително.

— Този човек ти влияе. На всички младежи влияе. Вие не знаете какво вършите.

— Моля те, върви си — обърнах се към Бримър.

Костюмът на Стар беше от някакъв хлъзгав плат. Той ми се изплъзна и тръгна към Бримър. Бримър отстъпи назад, заобикаляйки масата. Изражението на лицето му беше странно, едва после съобразих, че сякаш казваше: „Това ли е то? Нима този крехък полуболен човек държи в ръцете си всичко?“

Стар се приближи до него и замахна. Стори ми се, че Бримър за миг го задържа на разстояние с лявата си ръка. Не можех повече да издържам — отвърнах очи встрани.

Когато погледнах отново, не видях Стар — той лежеше под масата, а Бримър го наблюдаваше.

— Моля те, върви си — казах на Бримър.

— Добре. — Все още гледаше надолу към Стар. Аз заобиколих масата. — Винаги съм искал да ударя с юмрук десет милиона долара, но не знаех, че ще стане по този начин.

Стар лежеше неподвижно.

— Моля те, върви си — повторих.

— Съжалявам. Мога ли с нещо да помогна…

— Не. Само си върви. Разбирам те много добре.

Той отново погледна надолу, изпълнен с известно страхопочитание към безметежния покой на Стар, до който сам го бе докарал за по-малко от секунда. После бързо се отдалечи през тревата, а аз коленичих до Стар и го разтърсих. След миг той дойде в съзнание, сгърчи се страхотно и скочи на крака.

— Къде е той? — извика.

— Кой? — попитах с най-невинен глас.

— Американеца. Защо, по дяволите, трябваше да се омъжваш за него, глупачка с глупачка!

— Мънро. Той си отиде. А аз не съм се омъжвала за никого.

Бутнах го да седне в един стол.

— Отиде си още преди половин час — излъгах.

Топките за пинг-понг бяха пръснати из тревата като небесно съзвездие. Намокрих кърпичката си от една дъждовална машина и се върнах при Стар, но по него нямаше никакви синини — сигурно Бримър го бе ударил отстрани по главата. Той отиде зад едни дървета и повърна, чух го как разрови с крак пръстта, за да покрие повърнатото. Вече изглеждаше съвсем добре, но не искаше да влезе в къщата, преди

да му дам нещо за изплакване на устата. Върнах обратно бутилката с уиски и донесох шишенцето с освежителна течност. Край на неговия злощастен опит да се напие. Била съм в компанията на студенти първокурсници, но такава липса на опит и на бакхусов дух не бях виждала. Много неприятности му се случиха тази вечер, но всичко вече свърши.

Влязохме в къщата. Готвачката каза, че татко, мистър Маркъс и Флайшакър са на верандата, затова останахме в „кожената“ стая. Където и да седнехме, все се хлъзгахме, та накрая аз се настаних върху една кожа на земята, а Стар на малко столче до мен.

— А аз ударих ли го? — попита той.

— Разбира се — излъгах. — И то доста силно.

— Не ми се вярва. — След малко добави: — Не исках да му причиня нищо лошо — само да го изгоня. Предполагам, че той се е уплашил и ме е ударил.

Нямах нищо против да си мисли, че нещата са се развили така.

— Сега му имаш зъб, нали?

— О, не. Бях пиян. — Той се огледа. — Никога досега не съм влизал в тази стая. Кой е вътрешният архитект? Някой от студията ли? Е, ще трябва вече да потеглям — продължи Стар с обичайния си приятен тон. — Искаш ли да отидем да пренощуваме в ранчото на Дъглас Феърбанкс? Сигурен съм, че той ще ти се зарадва много.

Така започнаха двете седмици, през които ни виждаха навсякъде заедно. За Луела беше достатъчна и едната, за да пише в рубриката си, че сме се оженили.[3]

---

[1] *„Слоун“* — американски универсален магазин за богати клиенти, с отдел за вътрешна архитектура. ↑

[2] *Фани Брайс* (1891–1951) — американска певица и комедийна актриса, изключително популярна през 30-те години. ↑

[3] Тук ръкописът на Ф. С. Фицджералд прекъсва. — Бел. NomaD. ↑

БЕЛЕЖКИ КЪМ „ПОСЛЕДНИЯТ МАГНАТ“

Както е известно, това произведение остава недовършено поради преждевременната смърт на писателя. Според замисъла на Фицджералд (ако се съди по неговите бележки и по сведенията на хора, с които той е обсъждал романа си) по-нататъшното развитие на разказа е следното:

Наскоро след разговора си с Бримър, Стар заминава за Източното крайбрежие. Има опасност заплатите на работещите в студията да бъдат намалени и Стар отива да говори с акционерите — вероятно за да ги предума да направят икономии от другаде. Между него и Брейди от дълго време съществуват разногласия и борбата за надмощие в студията бързо върви към своята кулминация. Не е известно дали по време на това пътуване Стар е постигнал нещо от делова гледна точка и дали наистина целта на пътуването му е делова, но той между другото отива и във Вашингтон (за първи път в живота си) с намерението да разгледа града; предполага се, че авторът е възнамерявал тук да се върне към мотива от първата глава, когато други представители на Холивуд — Сесилия, Уайли Уайт и Мани Шуорц — отиват да разгледат дома на Андрю Джаксън, но не успяват да влязат в къщата, нито дори да я видят много ясно — тоест и в двата случая символично бива показано отношението между филмовата индустрия и американските идеали и традиции. Посред лято е. Вашингтон се задъхва от жега. Стар се разболява от летен грип и ходи из града, зашеметен от температурата и от атмосферната горещина. Той така и не успява да опознае града, както му се е искало.

Когато оздравява и се връща в Холивуд, установява, че Брейди се е възползувал от отсъствието му, за да намали заплатите с петдесет процента. Брейди събрал сценаристите и със сълзи на очи им държал една реч как той и другите административни шефове ще намалят заплатите си, ако сценаристите също се съгласят да бъдат намалени техните. При това положение нямало да се наложи да се намалят заплатите на стенографите и на другите нископлатени служители.

Сценаристите се съгласили, но след това се оказало, че Брейди ги е измамил — той се обърнал със същата реч и към стенографите. Стар е отвратен от всичко това и се скарва сериозно с Брейди. Макар и противник на профсъюзите, смятайки, че всеки предприемчив младеж може да се издигне от най-нисшата до най-висшата служба, така както е станало с него самия, Стар е старомоден тип ръководител, който обича да се отнася покровителствено-бащински към своите служители, който би искал да чувствува, че неговите подчинени са доволни и че той и те са в приятелски взаимоотношения. От друга страна, Стар се скарва и с Уайли Уайт, който е започнал да се държи прекалено враждебно с него въпреки факта, че навремето продуцентът е бил твърде толерантен към неговото пиене и груби шеги. Стар е оскърбен, че сценаристът не му отвръща със същата лоялност — а според него в полето на деловите взаимоотношения има място единствено за такъв тип солидарност. Накрая, победен от логиката на събитията, той започва да възприема идеята, предложена и гореща подкрепяна от Брейди, в студията да се създаде профсъюз.

Що се отнася до позицията на Стар в студията, във Вашингтон му е минала мисълта да напусне; но макар че вече му е омръзнало да води тази борба за власт, макар че е болен, нещастен и огорчен, на него не му се иска да се признае за победен пред Брейди. Междувременно той се среща със Сесилия. Веднъж, когато разказва на баща си за вниманието, което й отделя Стар, Сесилия, без да иска, се изпуска пред Брейди, че Стар е влюбен в друга жена. Брейди попада по следите на Катлийн, с която Стар е подновил връзката си, и се опитва да изнуди Стар. Отвратен от цялото семейство Брейди, Стар скъсва със Сесилия. Самият той знае от години — научил го е от медицинската сестра, която се е грижила за съпругата му, — че Брейди има пръст в смъртта на съпруга на една жена, в която той (Брейди) е бил влюбен. Двамата мъже се скарват, като се заплашват един друг, без никой от тях всъщност да има веществени доказателства за обвиненията си.

Брейди обаче има готов начин на действие. Мъжът, за когото се е омъжила Катлийн — нарича се У. Бронсън Смит, — е техник; той работи в студиите и взима активно участие в дейността на своя профсъюз. Фицджералд е възнамерявал да изпрати Брейди при съпруга на Катлийн, та продуцентът да разкрие пред него тайната връзка на жена му и да предизвика неговата ревност. Не знаем какво е щяло да

бъде отмъщението на двамата спрямо Стар. Ако се съди по един от плановете на Фицджералд, те са щели да му устроят капан, така че съпругът на Катлийн да има основания да заведе дело срещу Стар за прелюбодейство.

В историята отново се намесва операторът Пийт Заврас, който се чувствува задължен на Стар, и го спасява от интригите на Брейди и Смит.

Междувременно Стар вече е сериозно болен. Той и Катлийн се срещат, но в отношенията им е настъпило известно отчуждение. В една своя по-ранна схема Фицджералд отбелязва, че Катлийн „произхожда от бедно семейство“ — баща й е бил капитан на рибарско корабче; на друго място пък казва, че на Стар му е трудно да я приеме като постоянна част от своя живот, тъй като е „бедна, без късмет и носи отражение на дребнобуржоазната среда, в която е израснала и която контрастира с великолепието, което Стар търси в живота“. Възможно е чрез конфликта между нейния съпруг и Стар на професионална основа Фицджералд да е целял да я отчужди от продуцента. Стар е избутан на заден план от Брейди и професионалистите. Разривът между ръководителите на киностудията, от една страна, и различните групи служещи, от друга, се разраства и не оставя място за такива индивидуалисти в бизнеса като Стар, чиито успехи са негови лични постижения и чиято кариера винаги е била окръжена от своего рода романтичен ореол. Той се смята пряко отговорен за всеки, с когото работи, а що се отнася до неговите врагове, изпитва желанието да се разправи с тях собственоръчно. В Холивуд Стар е „последният магнат“.

Както става ясно в трета глава, Стар не се бои от риска да даде пари за някой филм, който няма да се хареса на масовия зрител, но който би му доставил (на Стар) художествено удовлетворение. Неговото отношение към филмите е, така да се каже, занаятчийско, тоест той непрекъснато изпитва желанието да ги прави все по-добре. Но след историята с намаляването на заплатите Стар се чувствува унизен и въобще престава да прави филми. В романа е трябвало да има втора серия от сцени, в които да го видим отново на заседание за обсъждане на сценарий, на закрити прожекции и на снимачни площадки и които да контрастират с аналогичните сцени в трета и четвърта глава — намерението на Фицджералд е било да покаже

промяната в отношението на Стар към нещата, както и промяната в неговата позиция в студията.

Той обаче трябва да противостои на Брейди, който няма да се спре пред нищо. Стар очевидно се страхува, че Брейди ще го убие, затова решава да прибегне до методите на своя противник, като наеме хора, които да го убият. За тази цел се обръща към гангстерите. Не е ясно как е щяло да бъде извършено убийството, но за да не бъде в Холивуд по това време, Стар си урежда пътуване до Ню Йорк. На летището се среща за последен път с Катлийн, вижда се и със Сесилия, която се връща в колежа с друг самолет. В самолета го обхваща отвращение към собствената му постъпка; той осъзнава, че се е оставил да падне до онова ниско и брутално ниво, на което се намира Брейди. Решава да отмени убийството и възнамерява, щом самолетът се приземи на следващото летище, да изпрати телеграма с нареждания в този дух. Преди да стигне до летището обаче, самолетът се разбива. Стар загива и убийството било реализирано. Така симптоматичната смърт на Шуорц в началото на романа бива балансирана със смъртта на Стар. В бележката, която бе изпратил на Стар, Шуорц се бе опитал да го предупреди относно Брейди, който от дълго време е искал да изхвърли Стар от студията.

Погребението на Стар, което е щяло да бъде описано най-подробно, се превръща в холивудска вакханалия на раболепието и лицемерието. Всички плачат прекалено много или пък прекалено очебийно потискат чувствата си, като не изпускат от очи когото трябва. Сесилия си представя как, ако би присъствувал, Стар би казал: „Тази сцена е боклук!“ Някогашният изпълнител на каубойски роли Джони Суонсън, за когото се споменава в началото на втора глава и когото Сесилия, в своя изблик на благотворителност, когато се запътва с Марта Дод към кабинета на баща си, иска да спаси от забвението, е поканен на погребението по погрешка — объркали са името му с името на някой друг. На всичкото отгоре той бива поканен и да носи ковчега наред с най-близките приятели на мъртвия продуцент. През цялото време, докато трае процесията, Джони се движи като в мъгла; а след това, за своя огромна изненада, установява, че щастливата му звезда отново е изгряла. От този момент нататък той бива засипван с предложения за работа.

Същевременно един последен поглед към Флайшакър, амбициозния юрисконсулт на компанията — човек, напълно лишен от съвест и творчески ум, го показва как той си представя близкото бъдеще на киноиндустрията. Освен това към края на романа е трябвало да има диалог между Флайшакър и Сесилия, в който юрисконсултът, който е завършил Нюйоркския университет и вероятно се е опитвал да се ожени за Сесилия, се мъчи да насочи разговора към „интелектуални“ теми.

След като бива отхвърлена от Стар, Сесилия започва връзка с мъж, в когото не е влюбена — вероятно Уайли Уайт, който още от самото начало я преследва и представлява пълната противоположност на Стар. Смъртта на Стар и убийството на баща й я съсипват напълно. Разболява се от туберкулоза и едва в края на романа ние е трябвало да научим, че тя пише тази история в един санаториум за туберкулозни.

Фицджералд е възнамерявал да покаже за последен път и Катлийн — как стои пред студията и я съзерцава отвън. Тя се е разделила със съпруга си заради заговора срещу Стар. Фактът, че не принадлежи към света на Холивуд, е било това, което най-силно е привличало Стар към нея. Сега Катлийн знае, че никога няма да принадлежи към този свят. Винаги ще бъде извън нещата — положение, което съдържа своята трагедия.

ПИСМА

ПИСМА ДО ПРИЯТЕЛИ

ДО ЕДМЪНД УИЛСЪН[1]

(1920)[2]
Съмит Авеню 599
Сейнт Пол, Минесота
15 август

Скъпи Зайо,

Щастлив съм, че получих от теб писмо. Аз съм затънал в мъките на творчеството — пиша нов роман.

Кое е най-доброто заглавие:

1. Възпитание на личността
2. Романтичният егоист
3. Отсам рая

Ще го изпратя на „Скрибнърс“. Те харесаха първия ми вариант. Тук прилагам две техни писма, които сигурно ще те развеселят. Моля те, после ми ги върни.

Току-що завърших разказа си за твоя сборник[3]. Още не съм го напечатал. Американско момиче се влюбва във френски офицер от един военен лагер в Южните щати.

От нашата последна среща досега аз се опитах първо да се оженя, после да се самоунищожа с пиене, но както толкова други почтени мъже, отритнати от жените и обществото, намерих утеха в литературата.

Три-четири мои не особено добри разказа ще излязат в списания.

Разказа за теб ще започна да пиша около 25 Auout[4] (както казват или не казват французите), тоест след десетина дни.

Със срам трябва да призная, че в момента религиозното ми чувство е само спомен — не, не съм прав, малко повече от спомен; във всеки случай не ходя на църква, нито пък мрънкам неясни слова над зърната на броеницата.

В Ню Йорк ще бъда вероятно през септември или в началото на октомври.

Джон Бишъп не се ли е мяркал?

За бога, Зайо, напиши роман и престани да си губиш времето с издаването на сборници. Ще ти стане навик.

Това прозвуча грубо и не на място, но знаеш какво имам предвид.

Твой
Скот Фицджералд от Холдър[5]

ДО ЕДМЪНД УИЛСЪН

(1920)
Съмит Авеню 599
Сейнт Пол, Минесота

Скъпи Зайо,

„Скрибнърс“ приеха книгата ми и ще я издадат в края на зимата. Ти ще кажеш, че е основана изцяло на чувствата, но всъщност тя не е нито сантиментална, нито пошла.

Ще бъда в Ню Йорк вероятно през ноември — ще ти се обадя по телефона или направо ще мина да те видя. Все още не съм намерил време да напиша разказа за твоя сборник. По-добре не разчитай на мен.

Твой верен
Франсис Скот Фицджералд

ДО ДЖОН УИЙВЪР

(1921)
Гудрич Авеню 626
Сейнт Пол, Минесота

Скъпи Джон,

Изкуших се да напиша рецензията[6]. Четох отзивите на Браун и Ф. П. А., но нали знаеш колко ме обичат те и какво внимание обръщам на техните авторитетни мнения.

Това е моят нов стил на писане на писма[7]. Така биографът ми ще има повече място за бележки и коментари, когато вземе да събира писмата ми.

Последният брой на „Метрополитън“ още не е пристигнал. На всяка цена ще прочета „Емайл“. Как ми се иска да замина за Европа.

Твой
Ф. С. Фицджералд

ДО ЕДМЪНД УИЛСЪН

(Пощенското клеймо е от 25 ноември 1921)

Скъпи Зайо,

Благодаря ти за пожеланията[8]. Така се радвам, че и това чудо свърши. Зелда се измъкна невредима и аз я наградих с croix de guerre[9] с палма. Като говорим за Франция, великият генерал с многозначителното име пристигна днес в нашия град.

Съгласен съм с теб относно Менкен[10] — Уийвър и Дел са направо ужасни…

Аз почти изцяло преработих книгата си[11]. Ако си спомняш, ти ми каза, че в сцената със среднощната беседа сякаш подготвям почвата за нещо, което остава нереализирано — тоест когато те всички започват да говорят, оказва се, че никой не казва нищо важно. Използувам някои мои нови, а (може би) и чужди идеи.

Виж приложението[12]… Свърших със себе си и сега се заемам с теб. Радвам се, че двамата с Тед Парамор сте заедно… Тед ми е много симпатичен. Може би е прекалено преуспяващ, за да се чувствува удобно в собствената си кожа, но на мен ми е симпатичен.

Какво значи това, по дяволите? Вероятно моят вътрешен усет ми го е продиктувал. Той се казва мистър Ики и е производител на портокали от Аляска…

Ако бебето е грозно, ще намери убежище зад пълното си име Франсес Скот.

Сейнт Пол е адски скучен град. Написах два хубави и три посредствени разказа.

Много харесвам „Тримата войници“, написах рецензия за книгата за „Сейнт Пол Дейли Нюс“. Модерните романи ми омръзнаха, съвсем наскоро прочетох биографията на Клемънс от Пейн[13]. Великолепна е. Ако пишеш за мен в „Букман“, искам да прочета статията ти. Не намираш ли, че „Триумфът на яйцето“ е превъзходно заглавие? Статиите на Джон[14] и на Дон[15] за „Смарт Сет“ ми харесват и двете. Тъгувам за Ню Йорк. Може да дойде през есента, а после ще отида да живея в Англия. Твой приятел в тези дяволски времена, в тази пъклена дупка, животът.

Ф. Скот Фицджералд

ДО ЕДМЪНД УИЛСЪН

(Вероятно е писано през пролетта на 1922 г.)
Гудрич Авеню 626
Сейнт Пол, Минесота

Скъпи Зайо,

По мълчанието ти съдя, че или не смяташ пиесата[16] за достатъчно добра, за да бъде предложена на Гилдията, или те са я отхвърлили.

Тия дни я преработих и изпращам един екземпляр на Харис. Ако мислиш, че в Гилдията биха се заинтересували, ще им изпратя друг и на тях. Ти сигурно вече си напреднал с твоята пиеса. Ще ми изпратиш ли едно копие?

В момента работя като вол над няколко филма. Съжалявам, че в Ню Йорк се видяхме толкова за малко. Имах намерението да говорим надълго и нашироко, но като започна това безкрайно парти, аз явно въобще не успях да изтрезнея достатъчно, за да понеса мисълта, че съм трезвен. Всъщност цялото това пътуване се оказа крайно неудачно.

Предай моите поздрави на Мери Блеър, Тед Парамор и на който друг от елита видиш.

Още нямаме планове за лятото.

Скот Фиц…

ДО ЕДМЪНД УИЛСЪН

25 юни 1922 г.

Скъпи Зайо,

Благодаря ти, че си предал пиесата на Крейвън, а и въобще за интереса ти към нея. Боя се само да не я надценяваш — в момента подготвям „Мистър Ики“ за моята книга, която ще излезе през есента, и нещо не ми се вижда много добра. Смятам да я преработя и да й сложа друго заглавие. След това ще я изпратя на Хопкинс. Досега съм я давал само на Милър, Харис и на Театралната гилдия. Дано Крейвън се съгласи да вземе ролята. Както си личи и от текста, аз съм я написал специално за него. Съгласен съм с теб, че „Ана Кристи“ е твърде прехвалена…

Ще напиша още една пиеса, каквато и да е съдбата на тази. Печалбата от „Красиви и прокълнати“ беше задоволителна, макар и не вдъхновяваща. Мислехме, че ще бъде далеч по-добра от тази на „Отсам рая“, но сме се

лъгали. Много сгрешихме, дето я пуснахме на части в списанието. Докато излезе цялата, „Тримата войници“ и „Ситърия“ привлякоха вниманието на публиката…

Хареса ли ти новелата „Диамантът, голям колкото «Риц»“ и въобще чете ли я? Във всеки случай ще я включа в новата си книга…

Взех си „Одисей“ от книжарницата „Брик Роу“ и започвам да я чета. Жалко, че действието не се развива в Америка — в живота на ирландската средна буржоазия има нещо, което ме потиска страхотно, кара ме да се чувствувам до болка унил. Половината ми прадеди произхождат тъкмо от такава социална прослойка в Ирландия, а може би и по-нисша. Имам отвратителното усещане, че този роман ме разголва. Освен през октомври да замина на Юг или за Ню Йорк, та да прекарам там зимата.

Винаги твой
Ф. Скот Фиц

ДО ЕДМЪНД УИЛСЪН

(Пощенското клеймо е от 7 октомври 1924 г.)
Вила „Мари“, Валескюр
Сен Рафаел, Франция

Скъпи Зайо,

Горното ще ти покаже къде се намираме, щом като заявяваш, че не можеш да намериш мястото на картата[17]. Твоето писмо ни достави огромно, колосално, изумително удоволствие. То е епохално, акрокритично, категориално. Откак го получих, живея нов живот, а Зелда отиде в женски манастир в Пелопонес…

Новините за пиесата са великолепни, както и за балета. От писмото ти разбирам, че О’Нийл и Мери са имали голям успех. Но за книгата на Ринг[18] не си прав. Моето заглавие беше възможно най-доброто. Ти както

винаги не си прав — но както винаги доводите ти са възможно най-правилните. (Това изречение е акрокритично, хипотетично, диаболично, метафорично…)

Вчера получих любопитна кратка бележка от него[19], в която иска да му обясня някои неща относно разказа[20] ми в „Мъркюри“. В първия момент не можах да разбера какво иска, след като прекара осем години в блажено мълчание. Обърни внимание: той бил католик. Аз съм му разбил сърцето.

А сега ще прибавя на писмото си онзи фицджералдовски щрих, без който то не би отговаряло на твоята представа за моя характер.

За новия си роман Синклер Луис е получил от „Дизайнър“ петдесет хиляди долара (деветстотин и петдесет хиляди франка) — аз никога не съм имал такъв успех, както този човек. (Впрочем наистина ли?)

Книгата ми[21] е чудесна, чудесни са и въздухът, и морето. Възстанових си здравето — вече не кашлям, не ме сърби навсякъде, нощем не се мятам от единия до другия край на леглото, не получавам чувството за празнота в стомаха, след като изпия две силни кафета. Последната зима наистина работих здравата — но всичко, което написах, е боклук и това сломи моя дух, както и желязното ми здраве.

Пиши ми за всичко — факти, клюки, злополуки, скандали, сензации, провали и нови слави, — както и за себе си.

Целуваме те
Скот

ДО ЕДМЪНД УИЛСЪН

(1925)
Рю де Тилсит 14
Париж, Франция

Скъпи Зайо,

Благодаря за писмото, в което ми пишеш за романа[22]. Страшно съм щастлив, че го харесваш и че одобряваш самия замисъл. Според мен обаче аз съм допуснал една грешка, при това ГОЛЯМА ГРЕШКА, и тя е, че не описвам (а трябва да ти кажа и че не са ми ясни) емоционалните взаимоотношения между Гетсби и Дейзи от момента на тяхната повторна среща до катастрофата. Тази липса обаче е така хитро скрита от ретроспекцията на миналото на Гетсби и от страниците великолепна проза, че никой не я е забелязал — макар че всеки я е почувствувал и я е определил с други думи. Менкен казва (в едно изключително възторжено писмо, което получих днес), че единственият недостатък е баналността на сюжета, неговата развлекателност (той явно е забравил за преклонението си пред Конрад и е нагодил мисленето си към разтегления роман), но всъщност на него му е липсвал емоционалният гръбнак на историята в нейния кулминационен момент.

Без да правя оскърбителни сравнения между нещо първокласно и нещо третокласно, ще кажа, че ако моят роман е развлекателен, то развлекателен е и „Братя Карамазови“. Погледнат едностранчиво, последният може да бъде принизен до криминален роман. Твоето писмо и това на Менкен обаче дойдоха като компенсация, задето никой от рецензентите на книгата, дори и най-възторжените, въобще не са могли да я разберат, както и за още по-потискащия факт, че в сравнение с другите тя бе финансов провал (след като отказах да бъде издадена на части в списание и така загубих хонорара от хиляда и петстотин долара). Чудя се какво ли си е помислил Розънфелд[23] по този повод.

Видях се с Хемингуей. Утре двамата ще отидем при Гъртруд Стайн. Париж е пълен с американци — повечето са наши бивши приятели — и голяма част от времето ни отива в опити да им се изплъзваме, но не защото ни е неприятно да се виждаме с тях, а защото Зелда още не е

укрепнала напълно, пък аз трябва да работя; при това те, изглежда, не могат да говорят нищо друго освен полузлостни клюки за нюйоркските знаменитости. Франция започва да ми харесва. Наехме един чудесен апартамент до януари. След като две седмици в Париж наблюдавам американците, аз се отвратих от тях — от тези глупави, нахални жени и момичета, които смятат, че се интересуваш лично от тях, и които всичките (така казват) са чели Джеймс Джойс и просто обожават Менкен. Предполагам, че ние не стоим по-долу от другите нации, но контактът ни с тях изкарва на повърхността най-лошите ни качества. Ако имам някакъв пръст в оформянето на обноските на съвременното американско момиче, значи съм си свършил зле работата.

Много бих искал да те видя. Ще ти разкажа някои смешни неща. Други новини няма — освен това, дето двамата със Зелда мислим, че сме чудесни — както винаги, та дори и повече от друг път.

Скот

Отново ти благодаря за ободрителното писмо.

до джон пийл бишъп

(Пощенското клеймо е от 9 август 1925 г.)
Рю де Тилсит
Париж, Франция

Скъпи Джон,

Благодаря ти за твоето мило, задълбочено, проницателно и полезно писмо за „Великият Гетсби“. То е почти единственият понятен критически отзив за книгата, с изключение на едно писмо от мисис Уортън. Ще си помисля, дори вече мислех над това, което казваш за прецизността — страхувам се, че още не съм достигнал онзи безпощаден артистизъм, който би ме накарал да махна някой съвършен пасаж, ако няма място в контекста. Бих

могъл да махна почти съвършения, подходящия, дори блестящия — но както ти казваш, истинската прецизност все още не е постигната. Прав си и като смяташ Гетсби за неясен и неравен образ. Самият аз нито в един момент не съм го видял ясно — в началото той беше един мой стар познат, а после се превърна в мен; как стана това преливане, не знам.

Така както ми разказваш за новия си роман, мисля, че ще е чудесен — умирам да го прочета. Следващия месец, когато отидем на Ривиерата, аз също ще започна нов роман. Доколкото разбрах, там е и Маклийш[24] (в Антиб, където ще ходим и ние). Тази пролет Париж беше истинска лудница и както можеш да си представиш, ние бяхме в нейния център. Не знам кога ще се върнем в Америка — може би никога. Ще бъдем тук до януари (с изключение на месеца в Антиб), после през пролетта отиваме в Ница, а през следващото лято — в Оксфорд. Поздрави Маргарет и много благодарности за хубавото писмо.

Скот

до джон пийл бишъп

(1925 г.)

Уважаеми господине,

Приложеното[25] говори само за себе си. Междувременно бях в Антиб и Арчи Маклийш ми хареса много. Както и неговото стихотворение, макар и да е странно, че човек може да хареса нещо, което е така безобразно подражателско. В сравнение с него други, обявени за плагиатство творби могат да бъдат сметнати за оригинали.

Умирам да прочета новия ти роман. Аз също започвам да пиша нов. През това лято в Антиб нямаше никой друг освен мен, Зелда, семейство Валентино, семейство Мърфи, Мистингет, Рекс Инграм, Дос Пасос,

Алис Тери, семейство Маклийш, Чарлс Бракет, Мод Кан, Естър Мърфи, Маргьорит Намара, Е. Филипс Опънхайм, цигуларят Май, Флойд Дел, Макс и Кристал Ийстман, бившият премиер Орландо, Етиен дьо Бомон — с други думи, чудесно местенце да избягаш от света и да си поживееш непринудено. И все пак прекарахме чудесно. Не знам кога ще се върнем у дома…

Очакваме семейство Хемингуей за вечеря, така че приключвам писмото си, като ти пожелавам всичко най-хубаво.

Скот

до джон пийл бишъп

(Вероятно януари или февруари 1929 г.)

Скъпи Джон,

Бях се отчаял от несполучливия роман[26], когато започнах да чета новелата[27]. Джон, все едно, че са ги писали двама различни души. Новелата е едно от най-хубавите неща за войната, които съм чел — стои до най-доброто на Крейн и Биърс, — интелигентно написана и чудесно композирана. Точно когато в четири часа следобед се чувствувах така зле заради романа, тя ме развълнува и възхити — околностите на Чарлстаун, нощта в града, възрастната дама и преди всичко прекрасният, драматично разработен епизод с възрастната дама и среброто, както и умело и деликатно подготвената сцена с убийството.

Сега да преминем към по-практични въпроси — сигурен съм, че в „Скрибнърс магазин“ ще отпечатат новелата, стига да желаеш, и ще ти платят хонорар между 250 и 400 долара. Цифрата е мое предположение, но мисля, че ще бъде толкова. В случая с удоволствие бих изиграл ролята на твой литературен агент-любител. Ако не си известно име, е почти невъзможно да пробиеш в списание, където плащат по-големи хонорари — знам го от опита си с

„Диамантът, голям колкото «Риц»“, „Младият богаташ“ и др. Пиши да действувам ли — разбира се, мога да ти бъда полезен само що се отнася до публикуването на новелата в американско списание.

Сигурен съм, че написвайки този роман, ти си се научил на някои неща. В книгата има и светли моменти — например разговорите на Брейкспиър, но общо взето, това е едно безжизнено произведение. Ще се въздържа или не, няма да се въздържа, а ще подкрепя критиката си с факти, които ти несъмнено и сам си уловил[28].

Добре те наредих, но спомняш ли си твоите писма до мен във връзка с „Гетсби“? Ужасно ми беше мъчно, но от тях научих почти толкова, колкото от дружеските ти „лекции“ върху английската поезия.

Големият човек може да създаде много по-голяма бъркотия от малкия човек и през трите години, в които си работил над книгата, ти, с твоята внушителна фигура, си направил на парчета не един глинен съд. Добре, че не държиш кой знае колко на глинените съдове. Човек не бива да пише романи или поне не бива да ги започва с мисълта, че създава някаква безапелационна философска система — ти си се опитал да компенсираш липсата си на увереност с липсата на покорност към формата.

Важното е, че никой друг писател, пишещ на нашия език, с изключение вероятно само на Уайлдър, не притежава твоето разбиране на света, твоята култура и усет за социална критика — качества, проявени в този роман. Ще добавя и подходът (второ и трето лице и т.н.), такива твои специфични способности като изобразителността и чувството за „страната“, отражението на твоите лични добродетели като лоялността и прикриването на чувствеността, което до такава степен е твоят зъл гений, че вече не можеш и да разбереш, че е зъл — и с мен става така, когато съм пиян.

Във всеки случай самата история е чудесна. Не се ядосвай от писмото ми. Тази вечер се чувствувам ужасно и вероятно си го изкарвам на теб. Пиши ми в кой следобед

между два и половина и шест и половина ще можем да се видим тук, в Париж, за да си поговорим — определи датата и кафенето както на теб ти е удобно; що се отнася до мен, единствените ми заети дни са неделите. Междувременно ще надзърна още веднъж в романа ти, за да видя дали, ако се посъкрати, няма да стане по-добър. Но се боя, че от него няма да можеш да извлечеш никаква полза — нито слава, нито пари.

Твоят стар и винаги любещ те приятел
Скот

Извинявай за месианския тон на писмото. Започнах да си подпийвам още на втората страница и сега вече с положителност съм светец (като уж неподлежащия на зловонието на смъртта монах на Достоевски).

ДО ЕДМЪНД УИЛСЪН

(Вероятно февруари 1933 г.)
„Ла пе“[29]? (О, господи!)
Таусън, Мериланд

Скъпи Зайо,

Току-що получих писмото ти с главата на Владимир Улянов[30]. Защо не дойдеш на празника, като останеш поне и за следващия ден? Искам да знам дали очакваш със смирение да поемеш ролята си на Луначарски и дали смяташ, че лично ти нямаш какво повече да кажеш с езика на прозата или че въобще няма какво повече да се каже. Може би отговорът на втория въпрос трябва да търся в „Замъкът на Аксел“ — жалко, защото си спомням някои твои по-раншни разкази, в които имаше много нови неща, по-късно доразработени от други писатели. (Не че и някои от по-новите ти работи не ми харесват — и по-специално „Хъл Хаус“).

Срещата ни беше злощастна. Аз дойдох в Ню Йорк, за да се напия… и не биваше в това състояние на безсилно отчаяние да се виждам с теб и Ърнест. Поемам изцяло върху себе си вината за всички неприятности — взаимоотношенията ми с Ърнест, изглежда, са стигнали до такъв стадий, при който, когато двамата пием заедно, аз изпитвам желанието ту да се заяждам с него, ту да му се подмазвам. Тъй или иначе, постъпих много егоистично.

Дос беше тук и двамата прекарахме чудесна вечер — ние с него не сме си много ясни един на друг и това може би е най-добрата основа за едно трайно приятелство. Алек дойде да ме види в „Плаза“ в деня, когато си тръгвах (все още бях в ужасно състояние, макар и външно да не ми личеше особено). За моя изненада той ми каза, че предната вечер ти си им разяснил основите на ленинизма, дори на марксизма, и Дос ми обясни, че съвсем наскоро си бил публикувал статия в „Ню Рипъблик“ в същия дух.

Миналата седмица се видях с Т. С. Елиът — бяхме заедно един следобед и после вечерта. Четох на глас негови стихотворения и усетих, че той много си ги харесва. Симпатичен ми е…

Ела през март. Не знам точно кога се пада празникът, но ти разбери и ни съобщи приблизителната дата на твоето пристигане. Разбери го предварително, за да не се разминем.

Винаги твой приятел
Скот…

ДО ЕДМЪНД УИЛСЪН

7 септември 1934 г.
Парк Авеню 1307
Болтимор, Мериланд

Скъпи Зайо,

Последните ти две статии[31] в „Ню Рипъблик“ ми направиха силно впечатление. Макар винаги да сме подхождали към нещата по различен начин, мисля, че в сферата на литературата ни свързва едно общо качество — проницателността. Способността да долавяме скрития смисъл, недоизказаното.

Хубаво беше едно време, когато всички вярвахме в едни и същи неща. Още по-хубаво беше, когато си мислехме, че ще умрем всички заедно или ще живеем заедно, и никой от нас не предполагаше, че ще познае тази страхотна самота, съпътстваща хората, които посвещават останките си на художествената литература или бавно разлагащото си се тяло — на Човешката Идея. И въпреки това благодарение на ударението, което поставяш в твоята статия в „Ню Рипъблик“ върху силите, които не знаят що е покой, върху реките, които текат до безкрай, върху плуващите облаци, които разнасят своите предсказания вечер, следобед или сутрин, благодарение на това чувство за нещата нашите пътища вървят приблизително успоредно, дори когато различните тълкувания на фактите, за които говорим, ни отделят един от друг с километри.

Написах това писмо, за да изразя пламенното си съгласие с една твоя идея, залегнала в дискусията върху Мишле: че условията променят безвъзвратно хората и че това, което на светлосин фон изглежда мораво, на друг фон може да изглежда зелено или снежнобяло. Искам да знаеш, че поне един от твоите многобройни читатели е уловил скрития смисъл на думите ти.

Твой вечно любещ те приятел
Скот

ДО БИАТРИС ДАНС (?)

Септември 1936 г.

Никога не ми е вървяло толкова наопаки, и то с такова предизвикателно постоянство. Звучи парадоксално, но напълно в духа на обстоятелствата, че наследството, което получих след смъртта на майка си (самият аз бях толкова болен, че не можах да я видя, преди да умре, нито да отида на погребението й), е най-щастливото събитие за мен в последно време. Тя беше една упорита възрастна жена, упорита в обичта си към мен, въпреки моето пренебрежение към нея, и би било напълно в нейния стил да умре, за да живея аз.

Благодаря ти за днешната телеграма. Хората посрещнаха есето ми в „Ескуайър“ със смесени чувства — мнозина смятат, че съм направил страхотна грешка, като съм препечатал есе от „Крахът“. От друга страна, получавам безброй писма от почитатели, с които те ме молят да публикувам есетата повторно в „Ридърс Дайджест“, както и няколко предложения за включването им в антологии, на които най-благоразумно отказвам.

Тонът на тези есета сериозно навреди на плановете ми относно Холивуд (които обаче и без това нямаше да се осъществят заради счупеното ми рамо). Някои хора, изглежда, са отсъдили по него, че аз съм една развалина — и в морално, и в творческо отношение.

Сега стигам до някои неща, за които може би съм ти писал в предишните си писма. Казах ли ти, че си счупих рамото, като скочих от петметрова височина, която едно време не би представлявала никаква трудност за мен, и че рамото ми се счупи още преди да се докосна до водата — доста любопитно явление според тукашните лекари; и че когато то вече бе почти заздравяло, макар все още да бях в гипс, една сутрин в четири часа се подхлъзнах в банята и лежах на пода цели четиридесет и пет минути, преди да успея да изпълзя до телефона, за да повикам Мак на помощ. Нощта беше гореща, аз лежах на мозаечния под, целият мокър под гипса, и настинах — получих нещо като артрит, така наречената миотоза, която засегна всички стави на тялото ми от страната, на която лежах; така отново

бях прикован към леглото и допреди три дни, когато започна да ме поотпуска, стенех и проклинах безспир. Точно през този период почина майка ми, а се случиха и още десетина други неща, така че ще са ми нужни няколко месеца, докато прочистя развалините от напълно похабеното лято, през което произведох само един посредствен разказ и два-три сценария за късометражни филми.

ДО ДЖЕРАЛД И САРА МЪРФИ[32]

Скъпи мой — това се отнася и до Сара,

Напоследък писах на разни други хора, които не означават нищо за мен; на теб исках да пиша едва когато имам някаква добра новина. Вероятно това е въпрос и на гордост — през този безрадостен и в лично, и в обществено отношение месец септември почти всичко наведнъж отиде по дяволите и аз трябваше мъчително и дълго да се катеря отново към върха.

Или накратко: няма защо да ти говоря за ужасните провали, внезапните поврати и привидните лекове, нито за проблемите с белите ми дробове, които тровеха целия ми организъм. Достатъчно е да ти кажа, че имаше месеци, когато температурата ми стигаше 38,5, после спадаше до 38,2, после пак повишение, пак понижение, като в следобедните часове се установяваше на 37 и нещо, и тогава можех да пиша в леглото си, а сега от два месеца и половина може би имам грип — нищо работа. На всичкото отгоре изпаднах и в психическа депресия, като си мислех за финансовите си проблеми и за това как ще се отразят те върху Скоти и Зелда. Често си спомнях за вашата помощ в онзи ужасен момент… като за единственото хуманно дело, извършено в един свят, в който се чувствувах преждевременно умрял и забравен. Хилядите, които бях давал и вземал на заем, вече не ме тревожеха. Явно на този свят има такива, които вземат, и такива, които дават, и

толкоз. Така че през цялото това време аз си мислех за вас, вие винаги бяхте близо до мен.

Завърнал се отново в света на живите, аз съществувам сравнително добре. Великите ми мечти обаче са разбити и аз написах половината от един роман[33] и няколко сатирични разказа, които ще излязат в новия брой на „Ескуайър“. Докато бях болен, трябваше да отхвърля предложенията за четири-пет добре платени служби, подир това дойде един период, в който всички, изглежда, ме бяха забравили, но ето че преди месец един продуцент ме покани да направя филмов сценарий по мой разказ — срещу малък хонорар (2000 долара) и процент от печалбите. Става дума за „Завръщане във Вавилон“ — стар и нелош разказ, който някога бях публикувал в „Поуст“ и чиято героиня се нарича Хонория[34]! Ще запазя името.

Перспективите изглеждат добри. Престанах да бъда пророк (написах думата правилно едва след третия си опит[35]), но ако изключителната устойчивост на организма ми, както я наричат лекарите, победи треската, след около месец може би ще бъда платежоспособен…

Сега вече знаете всичко за мен и обещавам, че в скоро време ще ви пиша пак. В своя защита мога да кажа, че във вашето писмо няма нито дума за самите вас. Жалко за… Докато ви писах, си спомних разни минали неща, а аз много лесно се просълзявам.

С най-голяма обич
Скот

ДО ЪРНЕСТ ХЕМИНГУЕЙ

8 ноември 1940 г.

Скъпи Ърнест,

Романът ти е чудесен[36], никой друг не може да напише такъв. Благодаря ти, че мислиш за мен, както и за посвещението. Четох книгата с огромен интерес, заедно с

теб изживявах писателските проблеми, които се появяваха в хода на повествованието, и често не съумявах да разбера как си постигнал някои неща. Клането е описано прекрасно, както и битката в планината, и историята с взривяването на моста. От интермедиите ми харесват особено тази за Карков, както и „Сонатата за смъртта“ на Пилар. Сцената, в която бащата се сбогува със сина си, е много силна. Ще прочета отново цялата книга.

Досега не съм ти казвал и колко харесвам „Да имаш и да нямаш“. Много писатели с настървение ще имитират твоя стил и способността ти да наблюдаваш — в тази книга има пасажи и цели страници, които по своята точност и сила се нареждат до Достоевски.

Моите поздравления и за големия успех на „За кого бие камбаната“. Страхотно ти завиждам, казвам го без никаква ирония. От всички европейски писатели винаги съм харесвал най-много Достоевски заради неговата неудържима притегателна сила. Завиждам ти и заради това, че сега ще имаш време да се занимаваш с това, с което искаш.

Все така с обич

P.S. Попаднах на една отдавнашна статия на Джон Бишъп, в която той разказва как ти си лежал четири дни под труповете на убитите войници в Капорето и как аз съм бил изключен от Принстън (това не е вярно, през един ноември се разболях тежко и ме изнесоха оттам на носилка — през ноември не могат да те изключат)… Всъщност исках да ти кажа, че един човек от твоя взвод ми разправи някои неща за теб, когато си бил на италианския фронт — как си пропълзял огромно разстояние, влачейки със себе си един ранен, и как после лекарите гледали и се чудели възможно ли е да си останал жив с толкова много рани по тялото. Не се тревожи — на никого няма да го кажа. Нито дори на Алън Камбъл, който онзи ден дойде да ме види и ми донесе новини за теб.

P.S. (2) Чувам, че ще се жениш за една от най-красивите жени, които съм виждал. Предай й моите най-добри пожелания.

ДО ЕДМЪНД УИЛСЪН

Н. Лоръл Авеню 1403
Холивуд, Калифорния
25 ноември 1940 г.

Скъпи Зайо,

Мисля, че романът ми[37] е добър. Писах го трудно. Той няма нищо общо с модните тенденции и сигурно ще бъде критикуван, но е откровен и аз повече от всеки друг път се опитвах да бъда точен и искрен по отношение на емоциите. Все се надявах, че някой друг ще го напише, но явно никой не пожела да се заеме с тази работа.

Поздрави и на двамата
Скот

---

[1] *Едмънд Уилсън* (1895–1972) — американски писател и критик, един от най-близките приятели на Фицджералд още от студентските им години в Принстънския университет. От това време датира и неговият прякор „Зайо“. ↑

[2] В други издания това писмо, както и повечето от останалите, включени в настоящия подбор, фигурират с други дати. ↑

[3] Едмънд Уилсън е подготвял сборник с разкази за Първата световна война. ↑

[4] Непр. от Août (фр.) — август. — Б.пр. ↑

[5] Става дума за Холдър Хол, едно от спалните помещения в Принстън. ↑

[6] За книгата на Уийвър „Марджъри печели играта“ — според Андрю Търнбул, а според Едмънд Уилсън — за стихосбирката на Уийвър „По американски“. ↑

[7] Писмото е било написано с много малки букви в средата на листа, като от двете страни е имало широки бели полета. ↑

[8] По случай раждането на дъщерята на Скот и Зелда Фицджералд. ↑

[9] Войнишки кръст (фр.). — Б.пр. ↑

[10] *Хенри Луис Менкен* (1880–1956) — американски издател и писател-сатирик. Неговата социална критика е била насочена преди всичко към ограничеността на буржоазното съсловие в САЩ. Бил е един от издателите на списание „Смарт Сет“, а по-късно двамата заедно с А. Нопф издават авторитетното списание „Американ мъркюри“. ↑

[11] Романът „Красивите и прокълнатите“. ↑

[12] На тези страници е бил записан почти целият монолог на Мори Ноубъл от главата, наречена „Беседа“. ↑

[13] … *биографията на Клемънс от Пейн* — става дума за биографията на Марк Твен (неговото истинско име е Самюъл Лангхорн Клемънс), написана от американския писател и издател Албърт Пейн (1861–1937). Пейн е автор и на редица други изследвания върху творчеството на Твен. ↑

[14] *Джон Пийл Бишъп* (1892–1944) — американски поет, романист и критик, близък приятел на Фицджералд, негов състудент от Принстънския университет. ↑

[15] *Доналд Огдън Стюарт*. ↑

[16] „Вегетиращият“. ↑

[17] Фицджералд е бил нарисувал карта на френския бряг между Йер и Ница. ↑

[18] Става дума за книгата на Ринг Ларднър „Как се пишат разкази“. ↑

[19] Техен общ приятел, чието име се споменава в изречение, съкратено от Едмънд Уилсън (представените в този подбор писма са подготвени за издаване именно от Е. Уилсън). ↑

[20] Заглавието на този разказ е „Опрощение“. ↑

[21] Романът „Великият Гетсби“. ↑

[22] „Великият Гетсби“. ↑

[23] *Пол Розънфелд* — американски критик, привърженик на авангардизма. ↑

[24] *Арчибалд Маклийш* (1892) — американски поет и обществен деец. ↑

[25] Както пояснява Джон Бишъп, „приложеното“ е било някакво препоръчително писмо до него, но той не си спомня кой е бил препоръчваният. ↑

[26] Става дума за един непубликуван роман на Джон Пийл Бишъп. ↑

[27] „Мазето“ — разказ от Дж. П. Бишъп, включен в неговия сборник „Изчезнаха с хиляди“. ↑

[28] В изданието, от което е правен преводът, са пропуснати следващите няколко пасажа, съдържащи критика, която засяга единствено Джон Пийл Бишъп. ↑

[29] *„Ла пе“* — стара викторианска къща с красива градина, разположена в предградията на Болтимор, която Фицджералд е нает през пролетта на 1932 г., за да бъде близо до съпругата си, която е била на лечение в клиниката на доктор Фипс. ↑

[30] Фицджералд говори за пощенската марка с образа на Ленин, залепена за плика. ↑

[31] Статии върху творчеството на френския историк Жул Мишле (1798–1874). ↑

[32] *Джералд и Сара Мърфи* — приятели на Фицджералд, към които той е бил изключително много привързан. Те са били доста нетипични представители на американския елит, при които големите материални възможности са били щастливо съчетани с артистичен вкус, чувство за хумор, култура и такт. През двадесетте години тяхната къща в Антиб „Вила американа“ е била средище на интересни и изтъкнати личности. ↑

[33] „Последният магнат“. ↑

[34] Фицджералд е нарекъл своята героиня Хонория по името на дъщерята на Сара и Джералд Мърфи. ↑

[35] Фицджералд е бил известен с лошия си правопис. ↑

[36] „За кого бие камбаната“. ↑

[37] „Последният магнат“. ↑

ПИСМА ДО ФРАНСЕС СКОТ ФИЦДЖЕРАЛД

8 август 1933 г.
„Ла пе“, Роджърс Фордж
Таусън, Мериланд

Здравей, Сладкиш[1],

Страшно бих искал да си изпълняваш добре задълженията. Ще можеш ли да ми кажеш нещо повече за заниманията си по френски? Радвам се, че си щастлива — макар да не вярвам в щастието. Не вярвам и в нещастието. Те съществуват само на сцената или на екрана, или в книгите, в живота ги няма.

Вярвам само в едно: че животът награждава за добрите дела (в зависимост от вродените способности на човека) и наказва на неизпълнението на задълженията, при това наказва двойно. Ако в библиотеката на лагера имате сонетите на Шекспир, помоли мисис Тайсън да потърсиш в книгата онзи сонет, който съдържа следния стих: „Лилиите, които гният, миришат по-лошо от водораслите[2].“

Днес чувствувам главата си празна; струва ми се, че животът се изразява само в това да произвеждам разкази за „Сатърди Ивнинг Поуст“.[3] Мисля за теб, и винаги с удоволствие; но ако още веднъж ме наречеш „татенце“, ще хвана Белия Котак и ще го напердаша хубаво, по шест удара за всяка твоя проява на непокорство. Как ти се струва това?

Ще уредя сметката за лагера.

А сега ще завърша в полушеговит тон.

Неща, които трябва да те вълнуват:

смелостта

чистотата
предприемчивостта
изкусната конна езда.
Неща, които не трябва да те вълнуват:
общественото мнение
куклите
миналото
бъдещето
съзряването
преднината, която някой друг би имал в сравнение с теб
успехът
неуспехът, освен ако ти не си виновна за него
комарите
мухите
насекомите въобще
родителите
момчетата
разочарованията
удоволствията
удовлетворението.
Неща, за които трябва да се замислиш:
Към какво точно се стремя?
Каква съм в сравнение с моите връстници по отношение на:
а) образоваността
б) разбирам ли наистина хората и мога ли да общувам с тях?
в) старая ли се да превърна тялото си в полезен инструмент или го пренебрегвам?

Целувам те с обич

Есента на 1937 г.[4]

Ще се постарая да не се появя с такси за Деня на благодарността[5], за да не те излагам пред твоите

„изискани“ съученички. Не е ли старомодно богатите момичета да бъдат наричани „изискани“? Хващам се на бас, че поне единият от дядовците на две трети от съученичките ти при мис Уокър е продавал стари неща из бордеите на Ню Йорк, Чикаго или Лондон, и ако знам, че има опасност да възприемеш критериите на богаташите пришълци, веднага бих те преместил в някое училище в Южните щати, където образованието не е чак на такава висота и думата „изискан“ не е така нелепо опошлена. Знам ги аз всичките тия мошеници и ако има друг, по-гибелен път от този между Парк Авеню[6] и Рю де ла пе, то на мен поне не ми е известен.

Тези хора нямат дом, те се срамуват да се нарекат американци, а същевременно не могат да овладеят културата на някоя друга страна; обикновено се срамуват от мъжете си, от жените си, от дядовците си и не са в състояние да отгледат потомци, с които да се гордеят, дори и да са имали смелостта да ги родят, срамуват се един от друг и въпреки това всеки разчита на слабостите на другите, те са истинска заплаха за обществото, в което живеят — но защо всъщност трябва да продължавам? Знаеш отношението ми по тези въпроси. Ако дойда и те видя, че си възприела маниерите на Парк Авеню, ще трябва да ми се оправдаваш като някой просяк от Джорджия или като някой убиец от Чикаго. Бог да му е на помощ на Парк Авеню.

7 юли 1938 г.

Много се радвам, че си добре и не седиш със скръстени ръце, но съжалявам, че твоят подбор от постфлоберовски реализъм те е разочаровал. Ако бях аз, не бих започнал Хенри Джеймс с „Портрет на една дама“, който не е от най-ранните му произведения и е пълен с маниеризми. Защо не прочете най-напред „Родерик Хъдзън“ или „Дейзи Милър“? „Господарят Джим“ е голяма

работа — поне първата трета на романа, както и самият му замисъл, въпреки че силата му намалява, когато се стигне до съдебните зали в Калкута — или беше някъде другаде, не помня. Интересно ми е дали разбираш защо този роман е толкова добър. „Сестра Кари“, може би първата литературна изява на американския реализъм, е дяволски хубава книга, а се чете така лесно, както „Истинската история“[7].

Пролетта на 1940 г.

Открай време пролетта за мен е най-ужасното време за работа. През периода на продължителната зимна скука не ми остава нищо друго, освен да чета, да се уча. Но после, в дългите мечтателни дни на пролетта, губя желанието си за наука и едва през юни съумявам да нагазя отново в нейните горещи води. И аз не знам какво да ти кажа — всичките ми съвети са крайно отвлечени и теоретични. Но ако сега двамата бяхме заедно и можехме да поговорим така, както ние си знаем, вероятно бих успял да ти помогна с проблема за концентрирането. Всъщност не е толкова трудно да се концентрираш, дори и за такива мечтатели като теб и мен — работата е там, че ние се чувствуваме адски сигурни, стига да имаме достатъчно пари в банката за утрешния обяд и достатъчно запаси от морални сили, за да можем да преодолеем следващото изпитание. Ние винаги си въобразяваме, че притежаваме резерви — материални и морални, — без всъщност да е така, и оттук идват главните ни беди. Една от причините, поради които често се озовавам в долината на депресията, е, че през година-две трябва да се катеря нагоре след поредния банкрут. Знаеш ли какво точно значи банкрут? Това значи да посягаш към запаси, които не притежаваш. Едно време се мислех за толкова силен, че ми се струваше невъзможно да се разболея, а ето че най-неочаквано лежах болен цели три години, след което трябваше бавно и

продължително да се катеря пак нагоре. По-мъдрите хора някак успяват да натрупат резерв — например, ако такъв човек си определи една вечер, за да се подготви за тест по философия, и точно тази вечер научи, че най-добрият му приятел е болен и се нуждае от неговата помощ, той би могъл да му я посвети, тъй като си е оставил в запас още един или два дни. Но аз мисля, че в това отношение и ти като мен ще бъдеш глупак през целия си живот, тъй че само си хабя думите.

7 май 1940 г.

Питаш ме дали в изкуството е по-голямо постижение да създадеш нова форма, или да усъвършенстваш старата. Най-добрият отговор на този въпрос е дал Пикасо в разговор с Гъртруд Стайн, макар че думите му са горчиви: „Направиш нещо пръв, а после дойде някой друг и вземе, че го направи по-добре…“

Според всеки истински творец откривателят — тоест такъв като Джото или Леонардо — хиляди пъти превъзхожда съвършения Тинторето, а оригиналните Лорънсовци са хиляди пъти по-велики от Стайнбековците.

20 юни 1940 г.

Как бих искал да сме заедно сега, в този следобед. В момента седя и унило разсъждавам над загубата на тригодишния ми форд и на тридесет и три годишния ми зъб. Според полицията фордът (купен изцяло на кредит) вероятно ще бъде намерен, калифорнийските младежи обичат тази детинска игра — да крадат коли и после да ги изоставят някъде. Но любимият ми зъб…

Като компенсация открих, че в новия брой на „Колиърс“ са пуснали един мой разказ. Бях го започнал през 1936-а, когато си счупих рамото, и го писах с

прекъсвания през следващите две години. Струваше ми се ужасен. Съмнявам се дали ще успея някога да овладея изкуството на краткия, популярно написан разказ. В момента пиша един шедьовър за „Ескуайър“ и чакам да видя дали моят продуцент ще успее да продаде на Шърли Темпъл сценария по „Завръщане във Вавилон“. Ако това стане, бъдещето ще ми се струва много по-светло…

Току-що ми се обадиха от полицията, че са намерили колата. Крадецът, след като му свършил бензина, я изоставил насред булевард Холивуд. Горкото момче сигурно се е страхувало да помоли някого да му помогне да избутат колата до тротоара. Надявам се, че следващия път ще пипне хубавата голяма кола на някой продуцент, с много бензин и с по един зареден пищов във всеки страничен джоб, та да може да започне истинската си кариера на престъпник. Не обичам, когато някой прекъсне образованието си.

Имаш ли копие от статията за „Ню Йоркър“? Чух, че лекциите на Джон Мейсън Браун били много посещавани, и мисля, че театралната критика е доста модна като предмет, но на мен лично тя ми напомня с нещо на училището за разпоредители в „Рокси“[8]. Струва ми се прекалено откъсната от самия театър. А може би целта е именно да се откъснеш от предмета и най-крайната фаза на едно такова откъсване би било училище за подготвяне на критици, които да критикуват преподавателите, водещи лекциите по театрална критика.

Светът наистина е гадна работа — току-що изчетох новия брой на „Лайф“ и сега се хвърлям на един филм на Борис Карлоф, та да се поободря. Много вдъхновяващ филм, нарича се „Труп за закуска“…

Някога мислех, че Лейк Форест е най-прелестното място на този свят. Може и да е бил.

18 юли 1940 г.

Интересно ми е дали си чела нещо това лято имам предвид някоя добра книга като „Братя Карамазови“, „Десет дни, които разтърсиха света“ или „Животът на Христос“ на Рьонан. Никога не ми говориш за четивата си, освен за кратките откъси, които разглеждате в училище и които четеш по необходимост. Знам, че си прочела някои от книгите, които ти дадох миналото лято, но нищо друго не ми е известно по този въпрос. Чела ли си например „Дядо Горио“ или „Престъпление и наказание“, или „Куклен дом“, или „Свети Матей“, или „Синове и любовници“? Човек не може да си изработи добър стил, ако всяка година не опознава по няколко първокласни писатели. Или по-точно, вместо да представлява подсъзнателна амалгама от всичко онова, което те е възхитило, твоят стил ще бъде просто отражение на стила на онзи автор, който си чела напоследък.

3 август 1940 г.

Не е лесно да започнеш сам, без чужда помощ. В началото се нуждаеш от някой ентусиаст-познавач; когато бях в Принстън, Джон Пийл Бишъп изпълни тази роля за мен. Аз открай време пописвах стихове, но той ме накара в течение на няколко месеца да разбера разликата между поезията и онова, което не е поезия. Едно от първите ми открития вследствие на неговото обучение бе, че някои от преподавателите, които ни учеха що е поезия, всъщност я мразеха и нямаха никакво понятие от нея. Започнах едни безкрайни препирни с тях, които завършиха с това, че престанах да ходя на лекциите им…

Поезията трябва да гори в теб като огън — както музиката за музикантите или марксизмът за комунистите, — в противен случай тя е нищо, безсмислена, формалистична скука, която педантите могат до безкрай да отрупват с досадните си бележки и обяснения. „Ода на гръцката ваза“ е невероятно красива, всяка сричка тежи на

мястото си, както всяка нота от Бетховеновата Девета симфония, или пък е нещо, което не можеш да разбереш. Тя е това, което е, тъй като, в даден момент от историята един изключителен гений е спрял за малко и я е докоснал. Мисля, че съм я чел поне сто пъти. Едва на десетото четене започнах да разбирам за какво става въпрос, долових нейния ритъм и съвършената ѝ вътрешна структура. Същото е и с „Ода на славея“, която не мога да чета, без да се просълзя; същото е и със знаменитите строфи за двамата братя — „защо бяха те тъй горди“ и т.н., както и с „Навечерието на деня на света Агнеса“, съдържащо най-богатата, най-чувствената образност в английската поезия, без да се изключва Шекспир. И накрая — четирите велики сонета на Кийтс — „Звезда сияйна“ и прочие…

Ако човек още като млад осъзнае тези неща и притежава добър слух, по-късно лесно би правил разлика между златото и шлаката в онова, което чете. Тези осем стихотворения могат да послужат като пример за майсторство за всеки, който действително се интересува от словото, от неговата способност да въплъщава идеи, да убеждава и очарова. След като си чел Кийтс, известно време подир това имаш чувството, че цялата друга поезия представлява само някакво подсвиркване с уста или мрънкане.

12 август 1940 г.

Работата сред бедняците се отразява различно върху различните хора. Ако самият ти си беден, вникваш в тяхната психология и това те обогатява — например когато някой младеж, работил на луксозни кораби, се прехвърли на най-обикновена шхуна, той ще трябва да споделя лишенията на моряците и несъмнено ще възприеме за цял живот нещо от техния мироглед. Затова пък, ако някоя възпитаничка на Бенингтън реши за разнообразие да поработи един месец някъде из копторите, като прекарва

уикендите в разкошния дом на родителите си в Лонг Айланд, тя не би получила нищо друго освен самодоволното чувство, че е избраница, която живее в изобилие.

5 октомври 1940 г.

Радвам се, че си харесала „Смърт във Венеция“. Не виждам никаква друга връзка между тази новела и „Портретът на Дориан Грей“ освен алюзията за хомосексуалните наклонности на двамата герои. „Портретът на Дориан Грей“ е малко повече от силно въздействуваща приказка, която подтиква седемнадесетгодишните към интелектуални занимания (така, както ти възприемаш романа сега, навремето го бях възприел и аз). По-късно, когато го прочетеш отново, ще видиш колко е наивен в основата си. Той се намира някъде в долния, разпарцалосан край на „литературата“ така, както „Отнесени от вихъра“ е в горната граница на масовото четиво. Затова пък „Смърт във Венеция“ е произведение на изкуството, принадлежащо към школата на Флобер, което обаче не значи, че само по себе си не е оригинално. Уайлд е имал два модела за „Портретът на Дориан Грей“: „Шагренова кожа“ на Балзак и „Наопаки“ на Юисманс.

Декември 1940 г.

Моят роман е тайна, така поне се надявам. Мисля, че едно от добрите правила е, когато пишеш нещо, да не говориш за него, докато не го свършиш. В противен случай губиш нещо от произведението. То никога вече няма да ти принадлежи напълно.

Никога не критикувам някого заради неуспехите му — в живота има твърде сложни ситуации, — но към

липсата на усилие съм безпощаден.

Не унивай от това, че разказът ти не е първа класа. Същевременно няма и да те окуражавам, защото, ако искаш да направиш нещо на този свят, трябва сама да преодолееш препятствията по пътя си и да се поучиш от собствения си опит. Никой не е станал писател само защото го е искал. Ако имаш да кажеш нещо — нещо, което смяташ, че никой преди теб не е казвал, трябва да го усещаш страшно силно в себе си; така накрая ще съумееш да го изразиш по начин, който никой преди теб не е намирал. И тогава онова, което имаш да кажеш, и начинът, по който го казваш, се сливат в едно цяло — сливат се така неотделимо, че сякаш са били създадени заедно…

Още малко проповед: това, което чувствуваш и върху което размишляваш, само ще си намери нов стил. Хората често се възхищават от „новия стил“ на даден писател, но това е така, защото те си мислят, че говорят само за стила, докато всъщност говорят за стремежа една нова идея да бъде предадена с такава сила, която да притежава оригиналността на мисълта. Писателството е ужасно самотно занимание и както знаеш, аз не исках ти да се впускаш в него, но щом така си решила, нека още в началото знаеш тези неща, които аз успях да разбера едва след години.

Да пишеш добре, е все едно да плуваш под водата със затаен дъх.

Изводът е следният: няма да получиш нито финансова независимост, нито безсмъртие. Но ще постъпиш умно, ако се опиташ да го публикуваш дори и без хонорар, дори и само в някое студентско списание. Така ще получиш чувството за собствено литературно съществование и ще се сближиш с други, които се стремят към същото. Що се отнася до самия процес на писане, аз мога да ти помогна само донякъде. Според мен, за да можеш да твориш стегната проза, трябва поне да си се

опитал, ако ще и безуспешно, да напишеш хубав сонет, да си чел кратките драматични стихотворения на Браунинг и т.н. — но това беше моят собствен подход към прозата. Твоят може да бъде по-друг, както беше по-друг подходът на Ърнест Хемингуей. Не бих написал това дълго писмо, ако не бях почувствувал, под приповдигнатата мелодичност на твоето повествование, следи от истински ритъм, който носи клеймото на Скоти. На разказа ти все още му липсва правдивост — читателят би казал: „Е, и какво от това?“ Но когато в някой необикновен миг пожелаеш да опишеш нещо тайно, интимно — не скандала, не онова, което се говори, а същността, причината за това, което се е случило на някой студентски бал или след него, тази правдивост може би сама ще дойде при теб — и тогава ще разбереш как е възможно дори зашеметеният от големия град лапландец да почувствува необходимостта да влезе в някой от бижутерските магазини „Картие“.

Повечето ми връстници се захванаха сериозно за работа не на двадесет и две, а на двадесет и седем, тридесет години, та и по-късно, като междувременно бяха опитвали какво ли не — от журналистиката и учителството до скитането по моретата като най-обикновени моряци и сражаването по военните фронтове. Поетичният талант, какъвто до голяма степен е моят, обикновено съзрява рано. Докато белетристичният зависи от други фактори — нужни са асимилиране и внимателен подбор на материала или, казано по-просто, трябва да имаш какво да кажеш и да намериш интересен, интелигентен начин да го кажеш.

Чака ме тежка работа с този сценарий и вероятно няма да мога да ти пиша дълги писма, преди да започне годината във Васар[9]. Прочетох разказа в „Колидж базар“ и много го харесах. Използувала си някои чудесни нови похвати и единственият му недостатък е, че не е добре балансиран, което е характерно за многократно преработваните творби. За да се получи хубав разказ, той

трябва да бъде написан наведнъж или най-много на три етапа — зависи от дължината му. Триетапният разказ трябва да бъде написан за три последователни дни, после един или два дни за корекция — и готово. Естествено това е идеалното положение — човек често се натъква на препятствия, с които трябва да се пребори, но, общо взето, когато работата над разказа се проточи, когато го пишеш трудно (а това става, когато нямаш ясна концепция и съответно цялата ти конструкция се обърква), после не се чете с лекота.

Започнах да чета романа на Том Улф, който ми препоръча.[10] По-добър е от „За времето и за реката“. Улф притежава чудесна и бърза мисъл, в книгите му има много чувства, макар на места те да граничат със сантименталността и да не са точно предадени, но зад всяка дума прозира неговата ужасна тайна — той няма какво особено да ни каже! Всички тези приказки за ВЕЛИКОТО ПУЛСИРАЩО СЪРЦЕ НА АМЕРИКА не са нищо друго освен най-банални, изтъркани фрази.

Улф умее по красив начин да преповтори вече казаното от Уолт Уитман, Достоевски, Ницше, Милтън, но самият той, за разлика от Джеймс Джойс, Т. С. Елиът или Ърнест Хемингуей, не може да добави нищо ново. Добре, всичко на този свят е толкова объркано и така враждебно към човека. И после? Повечето писатели намират своя златна жила; за Ърнест Хемингуей това е храбростта, за Джоузеф Конрад — съвършенството, за Д. Х. Лорънс — напрежението на човешките взаимоотношения, само Улф се пише за прекалено „умен“, използувам думата в нейния най-отрицателен смисъл. Умен като Фейдиман от „Ню Йоркър“, умен като критиците, които, както сам твърди, така презира. „Няма връщане у дома“ обаче е пощаден от този смъртен грях; в него има живот. Бих искал някой път да си помислиш защо и по какво тази книга е по-добра от една такава имитация на натурализма на Зола, каквато е „Души в окови“ на Моъм, и дали наистина е по-добра…

Ще оставя за един ден романа си, за да отида на зъболекар, на лекар и при моя литературен агент — при последния, за да обсъдим някои въпроси, свързани с работата ми в киното, ако реша през февруари отново да се заловя с нея.

Веднъж хванат в примките на материалния свят, човек трудно може да намери време да оформи собствения си литературен вкус, да прецени сам за себе си валидността на философските концепции и да формулира това, което поради липсата на по-добро определение бих нарекъл мъдрия и трагичен смисъл на живота.

---

[1] Адресатката на тези писма — Франсес Скот Фицджералд, през 1933 година е била на дванадесет години. Повечето от писмата са представени с извадки, избрани от Едмънд Уилсън. ↑

[2] Уилям Шекспир, Сонет 94. ↑

[3] За Фицджералд, както и за много други американски писатели, писането за списания е било главният източник на средства. ↑

[4] През 1937–1940 г. Скот Фицджералд е работел като сценарист в Холивуд и повечето от следващите писма вероятно са писани оттам. От време на време обаче той е отивал за кратко до Източното крайбрежие и това писмо може би е написано при едно от тези негови пътувания. ↑

[5] *Денят на благодарността* — официален празник в САЩ (последният четвъртък от м. ноември) в памет на първите колонизатори в Масачузетс. ↑

[6] Парк Авеню е символ на богатството и лукса; намира се в съседство с Петото Авеню и Мадисън Авеню, в самото сърце на Манхатън. ↑

[7] „Истинската история на…“ — с тези думи са започвали заглавията на редица булевардни романи, ето защо фразата е станала синоним именно на този тип романи. ↑

[8] „*Рокси*“ — най-големият и най-луксозен киносалон в САЩ. Намира се в Ню Йорк. ↑

[9] *Васар* — колеж за жени, основан през 1861 г. от пивоваря милионер и филантроп Ричард Васар. И до днес колежът Васар наред с колежа Радклиф са известни като най-реномираните учебни заведения за жени по Източното крайбрежие. ↑

[10] „Няма връщане у дома“. ↑

ТРИ ПИСМА ПО ПОВОД „ВЕЛИКИЯТ ГЕТСБИ“

ОТ ГЪРТРУД СТАЙН

Хотел „Перноле“
Беле, 22 май 192. (1925)

Мили мой Фицджералд,

Ние сме в Беле и прочетохме книгата ви — хубава книга. Харесва ми мелодията на вашето посвещение; то показва, че вие сте закърмен с красота и нежност — и това е много радостно. Другото хубаво нещо е, че умеете да се изразявате свободно в изречения — и това също е много радостно. Умеете да се изразявате свободно в изречения и човек може да ги прочете и разбере — и това между впрочем е радостно. Вие пресъздавате нашия днешен свят така, както някога Такъри е пресъздал своя в „Пенденис“ и в „Панаир на суетата“ — и това не е малък комплимент. Вие показвате новия свят с неговите нови буйства — нещо, което, колкото и да е странно, никой преди вас, още с романа си „Отсам рая“, не бе направил. Моите очаквания, породени от „Отсам рая“, не са били напразни. Новата ви книга е много хубава, но различна, по-зряла. И така е винаги — човек не става по-добър, а по-различен, по-зрял, което е чудесно. Желая ви и за в бъдеще сполуки и ви благодаря за истинското удоволствие, което ми доставихте. Очакваме с нетърпение да се видим с вас и мисис Фицджералд, когато се върнем през есента. Предайте й, моля ви, моите поздрави. Вас също поздравявам.

Г. Стайн

„Павийон Коломб“
Сен Брис су форе
Сарсел
8 юни 1925 г.

Скъпи мистър Фицджералд,

През последните три-четири седмици пътувах и когато преди няколко дни се върнах, заварих вашия роман с написаното вътре приятелско посвещение.

Трогната съм, че ми изпращате екземпляр от книгата си, защото усещам, че за вашето поколение, което направи такъв далечен скок в бъдещето, аз вероятно представлявам литературния еквивалент на мебелите с пискюли и газените канделабри. Затова, мисля, ще разберете искреното нежелание, с което ще се осмеля след няколко дни да ви изпратя в отговор последния продукт на моята писателска работилница.

Междувременно позволете ми да ви кажа колко много ми харесва Гетсби, или по-точно Неговата книга, и какъв голям скок сте направили — в сравнение с предишните си творби. Засега единственото ми несъгласие с нас е следното: за да бъде Гетсби наистина Велик, трябваше да опишете по-подробно неговия изминал жизнен път (е, не от бебешката люлка, но поне от посещението му на яхтата, ако не и по-отрано), вместо да го давате в кратко резюме. По този начин той би получил място в обществото и неговата трагедия накрая би се превърнала наистина в трагедия, а не просто във fait divers[1] за сутрешните вестници.

Но вие ще ми кажете, че това е старият и следователно не вашият начин на писане; впрочем читателят трябва да бъде щастлив дори и само от това, че се е срещнал с вашия съвършен евреин и с унилия Уилсън и че е присъствувал на жалката оргия в апартамента на Бюканан, наблюдавана и от зашеметеното паленце. Всичко

това е предадено майсторски, но обедът с Улфсхайм, както и всяка по-нататъшна поява на този герой ме карат да предсказвам още по-големи успехи! Благодаря ви още веднъж.

Искрено ваша
Идит Уортън

P.S. Почти не ми остана място за писане, но искам да ви поканя с мисис Фицджералд да дойдете тази седмица у нас на обяд или на чай. Уведомете ме за деня, ако обичате.

ОТ Т. С. ЕЛИЪТ

Ръсел Скуеър 24
Лондон
31 декември 1925 г.

Скъпи мистър Скот Фицджералд,

Получих „Великият Гетсби“ с вашето очарователно посвещение една сутрин, когато бързах да замина — по съвета на лекаря си предприех пътешествие по море. Ето защо оставих книгата у дома и я прочетох едва след като се завърнах преди няколко дни. Вече съм я прочел обаче три пъти. Ни най-малко не се влияя от вашата оценка за мен, когато казвам, че от години не ме е заинтригувал така роман — бил той английски или американски.

Когато имам време, ще ви пиша по-подробно, за да ви обясня защо смятам, че книгата ви е толкова забележителна. Всъщност според мен с нея американската проза бележи първата си крачка, напред след Хенри Джеймс…

Между другото, ако имате някой разказ, който мислите, че ще бъде подходящ за „Крайтириън“, изпратете ми го, ще ви бъда задължен.

С много благодарности
Ваш Т.С. Елиът

P.S. По едно съвпадение в своята рубрика с вести в броя на „Крайтириън“ от 14 януари Гилбърт Селд е посочил „Великият Гетсби“ като книга, заслужаваща специално внимание.

---

[1] Хроника „Произшествия“ (фр.). — Б.пр. ↑

Издание:
Франсис Скот Фицджералд. Избрани творби в три тома — том III
Съставител: Николай Попов
Американска. Първо и четвърто издание
Редакционна колегия: Димитри Иванов, Мариана Неделчева, Николай Попов
Водещ редактор: Людмила Евтимова
Редактори: Красимира Тодорова, Жечка Георгиева
Художник: Жеко Алексиев
Художник-редактор: Ада Митрани
Технически редактор: Олга Стоянова
Коректори: Людмила Стефанова, Лили Александрова

F. Scott Fitzgerald. Tender is the Night
Penguin Books Ltd. Harmondsworth, Middlesex, London, 1963
F. Scott Fitzgerald. The Crack Up A New Directions Paperback
F. Scott Fitzgerald. The Last Tycoon
Penguin Books Ltd. Harmondsworth, Middlesex, England

Литературна група — ХЛ
04/95366/72511/5557–182-86

Дадена за набор: юни 1986 г.
Подписана за печат: септември 1986 г.
Излязла от печат: декември 1986 г.
Формат 84×108/32. Печатни коли 34,50.
Издателски коли 28,98. УИК 29,73

Цена 4,03 лв.

ДИ „Народна култура“ — София
ДП „Димитър Найденов“ — В. Търново

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

http://chitanka.info

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.